

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

Hayretî Divanı
(Tenkitli Metin – Dil İçi Çeviri)

DOKTORA TEZİ

Ferhat MUSLUOĞLU

İSTANBUL 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

Hayretî Divanı
(Tenkitli Metin – Dil İçi Çeviri)

DOKTORA TEZİ

Ferhat MUSLUOĞLU

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Üzeyir ASLAN

İSTANBUL 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	III
ÖZET	VII
KISALTMALAR.....	IX
İŞARETLER.....	XI
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	XII
KAYNAKLAR	XIII
1. HAYRETÎ [ö. 941/1535].....	1
1.1. Adı ve Mahlası.....	2
1.2. Doğum Yeri ve Yetiştği Çevre	2
1.3. Ailesi ve Arkadaşları	6
1.4. Eğitimi	9
1.5. Mesleği	11
1.6. Mezhebi ve Meşrebi	13
1.7. Ölümü	14
1.8. Kişiliği, Şairliği	16
1.10. Eserleri.....	23
2. HAYRETÎ DİVANI.....	26
2.1. Muhteva	26
2.1.1. Kasîdeler	26
2.1.2. Musammatlar.....	28
2.1.3. Gazeller	30
2.2. Vezin.....	31

2.3.	Deyimler, atasözleri, kalıp ifadeler.....	34
2.4.	Nüshaların Tanıtılması	46
2.4.1	Yeni Şiir Bulunmayan Yazmalar	54
2.4.2.	Mecmualar.....	56
2.5.	Metin Hazırlanırken Tutulan Yol	57
DİVÂN-I HAYRETÎ	.....	59
KASİDELER		60
MUSAMMATLAR		126
GAZELLER		195
KITALAR ve DİĞER ŞİİRLER		522
EK		527
SONUÇ		528
ÖZGEÇMİŞ		533
ÇALIŞMANIN HD YAYINI İLE KARŞILAŞTIRMASI		534
HAYRETÎ’NİN YAŞADIĞI YERLERE DAİR GÖRSELLER		536

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin en ihtişamlı devri olarak kabul edilen XVI. yüzyıl Klasik Türk edebiyatının da birçok yönden en mükemmel dönemidir. Osmanlı şiiri bu yüzyılda Türkçe içindeki kıvamını bulmuş; Fuzûlî, Bâkî ve Hayâlî Bey gibi en meşhur temsilcilerini yetiştirmiştir. Bu yüzyılda eser vermiş dikkate değer şairlerden biri de sade ve âşıkâne şiirin temsilcilerinden olan Hayretî'dir. Hayretî'ye yer veren tezkireler onu övgüyle anarak onun genellikle halkın zevkine uygun, anlaşılması kolay şiirler söylediğinden, tasavvuf ıstılahlarını kullanmaktaki kabiliyetinden, şiirlerinin halk arasında rağbet bulduğundan, *Divan*'ının - meşhur İranlı Hâfız'ın [ö.792/1390] divanında olduğu gibi- fal bakmak için kullanıldığından bahsederler. Şiirde kudretli bir şair olmasına rağmen hayatına baktığımızda gördüğü itibarın sanatına karşılık gelmediğini, geçim sıkıntısı içerisinde bir yaşam sürdürdüğünü görmekteyiz. O, etkileyici şiiri ve melamî karakteriyle ön plana çıkan bir şairdir. Türlü sebeplerle İstanbul'daki sultan ve paşaların tam himayesinden mahrum kalsa da şiirlerinden Vardar Yenicesi ve Üsküp bölgelerindeki akıncı beyleriyle irtibatla olduğu anlaşılmaktadır. Hayatını bu gaza coğrafyasında geçirmiş olan Hayretî, şiirlerinde gözünü budaktan sakınmaz kılıç eri bir abdal olarak karşımıza çıkar. O, şiirleriyle Osmanlı'nın Rumeli'deki en önemli vurucu gücü olan akıncıların kalpleriyle kılıçlarının arasını birleştirmek gibi bir vazifeye hizmet etmiştir. Gerek karakteri gerek şairlik kabiliyetiyle olsun Hayretî, edebiyat tarihimizde müstesna şairler arasındadır ve Türkçe'nin güzel numuneleriyle dolu *Divanı* Klasik Türk edebiyatının kaynak eserleri arasında mühim bir konumda bulunmaktadır.

Bu kıymetli *Divan* 1981 yılında Mehmet Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından *Hayretî Dîvan tenkitli basım* adıyla yayınlanmıştır. Aradan geçen 40 yıllık süre zarfında bu metin üzerine çeşitli akademik çalışmaların yapıldığını görmekteyiz. 1986-1988 yılları arasında *Hayretî Dîvânı*'nı 'bitkiler', 'sevgili', 'kozmetik âlem', 'maddi kültür unsurları' konularında inceleyen yüksek lisans tezleri ve 2017 yılında *Hayretî Divanı Sözlüğü* başlıklı doktora tezi bu metni esas alan akademik çalışmalar olarak zikredilebilir.

Klasik Türk edebiyatının en temel kaynak metinleri olan divanların çoğu tenkitli neşir halinde elimizin altında bulunmasına rağmen bu metinlerin yeterince işlendiğini söylemek zordur. Bu durumun bir sonucu olarak son yıllarda Osmanlı şiiri sahasındaki çalışmalar, metinleri anlama ve ortaya çıkan filolojik ve kültürel malzemenin tespiti ve değerlendirilmesi

şeklinde gelişim gösterme eğilimindedir. Özellikle nesre çevirili metin yayını, hem alana hem de metnin sıhhatine getirdiği önemli katkılar sebebiyle bir çalışma konusu olarak tercih edilir hale gelmiştir. Eldeki malzemenin yeni ve faydalı yaklaşımlarla değerlendirilmesi bugün için eksikliği hissedilen zaruri bir ihtiyaç durumundadır. Biz de Hayretî'nin *Divan* metninden hareketle bu minvalde bir çalışma yapmak niyetiyle yola çıkmış bulunuyorduk. Çalışmamızın ortaya çıkışı şu şekildedir:

Hayretî üzerinde çalışmaya karar verdiğimizde, Mehmet Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından İstanbul'da bulunan 12 nüshanın 7 tanesi kullanılmak suretiyle hazırlanmış olan *Hayretî Dîvan tenkitli basım* isimli çalışma (çalışma boyunca HD kısaltmasıyla anılacaktır.) elimizde bulunuyordu. Bu çalışmayı bir basamak yapıp üzerine ne koyabiliriz sorusunun cevabını kataloglarda bulduk. Niyetimiz daha önce görülmemiş olan 23 adet divan nüshasını temin edip taramak ve *Dîvan* metnine eklemek, aynı zamanda şiirlerin çevirisini yaparak metindeki kavram ve tabirleri açıklayan bir sözlük hazırlamaktı. Tezimizin başlığını “Hayretî divanının dil içi çevirisi ve kavramlar sözlüğü” olarak belirledikten sonra bir yandan diliçi çevirileri yapmaya diğer yandan yeni divan nüshalarını temin edip taramaya başladık.

Her çalışma kendi seyrini belirler. Yazmaları taradıkça heyecan verici sonuçlarla karşılaştık. Çoğu doktora çalışmasında olduğu gibi ele geçen veriler çalışmamıza farklı bir istikamet vermek konusunda bizi zorlamaya başlamıştı. Zira taramalarımız neticesinde *Divân* metnine 36 yeni şiir eklemiş, divandaki mevcut şiirlere beyit ya da bent eklemek suretiyle 33 şiirin de metnini değiştirmiş bulunuyorduk. Üstelik yeni şiirler arasında Hayretî biyografisine doğrudan katkı yapan şiirler de bulunuyordu. Bununla birlikte “Tenkitli Bir Divana Dipnotlarından Bakmak: Hayretî Divanı Örneği” başlıklı bir makale vasıtasıyla Çavuşoğlu ve Tanyeri'nin aparat tercihleri hakkında daha iyi bir yol izlenebileceğine dair bir dikkat oluşturulmuş bulunuyordu.

En baştaki çalışma planımız yeni çıkan şiirleri bulundukları nüshalar arasında bir tenkide tabi tutup metne eklemek; çeviri ve sözlük çalışmasıyla metni zenginleştirmektir. Fakat yeni bulguların artmasıyla divanın baştan sona bir tenkitli metnin yapılması gerektiğine dair görüşler gittikçe daha kuvvetli hale geldi ve nihayet çalışmamızın konusunu ve sınırlarını gözden geçirmek durumunda kaldık. “*Hayretî Divânı'nın Dil İçi Çevirisi ve Kavramlar Sözlüğü*” isimli çalışmamıza tenkitli metni ekledik, çeviriyi koruduk, kavram sözlüğünden feragat ettik. *Hayretî Divanı (Tenkitli metin- Dil içi çeviri)* isimli çalışmamızın konusu ve sınırları bu aşamalardan sonra belirlenmiştir.

Hayretî Divanı (Tenkitli metin – Dil içi Çeviri) isimli bu çalışmada, Hayretî'nin hayatı ve edebi kişiliği üzerinde durulmuş, şiirleri günümüz Türkçesine aktarılmış ve daha önce görülmemiş olan yeni nüshalar ışığında *Divan*'ın tenkitli metni ortaya konulmuştur.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde Hayretî'nin hayatı, şahsiyeti ve şiiri hakkındaki yeni bilgilerle şekillenen inceleme ve değerlendirmelerimiz yer almaktadır.

İkinci bölüm *Hayretî Divanı (Tenkitli metin – Dil içi çeviri)* isimli çalışmamızın tanıtımıdır. Bu bölümde eserin muhtevası, söz varlığı, kullanılan vezinler üzerinde incelemelerde bulunulmuştur. Ayrıca tenkitli neşre konu olan nüshalar bu bölüm dâhilinde tasnif edilmiş ve tanıtılmıştır.

Üçüncü bölüm çalışmamızın esas bölümü olup *Hayretî Divanı*'nın metnini ve şiirlerin çevirisini ihtiva eder. Her beyit ya da bendin dipnotunda önce şiirin dil içi çevirisi verilmiş, ardından varsa nüsha farkı gösterilmiştir. Bu bölümde kullanılan işaretlerle Çavuşoğlu-Tanyeri metni ile bizim çalışmamızın farklılıkları gösterilmiştir. Tenkitli neşir hakkındaki tasarrufumuz şu şekilde gelişmiştir:

Daha önce yapılmış olan *Divan* yayını bir nüsha olarak (HD) kabul edilmiştir. Taramalar neticesinde bulunan 23 yeni nüsha arasından tenkitli neşre uygun olduğu görülen 15 nüsha belirlenmiş ve nüshaların durumlarını görmek adına tüm nüshaların dâhil edildiği epey yorucu bir nüsha farkı gösterme çalışması ile nüshalar hakkında ön kanaat oluşturulmuştur. Daha sonra nüshalar karşılaştırılmış, eksik veya fazla beyitler, nazım şekillerinin sıralanışındaki benzerlik, beyitlerin sıralamasındaki takdim ve tehirde ortaklık, yanlışlardaki müştereklik kıstaslarıyla nüshalar gruplara ayrılmıştır. İstinsah tarihi, metnin sağlamlığı, hacmi ve HD metnine yapacağı katkı göz önünde bulundurmak suretiyle nüsha sayısı beşe indirilerek tenkide dâhil edilecek nüshalar belirlenmiştir. Bu nüshalar N4, N9, N15, GHB ve P kısaltmalarıyla verilen *Divan* nüshalarıdır. HD nüshasının da katılımıyla tenkitli metin 6 nüsha üzerinden kurulmuştur. Çalışmanın bütününden elde edilen veriler sonuç bölümünde özetlenmiş ve değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde pek çok kişinin yardım ve desteğini gördüm. İlk olarak her konuda bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Üzeyir Aslan'a şükranlarımı sunmak isterim. Metni kısmen veya tamamen okuyan ve meşakkatli beyitleri anlama gayretime omuz veren değerli dostlarım Dr. Muzaffer Kılıç, Dr. Ahmet Kemal Gümüş, Dr. Ahmet Alkan, Dr. Metin Samancı, Dr. Bekir Belenkuyu, Dr. Önder Yaşar,

Sedat Öztekkeli ve Uğur Öztürk'e ve değerli hocam Prof. Dr. Hakan Taş'a teşekkür eder, bu zor süreçte gülen yüzüm olan çok sevgili aileme de içten bir teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

XVI. yüzyıl Klasik Türk şiirinin en önemli temsilcilerinin yetiştiği, Osmanlı şiirinin en güzel örneklerinin verildiği bir dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Bu yüzyılda Hayretî mahlasıyla şiirler yazan Mehmet Çelebi, yüzyılın tanınmış ve beğenilmiş şairlerinden biri olup akıcı üslubu, dil beceresi, melametî karakteri ve Rumeli abdalı şeklinde tanımlayabileceğimiz hayat tarzıyla tanınmış ve beğenilmiş bir şair olarak karşımıza çıkar.

Hayretî Divanı (Tenkitli metin – Dil içi çeviri) başlığını taşıyan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Hayretî'nin hayatı, eserleri, çevresi ve şairliği hakkında bilgi ve değerlendirmeler bulunmaktadır.

İkinci bölümde bu çalışma ile ortaya çıkan divan metni muhteva, vezin, deyimler ve kalıp ifadeler yönünden incelenmiş ve metin tesisine konu olan nüshalar tanıtılmıştır.

Üçüncü bölüm çalışmanın esası olup *Hayretî Divanı* başlığını taşır. Bu bölüm tenkitli metin ve şiirlerin dil içi çevirilerinden oluşmaktadır. Tenkitli metin beşi daha önce değerlendirilmemiş altı nüshadan hareketle hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Şiiri, Eski Türk Edebiyatı, Hayretî, Divan, Gazel*

ABSTRACT

This study, titled *Hayretî Divanı (Criticized text - Intralingual translation)*, consists of three parts. In the first part, there are information and evaluations about Hayretî himself, his life, works, his environment and his poetry.

In the second part, the divan text that emerged with this study was examined in terms of content, aruz prosody, idioms and stereotypes. The copies that are the subject of the text facility are introduced at the end of this section.

The third chapter is the basis of the study and carries the title of Hayretî's Divan. This section consists of intralingual translations of critical texts and poems. The critical text has been prepared based on six copies, five of which have not been evaluated before.

Keywords: *Ottoman Poetry, Classical Turkish Literature, Hayretî, Divan, Gazel*

KISALTMALAR

A	Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 123
a.s.	aleyhi's-selâm
Ar.	Arapça
BR	Bratislava Üniversite Kütüphanesi, Başagiç'in İslam el yazmaları koleksiyonu, Bratislava'daki Arabische, Türkische und Persische Handschriften der Universitätsbibliothek, Kayıt no: 469 (Hayreti Divanı) ve 461 (İlm-i Aruz), signature: TF118
C.	Cilt
çev.	Çeviren
F.	Farsça
G.	Gazel
GHB	Bosna-Hersek, Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 1704
Haz.	Hazırlayan
HD.	Hayretî, <i>Dîvan: Tenkitli Basım</i> , Haz. Dr. Mehmed Çavuşoğlu & M. Ali Tanyeri İÜEF, İstanbul 1981.
İ.	İ. İbnülemin mahmud Kemal Kütüphanesi (üniversite Ktp) 3564
İÜEF.	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İ.B.B.	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
K.	Kaside
Ktp.	Kütüphanesi
M.	Musammat
md.	Madde
N1	Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3433
N2	Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138
N3	Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498
N4	Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Nu. 06 mil yz b 191-1
N5	Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 187
N6	Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 293/1
N7	Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 2138
N8	Konya Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 11193

N9	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 506
N14	Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Râşit Efendi 1298
N15	Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 22 Sel 2133
N16	Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150
N17	Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 003696
N18	Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanları M. Cevdet K. 416/2
N20	İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi NECTY00782
N21	Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi no 2181
N22	Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları 2463/2
P	Hayretî Divan Nüshası, Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Eserler arasında numarasız
r.a.	raziya'llâhu anhu [Allah ondan razı olsun.]
s.	sayfa
S.	Sayı
s.a.v.	sallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem [Salat ve selam onun üzerine olsun.]
S1	Fatih (Süleymaniye Ktp) No. 3809
S2	Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 437
S3	Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 438
Se	Selim Ağa Kütüphanesi Kemankuş Emir Hoca 449
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı
Ty.	Türkçe Yazmalar
t.y.	Tarih yok.
Ü	İstanbul Üniversitesi Ktp. No. T. 782
vr.	varak

İŞARETLER

“ ”	Alıntı.
‘ ’	Anlamlandırma.
( )	İkinci durumdaki bilgiler.
(a/b)	(Şiir numarası / beyit numarası)
[ ]	Yazmada olmayıp eklenen veya tamir edilmiş yerler.
+	İsme gelen ek.
-	Fiile gelen ek.
{ }	Kastedilen anlam.
/	Bir diğer anlam/diğer mısra.
•	Nüsha farkı gösterme işareti
◆	Nüsha farkı gösterme işareti (HD Metnini değiştiren fark)

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	A, a, E, e, Ê, è, Ā, ā, ʾ
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṣ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	H, h
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ژ	J, j
ز	Z, z
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ş, ş
ض	Ž, ž, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Z, z
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	K, k
ك	K, k, G, g, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ō, ō, Ū, ū
ه	H, h, A, a, E, e
ی	Y, y, Ĭ, i, I, ı, Ī, ī, Ê, è

KAYNAKLAR

- Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şu'arâsı: İnceleme-Metin*, Haz. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005.
- Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-şu'arâ: inceleme, metin*, 3 C., 1. Baskı, Haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.
- Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü'ş-şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2018.
- Atâyî, İvaz Paşaoğlu, *Dîvân*, Haz. Üzeyir Aslan, TDK, Ankara 2018.
- Ayverdi, İlhan, Redaksiyon: Ahmet Topaloğlu, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük: asırlar boyu târihî seyri içinde*, 3 C., 4. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2011.
- Başar, Fahmeddin, "Malkoçoğulları", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, C. 27, ss. 537-38.
- Beyânî, *Tezkiretü'ş-şu'arâ*, Haz. Aysun Sungurhan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.
- Bolat, Ali, *Melametilik*, 1. Baskı, İnsan, İstanbul 2004.
- Cönk, t.y., Galata Mevlevîhanesi, 150 numara.
- Çavuşoğlu, Mehmed, "Hayretî'nin Yenice Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 4-5 (1976), s. 81-100.
- Çavuşoğlu, Mehmet, "Hayretî'nin Belgrad Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 2-3 (1974), s. 325-56.
- DİA, "İshak Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV, İstanbul 2000, C. 22, ss. 537-38.
- , "Melâmiyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2004, C. 29, ss. 29-35.
- Durmuş, Tuğba, "Hayretî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi (TEİS)*, (26.04.2021), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayreti>.
- Edirneli Nazmî, *Mecma'u'n-Nezâ'ir*, Haz. M. Fatih Köksal, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.

- Erkan, Mustafa, “Hatiboğlu”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, C. 16, ss. 461-62.
- Eşgünoğlu, Nazife, *Hayretî’nin Mesnevîleri İnceleme Metin*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005.
- Evenen, Doğan, *Şehirli Şöhretliler Divanı: Şehrengizler*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), Kocaeli 2021.
- Gelibolulu Mustafa Âlî, *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı*, Haz. İ. Hakkı Aksoyak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018.
- , *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.
- Gök, Selim, “16. Yüzyıl Şâiri Hayretî’nin Yayımlanmamış Bir Gazeli Ve Bu Gazelin Şâirin Divanındaki Gazelleriyle Mukâyesesi”, *Journal of Turkish Language and Literature*, C. 3, S. 1 (2017), s. 84-97.
- , *Hayretî Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi) 2017.
- Harmancı, M. Esat, “Fütüvvet-Melâmet İlişkisi”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 2 (2011), s. 117-24.
- Hayretî, *Dîvan: Tenkitli Basım*, Haz. Mehmed Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri; İÜEF Yayını, İstanbul 1981.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 6. Baskı, Dergâh Yayınları, Ankara 2004.
- İsen, Mustafa, *Varayım Gideyim Urumeli’ne: Türk Edebiyatının Balkan Boyutu*, 1. Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
- İspirli, Mehmet, “Çelebi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, C. 8, s. 259.
- Kara, Mustafa, Hamid Algar, “Abdullah-ı İlâhî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, C. 1, ss. 110-12.

- Karakoç, Karden, “16. Yüzyıl Şairi Hayretî’nin Yayınlanmamış İki Gazeli ve Bu İki Gazel Üzerine Değerlendirmeler”, *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, C. 5, S. 1 (2020), s. 16-39.
- Karaman, Hayreddin vd., (ed.), *Kur’ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, 1. Baskı, TDV, Ankara 2005.
- Kayapınar, Levent, “Balkanlarda Erken Dönem Osmanlı Akıncı Uçbeyleri Bektaşî miydiler?”, *Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildiriler*, ed. Filiz Kılıç, 1. Baskı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Nevşehir 2010, s. 245-67.
- Keklik, Murat, ve Murat Aslan, “Usûlî Divanı’nda Gülşenîlik ve Hurûfilik”, *Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırmalar*, ed. Zeki Taştan, M. Zeki Duman, Güler Yılmaz, 1. Baskı, Hiperlink Eğitim, Merter, İstanbul 2019, s. 143-70.
- Kılıç, Ayşegül, “Şemseddin Ahmed Bey ve (h. 904) 1498 Tarihli Vakfiyesine Göre Yenice-i Vardar Vakfı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 56 (2016), s. 454-74.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-şu’arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.
- Kiel, Michael, “Yenice-i Vardar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, C. 43, ss. 445-48.
- Latîfî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018.
- Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, 6 C., Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Mesîhî, *Mesîhî Dîvânı*, Haz. Mine Mengi; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2020.
- Mütercim Asım Efendi, *El-Okyânûsu’l-Basît fî-Tercemeti’l-Kâmûsi’l-Muhît*, 6 C., Haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2013.
- (N2) *Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138*, 1546 953.
- (N3) *Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498*, t.y.: Milli Kütüphane-Ankara, 06 Mil Yz A 4498.

(N16) *Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150*, t.y.

Nader El-Bizri, “Zât ve Sıfât İlişkisi Problemi”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev. Ziya Erdiñ, C. 19, S. 36 (2017), s. 199-217, doi:10.17335/sakaifd.302925.

Nesîmî, *Nesîmî: Hayatı, Edebî kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Haz. Hüseyin Ayan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Öztürk, Ergün, *Abû Abdurrahman es-Sülemî ve “El-Melâmetiyye” Adlı Risâlesi Çerçevesinde Melâmetîlik İlkeleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya 2016.

Pervâne Bin Abdullah, (ed.), *Pervâne Bey mecmuası*, 3 C., Haz. Kamil Ali Gıynaş, Akademik Kitaplar, İstanbul 2014.

Saraç, Mehmet Ali Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi: Belâgat*, 10. Baskı, Gökkuşbe Yayınları, İstanbul 2012.

Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, Haz. Haluk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.

Seyrek, Ahmet Murat, *Osmanlı tarihi sözlüğü*, Yediveren, İstanbul 2018.

Siemienieć-Golas, Eva, İsmail Avcı, “Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesindeki Eski Harfli Türkçe Eserler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5 (2012), s. 156-65.

Süzen, Hüseyin, *Dükakinzade Ahmed Beg Dîvanı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), İstanbul 1994.

Şafak, Yakup, “Fars ve Türk Edebiyatlarındaki Aruz Vezinlerinin Ritmik Yapıları Üzerine Düşünceler”, *Yedi İklim*, C. 10, S. 70 (1996), s. 31-34.

Tatçı, Mustafa, “Hayretî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1998, C. 17, ss. 61-62.

———, *Hayretî’nin Dinî-Tasavvufî Dünyası*, 1. Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

- Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, 2 C., Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- Umur, Yasemin, *Reconstructing Yenice-i Vardar: Patronage of the Evrenosoğlu Family*, Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul 2008.
- Usluer, Fatih, “Divan Şairleri ve Hurufilik”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, C. 23, S. 1 (2019), s. 80-104, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkoloji/544870>.
- Usûlî, *Usûlî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkı Basım)*, 1. Baskı, Haz. Mustafa İsen, T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2020.
- , *Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1988.
- Ünver, İsmail, “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Journal of Turkish Studies*, C. Volume 3 Issue 6, S. 3 (2008), s. 1-46, doi:10.7827/TurkishStudies.449.
- Vankulu Mehmet Efendi, *Vankulu lügati*, 2 C., Haz. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014.
- Yıldırım, Ali, “Tenkitli Bir Divana Dipnotlarından Bakmak: Hayretî Divanı Örneği”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, C. 1, S. 2 (2015), s. 229-36, doi:10.20322/lt.38832.
- Zülfe, Ömer, *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde: Osmanlı şiirinden kelimeler, kavramlar, deyimler*, 1. basım., Bilge Kültür Sanat, Cağaloğlu, İstanbul 2011.

1. HAYRETÎ [ö. 941/1535]

16. yüzyılda Anadolu, Balkanlar, Kırım, Hicaz, Mısır, Libya ve Cezayir'i içine alan; Akdeniz, Karadeniz ve Kızıldeniz'i büyük ölçüde kuşatan topraklarıyla Osmanlı Devleti'nde aynı ihtişam edebiyatta da yakalanmış, divan şiirinin en büyük şairleri bu dönemde yetişmiş ve şiir dilindeki mükemmel kıvama bu dönemde ulaşılmıştır. XV. yüzyılda Necâtî Bey, Ahmed Paşa ve Şeyhî gibi önemli şairlerle gelişmiş olan Osmanlı şiiri, XVI. yüzyılda kuruluş safhasını tamamlayarak âşık ve tekke edebiyatından farklı bir teknik ve estetik geliştirmiş, en mükemmel örneklerini ve temsilcilerini bu yüzyılda yetiştirmiştir. Balkanlarda Hayretî mahlasıyla şiirler söyleyen Mehmed Çelebi de akıcı ve sade üslubuyları dönemin ön plana çıkan şairleri arasındadır.

Vardar Yenicali bir şair olan Hayretî, Yusuf-ı Sineçak'ın kardeşi, Usûlî, Mesîhî ve Hayâlî'nin hemşehrisidir. Başrolünde Hayâlî'nin bulunduğu meşhur hikâyede bildirildiği üzere bir dönem İstanbul'a gelmiş olsa da çok geçmeden memleketine dönmüş ve kalan ömrünü İstanbul şairi olmanın getirdiği imtiyazların çoğundan mahrum olarak geçirmiştir. Asker bir şair olan Hayretî, az bir tımar gelirine maliktir. Kaynaklara göre Rumeli akıncı beylerinin desteğiyle geçimini temin etmiştir. Hayretî'nin çağdaşı veya ardılı olan Âşık Çelebi [ö. 980/1572], Latîfî [ö. 990/1582], Ahdî [ö. 1001/1593], Beyânî [ö. 1005/1597], Âlî [ö. 1008/1600], Hasan Çelebi [ö. 1013/1604], Fâizî [ö. 1031/1622] ve Riyâzî [ö. 1054/1644] gibi biyografi yazarları¹ onun genellikle halkın zevkine uygun, anlaşılması kolay, âşıkane ve sade şiirler söylediğinden, şiirlerinin halk arasında da rağbet bulduğundan bahsederler. Halk mabeyninde divanından fal bakılma derecesinde bir şöhrete sahip olsa da saray muhitinden beklediği iltifatı görmediği için Hayretî'nin bu şöhreti onun refah seviyesine ciddi bir katkı yapmamıştır. Gördüğü iltifatın sanatına mukabil gelmediğini söylemek yanlış olmaz. Mustafa

---

¹ Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şu'arâsı: İnceleme-Metin*, Haz. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005, s. 136; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 234; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, s. 314; Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi), *Meşâ'irü's-şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018, s. 273; Mehmed Süeyyâ, *Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, C. II/663; Beyânî, *Tezkiretü's-şu'arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2008 s.58; Sehî Beg, *Heşt Bihîşt*, Haz. Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, s. 165; Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018, s. 205; Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Haz. Mustafa İsen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, md. "Hayretî".

Âlî'nin Hayretî için söylediği *zâtı nâmına galip geldi* ² ifadesi Hayretî'nin hayatı ve sanatı arasındaki dengeyi özetler niteliktedir.

1.1. Adı ve Mahlası

Adı Mehmed'dir. Kaynaklarda Hayretî Mehmed Çelebi, Mehmed Çelebi, Mehmed Şâh, Baba Hayretî³, Sultan Hayretî Baba Hazretleri⁴, A'mâ Hayretî⁵ diye de anılmış, şiirlerinde Hayretî mahlasını kullanmıştır. el-Hayret (< Ar. h-y-r) “Sergerdanlık, ya'ni hiçbir cânibe teveccüh idemeyüp kalmak”, “bir nesneye, bir düzeye pek çok bakmak sebebiyle gözü donuklanmak ma'nâsınadır ki o hâlet savuşmadıktan sonra bir şeyi göremez olur. Ve bir adam sergeşte ve deng ve mank olmak manasına müsta'meldir ki nereye gideceğini ve ne yapacağını bilmez olur. Ve bir yerde su bir tarafa akmayıp beri öte çalkalanıp dönmek manasına müsta'meldir.”⁶ Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere *hayret* kelimesi bir ‘donup kalma’ halini ifade eder. Bu donup kalma hali, esrar sarhoşluğu⁷, ilahî sırların şaşkınlığı, içki sarhoşluğu veya aşk sarhoşluğundan kaynaklanabilir. *Hayretî* mahlası, bu türden bir ‘şaşkınlığa mensup, şaşkınlığa alışımlı, donup kalmış ve esrar müptelası’ anlamlarına gelir. Şiirlerine baktığımızda, Hayretî'nin mahlasını tüm bu anlamları ihtiva eder şekilde kullandığını görmekteyiz.

1.2. Doğum Yeri ve Yetiştigi Çevre

Neredeyse tüm kaynaklar Hayretî'nin “*mecma'-ı şu'arâ*”⁸ olan, ‘doğan oğlanların baba diyeceği vakit *Farsî* söylediği⁹ Vardar Yenicesi'nden olduğu bilgisini verirler. Vardar Yenicesi günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde olup Yunanca Giannitsa olarak anılmaktadır. Akıncı Beyi Gazi Evrenos Bey [ö. 820/1417] tarafından XIV. yüzyılın sonlarında kurulmuş, sonraları onun oğulları İki Yürekli Ali Bey [ö. 864/1460] ve İsâ Bey [ö. 874/1470]

---

² Gelibolulu Mustafa Âlî, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divânı*, Haz. İ. Hakkı Aksoyak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018, s. 44.

³ Mustafa Tatcı, “Hayretî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1998, C. 17, ss. 61-62.

⁴ Cönk, t.y., böl. böl. Mahabbet-nâme isimli mesnevî'nin takdimi, Galata Mevlevihanesi 150 numara.

⁵ Tatcı, “Hayretî”, ss. 61-62; Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, s. 234.

⁶ Mütercim Asım Efendi, *El-Okyânusu'l-Basît Fi Tercemeti'l-Kâmûsu'l-Muhît*, Haz. Prof. Dr. Mustafa KOÇ, Doç. Dr. Eyyüp TANRIVERDİ, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2013, md. el-hayret.

⁷ Hayretî kendisini abdal olarak tanımlamaktadır. Abdallar arasında esrar çekmek oldukça yaygın olup bunların tekklerine halk arasında “esrar tekkesi” dendiği bilinmektedir.

⁸ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Haz. Mustafa İsen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, md. Hayretî.

⁹ Aşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi), *Meşâ'irü's-şu'arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018, s. 273.

döneminde Osmanlı Devleti'nin önemli kültür merkezlerinden biri olma yolunda ilerlemiş ve İki Yürekli Ali Bey'in oğlu Şemseddin Ahmed Bey [ö. 908/1503] döneminde en parlak zamanlarını yaşamıştır. Yenice, onun döneminde mescit, medrese, çifte hamam, tek hamam, imaret, çevresindeki dükkânlarıyla bir bedesten ve bir hana sahiptir.¹⁰ Medrese, Evrenoszâde Ahmed Bey'in davetini kabul ederek Yenice'ye gelen Nakşibendî Şeyhi Abdullah-ı İlâhî [ö. 896/1491] için inşa edilmiştir.¹¹ 15. yüzyılın ortalarına dek askerî karakteri daha baskın olan Vardar Yenicesi, Abdullah-ı İlâhî'nin gelişinden sonra bir kültür merkezi olma yolunda gelişim göstermiştir.¹² Şeyh İlâhî, ders ve sohbetleriyle Hayretî'nin de yetiştiği ilmî ve fikrî ortamın kurucusu konumundadır. Yenice'nin tarihi incelendiğinde, Hayretî'nin dünyasını şekillendiren Melamilik tavrının ve vahdet-i vücud düşüncesinin temellerinin Abdullah-ı İlâhî tarafından atıldığı söylenebilir.

Şeyh Abdullah-ı İlâhî, Hayretî'nin yetiştiği sosyal ve manevi ortamın etkin bir karakteri olarak karşımıza çıkar. İlâhî, ilim tahsili ve manevi seyrüsülûk için İstanbul, Semerkant, Buhara gibi devrin önemli merkezlerinde bulunmuş, Herat'ta Molla Câmî [ö. 898/1492] ile görüşmüştür. İstanbul yıllarından itibaren tasavvufta derinleşip sufilere karışmış olan İlâhî, elindeki kitapları satıp parasını fakirlere dağıtan, nereye gitse etrafında geniş kalabalıkların toplandığı itibarlı bir karakterdir. Devlet ricalinin ısrarıyla bir müddet İstanbul'da Zeyrek Medresesi'nde kaldıysa da daha sakin bir yer istediği için Evrenoszâde Ahmed Bey'in davetini uygun bularak Yenice'ye gitmiş ve ömrünün sonuna dek Vardar Yenicesi'nde ders ve sohbetlerine devam etmiştir. Nakşî ve Melâmî meşrep olan İlâhî'nin Anadolu ve Rumeli'de vahdet-i vücud düşüncesinin yaygınlaşmasındaki rolü büyüktür. Abdullah-ı İlâhî'nin, Şeyh Bedreddin'in meşhur eseri *Vâridât*'ın ilk şârihi olması, –iktidar baskısına rağmen- Şeyh Bedreddin'i bir arif olarak değerlendirmesi onun cesaretini göstermesi bakımından dikkate şayandır. Rumeli'deki cesaretli melami tavrın gelişiminin Abdullah-ı İlâhî ile başladığı anlaşılmaktadır.¹³

His ve duyuşa dayalı Horasan tasavvuf mektebinin etkisiyle kendisi de şiirler yazan Abdullah-ı İlâhî'nin oluşturduğu coşkun ve özgür ruhlu tasavvufi ortam Vardar Yenicesi'ni “şuara ve zürafa menşei” haline getirecektir. Hayretî'den başka Abdülganî-i Vardârî [ö.1697],

---

¹⁰ Yenice-i Vardar hakkında detaylı bilgi içeren Evrenosoğlu Gazi Ahmet Bey'in vakfiyesi için bakınız: Yasemin Umur, *Reconstructing Yenice-i Vardar: Patronage of the Evrenosoğlu Family*, Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul 2008, s. 222.

¹¹ Michael Kiel, “Yenice-i Vardar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, C. 43, ss. 445-48.

¹² Ayşegül Kılıç, “Şemseddin Ahmed Bey ve (h. 904) 1498 Tarihli Vakfiyesine Göre Yenice-i Vardar Vakfı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 56 (2016), s. 454.

¹³ Mustafa Kara, Hamid Algar, “Abdullah-ı İlâhî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, C. 1, ss. 110-12.

Âgehî [ö. 1577], Aşkî [ö. 1592], Derûnî [ö. 1650], Garîbî [ö. 1547], Günâhî [ö. 1670], Hayâlî [ö. 1557], İlâhî [ö. 1491], Mehmed [ö. 1645], Râzî [ö. 1617], Sıdkî [ö.?.], Selmân [ö. 1564], Sırrî [ö. 1585], Tâbî [ö. 1689], Usûlî [ö. 1538], Yûsuf-ı Sîneçâk [ö. 1564] ve Zârî [ö. 1617] gibi çoğu XVI. yüzyılda yetişmiş nice şairleriyle Osmanlı coğrafyasının en çok şair yetiştiren beldelerinden biri olan bu bölge, verimliliğini sahip olduğu coşkun ve özgür ruhlu atmosfere borçlu olduğu kadar akıncı uç beylerinin, Osmanlı taşra teşkilatını bazı kurumlarıyla İstanbul'un küçük bir numunesi gibi yapılandırmasına da borçludur.¹⁴ Onlar da tıpkı İstanbul'daki sultan gibi ilmî ve edebi meclisler kurup şairleri himaye ediyorlar, sunulan eserlere caizeler veya türlü geçimlikler ihsan ediyorlardı.¹⁵

Vardar ile İstanbul'un misyon ve mahiyetlerindeki farklılık kalem ehli insanların tabiatlarını da şekillendirmiştir. Daimi bir gaza faaliyeti içinde bulunan akıncı beyleri, maiyetlerinde serdengeçti akıncılara, onları gazaya teşvik edecek ve insanlara şehitliğin faziletlerini anlatıp bu anlamda bir gaza motivasyonu oluşturacak kişilere ihtiyaç duyuyorlardı. Elbette medresede yetişmiş, işin daha çok zahiri yanıyla ilgilenen bilginler bu rolü yerine getiremezdi. Bu işi, kışın kışlaklarda bulunup yazın akıncılarla beraber cenk meydanlarında coşup taşan yarı meczup ermiş şairler, Anadolu'da tamamlanan fetih faaliyetlerinin akabinde yüzlerini Rumeli'ye çevirmiş olan Horasan erenleri ve tabir caizse kolonizatör gazi ve dervişler yerine getirebilirdi.¹⁶ Nitekim Ahmed Bey ve Abdullah-ı İlâhî'nin öncesinde Gazi Evrenos Bey zamanında ünlü Bektaşî şeyhi Seyit Ali (Kızıldeli) Sultan [ö. 815/1412] bölgenin manevi fatihi¹⁷ konumundaydı. Kendisinin velayetnamesinde Gazi Evrenos Bey'le omuz omuza gaza ettiği anlaşılıyor.¹⁸ 16. yüzyıla gelindiğinde bu vazifeyi Torun Gazi Ahmet Bey tarafından İstanbul'dan getirilen Abdullah-ı İlâhî ve onun beraberindekiler üslenmiştir.¹⁹

---

¹⁴ Mustafa İsen, *Varayım Gideyim Urumeli'ne: Türk Edebiyatının Balkan Boyutu*, 1. Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul 2009, s. 52.

¹⁵ Hayretî'nin üç mesnevisinden biri olan *Nâme-i Hayretî*'de böyle bir niyetle teşkil edilmiştir. Eser 502 beyitlik bir mesnevi olmasına rağmen 318 beytini Yenice ve Belgrad şehrengizleri oluşturur. Geriye kalan 185 beytin muhtevasından anlaşıldığı üzere bu kısım aslında şehrengizlerin bir beye takdimi hüviyetini taşımaktadır.

¹⁶ Usûlî, *Usûlî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkı Basım)*, 1. Baskı, Haz. Mustafa İsen, T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2020, s. 19.

¹⁷ Levent Kayapınar, "Balkanlarda Erken Dönem Osmanlı Akıncı Uçbeyleri Bektaşî miydiler?", *Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildiriler*, ed. Filiz Kılıç, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Nevşehir 2010, s. 249.

¹⁸ Osmanlı Devletinin kuruluşunda irfanî geleneğin, tasavvufi düşüncenin rolü padişahlarla birlikte anılan Osman Bey-Şeyh Edebalı, Orhan Gazi-Ahi Çelebi, II. Murat-Hacı Bayram-ı Velî, Fatih Sultan Mehmet-Akşemseddin gönül erleri üzerinden takip edilebilir. Birçok yönüyle İstanbul'daki devlet yapılanmasının küçük bir numunesi olan uç beylikleri de bu manevi fatihlerden istifade etmekten geri durmamıştır. Gazi Evrenos Bey- Kızıldeli Sultan, Gazi Ahmed Bey-Abdullah-ı İlâhî birlikteliği de bu türden bir ilişkidir.

¹⁹ Usûlî, *Dîvân*, s. 20.

Selanik'in batısında ve Vardar nehrinin dallanıp budaklandığı sulak bir bölgede yer alan Vardar Yenicesi bilinen klasik kültür merkezi kalıplarından farklı bir yapı sergiler. Kuruluşu dede Gazi Evrenos Bey zamanına rastlayan şehir, torun Ahmet Bey zamanına gelindiğinde hala ciddi bir medrese geleneğinden mahrum bulunuyordu. Buna rağmen Osmanlı'da şair yetiştirme konusunda on beşinci sırada yer alır.²⁰ Tarihi kayıtlar araştırıldığında Vardar yenicesinin kendine mahsus bazı özelliklere sahip olduğu görülecektir. Bu şehir ünlü akıncı ailesi Evrenosoğulları'nın merkezidir.

Mihaloğulları, Turhanogulları, Malkoçoğulları (Yahyahılar) gibi bir akıncı ailesi olan Evrenesoğulları bu bölgenin fetih ve idaresinden sorumlu bir akıncı ailesidir.

Hayretî şiirlerinde mekân ismi olarak Belgrad ve Üsküp'ten bahsetmektedir. Onun Belgrad ve Yenice için yazılmış şehrengizleri,²¹ Üsküp için yazılmış bir gazeli²² bulunmaktadır. Bununla birlikte şiirlerde Vardar'dan bahsedildiğini görmekteyiz. Vardar, kuzeybatı Makedonya'da bir şehir olan Gostivar'dan kaynaklı Üsküp'ü ikiye böldükten sonra Köprülü, Gevgeli şehirlerini geçip Yenice ve Selanik arasından Ege denizine dökülen meşhur bir nehirdir. Vardar nehrinin geçtiği bu havzaya Vardar bölgesi denir. Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Hayretî bu bölgede ömür sürmüştür.

Ḥayretînün başına Üsküp şehrin tar edüp
Gözleri yaşını Vardar etme lutf et gitme gel (318/5)
Eşk-i çeşmüm gibi yüz üzre sürinüp neçe gün
Kanda isen seni görem gibi Vardar yine (487/7)
Ġam-ı dünyâdan el yumağ dilersen **Ḥayretî** cehd et
Gözün yaşı gibi yüz üzre var Vardara 'azm eyle (500/5)
Yaşı gözümün eylemedin 'âlemi deryâ
Ëy **Ḥayretî** kan ağlayı Vardarı görem mi (544/7)

Tezkirelerde Hayretî, Hayâlî ve İbrâhim Paşa üçgeninde anlatılagelen meşhur hikâyeye göre Hayretî hayatının bir döneminde İstanbul'da bulunmuştur. Divanda İbrahim Paşa'ya yazılmış olan 3 kaside bulunmaktadır.²³ İbrahim Paşa'nın sadareti H.929-942/ M. 1523-36 yılları arasına tekabül eder. Fakat Hayretî'nin bu kasideleri Paşa'ya ne zaman sunduğuna ve ömrünün hangi döneminde İstanbul'a geldiğine dair karinelerden mahrumuz.

²⁰ Usûlî, *Dîvân*, s. 18.

²¹ Şehrengizler hakkında "Eserleri" başlığı altında bilgi verilmiştir. Bununla birlikte *Divan*'da Belgrad şehrengizindeki güzellere övüldü bir şiir bulunmaktadır. Bkz. 57. şiir.

²² Bakınız 231. şiir.

²³ Hayretî'nin Pargalı İbrahim Paşa'ya yazdığı kasideler için bakınız: 10. 13. ve 15. şiirler.

1.3. Ailesi ve Arkadaşları

Hayretî'den bahseden tezkirelerin tamamı Yûsuf-ı Sîneçâk [ö.1546/47] ile kardeş olduklarını haber verir. 360 numaradaki gazel ona yazılmıştır. Bu gazelin yazıldığı sırada Yusuf-ı Sîneçâk'ın Mısır'da olması muhtemeldir.²⁴ Bundan başka Hayretî yazmalarını tararken rastladığımız bir şiirden, Hayretî'nin "ammüm oğlu Ahmed Şah'um" diye hitap ettiği Ahmed Şah isimli bir kimsenin Hayretî'nin amcaoğlu olma ihtimalini de belirtelim.²⁵

Eyle 'ammüm oğlu Aḥmed şāhuma çok çok selām
Ya'nī kim ol mefḥar-ı ihvāna bizden eyle 'ışk (265/11)

Zikredilen mektup-şiirde Hayretî'nin selam gönderdiği bir diğer isim de "*bahr-i dūr-i 'irfān*" diye andığı **Usûlî**'dir²⁶ [ö.1538-39].

Öp elin Monla Uşûlînün hezārân lutf ile
Ya'nī ol baḥr-i dūr-i 'irfāna bizden eyle 'ışk (265/4)

Hayretî'nin "*Öp elin Monla Uşûlînün hezārân lutf ile*" demesinden Usûlî'ye hürmet edip muhabbet beslediği anlaşılmaktadır. Usûlî de bu mektubu karşılıksız bırakmamış, *Divan*'ında *ışk eyle* redifiyle yazdığı bir nazire şiirle Hayretî'nin selamına mukabele etmiştir.²⁷ Ayrıca Usûlî divanındaki 64. gazelin Hayretî'nin Merdâne bak redifli gazeline yazılmış bir nazire olduğu belirtilmiştir.²⁸

²⁴ "Gâlibâ Yûsuf-ı Sîneçâk Dede'ye Mısır'da iken göndermiştir." (N2) *Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138*, 1546 953, s. 117b.

²⁵ Bu şiir N4, N6 ve N15'de bulunmaktadır. Toplam 20 beyit olup Hayretî'nin her beytinde dostlarına selam yolladığı bir mektup hüviyetindedir. Bu şiirin 11. beytinde 'ammüm oğlu, kardeşlerin gururu' diye andığı Ahmed Şâh ismi geçmektedir. Bundan başka divanda Hz. Peygamber'e telmihlerle dolu *Ahmedün* redifli bir gazel bulunmasına rağmen biz bu gazelin bir naat olmadığı kanısındayız. Nitekim İmamiye'ye intisabı bulunduğunu bildiğimiz Hayretî; Hüseyin, Ahmed, Muhammed gibi ehlibeyte dâhil isimleri ayrı bir coşkuyla anlatır. Bu Hayretî'nin üslup özelliğidir. Aynı şekilde, on mahbubun (Sipahizâde Mustafa, İbrahim Çelebi, Yusuf Çelebi, Murad Ağa, Derzi Mustafa Çelebi, Alemşah Çelebi, Halvacı Mehmed Çelebi, Hüseyin Ağa) vasıflarını anlattığı Yenice Şehrengizi'nde Hüseyin Ağa için "*Hüseyin Ağa Mahbûb-ı Hayretî-i Şeydâ*" başlığını kullanıp (Nazife Eşgünoğlu, *Hayretî'nin Mesnevileri İnceleme Metin*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s. 52.) Hüseyin'in kendi öz canı olduğunu söyler. Biz, bu durumun sebebini mezhep intisabıyla açıklamaktayız. Nitekim yukarıda bahsettiğimiz *eyle ışk* redifli şiirin 18. beytinde "*Gözüm nûrî Hüseyini göricek öpüp gözün / Ateş-i hasretle yana yana bizden eyle ışk*" diyerek Hüseyin ismini coşkun şekilde 'yine kendi şahsıyla alakalandırarak' övmektedir. Dolayısıyla *Ahmedün* redifli gazelin Hz. Peygamber dışında birine yazılmış olma ihtimali daha kuvvetlidir ve en kuvvetli ihtimal amcaoğlu Ahmed Şah veya Evrenoszâde Ahmed Bey olarak gözükmektedir.

²⁶ Usûlî [ö.1438-39]: Yeniceli şair ve mutasavvıf. Hayretî ile aynı ortamda yetişmiştir. İlmiye mesleğinin kıyısından dönüp Şeyh İbrahim Gülşenî'ye bağlanmış ve tasavvufa yönelmiştir. Şeyhinin 1533-34 teki vefatı üzerine Yenice'ye dönmüştür. (*Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1988, s. XI.) Hayretî'nin ahirete irtihali de bu tarihe denk gelir. Lâtîfî'nin "...*Mezâr-ı rahmet-medârı diyâr-ı mezbûrede kendü vaz' idüğü zaviyededir.*" şeklinde verdiği bilgiye bakılırsa 1533-34'te Yenice'ye dönen Usûlî, Hayretî'nin cenazesine dahi katılmış olmalıdır.

²⁷ Hayretî'nin mektup özelliği arz eden söz konusu şiirinin son beyti Hayretî'den dostlarına karşı bir yakınmadır. Hayretî kimsenin kendisine selam yollamadığından dert yanmaktadır.

"Dimedi yârân dirigâ lutf idüp bir kimseye

Hayretî'nin selam gönderdiği bir diğer kişi “*Bey Hazretleri*” diye bahsettiği Abdî Bey olmalıdır. Nitekim ilgili şiirde önce Bey Hazretleri ardından Abdî Bey'in musahipliğini yapan Usûlî zikredilmektedir. Bu tespiti yapmamızın bir sebebi de divanda “*Abdî dirler adına bir beg efendim var idi*” (562/2) şeklinde Abdî Bey için yazılmış müstakil bir gazel ve bir kasidenin bulunmasıdır. (562/2) Bir nüshada bu kasidenin Evrenoszâdeler'den Abdî Beg adına yazıldığı bilgisi verilmiştir.²⁹

Êşigine iricek **Beg Hazretinüñ** yüz sürüp
Kuliyuz êy nâme küstâhâne bizden eyle ‘ışk (265/3)

Bu mektup şiirden hareketle tespit edebildiğimiz Hayretî'nin çevresinde bulunan diğer kişiler şu şekildedir: Ahmed Bey,³⁰ Halilullah Bey, Kadızâde³¹, Müderris Hazretleri, Hüsrev, (Seyid) Ahmed-i Dîvâne³², Hasan Bâlî, Derviş Ali, Derviş Baba, Kayyumzâde, Terzi Ferruh ve Hüseyin.

Bunlardan başka divan metninde yer alan bir şiirden anlaşıldığı üzere Haraccı Hüsâm namıyla tanınan Üsküplü şair Ferîdî³³ de Hayretî'nin arkadaşları arasındadır. Divan kâtipliği, imaret ve Dârülhadîs mütevelliliği yapmış olan Ferîdî, kendisinden yardım istenme makamındadır. Nitekim Hayretî bir beytinde Ferîdî'den himmet istemektedir:

Bugün bu mülk-i vahdetde ferîd-i ‘âlem olurdun

Hayretî-i vâlih ü hayrâna bizden eyle ‘ışk” (265/20)
Hayretî'nin bu yakınması önemlidir ve karşılıksız kalmamıştır. Zira Usûlî divanında gazeller bölümünde bulunan 119. şiirin 6. beytine baktığımızda Usûlî'nin,
“Harîm-i yâre varırken eğer vâdî-i hayrette
Bilirsın Hayretî-i vâlih u hayrana aşk eyle”
diyerek Hayretî'nin selamını aldığını ve ona mukabelede bulunduğunu görürüz.

²⁸ Usûlî, *Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı*, s. XXVI.

²⁹ (N3) *Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498*, vr. 17b, (Millî Kütüphane-Ankara) 06 Mil Yz A 4498.

³⁰ Bir önceki başlıkta bahsi geçen Gazi Evrenos Bey'in oğlu İsa Bey'den olma torunudur. Kime yazıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Hayretî divanında Ahmedüñ redifli bir gazel bulunmaktadır. Her ne kadar Hz. Peygamber'e dair telmihlerle örülü olsa da bu gazelin bir naat olma ihtimali zayıftır. Hayretî şiirinde Ahmed ve Hüseyin gibi aynı zamanda peygamber ve ehlibeyte dâhil olan isimler ayrı bir coşkunlukla anlatılır. Bu yaklaşım Hayretî üslubunun bir özelliğidir. Bu şiir hakkındaki kanaatimiz Hayretî'nin ‘*ammüm oğlu Ahmed Şâhum*’ dediği kişiye veya Evrenoszâdeler'den Ahmed Bey'e de yazılmış bir şiir olduğu yönündedir.

³¹ Âşık Çelebi, Hayâlî'nin vefatını kendisine haber veren kişiyi tanımlarken “Ahmed Çelebi dirler bir kâzî-zâde melâzemetden mütekâ'id Yenice'nün a'yânından ve yârânun ashâb-ı irfânından bir kimesne” (ÂŞIK ÇELEBİ 2010, “Hayâlî-i Ma'rûf”) ibaresini kullanır. Muhtemeldir ki Hayretî'nin andığı Kadızâde, Ahmed Çelebi'dir.

³² Hayretî'nin *Ahmed-i Dîvâne*, Usûlî'nin *Seyd Ahmed-i Dîvâne* dediği bu şahıs Yûsuf-ı Sineçâk'ın dervişlerindendir. (Murat Keklik, ve Murat Aslan, “Usûlî Divanı'nda Gülşenilik ve Hurûfluk”, *Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırmalar*, ed. Zeki Taştan, M. Zeki Duman, Güler Yılmaz, Hiperlink Eğitim, Merter, İstanbul 2019, s. 155.)

³³ Ferîdî'nin ölüm tarihi hakkında ihtilaf vardır. Âşık Çelebi Ferîdî'nin Sehâyî ile aynı yılda vefat ettiğini bildirir. (Âşık Çelebi, Haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç, *Meşâ'irü's-şu'arâ: inceleme, metin*, 1. baskı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Beyoğlu, İstanbul 2010, C. II/1008.). Hasan Çelebi de Sühâyî'nin (Sehâyî), Kanuni'nin Irakeyn seferi sırasında (1553-36) öldüğü bilgisini verirken (*Tezkiretü's-şu'arâ*, s. 493.) Latîfî, Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) öldüğünü söyler. (Latîfî, *Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, s. 410.) Netice olarak rivayet muhtelif olsa da Ferîdî ile Hayretî'nin aynı dönem şairi olduğu aşîkârdır. Not: Bu şair, Âşık Çelebi'de Sehâyî, Hasan Çelebi'de Sühâyî diye okumuştur. Bu iki şair aslında aynı kişidir.

Eger ey **Hayretî** sana **Ferîdî** eylese himmet (90/5)

Hayretî'nin hayattayken temas kurduğu en meşhur şair Hayâlî'dir [ö. 964/1557]. Hayâlî, Hayretî ve Usûlî'nin “*musahib ü hem-demi olup lâkâbı Bekâr Memî' idi.*”³⁴ Hayretî *Dîvânı*'nda Memî ismine yazılmış olan çok sayıda şiir³⁵ bulunsa da bunların Hayâlî'ye yazıldığına dair bir karineye sahip değiliz. Bundan başka Hayretî'nin, Halîlî mahlaslı bir şaire yazdığı hicivde Hayâlî ve Mesîhî'nin³⁶ isimlerinden övgüyle bahsettiğine şahit oluyoruz. *Hicv-i Melîh*³⁷ başlığını taşıyan şiirinden, Hayretî'nin, Hayâlî Bey ve Mesîhî'yi okuyup beğendiği anlaşılmaktadır.

Gerekdür yâ Mesîhî yâ Hayâlî
Bize okuya şi'r-i pür-hayâlî (575/1)

Tezkirelerde Hayretî-Hayâlî irtibatından bahsedilmektedir. Aşık Çelebi *Usûlî'nün ve Hayretî'nün musahib ü hem-demi idi*³⁸, diyerek Usûlî, Hayâlî Bey ve Hayretî'nin sohbet arkadaşı olduğunu bildirmektedir. Bu arkadaşlığa muhalif olarak anlatılan meşhur hikâyeden, Hayretî'nin İstanbul günlerinin kısa sürmesinin Hayâlî'nin marifeti olduğu anlaşılmaktadır. Aşık Çelebi olayı şöyle anlatır:

“İbrâhîm Paşa-yı merhûma virdügi kaşîdesi meşhûrdur. Paşa haylî himmet ve hüsni nevâziş ü terbiyet kaşd idüp bir gün Hayâlî'ye hem-şehrûn Hayretîyi bilür misin dimiş. Hayâlî bilürem ne pervâ-yı câh u manşib ve ne sevdâ-yı hüdmet-i pādşâh u mülâzemet-i paşadadur ‘âlem-i istignâdadur, perîşânlık ve bî-ser ü sāmānlıgla özge hevâdadur. Hattâ bu yakınlarda bir gâzel dimişdür bir a‘lâ maṭla‘ı vâkı‘ olmuşdur ki nazîre diyemedüm dimiş. Paşa-yı merhûm nedür didükde

Maṭla‘:

Ne Süleymāna esîrüz ne Selîmüñ kûlıyuz
Kimse bilmez bizi bir şâh-ı kerîmüñ kûlıyuz

³⁴ Aşık Çelebi, *Meşâ'irü ş-su'arâ*, s. 1541/C.III.

³⁵ 23 ve 46 numarada bulunan mersiyeler ve 54 numarada bulunan murabba Memî Şah için yazılmıştır. Ayrıca 166, 305, ayrıca 166, 305, 388, 389, 413, 465, 585 numaralı gazeller de Memiciğim, Memî Bâlcığım ve Memî diye hitap edilen mabuplara yazılmıştır.

³⁶ Mesîhî [ö.1512'den sonra): Priştineli divan şairi. Tezkirelere göre ismi *İsâ* yahut *Mesîh'ti*. Çocukluk ve ilk gençliğini Rumeli'de geçirdikten sonra eğitim için İstanbul'a gitmiştir. Devrin usta hattatlarından biriydi. Mesîhî'nin İstanbul günleri II. Bayezid'in saltanat devrine (1481-1512) rastlar. Divanı yayınlanmıştır. (Mesîhî, *Mesîhî Dîvânı*, Haz. Mine Mengi; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2020.)

³⁷ HD'de bulunmayan bu şiir GHB, P ve N2'de *Hicv-i melîh* başlığıyla kaydedilmiştir. Bakınız: 575. şiir.

³⁸ Aşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü ş-su'arâ*, s. 651.

Maṭla‘ın okıyup ol şeh-süvâr-ı naṭ‘-ı vezâret meydân-ı iḥsâna at şalup Ḥayretî’nün ruh-ı âmâlinen niḳâb açmak isterken bu fi‘l-hâl ferzîn gibi kec-revlik idüp fitne piyâdelerin sürüp açmazdan kiş dir. Nâ-puḥtelik idüp paşanın dîk-i cüşân-ı luṭfına bârid sözler ile şovuk şu katup şovudur. Ol şâhib-naẓar bunun hâline iki göz ile bakmak isterken efsâne-i pür-füsûn ile ḥâb-ı ğafletde uyudur. Paşa cüz‘î tîmâr emr ider, ol daḥı kaḳıyup kor gider.”³⁹

Hayâlî-i Ma’rûf, Makbul İbrahim Paşa’nın yanında makbul bir şair olup devrinde çok itibarlı bir konumda bulunuyordu. Mevkiini ve itibarını zevale uğratmaktan korumak adına nasıl titizlendiği, hatta hoş görülmesi mümkün olmayan yollara başvurduğu Zâtî’nin anlattıklarından⁴⁰ ve Kandî’nin [ö. 962/1555] dükkânını taşlamasından⁴¹ Kemâlpasaoğlu’nun meclisinde Yahyâ Bey’e karşı takındığı tavırdan⁴² anlaşılmaktadır.⁴³ Anlaşılan o ki Hayretî’nin istikbalinin aleyhindeki en önemli olay Hayâlî’nin onu över gibi yapıp yermesi yani *medh yüzünden kadh idüp*, Paşa’nın gözünden düşürmesidir.

Hayâlî’nin divanında yaptığımız taramada Hayretî’ye yapılan bir atıfa tesadüf edemedik. Ancak yukarıda bahsettiğimiz *hicv-i melîh* şiiri ile Hayretî’nin Hayâlî ve Mesîhî şiirine dair olumlu yorumunu ortaya çıkartmış oluyoruz.

1.4. Eğitimi

Pek çok şair gibi Hayretî’nin eğitimi hakkındaki bilgilerimiz de sınırlı olup bu bölümdeki bilgilerin bir kısmı tezkirelerden, bir kısmı da onun eserlerinden yapılan çıkarımlardan ibarettir. Bu noktada Ahdî’nin [ö. 1001/1593] verdiği bilgiler önem arz eder. Ahdî, “*Tab’-ı nâzüki fûnûn-ı ma’rifetle müretteb her vechile esnâf-ı şî’re kâdir ve ilm-i tasavvufun ıstılâhâtında mâhir*”⁴⁴ demekle nazik yaratılışının marifet bilgileriyle dolu, kendisinin şiirin her türlüşünde kudretli ve tasavvuf ıstılahında usta olduğunu söylemektedir. Gerçekten de Hayretî’nin şiiri hem tasavvufi hem de fikhî meselelerle örülmüştür. Örneğin *Ey o Zat’ın denizine gark olmuş olan tevhit ehli mümin! Her sıfat Muhammed’in nuru ile bilindi.* şeklinde anlayabileceğimiz şu beyit Hayretî’nin İslâm âlimleri arasında çetin tartışmalara sebebiyet veren kelam ilmindeki *zât-sıfât* problemi hakkındaki görüşünü

³⁹ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, s. 273.

⁴⁰ Âşık Çelebi, *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, s. 673/C.II.

⁴¹ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, s. 582.

⁴² Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, s. 287.

⁴³ Mustafa Tatcı, *Hayretî’nin Dinî-Tasavvufî Dünyası*, 1. Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 3.

⁴⁴ Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şî’rârâsı*, s. 265.

bize haber vermektedir.⁴⁵ İslâm âlimleri arasında çetin tartışmalara sebep olan bu problem, iyi bir eğitim almamış, kelâm ilmini öğrenmemiş olan birinin fikir beyan edeceği bir mesele değildir.

Ëy mü'min-i muvaḥḥid eyā ğark-ı baḥr-i zāt
Nūr-ı muḥammed ile 'ayān oldu her şıfāt (22/III/1)

22. şiir naat türünde yazılmış bir terci-bent olup çoğu beyti üzerinde hüküm verilmiş bir itikadî meseleyi işler ve teyit eder şekilde yazılmıştır. Bu şiirden Hayretî'nin iyi bir tasavvuf terbiyesi aldığını çıkartmak zor değildir.

Onun iyi bir eğitim aldığının delillerinden biri de “Mehmed Çelebi” diye anılmasıdır.⁴⁶ Söze hâkimiyeti ve şairlik kabiliyeti de bu bilgiyi destekler. Ayrıca İbrahim Paşa, Gazi Şemseddin Ahmed Bey, Abdî Bey gibi devlet ricaliyle münasebet kurmanın belli bir yetişmişlik seviyesini gerektirdiği de düşünülebilir. Bununla beraber Hayretî'nin *Dîvân*'ından yola çıkarak haberdar olduğu ya da okuduğu bazı eserler hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Şiirinden anlaşıldığı kadarıyla Mu'tezile âlimlerinden Zemahşerî'nin [ö. 538/1144] ağırlıklı olarak dirayet metoduyla yazdığı tefsiri *el-Keşşâf* ve Adudüddin el-Îcî'nin [ö. 756/1355] kelâma dair eseri *el-Mevâkıf* tan haberdardır.

Keşşâfa bakup okusa yıllarla *mevâkıf*
Olmaz kişi esrâr-ı kitâb-ı ğama vâkıf (243/1)

Hayretî bir gazelinde *Gülşen-i râz-ı hakikat* terkiibini kullanmaktadır. Bu gazelin bağlamından kastedilenin *Gülşen-i Râz* mesnevîsi olduğu açıktır. Nitekim Hayretî'nin hakikat sıfatıyla tavsif ettiği bu eser Şebüsterî'nin [ö. 720/1320] tasavvufi mesnevisi olup Hayretî'nin inanç dünyasıyla da paralellik arz eder. Her ne kadar ispata ihtiyaç duymasa da bu durum aynı

---

⁴⁵ Zât-sıfat sorunu, Müslüman âlimleri, tevhid ve tenzihe ilişkin zihin karıştırıcı paradokslarla karşı karşıya bırakmıştır. Mu'tezile ve Hanbeliyye arasında cereyan eden tartışmalar daha sonra Eş'âriyye kelâmının ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir. Özetle Allah'ın nasıl bilineceğine, zât ve sıfat'ın Allah'ın kendisinden ayrı mı yoksa kendisine bir mi olduğuna yönelik tartışmalar h. III. asırdan itibaren tartışlagelmiş bir konudur. Zât-sıfat problemi kelâm ilmini bilmeyen bir kişinin mevzubahis edeceği bir mesele değildir. Hayretî'nin bununla ilgili görüşü Hz. Peygamber'in yolunun izlenmesi gerektirir. Zât-sıfat problemi hakkında detaylı bilgi için bakınız. Nader el-Bizri, “Zât ve Sıfat İlişkisi Problemi”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev. Ziya Erdiç, C. 19, S. 36 (2017), s. 199-217, doi:10.17335/sakaifd.302925.

⁴⁶ Bazı tekliflere göre Çalab'a mensup anlamındaki Çalabî'den gelen Çelebi Osmanlılar'da özellikle XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar kültürlü yüksek tabakaya mensup olanlar, ilmiye ricâli, divan şairleri, kalem erbabı, *Dîvân-ı Hümâyûn* kâtipleri gibi genel olarak okumuş, bilgili kimseler için kullanılan bir tabir konumundadır. Mehmet İşpirli, “Çelebi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, C. 8, s. 259.

zamanda Hayretî'nin edebî bir eseri okuyup anlayacak seviyede Farsça bildiğinin delili olarak kabul edilebilir.⁴⁷

Zindedür hüsniñ gülistânı senün kim anı haq
Gülşen-i rāz-ı hakāyıkdan edüpdür intiḥāb (79/4)

Bunlara ek olarak 'Ey hekim! Hikmetli olan Kânûn'da yazılmamış bir şifa fark ettim; gönül hastasının şerbeti ancak aşk şarabıymış.' anlamındaki beyitle İbn-i Sinâ'nın *el-Kânûn-ı fi't-tib* isimli eserine telmihte bulunur.

Ṭabībā yazmamış gördüm şifā Kānûn-ı hikmetde
Gönül bīmārına ancak şarāb-ı ışk imiş şerbet (90/4)

1.5. Mesleği

Hayretî'nin mesleği hususunda Sehi Bey "*tımara mutasarrıf sipâhî*", Âşık Çelebi sadece "*sipâhî-hurfed*" bilgisini verirken Latîfî "*erbâb-ı tîmârdan*" olduğunu söyler. Âlî ise "*erbâb-ı tîmâr silkine münselik*" ibaresini kullanır. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Hayretî kuvvetle muhtemel tımar sahibi bir sipahidir. Osmanlı'da devlete sağlanan bir hizmete mukabil tahsis edilen toprağa *tımar*, bu topraktan elde edilen gelire de *dirlik* denilmektedir.⁴⁸ Gelibolulu Mustafa Âlî, Hayretî'nin topladığı dirlik hakkında "*Dirliceği şey'ün kalîl olup ma'âşına kifâyet itmemegin Yahyalı Begleri ve Mihalli ve Turhânlı ümerâsınuñ begleri merhûmı gözedürlerdi. Meclislerine dâhil olması imtidâd-ı 'ömre bâ'is hâlet ve şeref-i sohbeti pîrâye-i 'işret bilürlerdi.*" diyerek onun tımarlı sahibi olduğunu fakat az bir miktar dirlik toplayabildiğini belirtir.⁴⁹

16. yüzyılda Balkan coğrafyasında devletin vurucu gücü akıncılardır. Bu teşkilatlanma bölgenin idaresini de üstlenen aileler tarafından yapılıyordu. Babadan oğula geçen bir kimlik olarak devam ettiği için Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Turahanoğulları, Malkoçoğulları gibi adlarla anılmışlardır. İbrahim Paşa'dan umduğu ölçüde bir tımar alamayan şair, memleketi Vardar'a dönünce "*gâh Yahyalı gâh Mihalli beylerine hidmet idüp anlar ile muvaneset ü ülfet*"⁵⁰ etmiş ve Âşık Çelebi'nin ifadesiyle "*kût-ı lâyemûta kânî olup*"⁵¹ onların ihsan ve bahşişlerine kanaat edip ömrünü geçirmiştir. Hayretî'nin mütekerrir mısraı "*Câna başa*

⁴⁷ Yenice için Âşık Çelebi'nin verdiği "...Yenice'de doğan oğlan baba diyecek yerde Fârisî söyler." Bilgisi de bu tespiti destekler mahiyettedir.

⁴⁸ *Osmanlı tarihi sözlüğü*, Yediveren, İstanbul 2018, s. 223.

⁴⁹ *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, s. "Hayretî".

⁵⁰ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, s. 314.

⁵¹ *Meşâ'irü's-şu'arâ*, s. 274.

*kalmazuz âlemde Yahyâlîlâruz*⁵² şeklinde olan on üç bentlik murabbaından, özellikle akıncı ailelerinden Yahyalılar'a⁵³ yakın olduğu düşünülebilir:

Her birimüz rûz-ı meydânda birer şemşîr olur
Ceng içinde ağzı kanlu bir atılmış tîr olur
Azı çoğı ehl-i küfrün yanumuzda bir olur
Câna başa kıalmazuz 'âlemde Yahyâlîlâruz (33/8)

Yaşadığı gibi yazıp, yazdığı gibi yaşayan Hayretî'nin şiirlerinde mesleği ve geçimini nasıl temin ettiğine dair ipucu veren işaretlere rastlıyoruz. Kasidelerin çoğu bu bağlamda yazılmış şiirlerdir. Gazeller arasında bulunan 299. şiirin kendisinden tımar talep edilen bir beylerbeyine yazıldığı anlaşılmaktadır.

Divan'da Pargalı İbrâhim Paşa'ya sunduğu kasidede (15. şiir) Paşa'dan açıkça tımar istemektedir (15/37):

Ëy şabîb-i cân u dil bîmâr-ı tîmâram meded
V'ey mesîhâ-dem başa tîmâr êdüp vër tâze cân (15/33)

Aynı şekilde diğer beyitlerinden anlaşıldığına göre makam sahibi birine yazılmış olan 134. şiirde fakirlikten şikâyetle tımar talebinde bulunmaktadır:

Tîmâr eyle derdüme êy cân şabîbi kim
Bîmâr olan gönüllere şîhât zamânıdur (134/5)

Tımar talebinin karşılık bulduğunu 282. şiirinden takip edebiliyoruz:

Derd-i bî-dermânuma lutf ile tîmâr eyleyüp
Bu marîz-i fâķa vü fâķra müdâvâ eyledün (282/2)

Hayretî kendisine tahsis edilen tımarı beğenmediğinde şikâyetini galiz küfürlerle dile getirmekten de çekinmez (411/6).

Hayretî'nin geçimiyle alakalı beyit örneklerini çoğaltmak mümkündür. Tüm bunlardan, dirliği istediği seviyede olmasa bile bir tımara malik bulunduğu anlaşılıyor. Şiirden anlaşıldığı üzere Hayretî, akıncı beylerinin emrindeki sipahilerin kalpleriyle kılıçlarının arasını birleştirmek, ruh hallerini cenge hazırlamak şeklinde bir vazifeyi icra eder gibi

⁵² N2 29^b'de bulunan başlığa göre bu şiir Yahya Paşazâde Mehmed Beg'e [ö. 1548] sunulmuştur.

⁵³ Aslında ailenin atası Yıldırım Bayezid devrinde Sivas'ta kale muhafızı olan Malkoç Mustafa Bey olup oğulları Malkoçoğlu Bâlî Bey ve Yahyâ Paşa, Fatih ve II. Bayezid devrinin önemli akıncı beylerindendi. Yahya Bey, Rumelide sancak beyliği ve Rumelide üç, Anadolu da bir defa olmak üzere beylerbeyliği görevlerinde bulunmuştur. Sonraki yıllarda da akıncı beyliği yapan Malkoçoğulları daha çok Yahyâ Paşa neslinden geldikleri için Yahyâpaşazâdeler ve Yahyâlîlâlar olarak anılmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Fahameddin Başar, "Malkoçoğulları", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, C. 27, ss. 537-38.

gözükmektedir. *Hayretî Divanı*'nda gaza erlerini motive etmek için yazılmış çok sayıda şiir bulunmaktadır. Bu, Hayretî'ye has olmayıp Yenicali birçok şair için geçerli bir durumdur. Dönemin sosyal, askerî ve siyasî durumu hakkında edineceğimiz malumat Hayretî'nin meslekî ortamını idrak etmemize yardımcı olabilir. Bu bağlamda şunu belirtmek gerekir ki akıncı beyleri taşrada kendi konumlarına uygun olarak küçük başkentler kuruyorlardı. Bu yapılanma İstanbul'daki sarayı model alan bir yapılanmadır. Serdengeçti akıncılar yanında, onları gazaya teşvik edecek, gaziliğin ve şehitliğin faziletlerini anlatıp askeri coşkuya getirecek kişilere ihtiyaç vardı. Medrese kültüründe yetişmiş bilginler bu rolü yerine getiremezdi. Bu işi kışın kışlaklarda bulunup baharın gelişiyle ise akıncılarla bir olup cenk meydanlarında coşup taşan yarı meczup ermiş şairler üstlenmekteydi. İşte Yenicali şairlerin çoğu, bir fabrikadan çıkmış standart mamuller gibi bu özellikleri taşımaktaydı.⁵⁴

1.6. Mezhebi ve Meşrebi

Hayretî “Ca'ferî-mezheb safâyî-cânlaruz” (6/7) diyerek kendi mezhebini açıkça bildirmiştir. Âşık Çelebi Hayretî'nin ‘alevî-mezhep’⁵⁵, Latîfî ise muhibb-i hânedân ve Ca'ferî-mezheb olduğunu söyler. Çavuşoğlu ve Tanyeri bu ifadenin Şia mensubiyeti anlamına geldiğini belirtirler.⁵⁶ Hemen burada belirtelim ki Hayretî günümüz Şia'sından farklı olarak *hulefâ-i râşidîn*'e hürmet etmekte ve onları dört ulu sahabe olarak tanımlamaktadır (bkz. 2/19). Bir naat olan İkinci kasidede Hz. Peygamber'le birlikte sırasıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi anarak bunları dört ulu sahabe olarak kabul ettiğini bildirir (2/15-19). Bununla birlikte divanda Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Muhammed el-Bâkır, Cafer-i Sâdık, Musa el-Kâzım, İmam Rıza, İmam Takî, İmam Nakî, Hasan el-Askerî ve İmam Mehdî şeklinde devam eden on iki imam silsileyle daha fazla karşılaşıyoruz. Hatta çoğu yerde dualarının makbuliyetinin dayanaklarından biri olarak on iki imamın isimlerini anar ve duasının onların hürmetine kabul edilmesini ister.

Melamî meşrepli Bektaşî bir abdal olarak tanımlayabileceğimiz Hayretî'nin yaşadığı coğrafyanın çok canlı bir tasavvufi atmosfere sahip olduğu görülmektedir. Bu çeşitlilik Hayretî'nin şiirlerine de yansımıştır. Divanında Gülşenîliğe, Hurûfîliğe, Bektaşîliğe, melametîliğe ve vahdet-i vücud doktrinine çeşitli atıfların yapıldığını görmekteyiz. Fakat bu

---

⁵⁴ İsen, *Varayım gideyim Urumeli'ne*, s. 53.

⁵⁵ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 273.

⁵⁶ Hayretî, *Divan: Tenkitli Basım*, Haz. Mehmed Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri; İÜEF Yayını, İstanbul 1981, s. XIII.

atıfların şairi Gülşenî ya da Hurûfî olarak tanımlamak için yeterli olup olmadığı bizim için bir soru işaretidir. Zira hiç şarap içmeyen bir şairin şaraba güzellmeler yazması gibi şairlerin şiir geleneğine bağlı olarak kendi meşreplerini tam yansıtmayan bazı kullanımlarda bulunmaları yabancı olduğumuz bir konu değildir. Hayretî hakkında çeşitli yayınlarda yapılan *Gülşenîliğe intisap etmiştir*⁵⁷ veya *Hurûfîdir*⁵⁸ gibi tanımlamalara temkinle yaklaştığımızı söylemek durumundayız. Biz burada Hayretî'nin beyanlarını esas alarak onun melametî meşrep bir Bektâşî abdalı olduğunu söylemekle yetiniyoruz.

Şâh hâk kıyçün bugün ey **hayretî** hayrân u zâr
Hânekân-ı ıışık içinde baş açuk bektâşîyem (381/5)

Tekye-i ıışık içre abdâl êtdi ben dervîşini
Nev-cüvândur gerçi pîrüm oldı bektâşum benüm (382/2)

Bununla birlikte Hayretî'nin, şiirlerinde bazı tasavvuf büyüklerine yer verdiğini görüyoruz.

Gülşen-i vaşl ola hâr-ı hecr iken ser-menzilün
Hayretî ger himmet êde saña sulţân gülşenî (510/5)

Şâh hâk kıyçün **Haţîboğlın** görel'den **Hayretî**
Baş açuk abdâl olmuşdur imâmîler gibi (531/5)

İçdiler **fazl-i ilâhî** çeşmesinden âb-ı hıızır
Êtdiler kesb-i hayât-ı câvidân abdâllar (8/3)

1.7. Ölümü

Rumeli akıncı beylerinin ihsan ve bahşişleriyle ölmeyecek kadar rızka kanaatle geçinip giderken ömrünün son deminde sebel⁵⁹ illetiyle Hayretî'nin gözlerine perde inmiş ve gözleri görmez olmuştur.

Bu fenâ evde vefâdan görmedüm aşlâ eşer
Bunca yaşlar yaşadı hattâ ağardı çeşm-i ter (128/1)

---

⁵⁷ Tuğba Durmuş, “Hayretî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi (TEİS)*, (26.04.2021), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayreti>.

⁵⁸ Fatih Usluer, “Divan Şairleri ve Hurufilik”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, C. 23, S. 1 (2019), s. 80-104, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkoloji/544870>.

⁵⁹ Hayretî'nin sebel illetine müptela olması şiirlerin muhtevasına da girmiştir. Henüz ilk şiirden itibaren bu konu sıkça işlenir: İlgili şiirler için bakınız: 1/4, 128/1, 385/5, 386/5, 455/2, 479/5.

Bu hal üzere dahi ayağı şiir meclislerinden kesilmemiş olan Hayretî'yi şiir meclislerine iletme işinin Yûsuf-ı Sîneçâk'ın yetiştirmesi olan Günâhî [ö.988/1580-81] tarafından yapıldığını tezkirelerden öğreniyoruz.⁶⁰

Hayretî'nin bir beytinde de *Bahru'l-Hakâyık*'ın müellifi olan Hatiboğlu'nu gördüğünü söylemesi onun kaç yaşına eriştiğine dair bir fikir yürütmemize imkân tanır. Bildiğimiz kadarıyla Hatiboğlu, İstanbul'un fethinin arifesinde hala hayattadır.⁶¹ Hatiboğlu'nun 1450 yılında hayatta olduğunu ve Hayretî'nin gençlik zamanlarında onu gördüğünü kabul edersek Hayretî'nin uzun, belki yüz yıla yakın bir ömür sürdüğü sonucu ortaya çıkar. İlgili beyit şöyledir:

Şâh hâkқыçün Hâtıboğlın görel'den hayretî
Baş açuk abdâl olmuşdur imâmîler gibi (531/5)

Divanda ihtiyarladığını, saçının sakalının ağardığını bildiren beyitlerin sayısı az değildir.

Ëy Hayretî yüzüm kara başum gözi a'mâ
Ėafletle bozardı gözüm ağardı şaçalum (385/5)
Şaçaluñ 'ışk yolında ağardı Hayretî çün kim
Bugün bir ihtiyârısın şarıkun yüzün ağ olsun (461/5)
Bâzîçe-i maħabbeti elden kıomaz müdâm
Bizi kıocatdı bir delü oğlan durur gönül (331/3)
Yaşum gibi yüz üzre sürindüm yolında çok
Bın sa'y ile o serv-i hırâmâna ermedüm (24/II/3)⁶²

Âşık Çelebi, Hayretî'nin hicrî 941'de yine kendi kasabası olan Vardar Yenicesi'nde ahirete irtihalini haber verir. Hatta Vardar'a gidip Evrenos Bey, Abdullah-ı İlâhî, Usûlî ve Hayretî'nin ruhlarına Fatıha okuduğunu söyler.⁶³ Âlî ise 941 senesinin hududunda vefat ettiğini söyledikten sonra “*Kendü inşâ itdügi zâviye hazîresinde defnini vasiyyet itmiş*” diyerek Vardar'da metfun bulunduğunu haber vermektedir. Defin yeri konusunda muhtelif

⁶⁰ Günâhî [ö.988/1580–81]: Adı Hasan ve kendü Vardarîdür, anda zuhûr iden şuarânun serdârıdur. Sîne-çâk'ün Mevlevîlikde köçeği ve Mesnevî'de şâkirdi vü perverdesi idi ve Hayretî'nün a'mâ olduktan sonra yedicişi ve mecâlise iledicişi, manzuru ve nazarkerdesi idi. Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-su'arâ*, md. Günâhî.

⁶¹ Hatiboğlu: Dinî ve ahlâkî mesnevîleriyle tanınan Türk şairi. Hacı Bektâş-ı Velî'nin makâlât adlı eserini Bahrü'l-Hakâyık adıyla tercüme etmiştir. Hatiboğlu'nun vefatı hususunda Mehmed Süreyyâ Bey, kaynak göstermeden Hatiboğlu'nun 1460 yılında İznik'de vefat ettiğini söyler. Esad Çoşan ise Fatih Sultan Mehmed'in saltanatının ilk yıllarında, İstanbul'un fethinden önceki bir tarihte vefat ettiği kanaatindedir. Mustafa Erkan, “Hatiboğlu”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, C. 16, ss. 461-62.

⁶² Bu beyitte yaş kelimesinin gözyaşı yerine kullanıldığı açıktır. Şairlerin tevriyeli kullanımlarına binaen yüz yaşına geldiği ima etmesi de mümkündür.

⁶³ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 661.

kaynaklardaki rivayetlerin⁶⁴ neredeyse tümü Hayretî'nin Vardar'da metfun bulunduğunu söylemektedir. Vefat tarihi konusunda Alî'nin verdiği "941 hududunda" bilgisine dayanarak onun miladî 1535 yılında vefat ettiğini söylemek yanlış olmaz.⁶⁵

1.8. Kişiliği, Şairliği

Hayretî hakkında bilgi veren, çağdaşı veya ardılı olan 16. yüzyıl tezkire yazarlarının Hayretî'nin şairliği hakkında isabetli değerlendirmeleri bulunmaktadır.

Sehi Bey [ö. 955/1548] "*Âşıkâne ve hoş-âyende gazelleri var*"⁶⁶ diyerek sözlerinin âşıkâne ve hoş gidici olduğunu söyler.

Âşık Çelebi [ö. 980/1572], "*Hakkâ ki şiirinde selâset ve edâsında cezâlet vardır, çâşnîdâr u hemvârdur. Eyü ma'nâlar ana dest virmişdür. Sâde olanları dahı lutf-ı edâdan yâ sûziş ü şûrişden veyâ uzlet-i mâ-sivâdan hâlî degüldür.*"⁶⁷ diyerek şiirinde ve söyleyişinde akıcılık bulunduğunu, sözlerinde tatlılık olup sözü yerinde ve dolandırmadan söylediğini, anlamın güzel sözlerle yüklü olduğunu, sanat yapmak endişesi gözetmeden yazdığı şiirlerin bile tatlı bir söyleyişten, yakıcılıktan ve ruhu ürperten bir tesirden uzak olmadığını ifade eder.

Latîfî [ö. 990/1582] "*Tab'-ı nâsa mülâyim eş'ârı ve hoş-âyende ve küşâde ve âşıkâne ve sâde güftârı vardır. ...Ve devâvîn-i Fûrsi dahı tamam mütetebbî etmiş ve fevâ'id-i ma'ânîsinden mütemettî' idi.*"⁶⁸ demekle halkın zevkine uygun şiirleri bulunduğunu, sözlerinin anlaşılması kolay, gönül açıcı, sanat kaygısından uzak ve âşıkane olduğunu, Farsça divanları güzelce okuyup oralardaki manalardan istifade ettiğini belirtir.

Ahdî [ö. 1001/1593] "*Tab'-ı nâzüki fûnûn-ı ma'rifetle müretteb her vechile esnâf-ı şi're kâdir ve ilm-i tasavvufun ıstılâhâtında mâhir elfâz-ı revân-bahşla mânend-i Hâfız-ı hoş-nevâ ve tarz-ı gazelde misâl-i Hayretî, sâhib-edâ. Hakkâ budur ki eş'âr-ı tarab-engîzi ve güftâr-ı tasavvuf-âmîzi hûb ü mergûbdur.*"⁶⁹ demekle nazik yaratılışının marifet bilgileriyle dolu, kendisinin şiirin her türlüsünde kudretli ve tasavvuf ıstılahında usta olduğunu söyler. Sonra

---

⁶⁴ Sicill-i Osmânî ve Osmanlı Müellifleri isimli eserler Hayretî'nin kabrinin Sütlüce'de bulunduğunu bilgisini verseler de Çavuşoğlu ve Tanyeri bunu yanlış bir kayıt olarak nitelemekte ve Hayretî'nin vefatı sırasında sağ olan biraderi Sineçâk'ın, postnişini bulunduğu Sütlüce dergâhının hazîresinde namına bir makam taşı diktirmiş olduğunu söylemektedirler. Hayretî, *Dîvan*, s. XIII.

⁶⁵ "H.941 hududu" ibaresi senenin sonunu işaret etmektedir. Hicrî 941 senesi 7. ay olan Recep ayından itibaren M. 1535'e tekabül eder.

⁶⁶ Sehi Beg, *Heşt Bihîşt*, s. 166.

⁶⁷ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-şu'arâ*, s. 273.

⁶⁸ Latîfî, *Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, s. 206.

⁶⁹ Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şu'arâsı*, s. 265.

onu İran şairlerinden Hâfız [ö. 971/1388] ve İranlı Hayretî ile mukayese ederek cana can katan sözlerinin tıpkı Hafız gibi kulağa güzel geldiğini ve gazelde tıpkı Hayretî gibi üslup sahibi olduğunu, şiirlerinin coşturucu ve tasavvufi sözlerle yoğrulmuş olanlarının güzel olup beğenildiğini belirtir.

Beyânî [ö. 1005/1597], “*Şu’arâ-yı Rûm içinde kemâl-i belâgatla mevsûmdur. Ekser-i eş’ârı hayâl-âmîz sâdesi dahi âşîkâne olmagla şûr-engîz olmagın müsellemler-i âlemdür.*”⁷⁰ diyerek, Anadolu şairleri içinde belagatinin mükemmelliğiyle tanındığını, şiirlerinin çoğunun hayalle yüklü olduğunu, yalın olanının dahi âşıkane olmakla coşku verici oluşunun herkes tarafından kabul edildiğini bildirir.

Âlî [ö. 1008/1600], “*El-hak hoş-âyende sözleri vardır. Rûzgârın fenâsına müteallik çokça me’ânî-i garîbe nazm etmişdür. Ekseri pesend ü tahsîne sezâvârdur.*”⁷¹ diyerek, hoşagidici sözleri olduğunu, dünyanın geçiciliğine dair çokça orijinal manaları şiire döktüğünü ve çoğunun beğeniye ve alkışa layık olduğunu dile getirir.

Hasan Çelebi [ö. 1013/1604], “*Nâmı hakkâ ki şu’arâ-yı Rûm içinde kemâl-i belâgatla ma’lûm u mevsûm sâhib-dîvân fâ’ikü’l-akrân şâ’ir-i pür-’unvândur. Şi’rinde selâset ve edâsında melâhat nihâyetdedür. Sâde olan eş’ârı dahi çâşnîdâr-ı yek-dest ü hem-vâr olup sûz-ı ‘ışkdan hâlî vü ‘ârî olmaduğı nazar-ı erbâb-ı kemâl ve basar-ı basîret-i ashâb-ı makâlden müstetir ü mütevârî degüldür.*”⁷² diyerek Anadolu şairleri içinde belagatinin mükemmelliğiyle bilinip tanındığını, akranları arasında seçkin ve divan sahibi olmak gibi ünvanlara sahip olduğunu; şiirinde akıcılığın, üslubunda tatlılığın son derece çok olduğunu; sade olan şiirlerinde bile her birisinde tek elden bir anda yazılmış gibi lezzet bulunduğunu, aşkın yakıcılığından hali olmadığını ve şiirindeki bu özelliklerin kemal sahiplerinin dikkatinden, söz ustalarının basiretli tetkiklerinden saklı kalmadığını bildirmektedir.

Şairliği

Hayretî’nin şiirleri yukarıda ismi zikredilen tezkire yazarlarının kanaatlerine uygun niteliktedir. Sözü kolay ve akıcı şekilde söyler. Sanat endişesi taşımamasına rağmen şiirleri anlamı güzelleştiren, okuyucuyu dikkate sevk eden, anlaşılması zor olmayan ifadelerle yüklüdür. Beyitlerde harf oyunları yapmayı sever. Şiirlerinde dinî ve tasavvufi terminolojiyi

⁷⁰ Beyânî, *Tezkiretü’ş-şu’arâ*, s. 58.

⁷¹ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, s. “Hayretî”.

⁷² Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-şu’arâ*, s. 314.

ustaca ve kolaylıkla işler. Hayretî, içinde duyduğunu söyleyen, kaleminde hissettiğini yazan bir duygu şairidir. Şiirini okuyanlar şairin muradına vâkıf olmak hissiyatını kazanırlar. Başka bir deyişle okuyucular, şairin kalbinde olanla dilinde olanın farklı olmadığına ikna olurlar.

16. yüzyılın önemli nazire mecmualarından Pervâne Bey Mecmûası'nda⁷³ bulunan 92 şiiriyle Hayretî, mecmuada en çok şiiri bulunan 17. şair konumundadır. Şiirlerinden 13'ü zemin şiirdir ve zemin şiirlerine 64 adet nazire yazılmıştır. Aynı şekilde Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde⁷⁴ 54 şiirle kendisini yer bulur. Bu rakamlardan, Hayretî'nin devrinde sanatıyla hayli rağbet gören bir şair olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca Hayretî divanının tefeül için kullanılması onun geniş kitleler tarafından beğenildiğinin delilidir.⁷⁵ Hem söz ustası tezkire yazarları hem mana eri şairler hem de halk Hayretî'yi sevmekte, onun şiirini okumaktadır.⁷⁶ Zira halk anlamadığını sevmez. 18. yüzyıla dek yazılmış olan divan nüshaları, mecmua varaklarında gezinen onlarca şiir onun çağları aşan bir şair olduğunu göstermektedir. Onun bu denli seviliyor olmasının önemli sebeplerinden biri şiirlerinde *ulaşılması zor olan kolaylık* anlamına gelen sehl-i mümtenâ üslubunun bulunmasıdır. Hayretî şiirlerinde doğal, perdesiz ve anlaşılır bir dil kullanır. İfadeleri özlü ve yoğundur. Aslında aruz vezni ile yazılan, kalıpları ve sınırları belli, (günümüz okuyucusu için) kelime kadrosu çoğunlukla Arapça ve Farsça tabirlerle dolu olan Osmanlı şiiri içinde üslup ve manadaki niteliği düşürmeden anlaşılır olmak zor bir meziyettir. İşte Hayretî çağdaşları içinde bu özelliğiyle öne çıkar.

Hayretî şiirindeki akıcı ve coşkun söyleyişin sebeplerinden birisi de onun vezin tercihi olmalıdır. Kararlı fakat monoton bir söyleyişe sahip olan yeknesak vezinlerde sondan bir hece eksiltmekle bu monotonluk kırılmaya uğramakta, sondaki kesinti ritme büyük bir cazibe kazandırmaktadır.⁷⁷ Hayretî'nin en çok kullandığı vezin *Remel* bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni böyle bir vezindir. Hayretî 587 şiirin 270 tanesinde bu vezni

---

⁷³ Pervâne bin Abdullah (ed.), *Pervâne Bey mecmuası*, Haz. Kamil Ali Gıynaş, Akademik Kitaplar, İstanbul 2014.

⁷⁴ Edimeli Nazmî, *Mecma'u'n-Nezâ'ir*, Haz. M. Fatih Köksal, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.

⁷⁵ Hayretî'nin *Divân*'ının tefeül için kullanıldığı bilgisi GHB nüshası ile delillendirilmiştir. Bu nüshanın her varığının a yüzünün sol üst köşesinde "Bu işe gir, bu işte hayır vardır, bu işten uzak dur, sabırlı ol" nev'inden Arapça fal ibareleri mevcuttur. Konuyla alakalı "Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi 1704 No'lu Hayretî Divan Nüshasından Literatüre Katkılar" başlıklı makalemiz yayın aşamasında bulunuyor.

⁷⁶ Hayretî'nin halk tarafından sevildiğinin bir delili onun şiirleriyle doldurulmuş olan defterlerdir. Bkz. (N16) *Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150*, t.y.

⁷⁷ Yakup Şafak, "Fars ve Türk Edebiyatlarındaki Aruz Vezinlerinin Ritmik Yapıları Üzerine Düşünceler", *Yedi İklim*, C. 10, S. 70 (1996), s. 32.

kullanmıştır. Bir başka ifade ile şiirlerinin %46'sını bu vezinle yazmıştır. Bu bakımdan Hayretî'nin *Remel (Koşma)* bahriyle iyi bir uyum yakaladığı söylenebilir.

Osmanlı şiirinin kaside geleneği içinde fahriye bölümlerindeki abartılı söyleyiş Hayretî'de yerini daha kısa, özlü, sade ve nispeten daha mütevazı ifadelere bırakmıştır. Fakat bu bölümlerde dahi Hayretî'nin yüreğindeki şairlik cevherinin göz alıcı parlaklığını temaşa edebiliriz. Örneğin, şu beyitte '*su gibi akıcı şiir söylemesinin şaşırtıcı bir durum olmadığını, zîra topraktan su çıkmasının âdet olduğunu*' söylemektedir.

Söylerse **Hayretî** ne var eş'âr-ı âbdâr
'Âdet durur hemîşe akıdur türâb âb (10/34)

Hayretî şiirinde belli bazı hayallerin, âdet ve inanış kalıplarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Âşığın döktüğü tuzlu gözyaşları karşısında nehirlerin acıması/merhamet etmesi, sevgilinin güneş olduğu durumlarda âşığın zerre olup sevgili sayesinde yükselmesi, sevgilinin yokluğunda gam ve kederin âşığa arkadaş olması, âşıklığın yüce bir rütbe olarak addedilmesi, sevgilinin semtindeki itlerle arkadaşlığın bile kıymetli olması, sevgilinin hilal kaşları karşısında âşığın boyunun hilal olması (eğilmesi), yine âşığın boyunun sevgi karşısında *dal* harfi gibi bükülmekten daha şiddetli olarak *nun* harfi gibi sırtı yere gelmiş halde iki büküm olması, sevgilinin değersizleştirilmesiyle yahut âşık etmesiyle âşığın ayaklara yahut kadehlere düşmesi, âşığın sevgiliden başka her türlü masivadan vaz geçmesi gerektiği, sofı ve zahit olarak anılan rakibin melami meşrepli âşık tarafından türlü şekillerde yerilmesi, sevgilinin gül gibi gülüp açılması, yüksek bir idrak hali olarak kabul edilen meyhane ve mescidin âşık nezdinde bir olması durumu, melametîliğin ve abdallığın yüce mertebeler olarak görülmesi, sevgiliyle imanın ve küfrün özdeşleştirilmesi ve âşığı sevgiliden ayıran rakibin âşığın imanını çalan şeytana benzetilmesi şeklinde sıralayabileceğimiz gibi sahneler Hayretî'nin şiirlerinde en çok karşılaşılan hayaller olarak dikkat çeker.

Hayretî kelime oyunlarını seven bir şairdir. Kelime oyunu yaparken genelde cinas sanatından istifade eder.

Sürüp cümle murâdâtı çıkar meydân-ı hâtırdan
Cihân içinde yıllarla murâd atını sürdün tut (86/6) (Murâdât)
Dedüm yoluğa rûh-ı revânum revân ola
Gül gibi bir gülümsedi dedi revâ n'ola (69/1) (Revân)
Yıldızı yokdur zavâllı 'âşıkuñ yanuñda hîç
Mîhr-i hüsnün de zevâlin ey meh-i tâbân aña (71/3)

Bazen harflerin şekilleriyle alakalı oyunlar yapar. Âşığın boyunun dâl harfine benzetilmesini bir adım ileri götürerek nûn harfine benzeterek sırtı yere gelmiş bir figürü tasvir eder. Râ, nûn ve dal harfleriyle oyunlar yapıldığını görürüz.

Ân-ı vâhidde elif kıaddüm eger gam nûn eder
Eylese devrân eger bir dem beni andan cüdâ (65/5)
Felege vërme burayı dedi kûyında görüp
Dëdüm ey meh beni buraya bu râlar getürür (169/4)
Kaşı hayâli ile bir nûna döndi kıaddüm
Dâğ-ı cünûn başumda oldı çü nokta-i nûn (448/3)
Kâmetüm hicrân yüki altında olmışdur çü nûn
Noktadur üstinde şan başumdaki dâğ-ı cünûn (449/1)

Şu beyitte de sayılardan yararlandığını görüyoruz. Elif çekmek ve dağ urmak neticesinde âşığın derdi 10 katına çıkmış görünüyor.

Bir elif çekmiş idüm yanına bir dâğ urduñ
Yine dil derdini cānā bir iken on ëtdün (294/3)

Kimi zaman da harflerin noktalarıyla ilgili oyunlara başvurur. Şu beyitte vücûd kelimesindeki cim'in noktası silinirse hâ harfî ortaya çıkmakta ve vücûd > vahîd değişimi ortaya çıkmaktadır. Vahîd sözlüklerde *eşi benzeri olmayan, bir olan, tek olan* anlamlarına⁷⁸ gelmekte dolayısıyla '...işler dönüp dolaşıp Allah'a varır. şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır.⁷⁹

Kim qarâr eyler beş on gün bu cihân dârında kim
Götürüp âhîr vücûdı noktasın kılmaz qarâr

Kimi zaman da işaret ettiği kelimelerle memduhun ismini ortaya çıkartmış, bir nevi akrostiş yapmıştır. Şu bentte *Hiyâl, mîm-i melâl* ve *dâl-i devlet* kelimelerinin Mahmûd isminin kökü olan h-m-d seslerini işaret ettiğini görmekteyiz.

Kılalum kâmetümüz kaşı hayâliyle hîyâl
Bükülüp halğa olalum nête-kim mîm-i melâl
Dâl-i devletdür olursak ger ayağında çü dâl

⁷⁸ Vankulu Mehmet Efendi, *Vankulu lügati*, Haz. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014; İlhan Ayverdi, Redaksiyon: Ahmet Topaloğlu, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük: asırlar boyu târihi seyri içinde*, 4. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2011, md. md. "vahîd".

⁷⁹ Bu beyitteki anlamı destekleyen ayetlerin sayısı fazladır. Biz iki tanesini vermek iktifa edelim. Hayreddin Karaman vd. (ed.), Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, 1. baskı Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2005, v. v. Âl-i İmrân 3/109 ve Kasas 28/88.

Ƙanı bir şũĥ güzel dũnyede maĥmũd gibi
Şu beytinde de sevgilinin gũzellik unsurlarını mim-cim-nun harfleriyle remzederek
mecnũnluĝunun sebebi olarak gũstermektedir:

Ëy dehānı mĩm ü zũlfi cĩm ü ģaşı nũn olan
Yine bir naģş ile ben miskĩni mecnũn eyledũĝ (270/2)

Örnekerin sayısını arttırmak mümkündür.

Kişiliĝi

Hayretĩ'nin kişiliĝinin teşekkũlũnde Yenice'deki tasavvufi ve siyasi atmosferin etkili olduĝu önceki bölümde belirtilmişti. Bu tasavvufi ortam onun derviş yönũnũ beslendiĝi en önemli kollardan biridir. Bölgenin siyasi yapısı Hayretĩ'nin hayatındaki fũtũvvetin kaynaĝıdır. En başından belirtmek isteriz ki Hayretĩ mısraları arasında seyre çıkan okuyucunun karřılařacaĝı ilk tip kalender, gazĩ, cāferĩ mezhep, laubali meşrep, fũtũvvet ve melāmet ehli bir abdal karakteridir. 16. yũzyılın fetih ve gaza ile yoĝrulmuř olan Balkan coĝrafyasının ihtiyaçı olan bu tip *Rumeli abdalı* kavramıyla karşılanabilir. Hayretĩ de kendisini bu şekilde tanımlamaktadır:

Her gedā bir pādiřāha bende olmuşdur velĩ
Biz de rũm abdāliyuz bizũm 'alĩdür řāhumuz (211/3)

Ĥayretĩ benzer ģazak bir rũmili abdālısın
Kim dũřũrmezsin elũnden dāyimā bir ter teber (163/5)

Hayretĩ abdal kavramını Hayretĩ'nin *Divan*'ında 79 defa kullanılmıştır.

Hayretĩ mũtevezā bir kişiliĝe sahiptir. Kasidelerinin abartılı olmayan fahriye bölũmleri bu duruma bir delil sayılabilir. Kānũnĩ Sultan Sũleyman'ın Veziri Pargalı İbrahim Paşa'ya yazdıĝı 15. kasidede '*Ey efendi! Ben bir karıncayım, ne haddime ki Sultan Sũleyman'ın (veziri) Āsaf'ın vasıflarını anlatmaya aĝız aĝayım.*' anlamına gelen beytinde de Hayretĩ'nin mũtevezā tavrını takip etmek mümkündür:

Bir ģarıncayam ne miĝdārum ola kim serverā
Āřaf-ı sulťān sũleymān vařfına aĝam dehān (15/36)

Hayretĩ'nin mũtevezā tavrının nereden geldiĝini bir sonraki beyitte yine kendisi haber vermektedir. Hayretĩ kendini Paşa'ya bir derviş olarak tanıtmaktadır:

Lîk ‘âdetdür du‘â dervîşlerden şehlere
Nête-kim dervîşlere ihsân-ı sulţân-ı cihân (15/37)

Melâmetî Şair Hayretî

Hayretî şiirinde karşımıza sıklıkla çıkan, onun kişiliğini ve şiirini etkileyen bir diğer kavram da *melamet* kavramıdır. Tasavvufun içinde, kabuktan kurtulup öze ulaşmak adına riyazet ve züht ekseninde yapılan sorgulamaların bir neticesi olarak değerlendirebileceğimiz melamet doktrini hicrî III. asırda sufilerin dünyevileşmelerine bir tepki olarak Nişabur’da ortaya çıkmıştır. Hayretî’nin gençlik yıllarına gelinceye dek geniş bir zaman diliminde, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, Horasan’dan Balkanlar’a uzanan muazzam bir etki alanına sahip olmuştur.⁸⁰ Gerek Hayretî hakkında gerek divan şiiri hakkında bugüne dek yapılan incelemelerde melametın yeterince iyi anlaşılmadığını, hatta yanlış anlaşıldığını belirtmek durumundayız. Melamet doktrini son 150 yıldır kökenci tasnifçiliğin yanlış yorumunun kurbanı olmuş durumdadır.⁸¹ Şekilcilikten sıyrılıp, riyadan arınmak, nefsi tezkiye etmek adına kınanmanın her türlüşünden lezzet almak şeklinde tanımlayabileceğimiz melametî tavrı, *Hayretî Divanı*’nda baştan sona idrak edilen bir durumdur. Elbette divan şiirinde melametî tavrı geleneğe bağlı bir kullanım olarak her yerde görmek mümkündür fakat Ahdî’nin de belirttiği üzere⁸² Hayretî tasavvuf ıstılahlarında gayet bilgilidir ve bu kavramları şiirinde bilinçli şekilde, ustalıkla kullanmaktadır. Melamet Hayretî şiirinde *aşk*’ın erkânını belirlemiş, *âşık* ve *rakip* gibi temel tiplerin karakterlerini şekillendirmiştir. Örneğin şu beytinde aşkın edeplerini soran muhataba aşkın tek ve en önemli edebinin melamet olduğunu söyler:

Melâmetdür melâmetdür melâmet
Şorarsa n’êdüğün âdâb-ı ‘ışku (269/5)

Bununla beraber *ışk-ı pâk*, *selâmet*, *gerçek* gibi daha başka kelimelerin de melamet ekseninde kavramlaştığını görmekteyiz. Örneğin *selâmet* kelimesin *melâmetin* zıddı bir kavram olarak kullanıldığını şu beyitlerden izleyebiliriz:⁸³

Varmaz selâmet ehli maḥabbet ṭarîḳına
‘Âşık melâmetî gerek ey dil melâmetî (508/2)

⁸⁰ Ali Bolat, *Melametilik*, 1. Baskı, İnsan, İstanbul 2004, s. 12.

⁸¹ Bu konuda Prof. Dr. Esat HARMANCI’nın tespitleri önemlidir: “Tasavvuf tarihçilerinin adlandırmak suretiyle tasnif etme ve böylece anlama kolaycılığı yüzünden melâmet bütün zühd sâliklerine özgü bir hal iken fetişize edilerek ya Bâtınî şubelerin ya da bütünüyle Kalenderiye’nin gezici sapkın dervîşlerinin yaftası olarak kullanıldı. Kavramın tarihi süreçte yaşadığı semantik erozyonun mezhep ve tasavvuf eksenli İslamî dindarlığın egemen havası ile de ilişkili olduğunu söylemeliyiz.” M. Esat Harmancı, “Fütüvvet-Melâmet İlişkisi”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 2 (2011), s. 123.

⁸² *Ahdî ve Gülşen-i şu’arâsı*, s. 265.

⁸³ Selamet, melamet eksenli beyitlerde zahit tipinin içinde bulunduğu durumu tarif eder. İki türlü anlaşılabilir. 1. Kınanmaktan emin olmak. 2. Kendini ehl-i necat olarak görmek.

‘İşk yolın varırmaz ey dil selâmet isteyen
alılmaz menzil şu kim dutmaz melâmet yolların (441/2)

El-Melâmetiyye isimli risalesinde Melâmetîliğin ilkelerini yazan Abdurrahman bin Sülemî [ö. 73/692(?)] ilim ve hal ehlini üç kısma ayırmakta ve en yüce makamı melametîlere tahsis etmektedir.⁸⁴ İbn-i Arabî’ye göre de tasavvuf makamlarının en üst seviyesi melamettir.⁸⁵ Aynı şekilde Hayretî de makamların en yücesinin kınanmışlık makamı olduğunu bildirir:

Her kişi bir hisşe almışdır bu dünyâdan velî
Sehm-i a‘lâ bizdedür kadh-i mu‘allâsındayuz (5/10)

1.10. Eserleri

Hayretî’nin *Divan* dışında *Bahâristan* ve *Mahabbetnâme* isimli iki mesnevisi, *Belgrad* ve *Yenice* için yazılmış iki küçük şehrengizi bulunmaktadır.

1.10.1 *Divan (HD nüshası)*

Çalışmanın ikinci bölümünde detaylı tanıtımı yapılacaktır.

1.10.2 *Bahâristan*

420 beyitten oluşan tasavvufi bir mesnevîdir. Aruzun *mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün* vezniyle yazılmıştır. Giriş bölümünde klasik tertibe uygun olarak tevhit, münacat, naat ve sebeb-i telif bulunur. Asıl konunun işlendiği bölümde konular arasındaki geçişler gazellerle sağlanmıştır. Mesnevinin muhtevası şu şekilde tasnif edilebilir: 1) Bahar tasviri ve aşkın halleri, 2) Güzel ötüşlü bir kuşun âşığa yoldaş olmak istemesi, 3) Âşığın seher kuşuna cevabı, 4) Sevgilinin hayaliyle sohbet, 5) Mecnun ile aşk cahilinin konuşması, 6) Sevgilinin rakibe yakın, âşığa uzak olması şeklinde sıralanabilir. Sonuç bölümü yerine “devasız derde düşmekten yeğ ölmek” darbimeseli ve bunu izah eden bir gazel bulunmaktadır. *Bahâristan* yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır.⁸⁶

1.10.3 *Mahabbetnâme*

---

⁸⁴ Bu tasnife göre en altta kitaplarla uğraşan zahir uleması, ortada hâl ehli sufiler ve en üstte melametiler yer alırlar. Ergün Öztürk, *Abû Abdurrahman es-Sülemî ve “El-Melâmetiyye” Adlı Risâlesi Çerçevesinde Melâmetîlik İlkeleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya 2016, s. 23.

⁸⁵ DİA, “Melâmiyye”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2004, C. 29, s. 30.

⁸⁶ Eşgünoğlu, *Hayretî’nin Mesnevileri İnceleme Metin*.

Eser, klasik tertibe uygun 762 beyitlik bir mesnevîdir. Aruzun *mefâ'ilün mefâ'ilün feûlün* vezniyle yazılmıştır. Giriş kısmında tevhit, münacat, naat, mucizat, medh-i çihâr-yâr ve sebep-i telif bölümleri ayrı ayrı başlıklandırılmıştır. Konunun işlendiği kısım 8 başlık altında anlatılan bir aşk hikâyesidir. Bu hikâyenin muhtevası şöyle tasnif edilebilir: 1. Âşığın rüya görmesi, 2. Sevgilinin cefası, 3. Âşığın gurbete çıkışı, 4. Âşığın sevgili makamındaki bir azizin karşısına geçip aşkını dile getirmesi ve ondan nasihatler dinlemesi, 5. Âşığın sevgilinin diyarına yönelmesi ama bir türlü varamayışı, 6. Bir bahar günü âşığın sevgiliyi rakiplerle birlikte görmesi, aşkta olgunluğa eriştiğini düşünmesi, 7. Aşk hakkında yeterli malumatı edinen âşığın akıl ve kalbi birbiriyle konuşturarak aşk hakkında bilgiler alması, 8. Âşık olacıklara nasihatler vermesi. Eser, dua bölümüyle tamamlanır. Mesneviler üzerine çalışma yapan Eşgünoğlu, bu iki mesnevinin konu yönünden ortak olduğunu ve tek bir mesnevi olarak da düşünülebileceğini söylemektedir.⁸⁷

1.10.4. *Belgrad Şehrengizi*⁸⁸

Aruzun *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün* vezniyle yazılmış 261 beyitten oluşan bir şehrengizdir. Tıpkı *Yenice Şehrengizi*'nde olduğu gibi Belgrad eşrafından bir kimse Hayretî'nin yanına gelir ve yolu Belgrad'a düşen söz ustalarının şehre bir yadigâr bırakmalarının âdet olduğunu söyleyerek Hayretî'nin de böyle bir yadigâr bırakmasını arzu ettiklerini bildirir. Bu şehrengiz Çavuşoğlu'nun tabiriyle Belgrad hakkında açık ve belli bir şey anlatmadığı gibi şehrin hiçbir semtinden ya da bir mimari eserinden söz etmez. Bununla birlikte tasvir ettiği kişilerin mesleği ya da giyim kuşamlarıyla alakalı bir şey de söylemez. Bu bakımdan tarih sosyoloji ve etnografya bakımından bize bilgi vermemektedir. Şehrengiz yalnız 16. yüzyılın önemli şairlerinden Hayretî'nin bir eseri olması ve Klasik Türk edebiyatında bir şehrengiz numunesi oluşu bakımından önemlidir. *Belgrad Şehrengizi* Mehmet Çavuşoğlu tarafından neşredilmiştir.⁸⁹

1.10.5. *Yenice Şehrengizi*⁹⁰

---

⁸⁷ Eşgünoğlu, *Hayretî'nin Mesnevileri İnceleme Metin*, s. 70.

⁸⁸ Türk edebiyatında XVI. yüzyıl ve sonrasında Belgrad hakkında yazılmış olan tek şehrengiz Hayretî'nindir. Doğan Evecen, *Şehirli Şöhretliler Divanı: Şehrengizler*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), Kocaeli 2021, s. 33.

⁸⁹ Mehmet Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Belgrad Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 2-3 (1974), s. 325-56.

⁹⁰ Türk edebiyatında XVI. yüzyıl ve sonrasında Hayretî, Usûlî, Zaîfî-i Gülşenî ve Maksadî (2) tarafından Vardar Yenicesi için yazılmış 5 şehrengiz bulunmaktadır. Evecen, *Şehirli Şöhretliler Divanı: Şehrengizler*, s. 33.

Aruzun *mefâîlün mefâîlün feûlün* vezniyle yazılmış 73 beyitten oluşan bir şehrengizdir. Eserde münacat, naat ya da zamanın herhangi bir büyüğüne yazılmış olan bir methiye bulunmaz. Bahar tasviriyle başlayan metin, Belgrad Şehrengizi'nde olduğu gibi, güzel sözlü nazık bir dostun Hayretî'ye gelerek onun şairlik cevherini övmesi ve sonra Yenice için bir şehrengiz yazmasını istemesiyle devam eder. Şair bu isteği geri çevirmez, boynuna borç kabul eder ve Yenice'den on güzeli tasvir etmeye başlar. Şehrengiz tamamlandıktan sonra Hayretî, adı geçen güzellerden beklediği iltifatı alamamış olacak ki şehrengizi hiciv üslubuyla yeniden yazar. Hiciv üslubunda yazılmış olan ilk şehrengiz Hayretî'nin *Yenice Şehrengizi*'dir.⁹¹ Şehrengizi yayınlayan Çavuşoğlu, eserin Yenice hakkında kayda değer bir bilgi ihtiva etmediğini, diğer şehrengizlerde rastladığımız tarihî ve sosyolojik bilgileri barındırmadığını, bu eserin yalnızca Hayretî'nin eseri olması yönüyle önemli olduğunu bildirmektedir.

1.10.6. Nâme-i Hayretî

Nazife Eşgünoğlu tarafından hazırlanan yüksek lisans çalışmasında Hayretî'nin *Bahâristan*, *Mahabbetnâme* ve *Nâme-i Hayretî* isimli üç mesnevisi olduğu bildirilmiş ve bu eserlerin metni verilmiştir.⁹² Bunların arasından *Nâme-i Hayretî* isimli eser, aslında *Belgrad* ve *Yenice* şehrengizlerinin, başına aynı vezinle 185 beyitlik bir manzume eklemek suretiyle bir başkasına sunumundan ibarettir. Hayretî'den yaşça daha genç olan bir beye yazıldığı anlaşılan bu sunuş manzumesi içeriği; memduhun methiyesi, şairin memduhundan uzakta çektiği ızdırıp ve hami arayışı olarak özetlenebilir.

---

⁹¹ Mehmed Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Yenice Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 4-5 (1976), s. 92.

⁹² Eşgünoğlu, *Hayretî'nin Mesnevileri İnceleme Metin*.

2. HAYRETÎ DİVANI

2.1. Muhteva

Divan, 20 kaside, 41 musammat, 518 gazel ve mukattaat bölümündeki 8 şiirle birlikte toplam 587 şiiri ihtiva eder. İlk şiir murabba nazım şekliyle yazılmış bir tevhittir. Divan şiirinde bentlerin son mısraı tekrar eden musammatlar kuvvetli bir ahenk unsurudur ve mütekerrir musammat olarak nitelenir. Tahmisler hariç, Hayretî'nin tüm musammatları mütekerrir musammattır.

2.1.1. Kasîdeler

2. şiirden 21. şiire kadar olan bölüm Kasideler bölümüdür. 2. şiirden 6. şiire kadar Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve On iki İmam'a dair naat türünde yazılmış kasideler olup 7. ve 8. şiirler abdallık yolu ve dünyanın geçiciliği hakkındadır. Hayretî'nin naat türündeki her bir şiiri Hz. Peygamber'den başlayarak, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve devamında on iki imam silsilesini takip ederek tamamlanır. Birkaç şiir hariç olmak üzere Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'da bu silsilenin içinde yer almaktadır.

Divandaki en uzun kaside 9. şiir olup 85 beyitlik bir mersiye'dir. 47. beyte kadar dünya ve içindekilerin faniliğine, 85. beyte kadar da vefat eden kişiye dairdir. Her ne kadar içinde Yusuf, Mısır, kardeş gibi kelimeler geçiyorsa da Yusuf-ı Sineçak'ın vefatının Hayretî'den sonra olması, mersiye'nin ona yazılmış olma ihtimalini ortadan kaldırır. Son üç beyitte bulunan dua bölümünde merhumun kardeşinin ömrünün uzun olması duası yapmasına bakarak Hayretî'nin merhumdan ziyade merhumun kardeşine yakın olduğu düşünülebilir.

10. sıradaki kaside bir âbiyye, 13. sıradaki kaside bir 'îdiyye ve 15. sıradaki kaside bir bahariyyedir. Bu kasidelerin hepsi Pargalı İbrahim Paşa'ya yazılmıştır. Memduh için *Pâşâ-yı a'zâm* (10/17), *Devlet ahteri Pâşâ-yı kâm-bîn* (13/30), *Hazret-i pâşâ-yı a'zam* (15/26) ifadeleri kullanılmış, kasidelerin başında da İbrahim Paşa'ya yazıldığı belirtilmiştir.⁹³

---

⁹³ İlgili kasideler N3'te 11^b, 16^a ve 19^b'de bulunmaktadır.

11. kaside için N3 13^b'de Kasîde-i Kılıç Berâ-yı Mehmed Beg⁹⁴ başlığı mevcuttur. Kasidenin son beyti ise “Dilerem hakdan kılıcuñ keskin olsun dâyimâ / Nitekim evlâd-ı ‘Osmâna müsahhardur kılıç”(11/37) şeklindedir.

12. kasidenin II. Bayezid'in sadrazamlarından İshâk Beg [ö. 892/1487] için yazılmış olması ihtimal dâhilindedir. Kendisi ömrünün son deminde Selânik sancağına gönderilmişti.⁹⁵

14. kaside Evrenoszâdelerden Akıncı Abdî Bey için yazılmıştır. Abdi Bey aynı zamanda Şair Usûlî'nin [ö. 945/1538] musahibidir.

16. şiir bir *bahariyye* olarak yazılmış olan bir *râiyye kasidesi*dir.

17. şiir sorularla insanoğlunu hâlihazırdaki durumunu nazara veren bir tefekkür kasidesidir. Her beyit iki zıt durumu ele alıp aradaki fark sorulmuş ve okuyucu düşünmeye sevk edilmiştir.

18. şiir yine kaside nazım şekliyle yazılmış olan *kâsîde-i cev (arpa kasidesi)* ve *Ender şikâyet-i bi-şac'ir (arpasızlıktan şikâyet)* başlığıyla Hayretî'nin geçim sıkıntısı çektiğini belirttiği on beş beyitlik bir şiirdir. Hayretî 13, 14 ve 15. beyitlerde aynı zamanda Vardar Yeniceli bir şair olan Râzî Beg'den yardım istemektedir.⁹⁶

19. şiir felekten hileleri, insanı tuzağa düşürmesi, fâniliği üzerine yazılmış on altı beyitlik bir kaside olup S1'de Ender etvâr-ı sipihr-i bed-kirdâr-ı hemvar (Düzenli şekilde kötü iş işleyen feleğin tavırları hakkında), N3'te Kasîde der şikâyet-i ez-çarh-ı gaddâr (Gaddar felekten şikâyet) başlığını taşır.

20. şiir yalnızca Se 28^b ve N4 14^a'da bulunmakta olup yirmi dört beyitlik bir işretnâmedir.

21. şiir otuz üç beyitlik bir kaside olup yalnızca Se 29^a'da bulunmaktadır. Kime yazıldığı belli olmamakla birlikte muhtevasına baktığımızda yüksek makamlı birine yazıldığı aşikârdır. 28. beyitte memduha *ey Rüstem-i cihân* terkibiyle seslenilse de kasidenin kime yazıldığını anlamamız için daha fazla veriye ihtiyaç duyuyoruz. Bu şiirdeki *Tîmâr eyle*

---

⁹⁴ En kuvvetli ihtimal bu beyin, Yahya Paşazâde, Malkoçoğlu Bâlî Bey oğlu Mehmed (Mehmed) Bey [ö. 955/ 1548] olduğu yönündedir. Annesi II. Bayezid'in kızı Hüma Hatun olup bu cenahtan evlâd-ı Osmân'dandır.

⁹⁵ DİA, “İshak Paşa”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV, İstanbul 2000, C. 22, s. 537-538.

⁹⁶ Râzî Beg'in 16. yüzyılda yaşadığı bilinmekle birlikte doğum ve ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir. Hakkında söyleyebileceğimiz şey Hayretî'nin çağdaşı olduğudur.

derdüme gel ey tabīb-i cân (21/30) mısraından Hayretî'nin sıkıntı içerisinde bulunduğu ve sıkıntılarına çare aradığı anlaşılıyor.

2.1.2. Musammatlar

22. şiirle 60. şiir arası bentlerden oluşan nazım biçimlerinin bulunduğu musammatlar bölümüdür. Bu bölümde 3 terci-bent ve 1 terkihibent, 1 adet on ikili mütekerrir musammat, 1 müsebbâ', 2 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes ve 27 murabba bulunmaktadır. Tahmisler hariç musammatların hemen hepsi mütekerrir musammat şeklindedir.

22. şiir terci-i bent ve terkiib-i bent grubunun ilk şiiri olup Divân'a bu çalışmayla dâhil edilmiştir. Tür olarak naat şeklindedir.

23. şiir Memi Şah ve Mustafa adına her bendinde 8 beyit bulunan 5 bentlik bir terkiib-i bend olup tür olarak bir mersiye'dir. Son bendi 9 beyitlik bir dua bendidir ve duanın makbuliyeti on iki imamın da ismi zikredilerek desteklenmiştir.

24. şiir hasret teması üzerine, 25. şiir aşkın insanı getirdiği hal üzerine kurulu terci-i bentlerdir.

26. şiir Musammat grubunun ilk şiiridir. Bu şiir her biri 12 mısradan oluşan 5 bentlik bir mütekerrir bir musammattır. Her grubun ilk şiirinin bir naat olması geleneğe uygun bir tertiptir. Hayretî'nin de bu tertibe uyduğu söyleyebiliriz. Yine her naatta olduğu gibi bu şiirde de on iki imam övgüsü yer almakta olup On İki İmam'ın her birine bir mısra denk gelecek şekilde on iki mısra olarak düzenlenmiş olması dikkate şayandır.

30. şiir Nesîmî divanında bulunan 452 numaralı şiire⁹⁷ yazılmış bir tahmistir.

31. şiir Dükakinzade Ahmed Bey divanında bulunan 250 numaralı şiirin⁹⁸ ilk beş beytine yazılmış bir tahmistir.

33. şiir 13 bentlik bir murabba olup Yahya Bey'den itibaren Yahyalılar⁹⁹ olarak bilinen Rumeli akıncı ailesinden Yahya Paşazade Mehmet Paşa [ö. 955/1548] için sunulmuş olmalıdır.

---

⁹⁷ Nesîmî, *Nesîmî: Hayatı, Edebî kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Haz. Hüseyin Ayan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 751.

⁹⁸ Hüseyin Süzen, *Dükakinzade Ahmed Beg Dîvanı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), İstanbul 1994, s. 347.

⁹⁹ Aslında ailenin atası Yıldırım Bayezid devrinde Sivas'ta kale muhafızı olan Malkoç Mustafa Bey olup oğulları Malkoçoğlu Bâli Bey ve Yahyâ Paşa, Fatih ve II. Bayezid devrinin önemli akıncı beylerindendi. Yahya Bey, Rumelide sancak beyliği ve Rumelide üç, Anadolu da bir defa olmak üzere beylerbeyliği görevlerinde bulunmuştur. Sonraki yıllarda da akıncı beyliği yapan Malkoçoğulları daha çok Yahyâ Paşa neslinden geldikleri için Yahyâpaşazâdeler ve Yahyâlilar olarak anılmışlardır. Damat Yahyâ Paşa, Üsküp, Filibe, Tatarpazarcığı, Lofça, Saraybosna gibi farklı şehirlerde külliye, hamamlar camiler

Bu şiir Hayretî'nin meslek, mezhep, meşrebine uygun bir tarzda coşkun bir söyleyişle yazılmıştır. Literatürde Hayretî'nin sipahi olduğuna dair referanslardan biri bu şiirdir.

35. Şiir yedi bentlik bir murabba olup baştan sona dek abdâlların vasıflarını anlatır. 36. şiir yine bir murabba olup *Cür'adân-ı getir abdâl yine hayrân olalım* mütekerrir mısraıyla abdalların afyon ve esrar müptelâlığını işler. 37 ve 38. şiir âvârelik ve âzâdelik beyanında yazılmış murabbalardır. Böylece 35-38 arasında abdallar ve onların hallerini anlatın şiirlerin bulunduğu söyleyebiliriz.

39. şiir şarap meclisi hakkında bir murabba, 40. şiir sevgili ve onun vasıfları hakkında yazılmıştır. Bu şiirde sevgilinin güzelliğinin isnadının Hz. Peygamber, Hz. Ali, Âl-i 'abâ ve Allahu Teâla olarak verilmesi dikkat çekicidir.

41. şiir yine sevgili için yazılmış mütekerrir bir murabba olup sevgiliye sitemkârâne bir yakarıştır. 42. ve 43. şiirler sonraki şiir ayrılık ve hasretten şikayet temalıdır.

44. şiir *Der-'azm-i diyâr-ı gurbet* başlığını taşıyan bir murabba olup Hayretî'nin bir diyardan başka bir diyara gidişi hakkında yazılmıştır.

45. şiir beş bentlik mütekerrir bir murabba olup şiirde iki sevgili aynı anda övülmektedir.

46. şiir on iki bentlik mersiye türünde yazılmış bir murabbadır. Memi Şah'ın kim olduğuna dair malumat bulunmamakla birlikte Hayretî'nin mahbubu olduğu anlaşıyor.¹⁰⁰ Nitekim divanda 23, 46, 54, 166, 305, 388, 389, 413, 465, 585 numaralı şiirler doğrudan Memi veya Memi Şah'ın muhabbetine yazılmıştır. Memi ve Memi Şah'ın iki ayrı kişi olması da muhtemeldir.

47-59 arasındaki mütekerrir murabbalar Mahmud, İlyas, Süleyman, İbrahim, Memi Şâh, Ali Bâlî, Alim Şâh ve ismi belli olmayan Mahbûb(lar)a yazılmış yazılmıştır. 49. şiir mütekerrir mısraı *Sallî 'alâ Seyyidinâ Mustafâ* şeklinde olan bir murabba olmasına rağmen bir naat olmaktan ziyade mahbûbun yüzünün Hz. Peygamber'i hatırlatacak derecede güzel olduğuna vurgu yapan bir şiirdir. Mahbubun isminin Mustafa olması da ihtimal dâhilindedir.

---

inşa ettirmiştir. İstanbul Kadirga Camî ve Mektebi de bu eserler arasındadır. Yahyâ Paşa'nın Sultanzâde Koca Bâlî Paşa, Gazi Ahmed Bey ve Mehmed Paşa adlarındaki oğulları Rumeli'de akıncı beyi olarak faaliyet göstermişlerdir. *Divan*'daki 33. şiir Yahyapaşazade Mehmet Paşa'ya sunulmuştur. Aile hakkında detaylı bilgi için bakınız: Başar, "Malkoçoğulları", ss. 537-38.

¹⁰⁰ Eğer literatürdeki ölüm tarihlerinde hata bulunmuyorsa Memi Şah'ın Hayâlî Bey [ö. 964/1557] veya Filibeli Riyâzî [ö. 957/1546] olma ihtimali bulunmamaktadır.

51. Süleyman isimli mahbuba yazılmış olup mahbubun övgüsü baştan sona Sultan Süleyman teması üzerinden yapılmıştır.

57. şiir Hayretî'nin Belgrad Şehrengizi'nde de mevcut olan on üç bentlik mütekerrir bir murabba olup ilk beş beyitteki Belgrad övgüsünden sonra Muyu Bâlî, Yûsuf, Hüdâverdi, 'Ali Bâlî, Şabân Bâlî, Memi Bâlî, Velî Bâlî isimli mahbublar övülmektedir.

58. şiir bir mahbubun vefatı üzerin yazılmış mersiye ve tarihtir. Beş bentlik mütekerrir bir murabba olan bu şiirin son bölümdeki *diyelüm âh el firâk âh el firâk* mısranın ebced değeri 925/1519 yılını göstermektedir. Bu şiir *Divan*'daki son murabbadır.

60. şiir *Divan*'da bulunan tek müstezattır. *Müstezâd-ı Sôfiyâne* başlığını taşır. On bir beyit ve ziyadelerinden oluşur.

2.1.3. Gazeller

Divan'da 60. ve 577. numaralı şiirlerin arası gazeller bölümüdür ve 518 gazeli ihtiva eder. Gazellerin beyit sayıları 20 ile 5 arasında değişmektedir. Bu bölümde çeşitli yönlerden dikkat çekici gazeller hakkında bilgi verilecektir.

Divan'daki en uzun gazel Hayretî'den dostlarına bir mektup hüviyeti taşıyan *eyle ışk* redifli 20 beyitlik bir gazel olup matlası şöyledir.

Evvelâ ey nâme var cânâna bizden eyle 'ışk
Şâniyâ eyle kamu yârâna bizden eyle 'ışk (265/1)

Çalışmamızla birlikte *Divan*'a giren bu gazel Hayretî'nin yakın çevresi, dostları ve ailesi hakkında bilgi sahibi olmamıza imkân sunmaktadır.¹⁰¹ Hayretî, bu şiirin her beytinde bir başka dostuna selam yollar. Selam yollananlardan biri de Şair Usûlî'dir [ö.842/1438].

Hayretî: Öp elin monla Uşûlî'nün hezârân luğ ile
Ya'nî ol baħr-i dūr-i 'irfâna bizden eyle 'ışk (265/4)

Hayretî mektubun son bölümünde dostlarının kendine selam yollamadığından yakınmaktadır.

Hayretî: Dēmedi yārān dirîğā luğ ēdūp bir kimseye
Hayretî-i vālih ü ħayrāna bizden eyle 'ışk (265/20)

---

¹⁰¹ Hayretî'nin selam yolladığını kişiler için "Ailesi ve Arkadaşları" başlığına bakınız.

Usûlî, divanında bulunan aynı tarzda yazılmış bir manzum mektupla hem Hayretî'nin yakınmasına hem de selamına güzel bir karşılık vermiştir.

Usûlî: Harîm-i yâre varurken eger vâdî-i hayretde
                          Bulursan hayretî-i vâlih u hayrana 'ışk eyle¹⁰²

Söz konusu gazel tecrid¹⁰³ sanatının güzel örneklerinden biri olup divanda bulunan 160. şiir de aynı üslupta yazılmış âşıkâne bir gazeldir. İlgili gazelin matlası şu şekildedir:

benden ey nâme yûri cânânuma 'ışk eyle vâ
bendeden ol şâh-ı 'âlî-şânума 'ışk eyle vâ (160/1)

Mekânsal olarak baktığımızda 231. gazel Üsküp hakkındadır ve Hayretî'nin orada bulunduğunu delillendirmemizi sağlar. Aynı şekilde divanda Vardar¹⁰⁴ ve Belgrad'dan¹⁰⁵ bahseden şiirler de vardır.

248. ve 489. şiirler on üçer beyit olup en uzun ikinci gazel olma özelliğini paylaşırlar. 248. şiirin redifî *aşk* redifli olup âşıkane bir gazeldir. 489. şiirin hakîmâne bir gazel olduğu söylenebilir.

Divan'da bir adet 12 beyitlik, yedi adet 11 beyitlik, dört adet 10 beyitlik, on sekiz adet 9 beyitlik, yedi adet 8 beyitlik, yetmiş bir adet 7 beyitlik, otuz iki adet 6 beyitlik, üç yüz yetmiş beş adet de 5 beyitlik olmak üzere toplam 518 gazel mevcuttur.

2.2. Vezin

Divanda 15 çeşit vezin kullanılmıştır. Bunlardan sıklık bakımından ilk sırayı *Remel* bahrinin aldığı görülmektedir. Bu bahri *Hezec* ve *Muzâri* bahirleri takip eder. *Hafif*, *Recez*, *Müctes* ve *Serî*' bahirleri ise az sayıda şiir için kullanılmıştır.

Bu sıralama 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar divan şairlerinin en çok kullandığı bahirlerle paralellik arz eder. Bununla birlikte divan şairleri arasında *Remel* bahrinin kullanımı %47, Hayretî'de %60'tır. Aynı şekilde *Remel* bahri içinde özellikle 15-17. yüzyıllar

¹⁰² Usûlî, Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı, s. 272.

¹⁰³ Mehmet Ali Yekta Saraç, Klâsik Edebiyat Bilgisi: Belâgat, 10. Baskı, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2012, s. 192.

¹⁰⁴ Bkz.: 318/5, 486/7, 499/5, 543/7.

¹⁰⁵ Bkz.: 57. şiir.

arasında en çok tercih edilen¹⁰⁶ vezin olan *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* divan şiirinde %29 oranında kullanılırken Hayretî %46,2 oranında kullanmıştır. Bir başka deyişle Hayretî 587 şiirin 270'inde bu vezni tercih etmiştir. Bu kalıp hem ahengi hem de söyleyiş kolaylığı sebebiyle Türk şairleri tarafından en çok tercih edilen vezindir. Türk edebiyatındaki her 3 gazelden 1'i bu vezinle söylenmiştir. Hayretî ise neredeyse her iki gazelinden birini bu vezinle söylemiştir. Hayretî'nin her çeşit nazım biçiminde yaygın ve dengeli olarak bu vezni kullandığı 21 kasidenin 9'unda, 40 musammatın 20'sinde, 517 gazelin 241'inde bu vezni tercih etmiş olmasından anlaşıyor.

Hayretî'nin en çok tercih ettiği ikinci vezin Muzârî' bahrinin *Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* veznidir. Şair burada divan edebiyatındaki genel eğilimden farklı bir özellik arz eder. Zira divan edebiyatında en çok tercih edilen vezinler arasında¹⁰⁷ bu vezin *Remel* bahrinin *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* ve *Hezec* bahrinin *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezninin ardından 4. sırada yer alırken Hayretî'de ikinci sıradadır. Hayretî 79 şiirde bu vezni kullanmıştır. Bu vezinde ritimler değişik olduğu için monotonluğa düşmeyen, değişik his ve heyecanları ifadeye oldukça müsait bulunan karışık vezinlerden¹⁰⁸ olup heyecanlı ve coşkun şekilde başlayıp darbeli yapısıyla hız kesmeden devam bir okuyuşu beraberinde getirmektedir. Hayretî'nin 21 kasidenin 9'unu bu vezinle yazmış olması dikkat çekicidir.

Hayretî'nin en çok tercih ettiği 3. vezin 66 şiirle *Remel* bahrinin *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* veznidir. Bu vezni 55 şiirle *Hezec* bahrinden *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezni izler.

Hayretî'nin hangi vezinleri kaç defa ve hangi oranda kullandığı, divan edebiyatıyla karşılaştırmalı olarak şu *tablo 1*'den takip edilebilir. İlgili tablodaki karşılaştırma verileri Haluk İpekten'in çalışmasından alınmıştır.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶.Divan şiirine dair istatistikler için bakınız: Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 6. Baskı, Dergâh Yayınları, Ankara 2004, s. 280.

¹⁰⁷ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 280.

¹⁰⁸ Şafak, "Yedi İklim", s. 33.

¹⁰⁹ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 280.

Tablo 1

HAYRETİ DİVANINDA VEZİNLER					
BAHİR	VEZİN	ŞİİR NUMARASI (+50 kullanıma sahip olan vezinlerde şiir numaraları gösterilmemiştir.)	Veznin Kullanıldığı Şiir Sayısı	Hayretî'de Kullanım Yüzdesi	Divan Ed. Kullanım Yüzdesi
Remel 353 şiir Hayretî: %60 Div. Ed.: %47	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan birinci vezin.	270	46,2%	29%
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan üçüncü vezin.	66	11,3%	14%
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	187	1		
	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	6, 34 37, 58, 78, 115, 136, 266, 267, 268, 291, 292, 460, 497, 579, 580	16	2,7%	
Hezec 119 şiir Hayretî: %20, Div. Ed.: %27	Mef'â'ilün mef'â'ilün mef'â'ilün mef'â'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan dördüncü vezin.	55	9,4%	14%
	Mef'â'ilün mef'â'ilün fe'ülün	17, 25, 87, 92, 97, 102, 103, 109, 116, 153, 156, 166, 167, 168, 188, 208, 213, 216, 251, 269, 336, 354, 401, 438, 439, 500, 504, 527, 528, 539, 563, 573, 575, 584	34	5,8%	
	Mef'ülü mef'â'ilü mef'â'ilü fe'ülün	60, 89, 132, 186, 219, 243, 261, 278, 293, 295, 313, 325, 385, 402, 413, 415, 453, 469, 537, 543, 554, 559, 561, 568	24	4,1%	7%
	Mef'ülü mef'â'ilün mef'ülü mef'â'ilün	31, 61, 419, 420, 387, 391	5	0,9%	
Muzâri' 85 şiir Hayretî: %15, Div. Ed.: %13	Mef'ülü fâ'ilâtü mef'â'ilü fâ'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan ikinci vezin.	78	13,4%	13%
	Mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün	88, 148, 175, 185, 403, 425	7	1,2%	
Hafif 16 şiir Hayretî %3	Fe'ilâtün mef'â'ilün fe'ilün	147, 296, 329, 375, 376, 390, 393, 405, 427, 429, 436, 472, 564, 571, 581	15	2,6%	
Recez 6 şiir	Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	106, 360, 409, 418, 470, 566,	6	1,0%	
	Müfte'ilün mef'â'ilün müfte'ilün mef'â'ilün	397	1	0,2%	
Müctes 5 şiir	Mef'â'ilün fe'ilâtün mef'â'ilün fe'ilün	1, 252, 347, 437, 525	5	0,9%	9%
Serî' 2 şiir	Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilân	49, 96	2	0,3%	
	Hece Ölçüsü	190, 577	2	0,3%	
		TOPLAM	587		

Hayretî, şiirlerinde çok sayıda deyim, atasözü ve kalıp söz kullanmıştır. Bu sözlerin listesi şudur. Her madde için bir şahit beyit gösterilmiştir.

2.3. Deyimler, atasözleri, kalıp ifadeler*

acı söz vermek	376/6	âleme destân olmak	418/3
ad çıkarmak	311/5	âlemin var	7/25
ad eylemek	311/4	alnı açık yüzi ag olmak	121/4
âdeme karışmak	326/4	araya girmek	427/5
adı kalmak	540/1	arka virmek	14/34
agız açmak	513/1	Aşk ile çalışan arzusuna kavuşur. (tayanın	
agzın açmak	42/3	‘ışka irer menzile)	123/2
ağzına sögmek	21/1	aşka düşmek	259/4
âhın almak	341/3	at oynatmak	141/2
ahir zamanda fitneler baş kaldırır	227/2	âvâre olmak	343/8
aklını almak	275/5	ayaga düşmek	523/4
aklını tagıtmak	38/3	ayagı düz basmak	194/1
alçaga düşmek	10/32	ayagina düş	101/6
âlem göze karanlık olmak	373/6	ayagını dâmene çekmek	325/3
Âlemde vefa kalmamış. (Âlemde vefâ		ayaguñ al	271/3
nâyâb imiş.)	579/7	ayagunı almak	437/2
âlemden elini çekmek	350/5	ayak bağı	217/5
		ayak(lar)da kalmak	21/24
		ayakda komak	281/2
		ayaklara düşmek	3/25
		aynına almamak	249/2
		aynına karañu itmek	518/2

---

* Bu kısımda şu tezden de istifade edilmiştir. Selim Gök, *Hayretî Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi) 2017.

aynuma gelmemek	513/3	baş virmek	519/5
ayru düşmek	429/1	baş yüz üzre yeri olmak	474/2
ayru düşürmek	29/3	baş[ı]oynayuban	453/2
bâda virmek	524/3	başdan aşmak	179/3
Bâdesüz ‘arif ‘asâsuz pîre benzer.	524/2	başdan çıkarmak	182/1
bâdeye düşmek	38/1	başı emîn olmak	271/3
bagrı başlu	122/1	başı göge irmek	287/5
bagrında başı olmak	226/1	başı hoş [olmak]	214/3
bagrumı delmek	14/6	başı kurtulmamak	382/1
bahâr itmek	564/3	başı taşa taşı başa urmak	517/3
bahârı kış olmak	195/1	başı taşra olmak	489/4
bahtı sepîd olmak	336/2	başın çekmek	149/2
bahtını uyhudan uyarmak	21/32	başın havâyâ irmek	430/3
barmak basmak	227/4	başın virmek	426/7
basıp geçmek	10/32	başına çıkmak	29/1
baş açmak	427/6	başına dar eylemek	19/12
baş açık	25/I/3	başına dar olsun	9/70
baş çekmek	7/9	başına od yandurmak	572/2
baş egdürmek	33/3	başına sultân eylemek	274/1
baş eğmek/indürmek	343/7	başına sultân olmak	3/17
baş kaldurmak	227/2	başında devleti olmak	508/5
baş komak	529/1	başında kavak yili esmek	278/1
baş koşmak	363/1	başından eksük olmamak	2/11
baş üstinde yer itmek	286/4	başını biñ yire dögmek	248/6
baş üzre tutarlar yer olur	198/4	başlar tâcı etmek	181/1
baş virip baş almak	532/1	başum âsumân-ı devlete irmek	345/4

başum için 351/2	cân acıtmak 14/5
başuma belâlar getürmek 169/2	cân almak 108/1
başuma dâr-ı cihânı dar itmek 28/4	cân atmak 60/2
başuma odlar yakmak 253/2	cân bulmak 8/4
başuma teng olmak 19/8	cân feda etmek 231/4
başuma üşürmek 478/4	cân ile baş oynamak 381/2
başumdan aşmak 52/1	cân ile başa kıymak 506/3
başumdan eksük olmamak 64/6	cân ile sevmek 22/II/2
başumuz emîn olmak 194/5	Cân kefde baş etekde gerek. 69/5
başıña belâ [olmak] 550/5	cân oynamak 22/V/1
bel bağlamak 11/2	cân oynatmak 183/1
başıñda belâ 292/4	cân teslîm itmek 479/4
belini kemer kılmak 24/III/3	cân u baş terk eylemek 474/7
bende düşmek 398/5	cân u dil eglencesi 378/2
beñzin za‘afrân eylemek 483/2	cân u gönülden 70/2
bir pula geçmemek 240/5	cân virmek 339/3
bir pula saymamak 552/5	cân yakmak 67/2
bir yanum almak 179/5	cân yandırmak 130/5
biryân olmak 496/2	cân yidürmek 179/4
bî-ser ü pâ olmak 203/2	cân[lar]a susamak 172/1
boynını bükmek 46/5	câna âteş urmak 359/4
boynını bükmek 46/5	câna başa bakmamak 522/6
bugünün işini yarına bırakma (Bu günü yarına koma) 37/5	câna başa kalmamak 33/1
burnuñdan getürmek 440/3	câna başa kalmamak 33/1
buz urmak 139/4	câna cân katmak 154/4
	câna cân katmak 154/4

câna geçmek 262/5
câna kâr itmek 508/3
câna kıymak 559/1
câna od bırakmak 557/5
cana te'sîr eylemek 106/2
câna urmak 427/1
cânda dâgın bir iken on eylemek 270/5
cânı revân itmek 408/1
cânı yakmak 74/1
cânı yandurdu 136/1
cânına cân virmek 50/2
cânını acıtmak 279/1
cânını kurbân kılmak 4/28
canını yakmak 74/1
cânlar bağışlamak 524/1
cânuma kâr eylemek 449/2
cânuma minnet bilmek 351/2
cevab-ı telh vermek 74/3
ciger kebâb olmak 353/4
cigerin taglamak 46/11
ciğerini delmek 231/3
cihân başuma tar olmak 14/11
cihânı gözüme dar itmek 25/II/1
cihânuñ ag u karasından geçmek 162/2
cilâ virmek 316/7

Cömertlik eliyle cimrilik eli bir olmaz.
(Keff-i kerîm ile le'îm eli bir olamaz.)

10/22

cûyendedür yâbendedür 124/3
Ç çarha koymak 10/26
çeküp çevürmek 14/34
çenberi bozılmak 28/5
çeşme rûşen görünmek 333/3
dadın almak 416/5
dâl itmek/kılmak/olmak 162/1
dâl olmak 22/II/4
dâmân-ı 'aşkı komamak 249/5
dâmânına el uzatmak 348/4
dâmânum almak 247/4
dâmânum kurtulmamak 386/1
dâmânuma toz kondurmak 492/3
dâmen açmak 12/10
dâmen-i ferâgata ayagumuz çekdük 194/5
dâmeni pâk olmak 510/4
dâmenümden hâlî olmamak 349/2
defterden kazımak 35/1
dehânında şîr-i mâder kokmak 166/3
dehen açmak 20/14
dehr başına dar olmak 224/4
dehr gözüne zindân-şekil görünmek 326/7
delîl olmak 22/I/4

delü eylemek	287/1	eden bulur	415/4
dem içürmek	30/5	el açup	9/82
derde dermân olmak	302/1	el bir eylemek	106/2
derde düşmek	482/1	el çekmek	271/3
destânlar itmek	21/28	el çekmek	9/40
destümden dâmenin komamak	110/3	el kavşurmak	32/4
devrân sürmek	406/1	el sunmak	75/4
devrüñi sürmek	86/4	el virmek	155/1
dîdeleri görmemek	18/5	el yumak	180/5
dil bağlamak	9/33	elden düşmemek	16/14
dil eglencesi	402/1	elden düşürmemek	164/5
dil uzatmak	514/1	elden komamak	38/5
dil virme	184/2	elden ne gelür	121/3
dile destân olmak	401/9	elden uçmak	43/2
dili akıtmak	478/1	eli boş gelmez	169/3
dili uzamak	570/6	eli gögsinde	523/3
diller gamını açmak	13/36	elin al	13/37
dînüm îmânum yanmak	308/3	elinde yakası olmak	348/4
disar ile şiar	9/17	elinden kurtulmak	86/5
Doğru oku yabana atarlar. (Kişi togrı olinca çarh yabana atarmış.)	142/1	elini almak	18/4
dökmek saçmak	552/5	eller üzre tutmak	163/2
dünyâlara virmemek	38/3	emân bulmak	8/24
dünyâyı zindân eylemek	386/2	emân virmek	427/7
düşnâm kılmak	352/2	esîr olmak	371/2
ebrûları çatmak	430/1	evin yıkmak	380/1

Felek gül verirken dikenleri batırır. (Gel
zâl-i dehrûñ güler yüzine aldanma sakın,
destüñe Gül sunarken içüñe nîş-i hâr urur.)

9/30

fenâyâ virmek 488/1

feleğe vermemek 206/5

fûls-i ahmeri olmamak 238/3

gam çekmek 42/1

gam içmek 34/3

gam yimek 1/15

gam yükini çekmek 69/4

gamın çekmek 416/4

geñ yer 146/5

gerden egmek 570/2

girîbânını almak 179/3

germ olmak 424/2

gögüs germek 513/5

göñli eglemek 112/1

göñlin açmak 155/6

göñlin yıkmak 341/5

göñline girmek 20/11

göñlini akıtmak 471/1

göñlini kapmak 139/3

göñlini yapmak 557/9

göñlü akmak 280/7

göñlü eğlenmek 476/1

göñlü[ñ] alçak 32/7

göñül almak 304/3

göñül aparmak 182/5

göñül bağlamak 46/11

göñül düşmek 329/1

göñül düşürmek 478/4

göñül eglencesi 16/28

göñül virmek 522/2

göñül yapmak 15/34

göñül yıkmak 74/1

göñül yıkmak 74/1

göñül yıkmak 458/5

göñülden kopmak 203/4

göz açmak: 438/2

göz dikmek 570/4

göz uciyle bakmak 168/2

göz yummak 112/2

göz[i] çıkmak: 356/3

gözden çıkarmak 378/5

gözi ac olmak 470/2

gözi açuk [olmak] 208/4

gözi göñli açılmak 39/2

gözi kanlu 33/7

gözi yaşını ‘ummân eylemek 310/4

gözine cihân karanu olmak 364/5

gözine diken [olmak] 193/1

gözine gelmemek 18/6
 gözine hâr olmak 323/3
 gözlerin çâr itmek 318/2
 gözlerüm görmemek 253/4
 gözlerüm merdümeleri çıkmak 119/3
 gözlerüñ aydın 119/5
 gözü gönlü açılmak 117/2
 gözüm yummak 386/5
 gözüme bir zerrece gelmemek 340/5
 gözüme hâr olmak 43/6
 gözüme ok atmak 352/3
 gözüme târ [olmak] 19/8
 gözüñ aydın 375/2
 gözüñ üstinde kaşuñ var dimemek 529/4
 gözüñ yummak 9/20
 gussasın yimek 34/2
 Gül gibi elden ele varma ki tez solmayasın.
 228/2
 gülüp oynamak 19/10
 gün görmek 195/1
 gün göstermek 156/7
 gündüzü karañu itmek 275/2
 gündüzü(m) şeb olmak 135/2
 hâk ile yeksân (olmak) 74/5
 hâk itmek 86/7
 hâk olmak 371/5

hâke berâber itmek 147/4
 hâne-i kalb(üm)i yıkmak 281/1
 harcına sürmek 96/4
 harfüne barmak basmak 227/4
 hâtıru(m) yıkmak 75/8
 hayreti gözden çıkmak 65/6
 Her kuş dilin bilen Süleymândan nişân
 viremez. 7/6
 Her Mantıku't-Tayr okıyan 'aşk 'Attâr'ı
 olamaz. 7/4
 hilâl itmek 254/2
 hisâba düşmek 329/2
 hora geçmek 200/2
 hoş geçmek 39/1
 hûn itmek: 294/5
 ışk eylemek 265/1
 içini tışını sâf itmek 9/17
 iki bükme 349/3
 iki kişinin bildiği sır değildir (Her bir sır
 ki isneyni tecâvüz itdi şâyi'dür) 126/7
 İki kişinin bildiği sır değildir. (Her bir sır
 ki isneyni tecâvüz itdi şâyi'dür.) 126/7
 iki yüzi kara 436/5
 î mân getürmek 293/7
 incel(ip) kemer olmak 568/3

İnsandan geriye ancak adı kalır. (Nesi
kalur soñında kişinüñ bir nâmdan gayrı.)
516/3

ipin uzatmak 480/2

iş[üm]i başa iltemek 21/6

işi altun eylemek 12/34

işi baglu olmamak 463/4

İyi günde kötü günde dost olmak. (Yâr
oldur ki gam u şâdîde senden münfek
olmaya.) 273/3

kaddi kemâna dönmek 500/7

kademi basmak 214/5

kâha saymamak 18/7

kalbümi sımak 486/2

kameti/kaddi bükme 25/V/1

kan ağlamak 24/I/6

kan akıtmak 24/V/5

kan eylemek 27/3

kan içmek 372/6

kan itmek 270/3

kan olacağı 392/2

kan yutmak 456/4

kana boyanmak 9/7

kana boyanmak 145/2

kana kan 432/4

kanad bükme 23/IV/7

kanı boynuna 308/4

kanu(m) yerlere dökmek 51/1

kanımı kara yirlere karmak 182/1

kara gönüllü 337/5

kara haber 227/1

kara kış 186/3

kara sarmak 232/2

kara topraga düşmek 46/3

kara topraga yüz urmak 9/63

kara yazılı 248/9

kara yazılı 337/5

karalar geymek 490/2

karşu varmak 151/2

kebâb olmak 163/3

kef kef geçmek 308/3

kemer olmak 568/3

kenâr olmak 56/4

kenâr tutmak 579/1

kendi başı bâr olmak 122/5

kendüden gitmek/geçmek 10/10-

kesâd virmek 349/4

kıl ucu kılmak 197/4

kıpkızıl dîvâne 273/2

kıyâmet koparmak 538/5

kızıl kana boyanmak 166/1

kol salmak 9/69

kopmak 113/1
koynına komak 516/1
kösenin duası kabul olmaz (sözün geçdiydi ey sôfi olmasa sakalun seyrek) 272/4
Kösenin duası kabul olmaz. (sözün geçdiydi ey sôfi olmasa sakalun seyrek) 272/4
kul olmak 545/3
kulaguña koymamak 383/4
kulak dutmak 527/6
kulu kurbânı olmak 175/4
kurbân itmek 560/5
kurbân olmak 542/4
kuru bir üstühân kalmak 500/4
kuşagı gevşek (olmak) 273/4
kuşagı pek (olmak) 271/5
kuşaguña dolı (olmak) 525/2
kuşagı gevşek olmak 272/2
küfri ezberden okumak 66/4
lâf urmak 305/5
lezzetini almak 36/7
mâhîye dönmek 68/4
mâhuñ dutılmak 28/5
Marifet gönlünde cevheri olanda gizlidir. (Hüner yüreginde cevheri olanda mahfidür.) 11/30

Marifet kişinin aybını görmemektir. (görmedüm ben kimse ‘aybın görmemek gibi hüner) 128/5
medhin okumak 22/I/7
melâl çekmek 34/5
mermer(olmak) 317/5
mesken tutmak 570/3
mest itmek 248/1
meyve veren ağaç taşlanır 443/5
Meyve veren ağaç taşlanır (Her taraftan saña atarlarsa taş gam yime sen Hayretî hemân şâh-ı mîvedâr olıgör). 443/5
minnet çekmek 7/34
minnet çekmek 286/2
mizâcı alışmak 272/3
Muhtaçtan utanmar, yeri gelir karınca Süleymana sohbet arkadaşı olur. (hem-sohbet olur mûr süleymâna.) 559/5
murâd almak 39/1
nâdân ile bahs eyleme 94/3
nâmuñı ‘âlemde defterden hakk eylemezsem 355/5
nâ-murâd olmak 122/6
ocagina su koymak 10/38
oda düşmek 546/1
oda urmak 448/5
oda yakmak/yanmak 396/6

odlara tutışmak	10/2	ser virmek	248/6
odlara yakmak	500/3	ser-tâc	317/4
ok gibi yabana atmak	559/3	sesi kesmek	570/6
öldüm dirildüm	224/2	sevdâsına tolaşmak	329/2
Ölmeden evvel öl-. (Varlığı nakdin virüp yokluk metâ‘ın almayan sûdı yok sevdâdadur.)	7/7	seyl-i revân itmek	457/5
ömrin geçürmek	488/2	silleler yimek	9/3
Ömür dedikleri bir andır. (Ömr didükleri aňlayana ancak bir ân (imiş).)	257/4	sîne siper itmek	453/4
özinden geçmek	234/5	son elbise kefen, son yatak mezar	9/18
pâre geçmekdür	175/3	Söz az olunca diňleyene hoş safâ virür	14/42
pây(umuzu) komak	519/5	sözi uzatmamak	393/5
pâyına düşmek	293/4	su gibi...	7/2
pâyına hâr olmak	15/9	su olmak	473/2
pâyına yüz sürmek	513/1	su sepmek	494/3
pây-mâl eyleme	326/5	su sepmek	557/4
per yakmak/yandurmak	67/2	şehri başına dar itmek	318/5
piyaza başlamak	376/6	şeker yimek	21/4
râhda kalmak	552/2	şeytânlığı komamak	178/2
râhu(m) şaşurmak	387/4	şeytanlık itmek	210/3
rûzgâr çenberden geçürmek	288/5	şu‘le salmak	328/2
safâ sürmek	264/6	tag üsti bâg oldu	117/4
safâ virmek	14/42	taglara düşdi	150/4
sâk u sâ‘id sığamak	154/3	tâli‘ü(m) düşmek	345/2
sayd itmek	497/2	tarîkını tutmak	511/4
		tarîki azıtmak	245/1
		taşlar başına	522/2

tatlu dil 305/2
terk-i ser eylemek 186/2
topraga yüz urmak 9/63
toprak olmak 534/2
topu göge agmak 14/27
toz kondurmamak 430/5
tuz ekmek [hakkı] 272/1
uyhudan uyansun 427/8
üstüme sâye salmak 490/6
var yok yire 197/4
vatan tutmak 9/58
vefâ görmek 9/37
vefasız dünya 569/4
yakasından gitmemek 349/2
yakıp kül itmek 544/1
yakıp yandırmak 359/5
yanuña alup 425/1
yanuña çekmek 11/10
yanuña kalmak 425/1
yanup yakılmak 508/3
yaraya tuz urmak 139/2
yele virmek 313/3
yer edinmek 475/5
yerden yire urmak 195/4
yere urmak 48/2
yerini almak almak 20/21

yerle bir etmek (yere berâber itmek)18/7
yerlere berâber olmak 28/5
yerlere çalmak 428/1
yerlere geçmez 139/4
yıldızum düşmek 262/2
yılduzı barışmamak 223/5
yılduzu tutulmak 345/2
yile virmek 18/1
yol gözedmek 150/4
yolu azıtmak 507/3
yolına başını top itmek 326/2
yolına düşmek 548/4
yolına kurbân olmak 309/2
yolum irmek 508/2
yoluña revâbum/rûh-ı revânum revân olsun
69/1
yoluñda baş ile cânı nisâr itmek 351/2
yolunu şaşırmaq 140/7
yürek yağı erimek 166/7
yüz berkitmek 21/14
yüz bulmak 228/4
yüz döndürmek 7/22
yüz döndürmemek 11/9
yüz sürmek 375/3
yüz tutmak 278/5
yüz urmak 286/1

yüz üzre sürinmek	499/4	yüzü suyuna olmak	22/III/4
yüz virmek	32/10	yüzüne bakmamak	262/2
yüz yumak	436/7	yüzüne gülmek	48/6
yüze gülücü	337/7	yüzünü yere düşürmek	152/3
yüzi açılmış	380/2	zebûnı olmak	317/1
yüzi açılmış	407/3	zehr olmak	489/6
yüzi karası	167/5	zindân eylemek	279/3
yüzi suynı yirlere dökmek	371/3	zindân olmak	494/5
yüzi yerde olmak	228/4	zulmetde kalmak	22/I/4
yüzin yırtmak	46/1		
yüzine gülmek	571/3		
yüzü ağ olmak	5/14		
yüzü ak alnı açık olmak	9/40		
yüzü kara olmak	385/5		

2.4. Nüshaların Tanıtılması

Kütüphane kataloglarında 29'u yurt içinde, 9'u yurt dışında olmak üzere 38 *Dîvân* nüshası tespit ettik. Yurt dışındaki nüshalardan 3 tanesini¹ temin edebildik. Yurt içinden ve yurt dışından temin edip tarama imkânı bulduğumuz toplam 29 nüshanın künyeleri ve kısaltmaları şu şekildedir. Bu nüshalardan 12 tanesi HD nüshasının alt nüshalarıdır.

- N2 Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138
- N3 Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498
- N4 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Nu. 06 mil yz b 191-1
- N5 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 187
- N6 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 293/1
- N7 Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 2138
- N9 Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 506
- N14 Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Râşid Efendi 1298
- N15 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 22 Sel 2133
- N17 Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 003696
- N18 Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanları M. Cevdet K. 416/2
- GHB Bosna-Hersek, Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 1704
- B Bratislava Üniversite Kütüphanesi, Başıagić'in İslam el yazmaları koleksiyonu, Kayıt no: 469 (Hayreti Divanı) ve 461 (İlm-i Aruz), signature: TF118
- P Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Eserler Numarasız
- N16 Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150
- N22 Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları 2463/2

---

¹ Bu nüshalara GHB, P ve BR kısaltmalarıyla aşağıda değinilecektir.

- N21 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi no 2181
_____Yayınlanmış Divanda Kullanılan Nüshalar_____
- S2 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 437
- İ İbnülemin Mahmud Kemal Kütüphanesi (üniversite Ktp) 3564
- A Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 123
- Se Selim Ağa Kütüphanesi Kemankeş Emir Hoca 449
- Ü İstanbul Üniversitesi Ktp. No. T. 782
- S1 Fatih (Süleymaniye Ktp) No. 3809
- S3 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 438
Üniversite Ktp. Ty 615
Üniversite Ktp. Ty 668
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 2702 y.141
Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (millet Ktp.) 122
Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (millet Ktp.) 124

Bu nüshaların sayısı ve istinsah tarihleri değerlendirildiğinde *Hayretî Dîvân*'ının hem kendi döneminde hem sonraki dönemde ilgiyle takip edildiği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda Çavuşoğlu Tanyeri yayını olan *Hayretî Divanı* (HD) bir nüsha olarak kabul edilmiş ve ancak ihtiyaç duyulduğu zaman HD'nin alt nüshalarına başvurulmuştur.

HD *Hayretî, Dîvan: Tenkitli Basım*, Haz. Dr. Mehmed Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri İÜEF, İstanbul 1981, 448 sayfa.

Çavuşoğlu ve Tanyeri tarafından 1981 yılında tenkitli neşir halinde basılmış olan *Dîvan* çalışmamız boyunca HD kısaltmasıyla anılmıştır.² Zikredilen çalışmada İstanbul kütüphanelerinde bulunan 12 nüsha tespit edilmiş ve bu nüshalardan 7 tanesini kullanmak suretiyle *Hayretî Dîvan* başlığıyla bilinen tenkitli neşir oluşturmuştur. HD nüshasında 20

---

² Çavuşoğlu, yayının sunuş kısmında yurt içi ve yurt dışındaki nüshaları görmelerinin maddeten imkânsızlığından bahsederek tenkitli neşri sadece İstanbul'da bulunan 7 nüshadan hareketle hazırlamayı yeterli gördüklerini belirtir: "İstanbul nüshaları ise içeride ve dışarıda bulunan nüshaların aded bakımından tümünden üstün oluşu bir yana, kalite yönünden de bizce yeterli idi. Hele elimizde şâir Cevrî tarafından kopya edilmiş nüshalar varken dîvânın tenkidli basım hazırlığını daha fazla geciktirecek bir davranışla dışarıdaki bütün nüshaları görmek gibi bir şartı lüzumsuz, hattâ faydasız telâkkî ettik." *Hayretî Dîvan* (Tenkitli Basım); Haz. Mehmet Çavuşoğlu, Mehmet Ali Tanyeri, İÜEF Yayınları no:2868, İstanbul.

kaside, 1 terhib bent, 2 terci bent, 1 müsebbâ, 2 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes, 27 murabba, 1 müstezat 487 gazel, 6 kıta ve 1 müfret olmak üzere toplam 551 şiir bulunmaktadır.

Tenkitli neşirde kullanılan 7 nüsha ve divanda kullanılan kısaltmaları şu şekildedir:

1. S2 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 437
2. İ İ. İbnülemin mahmud Kemal Kütüphanesi (üniversite Ktp) 3564
3. A Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 123
4. Se İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Divanlar, Kemankeş Emir Hoca (Selim Ağa Ktp.) 449
5. Ü İstanbul Üniversitesi Ktp. No. T. 782
6. S1 Fatih (Süleymaniye Ktp) No. 3809
7. S3 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 438

Bu nüshalardaki şiir sayısı şu tablodan takip edilebilir.

HD'nin Alt Nüshalarındaki Şiir Sayısı							
HD NÜSHALARI	A.	İ.	Se.	S1.	S2.	S3.	Ü.
MEVCUT ŞİİR SAYISI	371	492	247	523	520	480	523

Bu güne kadar Hayretî üzerine yapılan çalışmalar genellikle bu divan üzerinden yürütülmüştür.³

Bundan başka görüldüğü halde kullanılmadığı belirtilen 5 nüsha şunlardır:

1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar TY615
2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar TY668

---

³ Hayretî Divanı üzerine yapılan bazı çalışmalar şunlardır: Nihat Öztoprak, *Hayretî Divanı'nda Bitkiler*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul 1986. Mehmet Sarı, *Hayretî Divanı'nda Maddî Kültür Unsurları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1986. Ahmet Arı, *Hayretî Divanı'nda Sevgili ve Sevgilinin Fiziki Yapısı ile İlgili Özellikler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1987. Hikmet Feridun Güven, *Hayretî Divanı'nda Kozmik Âlem ve Zaman*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1988. Mustafa Tatcı, *Hayretî'nin Dinî-Tasavvufî Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998. Selim Gök, *Hayretî Divanı Sözlüğü*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 2017.

3. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 2702 Y.141
4. Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 122
5. Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 124

HD nüshası ve alt nüshaları hakkında bilgi verdikten sonra bizim kataloglarda bulduğumuz yazmalar hakkında bilgi verelim.

Yurt içi yazmaları N1, N2, N3 şeklinde, yurt dışı yazmalar bulundukları yeri hatırlatan kısaltmalar şeklinde gösterdik. Örneğin: GHB, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi (Saraybosna).

GHB; Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi 1704

Eser Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde 1704 numarada kayıtlıdır. Künyede Osmanlıca *Divân-ı Hayretî* başlığı vardır. Müstensihi belli değildir. 19 satır halinde divanî kırması hatla yazılmıştır. Eserin tamamı 162 varaktır.

Başı:

1b: *Eger dilerseñ olasın sa'âdet iline şâh*
Hemîşe cünd-i hidâyet ola yanuñca sipâh

Sonu:

162a: *Hüner ehli tutar mazûr[lu] isem*
Okı ey Hayretî vallâhu a'lem⁴

Sonundaki temmet kaydında: *Temmet yevmü 'l-ehad fî vaktü 'z-zevâl fî 9 şehr-i şevâl el-mükerrem, li sen semân vü elf min hicretü'n-nebeviyye 'aleyhi efdalü't-tahiyye bi vilâyet-i Cezîre-i Nakşâ.⁵* ifadeleri yer alır. Buna göre eser 9 Şevval 1008/23 Nisan 1600'de Ege denizinde bulunan *Nakşa* adasında istinsah edilmiştir.

Bilgi fişinin yazar kısmında Boşnakça “*Mehmed H̱ayretî (Mehmet Şah, Mehmed Çelebi olarak da bilinir.) 941/1537*”⁶ bilgisi vardır. Katalog bilgisine göre istinsah tarihi

---

⁴ Bu beyit Mahabbetnâme mesnevisinin son beytidir.

⁵ “Bir günün akşamında, hicrî 9 Şevâl 1008 yılında Nakşa adası vilayetinde tamamlanmıştır.” Nakşa adası Ege denizinin güneyinde bir ada olup günümüzde Yunanistan'a bağlıdır.

⁶ Ölüm tarihi olarak verilen bu tarih tashihe muhtaçtır. Hicrî 941 yılı miladi 1534-1535 yılına tekabül etmektedir.

1008/1600 olarak girilmiştir. 68a, 139b, 162a ‘da rastladığımız temmetler de bu bilgiyi doğrular.⁷

Nüshada varak numarası yok, rakabe kaydı vardır.⁸ Yazılmayan ekler ve kelimeler, yazım yanlışları vb. müstensih hataları sıklıkla görülmektedir.

GHB yazması *Divan*’ın yanısıra *Baharistan*, *Nâme-i Hayretî*⁹, ve *Mahabbet-nâme* isimli mesnevileri ihtiva eder. Yenice ve Belgrad şehrengizleri *Nâme-i Hayretî* isimli mesnevî’nin içinde bulunmaktadır. Bu haliyle GHB nüshası Hayretî’nin bilinen tüm eserlerini içinde barındırmakla özellikli bir nüsha olmuştur.

Yazmada metin kısmında bütün şiirler Hayretî’ye ait olmakla beraber zahriyelerde kime ait olduğu belli olmayan şiir parçaları vardır. Yalnız, 2^b’de derkenarda Necâtî’nin *âşnâ* redifli şiirine Çeşmî tarafından yapılmış bir tahmis bulunmaktadır. Zahriyede Hz. Ali ile ilgili bir kıssa ve soğuk algınlığı için bir macun tarifi verilmektedir.

P ; Polonya Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi (numarasız)

Bu yazma Polonya’nın güneyindeki önemli şehirlerden olan Krakow’da, Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Eserler arasında numarasız olarak bulunmaktadır.¹⁰ 130 vr., 19 st., 22x15 cm, dîvânî kırması. Kahverengi, deri kapaklı, beyzî şemseli, yıpranmış bir cilt içindedir. Kopuk varaklar mevcuttur. Hayretî Dîvânı 1b-128b arasındadır. Dîvân’dan hemen sonra “Sâlât-ı Hâcet” hakkında bir nesir mevcuttur. Hatime sayfalarında *Nef’î* (2), *Fuzûlî* (2), *Gazel-i ‘İzzet, Hâfız ve Cevrî*’ye ait birer şiir bulunmaktadır.

Bu yazmada mesneviler hariç 496 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden 23 tanesi HD neşrinde bulunmayan şiirlerdir. Ayrıca Çavuşoğlu yayınında 96 beyt olan *Yenice Hicviyesi*, bu nüshada 99 beyit ve Çavuşoğlu yayınında 73 beyit olan *Yenice Şehrengizi* bu nüshada 74 beyittir.

⁷ Temmet kayıtlarına göre eserlerin kaç günde ve ne zaman istinsah edildiği bilgisi şu şekildedir: **Baharistan**: 5 Ramazan 1008/20 Mart 1600 **Nâme-i Hayretî**: H. 29 Ramazan 1008/M. 13 Nisan 1600 tarihinde, 5 günde. **Mahabbetnâme**: 9 Şevâl 1008/20 Mart 1600, 1 günde.

⁸ Tespit edebildiğimize göre 65a, 73a, 123a, 132a ve birkaç yerde daha rakabe kayıtları bozulmuş, varaklar karışmıştır. Anlaşılan o ki eser Saraybosna’nın türlü badirelerle yoğrulmuş olan kaderinden payını almıştır. Gazi Hüsrev Bey kütüphanesinin tarihi incelendiğinde savaşın ortasında canını tehlikeye atarak tarihin tanıkları olan yazma eserleri kurtarmaya çalışan fedakâr insanlarla karşılaşırız. Bu kişilerin hikâyesi sinema filmi halinde çekilmiştir. “The Love of Books: A Sarajevo Story (2011)

⁹ Bu mesnevi 502 beyit olup 155-257 arasında Yenice şehrengizini, 258-502 arasında da Belgrad şehrengizini ihtiva eder.

¹⁰ Eva Siemienieć-Golas, İsmail Avcı, “Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesindeki Eski Harfli Türkçe Eserler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5 (2012), s. 156-65.

Varak numaraları bulunmayan bu nüshayı tek tek fotoğraflar halinde temin ettik. Maalesef sıralaması da karışık haldeydi. Bu sebeple kendimiz baştan sıraya koyup tekrar numaralandırdık. Görüntüsü çok bozuk olan üç varağın yerini tespit edemedik.

277. şiirde *şâh-ı ışk* terkinde *şah* kelimesi yerine sadece *ayın* harfinin kullanılması dikkat çekicidir. Bu yazmada kimi zaman terkipler “ye” harfiyle gösterilmiştir.

**N4   Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Nu. 06 mil yz b
191-1**

Eser, mürettep olmayan bir divanlar mecmuası olup Hayretî Dîvânı 1b-56a yaprakları arasında yer alır. Serlevha tezhiplidir. Sırtı yırtılmış kahverengi meşin, satırları desenli kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. 257x175-(175x95) mm. ebadında, talik yazıyla 23 satır halinde yazılmıştır. Rakabe kaydı mevcut olup çoğu yerde yapraklar arasında kaldığından okunamamaktadır. Cilt üzerinde ve zahriyede kütüphane numarası yazmaktadır. Zahriyede *Dîvân-ı Hayretî, Dîvân-ı Usûlî, Dîvân-ı Ahmed, Şehrengiz-i Mesîhî, Dîvân-ı Mesîhî, Dîvân-ı Zâtî, Dîvân-ı Ümmîdî, nazîre gazeller, İşretnâme-i Revânî ve Dîvân-ı Vehbî* başlıkları mevcuttur. 1b'deki serlevha üzerinde *Dîvân-ı Hayretî* başlığı vardır. 21^b-28^a arası kopuktur. 2a-11b arasında derkenarda *Baharistan Mesnevisi*, 57a-60b *Yenice Şehrengizi*, 61b-67b arasında *Belgrad Şehrengizi*, 68b-70a arasında bir başka mesnevî, 70b-84a arasında *Mahabbet-nâme Mesvnevîsi* bulunmaktadır. Kütüphane künyesinde müstensih olarak *İbrâhim b. Halîmî* kaydı bulunmaktadır. İstinsah tarihi bilinmemektedir. Bu yazmada mesnevîler hariç 336 şiir bulunmaktadır. Yazmada daha önce yayınlanmamış 8 gazel mevcuttur. Ayrıca bu yazmadan HD metnindeki üç gazele birer beyit eklenmiştir.

Bu yazma Hayretî'nin dostlarına mektup mahiyetinde yazdığı, divanda bulunmayan 20 beyitlik bir gazeli ihtiva eder.

**N2   Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötüken İl Halk
Kütüphanesi 06 Hk 138**

Yazma 15 satırdan 159+II varak halinde dîvânî kırmızı hatla yazılmıştır. Kütüphane kaydında Müstensih: Yusuf b. İbrahim, İstinsah tarihi 954(1546)'tır. Sırtı ve mıkblebi kahverengi meşin, üstü soluk hâkî kâğıt kaplı mıkblebli mukavva cilttir. Başlıklar kırmızıdır. Bu yazmanın numaralandırması sonradan yapılmış olup ‘elif’ ve ‘şe’ kafiyeli gazellerin arasındaki varaklar eksiktir. İçerisinde Divan'dan başka Belgrad Şehrengizi ve Askerî'nin

pend-nâmesi (160a) vardır. 1b-23 arasında kasideler, 23^b-24^b de tercii bendler, 24^b den 51^b ye kadar musammatlar bulunmaktadır. 152^a - 153^a arasında Yenice Şehrengizi yer alır. N2'de HD'de bulunmayan yeni şiirler dâhil toplam 444 şiir bulunmaktadır.

51^a'da HD'de bulunmayan iki şiir mevcuttur. Hivc-i melîh başlığını taşıyan bu şiirler Hayâlî ve Mesîhî'ye yazılmıştır Bazı sayfa kenarlarında yazılar vardır. 159b de kırmızı ile bir kıt'a yer almaktadır.

**N3   Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
06 Mil Yz A 4498**

Yazma 13 satırdan 159 varak olarak Nesih hatla yazılmıştır. 194x125-133x78 mm. ölçülerindedir. Sırtı, sertabı ve kenarları kahverengi meşin, miklebli, satırları solmuş ebru kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Zahriyede 5 vefat kaydı bulunmaktadır. Bunların en eskisi Şamlı Emin Ağa içindir (Şaban 1267/Haziran 1851). Eser bütün bir Hayretî divanı mahiyetinde olup derkenar va zahriyelerde Revani, İlmî Çelebi, Hasan Çelebi, Sânî Bey, Yahyâ Efendi, Süheylî, Necâtî, Bâkî, Halîlî'ye ait tekleme şiirler mevcuttur.

Bu yazma HD'ye 1 beyit ve 4 bent ekleme imkânı sunmaktadır.

**N6   Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB
293/1**

Yazma 19 satırdan 159 varak halinde dîvânî kırmısı hatla yazılmıştır fakat 3b-14a, 92b-130a, 142a-153a varakları eksiktir. Haç filigranlı, 210x138-143x80 mm. ölçülerinde, şirazesı dağınık, sırtı meşin harap bir cilt içerisinde. İçinde 2 medhiye, 8 kaside, 1 terci-i bend, 1 terkeb-i bend, 1 muhammes, 24 murabba, 335 gazel, 1 Belgrad şehrengizi bulunmaktadır.

Bu yazmanın muhtevasında HD'de bulunmayan 5 yeni şiirin yanında, Hayretî'nin mesnevileri arasında bulunmayan *Dâstân* başlığına sahip 22 beyitlik bir mesneviyi bulundurmaktadır.

Yazmanın zahriye bölümünden başlayarak 50a'ya kadar olan bölümde derkenarda Muhibbi, Necâtî ve Bâkî'ye ait şiirler bulunmaktadır.

N7   Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 2138

Yazma 15 satırdan 132 varak halinde talik hatla yazılmıştır. 210x135-120x65 mm. ölçülerinde Baskılı şemseli ebru mukavva ve sırtı meşin cilt. Başta ve sonda Çorum Müftüsü Ahmed Feyzî'nin 1205 tarihli vakıf mührü vardır.

Bu yazma HD'de bulunmayan bir beni ağlan redifli bir gazeli muhtevîdir.

N14 Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Râşid Efendi 1298

Eser kütüphane kaydında dîvân başlığıyla kayıtlı olup mıklepthe *Dîvân-ı Hayretî bi't-Türkî* ibaresi mevcuttur. Talik yazıyla, 13 satır halinde yazılmış olup 145 varaktır. İstinsah tarihi ve müstensihe dair kayıt göremedik. Eserde birkaç yerde Reisü'l-Küttâb Mehmet Râşid Efendi'nin mührü vardır. Yazmada tamamen Hayretî'nin şiirleri mevcuttur, ayrıca derkenarda ve eser sonunda İsmetî ve Remzî'ye birbirlerine nazire olan birkaç şiiri ile; Hayâlî ve Sultan Mehmed Han ve Fâizî'ye ait birer gazel bulunmaktadır. Bu yazmada HD'de bulunmayan bir yeni şiir mevcuttur.

N15 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 22 Sel 2133

185 varak üzerine 17 satır halinde talik yazıyla yazılmıştır. Cetvel sürh mürekkeple çekilmiştir. Yazmanın ölçülerine dair bilgimiz yoktur. İlk sayfa sonradan eklemidir. Yazmanın içinde müstensihe ait bir kayıt bulunmamaktadır. Fakat 129^a'da istinsah tarihi 3 Şevval 1120/16 Aralık 1708 olarak kaydedilmiştir. Bu yazmanın özelliği Hayretî'nin bilinen tüm eserlerini içinde barındırmasıdır. Bu eserler Divan, Yenice ve Belgrad şehrengizleri; Baharistan, Mahabbetnâme ve Nâme-i Hayretî mesnevileridir. 108^a'da *târih-i Monla Muhammed Güfte-i Ömr* başlıklı bir tarih mevcuttur. 147^a'da Bakî'nin *görsünler* redifli bir gazeli ve bazı berceste beyitler yazılmıştır.

Bu nüsha tezimizin metin ve ekler kısımdaki HD'de bulunmayan 5 yeni şiir bu nüshadan temin edilmiştir.

N18 Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanları M. Cevdet K. 416/2

Bu eser bir divanlar mecmuası hüvviyetindedir. 250x140, 155x70 mm. ölçülerindedir. Nesih yazıyla 21 satır halinde yazılmıştır. Hayretî'nin şiirlerinin olduğu kısım 19^a-36^a'ya kadardır. Bu bölümde toplam 61 şiir bulunmaktadır. İstinsah yarım kalmış, yazma tamamlanmamıştır. Bu sebeple şiir sayısı oldukça azdır. Yazmanın toplam varak sayısı 53'tür. Derkenarda Cem Sultan va Adlî'nin çok sayıda şiiri vardır. Yazma tam bir Hayretî divan

değildir. Şiirlerin sıralanmasında kafiye sırası gözetilmemiştir. Fakat mevcut şiirlerin güzel seçilmiş olması dikkat çekicidir. Bu nüsha seçme şiirleri ihtiva eden bir divançe hükmündedir.

Bu yazma HD’de olmayan bir yeni şiiri barındırmaktadır.

N9   Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 506

19 satır, 114 varak halinde talik yazıyla yazılmış olan miklebli, beyzî şemseli bir eser olup kahverengi meşin bir cilt içinde bulunmaktadır. Müstensihe ve istinsah tarihine dair bir kayıt yoktur.

Bu eser HD’de bulunmayan iki şiir ihtiva etmektedir.

2.4.1   Yeni Şiir Bulunmayan Yazmalar

N1   Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3433

15 Satır halinde 28 varak olarak yazılmıştır. 1 kaside 107 gazel ihtiva eden bu yazmada bariz yazım yanlışları vardır. Yazı tipi harekeli nesihdir. Nun harfinden sonrası eksiktir. İstinsah tarihi ve müstensihe dair bir kayıt bulunmamaktadır. Yeni bir şiir mevcut değildir.

N5   Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 187

Yazma 18 satırdan 71 varak halinde Rik’a hatla yazılmıştır. Kataloğa göre 214x135-150x85 mm. ölçülerinde taç filigranlıdır. Desenli sarı kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Mahlaslar ve şiir başlıkları sürh mürekkeple yazılmıştır. İçeriğinde 1 mesnevi, 3 kaside, 26 musammat ve 290 gazel vardır. Yazmada istinsah tarihi veya müstensihe ait bir kayıt bulunmamaktadır.

Bu divanda HD’de olmayan şiir mevcut değildir.

N8   Konya Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 11193

Bu yazma katalogda divan ismiyle kayıtlı olmasına rağmen 8 varaklık bir defterdir. Nesih-Talik hatla yazılmıştır. İçerisinde Hayretî’ye ait 7 kaside bir terkib-bend bulunmaktadır.

Bu yazmada HD’de olmayan şiir mevcut değildir.

N17   Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 003696

Temmet kaydında H.953 (M.1546/47) tarihi bulunan bu nüsha talik yazıyla 15 satır halinde yazılmış olup 1b-90b arasında Hayretî'nin Dîvân'ı mevcuttur. 89^b'de bulunan temmete göre müstensih Nu'mân-ı nâ-murâd olarak tespit edilmiştir. Derkenarda 22^a-23^b arasında Farsça şiirler, 82^b-85^b arasında kime ait olduğu belli olmayan mesnevi şeklinde yazılmış şiirler mevcuttur. HD'den 282 şiir eksik olmasına rağmen yazılış tarihi itibarıyla Hayretî'nin vefat tarihine çok yakındır. Bu sebeple dikkate şayan bir nüsha olduğu düşünülebilir.

İçerisinde HD'ye eklenecek yeni şiir yoktur.

BR Bratislava

Künye Bilgisi: Bratislava Üniversite Kütüphanesi, Başagić'in İslam el yazmaları koleksiyonu, Bratislava'daki Arabische, Türkische und Persische Handschriften der Universitätsbibliothek, Kayıt no: 469 (Hayretî Divanı) ve 461 (İlm-i Aruz), signature: TF118

Başlık: Eserde başlık bulunmamakta.

Yazar: Hayretî, Ali Bin Hüseyin

Varak sayısı: Hayretî divanı 1^a-102^b arasında yer almaktadır.

İstinsah tarihi ve yeri: Esere düşülen kayıtlarda mevt kayıtları hicrî 1200 lü yılları göstermektedir. Tahminen bu yazma 1700'lü yıllarda yazılmış olmalıdır.

İstinsah tarihi: Künye bilgisinde 1500-1700 yılları arasındadır.

Müstensih: ?

Muhteva bilgisi: Zahriye bölümünde Şeyhülislam Yahyâ'nın birkaç şiiri ve Yahyâ'nın şiirine muvafık nazireler mevcut. Eserin baş tarafı kopuk olup Hayretî Dîvânı'nın başlağı yerden tekrar numaralandırma yapılmıştır. Buna göre Hayretî'nin divanı 1a-102b arasında bulunmaktadır. 103^a-108^a arası boş varaklardan sonra 108^b'de bir aruz risalesi vardır. Künye bilgisinde yazar olarak Ali bin Hüseyin ismi girilmiştir.

Özellikleri: Yazıda siyah, cetvelde sürh mürekkep kullanılmış. Talik yazıyla 19 satır halinde yazılmış. Şiir başları ve sonları cedvelle belli edilmiş.

Boyutları: 21x13 cm.

Notlar: Rakabe kaydı 38a, 40a'da bozuluyor.

URL:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/66909/view?search=divan&page=121&p=separate&tool=info&view=0,0,1794,3042>

Notlar İçerisinde yeni şiir bulunmuyor.

N8 Konya Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 11193

Bu yazma 8 varaklık bir defter olup içerisinde 7 kaside bir terakib-bend bulunmaktadır.

2.4.2. Mecnualar

M1 Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 :

Muhtemelen 17. yüzyılda tertip edilmiş olan bir nazire mecmuasıdır. 74 varak 19 satır halinde tertip edilmiş olup içinde -11'i mahlassız olmak üzere- 111 farklı şaire ait 376 şiir bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihî hakkında bir kayıt bulunmamaktadır. Bu mecmua HD'de olmayan 3 yeni şiiri ihtiva eder. Mecmua hakkında daha detaylı bilgi için bakınız:¹¹

M2 Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 485

Mecmua, Hayretî mahlaslı 4 gazel ve 1 tahmisi ihtiva eder. Mecmua 126 varaktır. İçerisinde 113 farklı şaire ait şiirler bulunmaktadır. Hayretî mahlaslı gazellerden biri HD'de bulunmayan “gördün mü hîç” redifli bir gazeldir. Bu gazel mecmuada 108^a da bulunmaktadır. Şiir bir makale ile çeşitli yönlerden değerlendirilmiş ve Hayretî'nin olduğu sonucuna varılmıştır.¹² Şu halde biz de bu şiiri tekrar değerlendirip divana almayı uygun bulduk.

Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150

Hayretî'nin Nâme-i Hayretî mesnevîsi ile başlayıp Mahabbet-nâme ile devam eden bu cönk son bölümlerinde Hayretî'nin gazellerini ihtiva etmektedir. 99 varaktır.

Bunlardan başka Kütüphane kayıtlarında Hayretî'ye ait olmadığı halde yanlışlıkla onun ismiyle kaydedilmiş bazı eserler bulunmaktadır. Araştırmacıların vakitlerini israf etmemeleri

---

¹¹ Karden Karakoç, “16. Yüzyıl Şairi Hayretî'nin Yayınlanmamış İki Gazeli ve Bu İki Gazel Üzerine Değerlendirmeler”, *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, C. 5, S. 1 (2020), s. 16-39.

¹² Selim Gök, “16. Yüzyıl Şairi Hayretî'nin Yayınlanmamış Bir Gazeli Ve Bu Gazelin Şâirin Divanındaki Gazelleriyle Mukâyesesi”, *Journal of Turkish Language and Literature*, C. 3, S. 1 (2017), s. 84-97.

adına bunları bildirmekte yarar görüyoruz. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 37 Hk 1860/1 numarada kayıtlı olan Ahlâk-ı Muhmmedî başlıklı yazmada yazar adı hatalı olarak Hayretî Mehmed Çelebî Vardârî [ö. 941/1534] şeklinde girilmiştir. Bu eseri incelediğimizde yazmanın Fevrî Ahmet Efendi'nin [ö. 979/1571] Ahlâk-ı Mehmet Paşa isimli eseri olduğunu gördük. Fevrî bu eserini kendi hâmîsi ve devrin önemli devlet adamı olan Sokullu Mehmet Paşa adına yazmıştır. (Bu eserle ilgili detaylı bilgi için bakınız: Murat Ali KARAVELİOĞLU“16. Yüzyıl Bilgin ve Şairlerinden Fevrî'nin Ahlâk-ı Mehmed Paşa Adlı Eseri Üzerine”, Estad (Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi), C.2, Sayı 1, 2019 s. 205-214.)

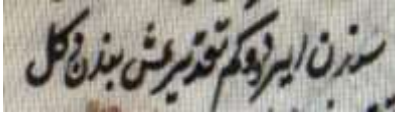
2.5. Metin Hazırlanırken Tutulan Yol

Çalışmamızda önceki çalışma olan HD'yi bir nüsha olarak kabul ettik. 7 nüshadan hareketle hazırlanmış olan bu tenkitli neşir çalışması en başından bir metin kurmak zahmetini omuzlarımızdan aldı. Bunun yerine kütüphane kayıtlarında ve kataloglardan bulup ulaşabildiğimiz tüm *Divan* yazmalarını tarayıp bulduğumuz yeni şiirlerden Hayretî'nin olduğuna kani olduklarımızı metne ekledik. Uzun, karmaşık ve yorucu bir şecere tespit süreci neticesinde diğer nüshalardan ayrılan beş nüsha N4, N9, N15, GHB ve P nüshalarıdır. Nüsha farklarının referansları bu nüshalardan verilmiştir. Fakat ihtiyaç ve mecburiyetin olduğu her şiirde diğer nüshaları da tenkitli neşre dâhil etmekten geri durmadık.

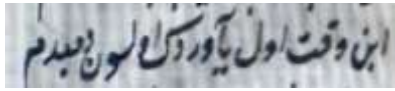
Metin Tespitiyle İlgili Açıklama

1. Tenkitli metin HD, N4, N9, N15, GHB ve P nüshaları olmak üzere toplam 6 nüsha üzerinden kurulmuştur.
2. HD'nin metni bir nüsha olarak kabul edilmiştir.
3. Her dipnotun karşısına önce şiirin dil içi çevirisi verilmiştir. Nüsha farkları çevirinin altında gösterilmiştir.
4. Nüsha farklarını göstermek için çevirinin hemen altında • ve ♦ şeklinde iki farklı işaret kullanılmıştır. HD metninde değişikliğe sebep olan aparatlar ♦ işaretiyle belli edilmiştir.
5. Nüsha farkları gösterilirken aparatta ā, ī, ō, ū yerine â, î, ô, û karakterleri kullanılmıştır.
6. HD'nin aparatlarından metne dâhil edilen kelimeler HD^{S1}, HD^A şekline alt nüshayı da belli edecek şekilde gösterilmiştir.

7. HD metninde fark ettiğimiz transkripsiyon ve dizgi hataları düzeltilmiş fakat gösterilmemiştir. Aynı şekilde müstensihlerin bariz hataları düzeltilmiş fakat gösterilmemiştir.
8. Şiirlerin numaralandırılmasında baştan sona tek bir numara sırası kullanılmıştır.¹³
9. Gazelerde, terakibibentlerde ve terci-bentlerde beyitlerin, musammatlarda ise bentlerin her biri bir birim kabul edilmiş ve ona göre numaralandırılmıştır. (Bentlerdeki mısralara ayrı ayrı numara verilmemiştir.)
10. Bentlerde nüsha farkları gösterilirken parantez içindeki rakamlarla farkın hangi mısraa ait olduğu belli edilmiştir. Beyitlerde nüsha farkının bulunduğu mısra (karışıklık ihtimali bulunmadıkça) gösterilmemiştir.
11. Mesnevilerde bulunan gazellerin kahir ekseriyeti divanda bulunan şiirlerden oluşmaktadır. Bu sebeple mesnevilerin içinde bulunan iki yeni şiir divan metnine alınmıştır (22. ve 574. şiirler).
12. Taramalarımızda Hayretî'nin gazel şeklinde olmasına rağmen hece ölçüsü ile yazılmış şiirlerine tesadüf ettik. Bu şiirler yazmalarda gazeliyat bölümlerinde bulunmaktadır. Konum itibarıyla diğer gazellerden ayırt edilmediği için biz de bu şiirleri gazellerin arasına yerleştirmek suretiyle metne dâhil ettik.¹⁴
13. Özellikle GHB nüshasında müstensihten kaynaklanan bazı hece eksiklikleri mevcuttur. Böyle bariz müstensih yanlışlarını gösterme yoluna gitmedik. Örnek:

1. *Senden ayru düşdügüm taktîr imiş*
benden değil (GHB 22^a Bkz.30/3) düşdügüm kelimesinin ilk hecesi yazılmamıştır.

2. *İbn-i vakt ol virdün olsun dem-be-*
dem (GHB 24^a, Bkz. 34/1) *virdün* kelimesinden

önce, vezni de bozan, fazlalık bir *yâ* hecesi mevcuttur.

---

¹³ Bu hususta muhterem hocam, Prof. Dr. Üzeyir ASLAN'ın hazırlamış olduğu *İvaz Paşa Oğlu Atayı Divanı*'nda bulunan sistemi takip ettim.

¹⁴ 190. ve 577. şiirlere bakınız. Bu şiirleri metne dâhil etmemizin bir nedeni de Hayretî'nin üzerindeki Yunus Emre etkisini gösterir mahiyette şiirler olmalarıdır.

DĪVĀN-I ḤAYRETĪ
RAḤMETU'LLĀHĪ ʿALEYH^(N4)

KASİDELER

1.

ENDER-TEVHİD Ü TEHLİL-İ HAZRET-İ BÂRİ CELLE CELÂLUHU VE ‘AMME NEVÂLUHU^(S1)

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

I

1. eger dilerseñ olasın sa'âdet ãline şâh
hemîşe cünd-i hidâyet yanunça ola sipâh
dilünñden olmasun eksük dilâ meded her gâh
maķâl-i eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh

II

2. eger dilerseñ olasın cihânda ber-ğordâr
ğıdâ-yı rûhunñ ola mîve-i cinân her-bâr
gönjül fezâsına dik ÷urma ey birâder var
nihâl-i eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh

III

3. dilerseñ anda revânunñ bula şafâ vü huzûr
ëlünñe sâķî-i vahdet şuna şarâb-ı tahûr
bugün müdâm içe gör 'ışķ ile eyâ maħrûr
zülâl-i eşhedü en lâ ilâhe illa'llâh

IV

4. gönjül gözini sebelden açup ĥudâ ey yâr
dilerseñ êde müyesser yarın saña dîdâr
bugün müşâhedenñ olsun bu evde leyl ü nehâr
cemâl-i eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh

-
1. HD s. 3, N4.1^b, N9 1^b, N15.1^b, GHB 1^b, P.1^b.

I

- 1 Ey gönül! Eğer saadet ülkesine şah olmayı ve hidayet askerinden kurulu ordunun daima yanında bulmasını istersen, *eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh* zikri aman dilinden eksik olmasın.
• dilâ meded: dilümde N4. yanunça ola: ola yanunça GHB.

II

- 2 Ey birader! Eğer cihanda emeline ulaşmak ve daima ruhunun gıdasının cennet meyveleri olmasını istersen, durma, yürü! Gönül toprağına *eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh* fidanını dik.
• var: dâr N4. ÷urma: durma N15, P.

III

- 3 Ey sıcak tabiatlı! Orada ruhun neşe ve huzur bulsun, vahdet sakisi tertemiz helal şarabı ellerine sunsun, istersen ara vermeksizin aşķ ile *eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh* suyunu içedur.
• bula: nola N15. 'ışķ ile: şevķ ile P.

IV

- 4 Ey yâr! Huda'nın, senin gönül gözündeki perdeyi kaldırmasını ve yarın sana didarı nasip etmesini dilerseñ, bugün bu dünya evindeki gece gündüz *eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh* yüzünün güzelliğıne müşahede etmelisin.
• dîdâr: dîzâr P.

V

5. ħudāyı bilmek için gelmişüz bu dünyāya
 ‘aceb mi cehdümüz olursa zıkr-i mevlāya
 erişdürür bizi āḥir maḳām-ı a‘lāya
 kemāl-i eṣhedü en lâ-ilāhe illa’llāh

VI

6. olursa ḥayretī yer gök kadar günāhuñ eger
 edersin anı ne ğam bir dem içre zîr ü zeber
 ḳala dilünđe çü āḥir nefesde zerre kadar
 mecāl-i eṣhedü en lâ-ilāhe illa’llāh

2.

DER-NA‘T-I SEYYİD-İ KĀYİNĀT ‘ALEYHİ EFDALİ’Ş-ŞALAVĀT VE EKMELİ’N-NECĀT^(S1)

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey pādişāh-ı her dü serā şāh-ı enbiyā
 v’ey hādī-i hüdā vü şehensāh-ı aşfiyā
2. ser-rişte-i mürüvvet ü ser-çeşme-i kerem
 ser-defter-i nübüvvet ü ser-ḥalḳa-i şafā
3. sensin dü kevne şāh u şehensāh-ı ser-firāz
 ey enbiyāya server ü ser-ḥayl-i evliyā
4. ey pīşvā-yı ehl-i hidāyet ṭapun durur
 şāh-ı zemīn ü māh-ı felek ḥvāce-i denā
5. yakduñ çerāğ-ı şer‘ünjı kılduñ cihānı nūr
 olduñ ḳamuya rehber ü reh-bīn ü reh-nümā

V

- 5 Bu dünyaya Huda’yı bilmek için gelmişiz. Mevla’nın zikrine çabalarsak buna şaşılır mı? *eṣhedü en lâ-ilāhe illa’llāh* zikirindeki kemal, en sonunda bizi yüce makama eriştirir.
 • N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

VI

- 6 A Hayretî! Günahın yer ve gök kadar olursa da gam değil. Onu bir anda alaşağı edersin. Yeter ki son nefeste *eṣhedü en lâ-ilāhe illa’llāh* demeye dilinde zerre kadar mecal bulunsun.
2. HD s. 3, N4.1^b, N9 1^b, N15.1^b, GHB 2^a, P.1^b.
- 1 Ey her iki cihanın padişahı olan nebiler sultanı! Ve ey Hak yolunu gösteren, saf ve halis kullar şahının şahı!
 ♦ hüdâ: ħudâ HD; hidāyet N4.
- 2 Ey mertliğin sahibi ve cömertlik menbaı! Ey nebilik defterinin başlığı ve gönül şenliğinin halka başı.
 • şafâ: seḥâ N9, P.
- 3 Ey nebiler imamı, veliler önderi! İki âlemin şahı ve padişahların en ulu padişahı sensin.
- 4 Ey hidayete erenlerin reisi! Yeryüzünün ve gökteki ayın sultanlığı ile yakınlığın sahipliği hep senin makamındır.
 ♦ denâ: dünâ HD; serâ N15. (P’de beşinci beyittir.)
- 5 Şariatının kandilini yaktın, cihanı nurlandırdın ve herkese yolu görüp gösteren bir rehber oldun.

6. ‘âlem cerîdesinde mişâlini hüsniñün
yazmadı nakş-bend-i ezel bir dahı şehâ
7. ve’l-leyl içinde yazılı lâminı kıldı dâl
şol iki zülfüne senün ey hâdî-i hüdâ
8. yüzün çerâğı ile cebînüñedür delîl
ey nûr-ı pāk sûre-i *ve’ş-şems* ü *ve’d-đuhâ*
9. âhir zamânda nâm-ı şerîfün vèrür şeref
nâmun yazıldı kudret eli ile serverâ
10. sende şıgar şehâ neçe biñ baħr-i bî-kenâr
dür-r-i yetim dèrler egerçi kamu saña
11. her kim ki *lâ* dèdi dèmedi şer‘üne *belî*
başından eksük olmasa bir dem n’ola belâ
12. tîğ-i maħabbetüne düşüp şol ki cân vèrür
içer hayât âbını cânı bulur şafâ
13. sen muştafâya şol kadar oldı maħabbetüm
cânım sever kimün ki ola adı muştafâ
14. güm-râh oldı azdı tarîk-i haķîķati
her kim ki çâr yâruna ya saña dèdi *lâ*
15. şıddıķdur birisi saña yâr-ı ğâr olup
şonında oldı râfi‘-i dîn dâfi‘-i belâ
16. fârûķdur birisi dahı ‘adl ü dâd edüp
şer‘ünle vèrdi rûy-ı cihâna fer ü behâ

-
- 6 Ey şah! Ezel nakkaşı olan Allah, âlem sayfasına senin güzelliğinin bir benzerini daha nakşetmedi.
  - 7 Ey Hakk’a ulaştıran! (O), *ve’l-leyl* içindeki yazılı lâm harfini senin iki yana sarkan saçlarının delili yaptı.
♦ hüdâ: ħudâ HD. ve’l-leyl...dâl: *ve’l-leyl* sûresinde eder haķ iştiħârına N9.
  - 8 Ey saf nur! *Ve’ş-şems* ve *duhâ* ayetleri senin yüzünün kandiline ve alınına işaret eder.
♦ pāk: pāk-i HD. ey...đuhâ: nâmun yazıldı kudret eli ile evvelâ N9.
  - 9 Ey server! Kudret eliyle yazılmış olan şerefli ismin ahir zamanda bizi şereflendirir.
• serverâ: evvelâ N4, N9, N15. nâmun...serverâ: ey nûr-ı pāk sûre-i ve’ş-şems ü ve’d-đuhâ N9.
  - 10 Ey şah! Herkes senin eşsiz bir inci olduğunu söylese de senin içinde nice engin denizler vardır.
  - 11 Senin şeriatına *belî* (evet) demeyip *lâ* (hayır) diyen kimselerin başından bela hiçbir zaman eksik olmasa buna şaşılır mı?
  - 12 Senin muhabbet kılıcına düşüp can veren kişinin canı ölümsüzlük suyunu içerek keyiflenir. }
  - 13 Sen Mustafa’ya muhabbetim o kadar ki, kimin adı Mustafa olsa canım onu sever oldu.
  - 14 Sana yahut dört dostuna *lâ* ile hayır diyen kişi, kim olursa olsun hakikat yolundan çıkmış ve yolunu kaybetmiştir.
• oldı: olup N4, N9, GHB.
  - 15 Onların birisi sana mağara arkadaşı olan Sıddık’tır ki sonunda dini yüceltici ve belaların def edicisi olmuştur.
• şıddıķdur: şıddıķ durur N4.
  - 16 Onların birisi Fârûķ’tur ki adalet ve doğrulukla hükmedip, senin şeriatınla yeryüzüne parlaklık ve güzellik/değer katmıştır.
• rûy-ı: N4-.

17. ‘oṣmān ki ‘ilm ü ḥilm ile zeyn eyleyüp özin
bir ṣāh idi ki anuḡ idi milket-i ḥayā
18. deryā-yı ‘ilm biri ‘aliyyün velī idi
ḥurṣīd-i *hel etā* vü meh-i burc-i *lā-fetā*
19. āb-ı ṣefā‘at ile yu yüzüm qaraların
bu dört ulu ṣaḥābe yüzi şuyına ṣehā
20. yüzüm qaraların yuyımaz gözlerüm yaşı
tağlar kadar günāha ne kılsun bu deḡlü mā
21. geldüm kapuḡa **ḥayretī**em ḥālüm ağlayu
kūyuḡ gedāsıyam kamu ma‘lūm mācerā

3.

DER- MEDḤ-İ İMĀMÜ’L-HĀDĪ ‘ALİYYÜ’L-MURTAZĀ RAḌİYA’LLAHU TE‘ĀLĀ ‘ANHU^(S1)

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ‘ey reh-nümā-yı ḥayl-i muḥibbān yā ‘alī
v’‘ey pīṣvā-yı zümre-i merdān yā ‘alī
2. ‘ey ‘ālim-i deḡāyık-ı nuṭḡ-ı muḥammedī
v’‘ey ‘ālem-i ḥaḡāyıkā sulṭān yā ‘alī
3. ‘ey vākıf-ı ḥaḡīḡat-i esrār-ı kāyināt
v’‘ey ‘ārif-i ma‘ānī-i ḡur‘ān yā ‘alī
4. ‘ey *bāb-ı ṣehr-i ‘ilm-i ḥudā* ḥādī-i ḥudā
v’‘ey maḡzen-i ma‘ārif-i ‘irfān yā ‘alī
5. ‘ey kān-ı cūd u luṭṭ u kerem menba‘-ı ṣehā
v’‘ey ma‘den-i mürüvvet ü iḥsān yā ‘alī

-
- 17 Kendini ilim ve yumuşak huylulukla süsleyen Osman, hayâ mülkünün sahibi olan bir şah idi.
  - 18 Onların biri de ilim deryası olan velilerin yücesi olan Ali ki *hel etâ* güneşi ve *lâ fetâ* burcunun ayı idi.
  - 19 Ey padişah! Bu dört ulu sahabenin yüzü suyu hürmetine yüzümün karalarını şefaath suyu ile yıka.
  - 20 Gözyaşlarını yüzümün karalarını temizleyemez, bu kadarcık/bu türden sular dağlar kadar günaha ne yapsın?
  - 21 Ben ağlayarak kapına gelen Hayretî’yim; maceram herkese malum, semtinin/konağının dilencisiyim.
  3. HD s. 7, N4 4^a, N9 2^a, N15 2^b, GHB 2^b, P 2^a.
1 Ey âşıklar cemaatinin rehberi, ey yiğitler zümresinin önderi Ali!
2 Ey Muhammedî nutkun inceliğine sahip bilge; ey hakikatler âleminin sultanı Ali!
• sulṭān: ‘ummān GHB.
3 Ey kâinat sırlarının hakikatine vakıf olan! Ey Kur’an’ın manalarını hakkıyla bilen Ali!
• ey: vey N4.
4 Ey Allah’ın ilim şehrinin kapısı ve dosdoğru yolu gösteren! Ey irfan ilminin hazinesi Ali!
• (N15’te beşinci beyittir.)
5 Ey Ali! Ey ihsan, lütuf ve iyilik kaynağı; ey cömertlik menbaı! Ey el açıklığının ve yiğitliğin madeni!

6.   y p  di  ah-ı server-i sult  n-ı evliy  
v'  y   ah-ı cümle m  r-i cih  n-b  n y     al  
7.   ilm  n yanında   atre degüldür   ul  m-ı halk
sensin ken  rı   a'rı yok   umm  n y     al  
8. hem ma'  elet d  rerlerine ba  r-i b  -ker  n
hem ma'rifet g  herlerine k  n y     al  
9. bir p  di  ah-ı her d  -  er  sın ki k  y  n  n
en kem ged  sı   usrev    h    n y     al  
10. gelmeye   anber  ne senün cümle    p   adar
  arz   tselerdi milket-i   o  m  n y     al  
11. düşdi res  l *r    ke r    * ne   a   sağa
d  rlerse cümleten bu cih  n c  n y     al  
12. bir c  r  a   ile esridi mecm  '-ı k  yin  t
s    -i c  m-ı va  det-i yezd  n y     al  
13. h       lem-i vel  yet içinde n   ir  n  
görmedi da  ı d  de-i devr  n y     al  
14. dell  l-i   ehr-i d  n    em  n-i met  '-ı sır
  all  l-i m   kil  t-ı dil    c  n y     al  
15.   all  l-i m   kil  t-ı cih  nsın   aceb midür
olsa yanında m   kil  m   s  n y     al  
16.   tm    seni   ud  -yı cih  n   ilm    fazl ile
müşkil-g    -yı zümre-i ins  n y     al  

-
6. Ey Ali! Ey evliyalar sultanı imam ve bütün şahların ve tüm cihan beylerinin gözeticisi olan padişah!
•:HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  7. Ey   li! Sen ucu bucağı olmayan bir engin bir ilim denizisin. Halkın ilimleri senin ilminin yanında damla bile değildir
•:HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  8. Ey adalet incilerinin engin okyanusu ve ilim cevherinin madeni Ali!
• d  rerlerine: g  herlerine N15.
• ma'  elet: ma'rifet N9. ma'rifet: ma'  alet N9. (N4'te sekizinci beyittir.)
  9. Ey semtinin en hakir dilencisi bile Hüsrev ve hakan olan iki cihan padişahı Ali.
  10. Ey Ali! Senin Kamber'ine bütün Osmanlı ülkesini arz etseler bile onun gözünde    p kadar değeri olmazdı.
  11. Resul (a.s.) sana *senin ruhun benim ruhumdur* demişken bütün cihan hep bir ağızdan " Ey Ali sen bizim canımızsın." dese buna şaşılır mı?
  12. Ey Allah'ın birlik şarabının sakisi olan Ali! Verdiğin bir yudumla bütün mahlukat sarhoş oldu.
• s    -i c  m-ı: s    -i bezm-i N4, N15; s    -i b  de; ey s    -i P; s    -i GHB. (HD'de bir alt sıradadır.)
  13. Ey Ali! Feleğin gözleri, velilik   lemi içinde senin bir benzerini daha görmemiştir.
  14. Ey Ali! Ey din şehrinin tell  lı ve sırrın emanet  cisi; ey gönül ve can sıkıntılarının halledicisi.
• m   kil  t-ı dil    c  n y     li: müşkil-i   amu ins  n y     li N4, N9, N15.
  15. Ey Ali! Sen dünya sıkıntılarını giderensin. Zor i  im senin yanında kolaylasa buna şaşılır mı?
  16. Ey Ali! Cihanın yaratıcısı, seni ilm ve faziletle insanoğlunun sıkıntılarının halledicisi yapmış.
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

17. anuñ haķı ki vāriş-i ‘ilmün durur senün
ya‘nî ḥasan ḥazāne-i iḥsān yā ‘alī
18. anuñ haķı ki mefḥar-i ‘āl-i nebī durur
ya‘nî ḥüseyñ şāh-ı şehīdān yā ‘alī
19. zeynü’l-‘ibād ḥaķķı ki ‘abdi olan anuñ
‘āleme oldı başına sultān yā ‘alī
20. daḥı imām bâķır-ı kāmīl ḥaķı ki zer
yanında idi ḥāk ile yeksān yā ‘alī
21. daḥı imām şādık u kâzım rızā ḥaķı
cānlar revān olara hezārān yā ‘alī
22. daḥı taķī naķī ḥaķı ‘ālemde bunların
vaşfinda kimse bulmadı pāyān yā ‘alī
23. hem ‘askerī ḥaķı ki olan ‘askeri anuñ
nār-ı caḥīme yanmadı bir ān yā ‘alī
24. anuñ ḥaķı ki mehdī-i şāḥib-zamāndur ol
kim muntazırlaruz aña el-ān yā ‘alī
25. pā-māl édüp beni şıdı ğam cündi ḳalbümi
himmet demidür ey şeh-i merdān yā ‘alī
26. ḥālüm ḥarāb u dīde pūr-āb ü ciğer kebāb
dil cevri-rüzgār ile vīrān yā ‘alī
27. düşdüm ayaklara demidür dest-gīrüm ol
zūlmetde ḳaldım ol baña burhān yā ‘alī
28. bir derde uğradım ki meded yok devāya hīç
ger ḥazretünden olmaya dermān yā ‘alī

-
17. Ey Ali! Senin ilminin mirasçısı olmak ihsan hazinesi olan Hasan’ın hakkıdır.
  18. Ey Ali! Peygamber ailesinin övüncü olmak şehitler şahı Hüseyin’in hakkıdır.
  19. Ey Ali! Onun hizmetkârı olanın âlemde hür bir sultan olması Zeynü’l-ibād’ın hakkıdır.
  20. Ey Ali! Altının kendisinin yanında toprak gibi değersiz olması da İmam Bakır’ın hakkıdır.
• bâķır-ı kāmīl: bâķır efendi N4, N9, N15, GHB P. idi: oldı N15.
  21. Ey Ali! Binlerce canın yollarına feda olması da İmam Cafer-i Sâdık ve İmam Mûsâ Kâzım’ın hakkıdır.
• imām N4-. şādık u kâzım: kâzım u şādık P.
  22. Ey Ali! İmam Takî ve İmam Nakî’ye gelince, âlemde kimse bunların vasfına kadir olamadı.
  23. Ey Ali! Kendisine asker olanın hiçbir zaman cehennem ateşinde yanmaması da İmam Askerî’nin hakkıdır.
  24. Ey Ali! Zamanın sahipliği İmam Mehdi’nin hakkıdır. Nitekim biz hâlâ onu gözlemekteyiz.
  25. Ey Ali! Ey yiğitler şahı! Gam askeri beni ezip perişan ederek, kalbimi kırdı. Yardım zamanıdır!
  26. Ey Ali! Hâlim harap, göz yaş dolu, ciğerim yandı kebab oldu. Gönül zamanın sıkıntısıyla viran hâlde.
  27. Ayaklara düştüm, vaktidir; elimden tut ey Ali! Karanlıkta kaldım ışığım ol.
  28. Yetiş ya Ali! Bir derde uğradım ki senin katındaki dermandan başka hiçbir devası yok.
♦ devāya hīç: devā ile HD

29. çek h^vân-ı lûtfunı kapuğa geldi hayretî
muhtâc u ac u vâlih ü hayrân yâ ‘alî

4.

DER-MEDH-İ İMÂM-I SA‘ÎD A‘NÎ HÜSEYN-İ ŞEHÎD RAĞİYA‘LLÂHU TE‘ÂLÂ ‘ANHU^(S1)

Mef‘ulü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ey pâdişâh-ı zümre-i merdân yâ hüseyñ
v’ey server-i gürûh-ı şehîdân yâ hüseyñ
2. ey cân-ı pâk-i aḥmed ü maḥmûd u muştafâ
v’ey nûr-ı dîde-i şeh-i merdân yâ hüseyñ
3. ey merdüm-i dü-çeşm-i cihân-dîde-i ḥabeş
v’ey tâc-ı devlet-i ser-i selmân yâ hüseyñ
4. ey ma‘den-i fütüvvet ü ey baḥr ü kân-ı cûd
ey maḥzen-i mürüvvet ü iḥsân yâ hüseyñ
5. ey cevher-i ma‘ârife bir kân-ı bî-kerân
v’ey gevher-i ḥakâyıka ‘ummân yâ hüseyñ
6. koç gibi yine cân kuzısın eyledün revân
‘îd-i cihâd-ı ekbere kurbân yâ hüseyñ
7. ol ser ki kân-ı cevher-i sırr-ı ilâh idi
meydânda eyledün anı ğaltân yâ hüseyñ
8. gerden ki busegâh-ı resûl-i ḥudâ idi
çaldılar aḥa ḥancer-i bürrân yâ hüseyñ

-
29. Ey Ali! Muhtaç, aç, dalgın ve şaşkın Hayretî kapına geldi, lütuf sofranı sun.
• h^vân: ḥûn GHB, P.
4. HD s. 9, N4 4b, N9 3a, N15 3a, GHB 3a, P 3a.
- 1 Ey Hüseyin! Ey yiğitler zümresinin padişahı! Ey şehitler şahı olan Hüseyin!
- 2 Ey Muhammed Mustafa’nın tertemiz cancağızı! Ey yiğitler şahının göz nuru olan Hüseyin.
• nûr-ı N15-.
- 3 Ey Bilâl-i Habeşî’nin dünyayı gören gözlerinin bebeği, ey Selman’ın başına bahtiyarlık tacı olan Hüseyin.
• :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
4. Ey mertliğin madeni! Ey cömertliğin madeni ve denizi! Ey İyilik ve insanlık mahzeni olan Hüseyin!
• ey baḥr ü kân-ı cûd: vey kân-ı lûtf u cûd N4, N15, P; vey kân-ı maḥz-ı cûd N9; vey kân-ı cûd-ı GHB-. ey maḥzen-i: vey maḥzen-i N4, P.
5. Ey marifet cevherine uçsuz bucaksız bir kaynak, ey hakikat incilerine okyanus olan Hüseyin!
• cevher-i: cevheri P.
6. Ey Hüseyin! Yine en büyük cihadın bayramına can kuzusunu arz edip koç gibi (yiğitçe) kurban eyledin.
• yine cân kuzısın eyledün: gibi eyledün yine cân kuzısın GHB.
7. Ey Hüseyin! O baş ki ilahî sır cevherinin madeniydi, sen onu (yiğitçe) meydana yuvarladın.
• cevher-i: gevher-i N4, GHB; cevheri P. meydânda: meydâna N9. anı: yine GHB. (GHB’de 6. ve 7. beyitlerde ikinci mısralar yer değiştirmiştir.)
8. Ey Hüseyin! Allah resulünün öptüğü boynuna keskin bir hançer vurdular.
♦ aḥa: ana HD. resûl-i ḥudâ: resûlallah GHB.

9. mäh-ı muharrem êrdi yaqûp dâğ-ı ğam gönül
kan akıdur bu dîde-i giryân yâ hüseyñ
10. bir gün durur bugün ki tutar mâtemün senün
pîr ü cüvân u bende vü sulţân yâ hüseyñ
11. yêr ü gök ehli cümle kara yasludur bugün
olup saçun mişâli perişân yâ hüseyñ
12. urdı yüzine derd ile kef acıdı saña
çün gördi bu muşîbeti ‘ummân yâ hüseyñ
13. çağlayuban akan şu degül göz yaşı durur
oldı zamâne derd ile giryân yâ hüseyñ
14. vādîler êtdi yakaların dest-i ğamla çâk
yüz yere urdı cümle beyâbân yâ hüseyñ
15. taşlarla döğünüp gece gündüz akar şular
sürer yüzini yerlere her ân yâ hüseyñ
16. berķ oldı yine bir çakım âteş bu ğuşşadan
ağlar şehâb u ra‘d êder efġân yâ hüseyñ
17. dâğ eyledi vücūdın ışıklar gibi nücüm
dökdi şafaķ bu mâtem içün kan yâ hüseyñ
18. şeb girdi kara çullara mâtem tutup şehir
çâk êtdi dest-i ğamla girîbân yâ hüseyñ
19. döküp gözi yaşın tırup ağlar yaşın yaşın
tâ şubh olunca şem‘-i şebistân yâ hüseyñ

9. Ey Hüseyin! Muharrem ayı geldi. Artık gönül gam yarasını dağlar, ağlayan gözlerim kan akıtır!
• ğam: GHB-.
10. Ey Hüseyin! Bugün öyle bir gündür ki yaşlısı genci, sultanı kölesi herkes senin matemini tutar.
• tutar: dutar N4, N15, P.
11. Ey Hüseyin! Yer ve gök ehli bugün cümleten saçın gibi perişan ve kara yaslıdır.
12. Ey Hüseyin! Deniz bu musibeti gördüğü için sana acıdı ve bu dertle köpüğüyle/avuçlarıyla yüzünü kapadı.
• yüzine: yüz yire N4. urdı: urup N15. (GHB’de onuncu beyittir.)
13. Ey Hüseyin! Dünya dertli dertli ağlamaktadır. Bu çağlayıp akan su değil gözyaşındır.
14. Ey Hüseyin! Vadiler, yakalarını gam eliyle yırttılar, bütün çöller de yüzlerini yerlere çaldılar
15. Ey Hüseyin! Sular, gece gündüz taşlarla döğünerek akar ve daima yüzünü yerlere sürür.
• gece gündüz akar şular: akar şular gece gündüz N4. yüzini: yüzün N4.
16. Ey Hüseyin! Bulutlar ağlamakta, gök gürültüsü feryat etmekte. Bu derdin yanında şimşek yine bir çakım kıvılcım gibi kaldı.
• oldı: urdı P.
17. Ey Hüseyin! Yıldızlar, abdallar gibi vücutlarını yakttılar, şafak da bu matemle kan döktü.
• ‘ışıklar gibi: ‘ışkunla her N9.
18. Ey Hüseyin! Gece, kararlar giydi; şehir de matem tutup gam eliyle yakasını yırttı.
• tutup: dutup N4, P.
19. Ey Hüseyin! Gece kandili gözyaşını döküp durur, sabah oluncaya kadar yaşın yaşın ağlar.
• N4’te ilk mısradaki sah kaydıyla ilk mısraya şu alternatif sunulmuştur: “dutuşdı başdan ayağa kan ağladı yine” tırup: durup P.

20. müşkün qurıdı kanı vü yandı yakıldı 'ūd
pür-âteş oldu micmer-i gerdân yâ hüseyñ
21. yakup vücūd-ı nāzükine tâze tâze dâğ
kana boyandı lâle-i nu'mân yâ hüseyñ
22. nâz ile şîve ile kesildi şalınmadan
bâğ-ı cihānda serv-i hırāmân yâ hüseyñ
23. yıllar geçer ki gülmez açılmaz gül-i tarî
pür-hün derûn-ı gonce-i handân yâ hüseyñ
24. abdāl-ı fânî gibi nemed-püş olup durur
hâr-ı belāda bülbül-i nālân yâ hüseyñ
25. şunlar ki hānedānına kaşd êtdi aḥmedün
dêmek olur mı anlara insân yâ hüseyñ
26. ḥaḳdan saḡa vü ceddüñe olduḡça çok selām
olsun yezîde la'net-i yezdân yâ hüseyñ
27. daḡı ol iki zālîme la'net ki dēdiler
birine şîmr ü birine mervân yâ hüseyñ
28. tâ rûz-ı ḥaşr olunca teberrādayuz müdām
ol iki şûma ḥāşılı yeksân yâ hüseyñ
29. başuma tâc u gözüme kühl-i cilā yêter
ḥāk-i reh-i gürûh-ı muḥibbân yâ hüseyñ
30. 'îd-i murāda şol kişi êrer cihānda kim
yoluñda kıldı cānını kurbân yâ hüseyñ

-
20. Ey Hüseyin! Miskin kanı kurudu, öd ağacı yandı yakıldı, dolaştırılan buhurdan da ateşle doldu.
  21. Ey Hüseyin! Gelincik çiçeği, nazik vücuduna taze taze yanıklar yakıp kana boyandı.
  22. Ey Hüseyin! Cihan bahçesinde salınan servi, naz ve işve ile salınmayı bıraktı.
  23. Ey Hüseyin! O gülün goncanın içi/gönlü kanla dolmuştur. Yıllar var ki o taze gül gülüp açılmaz.
• N4-
  24. Ey Hüseyin! Bela dikenini üstünde inleyen bülbül, keçeler giyip dünyadan geçmiş abdal gibidir.
• fânî: kân N4; kânî GHB.
  25. Ey Hüseyin! Şu Ahmet'in (a.s.) ailesine kastedenlere insan denir mi?
  26. Ey Hüseyin! Hak'tan sana ve atalarına çokça selam olduğu ölçüde Allah'ın laneti de Yezit'in üzerine olsun.
• la'net-i yezdân: hezâr la'net-i GHB.
  27. Ey Hüseyin! Birine Şîmr ve birine Mervan denilen o iki zalime de lanet olsun.
• didiler : dirler N4. şîmr: şîbr N4, GHB; şîr N15.
  28. Ey Hüseyin! Hasılı, o iki uğursuza karşı hep aynı yerdeyiz, ta kıyamete kadar, daima onların karşısındayız.
♦ iki şûma: şûm kavme HD, N4, N9, GHB; kavm-i şûma P.
  29. Ey Hüseyin! Sevenler topluluğunun yol toprağı başıma taç, gözüme parlak sürme olarak yeter.
  30. Ey Hüseyin! Canını senin yolunda kurban eden kişi cihanda muradına ermenin bayramına kavuşur.

31. bir kelb-i bā-vefādur eşigün̄de **ḥayretī**
sürme kapuñdan eyleme nālān yā ḥüseyn
32. lāyık degül ki redd olına rüz-ı resta-ḥīz
cān ü dil ile bende-i fermān yā ḥüseyn
33. olmazsa em şefā‘at-i ceddün ḥudā bilür
dutdı vüçüd ‘illet-i ‘iṣyān yā ḥüseyn
34. bu şerbet-i maḥabbet-i evlād ola meger
olursa derdine yine dermān yā ḥüseyn
35. sākī-i bezm-i rüz-ı cezā olıcaḳ atan
unutma cür‘adan anı ol ān yā ḥüseyn
36. budur ümīdümüz kamu aḥbāb-ı ḥānedān
maḥşer güninde ḳalmaya ‘aṣşān yā ḥüseyn

5.

DER-BEYĀN-I AḤVĀL-İ ḤÖD U MENĀḲIB-I E‘İMME-İ İŞNĀ ‘AŞER RAḌİYA‘LLĀHU TE‘ĀLĀ

ANHÜM^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şūretā gerçi ki biz ḳaş göz temāşāsındayuz
zāhidā ma‘nīde ḥaḳḳuñ ‘arş-ı a‘lāsındayuz
2. secde emrinde mu‘ānid olmazısak ādeme
biz ḥudānuñ bilmiş ol firdevs-i a‘lāsındayuz
3. ḳaşlarından okıduk biz *ḳābe kavseyn* āyetin
küllī şey’in ḥālīk illā veche zībāsındayuz

-
31. Hayretī, senin eşiginde vefalı bir köpektir. Ey Hüseyin! Onu kapından kovup ağlatma.
  32. Ey Hüseyin! Canıgönülden emir kulun olan kişi, kıyamet gününde geri çevrilmeye müstahak değildir.
  33. Ey Hüseyin! Senin atalarının şefaati şifa olmazsa, Allah bilir, bir isyan hastalığı ortaya çıkmaya yüz tutmuş demektir.
• dutdı vüçüd: tıttı vüçüda N9; dutdı vüçüdu N15.
  34. Ey Hüseyin! (Hayretī’nin) Derdine derman olursa, yine şerbet misali evlat sevgisinin derman olur.
• derdine: derdime P.
  35. Ey Hüseyin! Atan ceza günü meclisinin sakisi olduğu zaman, (şefaati) şarabından yana Hayretī’yi de hatırla.
  36. Ey Hüseyin! Ümidimiz mahşer gününde ehlibeyt dostlarından kimsenin susuz kalmamasıdır.
  5. HD s. 12, N4 13^b, N9 4^a, N15 6^a, GHB 4^a, P 4^a.
  1. Ey zahit! Biz görünüşte kaş göz seyretmedeyiz fakat mana âleminde Hakk’ın yüce arşındayız.
  2. Âdem’e secde emrinde inatçılık etmezsek bilmiş ol ki biz Allah’ın yüce firdevs cennetindeyiz.
  3. Biz “kâbe kavseyn” ayetini kaşlarından ders aldık, şimdi kendisinden başka herşeyin helak olacağı yüzün güzelliğindedir.
•:HD-, N4-, N9-, N15-.

4. küfr ile îmānı yeksān eden abdāllardanuz
gāh mescidde gehī gebrün kilīsāsındayuz
5. şöyle hayrān olmuşuz kim kendümüzden geçmişüz
rūzgāruñ biz ne telhinde ne halvāsındayuz
6. mest ü rüsvā nekbetī bir kaç harābātīlerüz
‘ālemün lākin ne şulhında ne gavgāsındayuz
7. ey birāder ibn-i vaktüz künc-i ‘uzletde bugün
biz ne imrûzında bu dehrün ne ferdāsındayuz
8. künc-i dil genc-i melāl ü gamla māl-ā-māl iken
yine biz şanmañ menāl ü māl sevdāsındayuz
9. bulmayalum şeşder-i gamdan gerekmez biz güşād
zār olalum nête-kim uşbu felek tāsındayuz
10. her kişi bir hisse almışdur bu dünyādan velī
sehm-i a‘lā bizdedür kadḥ-i mu‘allāsındayuz
11. zerreyüz kim muştafānuñ mihr-i sergerdānyuz
kaṭreyüz kim murtaẓānuñ ‘ilmi deryāsındayuz
12. biz ḥasan ‘ışkına kılduk zehr-i miḥnet ihtiyār
biz ḥüseyn için henüz kan ağlayup yāsındayuz
13. cān ile dilden bugün zeynü’l-‘ibādun ‘abdiyüz
bu cihānuñ ne vezīrinde ne pāsāsındayuz
14. işimüz altun olursa tañ mıdur çün her nefes
kīmyā-yı himmet-i bâkır temennāsındayuz

-
4. Biz bazen mescide, bazen de Mecusî kilisesine giden, küfürle imanı bir tutan abdallarız.
• GHB-.
  5. Öyle hayran olmuşuz, kendimizden geçmişiz ki zamanın ne acısı ne tatlısı umurumuzdadır.
• (N4 ve GHB’de beşinci beyittir.)
  6. Âlemin ne sulhuyla ne kavgasıyla ilgileniriz; biz sarhoş ve rezil meyhane düşkünü onmadık kişileriz.
  7. Ey kardeş! Biz bugün uzlette köşesinde dünü yarını düşünmeyen hâli yaşayan kimseleriz.
• N4-. imrûzında bu: imrûzındayuz N15, GHB.
  8. Gönül bucağı, gam ve hüznün hazinesiyle dopdoluyken bizi mal mülk sevdasında sanmayın.
♦ melāl ü: melāl-i HD.
  9. Gamın altı kapısından çıkış bulmak bize lazım değil, (halimize) ağlayalım/zar olalım; nitekim bu felek fincanının içindeyiz.
• şeşder-i gamdan gerekmez biz: biz gerekmez şeşder-i gamdan N15.
  10. Her kişi bu dünyadan bir hisse almıştır fakat biz yüksek bir kınanmışlık hâlindeyiz, en yüce hisse bizimdir.
• kadḥ-i: kuds-i N9.
  11. Mustafa’nın baş döndürücü güneşinde zerreyiz, Murtaza’nın ilim deryasındaki damlayız.
• ‘ilmi: ‘ilm GHB, P.
  12. Biz Hz. Hasan aşkına sıkıntı zehrini tercih ettik, hâlâ Hz. Hüseyin’in yasında kan ağlamaktayız.
  13. Biz bu cihanın ne veziri ne paşası olma derdindeyiz; bugün canıgönülden Zeynü’l-ibād’ın kölesiyiz.
  14. Biz her zaman Bâkır’ın desteğiyle değişimi arzulamaktayız, İşimiz altın olur, kıymetlenirse buna şaşılır mı?

15. şubh gibi yüzümüz ağ olsa tañ mıdur bizüm
şādıkun şıdk ile çün dāyim tevellāsındayuz
16. mūsī-i kâzım ‘alī mūsī rızāyı cān ile
sevmeyen bī-dīnlerün dāyim teberrāsındayuz
17. okıruz medhin taķī ile naķinün her zamān
‘askerīnün dāyimā evsāfı imlāsındayuz
18. gün gibi şahib-zamān yā rab kaçan ēde tūlū‘
intizār-ı pertev-i nūr-ı tecellāsındayuz
19. muşafānun ümmetiyüz murtażānun bendesi
çāker-i āl-i ‘abāyuz ḥayretī tā zindeyüz

6.

DER-İZHĀR-I MAḤABBET BE-ḤAẒERĀT-I E’İMME-İ İŞNĀ ‘AŞER RAḌĪYA’LLAHU

‘ANHÜM^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + –

1. cāna kıalmaz biz fedāyī cānlaruz
terk ü tecrīdüz fenāyī cānlaruz
2. şūfī-i şeytān-siriştün ‘aķķıyuz
ehl-i tevḥīdüz ḥudāyī cānlaruz
3. kıblemüzdür vech-i pāki aḥmedün
biz muḥammed muşafāyī cānlaruz
4. ka‘bemüzdür āsitānı ḥaydarun
biz ‘aliyyü’l-murtażāyī cānlaruz
5. biz ḥasan ‘ışķına içdük zehr-i ğam
biz ḥüseyn-i kerbelāyī cānlaruz

-
15. Bizim yüzümüz sabah gibi aydınlık olsa buna şaşılır mı? Nitekim biz daima sadakatle İmam Cafer-i Sadık’a ve onun ehline yönelmekteyiz.
  16. Biz İmam Kâzım ve İmam Rıza’yı candan sevmeyen dinsizlerin daima karşısındayız.
  17. Biz her zaman İmam Taki ile İmam Naki’nin övgüsünü okur, daima İmam Askeri’nin eserlerini anlatırız.
♦ evsâfı imlâsındayuz: evsâf-ı emlâsındayuz HD.
  18. Ya Rab! Acaba zamanın sahibi ne zaman güneş gibi doğacak? Biz onun tecelli nurunun ışığını beklemekteyiz.
  19. A Hayretî! Biz ölene kadar (Hz. Muhammed) Mustafa’nın ümmeti, (Ali) el-Murtazâ’nın ve aba ehlinin kölesiyiz.
  6. HD s. 14, N4-, N9 4b, N15 7a, GHB 4b, P 4b.
  - 1 Biz canını esirgmeden feda eden canlarız, yokluk yolunu seçmiş, terk ve tecrit ehli kimseleriz.
  - 2 Biz tevhit ehli, Allah’a ait canlarız, şeytan tabiatlı sofuya başımız diktir.
  - 3 Ahmet’in temiz siması kıblemizdir, biz Muhammed Mustafa yoluna mensup canlarız.
  - 4 Haydar’ın eşiği Kâbe’mizdir, biz Aliyyü’l-Murtaza’ya bağlı kimseleriz.
• P-.
  - 5 Biz Hz. Hasan aşkına gam zehrini içtik. Biz Kerbela’nın Hüseyin’ine bağlı canlarız.

6. cān ile zeyne'l-ibādun 'abdiyüz
hāşılı āl-i 'abāyī cānlaruz
7. hāk-i rāhıyuz muḥammed bākırūn
ca'ferī-mezheb şafāyī cānlaruz
8. şāhumuzdur mūsī-i kâzım bizüm
hem 'alī mūsī rızāyī cānlaruz
9. şeh taķī-i muttakī sulṭānumuz
hem naķī-i muktedāyī cānlaruz
10. 'askerīnün 'askeriyüz 'askeri
mehdī-i şaḥib-livāyī cānlaruz
11. kelbiyüz dergāh-ı āl-i ḥaydarūn
biz de bu derde gedāyī cānlaruz
12. kaçma bizden ḥayretī bigāne-vār
biz de bir kaç āşināyī cānlaruz

7.

DER-BEYÂN-I EṬVÂR-I 'IŞK U AḤVÂL-İ MAḤABBET GÜYED^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. oldı çün cān bülbülinün menzili gülzār-ı 'ışk
cümleten eczāmı yandurdı kül ètdi nār-ı 'ışk
2. bī-tekellüf dil aķup şu gibi gitdi kendüden
gördi çün mir'āt-ı ḥüsn-i yârda dīdār-ı 'ışk
3. eylemezdi 'ālemi rüşen çerāğ-ı āfitāb
mihir ile bir zerre pertev şalmasa envār-ı 'ışk

-
- 6 İmam Zeynelibad'ın candan kölesi, hasılı Ehl-i Beyte bağlı kimseleriz.
  - 7 İmam Muhammed Bakır'ın yolunun toprağıyız, Caferi mezhepli, şen gönüllü canlarız.
  - 8 Biz Musa oğlu İmam Ali Rıza'ya bağlı kimseleriz, İmam Musa Kazım ise bizim şahımızdır.
• hem: biz P.
  - 9 Takvalı İmam Takî bizim sultanımızdır, aynı zamanda İmam Nakî'ye uymuş kimseleriz.
  - 10 Biz İmam Askerî'nin askeri, sancak sahibi İmam Mehdî'ye tabi olan canlarız.
  - 11 Biz Hz. Ali ailesi dergâhının köpeğıyiz, bu kapıda dilencilik eden dervişleriz.
  - 12 Ey şaşkın!/Hayreti! Yabancı gibi bizden kaçma. Biz de birkaç tanıdık bildik dost kimseleriz.
  7. HD s. 14, N4 3a, N9 4b, N15 4a, GHB 5b, P 5b.
  - 1 Can bülbülünün menzili aşkın gül bahçesi olduğu için aşk ateşi bütün cüzlerimi yandırdı, kül etti.
  - 2 Gönül, sevgilinin güzelliği aynasında aşkın yüzünü gördüğü için zahmetsiz şekilde su gibi akıp hemencecik kendinden geçti.
• aķup: atup GHB. yârda: yârdan P.
  - 3 Aşkın nurları, şefkatli ışığını salmasaydı; güneş kandili, âlemi bir zerre olsun aydınlatamazdı.

4. üstine dönmezdi dāyim devr édüp gerdün-ı dūn
levh-i mevcûdâtı dāyir olmasa pergār-ı ‘ışk
5. pīšekārı olıma bu san‘atı her nābe-kār
zāhidā bī-kār olanlar pīşesidür kār-ı ‘ışk
6. vèremez her kuş dilin bilen süleymāndan nişān
olmaz her mantıku’t-tayr okıyan ‘aṭṭār-ı ‘ışk
7. varlığı naḳdın vèrüp yokluk metā‘ın almayan
sūdı yok sevdādadur bilmez nedür bāzār-ı ‘ışk
8. èy nihāl-i kāmēti bār-ı elemle ḥam olan
ḡam yème sensin bu bāḡ içinde ber-ḥordār-ı ‘ışk
9. baş çeküp serdār-ı iḳlīm-i ene’l-ḥaḳḳı olmadı
baş vèrüp meydānda ḥallāc olmadın ber-dār-ı ‘ışk
10. cümleten cismini bī-pervā yakup nūr ètmedin
rūşen olmadı ten-i pervānede āsār-ı ‘ışk
11. merdüm-i bī-ḡayretem göz yaşı gibi ben revān
eylemezem ger ḥayātum naḳdini īsār-ı ‘ışk
12. mülk-i şūretde özün den bī-ḥaber ol bī-ḥaber
‘ālem-i ma’nīden almak istesen aḥbār-ı ‘ışk
13. tācı terk èt hırkayı ḥark èt ‘aşāyı oda ur
zāhidā bilmek dilersen n’èdügin eṭvār-ı ‘ışk
14. hey nèce zūhd ü nèce takvā nèce ‘ilm ü ‘amel
cümleten geçdüm olup dīvāne-i nā-ḡār-ı ‘ışk

-
- 4 Aşk pergeli, varlık levhasının üstünde dönmeseydi alçak felek daima mevcudatın üstünde dönüp dolaşamazdı.
• mevcûdâtı: mevcûdât N4; mevcûdâta N15, GHB. üstine: üstüne N15.
  - 5 Ey zahit! Aşk işi başıboş olanların mesleğidir, her hayırsız kişi bu sanatın erbabı olamaz.
  - 6 Her kuş dilini bilen Hz. Süleyman’a benzemeyeceği gibi, her *Mantıku’t-Tayr* okuyan da aşkın Attar’ı olamaz.
• nişân: haber GHB.
  - 7 Varlık servetini verip yokluk sermayesini almayan kişi, aşk pazarından habersiz, faydasız bir sevda peşindedir.
  - 8 Ey fidan boyu elem yüküyle bükülen! Üzülme! Bu bahçede aşkla nasiplenen kişi sensin.
  - 9 Hallac, meydanda aşk için darağacına çekilip başını feda etmeden, önderlik edip *Ene’l-Hakk* ülkesinin komutanı olmamıştır.
• olmadın: GHB-.
  - 10 Bedenini korkusuzca yakıp nura döndürmeden, aşkın eserleri pervanenin bedeninde parlamadı.
• ten-i: dil-i N4, GHB. nūr: nâr GHB.
  - 11 Eğer hayat sermayemi aşk ihsanı olarak gözyaşı gibi saçıp akıtmazsam yüreksizin tekiyim.
• ben: GHB- ger: ben GHB.
  - 12 Mana âleminden aşkın haberlerini almak istersen, suret âlemi (olan bu dünyada) benliğinden habersiz ol.
• ma’nīden: ma’nīde N4.
  - 13 A zahit! Aşkın tavırlarının neler olduğunu bilmek istersen tacını bırak, hırkanı yak ve asanı aşete ver.
  - 14 Hey nasıl züht nasıl takva, nasıl ilim ve amel... Aşkın çaresiz divanesi olup hepsinden geçtim.

15. onmaduḡ başum tolu sevdā vü cismüm ġarḡ-ı hûn
‘âşıkam yêtmez mi baña cübbe vü destâr-ı ‘ışḡ
16. küfr-i zülfün rişte-i îmānum olmuşdur benüm
deyr-i ġamda kuşanal’dan belüme zünnâr-ı ‘ışḡ
17. tolodur hâlün hayâliyle derûnum tâze dâġ
devletünde kiseden hâlî degül dînâr-ı ‘ışḡ
18. ġam yèyüp ‘uşşâḡa ḡan içmek ġıdâ-yı rûhdur
kısmet êtdi çün ezel bezminde ẖvân-sâlar-ı ‘ışḡ
19. çok müferrihdür fezâ-yı gülşen-i firdevsden
‘âşık-ı dîdâr isem ben müstemende ġâr-ı ‘ışḡ
20. cānuma ḡaşr-ı iremdür seng-i ẖrâ-yı elem
cismüme êy ġonce-leb gül-berg-i terdür ẖr-ı ‘ışḡ
21. nûr-ı vaḡdetdür ġönül gözine cānâ nâr-ı ġam
‘ayn-ı râḡatdur belâ-keş cānuma âzâr-ı ‘ışḡ
22. ger belâdan döndürürsem yüz baña inkâr idün
çünki ben rûz-ı ezelde eyledüm ikrâr-ı ‘ışḡ
23. gelmesün ‘âķiller eydün bezmine ‘âşıklarun
yârdan ġayrı bu meclisde olur aġyâr-ı ‘ışḡ
24. ḡaylî ‘unvândur eger dîvâneler dîvânına
adumuz ‘âşık dèyü yazdıysa defterdâr-ı ‘ışḡ

-
- 15 Ben âşığım, onmadık başımın karalarla dolu ve bedenimin kan içinde olması bana aşk sarığı ve cübbesi olarak yetmez mi?
• cismüm: çeşmüm N15. (GHB’de on altıncı beyittir.)
  - 16 Gam kilisesinde belime aşk zünnarını kuşandığımdan beri saçının karası benim (tutunacak) iman ipim olmuştur.
• ġamda: dilde N4.
  - 17 Senin beninin hayaliyle bağrım yeni yanık yaralarıyla doludur, (neyse ki) sayende aşkın dinarı kesesiz kalmadı.
• hâlî: eksük N15, GHB.
  - 18 Aşk sofrasının sahibi ezel meclisinde öyle pay ettiği için gam yiyip kan içmek âşıklar için ruhun gıdasıdır.
• içmek: yutmaḡ N9. ẖvân-sâlâr: ẖn-sâlar N15.
  - 19 Eğer cemâlinin âşığıysam, ben zavallıya aşk mağarası, Firdevs’in güllüğünün düzlüğünden çok daha ferahlatıcıdır.
• ġâr-ı: nâr-ı N9.
  - 20 Ey gonca dudaklı! Aşkın dikenini bedenime taze gül yaprağıdır. Elemin çok sert taşı canıma İrem köşküdür.
  - 21 Ey can! Gam ateşi gönül gözü için vahdet nurudur; aşkın beni incitmesi sıkıntılı canıma rahatın ta kendisidir.
• gözine: çeşmine N15.
  - 22 Eğer ‘bela’dan yüz çevirirsem beni kapına koyma, nitekim ben ezel günü aşk yemini etmişim.
• idün: eder GHB.
  - 23 Akıllılara söyleyin, âşıkların meclisine gelmesinler. Sevgiliden başkası bu mecliste aşkın düşmanı olur.
  - 24 Aşkın defterdarı, adımızı divaneler divanına âşık diye yazdıysa bu epeyce yüksek bir ünvandır.
♦ dîvânına: dîvârına HD. dèyü: dèyüp N9.

25. ‘âlemün var ‘âlemün sultânısın sen ey gedā
cân ile dilden eger olduŷa hıdmetkâr-ı ‘ıŷk
26. her gönülde hükmi cārī olsa taŷ mı şâh-vār
oldı ‘âşıklar eşiginde ŷu kim cerrâr-ı ‘ıŷk
27. ŷan‘at-ı miñnetde ŷorsan başka bir üstâddur
çârsû-yı ğamda her bir onmaduk bî-kâr-ı ‘ıŷk
28. merd-i meydân-ı haķâyıkdur érenler başıçün
pây-mâl olup yatan her mûr-ı bî-miķdâr-ı ‘ıŷk
29. başına necm-i sa‘âdet toĝdı şarrâf-ı ezel
her kimin ğuşına taķdıysa dür-i şeh-vâr-ı ‘ıŷk
30. her nefes bu dūd-ı âh-ı pür-şerârumdan benüm
tutar âfâķuŷ yüzün bir ebr-i âteş-bâr-ı ‘ıŷk
31. âh édüp göz yaşların dök dem-be-dem kim yaĝdurur
ebr-i rahmet kiştzâr-ı ħalbüne emķâr-ı ‘ıŷk
32. yüzüme ŷu sepdi merdümlükler étdi gözlerüm
eyledi pindâr ħvâbindan beni bîdâr ‘ıŷk
33. görmedüm yâşum gibi bir hem-dem-i bezm-i belâ
bulmadum hem ğam gibi ‘âlemde bir ğam-ħvâr-ı ‘ıŷk
34. bir zümürüddür dilâ emmâre nefsün mârına
göz yaşından olsa âyîneŷde ger jengâr-ı ‘ıŷk

-
- 25 Ey dilenci! Eĝer canıgönülde aşkın hizmetkârı olduysan; âlem senin, âlemin sultanısın.
- 26 Eşiginde âşıkların aşk dilencisi olduĝu kişinin her gönülde padişah gibi hükmü geķse buna şaşılır mı?
- 27 Eĝer araştırırsan, ĝam çarşısındaki her onmadık aşk avaresinin sıkıntı sanatında bir başka üstat olduĝunu görürsün.
• miñnetde ŷorsan; miñnet ŷorarsan N4. bî-kâr: evkâr N4.
- 28 Erenler başı için! Ayaklar altında ezilip toprak olmuş aşkın paha biçilemez nice karıncası aslında hakikatler meydanının bir yiĝididir.
•:HD-, N4-, N15-, GHB-, N18 24^b.
29. Ezel sarrafı olan Allah, aşkın padişahlara layık olan iri taneli incisini her kimin kulaĝına taktıysa onun başına mutluluk güneşini doğmuştur.
•:HD-, N4-, N15-, GHB-, N18 24^b
30. Benim kıvılcımlarla dolu ah dumanımdan dolayı, her nefeste aşkın ateş yüklü bulutları ufukları kaplar.
• tutar: dutar N4 P. yüzün bir ebr-i: yüzün pür ebr-i N4; yüzünü par par N9.
31. Daima ah edip gözyaşlarını dök ki rahmet bulutları, gönül tarlana aşk yaĝmurlarını yaĝdırırsın.
• N4-, N15-, GHB-. (N9 ve P’de önceki beytin öncesinde yer almaktadır.)
32. Gözlerim insanlık edip yüzüme su serpiti, aşk beni gaflet uykusundan uyandırdı.
♦ ħvâbindan: ħâķünden HD. pindâr: bîdâr N9. bîdâr: bîdâr-ı N9. (N4’te yirmi dokuzuncu beyittir.)
33. Gözyaşım gibi bela meclisi dostu görmedim. Âlemde aşk derdini çekmiş kimse gibi bir dert ortaĝı bulamadım.
• bulmadum hem ĝam: bulmadı hem-dem N9.
34. A gönül! Eĝer aynanda gözyaşından dolayı aşk pası olursa, o emmare nefsin yılanı için bir zümürüttür.

35.  y gönül emr z-ı  ı ka  tmedin derm n  aleb
hey nıce hoş vardu  oldu  derd ile b m r-ı  ı k
36.  urtarur c n-ı za  fi b r-ı minnet çekmeden
nıce olmasun kişi c n ile minnetd r-ı  ı k
37. beyt-i ma m r eyler  hir anı yap yap  am y me
 y gönül yıksun  ayırmaz   neni mi m r-ı  ı k
38. ** ayret ** k r beng  bir abd l-ı yek-rengem bugün
  nk h-ı  amda if ar  deli esr r-ı  ı k
39. elde mecm   n   l-ı   lz r-ı vahdetd r senün
söyle  y murg -ı la  f-el  n-ı hoş-  ft r-ı  ı k

8.

DER-BEY N-I SEYR   S L K-I ABD L-I  UD  V   U     -I B -SER   P ^(S1)

F  il t n f  il t n f  il t n f  il n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. buldılar ol b -ni  ndan   n ni  n abd llar
l -mek n  linde  utdılar mek n abd llar
2.  atdılar bir y ra cümle iki   lem ra tını
yasamadılar d  k n içre d k n abd llar
3. i diler fazl-i il h  çeşmesinden  b-ı hızr
 tdiler kesb-i  ay t-ı c vid n abd llar
4.  ldiler  lmezden   ndin oldılar  ayy-ı ebed
verdiler c n buldılar bir  zge c n abd llar

35. Ey gönül! Sen a k hastalığına derman istemeyerek ne iyi ettin! Bu dertle ne güzel bir aşk hastası oldun.
• N4-.  ı d u:  ı da N9. hey: vey N15, GHB, P.
36. Zayıf canını minnet yükünü çekmekten kurtaran aşka, insan nasıl candan minnettar olmasın?
• minnetd r-ı: minnet d r-ı N4, N15.
37. Ey gönül! Aşk mimarı evini yıksın, ziyanı yok! Nihayette yavaş yavaş bayındır h le getirir. Kafana takma!
• N4-.   neni: c nu ı GHB, P.
38. Hayret ! Gam tekkesinde aşkın sırlarıyla iftar ettiğimden, bugün k r esrarkeş riyasız bir abdalım.
• yek-rengem: f n d r HD, N15.
39.  akı ey aşkın hoş sözlü tatlı sesli bülbülü! Senin bu eldeki mecmuan, vahdet güllüğünün g l d r.
• N4-.
8. HD s. 19, N4 9a, N9 6a, N15 5a, GHB 6a, P 6a.
- 1 Abdallar, O (c.c.) ni  nsız olandan bir alamet buldukları için (mek nsızlık ili olan) en yüce felekte mek n tuttular.
•  utdılar: dutdılar N4, P.
- 2 Abdallar, dünya ve ahiret varlığını bir sevgiliye sattıkları için bu iki pazarda da d kk n açmadılar.
• y ra: n na N4.
- 3 Abdallar, il h  lütuf çeşmesinden ölümsüzlük suyunu içerek ebedi hayatı kazandılar.
- 4 Abdallar  lmeden önce ölerek ebed  dirili e kavuştular; can verdiler (fakat) bir başka can buldular.
•   ndin: evvel N4. bir  zge: sır r z-ı N4. oldılar  ayy-ı: buldılar  ayy-ı P.

5. oldılar çün kim şırâtu'l-müstakîmün sâliki
olsalar hıızr ile tañ mı hem-'inân abdâllar
6. cümle nefsânî murâdâtı çü dilden sürdiler
oldılar ma'nîde şâh-ı kâmrân abdâllar
7. şaķınup düzd-i hevâdan gerçek erler himmetin
eylediler şehir-i dilde pâsbân abdâllar
8. eylemişdür her biri 'ifrîtinî nefsün zebûn
şûretâ seyr êtdüğün şol nâ-tüvân abdâllar
9. başdılar çün küşte-gîr-i nefsi tañ mı olsalar
baş açuk meydân içinde pehlevân abdâllar
10. êrdiler tahkîka taklîdün yıķup bünyâdını
buldılar vîrânede genc-i nihân abdâllar
11. düşmeninden ehl-i beyt-i aħmedün olup berî
oldılar cāndan muħibb-i hānedān abdâllar
12. kerbelāda cān revān edenler için teşne-leb
êtdiler göz yaşların āb-ı revān abdâllar
13. umaram yarın olalar ümmet içre surh-rû
oldılar gözden bugün çün hūn-feşān abdâllar
14. yandılar tâb-ı cefāya bunda yārin umaram
êdeler aħmed livāsın sāyebān abdâllar

-
- 5 Abdallar Hızır ile yoldaş olsalar buna şaşılır mı? Nitekim onlar o dosdoğru yolun yolcusu oldular.
• şırâtu'l-müstakîmün: şırât-ı müstakîmün GHB.
  - 6 Abdallar, bütün nefsanî arzularını gönülden sürüp çıkardıkları için mana âleminde birer muzaffer padişah oldular.
• murâdâtı çü dilden: murâdı içlerinden N4.
  - 7 Abdallar, heves hırsızından korunmak için gerçek erlerin himmetini gönül şehrinde bekçi yaptılar.
hevâdan: belâdan N4.
  - 8 Şu gördüğün, sureten güçsüz görünen abdallar yok mu? Onların her biri nefsinin şeytanına galip gelmiştir.
• 'ifrîtinî nefsün: 'ifrî-i nefsinî N4.
  - 9 Nefis güreşçisini alt etmiş abdallar meydanın korkusuz pehlivanları olsalar buna şaşılır mı?
  - 10 Abdallar, taklîdin binasını yıķıp hakikate erdiler ve viranede gizli hazine buldular.
• yıķup: bozup N4.
  - 11 Abdallar, Ahmet'in (a.s.) ehlibeytinin düşmanından uzak durup o aileyi candan seven kimseler oldular.
• GHB-.
  - 12 Abdallar, Kerbelâ'da dudakları kuruyarak can verenler için gözyaşlarını nehir gibi akıttılar.
  - 13 Abdallar bugün gözlerinden kanlı yaşlar akıttılar. Umuyorum ki yarın (ahirette) ümmet içinde yüzleri kırmızı olacak.
• surh-rû: pîşrev N4. oldılar: êtdiler N15.
  - 14 Burada cefanın hararetiyle yanan abdalların, yarın Ahmet'in (a.s.) sancağını kendilerine gölgelik edineceklerini umuyorum.
• tâb-ı: nâr-ı N15.

15. muştafā baħrinde ğavvāş oldılar çün buldılar
gevher-i *el-fakru fahrî*den nişān abdāllar
16. eylemez vesvās-ı şeytān-ı racīm anlara kār
ètdiler çün ism-i ħaċķı ħırz-ı cān abdāllar
17. bunda ol mesmūm-ı rāh-ı dīn ħasan şāh ‘ışķına
ètdiler çün nūş-ı nīş-i cān-sitān abdāllar
18. bezm-i maħşerde ümīd oldur ki yarın içeler
sākī-i kevşer elinden nūş-ı cān abdāllar
19. hem tūtop her dem ħüseyn ibn-i ‘alīnūñ mātemini
aĝlaşup gözden dokerler bunda ħan abdāllar
20. umaram ħandān u ħurrem yarın anuñla bile
èdeler seyr-i gülistān-ı cinān abdāllar
21. oldılar zeynü’l-‘ibādun çün ‘ibādı oldılar
cān ü dil mülkinde şāh-ı şeh-nişān abdāllar
22. bākırūñ ser-tāc edinüp ayaĝı topraĝını
işin altun eylediler bī-gümān abdāllar
23. peyrev olup pīş-rev èdindiler çün ca‘feri
menzil-i maċşūda èrdiler hemān abdāllar
24. mūsī-i kāzım eşigin edinüp muĥkem ħisār
buldılar cünd-i ħavādişden emān abdāllar
25. ètdiler şāh-ı ħorāsānūñ ayaĝı tozını
cān u dil çeşmine küĥl-i işfahān abdāllar

-
- 15 Abdallar Mustafa (a.s.) denizinde dalgıç oldukları için *el-fakru fahrî* incisinden bir nişan buldular.
  - 16 Abdallar, Hak ismini canlarına muska yaptıkları için taşlanmış şeytanın vesvesesi onlara işlemez.
• ism-i ħaċķı: şāh ismin N4, N9, N15, GHB, P.
  - 17 Abdallar, burada o dīn yolunda zehirlenen Şah Hasan (r.a.) aşķına can alıcı zehri içtiler.
  - 18 Umulur ki abdallar, yarın maħşer gününde Kevser sakisinin elinden can içkisini içecekler.
• ümīd oldur: ümīdüm var N9, P.
  - 19 Üstelik Abdallar burada daima Ali oĝlu Hüseyin’in yasını tutar ve aĝlaşp gözlerinden kanlı yaş dokerler.
• tūtop: dutup N4.
  - 20 Umarım abdallar yarın (ahirette) Hüseyin’le (a.s.) birlikte sevinç ve neşeyle cennetlerin gülbahçelerinde dolaşacaklar.
  - 21 Abdallar, İmam Zeynü’l-ibād’ın kölesi oldukları için can ve gönül mülkündeki sultan mekânının padişahı oldular.
  - 22 Şüphesiz ki abdallar, İmam Muhammed Bakır’ın ayak topraĝını baş tacı edinerek işlerini yoluna koymuşlardır.
  - 23 İmam Cafer’i rehber edinin peşinden gittikleri için abdallar arzu ettikleri yere çabucak ulaştılar.
  - 24 Abdallar, İmam Musa Kazım’ın eşigini sağlam bir hisar edinip musibet askerinden emin olmuşlardır.
♦ cünd-i ħavādişden: ye’cüc-i keşretten HD, N4, N9, GHB.
  - 25 Abdallar, Horasan Şahı İmam Rıza’nın ayaĝının tozunu can ve gönül gözlerine Isfahan sürmesi yaptılar.
• tozını: topraĝın P.

26. şeh takî ile naķinün medhîni bülbül gibi
şubh u şâm edindiler vird-i zebân abdâllar
27. oldılar çün ‘askerînün’ ‘askeri kimden ne ğam
‘âlemi seyr eylesünler şādmān abdâllar
28. var ümîdüm kim toĝup bir gün günü mü’minlerün
ere devr-i mehdî-i şāhib-kırân abdâllar
29. zulmet-i ğafletden arınup cihân mülki tamām
erişe haķdan hidāyet nāgehān abdâllar
30. bir hidāyet necmidür her dāĝumuz ma’nîde kim
menzilinden sâlike vērür nişān abdâllar
31. **hayretî** yem ğam şebinde kıyasız lâyıķ mıdur
olmayasız ol ğarîbe mihribān abdâllar
32. siz erenlerden niyāz oldur ki redd olunmaya
eyledi meydānda ol rûhın revān abdâllar

9.

DER-BEYÂN-I FENÂ-YI DÜNYÂ VÜ MÂ-FİHÂ VE MERŞİYE-İ MAĤBÛB-I ĤÖD^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bu felek bir fülk-i miĥnetdür döner kılmaz ķarār
düşürüpdür ğālibā girdāba anı rûzgār
2. ‘arşa-i miĥnetde yā bir tōb-ı ser-gerdāndur
doķunur başına ķevĝān-ı ķazā leyl ü nehār

-
- 26 Abdallar, Şah İmam Taki ve İmam Naki’nin övgüsünü bülbül gibi sabah akşam dillerine doladılar.
• idindiler: idinür N4.
- 27 Abdallar, İmam Askerî’nin askeri oldukları için mutlu mesut âlemi dolaşsınlar, sorun yok!
- 28 Günün birinde müminlerin güneşinin doğacağından ve abdalların Kutup İmam Mehdi’nin devrine ereceğinden ümitliyim.
• -kırân:-zamân N4, P. toĝup: doğup P.
- 29 Hak’tan bir hidayet olarak abdallar ansızın yetişsin ki dünya gaflet karanlığından tastamam arınsın.
• hidāyet: ‘ināyet N9.
- 30 Hakikatte her yanık yaramız, abdalların süluk edenlere varılacak yolun işaretini gösterdiği bir hidayet yıldızıdır.
• daĝumuz: daĝınuz N9, N15.
- 31 Ey Abdallar! Hayretî’yi gam gecesinde bırakmanız; o garibe sevgi ve şefkat göstermemeniz yakışık alır mı?
• ol: ben P.
- 32 Siz erenlerin geri çevrilmeyecek olan niyaz (akçesi) meydanda abdalların feda ettikleri canlarıdır.
• ol: uş N4, N9, GHB, P; çün N15.
9. HD s. 22, N4 5^a, N9 6^b, N15 7^a, GHB 6^b, P 7^a. (N4’de 33. beyitle 80. beyit arası kopuktur.)
- 1 Bu dünya sıkıntılı bir gemidir. Sabit kalmaz, döner; galiba rûzgār/devir onu bir girdabın içine sokmuştur.
- 2 Yahut sıkıntı meydanında başı dönmüş bir toptur. Kaza sopası gece gündüz başına inmektedir.

3. yā yemişdür silleler dest-i havādişden meger
gök gök olup çihresi başı döner bî-ihtiyār
4. kehkeşān şanma görinen çihre-i gerdūnda
nāḥun-ı miḥnet nişānidur görünür āşikār
5. şubḥa dek ‘ayn-ı şihāb ile aḳıdur mıydı yaş
sīnesinde dāğ-ı ḥasret olmayaydı şad hezār
6. şu‘le-i sūz-ı derūnından anuḥ rüşen delīl
her seḥer yètmez mi saḥa āfitāb-ı tābdār
7. dāmeni ḳana boyanur mıydı her şām u seḥer
gözlerinden ḥūn-ı dil aḳıtmasa leyl ü nehār
8. zulmet-i şebde görinenler kevākib şanmaḥuz
ḳaplamışdur kāyinātı dūd-ı āh-ı pür-şerār
9. bir ḥabāb-ı baḥr-i miḥnetdür havā ile ṭolu
ne ḳadar bāḳī ḳala dērsin bu ṭāḳ-ı zer-nigār
10. dār-ı dünyā çün degüldür kimseye dārū’l-emān
‘āḳil isenḡ gel emīn olma bu evde zīnhār
11. ḳaşr-ı ‘ömrün yok durur bünyādı gel dīvārına
arka vērme şanma ey ḥvāce esāsın üstüvār
12. tekye-i ‘ışḳuḥ bugün bir ihtiyār abdālısın
ēdebildünse eger ‘uzlet bucaḡın ihtiyār
13. ‘āḳil oldur cümle varın der-miyān ēdüp özi
bu medār-ı dehrden pergār-veş çizdi kenār

-
- 3 Veyahut anlaşıldı ki hadiselerin elinden tokatlar yemiş, yüzü gözü mosmor olmuş da Elinde olmadan başı dönmektedir.
• gök gök olup: gömgök olup N4, N15, GHB, P; kim gökremiş N9.
  - 4 Bu gök‘yüz’ünde görüneni Samanyolu sanma, açık şekilde görünen bu şeyler eziyetin tırnak izidir.
  - 5 Felekğin sinesinde yüzbinlerce hasret yanıḡı olmasaydı, sabaha kadar (kayan) yıldızların gözünden yaş akıtır mıydı?
• dāğ-ı ḥasret olmayaydı: olmayaydı dāğ-ı ḥasret N9, N15; dāğ-ı ḥasret olmamışdı GHB.
  - 6 Onun gönül yangınının kıvılcımından olan aydınlık güneş sana apaçık bir delil olarak yetmez mi?
• derūnundan: derūnunda N15.
  - 7 Gözlerinden gece gündüz yürek kanı akıtmasaydı, eteḡi sabah akşam kıza boyanır mıydı?
  - 8 Gece karanlığında görünenleri yıldız sanmayın, kâinatı kıvılcımlar saçan ah dumanı kaplamıştır.
  - 9 Bu sıkıntı denizinin hava dolu bir kabarcığı olan altın işlemeli kubbe, ne kadar baki kalır dersin?
♦ dērsin: dērsenḡ HD. baḥr-i: GHB-.
  - 10 Akıllı biriysen gel bu evden asla emin olma, çünkü dünya evi asla kimseye eminlik yurdu olmamıştır.
  - 11 Ey efendi! Ömür sarayının esası yoktur. Gel, temelini sağlam zannedip duvarına arka verme.
• esāsın: esāsı N9.
  - 12 Eğer inziva bucaḡına çekilebildiysen, bugün aşk tekkesinin seçkin bir abdālısın.
  - 13 Akıllı odur ki bütün varlığını ortaya koyup kendi pergel gibi dünyanın yörüngesine yan çizer/ onunla aynı yola gitmez.
• özi: özin N4.

14. kim qarār eyler beş on gün bu cihân dârında kim
götürüp âhîr vücûdı noktasın kılmaz qarār
15. ey birâder küçe-i ğafletde ko bâzîceyi
aş yêrerken içmege kanuñ bu zâl-i kînedâr
16. biñ kez örtseñ ten libâsın faħr ile ma‘yûbsın
êdicek dest-i ecel ‘uryân olursın şermsâr
17. pâdişâh-ı kişver-i ma‘nî olana bes durur
içini taşını şâf etmek dişâr ile şî‘âr
18. n’eylesün ‘âkil müferrih kaşr u fâhîr câmeyi
çün libâs âhîr kefen olur yatacak yêr mezâr
19. tengnâ-yı çarħa şıgmaz iken ey şâhib-ğurûr
olısardur meskenüñ şon demde kabir-i teng ü târ
20. seyr-i şahrâdan gözün yum fâriğ ol ey bü’l-heves
gir gönül seyrânın êt k’oldur fezâ-yı bî-kenâr
21. uğra geç aldanma kalma menzîlünden kim bilür
sâlik olan bu cihânı pür-ħaţar bir rehğüzâr
22. kara yêrdür çün yeri bay u gedânun ‘âkıbet
ħvâce-i dehrem dèyü etmek ne lâzım iftiħâr
23. cümlesine hep ber-â-ber şunulur câm-ı ecel
fark olunmaz hîç bu meclisde gedâ vü şehriyâr

-
- 14 *Vücûd* noktasını silip *vuhûd* (birlik) yapmadan (varlığını birliğe götürmeden) durulmayan bu dünya evinde kim beş on gün durur?
• dârında: yüzinde N9.
  - 15 Ey kardeş! Bu kindar Zal (dünya), senin kanını içmeye aşerir, gaflet sokağında oyun oynamayı bırak!
• N4-. yererken: irerken N9. bu zâl-i: yüzi al GHB.
  - 16 Ten elbisesini övünerek bin kez örtsen de kusurlusun, ecel eli seni soyduğunda mahçup olursun.
• N15-. örtseñ ten: örtünsen N4. ma‘yûbsın: ma‘yûbsan N9.
  - 17 Mana ülkesine padişah olana içini dışını tertemiz etmek gömlek ve cübbe olarak yeter.
• taşını: daşını N15. dişâr ile şî‘âr: şî‘âr ile dişâr P.
  - 18 Akıllı kimse ferah iç açıcı köşk ve gösterişli elbiseyi neylesin, zira son elbise kefen, son yatak da mezardır.
• kaşr u: kaşrı N15, P.
  - 19 Ey aldanmış kişi! Sen dünyanın darboğazına sığamazken son anda yerin dar ve karanlık bir kabir olacak.
• kabri: GHB-.
  - 20 Ey heveslerle dolu kişi! Gözünü kır gezmelerinden al, bundan feragat et; gönül ovasında seyre çık ki ucu bucağı olmayan geniş yer orasıdır.
• seyrânın êt: seyrânına GHB. fezâ-yı: kaçâ-yı GHB.
  - 21 Uğra geç, aldanıp yolundan geri kalma ki yolcusu bu cihanın handikaplarla dolu bir geçiş yolu olduğunu bilir.
• GHB-. aldanma kalma: kalma aldanma N4. cihânı pür-ħaţar: cihân-ı pür-ħaţar N9.
  - 22 Zamanın sahibiyim diye övünmenin ne gereği var? Nitekim zenginin de fakirin de sonu kara topraktır.
• çün yiri: yiri çün N4.
  - 23 Bu mecliste dilenci ile padişah ayırt edilmez, ecel kadehi hepsine hep beraber sunulur.
• hep: ħod N4.

24. hāk-i pāy ol hāk-i pāy ol kim bu dehr-i kīne-cū
hāk eder āhīr ayaklarda alursın hōr u zār
25. ehl-i diller kim vērūp cān öldiler ölmezdin ön
hızır gibi içdiler āb-ı hayāt-ı hoş-güvār
26. bir hümādur rūh olmuştur kafes anā beden
bu kafesde ol hümā kılmaz inende çok arār
27. ol hümā āhīr hālāş olup bulısar menzilin
bu kafes çün kim ecel arbıyla olur tārmar
28. mergzār-ı udsde pervāz ederken nāgehān
dāma dutılsa ne mīkdār eglene bir murġ-ı zār
29. bu cihān şahnında ēy merdūm degülseñ çār-pā
ılma beş günlük huzūrına bu dehrün i‘tibār
30. zāl-i dehrün gel güler yüzine aldanma şaın
gül şunarken destüne urur içüne nīş-i hār
31. kārı zār olmak muarrerdür şunun kim her zamān
ērdüğüyle ahbe dūnyā için eyler kārzār
32. dirliği tīmāra nā-ābil marāzdur cāhı çāh
devleti letdür bu dūnyānun kişiyē mālī mār
33. cānua ‘ayn-ı sitemdür sīmīne dil baqlama
la‘l-i nābı aker-i pūr-tābdur dīnārı nār

-
- 24 Ayak toprağı gibi ol ki bu kinci dūnya sonunda (zaten) seni toprak eder de hakir olarak ortada kalırsın.
• kīne-cū: kīne-cūy N4, N9, N15, GHB.
- 25 Ölmeden önce can verip ölen āşıklar, hoş içimli bengi suyu Hızır gibi içtiler.
• N4-
- 26 Ruh bir hüma kuşudur, beden ona kafes olmuştur. O hüma bu kafeste öyle çok durmaz.
• ılmaz inende çok: inende çok ılmaz N4, N9, N15, GHB, P.
- 27 Mademki bu kafes ecel darbesiyle darmadağın olur. O hüma kuşu sonunda kurtulup yolunu bulacaktır.
• çün kim: āhīr N15. olur: ola GHB.
- 28 Bir zayıf kuş, kutsi bir çimenlikte uçarken ansızın tuzağa tutulsa ne kadar durabilir.
- 29 Ey insan! Bu cihan bahçesinde dört ayaklı değilsen, bu dūnyanın beş günlük huzuruna değer verme.
- 30 Gel, bu ihtiyar dūnyanın güler yüzüne aldanmaktan kendini koru. Zira o gül şunarken eline diken iğnesini batırır.
• destüne urur içüne: avcua destüne urur GHB; destüne içüne urur P.
- 31 Kahpe dūnya için her karşılaştığı kişiyē mücadele eden kişinin kārının aqlamak olması kaçınılmazdır.
• şunun kim: anu kim GHB.
- 32 Bu dūnyanın dirliği kişiyē tedavisi mümkün olmayan bir hastalık, yeri çukur, mutluluğı dayak, malı da yılandır.
• tīmāra nā-ābil: tīmār-ı nā-ābil N9.
- 33 Gümüşüne gönül vermek senin canına eziyetin ta kendisidir. Onun saf şarabı ızdırıp dolu kordur ve parası da ateştir.

34. genc-i bî-pâyân dilerseñ geç kanâ‘at küncine
nâ-murâd ol ister iseñ kim olasın kâmkâr
35. ehl-i dünyâdan vefâ umma eger uşlu iseñ
gördüğün dūd-ı siyâhı şanma ebr-i dūr-nişâr
36. hâlin ağlamakla nâ-merde kişi almaz murâd
biñ şuvarsañ bir dıraht-ı huşg vèrmez berg u bâr
37. tâlib-i dünyâ görür bu ehl-i dünyâdan vefâ
hûg-i nâ-pâke pelîd olur dıraht-ı mîvedâr
38. olımaç erbâb-ı fakra ehl-i dünyâ hem-nişîn
muştafâya oldu mı bû-cehl-i câhil yâr-ı ğâr
39. bu cihânda yâr-ı hem-meşreb katı kemyâb olur
yâr ise ‘aqluñ saña dervîş ol sen saña yâr
40. pâk-bâz ol çirk-i dünyâdan elün çek yum gözün
yüzüm ağ alnum açuk olsun dèr iseñ şubh-vâr
41. berg u bâr-ı râhat umma gel bu köhne bâğdan
‘âkile her bir gül-i ter hârdur her berg bâr
42. bu cihân gülzârı kim hâr ile mâl-â-mâldür
her kim uğrarsa buña elbette olur dil-figâr
43. az zamân içre hele ben bildüğüm bu ‘arşada
başına olmuş durur çok tâcdârıñ tâcı dar

-
- 34 Tükenmez hazineyi istiyorsan kanaat köşesine geç, galip gelip muradına ermek istiyorsan muradına ermeyi isteme.
• N4- (N4’te Rakabe bozulmuş, 33. beyitten sonraki beyitler zayı olmuştur.)
- 35 Her gördüğün kara dumanı inciler saçan bir bulut sanma, akıllı bir kimseysen dünya ehlinden vefa bekleme.
- 36 Namerde hâlini açıp ağlamakla kişi muradına ermez, nitekim kuru ağacı bir defa sulasan da meyve vermez.
- 37 Dünyayı talep eden kişi dünya ehlinden dostluk görür, meyve veren ağaç pis domuz için murdardır.
- 38 Dünya ehli maddeye kıymet vermeyen kimselere arkadaşlık edemez. Nitekim Ebu Cehil, Mustafa’ya (a.s.) mağara arkadaşı olmadı.
- 39 A derviş! Bu cihanda kafa dengi dost çok nadir bulunur, aklın başındaysa sen kendinin dostu ol.
• ol sen: olsun N15, GHB; P.
- 40 Sabah gibi yüzüm ak alnım açık olsun dersen, elini çekip dünyanın kirinden yüz çevir âşık-ı sâdık ol.
• çirk-i dünyâdan: dünya çirkinden N9; N15, GHB, P. elün çek yum gözün; gözün yum çek elün N9; güzel dut yu elün N15; gözün yum tut elün GHB, P.
- 41 Gel bu eski bahçeden rahatlığın meyve ve yaprağını bekleme! Akıllı kimseye her taze gül bir diken; her mal ise yüküttür.
- 42 Dikenlerle dopdolu olan bu cihan güllüğüne kim uğrasa elbette gönlü yaralanır.
- 43 Bu dünya arsasında taç, birçok taç sahibinin başına çok geçmeden dar/bela olmuştur. Bildiğim budur.
♦ tâcı dâr: tâc dâr HD. çok: her P.

44. hār gibi olma mûzî gül gibi ol dil-güşā
çünkü bildün bu gülistānda ne gül kalur ne hār
45. her kişinün bu cihān içre bir adıdur kalan
ne gedā-yı bî-nevā kalur ne mîr-i nāmdār
46. cidd ü cehd êt dünyede bir yahşî ad ile diril
öliecek oldur kalan şonunda senden yādigār
47. mehd-i lahde koyısardur māder-i dehr-i ‘acûz
ger cûvān-ı şîr-gîr ol ger şabî-i şîr-ḥvār
48. yüzi şuyıydı ma‘ārif gülşeninün ḥāşılı
var idi bir tâze yetişmiş nihāl-i mîvedār
49. bir dem içre ḥāke yeksân oldığın gördüm hemān
üşüp eṭfāl-i ḥavādiş şöyle kıldı sengsār
50. bu şadefde bir dūr-i yek-dāne idi döymeyüp
seng-i ḳahr-ı dehre ḥurd oldı o dürr-i şāhvār
51. gülşen-i cânun gül-i nevrestesiydi ol velî
uğrayup bād-ı ḥazān bir demde kıldı ḥāksār
52. mısr-ı ‘ırfān içre bir tûṭî-i şekker-ḥā idi
gürbe-i devrān eccl çengin şunup kıldı şikār
53. ma‘rifet bağında yā bir bûlbûl-i gūyā idi
bu yuvadan ānide uçurdu anı rûzgār
54. çün ḥitāb-ı ırcî‘î erişdi gûş-ı hûşına
menzil-i aşlına ‘azm êtdi hemān bî-iḥtiyār
55. cān atup mülk-i bekāya rıḥlet êtdi gördi kim
kimseye dārü’l-fenā olmazmış āḥir pāydār

-
- 44 Mademki bu gül bahçesinden geriye gülün de dikenin de kalmayacağını anladın, diken gibi incitici olma, gül gibi gönül açıcı ol!
• olma mûzî: mûzî olma N9.
- 45 Ne talihsiz dilenci ne de nam sahibi reisler kalır. Bu dünyada her kişinin ancak adı kalır.
- 46 Çalış çabala dünyada güzel bir ad ile yaşa, öldüğünde senden yadigâr kalan son şey odur.
- 47 İster aslan avlayan bir yiğit, istersen süt emen sabi ol; dünya kocakarisının analığı seni mezar beşiğine koyacaktır.
• lahde: gûre N9, N15, GHB, P.
- 48 Tazecik, yeni yetişmiş meyve veren bir fidan vardı. İlim bahçesinin meyvesi, namusuydu.
• tâze yetişmiş: tâzece bitmiş N15.
- 49 Vukuat veletleri aceleyle toplanıp öyle taşladılar ki (onun) bir anda yerle bir olduğunu gördüm.
- 50 Bu istiridy e içindeki eşsiz bir inciydi. O sultanlara layık olan inci zamanın kahır taşına dayanamayıp parçalandı.
- 51 O can gülşeninin yeni yetişmiş gülüydü, fakat güz yeli bastırıp (onu) bir anda toprağa düşürdü.
- 52 İrfan ülkesindeki tatlı dilli bir papağandı, zamanın kedisi eccl pençesini uzatıp avladı.
• (GHB’de bir sonraki beytin ardında yer almaktadır.)
- 53 Yahut marifet bağında öten bir bûlbûldü, rûzgâr/zaman onu aniden bu yuvadan uçurdu/alıp götürdü.
- 54 İrcî çağrısı şuur kulağına eriştiği zaman mecburi olarak asıl yerine doğru hemen yola çıktı.
- 55 Can atarak beka mülküne göçtü ve gördü ki yokluk evi olan dünya sonunda kimseye kalmazmış.

56. bir hümā idi hevā-yı kudse pervāz ētdi ol
biz şikeste-bāl kaldıq hasret ile h̄vār u zār
57. fāriḡu'l-bāl otururken merḡzār-ı 'ışkda
seng-i hasret bāl-i murḡ-ı bāle vērde inkisār
58. bir benem 'ālemde gülzārın yētürüp derd ile
hār-ı hasretde vaṭan ṭutmuş hāzān-dīde hezār
59. çıkarur bīdār her leyl ērişince her seher
necd-i miḡnetde benem mecnūn gibi bī-kār u bār
60. dem-be-dem kan ağla ēy çeşmüm ki gülmez bir nefes
yūsuf-ı gül-çihresinden ayrılan ya'kūb-vār
61. ḡusrev-i şīrīn-zebānumdan ayırdı zāl-i dehr
başımı ferhād-veş taşlarla ḡurd ētsem ne var
62. götüri götrülse dünyādan feraḡ şādī ne ḡam
çün ṭolundı gözden ol ḡurşīd-ruḡ ēy ḡam-ḡüsār
63. yēridür ben daḡı ḡāk olsam bugün vāmık-şīfat
ṭopraḡa yüz urdı çün ol dilber-i 'azrā-'izār
64. dostlar dirlik ḡarām oldı baḡa şimden ḡerü
kim beni cān-ı 'azīzümnden ayırdı rüzḡār
65. şehir için ētsün pūr-āb-ı rūd-ı miḡnet göz yaşı
dehr için ṭutsun seḡāb-ı dūd-ı āh-ı ḡuşsa-bār
66. yēridür şimden ḡerü eḡnine ḡeysün karalar
atlas-ı zer-beft-i ḡaḡrāsın çıkarsun sebzēzār

-
- 56 O bir hüma kuşuydu, kutlu göğse kanat açtı. Biz hasret içinde hakir ve ağlamaklı olarak gönlü/kanadı kırık kaldık.
• -bāl: -hāl N9. h̄vār: ḡor N15. kudse: dōsta P.
- 57 Biz aşk çimenliğinde kanatsız otururken hasret taşı gönül kuşunun kanadını kırdı.
- 58 Âlemde gül bahçesini yitirip bu dert ile sararıp solmuş ve hasret dikenini vatan tutmuş bir bülbül benim.
• hasretde: miḡnetde N15.
- 59 Eziyet Necid'inde Mecnun gibi her geceyi her seheri uyanık geçiren işsiz avare benim.
• leyl irişince her seher: leylî irişince seher N9. bār: zār N9. çıkarur: çıkarup N15.
- 60 Ey gözüm! Gül yüzlü Yusuf'undan ayrılan, bir an bile gülmeyen Yakup gibi daima kan ağla!
- 61 Ferhat gibi başımı taşlarla parçalasam buna şaşılır mı? Zamanın Zal'i beni Şirin dilli padişahımdan ayırdı.
- 62 Ey dertlerin devası! Mademki o güneş yanaklı gözden kayboldu, sevinç ve mutluluk dünyadan tamamen çekilse gam değil!
• ṭolundı: dolundı N15, P.
- 63 Madem o Azra yanaklı sevgilinin yüzü toprağa değdi, bugün ben de Vamık gibi toprak olsam yeridir.
• ḡāk olsam: olursam GHB.
- 64 A dostlar! Zaman beni aziz canımdan ayırdığından beri huzur bana haram olmuştur.
- 65 Gözyaşı, şehri eziyet ırmağının suyuyla tamamen doldursun, tasa yüklü ah dumanının bulutu dünyayı kaplasın.
• rūd-ı miḡnet: derd ü minnet N9. şehir: dehr N15. ṭutsun: dutsun N15, P. ētsün: dutsın P.
- 66 Çimenlik, altın işlemeli yeşil atlasını çıkarıp şimdiden sonra üstüne karalar giyinse yeridir.
• ḡeysün: alsın N9, N15, GHB, P.

67. nevbahār olsun ḥazān faşlı gibi dāyim ḥazīn
būlbūl-i şeydā gibi olsun gül-i gülzār zār
68. şīven ētsūn dest-i ḥasretle yolup sūnbūl saçın
nergis ētsūn yaş yērine gözleri yaşın nişār
69. bāğ u rağ içre şalınmadan kesilsūn serv-i nāz
rakşa girüp şevk ile kōl şalmadan geçsūn çenār
70. boynın egsūn geñ yaḳalardan benefşe derd ile
çiğdemūñ başına olsun dāmen-i kūhsār dār
71. gülmesūn açılmasun gül ḡonce ḳan yutsun mūdām
bu perīşānlıḳda ursun ḥāke yüz zūlf-i nigār
72. dem-be-dem bu mātem-i cān-sūz-ı ḡam-perdāz için
serteser ētsūn dōḡünler sīnesini lālezār
73. ol gül-i gülzār-ı cān için gerekdür ḥaşra dek
dāḡ-ı ḥasret yandura her bir şūkūfe lāle-vār
74. bu firāk ile gidüp kendünden urdı ḥāke yüz
taşlar alup şol ḳadar dōḡündi ēy dil cūybār
75. düşmek ister ḡālibā şemşīre sūsen kim yine
bī-niyām almuş ele bir tīḡ-i tīz ü ābdār
76. dem-be-dem feryādlar eylenḡ dēyü tahrik ēdüp
her dıraḡtuñ başına toprak saçar bād-ı bahār
77. her nefes ḡüş ētdüḡün şanma şadā-yı ra‘ddur
işidüp feryādumuz inler felekler zār zār

-
- 67 Daima sonbahar mevsimi gibi hüznü olsun ilkbahar! Gül bahçesinin gülü, divane bülbül gibi ağlayıp inlesin.
• olsun: ētsūn GHB. būlbūl...zār: nergis ētsūn yaş yirine gözleri yaşın nişār GHB.(N9’da 69. beyitten sonraki beyittir.)
- 68 Sūmbūl hasret eliyle saçlarını yolup yas tutsun, nergis su yerine gözyaşlarını saçsın.
• GHB-. yaş: baş N9, N15, P.
- 69 Naz servisi bağda ovada salınmaktan kesilsin, çınar elini kolunu sallayarak aşkla dans etmeyi bıraksın.
• şalmadan geçsūn: şalmasun kessūn N9.
- 70 Menekşe uzaklardan dert ile boynunu büksün, daḡ etekleri çiğdemin başına dar gelsin.
• geñ: geñ N9, GHB.
- 71 Gül gülüp açılmasın, gonca daima kan yudumlasın, bu daḡınık hāliyle *zūlf-i nigār* çiçeḡi yüzünü yere sürsün.
- 72 Lale bahçesi, bu gamlandırان can yakıcı matem sebebiyle bağrını daima baştan başa yanıklarla doldursun.
- 73 Hasret yanḡı, o can güllüḡün gülü için ḥaşre kadar her bir çiçeḡi lale gibi yandırmalı.
- 74 Ey gönül! Nehir, bu ayrılık derdi ile o kadar kendinden geçti ki yüzünü topraḡa ḳaldı, taşları alıp kendine vurdu.
• (N9’da bir sıra altta yer almaktadır.)
- 75 Anlaşılan o ki parlak, keskin ve kinsiz kılıcını eline almış, kılıcın üzerine düşüp (kendini öldürmek) istiyor.
• tīz ü: tīz-i N4, N15, GHB, P.
- 76 Bahar yeli, “Feryat edin!” diye tahrik ederek ağaçların başına her an toprak saçmakta.
- 77 Bu sesi her zaman duyduḡun gök gürültüsü sanma. Çıḡlıklarımızı işiten gökler inim inim inliyorlar.

78. dāne-i bārān degüldür yēr yüzine dökülen
derd ile göklerde olmuşdur bulutlar eşkbār
79. bu ‘azā için felekler geyse gökler yeridür
acıyup kef ursa deryālar yüzine vechi var
80. āhuma āheng édüp efġānlar eyler her nefes
taş bağırludur egerçi kim be-ġāyet kūhsār
81. taş degülsek döğünüp taşlarla biz de **hayretī**
ağlayalum haşra dek bu hasret ile zār zār
82. geh döküp göz yaşların āh edelüm şular gibi
geh du‘ālar eyleyelüm el açup hem-çün çenār
83. hūr ile rıdvān ile īmān ile kur‘ān ile
anı yār et her nefes yā rab bi-ḥakḳ-ı çār-yār
84. eylemişdi ol cemāliyle münevver ‘ālemi
kıl müşerref sen de dīdārūnla tā rüz-ı şümār
85. daḥı yatdukça kara yerde ten-i pāki anuñ
‘ömr-i sermed verüben qardaşcuġın kıl kāmķār

10.

KAŞİDE-İ ĀB BERĀY-I İBRĀHĪM PĀŞĀ^(N3 11b)

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. levḥ-i zemīne yazsa neçe faşl u bāb u āb
ḥüsnün kitābın eyleyimez intihāb āb
2. taḥrīre başlasam kaçan evşāf-ı ḥaddünjī
odlara tutuşup qalem olur kitāb āb

-
- 78 Yeryüzüne dökülen yağmur taneleri değildir. Bulutlar göklerde dertlenerek gözyaşıyla dolmuşlar.
• yüzine: yüzinde N9.
- 79 Bu yas sebebiyle felekler maviler giyse, denizler acıyıp yüzünü dövse yeridir.
- 80 Dağlar son derece taş bağırılı olsalar da her zaman benim ahıma eşlik ederek haykırırlar.
- 81 A Hayretî! Taş değilsek, biz de taşlarla dövünüp bu hasretle haşre kadar yana yakıla ağlayalım.
- 82 Bazen sular gibi gözyaşları döküp ah edelim, bazen de çınar gibi el açıp dualar edelim.
- 83 Ya Rabbi! O dört sevgilinin hakkı için onu her nefeste huriler ve Rıdvan’la, imanla ve Kur’an’la dost eyle.
- 84 O güzelliğiyle âlemi nurlandırmıştı, sen de hesap gününe dek onu cemalinle şereflendir.
• dīdārūnla tā: dīdārūn ile N9.
- 85 Temiz bedeni kara toprakta yattıkça ona ebedî hayat verip onun kardeşliğini arzusuna kavuşanlardan eyle.
10. HD s. 29, N4 7^b, N9 10^b, N15 11^a, GHB 10^a, P 7^a.
- 1 Su yeryüzü sayfasına sayısız fasıl ve bölüm yazsa da senin güzellik kitabın (gibi) bir seçme (kitap) meydana getiremez.
- 2 Ne zaman senin yanağının vasıflarını yazmaya kalksam kalem ateşlere tutuşur, kitap su gibi olur.
♦ ḥaddünjī: ḥüsnünjī HD, N15. tutuşup: dutuşup N4, N9, N15; dutuşur GHB; düşüben P.

3. ger ‘ārızuñdan ey yüzi gül dāne-i ‘arāk
ṭamsa vērürdi ‘āleme bûy-ı gülâb âb
4. la‘lün firākı ile aķan gözlerüm yaşı
deryāya düşse ola ‘aķıķ-ı müzâb âb
5. bir kaṭra ağız yarını ṭamzursa yere yār
esrār olup ğubār ola şāfî şarâb âb
6. deryāya düşse zerre-i mihr-i cemāl-i dost
vērürdi kāyināta güneş gibi tâb âb
7. sen meh-liķānuñ işideli şuya girdüĝin
lerzân olur kaçan ki göre âfitâb âb
8. yüz buldı ise dilemiş éde muķâbele
âyîne-i ‘izāruña ey âfitâb âb
9. gördi şafâ-yı ‘ārızuñ ğaşı olup revân
düşdi yüzünün üstine étdi ḥicâb âb
10. bî-iḥtiyâr vâlih olup gitdi kendüden
dîdâr-ı yârı seyr édeli bî-niķâb âb
11. başumda âhum odını yaşımla der gören
bir sâye bân-ı âteşe olmuş ṭnâb âb
12. bencileyin fiĝânlar édüp devr elinden âh
döker hemîşe dîdelerinden dölâb âb
13. baḥtum sitâresini nuḥûsetde görelî
aķıtdı şubḥa dek gece ‘ayn-ı şihâb âb
14. bir ḥaddeyem ki sîm ü zerün adın anḍılar
aķıtdı yüzüm üzre gözüm bî-ḥisâb âb

-
- 3 Ey gül yüzlü! Eğer yanağından bir ter damlasa, o damla tüm âlemi gül kokuturdu.
• ṭamsa: damsa P.
  - 4 Senin dudağından ayrı kalışimla gözlerimden akan yaş denize düşecek olsa o deniz erimiş akik (kırmızına) döner.
  - 5 Sevgili ağız suyunun bir damlasını yeryüzüne damlatsa, toprak esrar olur, su saf şaraba dönüşür.
  - 6 Dostun güzellik güneşinin zerresi deryaya düşse, o deniz kâinata güneş gibi parlaklık verirdi.
  - 7 Sen ay yüzlünün suya girdiğini işittiğinden beri, güneş ne zaman suyu görse titremeye başlar.
  - 8 Ey güneş yüzlü sevgili! Su senden yüz bulduğu için senin yanağının aynasına karşılık vermek istemiş.
  - 9 Ey sevgili! Su senin yanağının parlaklığını görünce utandı, kendinden geçerek yüz üstü akıp gitti.
  - 10 Su, sevgilinin yüzünü peçesiz temaşa ettiğinden beri kendinden geçmiş iradesi elinde olmayan bir şaşkın olmuştur.
  - 11 Başımda ah ateşimle gözyaşımı gören “su, ateşten bir çadıra ip olmuş” der.
  - 12 Dolap, benim gibi feleğin elinden figan ederek daima gözlerinden yaş döker.
• dölâb: ṭölâb N4, N15.
  - 13 (Göğün gözü) bahtımın yıldızını talihsizlik içinde gördüğünden gece sabaha kayan yıldızlarla yaş döktü.
• şihâb: seḥâb P.
  - 14 Öyle bir haddeyim ki, altın ve gümüşün adını andıkları zaman gözüm yüzüm üstüne hesapsız yaş döktü.

15. sâyil görüp gözüm yaşını rûy-ı luṭf ile
vêrüp bu ḥastaya yine şāfī cevāb āb
16. dēdi yüzüñi şu gibi bir āsitāna sür
kim buldı aḡa êrmek ile feth-i bāb āb
17. pāşā-yı a‘zam ol k’ese luṭfı nesīmi ger
la‘l ola ḡara ṭaş ola dürr-i ḥoş-āb āb
18. ḡün adın aḡdı cūş ēdūben şu gibi revān
okıdı uşbu maṭla‘ı ēdūp ḥitāb āb
19. eyledi āsitānuḡa ḡün intisāb āb
buldı şafā-yı ḡalb oluban kāmīyāb āb
20. yüz süreli eşigüne bir ḡadre êrdi kim
yıllarla ṭursa gitmege êtmez şitāb āb
21. keffün ḡihāna şol ḡadar eyler nişār sīm
rûy-ı zemīne saçmaz o denlū seḡāb āb
22. keff-i kerīm ile olımaḡ bir le‘īm eli
feyz êtmede ḡihānda olur mı serāb āb
23. ḡahrūḡ odı êrişse yaḡardı havāda nār
luṭfuḡ nesīmi esse olurdı türāb āb
24. ṭiḡün ‘adū vilāyetini şöyle yıḡdı kim
şan mülk-i ḡaydafā durur êtdi ḡarāb āb
25. êy pīr olası tāze cūvān ṭiḡün olmasa
nūş eylemezdi rāḡat ile şeyḡ ü şāb āb

-
- 15 Su, gözyaşımı akar vaziyette görüp iyilik yüzüyle bu hastaya yine saf bir ilaç vererek.
• gözüm: gözi N9. rûy-ı: didi N15.
  - 16 Su gibi yapıp yüzünü bir eşige sür, dedi. Nitekim su ona kavuşunca nasibini buldu.
♦ yüzüñi şu gibi; yüzini şu gibi HD; şu gibi yüzüñi N9.
  - 17 O ulu paşa ki, iyilik rüzgârı estiḡinde kara taşı lal, suyu da parlak inciye çevirir.
• a‘zam ol k’ese: a‘zamuḡ êre N9.
  - 18 Su, adını andıḡı zaman çoşarak hitaba gelip su gibi akıcı olan/akıcı bir şekilde/ hemen şu matlaı okudu.
  - 19 Su, senin dergâhına girdiḡi için kalp huzuru bularak arzusuna kavuştu.
  - 20 Ey sevgili! Su senin eşigine yüz süreli öyle bir itibar kazandı ki orda yıllarca kalsa da gitmekte acele etmez.
• ṭursa: dursa N4, N15, P.
  - 21 Ey sevgili! Elin cihana o kadar gümüş saçar ki yeryüzüne bulutlar bile o denli su saçmamıştır.
• sīm: kīm P.
  - 22 Cömertlik eliyle cimrilik eli aynı olamaz. Dünyayı bereketlendirme bakımından serap ile su aynı olur mu?
• serāb: şarāb GHB.
  - 23 Senin kahrının ateşi erişse havada yangın çıkartır, lütfunun rüzgârı esse toprak su olur.
  - 24 Kılıcın düşman ilini, suyun Kaydefâ ülkesini yıkması gibi yerle bir etti.
• durur: -dur GHB.
  - 25 Ey pır (ömürlü) olası genç yiḡit! Senin kılıcın olmasa genci yaşlısı kimse rahatça su içemezdi.

26. tīgün durur bu çarhı koyan çarha dāyimā
dönmezdi bulmayaydı eger āsiyāb āb
27. tahrik-i bād ile n'eder idi zirih gēyüp
tīgünden etmeyeydi eger ictināb āb
28. şemşir-i 'adlūne tayanup arķalanmasa
yatmazdı şırtı üstine bī-ictināb āb
29. 'adlūn şu resmedür ki zamānuḡda ḡusrevā
hergiz ḡabāb ḡānesin etmez ḡarāb āb
30. başsaḡ rikāba vaḡt-i ḡazāb pāy-ı ḡışmunı
olurdu heybetünden eriyüp rikāb āb
31. ger yer yüzinde kırasın otaḡ-ı ḡadrūḡı
şerminden eriyüp ola bu nūh ḡabāb āb
32. gerçi ki başdı geçdi yüce āsitānuḡı
alçaḡa düşdi çekdi neçe ıztırāb āb
33. deryāda ḡatrasın edemez ḡaşra dek beyān
medḡūḡ risālesin yaza ger bāb bāb āb
34. söylerse ḡayretī ne var eş'ār-ı ābdār
'ādet durur hemīşe akıdur türāb āb
35. bir būstān-ı serv durur bu ḡaşıde kim
uḡrar kenārına şanasın bī-ḡisāb āb
36. ḡalk-ı cihāna olmuş iken bā'ış-i ḡayāt
ḡulḡ-ı mu'ānide ola 'ayn-ı 'azāb āb
37. yakmaya nār saḡa hevādār olanları
maḡşerde şuna ellerine bū-türāb āb

-
- 26 Bu felek çarkını çıkırğa yerleştiren daima senin kılıcıdır. Nitekim değirmen çarkı suyu bulmasaydı dönmezdi.
- 27 Eğer su senin kılıcından çekinmeseydi rüzgârın kışkırtmasıyla zırh giyip neler yapardı?
• bād ile: bâda GHB.
- 28 Su, senin adalet kılıcına güvenip yaslanmasa sırt üstü emin bi şekilde uzanamazdı.
♦ N4-. şırtı üstine: ḡayretī GHB. tayanup: dayanup P. arķalanmasa: arķalamasa HD.
- 29 Ey padişah! Öyle bir adaletin var ki senin iktidarında su, hava kabarcığının bile evini tahrip etmez.
- 30 Gazap vaktinde, öfke ayaḡını üzenḡiye bassan, senin heybetinden üzenḡi eriyip su olurdu.
- 31 Eğer itibarının çadırını yeryüzüne kuracak olsan, hava kabarcığı misali olan bu dokuz felek utancından eriyip suya döner.
- 32 Su yüce eşḡının üstüne basıp geçtiḡi için alçaklara düşüp sayısız ızdıraplar çekti.
- 33 Eğer su, bölüm bölüm senin övgü kitabını yazacak olsa ḡaşre kadar o denizin bir damlasını bile beyan edemez.
- 34 Hayretī, akıcı şiirler söylese buna şaşılır mı? Nitekim topraḡın daima su akıtması âdettir.
• ne var: nola P.
- 35 Sanırsın ki bu kaside kenarında hesaba gelmez derecede çok suyun aktıḡı bir servi bostanıdır.
• şanasın: nitekim N4.
- 36 Su cihan halkına hayat kaynaḡı olduḡu gibi inatçı huylu kimseye azap kaynaḡı olsun.
- 37 Ateş sana âşık olanları yakmasın, Ebû Turāb maḡşerde onlara su ikram etsin.

38. şu kıya düşmen ocağına tîğ-i âbdâr
eyleye zulm esâsını yıkup harâb âb
39. bahtuñ cüvân u râyun ola pîr dâyimâ
sâyende içe râhat ile şeyh ü şâb âb

11.

KAŞİDE-İ KILIÇ BERÂY-I MEHMMED BEG (N3 13b)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. neçe eller günler açmış bir dilâverdür kılıç
lîk sulţânuma her yüzden musahhardur kılıç
2. beline hıdmet kuşağın iki yerden kuşanup
emrüne bel bağladı bilençe çâkerdür kılıç
3. kuşadup zerrîn kemer yanunça şalındur yûri
kim henüz bir sâde-rû maḥbûb dilberdür kılıç
4. dostlar içe ḥayât âbını tîğünden velî
düşmenün elin günin yakmada âzerdür kılıç
5. cevşen-i pülâdına inen ṭayanmasun 'adû
eyle şanmasun ki ya şeşper ya ḥancerdür kılıç
6. üstine dîn düşmeni kâfirlerün odlar şaçar
şanki dîn gencînesi ḥıfzına ejderdür kılıç
7. şuvarıldı himmetün âbıyla sulţânım senün
anun için pür-şafâ vü tâze vü terdür kılıç

-
- 38 Parlak (çelik) kılıcın düşmanın ocağına su koysun, (bu) su da zulmün temelini yıkıp dağıtsın.
• yıkup: dâim GHB.
- 39 Bahtın genç, düşüncen pir gibi olup yaşlısı genci herkes senin gölgede daima rahatlıkla su içsin.
11. HD s. 32, N4 2a, N9 11b, N15 12a, GHB 11a, P 10b.
- 1 Kılıç nice memleketleri fethetmiş bir kahramandır fakat her yüzüyle sultanımın hükmüne tabi olmuştur.
- 2 Ey sultanım! Kılıç, iki tarafından hizmet kuşağını kuşanarak senin yanınca bulunup emrine bel bağlayan kölendir.
- 3 Ey Sultanım! Altın işlemeli kemeri takıp o henüz yalın yüzlü gönüllere hükmeden bir sevgili olan kılıcı yanınca salındırarak yürü.
• kuşadup: kuşanup N4. şalındur yûri: şalınur yürür N4.
- 4 Kılıç, senin düşmanın yerini yurdunu yakmakta bir ateştir fakat dostların, hayat suyunu kılıcından içe.
• yıkmada: yıkmağda N15, GHB, P. âzerdür: âzerdür GHB; ejderdür P.
- 5 Düşman, kılıcın gürze yahut hançere benzediğini sanıp çelik zırhına çok güvenmesin.
• ṭayanmasun: dayanmasun P.
- 6 Kılıç, sanki din düşmanı kâfirler üzerine ateşler saçan, din hazinesini korumakla görevli bir ejderhadır.
- 7 A sultanım! Kılıca senin himmet suyundan su verildiği için çok berrak ve ışıltılıdır.
• senün: benüm N9.

8. tañ mı uğrında bahādurlar anuñ ser vèrseler
baş keser iklīm açar bir ġāzī serverdür kılıç
9. hayl-i düşmen ger demür tağ olsa döndürmez yüzün
toğrusını dèyelüm haylī dilāverdür kılıç
10. arķalandı haylī yüz vèrüp çekelden yanuña
ol sebebden ķanda kim varsa mużafferdür kılıç
11. uğramaz yanına zenlerden kaçır i'rāz èder
bir mücerred sāde-dil gerçek ķalenderdür kılıç
12. şehsüvārā nèce havf ètmeye tīġünden 'adū
bir nefesde nèce düşmenler keser erdür kılıç
13. tīz olur ġāyetde gördükce 'adūnuñ leşkerin
serverā benzer bulutdan nem ķapar terdür kılıç
14. ebr gibi taġıdur erbāb-ı küfrün dèrnegin
şan muħammed beg elinde bād-ı şarşardur kılıç
15. bir suħanverdür o kim hindū ġulāmıdur ķalem
bir dilāverdür o kim yanınca çākerdür kılıç
16. ħıdmetinde boynı baġlu bir ķulı olmuş durur
gerçi kim bir şehriyār-ı heft-ķişverdür kılıç
17. keffi bir deryā-yı bī-pāyāndur anda fi'l-meşel
her hūnerden ġayrı bir pākīze gevherdür kılıç
18. kim durur anuñ gibi bir tīz-ķab'-ı mū-şikāf
kim anuñ envār-ı zihniyle mūnevverdür kılıç

-
- 8 Kılıç, önden gidip, ülkeler fetheden gaza edici bir komutandır. Yiğitler onun uğrunda başlarını verseler buna şaşılır mı?
  - 9 Düşman sürüsü çok çetin olsa da yüzünü döndürüp geri adım atmaz. Doğrusu kılıç çok cesurdur.
♦ toğrusını: toğrusın mı N4, N9, GHB, P; doğrusın mı N15. dilāverdür: hünervedür HD, N9, N15. demür: temür N15, GHB, P. dağ: taş GHB. (N9'da on altıncı beyittir.)
  - 10 Sen ona yüz verip, yanına aldıġından beri çok kuvvetlendi. Bu sebeple kılıç nerede olursa olsun zaferin sahibidir.
• vèrüp: buldı N4.
  - 11 Kılıç, kadınlardan yüz çevirip kaçır, yanlarına uğramaz. O katıksız saf gönüllü gerçek bir kalenderdir.
  - 12 Ey beyatlı! Düşman kılıcından nasıl korkmasın? O bir anda sayısız düşmanı kesen bir yiğittir.
  - 13 Ey komutan! Kılıç buluttan nem kapıp ıslanır gibi düşman askerini gördükçe son derece keskinleşir.
  - 14 Küfür ehlinin meclisini bulut gibi daġıtan kılıç **Mehemmed Bey**'in elinde sanki şiddetli bir rüzgārdır.
• şan...kılıç: şanki din gencīnesi hıfzına ejderdür kılıç N9. taġıdur: daġıdur N15, P.
  - 15 Kalem onun güzel sözler söyleyen kulu, kılıç da onun yanında bulunan yiğit kölesidir.
• ķalem: ġılāf N9; anuñ GHB.
  - 16 Gerçi kılıç yedi iklimin padişahıdır fakat (Mehmet Bey'in) hizmetinde onun boynu baġlı kölesi olmuştur.
  - 17 Onda, engin denizlerin köpüğü gibi olan sayısız hūnerden başka kılıç da tertemiz bir cevherdir.
• ġayrı: ayrı P.
  - 18 Onun gibi kılı kırk yararcasına keskin karakterli kim vardır ki kılıç onun zihninin parlaklığıyla nurlanmış olsun?
• kim durur: kimdür GHB.

19. mîvesi olsa ‘aceb mi âyet-i *fethün karîb*
remz bostânında çün bir şâh-ı nev-berdür kılıç
20. cânı yokdur şınmaya bir dem ‘adûnuñ leşkerin
büt-şikenlikde şan ibrâhîm-i âzerdûr kılıç
21. zulmet-i kalb-i ‘adû içre arar âb-ı hayât
heft kişver pâdişâhı ya sikenderdûr kılıç
22. yanuğa ‘uryân idi geldükde evvel şimdi lîk
şalınur zerrîn kemerlerle tüvângerdûr kılıç
23. bekleyüp yanuğ edindi çün seni ‘âlî sened
işin altun eyledi şan kîmyâgerdûr kılıç
24. tañ mıdur erbâb-ı erkân içre olursa güzîn
cümleden âlât-ı harb içinde mihterdûr kılıç
25. himmetündür böyle gâyet tîz eden şemşîrünü
‘arşa-i ‘âlemde keskin gerçek erlerdûr kılıç
26. serverâ ya‘nî dilâverler elinde olmasa
fi’l-meşel bir berg-i süsenle ber-â-berdür kılıç
27. üstine cân vërdüğüm ‘ayb étme kim cânânumun
hanceriyle kan yalaşmışdur birâderdûr kılıç
28. ehl-i diller gibi jeng-i gamda kıma kıl halâş
yanuğa al ilerü çek çün hünerverdûr kılıç

-
- 19 *Fethün karîb* ayeti onun hayal bahçesindeki meyvesi olsa buna şaşılır mı? Nitekim kılıç taze bir daldır.
• nev-berdür: şanavberdür GHB. çün: kim P.
  - 20 Kılıç, put kırmada Azer oğlu İbrâhim (kissası) gibidir. Canı olmadığı için düşmanın askeri onu mağlub edemez.
• leşkeri: ‘askeri N9. âzerdûr: âzerdûr GHB.
  - 21 Düşmanın kalbinin karanlığında bengü suyu arayan kılıç, ya yedi iklimin padişahı ya İskender’dir.
• arar: irer N9.
  - 22 Kılıç, senin yanına geldiği ilk zaman çıplaktı fakat şimdi palazlanmış, altın kemerlerle salınarak yürüyor.
• evvel: ammâ N15.
  - 23 Kılıç, senin yanında durup seni yüce bir dayanak edindiği için sanki bir kimyager olup işini altına çevirdi.
• bekleyüp: beglenüp P.
  - 24 Savaş aletleri içinde hepsinden önce gelen olan Kılıç, liyakat sahipleri arasında seçkin olsa buna şaşılır mı?
• erbâb u erkân: aḥbâb-ı erkân N4; erbâb-ı erkân N7, N9, N15, GHB, P. cümleden: cümleten N4.
  - 25 Âlem arsasının keskin kılıçları olan gerçek yiğitleri böyle son derece (kılıç gibi) keskinleştiren senin lütfundur.
• N4-. himmetündür: himmetünden N15; himmetün GHB. böyle: bile N15.
  - 26 Yani ey başbuğ! Bahadırların elinde olmasayan kılıcın bir susen yaprağından farkı yoktur.
  - 27 Sevgilimin hanceriyle kan yalaşıp kardeş olmuş olan kılıca canımı vermemi ayıplama.
• kim cânânumun: cânâ himmetün N4. (N9’da otuz birinci beyittir.)
  - 28 Kılıcı yanına al ileri çek, âşıkları (bıraktığın) gibi onu gam pasının içinde bırakma, zira o çok maharetlidir.
• jen-i gamda kıma: kıma jeng-i gamda P. (N4’te 26. beytin öncesinde yer almaktadır.)

29. şanma kim meydān yüzinde her nacaķ keskin olur
yine şol pür-cevher olan ehl-i dillerdür kılıç
30. yüreginde cevheri olanda maḥfīdür hüner
beyzā-i pūlādda nite ki muzmerdür kılıç
31. her ne denlū ferbiḥ ise bozdoğandan yeg durur
ḥayretī gibi yarardur gerçi lāğardur kılıç
32. şimdilik bir pehlevānıyam suḥan meydānının
dost u düşmen içre destümde muḥarrerdür kılıç
33. şöyle şaflar bağladı ebyāt-ı şî'rüm gūyiyā
ellerinde şol dilāverler gibi vardur kılıç
34. tîz-tab' ārāyîş-i ehl-i kemāl olmuş durur
nēte-kim her pehlevāna zîb ü zîverdür kılıç
35. yèridür dāyim hüner ehline eylersen nazar
kim hünerver olduğıyçün böyle manzardur kılıç
36. nēte-kim geh şekl-i ḥancer geh siper olur kamer
'arşa-i eflākde ḥurşîd-i ḥāverdür kılıç
37. dilerem ḥaķdan kılıcuḡ keskin olsun dāyimā
nēte-kim evlād-ı 'oşmāna musaḥḥardur kılıç

12.

KAŞİDE-İ RŪZGĀR BERĀY-I İŞĤĀK BEG ^(N3)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'ıyş u nüş et geldi eyyām-ı şafā-yı rŭzgār
ya'nî açıldı bahār-ı dil-güşā-yı rŭzgār

- 29 Cenk meydanında her balta keskin olur sanma! Hakiki kılıç, yine şu cevherlerle dolu olan âşıklardır.
• olan: N4-. pür: bir N4. yüzinde: içinde N15.
- 30 Hüner, yüreğinde cevher bulunanda gizlidir. Nitekim kılıç kınının içindedir.
- 31 Bozdoğan gürzü ne kadar cüsseli olursa olsun; kılıç, gerçi biraz incedir, fakat Hayretî gibi cesurdur.
• yarardur: bir âzer N4, P; bir âzer N15; birâder GHB.
- 32 Ben söz meydanının bir pehlivanı olarak dost ve düşmanların içinde şimdi kılıcımı elimde tutmaktayım.
- 33 Şiirimin beyitleri sanki eli kılıçlı bahadırlar gibi saf bağlamışlardır.
• dilāverler: bahâdırlar GHB.
- 34 Keskin yaradılışlı kılıç, kemal sahiplerinin zinetidir. Aslında kılıç her pehlivanın süsüdür.
♦ tîz-tab': tîz-tâb' HD. her: bir N9.
- 35 Daima hüner sahiplerine iltifat etsen yeridir, zira kılıç da böyle maharetli olduğu için iltifat görür.
• dāyim: her dem N4.
- 36 Felek arenasındaki kılıç doğunun sultanıdır. Bu sebeple ay bazen hançer bazen de kalkan şekline girmektedir.
• kamer: kamu N15; hilâl GHB, P.
- 37 Hak'tan kılıcının daima keskin olmasını dilerim, zira kılıç Osman oğullarının emrindedir.
12. HD s. 35, N4 6a, N9 12b, N15 13b, GHB 12a, P 11b.
- 1 Ye iç, keyfine bak! Doğrusu, devrin gönül açıcı çiçekleri açıldı, eğlence günleri geldi.

2. cümle ihyâ oldu emvât-ı nebâtât-ı zemîn
şan dem-i 'îsâ durur bād-ı şabā-yı rûzgār
3. her şecer kurdı çemende bir otağ-ı nîl-gün
her gedâ oldu yine bir pâdişā-yı rûzgār
4. olmasun mı başına sultân bu dem âvâreler
oldı her bir gûşe bir devlet-serāy-ı rûzgār
5. günleri toğdı ııındı hâline dervîşler
gördiler fi'l-cümle çün mihr ü vefā-yı rûzgār
6. kāmran êtdi bir elden 'âlemi bād-ı bahār
birdür istiğnâda serdâr u gedā-yı rûzgār
7. 'îd-i nevrûz oldu tañ mıdur çemende her şecer
el uzadup êtseler ger merhabā-yı rûzgār
8. şalınurlar çār-sû-yı gülşen içre nâz ile
gêydi her bir şâh bir la'lîn kabā-yı rûzgār
9. nergisün başında bir şāhāne tâc-ı zer-nigār
lâlenün destinde bir cām-ı şafā-yı rûzgār
10. her tarafından dāmen açmışdur şükûfe yêr yêrin
çün direm-rîz oldu eṭrāfa şabā-yı rûzgār
11. defter ü dîvân-ı gülden dāyimā eş'âr okur
hānķāh-ı bāğda destān-serā-yı rûzgār
12. dil uzatmışdur çemen söyler zebān-ı hâl ile
bādedür ğam derdine bu dem devā-yı rûzgār
13. vaktidür kim açasın mir'ât-i kalbi pāsdan
şaykal-ı dildür şarāb-ı ğamzedāy-ı rûzgār

-
- 2 Zemin yüzündeki ölü bitkiler hep dirildiler, bu mevsimin sabah yeli sanki İsâ'nın nefesidir.
  - 3 Yine her ağaç bahçede nil renkli bir çadır kurdu ve her dilenci zamanın bir padişahı oldu.
  - 4 Her bir köşe zamanın mutluluk sarayı olmuşken, bu avarelerin her biri birer hür sultan olmasın mı?
  - 5 Dervişlerin hâline güneş doğduğu için ısındılar, böylece zamanın sevgi ve vefasını bütünüyle gördüler.
• toğdı: doğdı N15, P. ııındı: osandı N15.
  - 6 Bahar rüzgârı âlemi bir elden öyle bahtiyar etti ki zamanın dilencisi de başkanı da gönül tokluğunda bir oldu.
  - 7 Bahar bayamı geldi! Çimendeki her ağaç el kaldırıp rüzgârla merhabalaşsa buna şaşılır mı?
♦ îd-i nevrûz: îd ü nevrûz HD.
  - 8 Zamanın lal işlemeli bir kaftanını giyen her bir şah gül bahçesinin dört bir yanında nazlı nazlı salınmakta.
  - 9 Nergisin başında altın işlemeli, padişahlara layık bir taç; lalenin elinde devrin mutluluk kadehi.
  - 10 Mevsimin sabah yeli etrafa dirhem saçtığı için sıra sıra çiçekler her taraftan eteklerini kaldırmışlardır.
  - 11 Zamanın destan okuyucusu, bağ evinde daima gül kitabından şiirler okumakta.
  - 12 Çimenlik, hâl diliyle laf atıp "Şu anda gam derdine devrin devası şaraptır." der.
  - 13 Devrin gam dağıtan şarabı gönlün cilasdır; vaktidir, kalp aynasını pastan temizleyesin.

14. bir iki gün ‘ıyş u nüş èt kim degüldür pâydar
çünki âb üzre urulmuşdur binâ-yı rûzgâr
15. devr-i sâgardur fenâya vërme gülşen gûşesin
yokdur ey ‘ârif bilürsin çün beķâ-yı rûzgâr
16. bâğ u râğ içre geçür ‘ömrün aķar şular gibi
olmasun dersen eger ey dil hebâ-yı rûzgâr
17. gūyiyâ bir bî-naẓîr ü bî-bedel maḥbûbdur
buldı şol vech ile zîb ü fer liķâ-yı rûzgâr
18. ‘âlemün seyr ètdi bu vech ile çün ra‘nâlığın
her çenâr el ķaldırup eyler du‘â-yı rûzgâr
19. gömgök oldu yine ruḥsâr-ı benefşe ğâlibâ
bencilenin çok yemişdür sillehâ-yı rûzgâr
20. fâris-i şahrâ-yı ‘işretdür ser-â-ser kâyinât
bir benem ‘âlemde pâ-mâl-i ‘anâ-yı rûzgâr
21. her kişi bâğ-ı şafâda ‘ıyş u nüş ètmekde lîk
ben gedâ künc-i belâda mübtelâ-yı rûzgâr
22. gâh gâh ancak seg-i kūyuñ durur yâd eyleyen
yoḥsa yad olmuş durur her âşinâ-yı rûzgâr
23. görmedüm hengâme-i âfâķ içinde bir daḥı
çok baķa-gördüm benüm gibi fenâ-yı rûzgâr
24. olmuş idüm vâdî-i ḥayretde sergerdân ḥired
dèdi nâgeh göñlüme ey bî-nevâ-yı rûzgâr

-
- 14 Bir iki gün ye iç eğlen, çünkü zaman binası olan dünya su üzere kurulmuş olup kalıcı değildir.
  - 15 Ey arif! Kadeh zamanıdır, gül bahçesindeki köşeyi hiç etme/dünyaya değişme. Nitekim bilirsin, zaman/bahar kalıcı değildir.
  - 16 Ey gönül, rûzgârın savruğu toz gibi olmasın dersen, ömrünü akar sular gibi bağlarda bahçelerde geçir.
• N4-. ey: bu GHB, P.
  - 17 Baharın yüzü öyle canlılık bulup süslendi ki eşi benzeri bulunmayan bir sevgili döndü.
  - 18 Bu şekilde âlemin güzelliğini seyrettiği için her çınar ellerini kaldırıp rûzgâr/bahar duasına durdu.
• bu vech ile çün: çün bu vech ile N9, GHB.
  - 19 Menekşenin yanağı yine mosmor oldu, galiba tıpkı benim gibi zamanın çok tokadını yemiştir.
  - 20 Eğlence ovasında bütün kâinat atlı olduğu hâlde âlemde zamanın zahmetinin ayakları altında çiğnenmiş olan bir ben varım.
• ‘anâ-yı: gubâr-ı N4.
  - 21 Herkes mutluluk bağında içip eğlenmekte, fakat ben zavallı bela köşesinde feleğin belasına uğradım.
  - 22 Gerçekten devrin tüm dostları yabancı olmuştur, ara ara beni ancak mahallenin iti hatırlar.
• gâh gâh: gâh geh N4, N9, N15, GHB.
  - 23 Çok günler gördüm / çok bakıp gözlemladım fakat dünyanın hengâmesinde benden kötüsünü görmedim.
• gibi: bigi GHB.
  - 24 Şaşkınlık vadisinde şaşkın hâldeyken akıl, yersiz yurtsuz gönlüme “ey feleğin nasipsizi!” diye seslendi.
• GHB-.

25. kimse bilmez mi bu vādīde ‘aceb hālün senün
yoḥsa ḳalmadı mı erbāb-ı seḥā-yı rūzgār
26. dēdi ol dem cānib-i ḥaḳdan baṇa ilhām olup
var durur var bir daḥı devlet-fezā-yı rūzgār
27. ḥazret-i iṣḥāk beg kim dest-i cūdında anuṇ
gūyiyā bir fūls-i aḥmerdür bahā-yı rūzgār
28. bir kerem ḳānı seḥā ‘ummānıdur kim her nefes
mevc urur keffinde deryā-yı ‘aṭā-yı rūzgār
29. bir ṭabīb-i cāndur ol kim derdmend olanlara
eşiḡi ṭopraḡıdur dārü’ş-ṣifā-yı rūzgār
30. bir sikender durur ol k’āyīne-i gītī-nümā
gönli yanında anuṇ bir bī-ḥayā-yı rūzgār
31. ḳara ṭaşı la’l éderken āfitāb-ı zer-feṣān
dest-i cūdında anuṇ bir kehrübā-yı rūzgār
32. düşse ṣaḥrāya nesīm-i himmet-i bālāsı ger
bī-tekellūf serv ola her bir giyā-yı rūzgār
33. ḳaldurur sen zerreyi ṭopraḡdan ol āfitāb
ḡam yēme ṣimden gērü ēy ḥāk-i pāy-ı rūzgār
34. ḳara ṭopraḡ idün ammā iṣün altun eyledün
çünki bu dergāha ērdün ēy gedā-yı rūzgār
35. çünki bu dergāha ḳılduṇ intisāb ēy **ḥayretī**
umaram kim āḥir ola ḡuṣṣahā-yı rūzgār

-
- 25 Acaba bu vadide kimse senin hâlimden haberdar mı değil, yoksa âlemde cömertlik sahibi bir kimse kalmadı mı?
  - 26 O vakit Hak tarafından bana ilhamen şöyle söylendi “Şu zamanda talihi döndürecek biri kişi vardır.”
• bir daḥı: yūri bir N4, GHB, P.
  - 27 İshak Bey Hazretleri ki dünyanın değeri onun cömertlik elinde bulunan bir bakır para kadardır.
  - 28 O öyle bir lütuf madeni, öyle bir cömertlik denizidir ki zamanın ihsan denizi daima onun elinde dalgalanır.
  - 29 O öyle bir can tabibidir ki eşiḡinin topraḡı dertli olanlar için zamanın şifa kapısıdır.
  - 30 O öyle bir İskender’dır ki onun gönlünün yanında cihanı gösteren ayna zamanın yüz­süzüdü­dür.
• N4-. bī-ḥayā-yı: bī-hebā-yı N15.
  - 31 Altın saçan güneş, kara taşları kızartıp yakut yaptığı hâlde, onun cömertlik elinde bulunan felek tespihindeki bir kehribar taşıdır.
  - 32 Eğer yüce himmetinin yeli kırlara uğrasa, o anda orada bulunan her bir ot kolaylıkla bir serviye dönüşür.
• giyā-yı: giyāh-ı GHB.
  - 33 Ey zamanın ayaklar altına aldığı! O güneş, senin gibi bir toz zerresini de yerden kaldırır, artık gam yeme!
• (N15’de otuz yedinci beyittir.)
  - 34 Ey devrin dilencisi! Kara toprak (gibi kıymetsizdin) ama bu dergāha kavuştuḡun için işini altına çevirdin.
• dergāha: deryāya N4.
  - 35 Ey Hayretî! Bu dergāha bağlandığın için dünya dertlerinin son bulacağını umuyorum.

36. bulduğunca rûz u şeble zîb ü zîver kâyinât
olduğunca mihr ü meh hüsni ü bahâ-yı rûzgâr
37. gerd-i gamdan şaklasun âyîne-i qalbin hudâ
âfitâb olduğça mir'ât-ı cilâ-yı rûzgâr

13.

KAŞİDE-İ 'İDİYYE BERÂY-I İBRÂHİM PÂŞÂ ^(N3 16a)

Mef'ulü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. bûlbûl hezâr şevk ile édüp nevâ-yı 'îd
şaldı cihân içine şadâ-yı şalâ-yı 'îd
2. geldi erişdi mevsim-i 'ıyş u şafâ dëyü
gül gibi güldi gülşen açıldı lîkâ-yı 'îd
3. şöyle tönandı dürlü şükûfeyle yêr yüzi
güyâ ki oldı cümle beyâbân fezâ-yı 'îd
4. şoymışdı gerçi her şeceri rehzen-i şitâ
gëydürdi mihr édüp yine devrân kabâ-yı 'îd
5. her şâh-ı şûh câme-i sebz ile tönanup
eyler biri biriyle tûrup merhabâ-yı 'îd
6. şevk ile rakşa girdi elin qarşuban çenâr
başladı çün terennüme destân-serâ-yı 'îd
7. ebr-i bahâr yine gül-efşânlığ eyleyüp
cârû-keş oldı geldi nesîm-i şabâ-yı 'îd
8. tûrup 'ale's-seher ikisi el bir eyleyüp
ferş-i cihâna vërdiler ânî cilâ-yı 'îd

36 Kâinat gece gündüz süslenip güzellendikçe; ay ve güneş feleğin güzelliği ve zerafeti olduğça...

37 Güneş, feleğin parlak aynası olarak kaldıkça Allah kalbini gam tozundan korusun.

13. HD s. 39, N4 8^a, N9 13^b, N15 14^b, GHB 13^a, P 12^b.

1 Bûlbûl, bir hayli aşka gelip şenlik nağmeleri söyleyerek cihana bayram salasını okudu.

2 İçki ve eğlence mevsimi geldiği için gül bahçesi gül gibi güldü, bayramın yüzü açıldı.

3 Yeryüzü türlü türlü çiçeklerle öyle donatıldı ki sanki çöller cümleten bayram yerine döndü.

• tönandı: donandı N15.

4 Gerçi kış eşkıyası her bir ağacı soymuştu fakat devran merhamet ederek onlara yine bayramlık kaftan giydirdi.

5 Yeşil elbiselerle süslenmiş her nazlı dal, durup birbirlerinin bayram selamı verir.

• tûrup: durup N15, P. câme-i sebz ile: dürlü şükûfeyle P.

6 Şenliğin destan okuyucusu okumaya başlayınca çınar ellerini çırparak aşkla dans etmeye durdu.

7 Bahar bulutu gül dağıtıcılığı yaptı, bayram sabahının yeli yine geldi süpürgeci oldu.

8 Seher vaktinde ikisi el birliği edip yeryüzünde hızlıca bayram temizliği yaptılar.

• tûrup: durup N4, N15, P.

9. bir meclis-i şafâ bezedi yine nevbahâr
vêrdi cihâna zînet ü zîb-i bahâ-yı ‘îd
10. şâhâne oturup yine la‘lîn ayağ ile
güller tutarlar elde mey-i dil-güşâ-yı ‘îd
11. ebr-i bahâr jâleden eṭbâḳ-ı lâleye
ṭoldurdu nuḳl-i tâze ki ola ğıdâ-yı ‘îd
12. bu meclis-i şafâda münâdî olup hezâr
her gûşede çağıruban eyler nidâ-yı ‘îd
13. bâḳî degül durur bu demi hoş geçür ‘azîz
üç gün durur bu şevket ü bu hûy u hây-yı ‘îd
14. çün zînetin bu vech ile gördi zamânenün
bir şî‘r okıdı gül gibi destân-serâ-yı ‘îd
15. eyler hezâr yârı ile merḥabâ-yı ‘îd
neşr oldı ‘âleme yine bûy-ı vefâ-yı ‘îd
16. geldi o dem ki ‘âşık u ma‘şûḳ cem‘ olup
bî-bâḳ ṭurup eyleyeler seyr-i cây-ı ‘îd
17. gül bülbül ile hem-nefes ü bülbüleye cām
hem-dem olup hemîşe sürerler şafâ-yı ‘îd
18. gül yüzlü goncalar buluban zîb ü fer yine
ḥuld-i berîne ṭa‘n eder oldı fezâ-yı ‘îd
19. miftâḥ-ı mâh-ı nevle yine ey ṭabîb-ı cân
açıldı gül gibi der-i dârü’ş-şifâ-yı ‘îd

-
- 9 İlkbahar, yine bir sefa meclisi donattı ve dünyayı bayram zerafetinin güzelliğiyle süsledi.
• bezedi: yazdı GHB.
  - 10 Güller, yine padişahlar gibi oturup lal renkli kadehler ellerinde, bayramın gönül açıcı şarabını tutuyorlar.
• tutarlar: dutarlar N4, N15, GHB, P.
  - 11 Bahar bulutu, şenlik ikramı olarak lale tabaklarını çiğ tanelerinden taze mezelerle doldurdu.
• ki ola: k’ola GHB.
  - 12 Bülbül bu sefa meclisinin çığırtkanı olarak her köşeden seslenip bayrama davet eder.
• nidâ-yı: nevâ-yı N4. olup: idüp N9.
  - 13 Ey aziz! Bayramın bu ihtişam ve şamatası üç gündür. Baki olmayan bu anı hoş geçir.
• bu demi: bu daḥı N4, N9.
  - 14 Şenliğin destan okuyucusu şu zamanın süsünü bu şekilde gördüğü için gül gibi bir şiir okudu.
  - 15 Bülbül sevgiliyle bayram selamına çıktı, yine âleme bayram dostluğunun kokusu yayıldı.
• neşr: bezl N4. ‘âleme yine: yine ‘âleme N9. hezâr: hezâr bâr N15.
  - 16 Âşık ve maşuğun bir araya gelip sakınıp çekinmeden bayram yerini dolaşacakları o an geldi.
• ṭurup: durup N4. seyr-i cây-ı: merḥabâ-yı N9; seyr-i bâğ-ı ‘îd N15.
  - 17 Gül bülbül ile dost, sürahi kadehle arkadaş olup daima bayram sefasını sürerler.
• bülbüleye: ğulguleyle N4; bülbül ile N9, N15, GHB, P. hemîşe sürerler: sürerler hemîşe GHB.
  - 18 Şu bayram bahçesi gül yüzlü goncaların süslenip canlılık bulmasıyla en yüce cennete taş çıkartır oldu.
•:HD-. goncalar buluban: goncalarla bulup N15.
  - 19 Ey can tabibi! Yeni ayın anahtarıyla bayram şifahanesinin kapısı gül gibi açılıverdi.
•:HD-.

20. ğam hastasına şerbet-i şâfî olup şarāb
her derdmende eyledi yine devā-yı ‘īd
21. līkin benüm bu derdüme tīmār olmadı
gerçi ki neçe hastaya érdi şifā-yı ‘īd
22. érdi kapuñda her kişi ‘īd-i murādına
ben nā-murāda érmedi anca nevā-yı ‘īd
23. bu ‘īdgāh-ı dehr arasında baķa görüp
bir daķı görmedüm baņa benzer fenā-yı ‘īd
24. şavm-ı belāda göreli yad oldu cümleten
bezm-i şafāda hem-dem olan āşinā-yı ‘īd
25. gördi bu hāletümi çü bir yār-ı dil-nevāz
luţf ile dēdi durma yüri ēy gedā-yı ‘īd
26. bād-ı şabā gibi eriş ol āsitāna kim
rüy-ı cihāna bahş olur andan ‘aţā-yı ‘īd
27. bir āsitāndur ol ki görüp sidre-veş anı
cibrīl-i cān dēdi bu durur müntehā-yı ‘īd
- 28.. bir āsitāndur ol ki hümāyün-ı vaķt olup
yüz sürmek ile buldı sa‘ādet hümā-yı ‘īd
29. ol mihr-i burc-i devlete ér kim o serverün
bir zerre ayaĝı tozu kühl-i cilā-yı ‘īd
30. ya‘nī o devlet aķteri pāşā-yı kām-bīn
mihr-i sa‘ādetiyle bulur fer liķā-yı ‘īd

-
- 20 Gam hastası için halis bir şurup olan şarap, yine her dertliye bayram devasını sundu.
• şâfî: şâfî N15.
  21. Gerçi bayramın şifası nice hastalara yetiştı, fakat benim bu derdime çare olmadı.
• N4-.
  22. Kapıda her kişi muradının bayramına kavuştu, sadece ben kısmetsize bayramdan bir nasip olsun ulaşmadı.
  23. Bu dünyanın bayram yerine iyice baktım fakat şu şenlikte benim gibi kötüsünü, nasipsizini görmedim.
• dehr: N15-.
  24. Sefa meclisinde ahbap olan iyi gün dostları, (beni) bela orucunda göreli cümleten yabancı oludular.
• şavm-ı: mesned N4.
  25. Gönül okşayan bir dost bu hâlimi gördüğü zaman lütfedip şöyle dedi: “Ey bayramın dilencisi! Durma yürü!
• durma: tırma N9, GHB, P.
  26. Sabah rüzgârı gibi o eşıge eriş ki bayramlık ihsanlar yeryüzüne oradan bahşedilir.
  27. O öyle bir eşiktir ki can Cebrail’i onu Sidre gibi görüp bayramın müntehası budur, dedi.
  28. O öyle bir eşiktir ki bayram Hüma’sı ona yüz sürmekle zamanın kutlusu olup mutluluğa erdi.
• N4-.
  29. Ayak tozunun bir zerresi bile bayramın parlaklık sürmesi olan o başbuğa, o bahtiyarlık burcunun güneşine ulaş.
• ir kim: o kim N15.
  - 30 Demem o ki şenliğin yüzü o baht açıklıĝı yıldızı olan kuvvetli paşanın saadet güneşıyla aydınlanır.

31. iḥsānı sofrasında biraz terre āsumān
in‘āmı maṭbahında zemīn dīkpāy-ı ‘īd
32. duş olabilse faẓla-i cūd u seḥāsına
bir demde bay olurdu neçe biñ gedā-yı ‘īd
33. teşbīh ederdi devletini ‘īde dil eger
dünyā vü āhiretde olaydı beḳā-yı ‘īd
34. devrinde kimse ağlamaz illā ki şem‘-i bezm
‘ahdinde kimse inlemez illā nāy-ı ‘īd
35. bezmünde bādedür şafaḳ-ı surḥ u mihr ü māh
bir iki zer piyāle-i ‘işret-fezā-yı ‘īd
36. zerrīn ‘aşā alup ele her şubḥ āfitāb
devr eyler eşigün ola tā ketḥudā-yı ‘īd
37. ḳapunda nām ile biri ferrūḥ biri bilāl
iki ḳulundur uşbu şabāḥ u mesā-yı ‘īd
38. eyyām-ı devletünde niçün ben ḡamīn olam
diller ḡamını açmağ iken muḳtezā-yı ‘īd
39. ben düşmüşün elin al ayağın tozu ḥaḳı için
k’a‘yān-ı merdüm için odur tūtiyā-yı ‘īd
40. demdür ki ḥayretī el açuban çenār-vār
tā rūz-ı ḥaşr olunca edevüz du‘ā-yı ‘īd

-
31. Gökyüzü onun ihsanı sofrasındaki az bir yeşillik, zemin ise onun ikram mutfağındaki şenliğin sacayağıdır.
• N4-. biraz: berz-i N15.
32. Şenlikteki çok sayıda dilenci onun kerem ve cömertliğinin artakalanına kavuşabilse binlercesi bir anda zengin olurdu.
• cūd u: ḥ‘ân-ı N4, N9, GHB; ḥūn-ı N15, P. duş: tuş N9. olabilse: olı bilse N9.
33. Eğer dünya ve ahirette bayramın bekası olsaydı gönül onu devletini bayrama benzetirdi.
• (N4’te bir alttaki beyitle yer değiştirmiştir.)
34. Onun devrinde meclisin mumumdan başka kimse ağlamaz, onun çağında şenlik neyinden başka kimse inlemez.
35. Senin meclisinde kızıl şafak şaraptır, güneş ve ay ise bayram eğlencesini ziyadeleştiren iki altın kadehten ibarettir.
36. Güneş, bu şenliğin kahyası olmak için her sabah altın esasını eline alarak senin eşığının etrafında döner durur.
37. Şu bayramın sabahı ve akşamı senin kapında Ferruh ve Bilal ismiyle müsemma iki kulundur.
38. Bayramın muktezası gönüllerin derdine deva olmakken, senin devletinde ben neden gamlı olayım?
• ḡamīn: ḥazīn N9.
39. İnsanın gözünün bayramlık sürmesi olan ayağının tozu hakkı için, düşkününün elinden tut.
• ben...ḥaḳı: izün tozını kuhl idinürsem ‘aceb midür N4. tozu ḥaḳı: toprağı ḥaḳı N9; ḥaḳı şehâ GHB. elin al ayağın tozu ḥaḳı için: şehâ elin al ayağın ḥaḳı P.
40. Hayretî! Çınar gibi el açıp haşır günü gelinciye kadar bayram duası yapmanın vaktidir.
• demdür ki: demidür kim N4.

- 41 her gün ki dehr içini münevver kıla güneş
her yıl ki şehir içini pür éde şadâ-yı ʿîd
- 42 her bir gününî biñ yıl éde hayy-ı lâyenâm
her bir nefesde vère hezârân şafâ-yı ʿîd

14.

KAŞİDE-İ HASB-İ HÂL DER-SİTÂYİŞ-İ ʿABDÎ BEG-İ EVRENOSÎ^(S1, N3)

Mefʿulü fâʿilâtü mefâʿilü fâʿilün
Muzâriʿ -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. künc-i belâda bir gece bî-yâr u bî-ķarâr
bî-ķad belâlarımı éderdüm durup şümâr
2. geh dehr-i dün elinden éderdüm şikâyeti
geh ʿâlîʿümi yâd édüp eylerdüm âh u zâr
3. geh seng-i ʿaʿn-ı düşmen ile dil şikeste-ķâl
geh ķahr-ı dehr ü gâh elem-i cevri-rûzgâr
4. baķr-i belâya şalmış idi fülkümi felek
görinmez idi gözüme hiç sâķil ü kenâr
5. acıtmış idi cânımı deryâ gibi benüm
çalmışdı ķara yerlere mânend-i cûybâr
6. elmâs-ı ğamla bağrumı delmişdi dür gibi
dil ķanlara boyanmış idi laʿl-i nâb-vâr
7. dönmişdi mûya mûye ile cân-ı nâ-tüvân
benzerdi nâle nâle ile cism-i pür-figâr

-
- 41 Güneşin dünyayı nurlandırdığı her gün, bayram coşkusunun şehri doldurduğu her yıl...
- içini için N4. içini: için N4. şadâ: şalâ N15.
- 42 Uyumaksızın diri olan Allah, senin her bir gününü bin yıl etsin, her bir nefeste sana bin bayram sefası versin.
- gününî: günün ki N4.
14. HD s. 42, N4 10^b, N9 14^b, N15 16^a, GHB 14^b, P 13^b.
- 1 Bir gece bela köşesinde yalnız ve tahammülsüz, hadsiz belalarımı sayıyordum.
- durup: ʿurup N9, GHB. bî-yâr: bî-şabr GHB.
- 2 Bazen alçak dünyanın elinden şikâyetleniyor, bazen de talihimi hatırlayıp ah edip ağlıyordum.
- ʿâlîʿümi: ʿâlîʿüm N4.
- 3 Gönül, bazen düşmanın kınama taşıyla, bazen dünyanın kahriyle, bazen de devrin eziyetinin elemiyle kırılmakta.
- seng-i ʿaʿn-ı düşman ile dil: düşman ile bu gönlüm N4. gâh elem-i: geh eleme N4. ķahr-ı dehr: ķahr u yâr P.
- 4 Felek, gemimi bela denizine salmıştı ve hiçbir sahil ve kıyı gözüme görünmüyordu.
- acıtmış: acıdım N4.
- 5 Beni ırmaklar gibi kara taşlara vurmuş ve canımı derya gibi acıtmıştı.
- 6 Gam elmasıyla bağrımı inci gibi delmişti ve gönlüm saf lal gibi kanlara boyanmıştı.
- 7 Takatsiz canım hıçkır hıçkır ağlamaktan kıl gibi incelmış, yara dolu bedenim inim inim inlemekten ney lifine dönmüştü.
- ♦ cism-i pür-figâr: cism ü pür-figâr HD. mûye ile: miḥnet ile N4. nâle ile: nâlem ile N4.

8. yüz yerden etdi şüret-i gam kendin âşikâr
var idi gâlib âyîne-i dilde inkisâr
9. dil kişverine at şaluban ‘asker-i belâ
zevk u şafâ alayını kılmışdı târ u mâr
10. her lahza kârı zâr idi dîvâne gönülümün
her dem ederdi tâli‘-i şûmumla kârzâr
11. bu tengnâ-yı çarh bânâ teng ü târ idi
olmuşdı başuma bu cihân dârı ya‘nî fâr
12. âb-ı hayât gibi karanı idi yerüm
gencîne gibi etmiş idüm gûşe ihtiyâr
13. künc-i belâda gördi ki kaldum tek ü tehî
olsun mezîd olmuş idi gûşsa yâr-ı gâr
14. pîr-i hîred çü gördi benüm uşbu hâletüm
dêdi naşîhat eyleyüp ey müstemend ü zâr
15. ey derdmend gam yeme minnet hudâya kim
olmaz cihân içinde gam u şadî ber-çarâr
16. gam leşkerinden ister isen olasın emîn
var ‘abdî beg kapusın edin âhenîn hîşâr
17. çirkin yüzünü sür eşigine güzel güzel
k’ol âsitânedен neçeler oldu kâmkâr
- 18.. bir gâzî begdür ol ki şeh-i çarh-ı çârümîn
yüz sürmek ile eşigine eyler iftihâr

-
8. Gamın yüzü yüz yerden kendini gösterdi, galiba gönül aynasında bir kırık vardı.
• var idi: bu-yidi N4.
  9. Bela askerleri gönül ülkesine at sürerek zevk ve sefa alayını tarumar etmişlerdi.
• alayını: ile beni N4. ‘asker-i: hâne-i N15.
  10. Divane gönülümün işi her an ağlamak ve daima uğursuz talihimle mücadele etmektir.
  11. Bu sıkıntılı felek bana dar ve karanlıktı, yani bu dünya evi bana dar geliyordu.
• başuma bu cihân dârı ya‘nî fâr: bu cihân evinün ya‘nî târ dâr N4. fâr: dâr N9, N15, GHB, P. tengnâ: tengtâr P.
  12. Yerim bengi su gibi karanlıktaydı ve hazineler gibi bir köşeye çekilmiştim.
• etmiş idüm gûşe: gûşeyi etmişdüm N9.
  13. Ziyade olsun, bela köşesinde tek ve yalnız kaldığımı gören gam kara gün dostum olmuştu.
• tehî: tenhâ GHB.
  14. Akıl ihtiyarı benim bu hâlimi gördüğü için nasihat verip “Ey ağlayan dertli kimse!” dedi.
  15. Ey dertli! Gam yeme, Allah’a hamdolsun ki cihan içinde keder ve mutluluk değişmez değildir.
  16. Gam askerinden emin olmak istersen, git! Abdi Bey’in kapısını demirden bir kale edin.
  17. Çirkin yüzünü güzel güzel onun eşigine sür ki nice kimseler o dergâhtan sebep arzusuna kavuşmuştur.
  18. O öyle bir gazi beyidir ki dördüncü feleğin sultanı olan güneş onun eşigine yüz sürmekle iftihar etmektedir.
• N4-. şeh-i: anâ N9.

19. bir nāmverdür ol ki koyup cāh u manşıbın
kul oldı geldi kapısına neçe nāmdār
20. bir şîr-i nerdür ol ki olıcağ dem-i neberd
rûbeh degül yanında anuñ bebr-i kârzār
21. bir ma‘den-i cevāhir-i hilm ü hayādur ol
kūh-ı girān yanında anuñ kâh-ı bî-vaķār
22. bir kulzüm-i ‘aţādur o kim kaçra olımağ
vüs‘atda aña göre bu deryā-yı bî-kenār
23. benzetdi dest-i cūdına kendin meger anuñ
şerm eyleyüp yüzine tutar keffine biķār
24. ey cūdına baķır dēyen keffine seķāb
gūş et bu maţla‘ı bilesin tā ki āşikār
25. cūdı yanında rûd degül baķır-i bî-kenār
keffi yanında dūd degül ebr-i dūr-nişār
26. çeşm-i felekde ayağı toprağı tūtiyā
gūş-ı felekde atlarınuñ na‘li gūşvār
27. rif‘at bulup güneş gibi topuñ göge ağa
baş koyasın eşigine ger sen de bende-vār
28. dinlenme bir nefes yūri var bir çerāğı ol
envār-ı himmetiyle uyarsun seni ne var

-
- 19 O öyle bir meşhurdur ki nice nam sahipleri makam ve mevkilerini bırakarak geldiler ve onun kapısında kul oldular.
• cāh-ı cāyını: cāh u manşıbın N4.
  - 20 O öyle bir erkek arslandır ki savaş zamanı geldiğinde savaşçı jaguarı onun yanında tilki bile değildir.
• bebr-i: şîr-i N4, GHB.
  - 21 O hilm ve haya cevherinine öyle bir madendir ki ağır dağlar onun yanında hafif saman çöpü gibidir.
  - 22 O öyle bir ihsan denizidir ki bu engin denizler genişlikte onun bir damlası olamaz.
• vüs‘atde: destinde N4.
  - 23 Denizler, kendisini onun cömertlik eline benzettiği için utanıp (köpükten) ellerini yüzüne kapattı.
• N4-. tutar: dutar P.
  - 24 Ey cömertliğini denize, o denizin köpüğünü de buluta benzeten kişi bu matlağı dinle ve iyiden iyiye bil ki...
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 25 Onun cömertliği yanında engin denizler çay bile olamaz, onun eli açıklığının/gönül tokluğunun yanında inci saçan bulutlar duman bile değildir.
• rûd: rûde N4, N15. dūd: dūde N4, N15. dūr-nişār: dūr-feşân N9. (N9’da musralar kendi arasında yer değiştirmiştir.)
  - 26 Onun ayak toprağı feleğin gözünde sürme, atının nalı feleğin kulağında küpedir.
• melekde: felekde N4, N15, GHB. ayağı toprağı: ayağının tozu N9.
  - 27 Eğer sen de kölesi gibi onun eşigine başını koyarsan, başın güneş gibi yükselip göge erecektir.
  - 28 Bir an olsun bekleme, var yürü sen de bir müridi ol. Himmetinin nurlarıyla seni de uyandırıp (gafletten) kurtarsın, ne olur?

29. ol âsitâna sür yüzi k'ol âsitânenün
iki çerâğıdur kamer ü mihr-i tâbdâr
30. iki kûlî durur biri zengî biri sepîd
bâb-ı sa'âdetinde anuñ leyl ile nehâr
31. bir dem yanından ayru degüldür hem olmasun
devlet sa'âdetiyle iki yâridür yarar
32. fetḥ ü zafer önünce iki peykidür revân
himmetle nuşrat iki kâfâdârıdur süvâr
33. dâyim yanında ḥıdmetine kâyim olmasa
pîr-i zamâne olmaz idi böyle ihtiyâr
34. üstine çinî çarḥ tokuz kat siper tûtar
tîr-i belâyı şavmağ için çarḥ-ı bî-karâr
35. ceng içre arka vèrdi meger düşmene kemân
anı çeküp çevürdüğü oldur o şehriyâr
36. tîğün gibi getürmedi bir keskin er felek
tîrün gibi uçurmadı şehbâz-ı cân-şikâr
37. tîğün bir ağzı kanlı ciger-der yigit durur
yünler şokınsa başına tañ mıdur âşikâr
38. bostân-ı rezm içinde okuñ bir nihâl-i serv
nîzeñ o bâğ içinde yüce naḥl-i mîvedâr

-
- 29 Yüzünü o eşige sür ki nurlu ay ve parlak güneş de o dergâhın iki kandilidir.
• ol âsitâna sür yüzi k'ol: ol âsitâna yüz sürü k'ol N4, N9, GHB, P; var sen ol âsitâna yüz sürü k'ol N15.
- 30 Gece ve gündüz onun saadet kapısında biri zenci biri beyaz olan iki kölesidir.
• durur bir zengî: -dur biri sa'd u N4. bâb-ı...nehâr: devlet sa'âdetiyle iki yâridür yarar N15. anuñ: iki GHB.
- 31 İki yararlı dostu olan talih ve saadeti bir an olsun yanından ayrılmazlar, zaten ayrılmazlar da.
♦ N4-. devlet...yarar: himmetle nuşrat iki kâfâdârıdur süvâr HD, N9, GHB.
- 32 Fetih ve zafer onun önünden giden iki postacısı, himmet ve yardım da iki kafadar süvarisidir.
•:HD-, N4-, N9-, GHB-. önünce: yanınca P.
- 33 Daima onun hizmetinde hazır bulunmasaydı, zamanın piri böyle bilge bir ihtiyar olamazdı.
• ḥıdmetine kâyim: ḥıdmete kâbil N4.
- 34 Yerinde durmayan felek, bela oklarını savmak için onun üstüne mavi renkli dokuz katlı siper kurmuştur.
• üstine: üstünde N4, N15. tûtar: dutar N4, N15.
- 35 Meğer o hükümdar, yay savaşta düşmana arkasını döndüğü için onu çekip çevirmiş.
- 36 Felek, senin kılıcın gibi keskin bir yiğit getirmiş, senin okun gibi bir can avcısı doğan uçurmuş değildir.
- 37 Okunun ağzı kanlı ciğer parçalayan bir yiğit olduğu aşikarken başına (buna alamet) tüyler taksa buna şaşılır mı?
- 38 Senin okun cenk bostanındaki bir servi fidanı, mızrağın o bahçede meyve veren yüce bir hurma ağacıdır.
♦ nîzeñ: tîrün HD, N4. (N4, N9, GHB ve P'de bir bir önceki beytin üstünde, N15'de bir sonraki beytin altında yer almaktadır.) naḥl-i: gül-i GHB. içinde: P-.

39. tîrûn geçerse şadra senûn yèridür n'ola
 40. āb-ı hayāt ile şuvarılmış nihāldür
 41. mü'minlere egerçi ki oldur ğıdā-yı rūḥ
 41. düşmenlere yédürsen olur anı zehr-i mār
 41. sözi uzatma başla du'ā eyle ḥayretī
 42. söz az olunca dinleyene hoş şafā vèrür
 43. okındüğünca zevk ile ebyāt-ı dil-firīb
 44. ehl-i kemāl olanlara olup murād-baḥş
 olsun hemīşe devlet ü 'izzetle kāmķār

15.

KAŞİDE-İ BAHÂRİYYE DER-MEDH-İ VEZİR^(HD) İBRÂHİM PÂŞÂ^(N3 19b)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gel temāşā kıl 'acüz-ı dehri gör ey nev-cüvān
 zeyn olup bir nāzenīn maḥbūba dönmişdür hemān
 2. döşenüp taze çemenlerle gök olmuşdur zemīn
 açılan yer yer çiçeklerdür kevākibden nişān

-
39. Senin okun göğsüme girse buna şaşırılır mı? Yer senin yerindir, doğru olan kişinin her yerde yeri vardır.
 • n'ola: ne var N9, GHB, P. ıoğrı: doğrı P.
 40. Kılıcın, bengi su ile sulanmış bir fidan olup sulu ve lezzetli zafer meyvelerini verir.
 • ābdār: āşikār N4.
 41. Her ne kadar kılıcın müminler için ruhun gıdası olsa da onu düşmanlara yedirecek olsan o yılan zehri olur.
 • oldur: olurdı N4; olur N9, GHB.
 41 Ey Hayretî! Sözü uzatmayı bırak, duaya başla. Nitekim sözün az ve öz olanına daha fazla itibar edilir.
 42 Söz az olunca dinleyene keyif verir. Şunu bil ki duayı dahi kısa yapmak gereklidir.
 • N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 43 Gönül okşayan beyittler okundukça, akıcı şiirler şevk ile söylendiğince...
 • zevk: şevk N9. şevk: zevk N9.
 44 O, kemal ehli olanlara muradını versin; daima devlet ve izzetle arzusuna kavuşanlardan olsun.
 15. HD s. 46, N4 10^a, N9 15^b, N15 17^a, GHB 15^b, P 14^b.
 1 Ey genç! Gel dünya kocakarısını seyret ki süslenip güya nazlı bir sevgiliye dönmüştür.
 acüz-ı dehri gör: ki cevri-i dehri gözle N4. hemān: cihān GHB.
 2 Zemin taze çimenlerle döşenip göğşe dönmüştür, sıra sıra açılan çiçekler yıldızlardan alamettir.

3. yā çemende bir simāt-ı ‘ıyş yazdı rûzgār
‘ārifāne kıldılar varın çiçekler der-miyān
4. yā şükûfeyle çemen bezminde kudretten yine
bir benek altunlu sebz atlas geyüpdür bûstān
5. ‘ıyş u nûş eyyāmıdır şahrā demidür gel dēyü
tûruban eṭrāfa el şalar çenār u nārvān
6. ēy gedālār kandasız şāhāne zevk etmek gerek
kim sizünçün yaşamışdur her ağaç bir sāyebān
7. tûruban ihzār eder nergisler ile lāleler
şunmağa zerrīn kadehlerle şarāb-ı ergavān
8. bezm-i gülşenden götürürler giderler gülleri
benzer olmuşlar durur gāyetde mest-i ser-girān
9. pāyına ya zaḥm urupdur hār olupdur bī-mecāl
şebnem ile şu seper yüzine ebr-i dūr-feşān
10. şu degül la’līn ṭabaḳlar içre gevherler durur
pāy-ı yāra neşr için ihzār edüpdür gülsitān
11. dürr-i şebnemle kulaḳların ya hōd zeyn eylemiş
şanki gülşen bir güler yüzlü güzeldür mihribān

-
- 3 Veyahut felek çimende mükellef bir hayat sofrası yaymış, çiçekler öz güzelliklerini ortaklaşa ortaya dökmüşler.
• yazdı: düzdi N4.
  - 4 Yahut bostan, çimen meclisinde çiçeklerle birlikte kudret eliyle altın benekli yeşil bir atlas giyinmiştir.
• geyüpdür: geyürdi N4.
  - 5 Çınar ve karaağaç, zevk ve sefa günleridir, piknik zamanıdır diyerek durmadan etrafa el sallar.
• tûruban: duruban N4, N15, P.
  - 6 Ey dilenciler, neredesiniz? Padişahlar gibi eğlenmek gerek nitekim her ağaç gölgeliğini sizin için hazırlamıştır.
• yaşamışdur: yaşamışdur GHB.
  - 7 Nergisler ve laleler altın kadehlerle sunmak için ayağa kalkıp erguvan renkli şarap hazırlarlar.
• tûruban: duruban N15, P.
  - 8 Öyle görünüyor ki onlar sonunda çok fena sarhoş olmuşlar, nitekim gülleri gülşenden kaçırıp uzaklaştırıyorlar.
• N4-.
  - 9 Yahut diken (gülün) ayağını yaralamış, mecali kalmamıştır. İnci saçan bulut yüzüne çiğ taneleriyle su serper.
• yüzine: üstine N9.
  - 10 Onlar su değil, sevgilinin ayağına saçmak için gül bahçesinin lal renkli tabaklarda hazırladığı inci taneleridir.
• neşr: bezl N4; neşr GHB.
  - 11 Veyahut gülşen, sanki kulaklarını inci gibi çiğ taneleriyle süslenmiş muhabbetli güleç bir sevgilidir.
• ya hōd zeyn: ne hōş zeyn N4; müzeyyen N15. kulaḳların ya hōd: ya hōd kulaḳların N9.

12. serv bir maḥbūb-ı ser-keşdür miyān-ı bāğda
pāyına düşmiş kenār etmek diler āb-ı revān
13. mevsim-i dīvānelikdür yā delürmişdür meger
şu degüldür ol aḡa zencīr urupdur bāğbān
14. görinen serv üzre kuşlar āşiyānı şanmañuz
tāze dāğı penbesidür görünür yer yer ‘ayān
15. yā ayağ üzre tırup destine almışdur ayağ
tölular içmek diler şāh-ı güle serv-i revān
16. gōnceler çīnī şurāḫīler tırup şāh-ı gülün
lā’lden cāmın pūr etmişdür şarāb-ı ergavān
17. anladuñ mı n’edügin bülbüllerün āvāzesin
çağırup her gūşede her biri eder nūş-ı cān
18. yā gülün ra’nālığın seyr eylemişdür çağırup
eydur ey bād-ı ḡazān bi’llāhi zinhār el-amān
19. yā meger kim şevk-ı gülden mest olupdur derd ile
dem-be-dem bu şi’ri tekrār eyleyüp eyler fiğān
20. gül şen ol sen gülşen-i ḡisn içre ey gülzār-ı cān
bülbül-i nālānuñam ḡan ağlayayın ben revān
21. gül gibi sen gülşen-i şoḡbetde ḡandān ol yūri
baña bülbül gibi ḡār-ı miḡnet olsun āşiyān

-
- 12 Servi, bahçenin ortasında bulunan dik başlı bir sevgilidir ki su onu kucaklamak için ayaklarına kapanmıştır.
• serkeşdür: dilkeşdür N4.
  - 13 Veya divanelik mevsimi gelmiş, servi delirmiştir. Meğer o akan su değildir, bahçivan ona zincir vurmuştur.
• yâ: kim N4.
  - 14 Servinin üzerinde görüneni kuş yuvası sanmayınız, yer yer açık şeklikde görünen taze yaraların pamuklarıdır.
• görünür: görinenn GHB.
  - 15 Yahut, o yürüyen servi ayakta durup eline kadeh almış güllerin şahı şerefine şarap içmek ister.
• yâ: bir N4. tırup: durup N15. diler: ister GHB.
  - 16 Goncalar, mavi renkli sürâhiler tutarak, gül padişahının lal kadehini erguvan renkli şarapla doldurmuştur.
• tırup: dutup N4, N15, P.
  - 17 Bülbüllerin sesinin ne dolduğunu anladın mı? Her bir bir köşede can içkisini zevk edip ötmekte?
• gūşede: gūşeden P.
  - 18 Ya da gülün güzelliğini temaşa ettiği için ötüp şöyle der “Aman ey sonbahar rüzgârı aman ha!”
  - 19 Bülbül, bu şiiri tekrar tekrar okuyup daima fiğan etmekte meğer gülün aşkından sarhoş olmuş.
  - 20 Ey can güllüğü! Sen güzelliğin gül bahçesinde daima gül, mutlu ol! Ben senin inleyen bülbülünüm, ağlayıp kanlı göz yaşlarımı akıtayım.
• revân: hezârân N4.
  - 21 Sen gül gibi sohbetin gül bahçesinde gülererek yaşamana bak, bülbüle olduğu gibi bana da eziyet dikenini yuva olsun.
• gülşen-i şoḡbetde: şāh-ı gülşen içre N9; gülşen-i şāh-ı içre GHB.

22. gitdi eyyām-ı zemistān geldi faşl-ı nevbahār
gitmedi bāğ-ı vücūdumdan benüm bir dem hāzān
23. şafha-i gülşende gūyā uşbu taḥrīr-i çemen
dehr elinden saḡa her aḥvālūmi eyler beyān
24. şanki ya her bir giyā baş ḡalduruban serverā
ḡālūm i'lām étmege sen şāha olmuşdur zebān
25. dehr elinden dāyimā ey gözlerüm ḡan aḡlama
aḡa aḡla ḡālūñi k'oldur penāh-ı ins ü cān
26. ḡazret-i pāşā-yı a'zam kim simāḡı fazlası
her gedāya kim müyesser ola olur kāmṛān
27. mihr-i 'adl ile ara yērden bürüdet götrilüp
i'tidāl üstindedür muḡkem zemīn ü āsumān
28. mihr édüp bu zerre-i nā-ḡizi ḡaldur ḡākden
vaḡtidür kim fer vēre her ḡāke mihr-i āsumān
29. dest-i cūduḡda senün bir sikkesüz dīnārdur
ḡopraḡı altun ēder gerçi ki şems-i zer-feşān
30. cūduḡ ol baḡr-i 'aḡādur kim aḡa yoḡdur kenār
luḡfun ol kān-ı seḡādur kim aḡa yoḡdur kerān
31. devletün bābında şāḡā bir durur bay u gedā
ḡuvvetün yanında yeksāndur tüvān u nā-tüvān

-
- 22 Kış günleri gitti, ilkbahar mevsimi geldi fakat hazan benim varlık bahçemden bir an olsun ayrılmadı.
• geldi: irdi N4. (N15'te yirmi üçüncü sıradadır.)
- 23 Gül bahçesi sayfasındaki bu çimen yazısı sanki sana benim devrin elinden çektiğimi, her hâlimi beyan ediyor.
• taḥrīr-i: mecmû'-ı N4. beyân: 'ayân N4.
- 24 Ey başkan! Sanki her bir ot benim hâlimi sen padişaha bildirmek için başkaldıran bir dil olmuştur.
• N4-
- 25 Ey gözlerim! Dünyanın elinden daima kan ağlamayı bırak, git hâlini cinlerin ve insanların sığınağı olana anlat.
- 26 Azametli paşa hazretleri ki onun sofrasından kalanıyla nasiplenen her dilenci bahtiyar olur.
- 27 Onun adalet güneşiyle aralarındaki soğukluğun giderildiği zemin ve sema sağlam bir dengededirler.
• götrilüp: götürüp N15; götürlüp N9, P.
- 28 Merhamet edip bu değersiz toz zerresini topraktan kaldır, nitekim gökteki her güneşinin toprağı nurlandırma vakti gelmiştir.
- 29 Gerçi altın saçan güneş toprağı altına çevirirse de, o senin cömertlik elinde sikkesi bulunmayan bir dinardır.
• zer-feşān: dür-feşān N4.
- 30 Eli açıklığın sahili bulunmayan bir ihsan denizi, lütfun ucu bucağı bulunmayan bir cömertlik madenidir.
• (N9'da okunmayacak derece siliktir.)
- 31 Ey padişah! Senin devletini kapısında zengin ve fakir birdir, senin kuvvetinin yanında güçlü ve zayıf eşittir.
• bābında: yanında N4, N15. ḡuvvetün: kulların N4.

32. bāb-ı ‘adl imiş kapuñ geldüm şikāyet eyleyü
faqr elinden el-fiğān u deyn elinden el-amān
33. ey ṭabīb-i cān u dil bīmār-ı tīmāram meded
v’ey mesīhā-dem baña tīmār édüp vēr tāze cān
34. zulm-i faqr ile yıkılmış gönlümi ger yapasın
ka‘be bünyād eyledün va’llāhi sulṭānum hemān
35. çünki dërler **hayretī** varın vèren yad olmadı
ben gedādan sen şehe bir deste gül var armağan
36. bir karıncayam ne miqdārum ola kim serverā
āşaf-ı sulṭān süleymān vaşfına açam dehān
37. līk ‘ādetdür du‘ā dervīşlerden şehlere
nète-kim dervīşlere ihsān-ı sulṭān-ı cihān
38. nète-kim dünyāyı tezyīn éde bārān-ı bahār
nète-kim güller gülüp bülbüller eylerler fiğān
39. tāze olsun gülbün-i bāğ-ı vücûduñ dāyimā
èrmesün hergiz bahār-ı ‘ömrünje bād-ı huzār

-
- 32 Kapın adalet kapısıymuş, ben de fakirliğin elinden figan ederek, borç yükünden aman çekerek (onları) şikâyet geldim.
- 33 Ey can ve gönül tabibi! Ey İsa nefesi! Ben bakıma muhtaç bir hastayım. Bana bakıp yeni bir can bağışla.
• N4-
- 34 Sultanım! Eğer fakirlik zulmüyle yıkılan gönlümü yaparsan, vallahi, tastamam Kâbe’yi inşa etmiş gibi olursun.
- 35 Hayretî! Varını veren yabancı olmaz dedikleri için ben fakirden sen padişaha armağan olarak bir deste gül var.
• ben gedādan sen şehe: bir gedā sen şâhâ N4, N9, N15. gül: gülün N4, N9; gülüm N15. çünki: çün GHB. yād: bâr P.
- 36 Ey efendi! Ben bir karıncayım, ne haddime ki Sultan Süleyman’ın (veziri) Âşaf’ın vasıflarını anlatmaya ağız açayım.
♦ bir: ben HD. vaşfına: medhine N15.
- 37 Fakat dervişlerin şahlara dua etmesi, cihan sultanlarının da dervişlere ihsan buyurması adettir.
• sulṭān-ı: sulṭāndur GHB.
- 38 Nasıl ki bahar yağmurları dünyayı süsler, nasıl ki güller güler, bülbüller figan eder.
• bārān-ı: yârân-ı N15. güller gülüp: gülüp güller GHB.
- 39 Senin beden bağının gül fidanı da daima taze kalsın ve sonbahar rüzgârı ömrünün baharına asla erişmesin.
♦ vücûduñ: ümîdüñ HD.

KAŞİDE-İ BAHÂRİYYE^(S1)*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

1. geldi eyyām-ı cünûn erişdi faşl-ı nevbahār
bî-ķarār oldı yine dîvâne dillerden ķarār
2. aķuban şular miyān-ı bāğı tezyîn eyledi
ķaldı ķayrān ķıldı serv ol şu kenārın ihtiyār
3. rûzgār 'işret bisāṭın yazd'okur 'ārifleri
ṭurmuş ayağ üstine eṭrāfa el şalar ķenār
4. şöyle zeyn oldı çiçeklerle yine rûy-ı zemīn
āferīn eyler felekde bûlbûl-i ķudsi hezār
5. cāme-i sebz ile ṭonandı ṭayandı her şecer
dürlü reng ile müzeyyen oldı yine her kenār
6. yarın umma cenneti ferdāya şalup ey fakīh
cennet olmuşdur bugün dîdār-ı ḥaķdan sebzēzār
7. boynın egmiş gûşe-i gülşende olmuş muntazır
gül gele dēyü benefşe 'āşık-ı āşüfte-vār
8. erdi gül vaķtı irem gülzārı oldı her ṭaraf
lālezār-ı bāğ-ı cennet oldı gūyā her kenār
9. gülşen içinde dehānuṇdan meger rāz açdı bād
ğonceler ķāk-i girībān ētdiler bî-ihtiyār

---

16. HD s. 50, N4 12^a, N9 17^a, N15 18^b, GHB 16^b, P 16^b.

- 1 İlkbahar mevsimi erişti, delilik günleri geldi. Divane gönüllerin kararı kalmadı.
• cünûn: bahār N4. dîvâne: âvâre N4. ķıldı serv ol: servler ol N9.
- 2 Sular akarak bahçenin ortasını süsledi, servi hayran kalıp o su kenarını tercih etti.
- 3 Dünya yeme içme sofrasını kurmuş arifleri çağırıyor, çınar ayakta durup etrafa el sallıyor.
• 'ārifleri: 'ākilleri N9. ṭurmuş: durmuş P.
- 4 Yeryüzü çiçeklerle öyle bir süslendi ki gökte bulunan mübarek bûlbûl bin kere alkışladı.
• zeyn oldı çiçeklerle: tezyîn oldı güllerle N4.
- 5 Her ağaç yeşil elbiselerle süslenip durdu, her köşe türlü renkler ile ziynetlendi.
• N4-. ṭonandı ṭayandı: donandı dayandı P.
- 6 Ey fakih! Bugün Hakk'ın 'yüzü'nden cennete dönmüş olan bu bahçeyi yarınlara bırakıyorsan yarın cenneti de umma.
• dîdār-ı ḥaķdan: dîdār ḥaķķı N4, N15; dîdār-ı ḥaķda GHB. şalup ey: aldanma GHB, P.
- 7 Menekşe, gülşen köşesinde gül gelsin diye perişan âşıklar gibi boyunu bükük beklemektedir.
• N15-.
- 8 Gül zamanı geldi, her taraf İrem güllüğüne döndü, sanki her yer cennet bahçesinin lale bahçesi oldu.
• gül vaķtı irem gülzārı: geldi vaķt-i gül gülzār N4.
- 9 Goncalar ellerinde olmadan yakalarını yırttılar, anlaşılan, esen yel gül bahçesinde senin ağzının bir sırrını açmış.

10. bir güler yüzlü güzel maḥbūbdur gülşende gül
kim kulağına daḳupdur jālelerden gūşvār
11. şan benüm yārum gibi mestāne bir maḥbūbdur
lālenün gülşende gördüm sīnesinde dāğı var
12. şehriyārā nergis olmuştur şeh-i ezhār kim
milket-i gülzārda urındı tāt-ı zer-nigār
13. yāsemen seyrān için gülzāra gelmiş gūyiyā
seyr eder gönlekcecük bir sīm-ten maḥbūb-vār
14. bezm-i gülşende bıçağı düşmez elden sūsenün
ğālibā ğāyetde mest olmuş durur ol nābe-kār
15. sūnbülün aḥvālını ğāyet perīşān eyledi
bu benüm gönlüm gibi sevdā-yı zūlf-i tābdār
16. yolların pāk eyledi ferrāş-ı bād-ı şubḥ-dem
turur ayağ üzre istikbāl için serv ü çenār
17. döşedi atın ayağına yeşil atlas çemen
kandasın seyr-i gülistān eyle gel ey şehsüvār
18. rūzgārın çünkü bu vech ile gördi zīnetin
gül gibi bir hoş ğazel bağladı ānīde hezār
19. ‘āşıkā gülzār-ı ḥüsünüdür senün evvel bahār
ey yüzi gül saçı sūnbül v’ey yanağı lālezār
20. ‘ārife cennet cehennem vaşl u hicrānın durur
luṭf ile ḳahrın yüzidür bu zemistān u bahār

-
- 10 Gül, gülşendeki güler yüzlü güzel bir sevgili olup kulağına çiğ tanelerinden küpe takınmıştır.
• daḳupdur: ṭaḳupdur N4, N9, GHB.
  - 11 Gül bahçesinde gördüm ki tıpkı benim yârim gibi mestane bir sevgili olan lalenin de sinesinde yanığı var.
• dāğı: dāğ N4, P. mestāne bir: bir nāzenin N9. şan: sen GHB.
  - 12 Ey hükümdar! Gül bahçesinde takındığı altın işlemeli taçla nergis, çiçeklerin şahı olmuştur.
• gülzārda: ezhārda P.
  - 13 Yasemin, sanki gezinti için gül bahçesine gelmiş de üzerine bir tek gömlek bulunan gümüş tenli bir sevgili gibi dolaşmakta.
  - 14 Gül bahçesi meclisinde susen bıçağını elinden düşürmez, galiba o arsız son derece sarhoş olmuştur.
• N4-.
  - 15 Bukleli zūlfün sevdası, tıpkı benim gönlüm gibi sūnbülün hālını de son derece perişan etti.
• eyledi: eylemiş N4.
  - 16 Sabah yeli süpürgeci senin yollarını tertemiz etti, servi ve çınar da karşılama için ayakta bekliyorlar.
• turur: durur N4, N15, P. ayağ üzre istikbāl için: istiğnâ için ta’zīm idüp N4.
  - 17 Neredesin ey beyatlı! Çimenlik atının ayağına yeşil atlas döşedi, gül bahçesinde dolaşmaya gel.
• ayağına yeşil atlas: pâyına başın ele alup N4. eylegel: eylegil N4. şehsüvār: şehriyār P.
  - 18 Bülbul, dünyanın bu yüzündeki güzelliğini gördüğü için hemen gül gibi hoş bir gazel söyledi.
  - 19 Ey yüzi gül, saçı sūnbül ve yanağı lale bahçesi olan sevgili! Âşık için ilkbahar senin güzelliğinin gül bahçesidir.
  - 20 Arif için sana kavuşmak cennet, senden ayrılmak cehennemdir. Kış kahrının, bahar ise lütfunun yüzüdür.

21. gönlümün evvel bahârı sensin ey gülzâr-ı cân
ruhların güldür lebün ğonce libâsun sebzâr
22. sensin ol gül kim bugün bu gülsitân-ı bâğ-ı dehr
kûyuna teşbîh olunmağ ile eyler iftîhâr
23. şîve-i reftârın ile kadd-i mevzûnün senün
bir nihâl-i serve benzer kim ola ol serve bâr
24. sensin ol bâğ-ı letâfet içre serv-i hoş-hırâm
eşiğünden büstâna erse bād-ı müşg-bâr
25. hıdmet için birbirine tokına ‘ar‘ar tûrup
iki kat olup bükülüp göstere serv i‘tizâr
26. gülşen-i hüsn içre saçunla ruhun fikr edeli
sünbül ü gül oldu eglencem benüm leyl ü nehâr
27. eşiğinde ko beni nâlân u giryân olayın
‘andelîb ü cûybâr ile güzeldür lâlezâr
28. gözlerüm yaşı olupdur gönlümün eglencesi
hoş gelür dîvâneye ğâyet kenâr-ı cûybâr
29. sâkıyâ câm-ı muşaffâ şun şafâ devrânıdur
cân u dil âyînesinden şâf olup gitsün ğubâr
30. ğarkâ-i baħr-i ğam olanlara olğıl dest-ġîr
sâkıyâ sîmîn ayağ ile eriş gel hıẓr-vâr
31. devr-i güldür durmasun devr eylesün sāğar müdām
mevsim-i şādî durur n’eyler gönülde inkisâr

-
- 21 Ey can güllüğü! Yanakların gül, dudağın gonca, elbisen yemşesil bir bahçedir. Gönlümün ilkbaharı sensin.
• ruhların...sebzâr: bülbül-i nâlânın kan ağlayayın ben hezâr N4, N9, GHB, P.
  - 22 Sen o gülsün ki cihan bağının gül bahçesi senin mahallene benzetilmekle iftihar eder.
  - 23 Edalı yürüyüşünle, ölçülü boyun meyve verecek bir servi fidanına benzer.
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 24 Letafet bağındaki hoş yürüyüşlü servi sensin, eşiğinden bahçeye doğru misk kokulu rüzgâr esiverse.
• N4-. (N15’te 29. beyittir.)
  - 25 Hizmet için birbirine girmeleri sebebiyle ardıc iki büküm durmuş, servi de özürlerini arz ediyor.
• N4-. tokına: dokına N15; dokınur P. olup bükülüp: bükülüp olup GHB.
  - 26 Senin güzelliğinin gül bahçesinde saçınla yanağını düşündüğümden beri gece gündüz benim eglencem sünbül ve gül olmuştur.
• sünbül...nehâr: ‘andelîb ü cûybâr ile güzeldür lâlezâr GHB.
  - 27 Bırak beni, eşiğinde ağlayıp inleyeyim; nitekim gül bahçesi nehir ve bülbül ile güzeldir.
• GHB-.
  - 28 Gözyaşım gönlümün eglencesi olmuştur, nitekim mecnun olana ırmak kenarı iyi gelir.
  - 29 A saki! Sefa zamanıdır, halis şarabı sun da can ve gönül aynası tozlardan arınıp temizlensin.
• muşaffâ şun: şafâ çünkü N4. şâf olup gitsün: şâkıyâ götür N4, şâf dil olup gitsün GHB.
  - 30 A saki! Gümüş kadehle yetiş gel; Hızır gibi, gam denizinde batmış olanlara el uzat.
• baħr-i ğam olanlara olğıl: baħrı ğam olanlar olan N4.
  - 31 Gül mevsimidir, kadeh durmadan daima dönsün; mutluluk mevsimidir gönülde gücenikliğin ne işi var!
• durmasun: tûrmasun N9, GHB, P.

32. y r yüzinde n te-kim  omaz b r detden eğer
her  a an fa l-ı bah r  ri se mihr-i t bd r
33. n te-kim va t-i  it  gidüp gele fa l-ı bah r
n te-kim pinh n oluban leyl ola peyd  neh r
34. n te-kim  a ı   az n ola v   and n ola y r
n te-kim güller gülüp gülşende ağlaya hez r
35. yanayın perv neler gibi cem l n  em ine
bezm-i      içre ol sen bir  er  -ı  u led r
36. sen sel met gülşeninde g l  en ol ter g l gibi
 ayret  olsun mel met g  esinde   r u z r

17.

DER- ST     -I A V  -  BEN -NEV -   NS  ^(S1)

KA    -  SU     EZ-KEY     -     ^(N2 21b)

Mef    n me    n fe    n
Hezec + --- / + --- / + --

1.  aceb   lemd  bu  av    nedendür
bu h y u h y bu eyv  nedendür
2. ba ında      n  ara  im me
benüm başumda bu sevd  nedendür
3. g z md   b u g  l md  p r- te 
yanar hiç bilmezem amm  nedendür
4. benüm gülüm neden nerm oldu   n m m
senün  alb n  aceb   r  nedendür

-
- 32 Nasıl ki ne zaman bahar gelse aydınlık güneş yeryüzünde soğukluktan eser bırakmaz.
- 33 Nasıl ki kış gider bahar mevsimi gelir, nasıl ki gündüz ortaya çıkınca gece gizlenir.
• va t-i: fa l-ı N4. fa l-ı: va t-i N4. nitekim...neh r: nitekim güller gülüp gülşende ağlaya hez r N4.
- 34 Nasıl ki  a ık h z nlendik e sevgili gülümser, nasıl ki g l bahçesinde bülbül ağlarken güller güler.
• nitekim...hez r: nitekim pinh n oluban leyl ola peyd  neh r N4.
- 35 Sen mutluluk meclisindeki kıvılcımlı bir kandil ol da ben pervaneler gibi güzelliğinin mumunda yanayım.
•  em ine:  ev ına N15.      içre ol sen:     içre olasın
- 36 Sen selamet güllüğünde taze g l gibi g l,  en ol da Hayret  kınanmışlık köşesinde hor ve hakir olarak ağlasın.
•     :   r N4, N9, N15, GHB, P. ter g l: güller GHB; bir g l P.
17. HD s. 53, N4 6^b, N9 18^a, N15 19^b, GHB 17^b, P 17^b.
- 1 Acaba  lemd ki bu kavga nedendir? Bu gürültü patırtı, bu hayıflanma nedendir?
- 2 Sofunun ba ında kara sarık ve benim başımdaki bu sevd  nedendir?
- 3 G z md  ya , g  l md  ateş... Yanar ama hiç bilmem nedendir?
- 4 Acaba benim gülüm mum gibi yumu amı ken senin kalbinin katılı ı nedendir?
•  alb n: gülün N15.

5. gözün âdemler öldürür tuṭaḡuṇ
eder ölmüşleri iḥyā nedendür
6. ya bende bu niyāz u bu temelluḡ
ya sende nāz u istiḡnā nedendür
7. yaḡar pervāneler per şem‘-i meclis
yine ḡandān u nā-pervā nedendür
8. ne denlü ağlasa āh étse bülbül
güler aṇa gül-i ra‘nā nedendür
9. kimisi sāye-veş ḡāk ile yeksān
kimi bir serv-i ḡoş-bālā nedendür
10. kimi leylī kimi mecnūn-ı şeydā
kimisi vāmıḡ u ‘azrā nedendür
11. dilinde kiminūṇ naḡş u terāne
kiminūṇ āh u vāveylā nedendür
12. kimi dīvāne ḡıç bilmez özini
kimisi ‘āḡil ü dānā nedendür
13. kimi mestāne ḡalḡuṇ kimi mestūr
kimi āşüfte vü şeydā nedendür
14. kimisi pārsā vü pāk-dāmen
kimi ālūde vü rüsvā nedendür
15. ḡamu bir âdem oḡlı iken insān
kimi bende kimi mevlā nedendür
16. ‘anāşırda ber-ā-berken bu maḡlūḡ
kimi ednā kimi a‘lā nedendür

-
- 5 Gözün adamlar öldürürken, dudaḡının ölmüşleri diriltmesi nedendir?
• tuṭaḡuṇ: dudaḡuṇ N4, N9, N15, GHB, P. öldürür: öldürdi N15.
  - 6 Peki ya bende bu yalvarma ve yaranma çabasına, sendeki bu naz ve gönül tokluḡuna ne demeli?
  - 7 Pervaneler kanatlarını yakarken meclis mumunun yine umursuzca gülmesi nedendir?
• ḡandān: zindān N9.
  - 8 Bülbül ne denli ah edip ağlarsa rana gülün ona gülmesine ne demeli?
• āh: zār GHB.
  - 9 Kimisi gölge gibi yerle bir olurken, kimisinin güzel boylu bir servi olması nedendir?
  - 10 Kiminin Leyla, kiminin çılgın Mecnun, kiminin Vamık kiminin Azra olması nedendir?
  - 11 Kiminin dilinde şarkılar türküler, kiminde de ahlar eyvahlar nedendir?
  - 12 Kimi kendini hiç bilmeyen bir deliyken, kimisinin akıllı ve bilgili olması nedendir?
  - 13 Yaratılmışların kimisinin sarhoş, kimisinin mahcup; kimisinin düşkün, kimisinin çılgın olması nedendir?
• mestāne: dīvāne P.
  - 14 Kimisi takvalı ve iffetliyken; kimisinin günahkar olup rezil rüsva olması nedendir?
  - 15 Tüm insanlar bir Âdem’in oḡluyken, kiminin köle kiminin efendi olması nedendir?
  - 16 Bu yaratıklar, yaradılıştā birken kiminin alçak kiminin yüce olması nedendir?
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

17. kimisi eylemiş dūzaḥda mesken
kimine cennetü'l-me'vā nedendür
18. kimisi bir pelās-ı köhne bulmaz
libāsı kiminün dībā nedendür
19. kiminün meskeni āteş kiminün
maḳāmı cennetü'l-me'vā nedendür
20. kimi dünyā vü 'uḳbādan müberrā
kimisi ṭālib-i dünyā nedendür
21. kimi seyyīd nesīmī kimi manşūr
kimi keyḥusrev ü dārā nedendür
22. çü birdür cümle mevcūdātun aşlı
arada ya bu istiṣnā nedendür
23. ḳamu bir mevcidür çün baḥr-i 'ışḳun
bu reng-ā-reng olan eşyā nedendür
24. kiminün seng-i bed-gevherdür adı
kiminün lü'lü'-yi lālā nedendür
25. 'aceb bir ḳaṭra-i nā-ḡīz iken dil
ya anda mevc uyan deryā nedendür
26. ya ey dānā bir ednā dāne içre
hezārān şāḥ-ı ḥoş-bālā nedendür
27. ya her bir zerreden ḳılsaṅ temāşā
görürsin bir güneş āyā nedendür
28. olurken günde biṅ şüret hüveydā
yine naḳḳāş nā-peydā nedendür

-
- 17 Kimisi cehennemi mesken tutarken kimisine cennet yurdunun verilmesi nedendir?
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 18 Kimisi eski bir aba kumaşı bile bulamazken, kiminin ipek elbiseler giymesi nedendir?
  - 19 Kimin meskeni ateşken, kiminin makamının cennet yurdu olması nedendir?
  - 20 Kimisi dünya ve ahiretten ilgisini keserken, kiminin dünyanın talibi olması nedendir?
  - 21 Kimi Seyit Nesimi, kimi Mansur iken; kiminin Keyhüsrev kiminin Dārā olması nedendir?
• N9-. nesīmī kimi manşūr: kimi manşūr-ı berdār N4, N15, GHB, P-.
  - 22 Bütün mevcudatın aslı bir olduğu hâlde arada bu istisnalar nedendir?
  - 23 Hepsî aşk denizinin bir dalgası olduğu hâlde, bu şeylerin rengareng olması nedendir?
  - 24 Kimi kıymetsiz bir taş olarak anılırken, kimine parlak inci denilmesi nedendir?
  - 25 Gönül ehemmiyetsiz bir damla iken, acaba onun içinde dalgalanan denizler nedendir?
  - 26 Ey bilgili kişi! Peki ya binlerce güzel boylu dalın en küçük bir tohumun içinde bulunması nedendir?
• N9-. ḥōş: şūḥ N4. (GHB'de 28. beyitten sonra gelmektedir.)
  - 27 Hangi zerreyi temeşa etsen bir güneş görürsün. Peki ya bunun manası nedir?
• (N4, N15 ve P'de 26. beytin üstünde yer almaktadır.)
  - 28 Günde bin suret ortaya çıkarken, bu suretlerin ressamının ortaya çıkmaması nedendir?

29. kılup nakş içre nakkâşî temâşâ
bilürmiş dîde-i bînâ nedendür
30. velîkin hayretîyi hayret almış
bilemez aşlını aşlâ nedendür

18.

ENDER-ŞİKÂYET-İ BÎ-ŞA'İRÎ^(S1)

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. döndürdi kâha kıddümi bâr-ı belâ-yı cev
varumı hâşılı yële vèrdi hevâ-yı cev
2. çihremde dâne dâne akan yaş degül durur
yüzüm şuyını dökdi yère mâcerâ-yı cev
3. altumda râya döndi vücûdı olalıdan
ben mübtelâ-yı cev ü atum mübtelâ-yı cev
4. kıaldı ayakda ger elini alup atumun
bir pâre yüregın tayamazsa 'aşâ-yı cev
5. za'f ile şanki halka-i dâm oldu kâmeti
görmez henüz dîdeleri dânehâ-yı cev
6. gelmezdi kıtıraca gözine yedi yem velî
yem yemeyelden oldu teni şan giyâ-yı cev
7. gök hırmeninde encümi şaymazdı kâha lîk
yère ber-â-ber etti firâk-ı lîkâ-yı cev
8. kendüm bileli mezra'-ı âlemde hâşılı
atum bu denlî çekmedi bâr-ı belâ-yı cev

-
- 29 Gören göz, nakış içinde nakkaşı temaşa edip neden olduğu anlar.
• N4-, N9-, GHB-.
- 30 Fakat Hayretî'yi hayret tuttuğundan, o asla işin aslını bilemez.
18. HD s. 56, N4-, N9 18^b, N15 20^b, GHB 18^b, P 18^a.
- 1 Arpa belasının yükü boyumu saman çöpüne döndürdü, sözün kısası arpa hevesi varlığını yele verdi.
- 2 Yüzümde tane tane akan yaş değildir, bu arpa macerası yüz suyum, haysiyetimi yere döktürmüştür.
- 3 Ben eziyetin, o da arpanın müptelası olduğumuzdan beri altımdaki atımın vücudu râ harfine dönmüştür.
- 4 Eger atımın elini alıp yüregini bir parçacık arpa esasına dayamazsa ayakta kaldı/perişan oldu.
• tayamazsa: dayamazsa N9.
- 5 Atımın boyu zayıflıktan tuzak halkası gibi oldu öyle ki artık gözleri arpa tanelerini görmez.
• halka-i dâm: halka vü dâm P.
- 6 Yedi denizi (dolaşmak) gözüne damla kadar (zor) görünmezdi, fakat yem yemeyeli beri teni arpa çöpüne döndü.
- 7 Gök harmanında yıldızları saman çöpü kadar olsun önemsemezdi fakat arpa yüzünü göremez oluşu onu yerlerde süründürdü.
- 8 Hasılı, ben kendimi bildim bileli atım âlem tarlasında arpanın bela yükünü bu denli çekmedi.

9. hırmen gibi yaşamı edersem ‘aceb mi çāk
ceybümde habbe kalmadı k’ola bahā-yı cev
10. meydānda esb-i tab‘um ile öndül almağa
pā-bend olur kıomaz beni her gāh rāy-ı cev
11. bu kāyināt-ı cevde gezüp cev-be-cev tamām
bir kimse bulmadum k’ède baņa ‘aṭā-yı cev
12. ey dil inende etme gile faqr u fākadan
çekme bu denlü bār-ı belāyı berāy-ı cev
13. var rāzī beg eşigine sür yüzünjı ki tā
ya cev ‘aṭā ede saņa yāḥod bahā-yı cev
14. ey cān tabībi yaqdı teb-i tāb-ı ğam beni
ger ḥazretünden olmaya baņa devā-yı cev
15. umar dilinde kıomayasın habbe-i elem
geldi kapuņa ḥayretī olup gedā-yı cev

19.

ENDER-ETVĀR-I SİPİHR-İ BED-KİRDĀR-I HEM-VĀR^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. ey felek ya sen bir ef‘ilerle ṭolmuş ğārsın
yā yēdi başlu bir ejderhā-yı merdüm-ḥ^vārsın
2. bir mülāyim yārsın şüretde pür-naķş u nigār
ma‘nīde zehri yēdi ṭasdan geķer bir mārsın

-
- 9 Cebimde arpaya karşılık verecek bir şey kalmamışken yakamı harman gibi savurup yırtsam buna şaşılır mı?
  - 10 Arpa düşüncesi bana ayak bağı olarak şairlik atımla meydanda ödül kazanmaya her zaman izin vermez.
• P-.
  - 11 Bu arpa dünyasında azar azar tastamam gezdim dolaştım, fakat bana arpa ihsan edecek bir kimse bulamadım.
• P-. kâyinât-ı cevde gezüp cev-be-cev: kâyinâtı cev-be-cev arayup GHB. (Bu beyitten sonrası P’de zayı olmuştur.)
  - 12 Ey gönül! Fakirlikten öyle çok da şikâyetlenip, arpa uğrunda bu denli bela yükünü yüklenme.
  - 13 Yürü, Râzî Bey’in eşigine yüzünü sür de sana ya arpa versin ya da onun kıymetinde bir şey.
• sür yüzünjı ki tâ: sözünjı söyle kim N9; yüzünjı sür ki tâ N15.
  - 14 Ey can tabibi! Eğer Yüce zatınızdan bana bir arpa devası nasip olmazsa, gamın ateşinin harareti beni yaktı demektir.
• yaqdı: kaqdı N9. devâ-yı: ‘aṭā-yı N9.
  - 15 Bir arpa dilencisi olup kapına gelmiş olan Hayretî, onun gönlünde bir elem tanesi olsun bırakmamayı bekliyor.
  19. HD s. 57, N4 13^b, N9 19^a, N15 20^a, GHB 18^b, P-.
  - 1 Ey felek! Sen ya yılanlarla dolmuş bir mağara yahut yedi başlı adam yiyen bir ejderhasın.
• ṭolmuş: dolmuş N4.
  - 2 Görünüşte resim ve nakışlarla dolu uysal bir sevgilisin. Hakikatte zehri yedi tasta geçer bir yılanın.

3. néce meyl êtsün saña bi'llâhi merd-i pâk-bâz
néçe erden arda qalmış bir zen-i bâzârsın
4. saña erbâb-ı başîret néce dil vërsün ki sen
hem be-gâyet zişt ü hem nâ-pâk ü hem cevvēârsın
5. bî-hakîkat kaḥbesin nâ-merd alur senden murâd
yüz yumazsın pâk-bâz olana bir murdârsın
6. görmemişdür kimse senden şemme-i bûy-ı vefâ
gerçi geh reyḥân şatarsın ḥalka geh 'aṭṭârsın
7. kime gül şunduṣa şunduḡ baṇa vërdünḡ ḥâr-ı ğam
kime yâr olduṣa olduḡ baṇa sen aġyârsın
8. kurdun evvel başum üzre bir gök aṭlas teng tar
âkıbet başuma teng olduḡ gözüme târsın
9. âdem oġlanı néce senden ḥuzûr êtsün ki sen
gûyiyâ içinde bir ef'î yaṭur gehvârsın
10. dünyenün oyunların oynarsın âḥir cânına
her kimünle bir iki gün kim güler oynârsın
11. öldürürsın êldürüp ser-pençeḡ âḥir gürbe-vâr
murġ-ı çâbük de olursa bir kişi aldarsın
12. néçe serdârunḡ bu dârı başına dar eyledünḡ
néçe biṅ dârâyı ber-dâr eylemiş ğaddârsın

-
- 3 Sen nice adamdan arta kalmış bir pazar karısıyken namuslu yiğitler sana ne diye meyletsin?
  - 4 Sen hem son derece alçak hem namussuz hem de zalimsin; basiret sahipleri sana nasıl gönül versin?
• dil vîrsün ki: vîrsün dil ki N15; meyl êtsün ki GHB.
  - 5 Hakikatsiz bir kahpesin, senden ancak namert olanlar murad alırlar. Yüzünü yumadıġından âşık olana necissin.
  - 6 Gerçi ara ara attar olup halka reyhan satarsın fakat kimse senden vefa kokusundan bir kokucuk dahi görmemiştir.
• gerçi geh: gerçi ki N15. geh 'aṭṭârsın: sen 'aṭṭârsın N15.
  - 7 Kime çiçek sunduysan sundun, bana gam dikenini verdin. Kime dost olduysan ol benim için dost deġilsin.
• virdünḡ: şunduḡ N9; virdi N15. baṇa sen: sen baṇa N15. (GHB'de sekizinci sıradadır.)
  - 8 Önce başım üstünde dar ve sıkıntılı mavi bir atlas felek kurdun ve sonunda başıma bela gözüme karanlık oldun.
• târsın: ṭârsın N4.
  - 9 İnsanoġlu senin elinden nasıl huzur bulsun ki? Nitekim sen içinde engerek yılanın uzandıġı bir beşik gibisin.
  - 10 Bir iki gün her kiminle gülüp oynasan sonunda yine onun canına (kasteden) dünyanın (aldatıcı) oyunlarını oynar, tuzak kurarsın.
• kim: sen N4.
  - 11 Kişi hızlı bir kuş olsa bile kandırırısın. Sonunda zorlu pençeni kedi gibi uzatarak onu öldürürsün.
• ser-pençeḡ: ser-pençe N15.
  - 12 Sen bu evi nice komutanların başına dar etmiş, nice bin Dârâ'yı daraġacında sallandırmış bir gaddarsın.
• dâr: ṭâr N9. eyledünḡ: eyleyüp GHB. ber-dâr: dârâ GHB.

13. günde yüz bin hîle vü tezvîr edersin ‘âleme
yine kimse vâkıf olmaz hoş ‘aceb sehhârsın
14. merdüm-i zeyrek gerek kim ola hîlen den emîn
mişlûnî ‘âlemde gözler görmedük ‘ayyârsın
15. her kimünle vërdün aldunsa beş on gün ‘âkıbet
kârını zâr eyleyüp bâzârını bozarsın
16. **hayretî** bu dehr-i fânîden şikâyet nêçe bir
fâriğ ol sen ehline ısmarla anı varsın

20.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâarî‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. söyler zebân-ı hâl ile dër bülbül-i çemen
faşl-ı bahâr erişdi şarâb içmemek neden
2. dürlü şükûfe şöyle tonatdı çemen yüzün
cümle nücümü yere dökildi şanur gören
3. tıfl-ı şükûfe bir yere cem‘ oluban yahôd
gönlekçek olup oyuna başladı yâsemen
4. yâ şöhbet ehlidür oturlar taraf taraf
her biri ‘ıyş u ‘ışret ü şādīde oluban
5. nergis gözün süzüp ege komuş külâhını
mestâne gonciler oturur çāk-pîrehen
6. güller boyun kulağ açup âşüfte eylemiş
vardur hezâr nâlede murğ-ı çemen çü men

-
- 13 Nasıl bir sihirbazsın? Âleme günde yüz bin hile eder, yalan söylersin fakat yine de kimse anlayamaz.
• ‘âleme: âdeme N4. edersin: edersen N9, N15.
  - 14 Sen âlemde benzeri görölmedik bir dolandırıcısın, hilenden emin olacak kişinin çok akıllı bir adam olması gerek.
• zeyrek gerek kim: zeyrekdür ol kim GHB.
  - 15 Her kiminle beş on gün alışveriş yapsan, sonunda onun ticaretini bozarsın da işi ağlamak olur.
• N4-. ‘âkıbet: GHB-.
  - 16 Hayretî, bu gelip geçici dünyadan şikâyet nereye kadar? Sen geri dur! Onu ehline bırak, umursama!
• bu dehr-i: bâzâr-ı N15.
  20. HD s. 59, N4 14^a, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 1 Bahçedeki bülbül hâl dili ile konuşup “Bahar mevsimi erişti, şarap içmemek neden?” diye sorar.
  - 2 Türlü türlü çiçekler bahçeyi öyle süsledi ki gören kişi bütün yıldızlar yere dökülmüş zanneder.
♦ tonatdı: donatdı N4. dökildi: döşedi HD.
  - 3 Yahut çiçek çocuklar bir yere toplandılar yasemin yalın gömleğiyle kalıp (kendi) oynamaya başladı.
  - 4 Ya da her biri mutlulukla yiyip içip eğlenerek her tarafa oturmuş sohbet etmekte.
  - biri ‘ayş u: birisi bir N4.
  - 5 Nergis gözlerini süzerek başlığını eğmiş, sarhoş gonciler gömlekleri yırtık oturmuşlar.
  - 6 Güllerin boyun ve kulaklarını gösterip meftun ettiği, benim gibi ağlamakta inlemekte olan binlerce çemen bülbülü vardır.

7. hār-ı belālar içre benüm gibi fi'l-meşel
egmiş benefşe boynını bād-ı ğam-ı hāzān
8. şahrā demi erişdi gönül lāleler gibi
yan taze taze dāğ ile dīvāne oluban
9. gör gel yine şafāsını merdāne ey gönül
maḥbūba döndi ṭonanuban çarḥ-ı pīre-zen
10. çün zīnetin bu vech ile gördi zamānenün
āb-ı revān vālih olup gitdi kendüden
11. būyuñ életdi gülşene benzer ki bād-ı şubḥ
girdi bugün bu ğoncelerin gönline inen
12. iki büküldi kalkıp ayağ üstine çemen
açıldı gül dedi esen ol dāyimā esen
13. kim bizi hoş-dem eyledün 'ālemde hoş-dem ol
seyr ét hemīşe gülşen-i bāğ içre şād u şen
14. cān kulağıyle dinlese gül yaraşur şehā
bülbul gibi bu maṭla'a açdukca ben dehen
15. ḥad lāle ḥaṭ benefşe eyā yāsemen beden
sensin benüm bu gönlümün evvel bahārı sen
16. sen bir bahār-ı cān [u] gönülsin ki faḥr eder
bu sebzezār eşigünce teşbīh olunmadan
17. bir gülbin-i leṭāfet-i bāğ-ı cemālsin
eksük degül şükūfelerin nāz u şīveden
18. faşl-ı bahār u vaḳt-i zemistān ki devr eder
mihir ile cevre benzedürem bende ya'nī ben

-
- 7 Sonbaharın gam rüzgârı, aynı benim gibi, bela dikenindeki menekşenin boynunu eğmiş.
• ğam-ı hāzān: ğam u hāzān N4. ṭonanuban: donanuban N4.
  - 8 Ey gönül! Çölün sıcak nefesi erişti, artık divane olarak laleler gibi taze taze dağlar yakın.
  - 9 Ey gönül! Yiğitçe gel! Şunun mutluluğunu gör! Dünya kocakarısı yine süslenip bir sevgiliye benzedi.
• gör gel şafāsını yine: sür gel yine şafāsını N4.
  - 10 Akarsu, zamanenin (dünyanın) bu süslü hâlini gördüğü için hayran olup kendinden geçti.
  - 11 Görünüşe göre sabah yeli gül bahçesine senin kokunu getirdiği için bugün iyice goncaların gönlüne girmiş.
• N4-
  - 12 Çemen ayağa kalkıp iki büküm oldu, gül açıldı (ey sabah yeli) daima esenlik içinde ol/yaşa dedi.
  - 13 A sabah yeli! Âlemde sen bizi mesut ettin, sen de mesut ol! Gül bahçesinde daima mutlu ve mesut dolaş.
  - 14 Ey şah! Ben bu matlaı söylemek için bülbul gibi ağzımı açınca gül can kulağıyla dinlese yaraşır.
  - 15 Ey yasemin bedenli! Yanağın lale, ayva tüylerin menekşe. Sensin benim bu gönlümün ilkbaharı sensin!
  - 16 Sen öyle bir can ve gönül baharısın ki bu yeşil bahçe senin eşğine benzetilmekten dolayı övünür.
  - 17 Sen cemaal bağının letafet fidanıydın ki çiçeklerin naz ve işveden hâli degildir.
  - 18 Bendeniz, birbiri ardınca dönüp duran bahar mevsimini ve kış zamanını sevgi ile eziyete benzetiyorum.
• bende ya'nī ben: bunu âni ben N4.

19. mihr ile ‘âlemümi bahâr eyle gel benüm
mihr eyle kılma yazumı kışumı güz inen
20. bir bülbülem ki gülşen-i hüsnünde dem-be-dem
medh etmek güler yüzünî açmışam dehen
21. gülşen içinde gül gibi sen gül şen ol müdâm
bülbül gibi benüm begüm olsun yerüm diken
22. sen şem‘ gibi meclis-i şādīde hurrem ol
pervâne gibi ben yanayın nār-ı şevke ben.
23. çarh-ı hüsnünde gül gibi kıldıkça sen qarār
kara yer ile bir olayın sâye gibi ben
24. ben **hayretī**em ağlayayın hem-çü ‘andelīb
gülsün gül oyna ey yüzi gülşen hemīşe sen

21.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. geçdi yanumdan ağzuma sögdi bir iki yār
güyā ki biz kılma şeker şundı şehriyār
2. mest eyledi yine bir ağız söz ile beni
güyā ki şundı ağzuma bir cām-ı hoş-güvār
3. sögmek degüldür ol baña i‘zāz için beni
dür-i lebinden eyledi dürr ü güher nişār
4. sögdükçe baña medhi dahı hoş gelür dile
tūti şeker yedügi sözi olur ābdār

-
- 19 Gel, aşk ile benim âlemimi bahara çevir! Çokça merhamet et, yazımı kışımı güz etme!
• mihr eyle: cevr ile N4. güz: güzel N4.
  - 20 Ben güzelliğinin gül bahçesinde daima güler yüzünün övgüsüne ağız açan bir bülbülüm.
♦ medh etmek güler yüzünî: gül ruhlarıñ meddâhına HD.
  - 21 Beyim! Sen gül bahçesinde daima gül gibi gül, şen ol. Benim yerim, bülbül gibi, diken olsun.
  - 22 Sen mum gibi mutluluk meclisinde ferahlık içinde ol, ben de pervane gibi aşk ateşinde yanayım.
♦ meclis-i: şöhet-i HD, N4. şevke ben: şevk-ılan N4.
  - 23 Sen gül gibi güzellik göğünde karar kıldıkça ben gölge gibi kara yerle bir olayım.
• çarh-ı: çerâğ N4.
  - 24 Ey yüzi gül bahçesi olan! Sen gülsün daima gülüp oynamak sana! Ben Hayretī’yim bülbül gibi ağlamak bana.
• gülsün gül oyna: gül oynayuban N4.
  21. HD s. 61, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 1 Sevgili, yanımdan geçerken bir iki küfretti; sanki o padişah, biz kulunun ağzına şeker koydu.
  - 2 Beni yine bir ağız (dolusu) söz ile sarhoş etti, sanki ağızıma hoş içimli bir şarap ikram etti.
  - 3 O bana sövmek değildir. Bana ikram için dudaklarının mücevher kutusundan saçtığı incilerdir.
  - 4 O bana sövdükçe övgüsü gönle tatlı gelir, nitekim papağan şeker yediğinde konuşması tatlılaşır.

5. maḥmūr-ı cām-ı fūrkatam acı sözi baṇa
tatlu dilinden özgelerün yeg hezār-bār
6. gül gibi açılup yine oldum güşāde-dil
sögmekle baṇa çünki dehān açdı ğonce-vār
7. bilmem ne siḥr okıdı kim oldu o dem hemān
boyumca ğuşşa bir nefes içinde tār u mār
8. meydān-ı ‘ışk içinde ‘alīlik édüp yine
ġam leşkerine urdı zebān ile zū’l-fiḳār
9. düşnām ile şu taş ki baṇa urdı her biri
ġam leşkerine oldu şıġınmaġa bir ḥişār
10. bend-i belādan eyleyüp āzād bendesin
bir sözle étدی milket-i şādīde şehriyār
11. gülzār-ı ḥüsn içinde boyı bir nihāl idi
bu nuṭḡ-ı ābdārı aṇa oldu berg ü bār
12. çīn oldu ğonce gibi çü düşnāma başladı
bir şī’r okıdı gül gibi bu ṭab‘-ı ḥoş-ġüvār
13. düşnām ile bu kuluṇı kılduṇ çü kāmḱār
şīrīn sözüne eyleyeyin cānumı nişār
14. yüz berkidüben eyledüm eksüklüne tamām
baṇa ne denlū sögesin ey yār vechi var
15. yok yok yanılmışam nēce sögmekdür ol baṇa
luṭf u keremler eyledün ey şīvekār yār
16. luṭf eyledün kemīne du‘ācuṇda bu ḱadar
söylemege yoġ idi egerçi ki iḱtidār
17. bir zerre gibi ḱalduruban ḥākden beni
kılduṇ kuluṇı hem-ser-i ḥurşīd-i tābdār

-
- 5 Ben ayrılık şarabının sersemiyim. Benim için onun bir acı sözü başkalarının tatlı dilinden binler defa iyidir.
  - 6 Sögmekle gonca gibi ağzını bana açtığı için yine gül gibi açılıp gönlü ferahlardan oldum.
  - 7 Bilmem hangi büyümlü sözleri söyledi de o anda boyum kadar olan keder bir nefeste tamamen dağılıp gitti.
  - 8 Yine aşk meydanında Ali’lik edip dili vasıtasıyla gam askerini Zülfikar kılıcıyla kırdı.
  - 9 Sövmek saymakla bana attığı şu taşların her biri gam askerine karşı sığınılacak bir hisar oldu.
  - 10 Bir sözüyle kulunu bela bağından kurtarıp huzur mülkünün sultanı yaptı.
  - 11 Güzellik güllüğünde boyu bir fidandır, bu hoş sözler ise onun yaprağı ve meyvesidir.
  - 12 Gonca gibi yüzünü buruşturup sövgüye başladığı zaman bu tatlı dilli, gül gibi bir şiir okudu.
  - 13 Sövgüyle bu kulunu muradına erdirdiğin için senin bir tatlı sözüne canımı ortaya dökeyim.
  - 14 Yüzümü hazırladım, şimdi kusurlu kuluna ne türlü söversen söv münasıptır.
  - 15 Yok yok, yanılmışım ey işveli sevgili, ne sövmesi! O bana lütuf ve iyiliğin ta kendisidir.
  - 16 Zavallı duacında söz söylemeye bu kadar iktidar yoktu fakat sen ona lütfettin.
  - 17 Ben kulunu, bir zerre gibi topraktan kaldırarak parlak güneşe denk hale getirdin.

18. devlet degül midür de e bi'llāhi ey gönül
biz bendesini her nece ögerse şehriyār
19. sögmek degüldür ol baña incinme hurrem ol
biñ şive ile nāz ile eyleyüben şümār
20. bezm-i maḥabbete çağıruban konukladı
ḥayrānla ḥayretī yine tatlu ile nigār
21. ben nā-tüvānı neçeye dek dehr-i kīne-cüy
derd ü ğam ile inlede yā rabbi zār ü zār
22. varımadın cihānda dıraḥt-ı ümīdine
kaldı cihānda dest-i 'anā ile sengsār
23. hergiz yeşermedi bu nihāl-i murādum āh
her neçe kim şuvardı ise eşk-i cüybār
24. kaldum bu ğurbet elde ayakda zelīl ü ḥār
kıldı işümi eltemedi başa rüzgār
25. yaş nece dökmeyem k'elem-i rüzgārdan
çeşm-i ümīd dīde-i bahtum tolu ğubār
26. ḥālüm ḥarāb u dīde pür-āb ü ciger kebāb
dil bī-ḫarār u şīşe-i ḥatırda inkisār
27. bī-yār dād-ı dehr ile gönüm tolu melāl
ālām-ı cevri-i devr ile dil mübtelā vü zār
28. derd ü ğam ile ğuşşamı ey rüstem-i cihān
destānlar etdi 'āleme bu zāl-i rüzgār
29. bir mūya döndi mūye ile cān-ı nā-tüvān
bir nāle döndi nāle ile cism-i pür-figār
30. tīmār eyle derdüme gel ey ṭabīb-i cān
bir mübtelāyı ḫoma belālarda ḥvār u zār

-
- 18 Ey gönül! Vallahi söyle, o hükümdar biz kulunu nasıl överse övsün, mutluluk değil midir?
  - 19 Bin işve ve nazla bana saydırmasına incinip kırılma, bilakis memnun ol, o bana sövmek değildir.
  - 20 Yine muhabbet meclisine çağırarak Hayretî'yi şaşkınlıkla, sevgiliyi de tatlılıkla konuk etti.
  - 21 Ya Rabbi! Bu kindar dünya daha nereye dek ben zavallıyı dert ve gamla uzun uzun ağlatıp inletecek.
  - 22 Dünyalık meşakkat eli yüzünden cihanda ümit ağacına varamadan taşlıklarda kaldım.
  - 23 Ah! Nehir gibi gözyaşlarım ne kadar suladıysa da şu murat fidanım asla yeşermedi
  - 24 Felek işimi görmeyip beni zelil ve hakir hale düşürdü. Bu gurbet elde ayağa düştüm,.
  - 25 Ümidimin ve talihimin gözleri toz toprak dolmuşken dünya elemelerinden dolayı nasıl yaş dökmeyeyim?
  - 26 Halim harap, gözlerim yaş dolu, ciğerim yandı kebab oldu gönlüm huzursuz, kalp şişesi kırık.
  - 27 Gönlüm, dünyanın bana yâr olmayan adaletiyle melal ve hüznün dolu, kalbim devrin eziyetli elemelerine tutulmuş ağlıyor.
  - 28 Ey cihanın Rüstem'i! Bu dünya Zal'i, derdimi tasamı ve kederimi âleme destan etti.
  - 29 Takatsiz canım hıçkırma hıçkırma ağlamaktan kıl gibi incelme, yaralarla dolu bedenim benim benim inlemekten ney içindeki ince tele döndü.
  - 30 Ey can tabibi! Gel derdime şifa ol! Bir müptelayı sıkıntılar içinde hor ve zavallı olarak bırakma.

31. envār-ı ḥamiyyetle uyar şem‘-i baḥtumu
ben daḥı bir çerāğın olayın şehā ne var
32. miḥnet şebinde kaldı dil-i ḥayretī eriş
baḥtını himmet ābı ile uyḥudan uyar
33. ehl-i niyāz bendelere kām-baḥş olup
olğıl hemīşe devlet ü ‘izz ile kām-kār

-
- 31 Ey şah! Bahtımın mumunu hamiyet nuruyla uyandır, ışıklandır da ben de senin bir dervişin olayım, ne var.
  - 32 Hayretî’nin gönlü sıkıntı gecesinde kaldı yetiş! Bahtını himmet suyu ile uykudan uyandır.
  - 33 Ağzı dualı kullarına/niyaz akçesiyle geçinenlere muratlarını bahşederek daima saadet ve yücelikle arzusuna érenlerden ol.

MUSAMMATLAR

22.

Terci'-bent

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -
I

1. èy server-i selāmet-i dīn şāh muşţafā
v'èy reh-nümā-yı ehl-i yakīn māh muşţafā
2. kim sevmeye seni ki kamu mümkinātı halk
ètdi maḥabbetünle çün allāh muşţafā
3. toğrı varur bulunmaya mülk-i ḥaḳīḳate
şer'ün gibi cihānda daḥı rāh muşţafā
4. nūr-ı şerī'atün kime oldı ise delīl
zūlmetde ḳalup olmaya güm-rāh muşţafā
5. bir kez işāret ètmen ile oldı iki şakḳ
engüş-i mu'cizātun ile māh muşţafā
6. zūlmetde ḳalmaya aḥa ḥaḳ ola reh-nümā
her kim ki ola şer'üne hem-rāh muşţafā
7. 'ilm-i yakīn ögrene keşf ola aḥa rāz
her dīl ki medḥün okıya her gāh muşţafā
8. èy şāh-ı dīn ü kıble-i īmān muşţafā
ehl-i yakīne raḥmet-i raḥmān muşţafā

II

1. èy vāzı'-ı şerī'at-ı sulţān muşţafā
v'èy şāfi'-i kıyāmet v'èy şāh muşţafā

---

22. .:HD-, N4 71a, N9-, N15 164a, GHB 140a, P-.

I

- 1 Şāh Mustafa! Ey dinin selametinin imamu yakin ehlinin rehberi olan ay!
• vey...muşţafā: yokdur tapun gibi yüce dergāh muşţafā N4.
- 2 Ey Mustafa! Allah bütün varlığı senin muhabbetin sebebiyle yaratmışken seni kim sevmez?
• mümkinātı: mümkināt-ı N15.
- 3 Ey Mustafa! Dünyada senin şeriatın gibi dosdoğru hakikat mülküne varan bir yol yoktur.
• gibi: kim N4.
- 4 Ey Mustafa! Şeriatının aydınlığı her kime ışık olduysa o zulmette kalıp yolunu kaybetmedi.
- 5 Ey Mustafa! Mucizelerinin parmağıyla yaptığın bir işaretinle ay ikiye yarılmıştır.
- 6 Ey Mustafa! Her kim ki senin şeriatının yolundan giderse Hak ona rehber olsun, zulmette kalsın.
- 7 Ey Mustafa! Daima senin övgünü okuyan her gönül yakini ilmini öğrensin, sırlar ona aşikar olsun.
- 8 Ey dinin şahı, imanın kıblegāhı, yakin ehline Rahmān'ın rahmeti olan Mustafa!

II

- 1 Ey Mustafa sultanın (s.a.v.) şeriatını tesis eden; ey kıyametin şefaati edicisi hükümdar.

2. mü'min midür şu kim seni cān ile sevmeye
sen yüzi pāke çünki ḥabībüm dēdi ḥudā
3. *levlāke* dēdi ḥaḳḳuṇa ēy nūr-i pāk-i ḥaḳ
ṣānuṇda nāzil oldı hem āyāt-ı *ṭā* vü *hā*
4. ebrūlaruṇa dāl durur *nūn* u *ve'l-ḳalem*
alnuṇ ruḥuṇ iṣāreti ve'-ṣ-ṣems ü ve'-ḍ-ḍuḥā
5. ḥvān-ı ṣefā'atüṇe cihān ḥalkı ser-be-ser
muḥtācudur ḳamusı eger bay eger gedā
6. ḥvān-ı ṣefā'atüṇi ḳaçan ḥāzır ēdüben
iḥsānlar eyleyüp dēyesin ümmete ṣalā
7. muḥtāc u ac ben daḥı dervīṣüṇem senüṇ
maḥrūm eylemek beni anda degül revā
8. ēy ṣāh-ı dīn ü ḳible-i īmān muṣtafā
ehl-i yakīne raḥmet-i raḥmān muṣtafā

III

1. ēy mü'min-i muvaḥḥid eyā ḡarḳ-ı baḥr-i zāt
nūr-ı muḥammed ile 'ayān oldı her ṣıfāt
2. gel muṣtafāya cān u gönülden maḥabbet ēt
sevmekdür anı mü'mine a'māl-i ṣāliḥāt
3. sev muṣtafāyı cān ile ṣer'ine 'āmil ol
cehl āteşinden ister isen bulasın necāt
4. gel ḥubb-ı muṣtafā ile yu gerdini dilüṇ
k'anuṇ yüzi şuyına yaradıldı kāyināt

-
- 2 Allah sen pak yüzlüye "ḥabībim" demişken seni candan sevmeyen hiç mümin olur mu?
  - 3 Ey Hakk'ın pak nuru! Hak senin hakkında "*levlāke*" dedi hem Tâhâ ayetleri de senin hürmetine nâzil oldu.
• âyât-ı *ṭā* vü *hâ*: âyet-i kâf u *hâ* N4; hem âyât-ı GHB.
  - 4 Nun ile birlikte Kalem suresi kaşlarına delalet eder; alnın ve yanaklarının işaretleri ise Şems ve Duhâ ayetleridir.
• dāl durur: indi senüṇ N4.
  - 5 Gerek zengin gerek fakir, cihan halkı baştan başa senin şefaât sofranın muhtacıdır.
• ser-be-ser: ser-te-ser GHB; bây: ṣāh N15, GHB.
  - 6 Nice ihsanlar ile şefaât sofranı hazır ederek ümmeti çağırдыңın zaman...
  - 7 Ben de senin muhtaç ve aç bir dervişinim, beni ondan mahrum etmek uygun değildir.
  - 8 Ey dinin şahı, imanın kiblegâhı, yakın ehline Rahmân'ın rahmeti olan Mustafa!

III

- 1 Ey o zât'ın denizine gark olmuş olan, ey tevhit ehli mümin. Her sıfat Muhammed'in nuru ile bilindi.
- 2 Gel, Mustafa'yı canıgönülden sev. Onu sevmek mümin için sâlih ameldir.
- 3 Cehâlet ateşinden kurtuluşu bulmak istersen Mustafa'yı candan sev, onun şeriatıyla amel et.
- 4 Gel, gerdanını Mustâfa sevgisiyle yıka ve dilen! Zira kâinat onun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır.

5. tîğ-ı maḥabbetine düşüp cān vèren anuḡ
terk eyleyüp fenāyı bulur sermedî ḥayāt
6. şer‘i mu‘allimi kimi ta‘līm kılmasa
bu dīn bisātı içre olur ol hemîşe māt
7. merdāneler içinde muḥannes degül midür
meydān-ı şer‘ içinde şu kim sürmemişdür at
8. ey şāh-ı dīn ü kıble-i ĩmān muştafā
ehl-i yakīne rahmet-i rahmān muştafā

IV

1. eşigi tozu kühl-i sa‘ādet degül midür
iki cihānda efser-i devlet degül midür
2. cān ile nèce sevmeyeyin muştafāyı ben
sulṭān-ı dīn ü şāh-ı şefā‘at degül midür
3. kime şefā‘at etse olur nārdan emīn
maḥbūb-ı ḥaḳḳ u genc-i emānet degül midür
4. ğaflet şebinden ümmete olmağıçün ḥalāş
şer‘ī delīli nūr-ı hidāyet degül midür
5. her bir yıkık gönülde kim ola maḥabbeti
ma‘nīde cümleden ol ‘imāret degül midür
6. cān ile muştafānuḡ eşigi gedāsı ol
bī‘llāhi āsitān-ı sa‘ādet degül midür
7. sen muştafāyı cān ile her kim ki sevmeye
merdūd-ı ḥaḳḳ u lāyık-ı la‘net degül midür

-
- 5 cān viren anuḡ: cānı viren N4. İkinci mısra GHB’de şöyledir: “Bulur iki cihān içinde ebedî hayāt”
Onun muhabbet kılıcına düşüp can veren bu geçici dünyadan geçip ebedi hayata kavuşur.
  - 6 Onun bir öğretmen olan ders vermediği kimse, bu din tahtasında elbette daima mat olur.
• kılmasa: etmese N15; hemîşe: kimesne N4, GHB.
  - 7 Onun dini yolunda at sürmemiş olan kişi yiğitler içinde bulunan korkak değil midir.
• merdāneler içinde: merdān-ı mihr içre N4.
  - 8 Ey dinin şāhı, imanın kıblegāhı, yakın ehline Rahmān’ın rahmeti olan Mustafa!

IV

- 1 Onun eşığının tozu mutluluk sürmesi ve iki cihandaki baht açıklığı değil midir?
- 2 Ben Mustafa’yı nasıl candan sevmeyeyim? O din sultanı, şefaati padişahı değil midir?
- 3 Kime şefaati etse ateşten emin olur. O Hakk’ın sevgilisi, emniyetin hazinesi değil midir?
- 4 ümmete olmağıçün: olmağıçün ümmete GHB; delīli: delīl-i GHB.
Onun şeriatının kandili, gaflet gecesinde ümmete kurtuluş olarak hidayetin aydınlığı değil mi?
- 5 kim: ki GHB; cümleden ol: cümlesinden GHB.
Onun muhabbetini taşıyan her yıkık gönül hakikatde herkesten daha bayındır değil midir?
- 6 Allah için orası kutluluk dergāhı değil midir? Canla başla Mustafa’nın kapısını dilencisi ol.
- 7 Sen Mustafa’yı canıyla sevmeyen kişi Hakk’ın hışmına ve lânetlenmeye layık değil midir?

8.  y ş h-ı d n   kıble-i  m n muş taf 
ehl-i yak ne ra met-i ra m n muş taf 

V

1. ser v rmege anu  yolına server er gerek
c n oynamaya erde be  yet hüner gerek
2. kim aldamaya uşbu hev  r behi  n 
d n m şesinde mü'min olan ş r-i ner gerek
3. yoldaş eyle kendüne ş r'-i mu ammedi
bu d n yolunda s lik olana  azer gerek
4. ser-keşlik  tme yüz y re ur güneş-teg dil 
b b-ı  ud ya girmege  addi kemer gerek
5. med -i res le çünki nih yet bulunmadı
uzatma ** ayret ** sözi s z mu taşar gerek
6. c num fed  yolu a ey  ş h-ı enbiy 
başa seni gerek seni ne c n ne ser gerek
7. r z-ı cez da uşbu g ne k r-ı ümmete
'ayn-ı 'in yetiyle hem n bir na ar gerek
8.  y ş h-ı d n   kıble-i  m n muş taf 
ehl-i yak ne ra met-i ra m n muş taf 

-
- 8 Ey dinin ş h , imanın k ble h , yakın ehline Ra m n'ın rahmeti olan Mustafa!

V

- 1 Onun yoluna başını feda etmek için seçkin bir yiğit olmalı; can feda etmek için o yi itte çok maharetler bulunmalı.
  - server: serd r GHB.
- 2 Mümin din meşeli indeki erkek aslan gibi olacak ki bu nefis tilkisi onu aldatmasın.
  - hev : fen  N15.
- 3 Bu din yolunun yolcusuna tedbirli olmak gereklidir, sen kendine Muhammed Peygamber'in şeriatını yoldaş et.
- 4 A gönül! Dik başlılık etme, güneş gibi yüzünü yere koy. Hakk'ın kapısından girecek boy kemer gibi eğilmeli.
  - ur: s r N15.
- 5  ayret ! Sözü uzatma s z kısa olmalı zira Hz. Res l' n övgüsünün sonu gelmez.
- 6 Ey nebilerin padişahı! Canım yoluna feda olsun. Bana ne can ne baş lazım, bana sen laz ms n.
  - seni ne c n ne: ne c n ne ser GHB.
- 7 Muhakkak, ceza gününde ümmetin bu g nahkarına yardım gözüyle bir bakış lazım.
- 8 Ey dinin ş h , imanın k ble h , yakın ehline Ra m n'ın rahmeti olan Mustafa!

TERKİB-BEND DER-MERŞİYE-İ MEMİ ŞÂH VE MUŞTAFÂ

RAHİMEHUMU'LLÂH^(S1)

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

I

1. dünyā dēdükleri ne 'aceb pīre-zāl imiş
leyl ü nehār pīşesi mekr ile āl imiş
2. ehl-i başirete göre bir kaḥbe-i kabīḥ
a'mā yanında dilber-i şāḥib-cemāl imiş
3. beş gün bunun bu saltanat u tūmṭurākına
dikḫatle nāzır olsa kimesne ḥayāl imiş
4. nekbet bucağı miḥnet evi guşsa gūşesi
derd ü belā fezāsı maḥall-i cidāl imiş
5. tīmārı mār u devleti let balı pūr-belā
māl ü menāline nazar etsen melāl imiş
6. her şenliginün āḥiri bir mātem-i ġarīb
ve'l-ḥāşılı kemālinün ardı zevāl imiş
7. bu mülk içinde bir neçe gün beglig eyleyen
şol bir faḫīr-i ḳāni' olan ehl-i ḥāl imiş
8. ger istesen ki kesb edesin 'ömr-i cāvidān
ölmezden öndin ölmege sa'y edegör hemān

II

1. bāğ-ı cihān bitürmiş idi iki hoş nihāl
ḳāmetlerini dest-i ecel бүkdі kıldı dāl

23. HD s. 67, N4 14b, N9 9a, N15 9b, GHB 9a, P 9a.

I

1. İşi gece gündüz hile ve tuzak kurmak olan şu dünya dedikleri ne acayip bir ihtiyarmış.
2. Basiret ehline göre çirkin bir kaḥpe, körler içinse güzel bir sevgiliymiş.
3. Bunun bu beş gün süren saltanat ve gösterişine dikkatle bakan kişi onun (hakikatsiz bir) hayal olduğunu anlar.
4. Dünya, ancak felaket bucağı, sıkıntı evi, keder köşesi, dert ve bela alanı ve bir kavga yeriymiş.
• nekbet: miḥnet N4. miḥnet: nekbet N4. maḥall-i: vü memlû N4.
5. Şıfası (zehirli bir) yılan, saadeti dayak, balı belalarla dolu; malına mülküne bakmak ise melale sebepmiş.
• balı: māl GHB, P.
6. Her şenliğinin sonu dokunaklı bir matemmiş; neticede kemalinin ardı zevalmış.
7. Bu mülk içinde çoğu günler beylik sürenler ancak kanaatkar fakirlerden olan şu gönül ehlidir.
• faḫīr-i: faḫīr ü N4.
8. Eğer sonsuz hayatı kazanmak istersen, vakit kaybetme, ölmeden önce ölmeye çalış.
• ger: kim N4, P. ölmezden: ölmekden N4, N9, N15, GHB.

II

1. Cihan bahçesi iki güzel fidan bitirmişti, fakat ecelin eli boylarını бүktü, dal etti.

2. iki gül idi gülşen-i dehr içre oldılar
bād-ı hāzān-ı merg ile fi'l-hāl pāy-māl
3. birisi māl ü birisi mihr-i münīr idi
erişdi ikisine de vā-ḥasretā zevāl
4. ḥaḫkuṇ cemāline iki mir'āt-ı şāf idi
seng-i ḥavādiş etti diriğā şikeste-ḥāl
5. bāğ-ı zamānenün yüzi şuyı iken diriğ
uş yere geçdi ol iki ser-çeşme-i zülāl
6. bu menzil-i fenādan ikisi bir aradan
mülk-i bekāya eylediler ya'nī irtihāl
7. ḥvāb oldu gözde birisinün kara saçları
oldı gönülde birisinün kaşları ḥayāl
8. cān gibi gözden eyleyüben özlerin nihān
bir yerden oldu ol iki rūḥ-ı revān revān

III

1. çok tāze gül bu ḥāk ile yeksān olup yatur
çok goncenün derūnı ṭolu kan olup yatur
2. çok ṭurralar ki rişte-i cān idi her kılı
şimdi bu kara yerde perişān olup yatur
3. her saç ki kılmış idi nēce 'aqlı tārmār
her tārı şimdi mār ile pīçān olup yatur
4. dün gördüğün senün ol iki genc-i nāzenīn
seyr eyle gör bugün nēce vīrān olup yatur

-
- 2 Onlar dünya güllüğündeki iki güldü fakat ölümün hazan rüzgârı şimdi onları ayaklar altına aldı.
  - 3 Birisi ay, birisi nurlu güneşti; ne yazık ki ikisi de zevale uğrayıp yok oldu.
  - 4 Ne yazık! Hadesilerin taşları gelip Hakk'ın güzelliğini gösteren o iki saf aynayı kırdılar.
• cemāline: sıfâtına N9, GHB.
  - 5 Yazık! O iki tatlı pınar, zamanın bağının yüz akı oldukları hâlde yere geçtiler.
• uş yire geçti: geçti kara yire N4.
  - 6 Yani ikisi birden bu yokluk yurdundan beka mülküne göç ettiler.
  - 7 Birinin kara saçları gözde uyku, birinin kaşları gönülde rüya oldu.
• gözde: birde N15.
  - 8 O iki can, kendilerini can gibi gözden gizleyerek aynı yerden gittiler.

III

- 1 Çok taze güller bu toprağa girmiş yatmakta; gönlü kanla dolmuş birçok gonca bu toprakta uzanmakta.
• ṭolu: GHB-. tāze gül: tāzeler P.
- 2 Her biri can bağı olan nice kıvrımlı saçlar şimdi bu kara yerde dağılmış yatmakta.
şimdi bu kara yerde: bu kara yerde şimdi N4, GHB. (N9'da mürekkep karışmıştır.)
- 3 Nice kimselerin aklını başından almış olan saçlarının her teli şimdi kıvrılmış, yılanlarla yatmakta.
♦ her: çok HD, GHB. pīçān: bî-cān N4, GHB. mār ile: nār ile GHB.
- 4 Bak gör! Dün senin gördüğün o iki nazenin genc bugün nasıl da harap olmuş yatmakta!
• senün: N9-, P-.

5. ya'nî ol iki serv-i ser-efrâz-ı câme-püş
yüz urdı kara toprağa 'uryân olup yatur
6. 'âlem durur bu ben nêçe 'allâmeyem dëyen
gördüm bu dehrün işine hayrân olup yatur
7. şûretde zindeyem dirilür miskîn âdemî
ma'nî yüzinde her biri bî-cân olup yatur
8. 'ömrün beķası dünyede bir ân imiş dirîğ
her bir vişâlün âhîri hicrân imiş dirîğ
IV

1. ey bî-vefâ felek kanı şeh muştafâ kanı
yâ n'eyledün memiyi o nûr-ı hudâ kanı
2. gözden tolundı gün gibi şâm olmadın henüz
tutdı cihânı zulmet o şems-i duhâ kanı
3. cân 'âlemi ki anlar ile idi müstenîr
ol âfitâb n'oldı o bedr-i dücâ kanı
4. ol mülk-i hüsne mâlik olan şâhı n'eyledün
yâ ol nigâr-ı şâhib-i hilm ü hayâ kanı
5. ol cân u dil marîzine derdi devâ olan
ol âsitân-ı devleti dârü's-şifâ kanı
6. yâ ol ayağı toprağı başlarda tâc olan
ol izi tozu gözlere kühl ü cilâ kanı

-
- 5 Yani elbisiler giymiş, başını kaldırmış olan o iki servi yüzlerini toprağa vurmuşlar, çıplak hâlde yatmaktalar.
• kara toprağa: toprağa nêçe N9.
  - 6 Dünya böyledir. Ben ne kadar çok biliyorum diyen kişinin bu dünyanın işine şaşırıp gittiğini gördüm.
• 'âlem durur: 'âlemdür GHB. gördüm: görüp GHB.
  - 7 Zavallı insanoğlu! Görünüşte hayattayım diye geçinir fakat hakikatte her biri ölümü beklemekte.
• bî-cân: el-ân N4, N9, N15, GHB.
  - 8 Yazık ki dünyadaki ömrün kalıcılığı ancak bir an imiş, her kavuşmanın sonu hicran imiş.
IV
  - 1 Ey vefasız felek! Hani şah Mustafa nerede? Peki ya Memi'yi ne yaptın, o Allah'ın nuru nerede?
  - 2 O kuşluk güneşi nerede? Henüz akşam olmadan güneş gibi gözden kayboldu da cihanı karanlık kapladı.
♦ tutdı: kıldı HD, N4. şems-i duhâ: şemsü'd-duhâ N9, N15, P. tolundı: dolundı N15.
  - 3 Can âlemi onlarla aydınlanırdı. Ne oldu o güneş! Hani o karanlığın dolunayı!
• müstenîr: müstefîd N4. bedr-i dücâ: bedrü'd-dücâ N9, N15, P.
  - 4 O güzellik ülkesinin sahibi olan şahı ne yaptın? Peki ya o hilm ve hayâ sahibi resim kadar güzel sevgili nerede?
• hilm: 'ilm N9.
  - 5 Derdi, can ve gönül hastalığına devâ olup o kutlu eşiği şifa kapısı olan nedere?
• (P'de yedinci beyittir.)
  - 6 O ayağının toprağı başların tacı olan yâr, o yolunun tozu gözlere sürme ve parlaklık olan sevgili nedere?

7. bāğ-ı cināna denlū kanad bükdiler gibi
yā rabbi ya ol iki hümāyūn hümā kanı

8. bu āşiyāneden yine uçdı iki hümā
her kim eşitdi dēr *raḍiya'llāhu 'anhümā*

V

1. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı pertev-i envār-ı muştafā
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı meşreb-i sulṭān-ı evliyā
2. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ān şeh-i mesmūm-ı rāh-ı ḥaḳ
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı şāh-ı şehīdān-ı kerbelā
3. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı seyyid-i sādāt-ı ins ü cān
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ādem-i evlād-ı murtaẓā
4. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı bâkır-ı ḥāliş-derūn-ı rāh
ya'nī ḳulūba ol ayağı tozu kīmyā
5. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ca'fer-i şādık imām-ı dīn
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı kâzım-ı ser-çeşme-i vefā
6. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı meşhed-i sulṭān-ı hem-nişīn
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ka'be-i erbāb-ı bā-şafā
7. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı şıdk-ı takī 'izzet-i nakī
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ān dü şehenshāh-ı etkıyā

---

7 Ey Rabbim! Hani o iki saltanat hüması! Cennet bahçesine kadar kanat açmış gibiler.

• yâ: N15-.

8 Yine bu yuvadan iki hüma kuşu uçtu. Her kim bunu işitse *radıyallahu anhumâ* (Allah onlardan razı olsun.) der.

• işitdi: işitse N9.

V

- 1 Ya Rab! Mustafa'nın nurlu güneşinin hakkı için! Ya Rab veliler sultanının ahlakı hürmetine!
- 2 Ya Rab! Hak yolunda zehirlenmiş o sultan hakkı için! Ya Rab! Kerbelâ şehitlerinin şahı hakkı için!
- 3 Ey Allah'ım! İnsanlara ve cinlere efendi olanların efendisinin hakkı için; Hazreti Ali neslinden olanların hürmetine!
• âdem-i evlād-ı murtaẓâ: âdem ü evlād-ı enbiyâ N9.
- 4 Ya Rabbi! Yolu saf kalplilik olan İmam Bâkır hakkı için; yani o ayağının tozu kalplerin (saadet) kimyası olan imam hürmetine.
• P-.
- 5 Ya Rab! Din önderi Câfer-i Sâdık hakkı için; vefa menbası İmam Kâzım hürmetine!
• vefâ: hayâ N4; şafâ N9.
- 6 Ya Rab! O aynı yerde bulunan sultanlarının şehitliklerinin hakkı için, o *safa* ile gönül hüzürünü yaşayanların Kâbe'si hürmetine.
• GHB-. hem-nişīn: heştümîn HD, P; müştehî N4.
- 7 Ya Rabbi! İmam Takî'nin doğruluğu, İmam Nakî'nin izzeti hürmetine, takvalıların şahlarının şahı olan o iki imam hakkı için.
• N4-.

8. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ‘askerī vü şāhibü’z-zamān
eyler niyāz yüz tütuban ḥayretī saṇa
9. ḥaşr ét yarın sen anları evlād-ı şāh ile
olsun münīr cānları nūr-ı ilāh ile

24.

TERCİ‘-BEND ENDER-ŞİKĀYET-İ MECRŪḤĪ VŪ DŪRĪ^(S1)

Meḥ’ülü fā’ilātü meḥ’ülü fā’ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

I

1. gitdüm diyār-ı fūrḳate ey şāh el-vedā’
oldum belā vü miḥnete hem-rāh el-vedā’
2. ‘arz eylesün yer ehline bu mācerāyı eşk
yazsun felekler üzre çıḳup āh el-vedā’
3. demler durur ki levḫa-i çihremde ḳan ile
ey eşk-i dīde yazıla her gāh el-vedā’
4. terk étmez idüm eşigüñi līk ḳorḳaram
od ura şehre āh-ı şehergāh el-vedā’
5. düşmenler ile sen esen ol dostum hemān
vērşün benüm de şabrumı allāh el-vedā’
6. hicrān eline şaldı beni rüzgār āh
ey göz ḳan ağla ey gönül eyle hezār āh

II

1. bir ḥastayam ki şerbet-i dermāna ermedüm
bir ‘āşıḳam ki vuşlat-ı cānāna ermedüm

- 8 Ya Rab! Hayretî yüzü tutup sana imam Askerî ve zamanın sahibi (Mehdî)’nin hürmetine niyaz eder ki;
• tütuban: dutuban N4, N15.
- 9 Sen yarın (ahirette) onları (Hz. Ali) şahın evlatlarıyla haşret de bedenleri Allah’ın nuru ile nurlansın.
24. HD s. 71, N4-, N9 19^b, N15 21^a, GHB 19^a, P 18^b.

I

- 1 Elveda ey padişah! Ben gurbet diyarına gidip bela ve eziyete arkadaş yoldaş oldum.
• fūrḳate: gurbete N9, N15, GHB.
- 2 Yer ehline bu macerayı gözyaşım anlatsın, ahım yükselip feleklerin üzerine elveda yazsın.
• (N9’da üçüncü beyittir.)
- 3 Ey gözüm yaşı! Şu zamanlar yüzümün sayfasına kan ile *her daim elveda* yazılası zamanlardır.
- 4 Ben senin eşğini terk etmezdim fakat şehir vakti ettiğim ahın şehri ateşe vermesinden korkuyorum.
Elveda ey sevgili!
- 5 Elveda a dostum! Sen daima düşmanlar ile esenlik içinde ol, Allah da bana sabır versin.
• sen esen: âşnâ N9. dōstum: ḥayretî N15.
- 6 Ey göz kan ağla, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık yurduna sürdü.

II

- 1 Ben şifa şurubuna erememiş bir hasta, sevgilisine kavuşamamış bir âşığım.

2. bir zerreyem ki vâşıl-ı şems olmadum henûz
pervāneyem ki şem‘-i şebistāna érmedüm
3. yaşum gibi yüz üzre sürindüm yolında çok
biñ sa‘y ile o serv-i hırāmāna érmedüm
4. içdüm belā piyālelerin bezm-i ğamda lîk
hum-ḥāne-i maḥabbet-i cānāna érmedüm
5. vā ḥasretā ki zūlmet-i hicrāna düşdüm uş
iskenderem ki çeşme-i ḥayvāna érmedüm
6. hicrān éline şaldı beni rûzgār āh
ëy göz kan ağla ëy gönül eyle hezār āh
III

1. étdüm diyār-ı ğurbete gerçi sefer dirîĝ
zādum ğam oldu ince bu yol mā-ḥazar dirîĝ
2. sen gülden ayrılal’dan işidüp fiĝānumı
bûlbûl hezār zār ile dër her seher dirîĝ
3. sen mû-miyān u sîm-bedenden cüdā benim
kıldı felek belümi bugün zer kemer dirîĝ
4. derdün devā yeterdi baña ëy ṭabîb-i cān
ḥālümünden olmayayduñ eger bî-ḥaber dirîĝ
5. fûrḳat diyārıdur baña şimden ğerü maḳām
muḥkem yapıldı bâĝ-ı vişāl üzre der dirîĝ

-
- 2 Ben henüz güneşe kavuşmamış bir toz zerresi, hâlâ gece kandilene kavuşamamış bir pervaneyim.
  - 3 Gözyaşım gibi yüz üstü yolunda çok süründüm fakat bunca gayretime rağmen o salınan serviye kavuşamadım.
• (GHB’de 3. beytin ilk, 4. beytin ikinci mısraından oluşmaktadır.)
  - 4 Bela kadehlerini gam meclisinde içtim fakat sevgilinin aşk şarabının mahzenine eremedim.
• GHB-.
  - 5 Vah bana! Ne yazık ki ayrılık karanlığına düşmüş, bengi suya erememiş bir İskender’im.
  - 6 Ey göz kan ağla, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık yurduna sürdü.
III
  - 1 Gurbet diyarına sefer ettim, fakat ne yazık ki, bu yolda hazırdaki azığım ancak gam oldu.
• ğurbete: fûrḳate N9, P. ince: anca N9.
  - 2 Sen gülden ayrıldığımdan beri ettiğim figanımı işeten bûlbûl her seher bin defa ağlayarak “Yazık! Yazık!” der.
• zār ile: derd ile N15, P.
  - 3 Yazık! Sen ince belli, gümüş tenli sevgiliden ayrı düştüm de felek belimi altın kemer gibi inceltti ve sararttı.
  - 4 Ey can tabibi! Eğer hâlimden habersiz olmasaydın, derdin bana deva olarak yeterdi; ne yazık ki (öyle olmadı).
  - 5 Kavuşma bağını (kapatan) kapı çok sağlam yapılmış. Yazık ki bundan sonra benim makamım ayrılık diyarıdır.

6. hicrân eline şaldı beni rûzgâr âh
ëý göz kan ağla ëý gönül eyle hezâr âh

IV

1. göz göre cânım êtdi tenümden felek ba'îd
nahs oldu gitdi olmadı bu tâli'üm sa'îd
2. yıkdı gönül sarâyını hicrân eliyle çarh
bâğ-ı visâlüne yapılal'dan der-i ümîd
3. kıldı felek işin bu ben eksüklünün tamâm
sen şâh-ı hüsnün eylesün 'ömrin hudâ mezîd
4. ağyârı kes yanıundan eyâ serv-i hoş-hırâm
bâğ-ı vişâl içinde yaraşmaz inen pelîd
5. iki gözüm cihânı senünle görürken âh
cânım gibi iki gözüm olduñ mı nâ-bedîd

6. hicrân eline şaldı beni rûzgâr âh
ëý göz kan ağla ëý gönül eyle hezâr âh

V

1. 'azmüm reh-i firâkadur illâ ne müşkil âh
derdâ vü hasretâ vü dirîğâ ne müşkil âh
2. sen gül-'izâr-ı gonce-dehenden cüdâ baña
rahm êtdi dëdi bülbül-i gûyâ ne müşkil âh
3. âsân gelür maḥabbet egerçi baña bugün
hicrân olıcağ arada ferdâ ne müşkil âh
4. derd ü belâ vü gam ola yârân **ḥayretî**
ağyâr saña yâr ola derdâ ne müşkil âh
5. âh eyle ëý gönül demidür kan akıt gözüm
ins ü melek kamu dëye ḥayfâ ne müşkil âh

-
- 6 Ey göz kan ağla, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık yurduna sürdü.

IV

- 1 Felek, göz göre göre canım bedenimden ayırdı, daima tıkanıp duran talihim yüzüme gülmedi gitti.
- 2 Kavuşma bahçesine ümit kapısı kurulduğundan beri felek, ayrılığın eliyle gönül sarayını harab etti.
- 3 Felek bu ben zavallının işini bitirdi, Allah sen güzellik şahının ömrünü ziyade etsin.
- 4 Ey hoş yürüyüşlü servi! Rakipleri yanından uzaklaştı, çünkü murdar olan/palamut ağacı kavuşma bahçesine hiç layık değildir.
- 5 A benim iki gözüm! İki gözüm cihanı seninle görürken, canım gibi sen de mi ortadan kayboldun?
- 6 Ey göz kanlı yaşlar dök, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık iline saldı.

V

- 1 Ah ah! Seferimin ayrılık yoluna oluşu ne zor şey! Dert ve hasret içinde oluşuma yazık! Ne zor durum!
- 2 Bülbül, sen gonca ağızlı gül yanaklıdan ayrı düşmüş hâlime acıyıp "Ah! Ne zor durum!" dedi.
- 3 Bugün bana muhabbet kolay geliyor ama araya ayrılık girince yarın kim bilir ne kadar zor olur?
- 4 Derd bela ve gam Hayret'ye, rakip ise sana dost olsun. Ah! Ne müşkil dert!
- 5 Ey gönül ah et etmenin, ey gözüm kan ağlamanın vaktidir. Ne zor durum ki İnsanlar ve melekler, hepsi "yazık!" diyor.

6. hicrân èline şaldı beni rûzgâr âh
ëý göz kan ağla ëý gönül eyle hezâr âh

25.

TERCİ-İ BEND-İ ŞİKÂyetGÜNE EZ-DERD Ü BELÂ-YI 'IŞK GÜYED^(S1)

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec + --- / + --- / + --
I

1. ala gözlüm baña âl êtdi 'ışkun
gözümün yaşını âl êtdi 'ışkun
2. baña yine 'aceb hâl êtdi 'ışkun
belâ bendinde halhal êtdi 'ışkun
3. beni baş açık abdâl êtdi 'ışkun
kadüm iki büküp dâl êtdi 'ışkun
4. beni bî-kîl ü bî-kâl êtdi 'ışkun
koyuban pûteye kâl êtdi 'ışkun
5. egerçi zâhiren lâl êtdi 'ışkun
gönül şehrinde dellâl êtdi 'ışkun
6. 'aceb bu 'ışk elinden n'êdeyin ben
varup bârî elünden gideyin ben

II

1. beni zülfünde ber-dâr êtdi 'ışkun
cihânı gözüme dar êtdi 'ışkun
2. beni ëy yüzi gül zâr êtdi 'ışkun
ëşigün baña gülzâr êtdi 'ışkun

-
- 6 Ey göz kanlı yaşlar dök, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık iline saldı.
25. HD s. 74, N4 14^a, N9-, N15-, GHB-, P 19^b.

I

- 1 Ela gözlüm, aşkın bana tuzak kurdu da gözümün yaşını ala boyadı.
- 2 Aşkın yine beni nasıl bir hale koydu da bela bağına takılmış halhal hâline getirdi.
- 3 Aşkın beni başı açık abdâl hâline getirdi, boyumu iki büküm edip dal harfine çevirdi.
• kadüm: boyum N4, P.
- 4 Aşkın, beni potaya koyup eriterek dedikodudan ve boş işlerden arındırdı.
- 5 Aşkın görünüşte beni sus pus etti fakat (hakiki mekân olan) gönül şehrinde çığırtkan yaptı.
- 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılayım.
♦ ilünden: ilinden HD.

II

• N4-.

- 1 Aşkın beni zülfünde sallandırarak dünyayı başıma dar etti/ dünyamı kararttı.
• gözüme: başuma P.
- 2 Ey yüzü gül! Aşkın eşigini bana gül bahçesi yapıp beni (bülbül gibi) inletti.
• yüzi gül: gül niye P.

3. baṇa sensüz gülî nār ètdi 'ışķuṇ
senünle nārî gülñār ètdi 'ışķuṇ
4. baṇa n'ètdiyse èy yār ètdi 'ışķuṇ
ğam u endūh ile yār ètdi 'ışķuṇ
5. efendi ķuluṇa kār ètdi 'ışķuṇ
bu bī-kārî dil-efgār ètdi 'ışķuṇ
6. 'aceb bu 'ışķ elinden n'èdeyin ben
varup bārî èlünḡden gideyin ben

III

1. gözümün yaşını ķan ètdi 'ışķuṇ
be-hey zālîm neye ķan ètdi 'ışķuṇ
2. beni bī-cism ü bī-cān ètdi 'ışķuṇ
büküp ķaddümi bī-cān ètdi 'ışķuṇ
3. baṇa derdüñi dermān ètdi 'ışķuṇ
baṇa küfrîni îmān ètdi 'ışķuṇ
4. beni èy dost giryān ètdi 'ışķuṇ
bir āteş yakdı biryān ètdi 'ışķuṇ
5. beni mülk-i ġama ḡan ètdi 'ışķuṇ
ķuluṇî özge sulṭān ètdi 'ışķuṇ
6. 'aceb bu 'ışķ elinden n'èdeyin ben
varup bārî èlünḡden gideyin ben

-
- 3 Senin aşķın, sensizlikte gülü ateşe seninleyken ateşi nar çiçeğine çevirdi.
• nārî gülñār: odî gülzār P.
  - 4 A yār! Aşķın bana ne yaptıysa yaptı, beni gam ve kederle arkadaş etti.
• n'ètdiyse: ne ise P. ġam u: baṇa P.
  - 5 A efendi! Aşķın kuluna öyle işledi, bu işsizin gönlü yaralalı hale getirdi.
  - 6 Bu aşķın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılayım.
♦ ilünḡden: ilinden HD.

III

- 1 Be hey zalim! Aşķın ne diye cinayet işleyip gözyaşımı kana çevirdi?
- 2 Aşķın bende ne can ne beden bıraktı. Boyumu büküp iki büküm etti.
♦ bī-cism ü pīcān: bī-cism ü bī-cān HD; bī-şabr u sāmān N4. büküp ķaddümi bī-cān: baṇa küfrîni îmān HD.
- 3 Aşķından sebep, derdin dermanım, inkārını îmānım oldu.
♦ baṇa küfrîni îmān: büküp ķaddümi bī-cān HD.
- 4 Ey dost! Aşķın beni ağlattı, bir ateş yakıp kepap yaptı.
- 5 Aşķın beni gam mülkünün hakarı yapıp kulunu kendi başına hür bir sultan yaptı.
- 6 Bu aşķın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılayım.
♦ ilünḡden: ilinden HD.

IV

1. bu gönüm her kaçan yād etti 'ışkun
elinden dād u feryād etti 'ışkun
2. beni benzer yine yād etti 'ışkun
beni benden gèrū yad etti 'ışkun
3. baña zehr-i ğamın zād etti 'ışkun
beden kaydından āzād etti 'ışkun
4. beni ferhāda üstād etti 'ışkun
ciger dāğına mu'tād etti 'ışkun
5. bu maḥzūn gönümü şād etti 'ışkun
ḥarābāt içre irşād etti 'ışkun
6. 'aceb bu 'ışk elinden n'edeyin ben
varup bārī elünden gideyin ben

V

1. büküben kāmētüm yā etti 'ışkun
gözüm yaşını deryā etti 'ışkun
2. baña uyḥuyı rü'yā etti 'ışkun
gözüm yaşın süreyyā etti 'ışkun
3. cihān bāğında gūyā etti 'ışkun
beni bir murğ-ı gūyā etti 'ışkun
4. gönül şehrinde me'vā etti 'ışkun
beni şehir içre rüsvā etti 'ışkun
5. melāmet kūçesinden ḥayretīyi
yine rüsvā vü şeydā etti 'ışkun

IV

- 1 Bu gönüm, aşkının elinden sızlanıp feryat ederek her zaman aşkını yād eder.
- 2 Aşkın beni benden gerisine uzaklaştırarak yine beni yād etmişe benziyor.
- 3 Aşkın gam zehrini bana azık yaptı, beni beden kaydından azat etti.
- 4 Aşkın, ciğerimin yanığına alıştırarak beni Ferhat'a üstat yaptı.
- 5 Aşkın, beni meyhanede irşad ederek bu hüznülü gönümü mutlu etti.
• bu maḥzūn: ğamını N4.
- 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılalım.
♦ ilünden: ilinden HD.

V

- 1 Aşkın boyumu yay gibi büktü, gözyaşımı derya etti.
- 2 Aşkın uykuyu hayal etti, gözyaşımı (inci gibi dizilmiş) Süreyyâ'ya çevirdi.
• gözüm yaşın süreyyâ: cihan bāğından gūyâ N4.
- 3 Aşkın, sanki beni cihan bahçesinde konuşan bir kuşa çevirdi.
• cihān bāğında gūyâ: gözüm yaşın süreyyâ N4.
- 4 Aşkın gönül şehrini mesken tuttu, beni de şehrin rezil rüsvası etti.
- 5 Aşkın, kınanmışlık çarşısında Hayretî'yi yine deli divane yapıp rezil etti.
• kūçesinden: gūşesinde N4, P.

6. ‘aceb bu ‘ışk elinden n’èdeyin ben
varup bārī elün-den gideyin ben

26.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. bir saçı *ve’l-leyl* ü alnı *ve’-duhâ*dur sevdüğüm
rüşen ol ey dil ki ol *bedrî’-d-dücâ*dur sevdüğüm
çok şükür allâha kim şîr-i hudâdur sevdüğüm
hem hasan ibni ‘aliyyî’l-murtaẓâdur sevdüğüm
hem hüseyin evvel şehîd-i kerbelâdur sevdüğüm
yâhu zeyne’l-‘âbidîn ol pîşvâdur sevdüğüm
hem muhammed bâkır ol nûr u ziyâdur sevdüğüm
ca‘fer-i şâdık imâm ol reh-nümâdur sevdüğüm
hem takî ile nakî mûsî rızâdur sevdüğüm
hem hasan el-‘askerî ol pür-sehâdur sevdüğüm
hem muhammed mehdî-i şâhib-livâdur sevdüğüm
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

II

2. nevverallâhdur muhammed hem ‘alîdür mazharı
ya ‘aliye kimdür inkâr eyleyen gelsün beri
ḳurretü’l-‘aynı hasan hazretleri ol serveri
ben hüseyini sevdüm oldum çâkerinün kemteri
dahı zeyne’l-‘âbidîn ol kâyinâtuñ mihteri
hem muhammed bâkır oldur zâhirâ dîn rehberi
tütüyâdur çeşme ca‘fer şâdıkun ḥâk-i deri
yâ takî yahod nakîdur mâh u şems-i ḥâveri

- 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılalım.

◆ ilün-den: ilinden HD.

26. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 33a, P-, N6 23b, N3 13b.

I

- 1 Sevdüğimin saçı *ve’l-leyl*, alnı *ve’-duhâ*dır. Ey gönül, gözün olsun aydın olsun! Zira sevdiğim karanlık gecenin dolunaydır. Çok şükür ki o Allah’ın arslanıdır. Benim sevdiğim hem O Ali el-Murtazâ’nın oğlu Hasan hem de Kerbelâ’nın ilk şehidi Hüseyin’dir. Allah Allah Zeynelabidin! O imam benim sevdiğimdir. Hem benim sevdiğim, o nur ve ışık olan Muhammed Bâkır ve o yol gösterici İmam Cafer-i Sâdık, Takî ve Nakî ile İmam Musa ve İmam Rıza’dır. Hem o cömert Hasan el-Askerî’dir; hem sancağın sahibi olan İmam Muhammed Mehdî’dir. Mustafa’yı sevmektedirim; ehlibeyti sevenlerin kölesiyim.

• (9) mûsî rızâdur: bedr-i rızâdur GHB.

II

- 2 Allah Muhammed’i (a.s.) nurlandırmış, Ali’ye tecelli etmiştir. Ali’ye karşı nankörlük eden kimse gelsin bakalım. Onun gözünün nuru İmam Hazretleri Hasan ve Hüseyin’i sevdim ve onun kölelerinin en değersiziyim. O Zeynelabidin ki kainatın en üstün görevlisidir. Muhammed Bâkır dinin apaçık bir rehberidir. İmam Câfer-i Sâdık’ın eşiğinin toprağı göze sürmedir. Ya Takî yahut Nakî’nin biri ay biri doğan güneştir. Hem Mûsâ Kâzım hem Hasan el-Askerî hemde kâfirleri kırıp geçiren Muhammed Mehdî benim imamımdır. Gönül Alî dostu, ben de Hayderî oldum. Mustafa’yı sevmektedirim; ehlibeyti sevenlerin kölesiyim.

• (6) zâhirâ dîn: zâhir iden N6.

mūsî-i kâzım imāmumdur ḥasan el-‘askerî
hem muḥammed mehdîdür kim şıdı sürdi kâfiri
dil ‘alî dost oldı ben de ḥayderîyem hayderî
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

III

3. levḥ-i maḥfûza yazılmış bu yêdi va‘d ü va‘îd
kim bular dest-i ḥavâricden çeke zaḥmet şedîd
kerbelâda ola evlâd-ı resûlu’llâh şehîd
her muḥarremde gerek ‘âşıklara ḥûn-ı cedîd
tâ sa‘âdetle olalar ‘âkıbet ehl-i sa‘îd
anlar içün ğam yemekden yeg durur seng ü ḥadîd
çünkü kaşd êtdi nebînün âline mel‘ûn pelîd
her zamânda söylerem la‘net ‘alâ kavmin yezîd
ḥasb-i ḥâlüm sen bilürsin yâ ‘alîm ü yâ mecîd
cenneti şâhuḡ gönülde eyleme yâ rab ba‘îd
sevdüğumdür âl-i aḥmed maḥşûdum sen yâ mecîd
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

IV

4. dâr-ı dünyânun beni şanma ki ğavġâsındayam
yâ anun bir menzil-i me’vâ-yı melcâsındayam
bu cihânun ḥalkınun ne ‘âm u ne ḥâşındayam
ne bu dehrün bezmi vü ne câm-ı şahbâsındayam
ne bu çarḥun künbed-i tāk-ı mu‘allâsındayam
şâdmânâ ‘âlemün dâyim temâşâsındayam
hây bu dîvânelük her dem temennâsındayam
kandayam illâki ‘ışkun mevc-i deryâsındayam
lâ ilâhun her nefes hem fikr-i illâsındayam
bu zamânun ne emîrinde ne pâşâsındayam
sûre-i rahmân okurdum şimdi ben yâsindeyem
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

III

- 3 Bu yedi vaat ve vaid Levhimahfuz’a yazılmıştır. Kerbelâ’da şehid olan Resûlullâh’ın evlatları ki bunlar hâricîlerin elinden çok zahmet çekmişlerdir. Her Muharrem’de âşıklara taze kan lazımdır. Böylelikle mutlulukla mübarek kimselerden olabilirler. O âşıklar için taş ve zincir gam yemekten iyidir. Çünkü lanetlenmiş alçaklar Hz. Nebî’nin ehline kastetti. Her zaman söylerim “Yezîd kavmine lanet olsun!”. Ey Alîm ve Mecîd olan Allah’ım! Benim hâlîmi sen bilmektesin. Sen şâhuḡ cennetini gönülden uzak etme. Sevdüğüm Ahmet Peygamber’in ehlibeytidir, ey Mecîd seni arzulamaktayım. Sevdüğüm Mustafa’dır; bend de ehlibeyti sevenlerin hizmetkârıyım.

• (6) anlar içün ğam yimekten seng ü ḥadîd : anlarunçün ğam yimezden seng ü cedîd GHB. (10) eyleme: eylemez GHB. (11) sevdüğumdür âl-i aḥmed maḥşûdum: sevdüğüm sen âl-i aḥmed maḥşadum GHB.

IV

- 4 Beni bu dünyanın kavgasına karışmış sanma. Yahut onda kaçıp sığınacak bir yer (derdinde) olduğumu. Bu dünya halkının avam ne de üst tabakasıyla alakam var. Ne zamanın şarap kadehi ve mecliste, ne bu feleğin yüce kemerli kubbesindeyim. Daima âlemin temâşâsıyla mutluyum. Hay bu divanelik yok mu? Her zaman temenni ettiğim. Nerede olursam olayım illaki aşk denizinin dalgasındayım. Hem lâ ilâhe kelimesinin illâsının düşüncesindeyim. Bu zamanın ne emirinde ne pâşasındayım. *Rahmân* suresinin okuyordum, şimdi Yâsin’deyim. Sevdüğüm Mustafa’dır; bend de ehlibeyti sevenlerin hizmetkârıyım.

• (11) yâsindeyem: yâşumdayam GHB.

V

5. şāh-ı merdān-ı ‘alīnūñ kuliyam kurbānıyam
 pā-bürehne baş açuğ ol şāhumuñ ‘uryānıyam
 şanma bu bāzār-ı dehrūñ zār u ser-gerdānıyam
 bir gedāyam hem kanā‘at mülkinūñ sultānıyam
 nūş édüp esrār-ı ‘ışkuñ ‘ālemūñ hayrānıyam
 meskenüm her gece bir tekye anuñ mihmānıyam
 ma‘den-i ğamdur bu dil mülk-i belānuñ kānıyam
 fi’l-ḥaḳīka ğuşşanuñ ḥālin bilür bāzārıyam
 ey baña lā-şey deyen bilsen ne gevher kānıyam
 ben mevālī-meşrebem münkirlerūñ **düşmanıyam**
 ḥayretī gülzār-ı ‘ışkuñ bülbül-i nālānıyam
 bende-i āl-i ‘abāyam muştafādur sevdüğüm

27.

MÜSEBBA‘ ENDER-ŞİKĀYET-İ ÇARḤ-I SİTİZE-KĀR^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. gülmedi gül gibi açılmadı gönüm bir zamān
 ğonce-veş dem-besteyem derd ile bağrum tolu kan
 lāle-vār eksük degül cānumda bir dāğ-ı nihān
 gözüme her bir çemen bir ḥancer-i terdür hemān
 ḥāşılı zindānum olmuştur bahār u büstān
 bir belālu bülbülem işüm durur āh u fiğān
 el-amān ey çarḥ-ı bed-kirdār elünden el-amān

II

2. kılmaduñ ben nā-murādı gitdi bir dem ber-murād

V

- 5 Yiğitler şahı Ali’nin kuluyum, kurbanıyım. O şahımın yalın ayak başı kabak üryanıyım. Bu zaman piyasasında perişan ve şaşkın bir kimse olduğumu sanma. Bir dilenciyim ama aynı zamanda kanaat ülkesinin sultanıyım. Aşkın esrarını içip âlemin hayrânı olmuşum. Her gece bir tekkenin misafiri olurum. Bu gönül gam madenidir, ben de bela mülkünün ocağıyım. Hakikaten ben kederin değerini bilen pazarıyım. Ey bana “hiçbir şey ” diyen ne cevherler madeni olduğumu bir bilsen! Ben dost meşrepliğim, inkarcıların düşmanıyım. A Hayretî! Ben aşk aşkın gül bahçesinin inleyen bülbülüüyüm. Sevdığım Mustafa’dır; bend de ehlibeyti sevenlerin hizmetkârıyım.

• (8)diyen: GHB-. (N6’da mısraların yerleri değişiktir.)

27. HD s. 76, N4 16^b, N9 20^b, N15 22^a, GHB 20^a, P 19^a.

I

- 1 Gönüm, bir zaman olsun gül gibi gülüp açılmadı. Gonca gibi suskunum, bağrım dertlerle dolu. Lale gibi gizli bir yara canımdan eksik olmayıp her bir çimen gözüme parlak bir hançer görünür. Kısacası bahar bahçe benim zindanım olmuştur. Ben işi bağırıp ah etmek olan belalı bir bülbülüm. El-aman! Bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

II

- 2 Ben nasipsizi bir an muradına erdirmedin gitti. Gamın altı kapısından çıkış bırakmadın, oyunum tıkanı. En hareketli zamanında pazarımı bozup işi kesada uğrattın. Can, beden ve sevgili hepsi bir aradayken araya ayrılık sokarak çok ama çok fenalık ettin. Ey kötü huylu, ben senden yine sana yakınıyorum. El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

vèrmedün oynuma kaldı şeşder-i gamdan güşād
germ iken bāzārumı bozduñ kesād ètdün kesād
var iken cānān ile cān ile tende ittiḥād
araya hicrān düşürdün çok fesād ètdün fesād
yine senden saña feryād èdeyin èy bed-nihād
el-amān èy çarḥ-ı bed-kirdār elün-den el-amān

III

3. n'eyledüm ben saña kim ney gibi nālān eyledün
şem'-i bezm-ārā gibi sūzān u giryān eyledün
derd ile bağrum şurāḥī-veş tolu kan eyledün
yere çaldun cür'a tek ḥāk ile yeksān eyledün
bir şınuḥ sāğar gibi pā-māl-i devrān eyledün
'aklumu şoḥbet şonı gibi perişān eyledün
el-amān èy çarḥ-ı bed-kirdār elün-den el-amān

IV

4. hey ne āl ètdün baña bi'llāhi èy gerdün-ı dūn
kim gözüm yaşını bir reng ile kıldun lāle-gūn
eyledün ḥālüm digər-gūn oldı baḥtum ser-nigūn
ayağumda bend-i gam boynumda zencir-i cūnūn
cān ḥarīḳ-ı nār-ı hicrān ten ḡarīḳ-ı baḥr-i ḥūn
ṭāḳatüm ṭāḳ oldı ḡāyetde zebūn oldum zebūn
el-amān èy çarḥ-ı bed-kirdār elün-den el-amān

V

5. ḥayretī ḡamgīni ḥiç 'ālemde dil-şād ètmedün
kurtarup bend-i belādan gitdi āzād ètmedün
luṭf èdüp bir dem dil-i vīrānın ābād ètmedün
nēçe yıldur zūlm èdersin bir ağız dād ètmedün
kaldı mı bir ḡam ki cānın aña mu'tād ètmedün
kimi yad ètdün ki şon demde yine yād ètmedün

III

- 3 Ben sana ne yaptım da beni ney gibi inlettin, meclisi süsleyen mum gibi yandırdın, ağlattın. Sürahi gibi, bağrımı dertle kanla doldurdun. Beni şarap tortusu gibi yere çalıp yerle bir ettin de kırık bir kadeh misali devrin ayakları altında çiğnettin. Aklımı da sohbet sonu gibi perişan ettin. El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

• (4) çaldun: şaldun N15. tek: gibi N15.

IV

- 4 Hey bre dönek dünya, Allah için, beni nasıl bir tuzağa düşürdün ki gözyaşımı bir şekilde lale rengine çevirdin. Halimi hüznlendirdin, talihimi tepetaklak ettin. Ayağımda gam bağı, boynumda deli zinciri; can ayrılık ateşinde yanık, beden kan deryasında batık. Dermanım kalmadı, son derece düşkün hâldeyim. El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

V

- 5 Kederli Hayreti'yi dünyada hiç mutlu etmedin. Bela bağından kurtarıp bir türlü azat etmedin. Lütfedip bir zaman olsun harap gönlünü yapmadın. Kaç yıldır zulmediyorsun, bir kez olsun adaletli davranmadın. Onun canını alıştırmadığın bir dert kaldı mı? Zaten kimi yâd etsen son nefesinde onu yabancıladın? El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

• (6) kimi yâd ètdün ki: kimi yâr ètdün ki GHB; kime yâr oldun ki P. (N15'te mısraların sıralanışı şu şekildedir: 1, 4, 3, 6, 5, 2, 7)

el-amān ey çarḥ-ı bed-kirdār elün-den el-amān

28.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. olmadum devründe bir dem şād elün-den ey felek
olmadı vîrāne dil ābād elün-den ey felek
oldı şabrum ḥırmeni berbād elün-den ey felek
zūlm eder dād eylemezsin dād elün-den el felek
bārī öldür olayın āzād elün-den ey felek
āh elün-den ey felek feryād elün-den ey felek

II

2. dem mi var kim gonca-veş bağrum tolu kan olmaya
gül gibi ya dāmenüm pür-ḥār-ı hicrān olmaya
lāle-veş cānumda dāğ-ı nār-ı ḥırmān olmaya
ḥāṭırum sūnbül gibi yāḥod perīşān olmaya
yā zamān olur mı gülşen baṇa zindān olmaya
āh elün-den ey felek feryād elün-den ey felek

III

3. vērmedün fırsat çü yār ile edem 'ıyş-ı müdām
nūş edem bezm-i vişālinde şarāb-ı lāle-fām
ben de eller gibi 'ālemden alam fi'l-cümle kām
ğayrı meclisde gerekmez şunmasunlar baṇa cām
kim baṇa devründe 'ıyş etmek ḥarām oldı ḥarām
āh elün-den ey felek feryād elün-den ey felek

IV

4. başuma dār-ı cihānı dār eden sensin benüm

---

28. HD s. 78, N4 15^b, N9 21^a, N15 23^a, GHB 20^b, P 20^b.

I

- 1 Ey felek! Senin devrinde, elinden bir an olsun mutlu olmadığım gibi virane gönül de bir türlü şenlenmedi. Sabrımın harmanı senin sebebine darmadağın oldu. Sen zulmeder, adalet etmezsin. Ah aman senin elinden! Bari beni göldür de elinden kurtulayım. Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!
• (N4'te 2 ve 3. mısralar yer değiştirmiştir.)

II

- 2 Bağrımın gonca gibi kan dolu olmadığı, eteğimin gül gibi ayrılık dikenine dolanmadığı, canımda lale gibi nasipsizlik alevinin yarasının bulunmadığı; yahut kalbimin sūnbül gibi parça parça olmadığı bir an, gül bahçesinin bana zindan olmadığı bir zaman var mı? Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!
• (3) ḥırmān: hicrān N4. cānumda: bağrumda N9.

III

- 3 Ey felek! Fırsat vermedin ki sonsuza dek sevgiliyle yaşayayım, onun kavuşma meclisinde lale renkli şarabı içerek, başkaları gibi, ben de dünyadan bütün bütün nasibimi alayım. Mademki bana senin içki meclisinde zevk ve sefa haram olmuştur. Bana başka mecliste kadeh sunmasınlar! Lazım değil! Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!
• (2) bezm-i: bir dem N9. (3) iller gibi 'ālemden alam: 'ālemden alam iller gibi GHB.

IV

- 4 Benim başıma dünyayı dar eden, bu gölgeliği gözüme dar ve sıkıntılı gösteren sensin! Yerimi gül bahçesinden dikenliğe çeviren, afiyetteyken canımı hasta eden ve gönlümü her nesneden şikâyet eder hale koyan sensin! Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!

gözüme bu çetri teng ü tār eden sensin benüm
meskenüm gülzār iken pür-ḥār eden sensin benüm
cānumı hoş-ḥāl iken bīmār eden sensin benüm
gönlümi her nesneden bîzār eden sensin benüm
âh elünden ey felek feryād elünden ey felek

V

5. bozulup ey zāl-i fānî tîz günde çenberün
göreyin kim tōb ola meydān-ı miḥnetde serün
dutilup māhuñ zevāle ere mihr-i enverün
yèrlere ola ber-ā-ber ḥayretî gibi yèrün
kim yèrin ḥāk eyledün ol bir avuç ḥākisterün
âh elünden ey felek feryād elünden ey felek

29.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

I

1. geldi devrân-ı şafâ erişdi eyyâm-ı bahār
gül gibi açıldı güldi her gönül bî-iḥtiyār
her kişi la'lin ayağ aldı eline lāle-vār
mey çıkup başına oldu her gedā bir tācdar
ben belā küncinde kaldum derd ile bīmār u zār
âh elünden ey cefāsı çok vefāsuz rûzgār

II

2. gamdan āzād oldu 'ālem ben giriftār-ı firāk
hep şafâ bezminde el ben sâkin-i ġār-ı firāk
her kişinün meskeni gülşen benüm ḥār-ı firāk
her gönül hoş-ḥāl ü ben derd ile bīmār-ı firāk
bir dem eksük olmadı cānumdan āzār-ı firāk
âh elünden ey cefāsı çok vefāsuz rûzgār

-
- (1) dar: țar N9. (2) tār: țar N4. (5) her nesneden bîzār iden: bîzār iden her nesneden N9.

V

- 5 Ey ölümlü ihtiyar tez günde çenberin bozulsun da başının sıkıntı meydanlarında top gibi yuvarlandığını göreyim. Ayın tutulsun, nurlu güneşin batsın! O bir avuç kül olan (Hayretî'yi) yerle bir ettiğin için sen onunla birlikte yerle bir ol. Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!

- (1)zāl-i: dehr-i GHB. (3) dutilup: tutilup N4. (5) ḥāk: od N4. âh: dād GHB.

29. HD s. 80, N4 16^a, N9 21^b, N15 23^b, GHB 21^a, P 20^b.

I

- 1 Sefa zamanı erişip bahar günleri geldi, her gönül ihtiyarsızca gül gibi gülüp eğlendi. Herkesin tıpkı lale gibi, lal renkli kadehi eline almasıyla şarap başa çıktı ve sarhoş olan her dilenci bir taç sahibi oldu. Bense bela köşesinde dert ile inleyen bir hasta olarak kaldım. Ah elinden ey eziyeti çok, vefasız zaman!

- (1) eyyâm-ı bahâr: faşl-ı nev-bahâr P. (4) mey çıkup başına: başına mey çıkup N4. (5) bīmâr: bîzâr N15.

II

- 2 Âlem gamdan kurtuldu, ben ayrılığa tutuldum. Başkaları daima sefa meclisindeyken ben ayrılık mağarasının sakiniyim. Herkesin yeri gül bahçesi, benimki ayrılık dikenini. Her gönül hâinden memnun, ben dertli ayrılık hastalığına tutulmuşum. Zaten ayrılığın incitmesi canımdan hiç eksik olmadı. Ah elinden ey eziyeti çok, vefasız zaman!

III

3. kaldı āzād etmedün bend-i belādan sen beni
redd edüp dūr eyledün bezm-i şafādan sen beni
yad kılduñ cümle yārān-ı vefādan sen beni
eyledün bîgāne her bir āşinādan sen beni
‘ākıbet ayru düşürdün muşţafādan sen beni
āh elünden ey cefāsı çok vefāsuz rûzgār

IV

4. gül gibi dāmān-ı vaşl-ı yāra bulup dest-res
dutdı devründe gülistān-ı şafāyı hār u ḥas
bezm-i şādīde sürür el yüze şükr edüp mekes
‘andelībün yeri miḥnet ḥārı tūṭīnün kafes
edüben senden şikāyet saña dērler her nefes
āh elünden ey cefāsı çok vefāsuz rûzgār

V

5. it raķībün bahtını devründe meymün eyledün
ṭālī‘in zāğun ḥümā gibi ḥümāyün eyledün
işin ol bed-gevherün varduķca altun eyledün
ḥāşılı her kem-‘ayāruñ ḳadrin efzün eyledün
ḥayreti bî-çāreyi ḳahr ile mağbün eyledün
āh elünden ey cefāsı çok vefāsuz rûzgār

30.

GAZEL-İ SEYYİD HÜSEYİN NESİMİ TAḤMİS-İ ḤAYRETİ^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. ayrılık cān u gönül şehrini vīrān eyledi

III

- 3 Sen beni bela bağından bir salmadın gitti. Kabul etmedin, beni mutluluk meclisinden sen uzaklaştırdın. Beni tüm dostların muhabbetine sen yabancılaştırdın ve eşe dosta karşı beni sen ilgisizleştirdin. Nihayet beni Mustafa’dan ayrı düşürdün. Ah elinden ey eziyeti çok, vefasız zaman!
• (3) vefādan: şafādan N15, GHB. (6) āh: dād GHB.

IV

- 4 Senin devrinde sefa güllüğünü dolduran çalı çırpının eli yetiştı de gül gibi sevgilinin kavuşma eteğine el uzattır oldu. Sinek mutluluk meclisinde şükredip elini yüzüne sürerken, bülbülün yeri sıkıntı dikenı, papağanın yeri kafes oldu. Senden sana şikāyet ederek her nefeste “ah elinden ey sıkıntısı çok vefasız zaman!” diyorlar.
• (1) bulup: dutup N4. (2) dutdı: tıtdı N9, GHB. (4) ḥārı: cāyı N15. yiri miḥnet ḥārı: ḥār-ı miḥnet yiri GHB.

V

- 5 Devrinde it rakibin bahtını bereketli, karganın talihini ise ḥüma kuşu gibi kutlu kıldın. O özü kötünün işini olabildiğince yoluna koydun. Kısacası hir ayarı düşüğün değerini yükseltterek çaresiz Hayereti’yi zarara uğrattın. ah elinden ey sıkıntısı çok vefasız zaman!

• N9-. (2) zāğun: anuñ N4. (4) ‘ayāruñ: ğubāruñ N4. (6) āh: dād GHB.

30. HD s. 81, N4 15^b, N9 22^a, N15 24^a, GHB 21^b, P 20^b.

(Hayreti’nin Seyyid Nesimi’ye tahmisidir. Nesimi’nin gazeli kendi divanında mevcut olup Hüseyin Ayan neşrinde 451 numaralı şiidir.)

I

yağdı yıkdı dostum hāk ile yeksān eyledi
komadı cem'ıyyet-i haṭrı perīṣān eyledi
fürkātün derdi nigārā bağrumı kan eyledi
rūzgār oldı muḥālif vaşlı hicrān eyledi

II

2. pādīṣāhum bendeṇi tā senden ayırdı felek
nūr idün sen dīde-i rūşenden ayırdı felek
būlbül-i ğam-dīdeṇi gülşenden ayırdı felek
cānumı ya'nī vişālün benden ayırdı felek
gel bu cānsuz 'aşıķı gör kim ne bī-cān eyledi

III

3. bāğ-ı cennet baṇa kūyuṇdan cūdā gülşen degül
gözüme sensüz diken olmuş durur gülşende gül
cān revān olsun saṇa rūḥ-ı revānum ten degül
senden ayru düşdügüm taḳdīr imiş benden degül
haḳdur ey cān her ne kim taḳdīr-i yezdān eyledi

IV

4. neçe bir vādī-i miḥnetde gönül āh eyleye
yā neçe bir yüz tutup dergāha yā şāh eyleye
umaram luṭfun bu ben güm-rāhı hem-rāh eyleye
derdümün dermānını fazlından allāh eyleye
her devāsuz derde dermān ol ki dermān eyledi

V

5. gönlüme bezm-i maḥabbetde olup hem-dem ğamun
anun için neçe demlerdür ki sürür dem ğamun
mey yerine içürür līkin dem-ā-dem dem ğamun

---

1 Ayrılık can ve gönül şehrini harap etti. A dostum! Yaktı, yıktı yerle bir etti. Cemiyetin hatrını saymadı, perişan etti. Ey sevgili! Ayrılığın derdi bağrımı kanattı. Devir muhalif oldu, kavuşmayı ayrılığa çevirdi.
• (2)sen: şan N4.

II

2 A padişahım! Felek, kulunu senden ayırdı Sen nur idin, felek beni göz aydınlığımdan ayırdı. Gam görmüş bülbulünü gül bahçesinden ayrı düşürdü; canımı, yani sana kavuşmayı, elimden aldı. Gel feleğin, bu canı gitmiş âşığın canını nasıl aldığını gör!
• (2) nûr idün sen: nûr olasan GHB.

III

3 Senin mahallenden ayrı olduğumda cennet bahçesi bana güllük değildir, gül bahçesindeki gül ise sensiz gözüme diken görünür. Ey benim ruhum! Sana yalnız benim değil, canım da feda olsun. Senden ayrı düşmem takdirmiş, benden sebep değil. Ey can! Allah'ın takdir ettiği şey her neyse o haktır.

IV

4 Sıkıntı vadisinde gönül ne zamana kadar ah edecek? Peki ya ne zamana kadar dergāha yüz tutup 'ey padişah!' diye yalvaracak? Lütfunun, bu ben yolunu kaybetmiş, yoldaş edinmesini umuyor, Allah'ın cömertliğinden derdimin dermanını istiyorum. O ki, her devasız derdin dermanını vermiştir.
• (5) her: bu N4. (2) yüz tutup: yüz dutup N15; çağırıp GHB. (3) hem-râh: N15-

V

5 Gamın, muhabbet meclisinde gönlümün arkadaşı olmuştur. Bu sebeple nice zamandır keyfince ömür sürmektedir. Fakat senin o gamın, şarap yerine daima kan içirir. Senin o gamın, gözlerimden sürekli bağrımın kanını akıtır. Ey heykel gibi güzel sevgili! Gel! Aşkın beni nasıl ağlattığını gör!
• N4-. (3) līkin: iken GHB.

bağrumun kanın gözümden akıdur her dem gamun
ëy şanem şevkuñ beni gör kim ne giryān eyledi

VI

6. zāhidün her dem mekânı gūşe-i kâşānedür
rind-i mey-h^vārūñ yeri her lahza devlet-hānedür
‘āşıka mesken hemīşe künc-i miḥnet-hānedür
sırr-ı ‘ışkuñ genc imiş anuñ yeri vīrānedür
yakdı ‘ışkuñ gönölümü ol gence vīrān eyledi

VII

7. **ḥayretī**em kim boyun vërdüm belā şemşīrine
cānumı ètdüm hedef cānā melāmet tīrine
‘āşıkuñ ölmekden artuğ pes daḥı tedbīri ne
cānını vërdi **nesīmī** çün şācuñ zencīrine
n’içün anuñ meskenin zencīr ü zindān eyledi

31.

[ĠAZEL-İ AḤMED TAḤMİŞ-İ ḤAYRETİ]

Mef’ülü mefā’lün mef’ülü mefā’lün
Hezec -- + / + --- / -- + / + ---

I

1. yārūñ ruḥ u zülfinden bil küfri vü īmānı
vechine naẓar kıl bağ gör āyet-i kūr’ānı
dil hānesini pāk èt bul anda o sulṭānı
ëy ṭalib olan ‘ārif seyr ètmege cānānı
dikḫatle temāşā kıl her gördüğün insānı

II

2. ol peyker-i cānānı çün şüret-i rahmāndur

VI

- 6 Zahidin mekânı daima saray köşesi, ayyaş rindin yeri daima meyhanedir. Âşığın yeri ise daima sıkıntı bucağıdır. Senin aşkının sırrı, yeri harabeler olan bir hazineymiş. Aşkın gönlümü yakıp o hazinenin harabesine çevirdi.

VII

- 7 Ben, bela kılıcına boynunu veren Hayretî’yim. Ey can! Ben kınanma okuna canımı hedef etmişim. Zaten âşığın ölmekten başka çaresi nedir? Nesîmî, saçının zinciri için canını vermişken, sen niçin onun yerini zincir ve zindan ettin?

• (1)kim: çün N4. (3) artuğ: özge N4, N9. (5) n’içün anuñ: anuñ-çün N9.

31. HD s. 83, N4 17^a, N9-, N15-, GHB 34^a, P 21^b.

(Tahmis edilen gazel: Dukakinzade Ahmed Bey Divanı, 250. şiir)

I

- 1 Küfrün ve imanın sevgilinin saç ve yanağından olduğunu bil. Yüzüne nazar et, bak, Kur’an’ın ayetini gör. Gönül evini temizle, onda o sultanı bul. Ey sevgiliyi seyretmeye talip olan arif! Her gördüğün insana dikkatle bak.

♦ (1) zülfinden: zülfin gör HD, N4, GHB.(2) âyet-i kūr’ānı: şüret-i rahmānı N4. (3) bul: gör N4, P.

II

- 2 O sevgilinin cemali Rahman’ın sureti olduğu için yüzünde olan hatlar hep Kur’an ayetleridir. Ey sevgili! *El-mü’minü mir’atün* Hak’tan sana delildir. O sevgilinin aynası Rahmân’ın sureti olduğu için, bu aynaya gel bak da Rahmân’ın suretini gör.

vechinde olan haflar hep âyet-i kûr'ândur
el-mi' minü mir'âtün haqdan saña burhândur
çün âyîne-i cânân ol şûret-i rahmândur
bu âyîneye gel baq gör şûret-i rahmânı

III

3. 'âşıklar imiş yârûn şâdıqları 'âşıklar
cân gözin açan haqqun envârına lâyıklar
ger görse 'aceb midür cânânı uyanıklar
şûretde görünmez cân dërlerse münâfıklar
sen cânâ nazar kılsun görmek dileyen anı

IV

4. çün ahsen-i takvîme nâ-haqq dër imiş münkir
'âşıklara ta'n eyler kûr u ker imiş münkir
maḥbûb temâşâsın men' eyler imiş münkir
insâf êde bi'llâhi özge har imiş münkir
kôr gözlerinün nûrı yokdur görimez anı

V

5. zühdinde riya olsa gelmez bu yola zâhid
şanma bu 'amellerle firdevs bula zâhid
dîdâr şafâsından bî-behre ola zâhid
sen ḥüsn-i dil-ârâdan göz yumsa n'ola zâhid
ḥuffâş gözi görmez ḥurşîd-i dıraḥşânı

VI

6. şol müy-ı miyânunđan cânâ bir eşer tuysam

♦ (1) ol peyker-i cânânı: şol şûret-i cânânsın HD. kim: çün N4. (2) vechinde: vechünde HD (3) haqdan: mü'min GHB. (4) çün...rahmândur: âyîne-i rahmânî çün şûret-i insândur GHB, P. (N4'te üçüncü benttir.)

III

- 3 Sevgilinin sadıkları ancak âşıklarmış. Hakkın nurlarına can gözünü açan layık kimseler, o uyanıklar sevgiliyi görse buna şaşılır mı? "Can surette görünmez!" diyen münafıklar canı görmek istiyorlarsa, sen cana nazar etsinler.

♦ (1) 'âşıklar...âşıklar: şâdıqlar imiş yârûn 'âşıqları şâdıqlar GHB, P. (2) açan: açup GHB. haqqun: yârûn P (5) cânı: anı HD, P.

IV

- 4 O münkir, kör ve sağır olduğu hâlde, en güzel yartılışa hak diyen âşıkları kınıyor ve yalanlıyor hem sevgili seyrini dahi yasaklıyormuş. Allah insaf versin! Bu münkir ne özel bir eşekmiş böyle. Kör gözlerinin nuru olmadığından yaradılıştaki güzelliğı göremez.

• (2) 'âşıklara ta'n eyler: haqsız dimez işitmez GHB.(GHB ve P'de 3. ve 4. mısralar yer değiştirmiştir.) kûr u ker: gözi kör P.

V

- 5 Zühdünde riya olduktan sonra bu yola gelmez zahidin, bu amellerle cenneti bulacağını sanma. O zahit, didar keyfinden nasipsiz kalacaktır. Sen gönülleri süsleyen güzelden gözünü yumsa ne olur? Yarasanın gözü parıldayan güneşi görmez.

♦ (1) zühdinde: zihninde HD.

VI

- 6 A can! Şu kıl gibi ince belinden bir eser hissetsem. Ey şeker dudaklı! Ağzının sırlarını öğrensem, İyilik gözüyle bu karıncaya nazar ettiğini görsem, Ey ruhanî sevgili! Eğer can sırrını işitsem, Yüz Süyelman ülkesini bir arpa tanesine saymazdım.

• tuysam: duysam GHB, P (hepsi bu şekildedir.). (2) esrâr...tuysam: ben ḥâtem-i la'lünden bir zerre haber duysam. (GHB ve P'de bulunan bu mısra, bentte dördüncü sıradadır.) (4) eger: 'ayân P.

esrâr-ı dehânundan ey la'li şeker tuysam
bâ-'ayn-ı 'inâyetle bu mûra nazar tuysam
ey dilber-i rûhânî cân sırrın ger tuysam
bir habbe almazdum şad mülk-i süleymânı

VII

7. ey **hayretî** yüzün sür hâk-i der-i cânâna
emr oldı sücûd eyle ol şûret-i rahmâna
râz-ı dil-i pür-derdi insâna dâ insâna
esrâr sözün **ahmed** keşf eyleme nâ-dân a
hayvâna maḥal görme sen çeşme-i hayvânı

32.

MUHAMMES ENDER-MEDḤ Ü ŞENÂ-YI EVRENOS-ZÂDE^(S1)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. serverâ bed-hvâh olan saḡa yezîd olsun yezîd
dâyimâ vârsün murâduḡ mîvesin naḡl-i ümîd
dîde-i baḡtuḡ uyansun ḡâlî'ün olsun sa'îd
her gecen ḡadr ü berât olsun ḡünü nevrûz u 'îd
dünyeler durduḡça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

II

2. bir şeh-i mesned-nişîn-i baḡt u 'izzetsin bugün
âfitâb-ı maḡla'-ı şubḡ-ı sa'âdetsin bugün
şâhbâz-ı âşiyân-ı 'izz ü devletsin bugün
ḡaşılı bir şîr-i merdân-ı şecâ'atsin bugün
dünyeler durduḡça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

III

3. destüḡe vârdi sulṡânüm 'inân-ı devletün

VII

- 7 A Hayretî! Sevgilini eşik topraḡına yüzünü sür. Rahmânın suretine secde emredilmiştir. Dert dolu gönlünün sırrını insan olana söyle. A Ahmet! Sırlı kelimelerini cahillere açarak bengi suyu hayvan olana layık görme.

♦ (2) emr: vâḡt HD. şûret-i rahmâna: ḡazret-i sulṡâna HD.

32. HD s. 85, N4 16^a, N9 22^b, N15 24^b, GHB 22^a, P 22^b.

I

- 1 Ey hükümdar! Senin kötülüḡünü isteyen Yezit olsun Yezit. Ümit fidanı, daima senin muradının meyvesini bitirsin. Baḡtının gözü uyansın, talihin ḡülsün. Her gecen kadir ve berat, her ḡünün nevrüz ve bayram olsun. Dünya durduḡça yaşa! Ömrün uzun olsun!

• (2) naḡl-i: ḡül-i GHB. (4) ḡadr ü berât: ḡadri berât N4. (5) durduḡça dur: ḡurduḡça ḡur N9, GHB (tüm bentlerde bu şekildedir.)

II

- 2 Sen bugün talih ve yücelik makamında oturan bir sultan, saadet sabahının doḡan ḡüneşi, yüce ve kutlu yuvanın doḡanıdır. Hasılı, bugün cesur yiḡitlerin arasında bir kaplansın. Dünya durduḡça yaşa! Ömrün uzun olsun!

• (1) baḡt u 'izzetsin: taḡt-ı 'izzetsin N4, N15, P; taḡt u 'izzetsin N9 (2) şubḡ-ı: nûr-ı N4.

III

çek nec'istersen kepağendür kemân-ı devletün
ehl-i fakrun melce'idür âsitân-ı devletün
haşra denlî zâyıl olmasun zamân-ı devletün
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

IV

4. gonca-veş kan yutsun a'dâ sen açıl gül gül gibi
gönlünü bir dem perişân eyleme sünbül gibi
karşuna el kavşurup dursun güzeller kul gibi
ehl-i diller okıyup medhün desün bülbül gibi
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

V

5. rûbeh-i dünyâya baş indürme şîr ol dâyimâ
geç serîr-i 'adl ü inşâfa emîr ol dâyimâ
pertevün şal 'âleme şems-i münîr ol dâyimâ
hâkden kaldur fakîri destgîr ol dâyimâ
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

VI

6. himmetün gâyet bülend ü kadrün a'lâdur senün
jengden âyîne-i kalbün mücellâdur senün
ehl-i fakra eşigün 'arş-ı mu'allâdur senün
yarıcuñ hiç gam yeme va'llâhi mevlâdur senün
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

VII

7. gönlün alçağdur velîkin himmetün a'lâdadur
ğıll u gışdan her nefes mir'ât-ı kalbün sâdedür

-
- 3 Sultanım! Devletinin idaresi senin eline verildi. Talihin yayı senin oyuncağıdır nasıl çekmek istersen çek. Senin yüceliğinin eşiği fakirlerin sığınağıdır. Devletinin devri haşra kadar bitmesin. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

• (1) virildi: şınıldı GHB. (3) melce'idür: haccıdur çün N4; ...idür N15.

IV

- 4 Düşmanlar gonca gibi kan yutsun, sen gül gibi açıl gül! Gönlünü asla sümbül gibi perişan etme. Güzeller karşında köleler gibi el pençe divan dursun. Âşıklar da bülbüller gibi medhini okuyup söylesinler. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun uzun!

• (2) bir dem: hergiz GHB. (3) dursun: ırsun N4.

V

5. Dünya tilkisine baş eğme, daima kaplan ol. İnsaf ve adalet tahtına otur daimî sultan ol. Işıklarını âleme sal, her daim nurlu güneş ol. Fakiri yerden kaldır, daima yardımsever ol. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

• (3) kavşurup: bağlayup N9. dursun: ırsun N9. (4) fakîri: fakîre N15, GHB.

VI

6. Senin himmetin gayet yüce ve kadrin ulu olup kalp aynan kirden pastan temizlenip parlatılmıştır. Eşiğin fukaranın yüce arşıdır. Vallahi hiç gam yeme! Senin yardımcın Mevlâ'dır; Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

• (4) hiç: hem N9, GHB, P.

VII

7. Alçak gönüllüsün fakat himmetin yücelerdedir. Kalp aynan, her zaman kin ve düşmanlıktan arıdır. Sana candan kul olan kederden kurtulur. Dördüncü feleğin şahı kapında düşüp kalkar. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

saṇa cān ile ḳul olan ğuṣṣadan āzādedür
ṣāh-ı çarḥ-ı çārümīn ḳapuṇda bir üftādedür
dünyeler durduḳça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

VIII

8. ṣūretā beğsin velīkin sīretā dervīṣsin
nūṣsin ṣādıḳlara ehl-i nifāḳa nīṣsin
zaḥmsın bed-kīṣe ammā merhem-i dīl-rīṣsin
vërme yüz şırīre sen bir ṣāh-ı ḥayr-endīṣsin
dünyeler durduḳça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

IX

9. ‘ādetün dāyim ‘aṭādur bezldür elṭāfdur
ṣan‘atun her dem seḥādur ‘adldür inṣāfdur
ṣu gibi hem gönün alçak hem derünün ṣāfdur
saṇa bu ḥulḳ ile hep ḥalḳ-ı cihān vaṣṣāfdur
dünyeler durduḳça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

X

10. saṇa bu ḥüsn ü bu ḥulḳ ile bu yāl ü bāl ile
yalnız insān degül meddāḥ olanlar ḳāl ile
murḡ u mähī medḥ oḳur durmuş zebān-ı ḥāl ile
her birinün dilde zikri devlet ü ikbāl ile
dünyeler durduḳça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

XI

11. mazḥar-ı luṭf-ı ḥudāsın sen érenler cānıçün
menba‘-ı cūd u ‘aṭāsın sen érenler cānıçün
ma‘den-i ḥilm ü ḥayāsın sen érenler cānıçün
naḳd-i cān-ı murtażāsın sen érenler cānıçün
dünyeler durduḳça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

VIII

8. Surette bey olsan da siretçe bir derviṣsin. Sadıklara tatlı, nifak ehline zehirsin. Gönül yarasının merhem ama kötü yollulara yarasın. Sen hayrı gözeten bir şahsın, şer saçanlara yüz verme. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun uzun!

• N4-, GHB-. (2) ṣādıḳlara: ‘āṣıḳlara N9, P.

IX

9. Senin âdetin daima ihsan etme, verme ve lütfetmektir. Sanatın her zaman cömertlik, adalet ve insaftır. Su gibi; hem alçak gönüllüsün hem için temizdir. Cihan halkı bu ahlakınla hep seni konuşmaktadır. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

X

10. Bu güzellik ve ahlakla, bu boy ve bu endamla sana sadece güzel sözleriyle insan övgüde bulunmaz. Kuş ve balıklar da durmuşlar, hâl dili ile seni överler. Her birinin dilindeki zikri “Devlet ve ikbal ile dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!” şeklindedir.

• N4-. (3) durmuş: ṭurmuş GHB, P. (N9’de mısra sıralaması 1, 4, 3, 2, 5 şeklindedir. P’de 11. benttir.)

XI

11. Erenler canı için sen sen Allah’ın lütfuna mazharsın. Erenler canı için sen ihsan ve cömertlik kaynağısın. Erenler canı için sen haya ve hilim madenisin. Erenler canı için sen Murtazâ’nın can sermeyesisin. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

• (1) luṭf-ı: zāt-ı N4. (2) ‘aṭāsın: seḥāsın N4, GHB. (4) cān-ı: ṣāh-ı GHB.

XII

12. gelmemişdür evrenosilerde sence evren er
naqd-i haydarsın vilâyetde bugün ey şîr-i ner
bir zebûnuğdur senün bu ejdehâ-yı heft-ser
şâhib-i seyf ü kâlemsin pür-hünersin pür-hüner
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezîd olsun mezîd

XIII

13. heft kişver pâdişâhınun yarar bir kulısın
‘abd-i hâsısın érenler cânıçün maqbûlısın
ğâzî beğsin gerçek ersin kuşağuna dolısın
şundı gerçekler sana cām-ı murâduñ tolısın
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezîd olsun mezîd

XIV

14. hâk murâduñ gönüne göre müyesser eylemiş
kalbünî öz kendü nûriyle münevver eylemiş
mesned-i ‘izzet serîrinde muqarrer eylemiş
luğf édüp her yerde manşûr u muzaffer eylemiş
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezîd olsun mezîd

XV

15. **hayretî**em âsitânun itlerinün biriyem
ol kapunun bir tuz etmek gözedür kıtmîriyem
ben de hâlümce şadâkat bîşesinün şîriyem
belki öz meydânumun bir merd-i ‘âlem-gîriyem
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezîd olsun mezîd

XII

12. Evrenosilerde senin gibi cihan değer bir er gelmemiştir. Ey erkek arslan! Velilikte sen bugün Haydar’ın bakiyesisin. Şu yedi başlı yılan bugün sana boyun eğmiştir. Kılıç ve kalem sahibisin, hünerlerle dopdolusun. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

XIII

13. Erenler canı için! Sen yedi ülke padişahının faydalı, gözde ve özel bir kulusun. Gazi beysin, hakikatli, güçlü kuvvetli bir yiğitsin. Hakikatli yiğitler sana murat kadehinin şarabını sunmuştur. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

- (4) N4-. (3) dolısın: tolısın N9, GHB, P. (4) şundı: içdi GHB.

XIV

14. Hak, senin arzunu gönüne göre sana nasip etmiş; kalbini, kendi öz nuruyla nurlandırmış. Seni yücelik makamının tahtına oturtmuş. Lütfedip, her yerde seni yardım ve zafer sahibi yapmış. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

XV

15. Ben Hayretî’yim! Kapının itlerinden biri, ancak bir tuz ekmek bekleyen Kıtımîr’i olarak ben de kendi hâlümce sadakat ormanının bir arslanıyım. Belki kendi meydanımda dünyayı tutan bir yiğidim. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

- (3) şîriyem: pîriyem N9. (4) meydânumun; meydânınun N4.

MURABBA‘-I DER-MEDH-İ MEHMET PÂŞÂ BİN YAHYÂ PÂŞÂ^(N2 29b)

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. ehl-i hâlüz şanma ey zâhid bizi hâlîlerüz
 bende-i maqbûl-i dergâh olmuş iqbâlîlerüz
 gönümüz alçaqdur ammâ himmeti ‘âlîlerüz
 câna başa kalmazuz ‘âlemde yahyâlîlaruz

II

2. vermedük bu pîre-zen dünyâya dil merdâneyüz
 rûbeh-i dehrün zebûnı olmaduk şîrâneyüz
 durmada oturmada cünbişde dervîşâneyüz
 câna başa kalmazuz ‘âlemde yahyâlîlaruz

III

3. bu yalancı dehre baş egdürmedük gerçeklerüz
 kaḥbe zen dehrün zebûnı olmaduk erkeklerüz
 dönmezüz şâhum yolumuzdan kuşağı peklerüz
 câna başa kalmazuz ‘âlemde yahyâlîlaruz

IV

4. gûşe-i ḥum-ḥâne-i şâhîde lâ-ya‘killerüz
 içmişüz vahdet şarâbı cür‘asın kanzîllerüz
 şûretâ kem kaṭrayuz ammâ ki deryâ-dillerüz
 câna başa kalmazuz ‘âlemde yahyâlîlaruz

V

5. biz fedâyî cânlaruz yokdur ölümde bîmümüz

---

33. HD s. 88, N4-, N9 23b, N15 26a, GHB 23b, P 23b.

I

- 1 Ey zahit! Bizi boş zannetme, biz hâl ehliyiz. Dergâhın makbul kulları olmuş talihlileriz. Gönümüz alçaktır amma yücedir himmetimiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.

♦ (1) hâlîlerüz: hâlîlerüz N9; kâlîlerüz GHB.

II

- 2 Yiğitlik bizde, bu dünya kocakarisına gönül vermedik. Zamanın tilkisine karşı acze düşmeyen aslanlar gibiyiz. Durmada, oturmada, eğlencede dervişler gibiyiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.

• durmada: ṭurmada N9, GHB.

III

- 3 Bu yalancı dünyaya baş eğmeyen gerçekleriz. Kaḥpe dünya karısına kanmayan erkekleriz. A şahım! Yolumuzdan dönmeyiz, kuşağımız sağlam. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.

♦ N15-. (1) egdürmedük: indürmedük N9, GHB. (2) kaḥbe zen dehrün zebûnı: pîre-zen dünyâya mâyl N9, GHB. P. (3) yolumuzdan: belimüzde HD; belimüzden GHB.

IV

- 4 Şah meyhanesinin köşesinde kendimizden geçmişiz. Vahdet şarabının cürasını içmişiz, zil zurna sarhoşuz. Sureten az bir damlayız fakat gönümüz derya... Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.

♦ (2) kan-zillerüz: kanzillerüz HD; kan-zillerüz P. (3) ammâ ki: ma‘nide P. (N9. GHB ve P’de 1. ve 2. mısra yer değiştirmiştir.)

V

cân ile vardur érenler yolına teslîmümüz
kimümüz meydânda baş vèrür baş alur kimümüz
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

VI

6. yèr olur kûluz yèr olur ercûmend-i ‘âlemüz
yèr olur pestüz yèr olur ser-bülend-i ‘âlemüz
kimseye baş egmezüz şâhum levend-i ‘âlemüz
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

VII

7. ‘âlemün biz de gözi kıanlı yarar şehbâziyuz
‘ışkı ile cân oynâruz bu ‘arşânun cân-bâziyuz
kimimiz geçdi şehîd oldı kimimiz gâziyüz
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

VIII

8. her birimiz rûz-ı meydânda birer şemşîr olur
ceng içinde ağzı kıanlı bir atılmış tîr olur
azı çoğı ehl-i küfrün yanumuzda bir olur
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

IX

9. murğ-ı cân alur birer şehbâzdur her tîrümüz
ehl-i küfrün şu kıoyar ocağına şemşîrümüz
yüzümüz döndürmezüz düşmen bin olsa birimiz
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

-
5. Biz fedai canlarız, ölümden korkumuz yoktur. Erenler yoluna can ile teslimimiz vardır. Kimimiz meydanda baş verir, baş alır kimimiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.

• (1) fedâyî: ħudâyî N9.

VI

6. Yeri gelir kuluz, yeri gelir âlem eşrafındanız. Yeri gelir alçağız, yeri gelir âlemin yücesiyiz. A şahum! Biz âlemin kimseyi baş eğmeyen leventleriyiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.

• N9-, N15-, GHB-, (P’de 10. benttir.)

VII

7. Biz âlemin gözü kıanlı, yararlı doğan kıuşuyuz. Bu meydanın cambazıyız, aşka can feda ederiz. Kimimiz geçti şehid oldu, kimimiz gaziyiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.

• (1) yarar: birer N9, N15, GHB, P.

VIII

8. Her birimiz meydan günü birer kıılıç oluruz. Cenkte fırlatılmış ağzı kıanlı birer ok oluruz. Kâfirlerin azı çoğı yanımızda bir olur. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.

• (4) câna başa kıalmazuz: cân ile baş oynâruz GHB.

IX

9. Her okumuz, can kıuşunu avlayan bir doğandır. Kıılıcımız kâfirlerin ocağına su kıoymaktadır. Düşman bin olsada birimiz bile yüzünü çevirmez. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.

• GHB-.

X

10. gāh olur biz nūṣ-ı şāfī gāh nīṣ-i kātīlüz
gāh āteş gibi ser-keş geh şu gibi māyilüz
ok gibi ٲođru kılıç gibi bugün şāfī-dilüz
cāna başa kalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

XI

11. gerçek erler eşiginde yüzümüz cārūbdur
dönmezüz meydānlarından başumuz bir ٲōbdur
‘ārifüz eglencemüz her dem mey ü maḥbūbdur
cāna başa kalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

XII

12. ٲutmazuz bir yerde mesken lā-mekānīlerdenüz
bugünü yarına kōmaz der-miyānīlerdenüz
biz mevālī pāk-meşreb ḥānedānīlerdenüz
cāna başa kalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

XIII

13. **ḥayretī** esrār-ı ‘ışkuñ vālih ü ḥayrānıyuz
ehl-i dil ‘āşıklarun abdālıyuz ‘uryānıyuz
ḥāşılı şāḥib-kemālün kulıyuz kurbānıyuz
cāna başa kalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

34.

ENDER-SÜLŪK-I ĀZĀDEGĀN VE İBN-İ VAKTĀN^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + –

I

1. dēdi bir gün pend ēdüp baña dedem

X

10. Bazen lezzetli halis şarap, bazen öldürücü zehiriz. Bazen ateş gibi dik başlı, bazen su gibi uyumluyuz. Bugün ok gibi doğru, kılıç gibi saf dilliyiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.
• (1) nîṣ-i: nîṣî N9. (3) ٲođru: doğru N15.

XI

11. Yüzümüz gerçek erlerin eşiginin süpürgesidir. Başımız top olur fakat meclislerinden dönmeziz. Biz arifleriz, eglencemiz daima şarap ve sevgilidir. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.
• (1) cārūbdur: çārūpdur N9. (3) her dem: dāyim N15.

XII

12. Bir yerde mesken tutmayan mekânsızlarız. Bugünün işini yarına bırakmaz meydancılarız. Biz hanedana mensup temiz meşrepli efendileriz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.
• (1) ٲutmazuz: dutmazuz N15, P.(N9’da mısralar 2, 3, 1, 4 şeklinde sıralanmıştır. Bu bent GHB’de ve P’de son sıradadır.)

XIII

13. A Hayretî! Biz aşkın sırlarıyla akli başından gitmiş şaşkınlarız. Gönül sahibi âşıkların abdalı, soyunmuşlarıyız. Hasılı, kemal sahiplerinin kuluyuz, kurbanıyız. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.
• (1) esrār-ı: erbâb-ı N9, N15, GHB, P. (3) şāḥib-kemâl: ehl-i kemâl N9.

34. HD s. 91, N4-, N9 24^a, N15 26^b, GHB 24^a, P 24^a.

I

 y p ser gel yarın i  n y me  am
ibn-i va t ol virdün olsun dem-be-dem
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

II

2. y me ferd   u  sasn  y n - alef
nisye i  n eyleme na d n telef
 a ırup d r d blek    e t  v  def
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

III

3. s k y  gel  un  ar b-ı hoş-  v r
içelüm  am  u  sa olsun t r   m r
  n bugündür yarını da issi var
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

IV

4. sen sen ol  ol dem ki geçdi dem d me
a a hem dem d yene hem-dem d me
 y ref    rmez bilürsin dem deme
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

V

5.   n ke  l oldu sağa ol z 'l-cel l
y me m sta bel  amın çekme mel l
ehl-i   l ol  ayreti  gel ehl-i   l
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

-
- 1 Dedem bir   n bana nasihat edip “Ey oğul! Gel yarın i  n gam yeme! Daima ibnivakt ol zira an bu andır!” dedi.

II

- 2 Ey soyuna çekmemiş olan! Yarının derdiyle bugünden dertlenmekle nakdini veresiye verip telef etme. D mbelek, tambur ve def hepsi dem bu demdür dem bu demdür diye çalıp söylemekte.

III

- 3 A saki! Gel, hoş içimli şarabı sun da içelim! Gam ve keder dağılsın gitsin.   n bugündür, yarının da sahibi var. An bu andır!

• (N9’da beyitler 3, 1, 2, 4 şeklinde sıralanmıştır.)

IV

- 4 Sen sen ol,  u zaman geçti gitti deme. Hem böyle konuşanı da arkadaş bilme. A dost! Bilirsin ki bir an diğer ana erişmez. An bu andır!

• (1) sen sen ol: sens zin N9. (2) hem-dem:  dem N9, N15.

V

- 5 Ey Hayreti ! Medem ki o cel l sahibi sana ke il olmuş, istikbal gamını çekip h z nlenmeyi bırak da   l ehli ol. Zira an bu andır!

VE LEHU DER-VAŞF-I ABDĀLĀN^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. olmayup 'ālemde şūret şatmada dellāller
 k̄il u k̄ālī kazıdı defterden ehl-i hāller
 vākıf-ı esrār-ı 'ışk-ı hākk olan k̄attāller
 keskin erler tīg-i 'uryānlar durur abdāllar

II

2. na'ller kim kesdiler rāh-ı hūdāya dāldür
 t̄ālībī cezb etmek her biri bir çengāldür
 dāğlar rüşen delīl-i meclis-i ikbāldür
 keskin erler tīg-i 'uryānlar durur abdāllar

III

3. bezm-i dilde her elif bir şem'-i cān-efrūzdur
 münkirün kalbine līkin tīr-i 'āhen-dūzdur
 gècesi kadr oldı bunların günü nevrūzdur
 keskin erler tīg-i 'uryānlar durur abdāllar

IV

4. çün bular rāh-ı t̄arīkatde gelüp hāk oldılar
 zerre iken mihr-i 'ālem-tāb-ı eflāk oldılar
 gıll u gışdan şaykal-ı tevḥīd ile pāk oldılar
 keskin erler tīg-i 'uryānlar durur abdāllar

V

5. şūretā gerçi birer kemter gedālardur bular
 'ālem-i ma'nāda lākin pādīşālardur bular
 merve hākkı şūfiyā ehl-i şafālardur bular

35. HD s. 92, N4-, N9 24^b, N15 27^a, GHB 24^a, P 24^b.

I

- 1 Abdallar, dünyada caka satmayan davetçiler, dedikoduyu defterden kazıyan hâl ehli kimselerdir. Onlar Hak aşkının sırlarına vakıf olan keskin erler, yalın kılıçlardır.
 • (3) k̄attāller: abdāllar N9, P.

II

- 2 Hūda'nın yolunun işareti olarak kestikleri nallerin her biri taliplisini cezbedip çekmek için bir çengeldir. Bu yaralar, ikbal meclisinin apaçık delilleridir. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.

III

- 3 Gönül meclisinde her elif can aydınlatan bir mum iken inkarcının kalbine demir deler bir ok olmuştur. Keskin erler, yalın kılıçlar olan Abdallar ki bunların gecesi Kadir gecesi, gündüzü nevrüz bayramıdır.
 ♦ (2) līkin: lākin HD.

IV

- 4 Bunlar tarikat yoluna gelip toprak oldular için, zerre iken feleklerin âlem aydınlatan güneşi oldular. Kin ve düşmanlıktan tevhit cilasıyla temizlendiler. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.

V

- 5 Gerçi bunlar görünüşte değersiz birer dilencidirler. Fakat mana âleminin padişahlarıdır. Merve hakkı için ey sofu! Bunlar safâ ehlidir. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.
 ♦ (2) līkin: lākin HD.

keskin erler tîğ-i ‘uryānlar durur abdāllar

VI

6. cism-i şüretdür hemān ma‘nīde bunlar cāndur
da‘vī-i ma‘nīye her bir sözleri burhāndur
kisve-i fakr içre bunlar da birer sultāndur
keskin erler tîğ-i ‘uryānlar durur abdāllar

VII

7. pādişāsın **hayretī** hünkāra gerçək kul isen
āsitān-ı devletinde bende-i maqbūl isen
sen de bir dīvānesi ol bunların ma‘kūl isen
keskin erler tîğ-i ‘uryānlar durur abdāllar

36.

DER-KEYFİYYET-İ BENG Ü HÂLET-İ ESRÂR GÜYED^(S1)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. neçe bir zülfi gibi hāk ile yeksān olalum
neçe bir turraları gibi perişān olalum
açılalum leb-i dilber gibi hāndān olalum
cür‘adānı getir abdāl yine hayrān olalum

II

2. silelüm gel berü āyīne-i kalbün tozunu
açalum kühl-i ğubār ile yine cān gözünü
kulağa koymayalum h̄vāce fakihün sözünü
cür‘adānı getir abdāl yine hayrān olalum

III

3. vā‘iz-i huşk bizümle biñ éderse cengi

VI

6. Sureten cisimdirler fakat hakikatte bunlar candır. Hakikat davasında her bir sözleri delil hükmündedir. Bunlar fakirlik kisvesine girmiş birer sultandır. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.
• (2) da‘vī-i ma‘nīye: ‘ālem-i ma‘nīde N9, N15; ‘ālem-i taḥkīka GHB. (3) kisve: kisvet N9, N15, GHB.

VII

7. Hayretî! Hünkara gerçek kul olup devletinin eşiğinde makbul bir hizmetkâr olursan padişah sensin. Eğer akıllıysan sen de keskin erler, yalın kılıçlar olan abdalların bir divanesi ol
36. HD s. 94, N4 20^b, N9 25^a, N15 27^b, GHB 24^b, P 25^a, N3 33^b.

I

- 1 Ne vakte kadar onun zülfü gibi yerle bir, ne vakte kadar onun lüleleri gibi darmadağın olacağız? Ey abdal! Cur‘adānı getir! Kendimizden geçip yine sevgilinin dudağı gibi açılalım, gülelim.

II

- 2 Beri gel! Hoca fakihin sözünü dinlemeyelim. Kalp aynasının tozunu silip şu toz hâlindeki sürme ile can gözünü parlatalım. Ey abdal! Cur‘adānı getir de kendimizden geçelim.
• (2) ğubār: cilā N9.

III

- 3 Soğuk vaiz bizimle çekişmeyi arttırsa da, biz abdallarız, onun türünden olamayız. Ey abdal! Kör bir esrarkeş olmayınca can gözümüz göremez, cur‘adānı getir de kendimizden geçelim.
• (1) biñ: ger N3. (3) çâk olmayacak gör: gönli tıpacak gözünü GHB.

budalāyuz olımazuz biz anuñ hem-rengi
görimez cān gözi çaķ olmayıcaķ kör bengī
cür‘adānı getür abdāl yine hayrān olalum

IV

4. ķalmayup gülşen-i dilde eşer-i hār-ı melāl
yèridür açıla yèr yèr gül-i gülzār-ı hayāl
müftī-i ‘ışķ çü fetvā vèrübēn dēdi hālāl
cür‘adānı getür abdāl yine hayrān olalum

V

5. yıķuban zühđ ü verā‘ mülkini vīrān ēdelüm
girelüm cān u gönül şehrini seyrān ēdelüm
cem‘ olup bir araya şöħbet-i rindān ēdelüm
cür‘adānı getür abdāl yine hayrān olalum

VI

6. nēçe bir āyīne-i cām ile hōd-bīn olalum
nēçe bir bāde-i hāmra gibi rengīn olalum
gel e yek-reng gedālar gibi miskīn olalum
cür‘adānı getür abdāl yine hayrān olalum

VII

7. gelünüz hep geleni meclise hayrān ēdelüm
anı bu demde bizümle daķı yeksān ēdelüm
getürüp şöħbete her dilberi seyrān ēdelüm
cür‘adānı getür abdāl yine hayrān olalum

VIII

8. kimseye dēmezüz esrārumuzı minnet ile
tutaruz elde anı ħurmet ēdüp ‘izzet ile
yedürür çünki bize her yemeği lezzet ile

IV

- 4 Gönül güllüğünde hüznün dikeninden eser kalmaz. Hayalin gül bahçesinin gülünün yer yer açılmasının yeridir. Mademki aşk müftüsü fetva verip helal kıldı. Ey abdal! Getir cur‘adanı! Kendimizden geçelim.
• (1) eşer-i hār-ı melāl: eser-i bāde melāl GHB. (2) hayāl: hayāl N9, N15, P. (3) didi: kıldı N4.

V

- 5 Züht ve verâ mülkünü yıkıp viran edelim. Can ve gönül şehrine girip dolaşalım. Bir yere toplanıp rint sohbetine başlayalım. Ey abdal! Cur‘adanı getir de kendimizden geçelim.
• (3) araya: yire N4.

VI

- 6 Ne zamana dek kırmızı şarap gibi güzel kalıp, kadeh aynasında kibirleneceğiz? Gel, tek renki tatlı köleler gibi olalım. Ey abdal! Cur‘adanı getir de kendimizden geçelim.

VII

- 7 Geliniz, meclise her geleni esrarla hayran edip kendimize benzetelim. Her sevgiliyi sohbetimize alıp beraber gezelim. Ey abdal cüradanı getir, yine kendimizden geçelim.
•:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 33^b.

VIII

- 8 Kimseye minnet edip de esrarımızı anlatmazıyız, onu elde hürmetle izzetle tutarız. Ey abdal bize her yemeği lezzetle yediren cüradanı getir de yine kendimizden geçelim.
•:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 33^b.

cür'adânı getir abdâl yine hayrân olalum

IX

9. getirün şol otı yèr yèr alalum ulaşalum
èrelüm şöhet-i rindāna güzel söyleşelüm
cem' olup bir yere hayrân olalum gülüşelüm
cür'adânı getir abdâl yine hayrân olalum

X

10. 'ışk esrârının anlamaya keyfiyyetini
ni'met-i h'vân-ı gamun almağ için lezzetini
hayretinün dahı arturmağ için hayretini
cür'adânı getir abdâl yine hayrân olalum

37.

DER-BEYÂN-I SÜLÛK-I BÎ-ĞAYDÎ^(S1)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

I

1. bağırlı başlu nêçe pür-yareyüz
tîğ-i hicrân ile pâre pâreyüz
derdmendüz âşıkuz bî-çāreyüz
biz de bir kaç onmaduk āvāreyüz

II

2. türrehâtından cihānun sādeyüz
ğayd-ı bend-i dehrden āzādeyüz
âşıkuz üftādeyüz dil-dādeyüz
biz de bir kaç onmaduk āvāreyüz

III

3. pâdişāhuz tācumuz keydür bizüm

IX

- 9 Şu otu getirin de alıp tesirine girelim, rintlerin sohbetine gidip güzelce söyleşelim. Bir yere toplanıp esrar sarhoşu olup gülüşelim. Ey abdal! Cüradanı getir de yine hayran olalım.

•:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 33b.

X

- 10 Aşkın sırlarının nasıl olduğunu anlamak için, gam sofrasındaki nimetin lezzetini almak için, Hayreti'nin de hayretini arttırmak için ey Abdal! Cür'adanı getir de yine kendimizden geçelim.

37. HD s. 96, N4 20a, N9 25b, N15 28a, GHB 25a, P 25b.

I

- 1 Bağrı başlı yaralarla doluyuz, ayrılık kılıcıyla parça parçayız. Dertliyiz, âşığız, biçāreyiz. Biz de birkaç iflah olmaz avāreyiz.

• N4-.

II

- 2 Cihanın dedikodusundan arınmışız, devrin kelepçesinden kurtulmuşuz; âşığız, düşkünüz, gönül vermişiz. Biz de birkaç iflah olmaz avāreyiz.

• N4-.

III

yanumuzda dünya lâ-şeydür bizüm
varumuz maḥbûb ile meydür bizüm
biz de bir kaç oṇmaduk âvâreyüz

IV

4. şanma zâhid biz ḥayālâtîlerüz
ehl-i ḥâlüz ya‘nî ḥâlâtîlerüz
rind-i ser-mestüz ḥarâbâtîlerüz
biz de bir kaç oṇmaduk âvâreyüz

V

5. kımazuz biz bu günümüz yarına
kıalmazuz dehrün yoğına varına
kıaşdumuz yok kimsenün âzârına
biz de bir kaç oṇmaduk âvâreyüz

VI

6. biz nedâmet kıyının bî-kâriyuz
bî-nevâlar ḥaylının serdâriyuz
çârsû-yı nekbetün bî-‘âriyuz
biz de bir kaç oṇmaduk âvâreyüz

VII

7. ḥayretî biz sanma ḥâlîlerdenüz
ehl-i ḥâlüz biz mevâlîlerdenüz
bende-i evlâduz ‘âlîlerdenüz
biz de bir kaç oṇmaduk âvâreyüz

-
- 3 Padişahız, yaralarımız bizim tacımızdır. Dünya yanımızda hiçbir şeydir. Varımız sevgili ile şaraptır. Biz de birkaç iflah olmaz avareyiz.

• N4-

IV

- 4 Zahit! Bizi evhamlı kimseler sanma; biz hâl ehli, ibnivakt/vaktin oğlu kimseleriz. Meyhane düşkünü sarhoş rintleriz. Yani biz de birkaç iflah olmaz avareyiz.

• N4-. (2) ya‘nî: şanmâ N15.

V

- 5 Biz bu günü yarına bırakmaz, dünyanın varına yoğuna tamah etmeyiz. Kimseyi initecek bir kastımız yok. Biz, birkaç iflah olmaz avareyiz.

• (1) kımazuz biz bu günümüz: bu günümüzü N15.

VI

- 6 Biz, pişmanlık mahallesinin işsizleri, nasipsizler zümresinin reisleri, bahtsızlık çarşısının arsızlarıyız. Biz birkaç iflah olmaz avareyiz.

VII

- 7 A Hayretî! Bizi boş kimseler sanma. Biz hâl ehli azatlılardan, evlatlarının kölelerindeniz, Âlîlerdeniz/yücelerdeniz.

• (1) ḥâlîlerdenüz: kâlîlerdenüz GHB. (3) evlâduz: evlâd-ı GHB.

DER-EṬVĀR-I MÜCERREDĀN MĪ-GÜYED^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. terk ü tecrîd ehliyüz biz hânümāndan fāriğuz
 iki 'ālemden beriyüz in ü āndan fāriğuz
 varumuz maḥbûb ile meydür ḳalandan fāriğuz
 biz de bir ḳaç lā'ubālīyüz cihāndan fāriğuz

II

2. gāh olur kim oluruz mest-i ḥarāb u sîne-çāk
 gāh esrār-i leb-i dilberle ḥayrānuz helāk
 bir neçe āzādeyüz olduḳ esir-i 'ıṣḳ-ı pāk
 biz de bir ḳaç lā'ubālīyüz cihāndan fāriğuz

III

3. 'aḳlumuz ṭağıtmuşuzdur zülf-i 'anber-sālara
 vērmişüzdür dîn ü imānı büt-i ra'nālara
 bir ṭolu cām-ı şarābı vērmezüz dünyālara
 biz de bir ḳaç lā'ubālīyüz cihāndan fāriğuz

IV

4. tiğ-i 'ıṣḳ-i yār ile başdan ayağa yarayuz
 çāreden geçmiş ṭabībā bir neçe bî-çāreyüz
 bādeye düşmüş hevāyî bir bölük āvāreyüz
 biz de bir ḳaç lā'ubālīyüz cihāndan fāriğuz

V

5. zikrümüzdür dāyimā eş'ār u nazm-ı ābdār
 fikrümüz bir gözleri āhūyı ḳılmaḳdur şikār

38. HD s. 97, N4-, N9 25^b, N15 27^b, GHB 25^b, P 25^b.

I

- 1 Biz dünya evinden vazgeçmişiz, terk ve tecrit ehliyiz. İki âlemden de uzağız, şundan bundan vazgeçtik. Varımız sevgili ve şarap, geriye kalanlardan el çekmişiz. Biz de birkaç laubali canlarız.
 • (1) tecrîd ehliyüz biz: tecrîdüz fenâyî N9, P; tecrîdüz fenâyuz N15, GHB.

II

- 2 Gah yakası yırtık yıkılası bir sarhoş olur, gah sevgilinin dudağının sırlarıyla kendimizden geçip helak oluruz. Nice hür kimselerken saf aşkın esiri olmuşuz. Biz de birkaç laubali canlarız.

III

- 3 Amber kokulu zülûflerle aklımızı dağıtmış, dini imanı alımlı put gibi çok güzel bir sevgiliye vermişiz. Bir dolu şarap kadehini dünyalara değişmeziz. Biz de birkaç laubali canlarız.
 • (1) ṭağıtmuşuzdur: dağıtmışuzdur N15. (3) ṭolu: dolu N15.

IV

- 4 Ey tabip! Yârin aşk kılıcıyla baştan ayağa yara içinde, çareden ümit kesmiş nice çaresizleriz. Şaraba düşmüş, bir bölük havayı avareleriz. Biz de birkaç laubali canlarız.
 • (2) ṭabībâ: dirîğâ N9. (3) âvāreyüz: bî-çāreyüz P.

V

- 5 Şiirler ve akıcı sözler daima zikrimizdir. Fikrimiz bir ahu gözlüyü avlamaktır. A padişahım! Elimizde müdâm/daima hoş içimli şarap, biz de birkaç laubali canlarız.
 • (2) bir : bu GHB.

komazuz şāhum müdām elden şarāb-ı hoş-güvār
biz de bir kaç lā'ubālīyüz cihāndan fāriğuz

VI

6. zāhidā 'āķiller ile hoş degüldür başumuz
'āşıkuz dīvāne-meşrebler durur yoldāşumuz
'aklı şavduķ bizüm 'ışķ içinde yokdur nāşimüz
biz de bir kaç lā'ubālīyüz cihāndan fāriğuz

VII

7. ehlini çün kim melāmet ister 'ışķuñ hāletī
yüz şuyından el yuyup nāmūsdan geç **hayreti**
'ār u ğayret bizde terk etmekdür 'ār u ğayreti
biz de bir kaç lā'ubālīyüz cihāndan fāriğuz

39.

DER-TA'RİF-İ MECLİS^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. şöħbet-i şahbā mı bu ya ravza-i ħuld-i berīn
ya irem bostānı ya gülzār-ı bāğ-ı heştümīn
yā perīler mecma'ı yā meclis-i ħavrā-yı 'īn
āferīn bu bezm-i cān-baħşa hezārān āferīn

II

2. ehl-i bezmün kimi ħusrev kimisi ferhāddur
kimi 'āşık kimisi maħbūb-ı ħūrī-zāddur
nüħ felek bunda döner bir sāğar-ı pūlāddur
āferīn bu bezm-i cān-baħşa hezārān āferīn

III

3. kām alup dünyā-yı fānīden edüp 'ıyş-ı müdām

VI

- 6 A zahit! Başımız akıllılar ile uyuşmaz. Biz âşığız! Yoldaşımız divane meşreplilerdir. Aklı savdık, bizim aşk içinde rakibimiz yoktur. Biz de birkaç laubali canlarız.

VII

- 7 A Hayreti! Mademki aşk hâli, aşk ehli hakkında kınama ve azarlanma ister, yüz suyundan elini çek, namustan geç. Biz de birkaç laubali canlarız; bizde utanmak ve haysiyet, utanma ve haysiyeti terk etmektir.

39. HD s. 99, N4 19^a, N9 26^a, N15 28^b, GHB 26^a, P 26^a.

I

- 1 Bu şarap sohbeti mi, en yüce cennetin bahçesi midir? Ya İrem bahçesi ya sekizinci (felek) bağının gül bahçesidir. Ya periler toplantısı ya da kara gözlü huriler meclisi. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!

II

- 2 Meclis sakinlerinin kimisi Hüsrev kimisi Ferhat, kimi âşıktır kimisi huriden doğmuş bir sevgilidir. Dokuz felek bu (mecliste) dönen çelik kadehlerdir. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!

- (1) kimi ħüsrev kimisi: kimisi ħüsrev kimi N15, GHB.

III

birbirine  olular i  p k lurlar iltiy m
hiç edebden  aşra söylenmez mu  lif bir kel m
 fer n bu bezm-i c n-ba  şa hez r n  fer n

IV

4. birbiriyle eylemişlerdür  u denl  itti  d
eylemezler hiç mu  lif k l   k l  d p  in d
 o  geçüp bir ne e gün d ny dan alurlar mur d
 fer n bu bezm-i c n-ba  şa hez r n  fer n

V

5. c     d p s zendeler kılsa ka an  v zlar
birbirine oluban bülbül gibi dem-s zlar
 a  rup durmaz zeb n-ı h l ile d r s zlar
 fer n bu bezm-i c n-ba  şa hez r n  fer n

VI

6. seyr  den bir dem bu bezmi  u  adan  z d olur
a  lur gönli gözi  am n iken dil-  d olur
  ne-i  albi eger v r n ise  b d olur
 fer n bu bezm-i c n-ba  şa hez r n  fer n

-
- 3 Orada daima yiyip içip fani dünyadan kam alır, şarap içip birbirlerinin arasını yaparlar. Hiç edep d  ı, muhalif bir kelim söylenmez. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!

• (2) k lurlar:  derler N9.  olu: dolu N15.

IV

- 4 Birbirleriyle  yle birleşmişler, kaynaşmışlardır ki inat edip hiç boş bir sözle muhalefet etmezler. Nice günleri güzelce geçer ve onlar dünyadan muratlarını alırlar. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!

• GHB-. (3) eger: neden P.

V

- 5  alg c lar ne zaman coşup  almaya ba lasalar, bülbül gibi birbirlerinin sırdaşı olup yerinde durmazamayan  alg lar h l diliyle “Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!” derler.

• (1)  v zlar:  v zeler N4, N15, P. (2) dems zlar: dems zeler N4.

VI

- 6 Bu meclise bir an olsun uğrayan kederden kurtulur, açılır gönül gözü, gamlıyken g n l  mutlulukla dolar. Eğer kalp hanesi harap haydeyse  enlenir. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!

VII

7. haḳ ta‘ālā meclisin dārü’s-selām êtsün begün
dem-be-dem cûş u ħurûşın ber-devâm êtsün begün
hâşılı êy hayretî ‘ıyşın müdâm êtsün begün
âferîn bu bezm-i cân-baḥşa hezārân âferîn

40.

DER-TA‘RİF-İ ŞÂHİD-İ HÜSN BE-ŞİFAT-I HAḲÎKÎ^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. rûm-ı ħusn içinde bir yağmacı şâhenşâhdur
âli çok bir alıcı şâhîn bakışlu şâhdur
hûbluk çarḥında yâ ħurşiddür yâ mâhdur
pertev-i haḳ kudret-i haḳ mazḥar-ı allâhdur

II

2. nûr-ı aḥmeddür yüzi zıll-i ħudâdur perçemi
râ-yı rahmetdür kaşı mîm-i muḥammeddür femi
aḥa bu vech ile kimdür dèyebile âdemî
pertev-i haḳ kudret-i haḳ mazḥar-ı allâhdur

III

3. gün gibi alında peydâ oldı nûr-ı muştafa
ğamzesi vèrür nişân-ı zü’l-fiḳâr -ı murtaẓâ
söylerem dâyim bi-haḳḳ-ı ħazret-i âl-i ‘abâ
pertev-i haḳ kudret-i haḳ mazḥar-ı allâhdur

IV

4. vech-i zîbâya işi inkârdur cāhillerün
mazḥar-ı haḳḳa şu kāyil olmayan bâṭıllarun

VII

- 7 Hak Teala, beyin meclisini selamet yurdu etsin ve meclisinin bu coşkusunu daim kılsın. A Hayretî, hasılıkelam beyimizin zevki sefası daimi olsun. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!
40. HD s. 101, N4 19^a, N9 26^b, N15 29^a, GHB 26^a, P 26^b.

I

- 1 Güzelliğin Anadolu’sunda yağmacı bir şahlar şahıdır. Oyunu çok, alıcı şahin bakışlı padişaktır. Güzellik feleğinde ya güneş ya da aydır. O adalet nuru, doğruluğun gücü Allah’ın tecelligâhıdır.
• (2) bir alıcı: âl idici N4.

II

- 2 Yüzü Ahmet’in nuru, perçemi Hüda’nın gölgesi; kaşı rahmetin ‘râ’sı dudağı Muhammed’in ‘mim’idir. Ona bu yüz ile insan diyebilecek kimdir? O adalet nuru, doğruluğun gücü, Allah’ın tecelligâhıdır.

III

- 3 Mustafa’nın nuru güneş gibi alında belirdi. Yan bakışı Murtazâ’nın Zülfikâr’ından alametler taşır. Aba ehli hazretlerinin hakkı için daima söylerim; O adalet nuru, doğruluğun gücü Allah’ın tecelligâhıdır.
• (1) alında peydâ oldı: peydâ oldı alında N4.

IV

- 4 Cahillerin, şu hakkın tecellisine iman etmemiş olan batıl kimselerin işi güzel yüze karşı inkardan ibarettir. Gönül sahiplerinin ağızlarındaki virdi ise daima budur: “O adalet nuru, doğruluğun gücü Allah’ın tecelligâhıdır.”
• (3) virdi budur ağızında: ağızında budur virdi N15.

dāyimā viridi budur ağızında ehl-i dillerün
pertev-i haq kudret-i haq mazhar-ı allāhdur

V

5. okımadun **hayreti** gerçi muṭavvel muhtaşar
zülfı vü ağızı ḥadīşinden bize vēr bir haber
şol güzeller şâhınun kim aña dēr ehl-i nazar
pertev-i haq kudret-i haq mazhar-ı allāhdur

41.

‘ARZ-I NİYÂZ-I TA‘N-ÂMÎZ BE-DİLBER-İ HÛD^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. anladun ğālib beni sen mübtelā çok sevdüğüm
âzın âzın cevre başladun baña çok sevdüğüm
bî-vefālîk eyleme düşmez saña çok sevdüğüm
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

II

2. ey boyı serv-i revân şalınma ağıâr ile sen
hem-ser olmak ol pelîde ne revâdur nârven
bir meleksın saña yâr olmak düşer mi ehrimen
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

III

3. seg rakībün sözine uydun yine uş öyle mi
bu kadīmī bendeni êtdün ferāmūş öyle mi
nâlesin ben ḥastanun gūş êtmedün hoş öyle mi
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

V

- 5 A Hayreti! Aslında uzun olsun kısa olsun anlatmadın. Nazar ehlinin “O adalet nuru, doğruluğun gücü Allah’ın tecelligahıdır.” dediği şu güzeller şâhının zülfünün ve ağızının durumundan bize bir haber ver.

• (1) hayreti: yazmadun GHB. (2) zülfı vü ağızı: ağızı vü zülfı N9. (3) nazar: diller N4. şol: ol N9, GHB, P. dēr: her N15. şâhınun kim aña: şâhı kim şânında GHB.

41. HD s. 102, N4 20^a, N9 27^a, N15 29^b, GHB 26^b, P 26^b.

I

- 1 A çok sevdiğim! Galiba sen benim müptela olduğumu anlamış olacaksın ki hırslı hırslı bana eziyet etmeye başladın. A çok sevdiğim! Vefasızlık etme, sana yakışmaz. Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!

II

- 2 Ey yürüyen servi boylu, başkalarıyla salınma. Kara ağacın o alçak/palamutla arkadaş olması yakışır mı? Sen bir meleksın, Ehrimen’e senin dostun olmak düşer mi? Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!
• (2) ne revâdur: nâ-revâdur N4. ol pelîde ne revâdur: ne revâdur ol pelîde N15. (3) bir meleksın: bir perisin N4.

III

- 3 Yine köpek rakibin sözüne uydun, bu eski köleni unuttun ve ben hastanın inlemesini duymadın bile öyle mi? Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!

• (1) öyle mi: eyle mi N4, N9, N15; GHB-. seg: it GHB. (2) öyle mi: eyle mi N4, N9, N15; GHB-. (3) öyle mi: eyle mi N4, N9, N15; GHB-.

IV

4. söylemezsin baña bilsem neñ ziyān êtdüm senün
ağlamakla ğāyeti ‘ışķun ‘ayān êtdüm senün
tutalum kim göz göre kapuñda ķan êtdüm senün
ķanı merdümlük ķanı ādemlik a çok sevdüğüm

V

5. **hayretī** bī-çāreyi göz yaşı gibi ey nigār
merdüm-i üftādedür sürme nazardan h̄vār u zār
pādişāhısın n’ola eyle yetīme i’tibār
ķanı merdümlük ķanı ādemlik a çok sevdüğüm

42.

DER-ŞİKĀYET-İ HASRET Ü FİRĀK^(S1)

Mef’ulü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün
Muzāri’ – – + / – + – + / + – – + / – + –

I

1. çekdüm bu yıl bu yolda neçe dürlü bār-ı ğam
tāk oldı tākātüm bükülüp kaddüm oldı ham
aldum elüme tā ki yazam nāme-i elem
iki büküldi kâğıd u ķan ağladı ķalem

II

2. miḥnet risālesin neçe tefsīre başlayam
sen şāh öninde yā neçe takrīre başlayam
kaşd eyledüm ki hālümü tahrīre başlayam
iki büküldi kâğıd u ķan ağladı ķalem

III

3. ‘arz êtmege ḥuzūruña ey mīr-i kāyināt

IV

- 4 Neyini ziyana uğrattığımı bilmek isterim, söylemezsin! En sonunda ağlamakla aşkını açık ettim. Tut ki göz göre göre kapıda kan dökmüş olayım. Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!
• (3) tutalum: dutalum N4.

V

- 5 Ey resim kadar güzel sevgili! Düşkün bir adam olan çaresiz Hayretī’yi gözyaşı gibi hor ve hakir olarak bakışından uzaklaştırma. A padişahım! Yetime ne olur yetimle ilgilen. Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!
• (2) nazardan: kapuñdan N4, N9. h̄vār: hōr N4, N9, N15. (3) yetīme: ğarībe N4, N9. pādişāhısın: pādişāh isen N15; GHB.

42. HD s. 103, N4 20^a, N9 27^a, N15 29^b, GHB 26^b, P 27^a.

I

- 1 Bu yıl bu yolda çeşit çeşit sayısız gam yükünü yükledim. Takatim tükendi, boyum bükülüp yaya benzedi. Tam elem mektubumu yazayım diye elime aldım; kâğıt ikiye büküldü, kalem kan ağladı.

II

- 2 Sıkıntı risalesini tefsir etmeye başlarım? Peki sen padişahın önünde konuşmaya nasıl cüret ederim ki? Tam hālimi yazmaya kalktım; kâğıt ikiye büküldü, kan ağladı kalem.
• (1) neçe: neçe bir N15. (2) şāh: mīr N4, GHB.

III

- 3 Ey kâinatın efendisi! Zorlu hallerin ufak bir kısmı huzurunda arz edilmek üzere yazıldı. Halim karşısında divit ağzı açık hayrette kaldı. Kâğıt iki büküm oldu, kalem kan ağladı.

taḥrīr olındı şemme-i aḥvāl-i müşkilāt
ḥayretde kaldı ağızın açup ḥālūme devāt
iki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

IV

4. geldüm kapuḡa ağlayurak ederek niyāz
unutma ben kuluḡı eyā mīr-i dil-nevāz
yazılmadın henūz daḡı bu kışşa-i dırāz
iki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

V

5. geldi kapuḡa ḥayretī-i ez‘afü’l-‘ibād
tā nāme ile ‘arz ede ḥālın o nā-murād
dūd-ı dil ile karalara boyanup midād
iki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

43.

DER-ŞİKĀYET-İ FÜRKAT-İ İZTİRĀRĪ^(S1)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + -- / + + -- / + + -- / + + -

I

1. beni terk eyledün ey yār elümden ne gelür
olmaduḡ baḡa ḡam-ḡ^vār elümden ne gelür
dēyeyin derd ile nā-çār elümden ne gelür
yüri ey yār-ı cefākār elümden ne gelür

II

2. yüriseḡ şīve ile serv-i ser-efrāzum idün
söyleseḡ nāz ile tūṭī-i ḡoş-āvāzum idün
uçduḡ elden göñül eglencesi şehbāzum idün
yüri ey yār-ı cefākār elümden ne gelür

• (1) mīr-i: şâh-ı N4.

IV

- 4 Ey gönül okşayan bey! Ağlayarak, niyaz ederek kapına geldim, ben kulunu unutma. Henüz bu uzun hikaye yazılmadan evvel kâğıt ikiye büküldü, kalem kan ağladı.

• (1) kapuḡa ağlayurak: şikeste beste kalem N15. (2) mīr-i: şâh-ı N9, N15, GHB. unutma ben kuluḡı eyā mīr-i: rahm eylesen yiridür eyā şâh-ı N15.

V

5. Kulların en zayıfı olan nasipsiz Hayretî bir mektup ile hâlini arz etmek için kapına geldi. Gönüldeki dumanla mürekkep karalara boyandı, kâğıt iki büküm oldu kalem de kan ağladı.

43. HD s. 104, N4 19^b, N9 27^b, N15 33^b, GHB 27^a, P 27^b.

I

- 1 Ey yār! Beni terk ettin, elimden ne gelir? Olmadın dert ortaḡım elimden ne gelir? Ben bu dert ile çaresiz “Yürü ey vefasız cefākār sevgili! Elimden ne gelir?” demekten başka elimden ne gelir?

II

- 2 Eda ile yürüsen benim dik başlı servim; naz ile konuşsan güzel sesli papaḡanımdın. Gönül eglencesi doğanımdın fakat elimden uçup gittin. Yürü a cefākār sevgili! Elimden ne gelir?

• N4- (N4’de rakabe bozulmuş, şiirin devamı zayi olmuştur.)

III

3. gündüz aḥṣama deġin bāġ ile bostānum idūṇ
geceler ṣubḥa deġin ṣem'-i ṣebistānum idūṇ
rūz u ṣeb cān u dīl eglencesi cānānum idūṇ
yūri ēy yār-ı cefākār elūmden ne gelür

IV

4. zaḥmuma merhem idūṇ derdüme dermānum idūṇ
dīdede nūrum idūṇ sīnede īmānum idūṇ
sen idūṇ dirligüme bā'ış olan cānum idūṇ
yūri ēy yār-ı cefākār elūmden ne gelür

V

5. açılıp gül gibi gülseṇ gül-i gülzārum idūṇ
kaḍeḥ alsan elüṇe gülbün-i bī-ḥārum idūṇ
ġuṣṣa vaḳtinde benüm mūnis ü ġām-ḥārum idūṇ
yūri ēy yār-ı cefākār elūmden ne gelür

VI

6. beni terk eyleyüben ġayrılara yār oldun
uyuban yadlara yār iken aġyār oldun
gül-i ra'nā idūṇ ammā gözüme ḥār oldun
yūri ēy yār-ı cefākār elūmden ne gelür

VII

7. yol mıdır cān gibi sen kendünġi pinhān ēdesin
künc-i miḥnetde bu bī-ḥāreyi bī-cān ēdesin
ḥayretīnūṇ yıķāsın ġönġlini vīrān ēdesin
yūri ēy yār-ı cefākār elūmden ne gelür

III

- 3 Gündüz akaşama kadar bağım bostanımdın. Geceler sabaha kadar odamın ışığıydın. Gece gündüz can ve gönül eğlencesi cananım idin. Yürü a cefakâr sevgili! Elimden ne gelir?

• N4-. (1) gündüz aḥṣama deġin: gündüzün aḥṣama [dek] GHB.

IV

- 4 Yarama merhem, derdime derman idin. Gözde nurum, sinede imanım idin. Sendin dirliğimin sebebi sendin. Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?

• N4-. (3) sen idūṇ: sen benüm N15. (P'de üçüncü benttir.) dirlügüme bâ'ış olan: bâ'ış olan dirlügüme P.

V

- 5 Açılıp gül gibi güldüğünde gül bahçemin gülüydün. Eline kadeh alsan, dikensiz gül fidanımdın. Keder vaktinde benim canayakın dert ortağımdın. Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?

• N4-. (N9'da altıncı benttir.)

VI

- 6 Beni terk edip başkalarına yâr oldun. Yârim iken ellere uydun, el oldun. Güzel gül iken gözüme diken oldun. Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?

• N4-.

VII

- 7 Senin kendini can gibi gizlemen, sıkıntı köşesinde bu çaresizi cansız bırakman, Hayretî'nin gönlünü yıkip viran etmen insafa sığar mı? Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?

• N4-. (1) cān gibi sen kendünġi: kendünġi sen cān gibi N9; göz gibi sen kendünġi P.

DER-‘AZM-İ DİYÂR-I ĞURBET^(S1)*Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün**Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –*

I

1. gider oldum âsitânundan çü hânum el-vedā‘
yazar eflāk üzre âhumdan duḥānum el-vedā‘
çağlayup dēr dem-be-dem eşk-i revānum el-vedā‘
el-vedā‘ şimden gērü rûḥ-ı revānum el-vedā‘

II

2. sen esen kal dostum ‘ıyşuḡ müdām olsun müdām
gideyin ḡamnāk ben düşmenler olsun şād-kām
ṭākatüm ṭāḡ oldı şabr işi tamām oldı tamām
el-vedā‘ şimden gērü rûḥ-ı revānum el-vedā‘

III

3. ḡuşşa vü endūh u ḡam eglencem olsun dostum
ağlayayın gözyaşı hem hem-dem olsun dostum
gideyin düşmenlerüm ḡo ḡurrem olsun dostum
el-vedā‘ şimden gērü rûḥ-ı revānum el-vedā‘

IV

4. ey gözi âhū-yı çinüm zülfi pür-çinüm benüm
ağladıkça dem-be-dem çeşm-i cihān-binüm benüm
şafḡa-i sīnemde yazar eşk-i ḡüninüm benüm
el-vedā‘ şimden gērü rûḥ-ı revānum el-vedā‘

V

5. bir ḡazel dēdüm yine terk-i diyārum üstine

44. HD s. 106, N4-, N9 28a, N15 30b, GHB 27b, P 27b.

I

- 1 A beyim! Mademki eşiginden gider oldum elveda! Ahımın dumanı felekler üzere ‘elveda’ yazar. Çağlayarak durmadan akan gözyaşım “A benim canım! Elveda Artık elveda!” söyler.
♦ (1) âsitânundan: işigünden N15. (2) yazar eflāk üzre âhumdan: yazarsa eflāk u âhumdan N15. (3) çağlayup dēr dem-be-dem: çağlayuban dem-be-dem HD; bağlayupdur yollarum N15.

II

- 2 A dostum! Sen esen kal, dirliğin daim olsun! Ben gamlı gideyim, düşmanlar mutlu olsun. Takatim tükendi, sabretmek mümkün değil. Elveda, a benim canım! Artık elveda!

III

- 3 A dostum! Öyle ağlayayım ki keder, üzüntü ve gam durağım, gözyaşı da dostum olsun. Gidişimle bırak düşmanlarım sevin. Elveda, a benim canım! Artık elveda!
♦ (HD’de 1. ve 3. mısra yer değiştirmiştir.)

IV

- 4 Ey Çin ahusu gözlü! Ey benim saçı büküm büküm sevgilim. Ey benim cihanı gören gözüm! Ben ağladıkça, kanlı gözyaşım bağır sayfama “Elveda, a benim canım! Artık elveda!” diye yazar.
• (1) ey gözi âhū-yı çinüm zülfi pür-çinüm: ey gözi âhū-yı çinüm zülfi-i miskinüm N9, GHB, P; ey gözi şehlâ ve’y zülfi-i müşkinüm N15.

V

- 5 A Hayretî! Yine bırakıp gidişim hakkında bir ḡazel dedim. Sevgili, toprağıma uğrayınca okusun diye mezar taşıma yazılsın! Elveda, a benim canım! Artık elveda!

yazıla ey **hayretî** seng-i mezârum üstine
uğrayıcağ okıya dilber ğubârum üstine
el-vedâ‘ şimden ğerü rûḥ-ı revânum el-vedâ‘

45.

ENDER-SİTÂYİŞ-İ DÜ MAḤBÛB^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - n
I

1. şimdi şehrin pādīşāhı iki lu‘bet-bāz dur
gün başında her biri bin çan ederse azdur
biri bir devlet hümāsı biri bir şehbāz dur
birbirinden nāzenīn iki büt-i ṭannāz dur
II
2. biri dil mülkini tārāc etti biri cān elin
biri dīn iklīmīnī aldı biri imān elin
görmedi mişlin buların seyr eden ‘oşmān elin
birbirinden nāzenīn iki büt-i ṭannāz dur
III
3. ḥānkāḥ-ı ğamda şoydı biri abdāl eyledi
iki ‘ālemden geçürdi fāriġu‘l-bāl eyledi
çıgnedüp esb-i cefāya biri pā-māl eyledi
birbirinden nāzenīn iki büt-i ṭannāz dur
IV
4. birisinin ruḥları gül-berg-i terden tāzedür
birisi bir serv-ḳaddür meyli dāyım nāzadur
ḥil‘at-ı ḥüsni ikisinin de bir endāzedür
birbirinden nāzenīn iki büt-i ṭannāz dur
V
5. birisi bir pādīşādur bende-i fermānıyam

---

45. HD s. 107, N4 19a, N9 28a, N15 31a, GHB 27b, P 28a.

1. Şimdi şehrin padişahı iki oyunbazdır ki gün başında her biri bin cinayet etse azdır. Biri bir talih kuşu, biri bir doğandır. Bunlar biri birbirinden işveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.
• (2) başında: başına N9. çan: cevri P.
II
2. Biri gönül mülkünü, biri can ülkesini yağmaladı. Biri din memleketini aldı, biri iman yurdunu. Osmanlı’yı gezen bile bunların benzerini görmemiştir. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.
III
3. Biri beni gam tekkesinde yontup abdal etmekle iki âlemden geçirip gönlümü rahatlatı. Öbürü eziyet atının ayakları altında çığnetti. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.
IV
4. Birisinin yanakları taze gül yaprağından tazedir, biri daima nazlı, servi boyludur. İkisinin de güzellik hilatı bir boydadır. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.
V
5. Birisi bir padişahı, ben onun emri altındaki kölesi; birisinin hayran ve dalgın Hayretî’si. Birisinin kulu, diğerinin kurbanıyım. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.

birininün **hayretî**-i vâlih ü hayrânıyam
birininün kuluyam birininün kurbânıyam
birbirinden nâzenin iki büt-i tannâzdur

46.

KAŞİDE-İ PÜR-DÜD U ÂH A'NÎ MERŞİYE-İ MEMİ ŞÂH (N2 36a)

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. yèridür ra'd feleklerde eger eyleye âh
ebr-i bârân gèye giryân oluban dūd-i siyâh
yana yakıla güneş yırtı yüzün derd ile mâh
kanı ol gülün-i gülzâr-ı leâfet memi şâh

II

2. oluban cân gibi pinhân bizi bî-cân êtdi
dünyeden göz yumuban âlemi giryân êtdi
zülfi gibi dil-i 'uşşâkı perîşân êtdi
kanı ol gülün-i gülzâr-ı leâfet memi şâh

III

3. düşdi çün kim kara toprağa o berg-i gül-i ter
döginüp taş ile göz yaşların akıtdı şular
başına hâk saçup derd ile dîr bād-ı seher
kanı ol gülün-i gülzâr-ı leâfet memi şâh

IV

4. şîven êtsün yoluban saçlarını sünbüle den
gülmesün dünyede açılmasun artuk güle den
dînmesün derd ile her lahza dîsün bülbüle den
kanı ol gülün-i gülzâr-ı leâfet memi şâh

• (1) pâdişâdur: pâdişâhdur GHB. (2) **hayretî**-i vâlih ü hayrânıyam: gülşeninde hayretî nâlânıyam N9. hayretî-i: hayretî ben GHB. (N9'da 2. ve 3. mısralar yer değiştirmiştir.)

46. HD s. 108, N4 18^b, N9 28^b, N15 31^a, GHB 28^a, P 28^b.

I

- 1 "Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!" diyerek göklerde şimşekler ah etse, yağmur bulutları ağlayarak karalar giyse; güneş yanıp yakılsa, ay yırtılsa yeridir.

♦ (2) şâl-i: dūd-ı HD. (3) yırtı: yırtı N15.

II

- 2 Can gibi gizlenip bizi cansız bıraktı, gözünü dünyaya yumup âlemi ağlattı, âşıkların gönlünü zülfü gibi perişan etti. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

III

- 3 Sular, o taze gül yaprağı kara toprağa düştüğü için taşlarla döginüp göz yaşlarını akıttı. Seher yeli başına toprak saçıp derd ile der: Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

• (2) yaşların: yaşını GHB, P.

IV

- 4 Sümbüle söyleyin, saçlarını yola yola yas tutsun. Güle söyleyin artık dünyada gülmesin, açılmasın. Bülbüle söyleyin artık bu derd ile hiç susmasın. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

V

5. boynını bükdi şurāhī acıdı bāde-i nāb
kef urup yüzine def inledi nāy ile rebāb
ehl-i bezmün cigerin hasret odı kıldı kebāb
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

VI

6. ṭolnup gün gibi gözden günümi eyledi şām
gam u endūh ile cān ‘ālemini dutdı gamām
şimdiden sonra baṇa meclis-i mey oldı ḥarām
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

VII

7. öldürürse beni gam kıлмаğ için def-i melāl
elüme almayayın and içeyin bāde-i āl
çalayın yere şafā sāğarını cür‘a-mişāl
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

VIII

8. nağme-i muṭribi şimden gerü gūş ètmeyeyin
germ olup meclis-i meyde ṭolu nūş ètmeyeyin
mest ü medhūş oluban cūş u ḥurūş ètmeyeyin
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

IX

9. ‘āleme sākī-i devrānuṅ işi āl ancak
kāse-i dehr ṭolu bāde-i kıttāl ancak
her gelen gitmede ey dil ‘aceb aḥvāl ancak
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

X

10. bize devrān yine hoş zulm-i firāvān ètdi

V

- 5 Sürahi boynunu büktü, saf şarabın tadı kaçtı. Rebap ve ney inledi, def yüzünü dövdü. Hasret ateşi meclis ehlinin ciğerini kebab etti. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!
• (1) bükdi: egdi N9.

VI

- 6 Güneş gibi gözden kaybolup günümü akşam etti. Can âlemini gam ve keder bulutu kapladı. Bundan sonra bana şarap meclisi haram oldu. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!
• (1) ṭolnup: dolunup N15, P. (2) ṭutdı: dutdı N15, P. (3) baṇa: bize N9.

VII

- 7 Gam, hüzünden kurtarmak için beni öldürse de, o mutluluk kadehi olan kırmızı şarabı cür‘a gibi yere çalıp kırsam, bir daha elime almamaya and içsem. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

VIII

- 8 Sazendenin nağmesini bundan böyle işitmeyim. Şarap meclisinde hararetlenip şarap içmeyeyim. Şaşkın bir sarhoş olup coşup gürlemeyeyim. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

IX

- 9 Devir sakisinin işi ancak âleme tuzak kurmaktr. Muhakkak ki zaman kasesi öldürücü şarapla dolu bir kadehtir. Ey gönül, her gelen gitmede. Ne acayip hâl! Fakat, hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!
• (2) dehr: zehr N9, zehri P.

X

yere sürdi yüzümüz hāk ile yeksān ètdi
cānı tenden ayırup arada hicrān ètdi
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi ṣāh

XI

11. güldi mi kimse ki ol āḥir-i kār ağlamaya
āteş-i ḥasret ile yā cigerin ṭağlamaya
‘ākıl oldur ki bu dünyāya gönül bağlamaya
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi ṣāh

XII

12. ḥayreti ‘ākıl isen dehr-i fenādan güzër èt
ihṭilāṭ eyleme yārān-ı vefādan güzër èt
‘uzlet èt ḥāşılı erbāb-ı şafādan güzër èt
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi ṣāh

47.

DER-TA‘RİF-İ DİLBER-İ ḤŌD^(S1)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. yanalum micmer-i ‘ışkına düşüp ‘ūd gibi
göklere èrgürelüm nāleleri dūd gibi
gel murād èdineliüm derdini maḳşūd gibi
kanı bir şūḥ güzel dünyede maḥmūd gibi

II

2. içeliüm ‘ışkı şarābın yine şeydā olalum
‘ār u nāmūsı koyup ‘āleme rüsvā olalum
gül yüzi şevkı ile bülbül-i gūyā olalum
kanı bir şūḥ güzel dünyede maḥmūd gibi

---

10 Gerçi dünya bize yine çok zulmetti; yüzümüzü yere sürdü, yerle bir etti. Canı bedenden ayırıp araya ayrılık soktu. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

XI

11 Gülen bir kimse var mı ki sonunda işi ağlamak veya hasret ateşiyle ciğerini dağlamak olmasın? Akıllı, bu dünyaya gönül bağlamayan kimsedir. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

XII

12 A Hayreti! Akıllı bir kimseysen fena yurdundan geç. Görüşüp temas etme, dostların sevgisinden geç. Hasılı, uzlet edip keyif ehlinden uzaklaş. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

• (3) ‘uzlet èt: gönül al N9; ey gönül P.

47. HD s. 111, N4 20^a, N9 29^b, N15 32^b, GHB 29^b, P 30^a.

I

1 Aşkının buhurdanına düşüp öd gibi yanalım, inlemeleri duman gibi göklere ulaştıralım. Dünyada Mahmut gibi bir şuh gül hani? Gel, en öncelikli gaye olarak onun derdini murat edinelim.

II

2 Aşkının şarabını içelim, yine aklımız baştan gitsin. Bırakalım arı namusu, âleme rüsva olalım. Gül yüzünün aşkıyla öten bülbül olalım. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel?

• (1) yine: vâlih ü N4. ‘ışkı: ‘ışk N9, GHB. şeydâ: gûyâ GHB. (2) rüsvâ: şeydâ P.

III

3. geh gözi fikri ile vālih ü hayrān olalum
zülfi sevdāsı ile gāhī perişān olalum
kulına kul oluban ‘āleme sultān olalum
kanı bir şūh güzel dünyede maḥmūd gibi

IV

4. kılalum kāmētümüz kaşı hayāliyle ḥiyāl
bükülüp halka olalum nēte-kim mīm-i melāl
dāl-i devletdür olursak ger ayağında çü dāl
kanı bir şūh güzel dünyede maḥmūd gibi

V

5. dēmezüz kim olalum ḥāşı vü maḥbūli anuḥ
olalum **ḥayretiyā** tek kulunuḥ kuli anuḥ
ḥāk olalum nereye uğrar ise yolu anuḥ
kanı bir şūh güzel dünyede maḥmūd gibi

48.

‘ARZ-I TEMENNĀ VE TAẒARRU‘ BE-MAḤBŪB^(S1)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. ēy melāḥat elinüḥ şāhı benüm begcegizüm
v’ēy leṭāfet göğünüḥ māhı benüm begcegizüm
gel e ḥāzır gör e allāhı benüm begcegizüm
uyma düşmenlere bi’llāhi benüm begcegizüm

II

2. uyuban düşmene yad etme inen yārlaruḥ

III

- 3 Bazen gözünün fikriyle dalgın ve şaşkın, bazen de zülfünün sevdasıyla perişan olalım. Kuluna kul olup âleme sultan olalım. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel (var mı)?
• (2) zülfi: zülf N15. gāhī: gāh N15.

IV

- 4 Onun kaşının hayaliyle boyumuzu ip gibi inceltelim, melalin mimi gibi bükülüp halka olalım. Onun ayağının altında dāl gibi bükülsek bu güzel talihin (devletin) dāl harfidir. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel (var mı)?
♦ (1) ḥiyāl: ḥayāl HD, N9, N15, GHB, P.

V

- 5 A Hayretî! Biz onun has ve makbul kulu olalım demiyoruz, tek onun kulunun kulu olalım, nereye giderse gitsin yolunun toprağı olalım yeter. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel (var mı)?
48. HD s. 112, N4 19^b, N9 29^b, N15 32^a, GHB 29^a, P 29^a.

I

- 1 Ey benim beyciğim! Ey güzellik ikliminin şahı, ey letafet göğünün ayı! Gel, şahit olan Allah’ı düşün! A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!
• (1) melāḥat: leṭāfet N4. (2) leṭāfet: zarāfet N4. (3) allāhı: allāh N15, GHB.

II

- 2 A benim beyciğim! Düşmana uyarak dostlarını kendine çok da il edip, o yüzünün âşıklarını su gibi yerden yere vurma. Âşkına düşmüş olanların ahının almaktan sakın! A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!

yere urma şu gibi ‘āşık-ı dīdārların
āhını alma hāzer eyle hevādārların
uyma düşmenlere bi’llāhi benüm begcegizüm

III

3. bāğ-ı cān gülşeninün gülleri bī-hār gerek
zāğ-ı nā-cinse yakın olmada bīzār gerek
hāşılı dilber olanlarda biraz ‘ār gerek
uyma düşmenlere bi’llāhi benüm begcegizüm

IV

4. ni‘met-i hüsnüni tenhā koma hayrānlar ile
bir iki onmaduk aç gözlü ahıryānlar ile
şekkerin la‘lün emerler yürime anlar ile
uyma düşmenlere bi’llāhi benüm begcegizüm

V

5. inen açılma saña düşmez eyā gonce-i cān
pāk-dāmen yaraşur kanda ise serv-i revān
olur olmazla şalınma gel e ey şūh-ı cihān
uyma düşmenlere bi’llāhi benüm begcegizüm

VI

6. her gedā-ṭab‘ olanı hem-ser edinme özüne
şalın anlarla münāsib ola tā kend’özüne
ağladuğum bu ki ey dost gülerler yüzüne
uyma düşmenlere bi’llāhi benüm begcegizüm

VII

7. düşmene yüz verüben dostların eyleme red
pādişehsin kerem et yapma vefā yolına sed
hayretinün gāraızı bu saña luṭf eyle meded

-
- (3) hāzer eyle: hāzer et N4.

III

- 3 Can bahçesinin güllüğün güllerinin dikensiz olması gerekir. Edepsiz kargalarla yakın olmaktan usanmış olman lazım. A benim beyceğizim, dilber olanların biraz ar sahibi olması gerekir. Allah için düşmanlarla bir olma!

- (1) cān: cinān N4.

IV

- 4 Güzellik nimetini, o bir iki iflah Müslüman kılıklylı şaşırmış kimselerle tenhada bırakma. Şekerden dudağını emerler. Onlarla yürüme! A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!

- (3) yürime: yürüme N15.

V

- 5 Ey can goncası! Çok açılma! Sana yakışmaz! Can servisine nerede olsa eteği temiz olmak yakışır. A dünya güzeli! Gel, olur olmaz kimselerle salınma. A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!

VI

- 6 Her dilenci tabiatlıyı kendine arkadaş edinme, kendine münasip olanlarla yürü. Ey dost ben ona ağlıyorum ki onlar ancak senin yüzüne gülüyorlar. A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!

- (3) bu ki: budur N4, N9, P.

VII

- 7 Düşmana yüz verip dostlarını geri çevirme! Sen bir padişahsın, cömertlik göster, vefa yoluna engel koyma. Lütfeyle ki Hayreti’nin senden isteği şudur. A benim beyciğim! Allah için, ne olur düşmanlara uyma!

- (2) yapma: etme N9. (3) gāraızı bu: sözi budur N15.

uyma düşmenlere bi'llāhi benüm begcegizüm

49.

DER-SİTĀYİŞ-İ MAḤBŪB 'ALĀ VECHİ'L-ḤAḲĪKA^(S1)

Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün
Serī' - + + - / - + + - / - + -

I

1. göz görüben oldı gönül mübtelā
ëy şanem-i sîm-ten ü meh-liķā
hey ne şanem nūr-ı ḥudāsın ḥudā
şalli 'alā seyyidīnā muştafā

II

2. göz mi bu yā 'ayn-ı 'anā mı baṇa
ğamze mi bu tîr-i kaçā mı baṇa
kaş mı bu yā kavs-i belā mı baṇa
şalli 'alā seyyidīnā muştafā

III

3. 'ömr-i ebed mi bu ya kâmet midür
yohsa kıyâmetden 'alâmet midür
bu yürüiş mi yā bir âfet midür
şalli 'alā seyyidīnā muştafā

IV

4. yürüişü bakışı mestânedür
söyleişü cünbişi rindânedür
hey nêce üslûb-ı levendânedür
şalli 'alā seyyidīnā muştafā

49. HD s. 114, N4 18^a, N9 29^a, N15 32^a, GHB 28^b, P 29^a.

I

- 1 Ey göz görünce gönlün tutulduğu ay yüzlü, gümüş tenli sanem! Ne sanemi? Sen Allah nurusun nuru. Efendimiz Muhammed Mustafa'ya salat u selam olsun.
• (2) sîm-ten ü meh-liķâ: sîm ü ten-i meh-liķâ P.

II

- 2 Bu bana göz mü bana eziyet kaynağı mı; bu gamze mi yoksa bana kaza oku mu; bu kaş mı bela yoksa bela yayı mı (bilemiyorum)? Efendimiz Muhammed Mustafa'ya salat u selam olsun.

III

- 3 Şu boy mudur, ebedi ömür mü? Yoksa kıyametten bir alamet midir? Peki şu yürüyüş müdür veya âfet midir? Efendimiz Muhammed Mustafa'ya salat u selam olsun.
• (2) yohsa: yoksa N15.

IV

- 4 Yürüyüşü bakışı kendinden geçmiş gibi, konuşması coşkusu rintler gibidir. Hey ne yiğit, ne güzel bir tarz bu? Efendimiz Muhammed Mustafa'ya salat u selam olsun.
• (3) hey nice üslûb-ı: hey bu nice dürr-i N4; hey bu ne üslûb-ı N9; hey bu nice tavr-ı N15, GHB, P.

V

5. **hayretî** çün gördi yüzün ey nigār
nūr-ı hudā gördi yine âşikār
geldi bu söz diline bî-ihtiyār
şalli ‘alā seyyidînā muştafā

50.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

I

1. gümüş serv-i hırāmāndur kad-i bālāsı ilyāsun
erişmiş mīve-i cāndur lebi hūrmāsı ilyāsun
nişān-ı hūsn ü behcetdür kaşı tuğrāsı ilyāsun
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsun

II

2. lebine teşnedür anuñ dem-â-dem hıẓr-ı ferrūh-dem
sözinuñ kan helākīdür hemīşe ‘isî-i meryem
ol âdem cānına yâ rab nêce cān vêrmesün âdem
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsun

III

3. leb-i la‘l-i revān-baḥşı şarāb-ı zindegānīdür
emüp nūş eyleyen anı şorarsañ hıẓr-ı şānīdür
ruḥında zūlfı cennetde ḥayāt-ı cāvidānīdür
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsun

IV

4. anuñ her bir benî cānumda bir dāğ-ı maḥabbetdür
ḥayāl-i tîr-i müjgānı dile sehm-i sa‘âdetdür

V

- 5 Ey nigar! Hayretî yüzünü gördüğünde açık bir şekilde Allah’ın nurunu gördü. Gayri ihtiyari diline şu söz geldi: Efendimiz Muhammed Mustafa’ya salat u selam olsun.

• (1) gördi yüzün: yüzün gördi GHB.

50. HD s. 115, N4 21^a, N9 30^a, N15 33^a, GHB 29^b, P 30^b.

I

- 1 İlyas’ın yüce boyu gümüşten salınan bir servi; dudaklarının hurması ergin can meyvesidir. Kaşlarının tuğrası güzellik ve sevincin nişanıdır. İlyas’ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.

• (2) hūrmāsı: zībāsı N9, GHB.

II

- 2 Zamanın kutlu Hızırı daima onun dudaklarına susamıştır. Meryemoğlu İsa onun sözüne her zaman çok düşkündür. Ya Rab! İnsan o adamın uğrunda nasıl can vermez? İlyas’ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.

• (2) hemīşe: dem-â-dem P.

III

- 3 Ruh bağışlayan lal dudağı dirilik şarabı; onu emip içene sorarsan ikinci Hızır olduğunu söyler. Yanağındaki zūlfı, cennetin ebedi hayatıdır. İlyas’ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.

IV

- 4 Onun her beni, canımda muhabbet yarası, kirpik oklarının hayali gönle saadet senedir. Kapısında iti olmak son derece yüksek bir nimettir. İlyas’ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.

• (2) ḥayāl-i: ḥiyāl-i N4.

iti olmak kapusunda be-ğāyet ulu ni‘metdür
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsuñ

V

5. ben anuñ **hayretī** yıllar durur ki mübtelāsıyam
dem-â-dem vaşlı in‘āmın umar kemter gedāsıyam
ne var yād eylese bir gün qadīmī āşināsıyam
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsuñ

51.

DER-TAẒARRU‘ U İBTİHÂL BE-DİLBER-İ HŪD^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. cevır edüp ağılatma bu çeşm-i dūr-efşānum benüm
bī-günāham dökme lutf et yerlere kanum benüm
zulmi ko ‘adl eyle gel devletlü sulṭānum benüm
hāy ‘ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

II

2. hüdhdüd-i cān yelmeden yolunda oldu ḥaste-bāl
bir nazar göstermedi yüz bana belkīs-i vişāl
cevr ile ben mūr-ı bī-miḳdārı etdün pāy-māl
hāy ‘ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

III

3. mühür ural’dan mihr-i la‘lün cāna şāhib-ḥātemem
devletünde ya’nī şāhum mālīk-i mülk-i gamem
ehrimen şanma beni ḥālümce ben de ādemem
hāy ‘ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

V

- 5 A Hayretî! Ben onun yıllardır müptelasıyım, daima kavuşma nimetini uman değersiz bir dilencisiyim. Beni bir gün hatırlasa ne var! Onunla eskiden beri tanışım. İlyas’ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.

• (1) ki: kim N9, GHB, P. (2) dem-â-dem: dilerem N15. vaşlı: vaşl u N15.

51. HD s. 116, N4-, N9 30^b, N15 30^a, GHB 30^a, P 31^a.

I

- 1 Eziyet ederek bu benim inci saçan gözlerimi ağlatma! Günahım yok! Lütfet! Kanımı yerlere dökme. A benim devletli sultanım! Gel, zulmü bırak adaletli davran! Hay benim ömrümün var! Benim Sultan Süleyman’ım!

• (3) gel: ey N9.

II

- 2 Can Hüdhdüd’ünün kanadı daha senin yolunda uçmadan yaralandı. Kavuşma Belkıs’ı yüzünü bana bir bakış olsun göstermedi. Eziyetle ben değersiz karıncayı ayaklar altına aldın. Hay benim ömrümün var! Benim Sultan Süleyman’ım!

• (2) vişāl: ḥayāl GHB.

III

- 3 A şahım! Lal dudaklarının sevgisi cana mühür bastığından beri mühürdarım. Yani senin devletinde gam mülkünün sahibiyim. Ben de kendi hâlinde bir insanım beni cin zannetme. Hay benim ömrümün var! Benim sultan Süleyman’ım!

IV

4. āl ile aldı leb-i la'lün dil ü cān ellerin
 'asker-i ḥaṭṭ ile ḥālün dutdı īmān ellerin
 birbirine katdı zülfün āl-i 'oṣmān ellerin
 hāy 'ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

V

5. heft iḳlīm-i cemālün kāmranısın bugün
 ḥūb-rūlar ḥaylınun ṣāh-ı cihānısın bugün
 sen bu 'aşrun ḥāşılı ṣāhib-kırānısın bugün
 hāy 'ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

VI

6. eşigünde ben de ṣāhum bendeḡe kem bendenem
 hay ne bende bil ki bir kemter seg-i efkendenem
 ḥāşılı medḥünde ḳāşırdur dilüm şermendenem
 hay 'ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

VII

7. tünd-bād-ı āh-ı 'āşıkdan ḥazer kıl gel ḥazer
 taḥt u tācın çok süleymānun ḳılur zīr ü zeber
 ḥayretī bī-ḳāreyi aḡlatma gel ṣām u seḡer
 hāy 'ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

52.

DER-VAŞF-I MAHBŪB^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. aḡlasam bir demde başumdan aşar rŭdum benüm

IV

- 4 Lal dudaḡın can ve gönöl ũlkelerini hileyle aldı. Benin, ayva tŭyŭ askerleriyle iman memleketini kuşattı. Zŭlfün Osmanoḡulları illerini darmadaḡın etti. Hay benim ömrŭmŭn varı! Benim sultan Süleyman'ım!
 • (2) ḥālün dutdı: ṭutdı ḥālün N9; ḥālün ṭutdı N15, GHB. (3) āl-ı oṣmān: dīn ü īmān P.

V

- 5 Bugŭn yedi gŭzellik memleketin hŭkŭmdarı, gŭzel yŭzlŭlerin cihandaki ṣāhısı. Hakikat şŭ ki sen bugŭn bu asrın kutlu padişahısın. Hay benim ömrŭmŭn varı! Benim sultan Süleyman'ım!
 ♦ (3) ṣāhib-kırānısın: ṣāhib-zamānısın HD, N15. (GHB'de 5. ve 6. bent yer deḡiştirmiştir.)

VI

- 6 A ṣāhım! Ben de senin eşiginde kölelerinin eksikli bir kölesiyim. Yok yok ne kölesi! Bil ki senin deḡersiz dŭşkün bir köpeḡinim. Olan şŭ, dilim seni övmekte kısır kaldıḡı için mahcubum. Hay benim ömrŭmŭn varı! Benim sultan Süleyman'ım!
 • (1) bendeḡe kem: ben de en kem GHB. (3) dilüm: dilün P.

VII

- 7 Gel, âşıḡın ahının sert rŭzgârından kendini sakın nitekim çok Süleyman'ın tacını tahtını yerle bir etmiştir. Hay benim ömrŭmŭn varı! Benim sultan Süleyman'ım! Zavallı Hayretī'yi gece gündüz aḡlatma.
 • (3) aḡlatma: inletme GHB.

52. HD s. 118, N4 20^b, N9 30^b, N15 33^b, GHB 30^b, P 31^a.

I

- 1 Aḡlasam, akan suyum benim başımı bir anda geḡer. İnleyip ah etsem ateşim şehri yakar. Dumanım senin saf gŭzellik köşkŭnŭ kaplar diye korkuyorum. Hay kıblem, hay Kâbe'm, hay Mahmut'um benim!

inlesem āh eylesem şehri yakar odum benüm
korkaram çaḳ ḥüsnün eyvânın dutar dūdum benüm
hay kıblem hay ka‘bem hay maḥmūdum benüm

II

2. ka‘be gibi eşigün ‘uṣṣāḳa ma‘beddür senün
tab-ı ḥüsnün pertev-i nūr-ı muḥammeddür senün
la‘lünî şordum dēdiler mīm-i aḥmeddür senün
hay kıblem hay ka‘bem hay maḥmūdum benüm

III

3. hoş gönüller düzdi hoş fettân-ı ‘âlem şūḥsın
sen benî-âdem degülsin bir muşavver rûḥsın
cümleden erbâb-ı ḥüsn içre bugün memdūḥsın
hay kıblem hay ka‘bem hay maḥmūdum benüm

IV

4. dēmezem kim âsitânunda olayın ‘abd-i ḥāş
baña ‘âlemde seg-i kūyunla besdür ihtîşâş
boynu baḡlu bir ḳuluḅam diler öldür diler aş
hay kıblem hay ka‘bem hay maḥmūdum benüm

V

5. **ḥayretî**nün gönlü şehristânının sultânısın
yarasınun merhemi hem derdinün dermânısın
nece cânlar vērmesün ol saña cânlar cânısın
hay kıblem hay ka‘bem hay maḥmūdum benüm

53.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

I

1. işidelden senün evşâf-ı ḥüsnün ḥānum ibrahîm

• (1) rûdum: dūdum N4, N15, GHB. (3) dūdum: odum N4. (4) kıblem: efendim GHB.

II

2. Senin Kâbe gibi eşğin âşıkların mâbedidir. Güzelliğinin parlaklığı Nur-ı Muhammedî’nin ışığındandır. Dudağını sordum, Ahmet’in mimi gibidir dediler. Hay kıblem, hay Kâbe’m, hay Mahmut’um benim!

• (4) kıblem: efendim GHB.

III

3. Gerçi gönüllerin hırsız, âlemin çok fitneci şuh güzelisin. Sen insan değil, suret verilmiş bir ruhsun. Güzellik erbabı arasında her şeyiyle övülmüş olansın. Hay kıblem, hay Kâbe’m, hay Mahmut’um benim!

• (1) düzdi: derdi N4. (4) kıblem: efendim GHB.

IV

4. Ben kapında has bir kul olayım demiyorum. Köşkünün köpeğiyle bir bağlanmak dünyada bana yeter. Ben boynu baḡlı kölenim, ister öldür ister as! Hay kıblem, hay Kâbe’m, hay Mahmut’um benim!

• (3) diler öldür diler: dile öldür dile N4, N9, N15, GHB, P. (4) kıblem: efendim GHB.

V

5. Sen Hayretî’nin gönül şehrinin sultanı, yarasının merhemi ve derdinin dermanısın. Sen canlar canısın, o sana nasıl canlar feda etmesin. Hay kıblem, hay Kâbe’m, hay Mahmut’um benim!

• (3) cânlar: âdem GHB, P. (4) kıblem: efendim GHB.

53. ..HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 32^a.

I

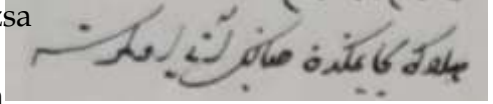
gönjülden bende-i fermānuñ oldum cānum ibrahīm
hayāl-i haṭṭuñ olmuşdur hemān yārānum ibrahīm
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

II

2. gözüm nesnem degül her dem eger giryānuñ olmazsa
bu gönjüm gūsfendin n'èdem kırbānuñ olmazsa
ḥalīlüm olmasun ḥānem eger miḥmānuñ olmazsa
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

III

3. ben öldüm tīg-ı hecr ile gözün kaşşābı olmazsa
helāk-ı _____ olmazsa
beni çengāle urdı ğam saçuñ kullābı olmazsa
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

IV

4. beyābān-ı ğamunḍa èy gözüm nūrı benüm her dem
gözüme nūr-ı ḥüsnüñsüz kaçan tārīk olur 'ālem
oḡuram yana yana uşbu mısrā' oldı eglencem
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

V

5. güneş gibi cihān içre bugün şāhum 'ayānsın sen
gözinde ḥayretīnün gerçi cān gibi nihānsın sen
ırakdan ḥükm èdersin bu gönjül mülkine ḥānsın sen
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

---

1 A benim beyim, benim canım, benim dostum İbrahim! Senin güzelliğini işittiğimden beri gönülden emrin altına girmiş bir hizmetkârım. Ayva tüylerinin hayaliyle dost olmuşum. A benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim!

II

2 Her vakit sena yaş dökmeyen gözüm benden değildir. Sana kurban olmadıktan sonra bu gönüm koyununu ne yapayım? A dostum! Eğer seni ağırlamayaksa bir evim de olmasın. A benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim!

III

3 A benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim! Gözün kasaplık etmezse zaten ayrılığın kılıcı ile öldüm. Saçının çengeline asılmazsam zaten gam beni idam çengeline asacak.

IV

4 Ey gözümün nuru! Güzelliğinin nuru olmadan gam çölünde âlem karanlık olur ve ben yana yana tek eglencem olan şu mısrayı okurum "Benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim."

V

5 A benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim Şahım! Bugün dünyada güneş gibi her yerdesin, Hayreti'nin gözünden can gibi gizli kalsan da gönül ülkesine uzaktan hükmeden padişah sensin.

DER-MEDH-İ MEMİ ŞÂH^(S1)*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

I

1. leblerün vaşf étmege aldum elüme hâtemi
nutka geldi oldu bir tûṭî-i şekker-hâ memi
geldi ol dem dilüme bu mışra^c-ı ğarrâ memi
ay efendim a begüm a pâdişâhum a memi

II

2. eşigünde benderem ben sen efendimsin benüm
cân u dil mülkinde mîr-i ser-bülendümsin benüm
hâşılı bir pâdişâh-ı ercümendümsin benüm
ay efendim a begüm a pâdişâhum a memi

III

3. cümle rüşendür saña hâlüm ne lâzım ben dëyem
ben de kapuṇda bilürsin kim kadîmî bendeyem
kaçma benden sâye-veş yanuçca bir efkendeyem
ay efendim a begüm a pâdişâhum a memi

IV

4. şöyle ṭolmuşdur senün mihrünle cânâ cân u dil
kim tenümde her kılum gûyâ olup bir başka dil
çağırup her dem zebân-ı hâl ile dër muttaşıl
ay efendim a begüm a pâdişâhum a memi

V

5. **hayretî**nün gûş édüp feryâdını ey verd-i ter

54. HD s. 119, N4 18a, N9 31a, N15 34a, GHB 31a, P 31b.

I

- 1 A Memi! Dudaklarını anlatmak için mührü elime aldığımda, tatlı dilli bir papağan olup nutka gelip ve bu parlak mısra dilime geldi. A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!
• (3) ol: o GHB.

II

- 2 Sen benim efendimsin, ben senin eşiginde kölenim. Sen benim can ve gönül ülkemde yüce başlı beyimsin. Hasılı, sen benim itibarlı padişahımsın. A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!
• (1) benderem ben: ben de benyin N4; bendeyem ben N9, N15 GHB, P. eşigünde: eşigünden GHB.

III

- 3 Benim söylememe ne gerek var? Halim sana gün gibi açıktır. Bilirsin ki kapıda ben de kadim bir bendenim. Kaçma benden, ben yanında gölge gibi düşkün biriyim. A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!
• (1) diyem: demek GHB.

IV

- 4 Ey can! Can ve gönül senin sevginle öyle dolmuştur ki sanki tenimdeki her bir kılım ayrı bir dil olup hâl diliyle ara vermeksizin, daima "A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!" diye çağırır.
• (1) ṭolmuşdur: dolmuşdur N4, N9, P. cânâ: mâhum N9, P. (3) her dem: durmaz P.

V

- 5 Ey taze gül! Hayretî'nin feryadını işittinde bir an olsun göz ucuyla hâline nazar etmedin. Hâlbuki o, gece gündüz senin kapıda bülbül gibi "A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!" diye çağırmakta.

kılmađuñ ađvāline bir dem göz ucuyla nāzer
gece gündür çağırup bñlbñl gibi kapuñda der
ay efendim a begñm a pādişāhum a memi

55.

‘ARZ-I HĀL-İ MAĤBŪB-I ĤŌD^(S1)

Fā‘ilātñn fā‘ilātñn fā‘ilātñn fā‘ilñn
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. bñlbñl-i gñyendenem ey verd-i ĥandānum benñm
sāye-veş efkendenem serv-i ĥırāmānum benñm
cān u dilden bendenem ben de güzel ĥānum benñm
gel beni redd eyleme devletlñ sulţānum benñm

II

2. her nefes ben bñlbñl-i gñyāyı nālān eyleyñp
ğonce-veş hem cevır ile bağrın tolu kan eyleyñp
rağmuma dñşmanları gül gibi ĥandān eyleyñp
gel beni redd eyleme devletlñ sulţānum benñm

III

3. dēmezem kim bende-i maĥbñl edin ey serv-ĥad
tek hemān ‘ār etme ĥñyuyñ itlerinden eyle ‘ad
eşigññde ĥāresñz bir derdmendem hey meded
gel beni redd eyleme devletlñ sulţānum benñm

IV

4. ĥanımı dök tñğ-i cevır ile ĥalāl olsun saña
rāzıyem rñĥ-ı revānum pāy-māl olsun saña
kim ne zulm olsun faĥīre ne vebāl olsun saña
gel beni redd eyleme devletlñ sulţānum benñm

• (1) feryâdını: efğânını N4; aĥvâlini GHB.

55. HD s. 120, N4 20^a, N9 31^a, N15 34^b, GHB 32^a, P 32^a.

I

- 1 Ey benim açılmış gülüm! Ben senin öten bñlbñlññm. Ey benim salınan servim! Gölge misali sana dñşñññm. Ey benim güzel beyim! Ben de canıgñññlden hizmetĥârıñm. Ey benim devletli sultanım! Gel beni reddetme!

II

- 2 Ey benim devletli sultanım! Gel! Her zaman ben öten bñlbñlñññ inleterek, bağrımı eziyetle gonca gibi kanla doldurarak, benim inadıma dñşmanları gül gibi güldürerek beni reddetme.

♦ (2) -veş hem: gibi HD, N15; tek hem N4.

III

- 3 Ey servi boylu! Beni makbul bir kul edin demiyorum. Sadece beni semtinin itlerinden saymaktan utanma yeter. Hey medet! Ben eşigññdeki ĥāresiz bir dertliyim! Ey benim devletli sultanım! Gel beni reddetme!

• (2) tek: gel N9.

IV

- 4 Ey benim canım! Senin için ĥiğnenmesine razıyım! Sana helal olsun! Ne fakire eziyet, ne sana günah olsun. Eziyet kılıcıyla dök kanımı! Ey benim devletli sultanım! Yeter ki gel beni reddetme!

V

5. senden özge dünyede bir pâdişâhum yok durur
 eşigün-den gayrı ‘âlemde penâhum yok durur
 böyle merdûd olacağlayın günâhum yok durur
 gel beni redd eyleme devletlü sulţânüm benüm

VI

6. âsitânun var iken kankı kapuya varayın
 sen tûrurken ya kime boynum egüp yalvarayın
 merhâmet kıl ‘âşık-ı dermânde bir bî-çâreyin
 gel beni redd eyleme devletlü sulţânüm benüm

VII

7. göz göre pîrûz iken rûzum şeb-i t̃âr eyleme
 onmaduğ başuma bu dünyâ evin dar eyleme
 bir gedâyam tîğ-ı cevır ile dil-efgâr eyleme
 gel beni redd eyleme devletlü sulţânüm benüm

VIII

8. hıdmet-i dergâhuña bu denlû bulmuşken vuşûl
 var iken maşşûduma kapuñda ümmîd-i huşûl
 bu temennâ mı güzel başun için eyle kabûl
 gel beni redd eyleme devletlü sulţânüm benüm

IX

9. cümle ‘âlem gerd-i pâ-mâl-i semendûndür senün

V

5. Dünyada senden başka bir padişahım, kapından başka sığınağım yok. Böyle reddedilmeme sebep bir suçum da yok. Ey benim devletli sultanım, gel beni geri çevirme.
 •:HD-, N4-, N9-, N15-. (1) durur: benüm GHB, P. (2.) durur: benüm GHB, P. (3) durur: benüm GHB, P. (Bu bent Ü^{HD} 34a'da da mevcuttur. P'de bir alt sıradadır.)

VI

6. Senin eşğin varken hangi kapıya gideyim, sen dururken kime boynumu eğip yalvarayım. Ben kapıda kalmış zavallı bir âşığım bana acı! A benim devletli sultanım, beni kapından kovma.
 •:HD-, N4-, N9-, N15-. (1) âsitânun...varayın: pâdişâhum eşigün-den gayrı kanda varayın P. (2) tûrurken: dururken P. (3) ‘âşık-ı dermânde bir: hâlûme bir ‘âşık-ı P.

VII

7. Kutlu günümü göz göre göre karanlık geceye çevirip bu dünyayı onmadık başıma dar etme. A benim devletli sultanım, kapından kovup bu dilencinin gönlünü eziyet kılıcıyla yaralama.
 •:HD-, N4-, N9-, N15-, P-.

VIII

8. Dergâhının hizmetine böylece kavuşmuşken, senin kapında maksuduma kavuşma ümidim doğmuşken, güzel başın için, bu arzumu/bu selamımı kabul eyle. Ey benim devletli sultanım! Gel! Beni reddetme!
 • N4-, N9-, GHB-, P-.

IX

9. Cümle âlem, senin çevik atının ayağın tozudur. Her kişi kendine göre senin için ağlayıp derdini çekmektedir. Zavallı Hayretî'de senin dertlilerinden biridir. Ey benim devletli sultanım! Gel beni reddetme!
 ♦ N9-, N15-. (2) kişi: biri GHB. (3) derdmendûndür: müstmendûndür HD, N4. N3 42a'da mahlas bendi şu şekildedir:
 hayretünün âteşini su n'ider ey nev-cüvân
 ben fakîri görimezsın olma ey dâma revân

her kişi hâlince zâr u müstemendüñdür senün
hayretî bî-çâre de bir derdmendüñdür senün
gel beni redd eyleme devletlû sulţânum benüm

56.

DER-TA‘RÎF-İ ‘ALÎ BÂLÎ^(S1)

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + – –

I

1. rûz u şeb ey rûy u mûyuy fikr ü eşğâlüm benüm
kulluğundur devlet ü i‘zâz u iqbâlüm benüm
muşhaf-ı hüsnüñdedür mes‘ûd olan fâlüm benüm
hay ‘ömrüm hâşılı rûhum ‘alî bâlim benüm

II

2. huşk édüp ben hastanuy bâğ-ı vücûdın iftirāk
yandurup hâk ile yeksân eyledi nâr-ı firāk
dêrmesün bâğ-ı vişâlün mîvesin her bî-mezāk
hay ‘ömrüm hâşılı rûhum ‘alî bâlim benüm

III

3. édüp ‘uşşâkı hazân bülbülleri gibi hazîn
sen ki bir cennet gülisin olma her hâra qarîn
tûṭî-i cânsın n’içün zâğa olursın hem-nişîn
hay ‘ömrüm hâşılı rûhum ‘alî bâlim benüm

IV

4. sen süleymân-ı zamânsın dîve yâr olmak neden
bir hümasın kerkes-i dūna şikâr olmak neden
serv-i ser-keşsin has ü hâra kenâr olmak neden

---

yoḥsa âhı eylerüm ben seni alur ey cüvân
gel beni redd eyleme devletlû sulţânum benüm

56. HD s. 122, N4-, N9-, N15 34b, GHB-, P 30a.

I

- 1 Ey benim gece gündüz yüzünün ve belinin fikriyle meşgul olduğum! Benim saadet, saygınlık ve ikbalim senin kulluğundadır. Benim falımın bahtıyarlığı senin güzelliğinin kitabında yazılıdır. Hay benim ömrümün varı, ruhum! Ali Bâlî’m benim.
• (3) hüsnüñdedür: hüsnün durur N15, P. (4) rûhum: sulţân N15 (Tüm mütekerrir mısralar bu şekildedir.)

II

- 2 Ayrılık ben hastanın vücut bahçesini kuruttu. Bu ayrılığın ateşi yandırdı, yerle bir etti. Hay benim ömrümün varı ruhum! Benim Ali Bâlî’m! Her önüne gelen zevksiz kimse senin kavuşma bağının meyvesini toplamasın.
• (3) bâğ-ı: bârı N15; bâğ u P.

III

- 3 Sen ki bir cennet gülüsün! Her dikene yakın olup âşıkları hazan bülbülleri gibi hüznlendirme. Sen can papağanı, niçin kargayla oturup kalkarsın. Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâlî’m benim!
• (2) qarîn: yakın P.

IV

- 4 Sen zamanın Süleymanı, şeytanla dost olmak neden? Bir hümasın, alçak akbabaya av olmak neden? Baş gökte bir servisin çer çöp tarafından sarılmak neden? Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâlî’m benim!
• (2) şikâr: zebûn N15.

hay ‘ömrüm hâşılı rūḥum ‘alī bālim benüm

V

5. her pelīdi hem-ser étme kendüñe ey serv-i nāz
ğonce gibi hār u ḥas bezminde luṭf ét açma rāz
ehrimenler meclisinden ihtirāz ét ihtirāz
hay ‘ömrüm hâşılı rūḥum ‘alī bālim benüm

VI

6. **ḥayretī**yi ağladup ağyārı ḥandān eyleme
‘aql u hūşın kākülün gibi perīşān eyleme
öldürüp ben nā-tüvānı göz göre ḳan eyleme
hay ‘ömrüm hâşılı rūḥum ‘alī bālim benüm

57.

DER-TA‘RĪF-İ BELİGRĀD VE DİLBERĀN-I ĀN ŞEHR^(S1)

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

I

1. gezüp her gūşesin bu ḳubbe-i şeş-süy-ı a‘lānuñ
teferrüc eyledüm her bir bucağın dār-ı dünyānuñ
édüp seyrānını her bāğ u rāğ-ı ‘ālem-ārānuñ
naẓīrin görmedüm yārān bu şehir-i cennet-āsānuñ

II

2. taşı la‘l-i bedahşān toprağı şan misk ü ‘anberdür
şuyı ya selsebīl ırmağıdur ya āb-ı kevserdür
içinde ādemi ekşer perī yüzlü meleklerdür
naẓīrin görmedüm yārān bu şehir-i cennet-āsānuñ

III

3. melek sīretlü ḥūrī-çihreler bī-ḥadd ü ḡāyetdür

V

- 5 A naz servisi! Her palamutu kendine arkadaş edinme! Lütfen, çalı çırpı meclisinde gonca gibi (ol), sırrını açma. Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâli’m benim! Geri dur şeytanların meclisinden geri!

VI

- 6 Başkalarını güldürüp Hayretî’yi ağlatarak; aklını fikrini perçemin gibi dağıtma! Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâli’m benim! Ben dermansız öldürüp bile bile kan dökme!
57. HD s. 123, N4 21^a, N9 31^b, N15 35^a, GHB 31^a, P 32^b.
Bu şiir HD’de 33. Musammat olarak kayıtlı olup Belgrad şehrengizinde övülen güzellerin isimleri bu şiirde de geçmektedir.

I

- 1 A dostlar! Bu altı köşeli yüksek kubbenin her köşesini bir bir gezdim ve dünya evinin köşe bucak gezdim. Âlemin her güzel bağı bahçesini dolaştım. Fakat bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
♦ (2) her bir bucâğın: bir bu bâğın HD. dār-ı dünyānuñ: dār u dünyānuñ HD. (3) rāğ-ı: rāğ u N4.

II

- 2 Sanki taşı Bedahşan lali, toprağı misk ve amber; suyu ya Selsebil ırmağı ya da Kevser suyu. İçindeki insanlar çoğunlukla peri yüzlü melekler. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

III

- 3 Melek tabiatlı huri yüzlüler hadde gelmeyecek kadar çoktur. Kevser dudaklı, Tuba boylu güzellerin sonu yoktur. İşin özü bu ya İrem güllüğüdür ya da cennet bahçesidir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

lebi kevşer boyı tûbâ güzeller bî-nihâyetdür
irem gülzârıdur bu hâşılı yâ bâğ-ı cennetdür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

IV

4. bu yerlerde gönüller alıcı şehbâzlar vardur
hîyel ta'lim ederler dehre çok şannâzlar vardur
güzeller bî-bedeller hûblar mümtâzlar vardur
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

V

5. bu yer gülşen durur bunun çok olur verd-i ra'nası
yüzi gül kâküli sünbül boyı serv-i dil-ârâsı
iki 'âlem deger şâhum birinün bir temâşası
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

VI

6. muyu bâlî durur biri kâmusından ser-âmeddür
temâşâ eylemek bir dem cemâlin 'ömr-i sermeddür
kaşı zıll-i ilâhîdür yüzi nûr-ı maḥammeddür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

VII

7. birisi yûsuf-ı şânî güzelli mışrının hanı
göreydi şâh-ı ken'ânî eger bu ân ile anı
olup biñ cân ile şânî kul olurdu aña ânî
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

VIII

8. ḥudâverdi durur adı biri bir pür-zarâfetdür
cihânde ḥüsn ü ḥulḳ ile naẓîri yok bir âfetdür

• (1) sîretlü: şûretlü N9, N15, GHB, P. (3) bu hâşılı ya: ya hâsılı bu N9.

IV

- 4 Bu yerlerde gönülleri avlayan doğanlar, dünyaya karşı hile öğrenen alaycı sevgililer, eşsiz güzeller, iyi ve seçkin kimseler vardır. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• N4-.

V

- 5 Burası gül bahçesidir. Buranın rana gülü çok olur. Gül yüzlü, sümbül kâküllü, gönül süsler servi boyluları... A şahım! Birini bir kere temaşa etmek iki âleme bedeldir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• (1) yer: bir N9, N15, GHB. (4) N4-.

VI

- 6 Biri herkesten ileri gelen Muyu Bâlî'dir ki güzelliğini bir an olsun temaşa etmek sermedi bir ömür, kaşları Allah'ın gölgesi, yüzü Muhammed'in nurudur. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• (1) muyu: mürid N9.

VII

- 7 Biri güzellik ülkesinin beyi, ikinci Yusuf'tur. Eğer Kenanlı şah bu alımlılıkla onu görseydi, o güzellik ülkesinin beyi bin can ile ikinciliği kabul ederdi. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• (1) mışrınun: mülkünün N4. (2) ân ile: vech ile N4, GHB. (3) şânî: 'âşık N9.

VIII

- 8 Biri tepeden tırnağa zerafet olan Hüdaverdi'dir. Cihanda güzellik ve huy bakımından eşi olmayan bir âfetdir. Güzel, benzersiz, servi boylu bir kıyamettir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• (1) biri bir: birisi N4.

güzeldür bî-bedeldür bir kıyâmet serv-kâmetdür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehir-i cennet-âsanuñ

IX

9. ‘alî bâlî durur adı biri bir şâh-ı ‘âlemdür
perî-peyker melek-manzar güzeldür dilber âdemdür
hayâ vü hilm ü işmet şimdilik aña müsellemdür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehir-i cennet-âsanuñ

X

10. biri şa‘bân bâlîdür güzeldür şüh dilberdür
firâkı oruc ayıdır vişâli ‘îd-i ekberdür
naẓîr olmaz aña ‘âlemde bir rûh-ı muşavverdür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehir-i cennet-âsanuñ

XI

11. memi bâlî durur birisi bir çeşm-i moğolçîndür
kıya bakıcı diller alıcı şehbâz laçindür
günjüller kebgîn avlasun yürisün yavru şâhîndür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehir-i cennet-âsanuñ

XII

12. velî bâlî durur adı biri bir dil-rübâcuğdur
hilâl-ebrû kamer-ţal‘at nigâr-ı pür-belâcuğdur
dağı nev-reste dilberdür dağı bostân budacuğdur
naẓîrin görmedüm yârân bu şehir-i cennet-âsanuñ

XIII

13. ilâhî bu beliğraduñ esâsın üstivâr eyle
içinde cümle maḥbûbın cihân durdukça var eyle
belâ-keş ḥayretînüñ cânın aňlara nişâr eyle
naẓîrin görmedüm yârân bu şehir-i cennet-âsanuñ

IX

- 9 Biri de adı Ali Bâlî olan âlemin şahıdır ki peri yüzlü, melek görünüşlü bir güzel gönülleri hükmü altına alan bir insandır. Haya, hilim ve ismet şimdi ona teslim edilmiştir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

♦ GHB-. (2) güzeldür dilber: güzel dilberdür HD.

X

- 10 Biri de Şaban Bâlî’dir ki güzel, alaycı bir dilberdir. Ayrılığı oruç ayı, kavuşması en büyük bayramdır. O âlemde eşi benzeri olmayan cisimlenmiş bir ruhtur. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• (2) firâkı: mizâcî N4. (Bu bent N4’te bir sıra aşağıdadır.)

XI

- 11 Birisi de çekik Moğol gözlü Memi Bâlî’dir ki sert bakışlı, gönülleri alan gösterişli bir yavru şahindir. Yürüsün gönül keklüklerini avlasın! A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

XII

- 12 Biri de Veli Bâlî, gönül kapıcı bir sevgilidir. Hilal kaşlı, ay yüzlü, belalarla dolu resim kadar güzel bir sevgili. Hem yeni yetişmiş bir sevgili hem bahçenin tazecik dalıdır. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

XIII

- 13 İlahî! Bu Belgrad’ın temelini kuvvetli kıl. İçindeki bütün sevgililerini dünya döndükçe var eyle. Belalı Hayretî’nin canını onlar için saç, feda eyle. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• (3) durdukça: turdukça N9, GHB.

MERŞİYE VÜ TÂRİH DER-VEFÂT-I MAHBÛB-I HÛD^(S1)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

I

1. 'azm edüp ol şehsüvârum ittifâk
 âhiret mülkine bağladı yarak
 cāna kâr etdükçe nâr-ı iştîyâk
 dēyelüm âh el-firāk âh el-firāk

II

2. ēy dirīgā yine ol rūh-ı revān
 cān gibi gözden özin kıldı nihān
 haşra dek derd ile ēy pîr ü cüvān
 dēyelüm âh el-firāk âh el-firāk

III

3. ol perî-ruhsârı ben etdükçe yād
 âh eder cümle nebâtāt u cemād
 biz dahı gel derd ile ēy hoş-nihād
 dēyelüm âh el-firāk âh el-firāk

IV

4. gülistân-ı hüsnde bir tâze verd
 uğrayup bād-ı hazāna oldu gerd
 dem-be-dem bülbül gibi ēy ehl-i derd
 dēyelüm âh el-firāk âh el-firāk

V

5. **hayretî** ol gülşen-i cennet gülü
 hāke düşdi çün nēte-kim kāküli
 söyledi târîhîni dil bülbülü
 dēyelüm âh el-firāk âh el-firāk (h.925/m.1519)

---

58. HD s. 126, N4 18a, N9 32a, N15 36a, GHB 32a, P 33a.

I

- 1 O beyatlığın yola çıkışı ahirete irtihal etmek oldu. Hasret ateşi cana işledikçe "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diye inlemek bize kaldı.

II

- 2 Eyvahlar olsun! O latif ruh yine can gibi kendini gözden gizledi. Ey ihtiyarlar, ey gençler! Bu derd ile haşre dek "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diye inleyelim.

III

- 3 Ben o peri yüzlüyü yād ettikçe cansız varlıklar ve bitkiler ah eder. Ey güzel yaradılışlı! Gel, biz de bundan derd yanıp "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diyelim.

IV

- 4 Güzellik güllüğünde taze bir gül, güz rüzgârında kalıp toprak oldu. Ey derd sahipleri! Gelih daima "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diye bülbül gibi inleyelim.

V

- 5 A Hayretî! O cennet güllüğünün gülü ki kākülü toprağa düştü. Dil bülbülü de tarihini "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" olarak söyledi. (tarih: 925/1519)

- (3) dil: cân N4, N9, N15, GHB, P.

59.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. érmedi sem'üne hergiz gitdi èy māhum benüm
nāle-i şebgîr ile āh-ı sehergāhum benüm
şafha-i eflāke taḥrîr eyledi āhum benüm
āh şāhum dilberüm rûhum 'alîm şāhum benüm

II

2. tıtdı āfākı yine āh u figānum sevdüğüm
'āleme fāş oldı esrār-ı nihānum sevdüğüm
yazdı levḥ-i sîneme eşk-i revānum sevdüğüm
āh şāhum dilberüm rûhum 'alîm şāhum benüm

III

3. gūşe-i miḥnet yine şimdi mekānumdur benüm
mūnisüm ğam hem-demüm āh u figānumdur benüm
şubḥ olunca her gece vird-i zebānumdur benüm
āh şāhum dilberüm rûhum 'alîm şāhum benüm

IV

4. ger ölürsem uşbu derd ü 'ışk ile ben mübtelā
ḥaşra dek ḥāk-i mezārumda biten her bir giyā
söyleye dēye zebān-ı ḥāl ile her dem şehā
āh şāhum dilberüm rûhum 'alîm şāhum benüm

V

5. yüz şuyından el yuyuban terk édüben 'arını
ḥayretî taḥrîr kılmış fāş édüp esrārını
bu müsāfir-ḥāne-i dehrün der ü dīvārını
āh şāhum dilberüm rûhum 'alîm şāhum benüm

---

59. HD s. 127, N4-, N9 30^b, N15-, GHB 30^b, P 29^b.

I

- 1 Ey benim ayım! Geceyi dolduran inlememle, seher vaktinde ettiğim ahlar hiçbir zaman kulağına ulaşmadı. Benim ahım da göklerin sayfasına şöyle yazdı: Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!

II

- 2 Sevdüğim! Ahım ve bağırtım yine ufukları kapladı ve gizli sırlarım âleme yayıldı. Sevdığı! Akan gözyaşım sinemin düzlüğüne şöyle yazdı: Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!

• (1) tıtdı: dutdı P.

III

- 3 Şimdi benim mekânım yine sıkıntı köşesidir. Arkadaşım gam, dostum ah ve figandır. Her gece sabah oluncaya kadar dilimin zikri "Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!" cümlesidir.

IV

- 4 Ey şah! Ben müptela eğer bu aşk derdiyle ölürsem. Haşra kadar mezar toprağımda biten her bir ot, hâl diliyle daima "Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!" sözünü söylesin.

• (3) şehâ: sarja N9. diye zebân-ı ḥāl ile her dem: her dem zebân-ı ḥāl ile diye GHB.

V

- 5 Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim! Hayretî arı namusu bir kenara koyup dünya misafirhanesinin kapısına duvarına varana kadar tüm sırlarını ifşa edip yazdı.

• (1) yüz şuyından el yuyuban: el yuyuban yüz şuyından N9, GHB.

MÜSTEZÂD-I ŞÖFİYÂNE^(S1)

Mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. teslîm ü rızâ kapladı mülk-i dil ü cânı
                                     ëy rûh-ı revānum
 hâşâ ki cefâ tîgi dökerse yere kanum
                                     lâ dèye zebānum
2. ger tîr-i cefâ at baña ger seng-i melâmet
                                     hey hey nece sîne
 dönmem dile cân at dile dil eyle nişânı
                                     ëy kaşı kemānum
3. ger cevır ü cefâ eyle gerek mihr ü vefâ kıl
                                     hoşdur kâmusından
 'ışkun baña hep yahşıdur el-kışsa yamanı
                                     sûd oldu ziyānum
4. girdi elüme naqd-i maḥabbet yine nâgâh
                                     ëy ḥ^vâce ğaniyem
 ümmîd budur ki ebedî olmaya fânî
                                     bu genc-i nihānum
5. fehîm êtmege bir rind-i sebûk-rûh gerekdür
                                     fenn-i ğam-ı 'ışkı
 bu 'ilme duḥûl eyleyimez molla gürânî
                                     ëy mûnis-i cânun
6. ger 'âşık isem baña vişâl-i ebedîdür
                                     eyyâmda bir kez
 göz ucu ile bir naẓar eylerse nihānî

60. HD s. 128, N4 17^b, N9 32^a, N15 36^a, GHB 32^b, P 34^a.

- 1 A benim canım! Can ve gönül ülkesini teslimiyet ve razılık kapladı. Eğer cefa kılıcı kanımı yere dökerse, dilim lâ dermiş! Hâşâ!
 • (3) cefâ: rızâ N4.
- 2 Ey yay kaşlı! Bana istersen cefa okunu, istersen kınama taşını at. İstersen canımı, istersen gönlümü nişan yap! Dönmem! Hey hey ne gönül ama!
 • (1) ger: geh GHB. ger seng-i melâmet: [ger] seng-i ḥavâdiş N9. baña ger: dile geh GHB. (3) at: kıl N4.
- 3 İstersen eziyet et, istersen sevgi göster. Hepsî güzeldir. Kısacası aşkın kötüyü bana güzelleştirir. Zararım kar olmuştur.
 • N9-, N15-, GHB-, P-. (1) mihr: kahr N4.
- 4 Muhabbet sermayesi yine ansısın elime girdi. Zenginim ey tüccar! Ebedî ümidim odur ki bu gizli hazinem fânî olmasın.
 • (3) ki: kim N9, GHB.
- 5 Aşk derdinin ilmini anlamak için içi kaynayan bir rint olmalı. Ey can arkadaşım! Yoksa Molla Gürânî olsa, bu ilmin içine giremez.
- 6 Eğer samimi bir âşık isem, o cihanın alaycı güzeli günde bir kez bana göz ucuyla gizlice bir baksa, bu bana ebedi kavuşmak olarak yeter.

- ol şūḥ-ı cihānum
7. cān oynamadur yoluṇa akṣā-yı murādı
erbāb-ı vefānuḡ
bāzīçe durur ‘ışk fezāsında kalanı
ëy tāze cüvānum
8. aḡyār ile yār olma ḡarīb olma rakībe
engelden ırāḡ ol
bī-ḡār yaraşur gül-i ḡülzār-ı cinānī
ëy ḡonce dehānum
9. tek dāmenünjī şakla hemān yol dikeninden
ol ser-keş olursan
ëy ḡāmeti cān ḡülşeninünj serv-i revānı
ya’nī ki revānum
10. ben şaklar idüm sīnede cānum gibi zārı
ḡan eyledi ammā
fāş etdi yine ḡözlerümün eşk-i revānı
esrār-ı nihānum
11. ëy ḡayretī dërdüm ki ḡüzel sevmeyem artuḡ
illā n’ëdeyüm āḡ
adın dëmek olmaz yine bir şūḥ-ı cihānı
sevdi dil ü cānum

-
- 7 Ey tazecik sevgilim! Son isteḡim yoluna canımı feda etmektir. Vefa sahiplerinin aşk göḡünde kalan tek hatırası bu oyundur.
• (N4’te 6. benttir.)
- 8 Ey gonca aḡızlım! Başkalarıyla dost olma, rakibe yakın durma, engelden uzak ol. Nitekim cennet bahçesini ḡülüne dikensiz olmak yakışır.
• (4) ey: ol GHB.
- 9 Ey can ḡüllüḡünün yürüyen servi boylusu! Ey benim canım! Dik başlı olursan ol! Yeter ki eteḡini yol dikeninden sakın.
- 10 Ben, aḡlamamı sinemde canım gibi saklı tutuyordum. ḡözlerimden akan ḡözyaşlarım yine gizli sırlarımı katlederek onları açtık.
• N9-, N15-, GHB-. (P’de sondan üçüncü sıradadır.)
- 11 Ey Hayretî! Artık ḡüzel sevmeyeyim diyordum fakat ne yapayım! Adını söylemek olmaz, ḡönlüm ve canım yine alaycı bir dünya ḡüzelini sevdi.
• (2) illā: ammā N4.

GAZELLER

Elif

61.

Mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün
Hezec - - + / + - - - / - - + / + - - -

1. ne âteş ü bād ü ne āb ü gil idüm cānā
sen serv-i hevā-baḥṣa ben māyil idüm cānā
2. daḥı gili ferhāduḡ olmamış idi taḥmīr
ben rāh-ı meşakḳatde pā-der-gil idüm cānā
3. 'ālemde henüz adı yād olmadın engūruḡ
ḥūm-ḥāne-i vaḥdetde ben ḳan-zil idüm cānā
4. leyliye daḥı mecnūn olmamış idi meftūn
ben vādī-i ḥayretde lā-ya'ḳīl idüm cānā
5. 'ışḳ eyledi āvāre ben ḥayretīyi yoḥsa
her ḥıdmete cān ile müsta'cil idüm cānā

62.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. cānı gözini şol ki açā 'āleme baḳa
kūy-ı fenā içinde görür 'ālem-i beḳā
2. şahrā-yı dilde 'āşık odur k'odlu āh ile
ḥāşāk-i māsivā ḳomaya cümleten yaḳa
3. münkir dirilür aḥsen-i taḳvīme müdde'ī
bāṭıl degül mi göz göre inkār éde ḥaḳa

---

61. HD s. 134, N4 21^b, N9 32^b, N15 49^b, GHB 34^b, P 34^b.

1 A can! Ben henüz ateş, hava, toprak ve su değilken sen arzu uyandıran servi (boyluya) âşık olmuştum.
• sen: ne GHB.

2 A can! Daha Ferhat'ın çamuru yoğrulmamışken benim ayaklarım meşakkat yolunda çamura batmıştı.
• gili ferhâduḡ: gil-i ferhâduḡ N15, P.

3 Ey sevgili! Âlemde üzümün adı henüz anılmazken ben vahdet meyhanesinde zilzurna sarhoştum.
♦ ḳan-zil: ḳanzil HD, N4, P.

4 A can! Mecnun daha Leyla için delirmemişken ben hayret vadisinde aklımı kaybetmiştim.
• daḥı: henüz N4, N9, N15, GHB, P.

5 A can! Aşk Hayretî'yi âvâre eyledi, yoksa her hizmete canımla hazır ve nazır bir kişiydim.
• ḥıdmete cān ile: ḥıdmete ben cān ile N4

62. HD s. 133, N4 21^b, N9 33^a, N15 49^b, GHB 34^b, P 35^a.

1 Kalp gözünü açıp âleme bakan kişi fena semtinde beka âlemini görür.

• görür: göre N4, N9, GHB; bulur N15. ââlem-i baḳâ: ââleme baḳa N9.

2 Âşık, gönül bozkırında ateşli ah ile gayrılık otlarını koymayıp toptan yakan kişidir.

3 O sözde âşık, en güzel yaradılışa karşı inkarcı geçinmekte. Hak olanı göz göre göre inkâr etmek batıl değil mi?

• ide: éder P.

4. uşlu odur ki dünyede dīvāneler gibi
zencīre-i maḥabbetünj boynına ṭaḳa
5. iki cihānı şūfī-i şūret-pereste vēr
‘āşıklaruz yēter bize ey ḥayretī likā

63.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. gün yüzüne *ve’d-duḥā* eyler işāret muşṭafā
hem kıılır *ve’l-leyli* zülfüne delālet muşṭafā
2. dest-i kudretle yazılmış sūre-i ve’ş-şemsdür
muşḥaf-ı ḥüsnündeki āyāt-ı rahmet muşṭafā
3. bulımaz erbāb-ı ‘ışkuñ şemme-i ḥālātını
zāhid-i murtāz biñ kılsun ‘ibādet muşṭafā
4. her kişi kim zülfünj küfrini īmān bilmeye
aṇa mü’mīn dēmez erbāb-ı zārāfet muşṭafā
5. sende bilmem ne kerāmet var durur kim kıul olur
bir nazar görse yüzün ehl-i vilāyet muşṭafā
6. dāl-i devletdür dile her bendi müşkīn zülfünj
ḥışm-ı çeşmündür baṇa ‘ayn-ı ‘ināyet muşṭafā
7. ḥayretī yanar cehennemden beter hecr odına
ētmedün bir dem şefā‘at hey kıyāmet muşṭafā

-
- 4 Dünyada akıllı kimse dīvāneler gibi muhabbet zincirini boynuna takandır.
• ṭaḳa: daka N4, N15, GHB, P. ki dünyede N9: cihānda ki HD, N4, N15, P; ki: GHB-. zencīre: zencīr-i N4.
  - 5 Ey Hayretī! İki cihānı o surete tapan sofuya bırak; biz āşıklarız, bize cemat yeter.
• yeter bize ey ḥayretī: yeter ey ḥayretī bize GHB; bize yeter ey ḥayretī N9.
  63. HD s. 134, N4 21^b, N9 33^a, N15 49^b, GHB 34^b, P 35^a.
1 Ey Mustafa, *ve’d-duḥā* (güneşin yükselişi) gün yüzüne işāret eder, *ve’l-leyli* (gece) zülfünü gösterir.
2 Ey Mustafa nebī! Güzelliğinin kitabındaki rahmetin delilleri kudret eliyle yazılmış olan *ve’ş-şems* sūresidir.
3 Ey Mustafa, o riyazet ehli sofı binlerce ibādet etse de aşk ehlinin hallerinin kokusunu alamaz.
• zāhid-i : zāhidi N4.
4 Ey Mustafa! İncelik ehli, senin saçının karasını iman bilmeyene mümin demez.
♦ her: şol P. zārāfet: ṭarīkat HD⁵¹.
5 Sende nasıl bir ḥārikulādelik var ki velāyet sahipleri senin yüzünü bir bakış görmeğe sana köle olurlar.
• görse yüzün: seyr etse her N4. görse yüzün: yüzün görse GHB.
6 Gönüm için, misk kokulu saçının her bükümünü devletin dāl harfi, öfkeli bakışın ise ināyetin ta kendisidir.
(İnāyet ‘ayn’ıdır.)
• müşkīn: miskīn N9, GHB. ḥışm-ı çeşmündür: çeşm-i ḥışmuñdur N15.
7 Hey (güzelliğiyle āşıklar arasında) kıyāmet(ler kopartan) Mustafa! Hayretī ayrılık ateşinde cehennemden beter yandı da ona hiç şefaāt müjdesini vermedin.
• yanar cehennemden beter: nār-ı cehennemden yanar N9.

64.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  y d yen h l n nedür b -çare dilberden c d 
b lb l n h li n'ola d rsin g l-i terden c d 
2. zerreyem kim  fit bumdan ayırdı r zg r
bendeyem kim d şmişem derg h-ı serverden c d 
3. gözüme  alem k ranu olsa  an mı dostlar
merdüm-i çeşmüm olupdur d de-i terden c d 
4. h dmet nden bendeni redd  tme ş hum k l kerem
 anbere l y k degüldür k'ola haydardan c d 
5. y r y zin n ser-te-ser  arz  tseler serverligin
hey ma' za'll h gerekmez başa bu derden c d 
6. eksük olmasun başumdan h k-i p y n bir nefes
t c-ı devletdür il h  eyleme serden c d 
7.  an mı bir gün bende-i makb l n olsa **hayret **
ehl-i diller görmemişdür devleti erden c d 

65.

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. r  yam k l bu ten-i pejm rдеми c ndan c d 
y  il h  eyleme tek c n  c n ndan c d 

---

64. HD s. 135, N4 21^b, N9 33^a, N15 49^b, GHB 35^a, P 35^a.

- 1 Ey " Zavallı! Sevgiliden ayrı h lin nasıldır?" diye soran kişi, taze g lden ayrı düşen b lb l n h li nasıl olur dersin?
• n'ola d rsin: n'olısardır HD.
- 2 Ben r zg r n/feleğin güzel yüzlü sevgiliden ayırdığı bir toz zerresi ve sahibinin derganından ayrı düşmüş bir k leyim.
• N4-.
- 3 Dostlar,  lem gözüme karanlık görünse ş şılır mı? Gözümün bebeği ıslak gözlerime görünmez oldu.
- 4 Ey ş hum, Haydar'dan ayrı düşmek Kanbere l y k değıldir, cömertlik göster, köleni hizmetinden kovma.
• N4-.  anbere: bendeye N2, P. degüldür k'ola: degül kim ola GHB.
- 5 Ey Sevgili! Yeryüzünün baştan başa reisliğini sunsalar, aman Allah korusun! Bana senin bu kapından başkası lazım değıl.
• N4-.
- 6 Ayak toprağın başımdan eksik olmasın; ey Allah'ım, o saadet tacıdır başımdan bir nefes eksik etme.
• N4-.
- 7 Hayret  birgün senin gözde kölen olsa buna ş şılır mı? Gönül sahipleri, er olandan bu devleti uzak g rm zler.
• N4-. gün: dem N9.

65. HD s. 135, N4-, N9 33^b, N14 42^a, N15 50^a, GHB 35^b, P 35^b.

- 1 Ey All h'ım, yıpranmış bedenimi canımdan ayırmana razıyım, yeter ki canı canandan ayırma.
• ten-i pejm rдеми: ten-i pejmürde-i N3.

2. sāye gibi hāk ile yeksān olayın tek hemān
olmayayın sen boyı serv-i hīrāmāndan cūdā
3. hasta cānı derd-i yār eyler diyār-ı gamda hoş
olmasun ğurbetde bu der-mānde dermāndan cūdā
4. ēy perī pervā yemez pervāne per yandurmadan
olmasun bir pāre tek şem‘-i şebistāndan cūdā
5. ān-ı vāhidde elif kaddüm eger gam nūn eder
eylese devrān eger bir dem beni andan cūdā
6. ēy birāder ağlamakla çıkdı gözden hayretī
fi‘l-meşel ya‘kūba döndi şāh-ı ken‘āndan cūdā

66.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ēy dēyen hālūn nedür ol şāh-ı hūbāndan cūdā
n’ola dērsin bendenūn aḥvālī sultāndan cūdā
2. bī-vücūdām zerre-vār ol mihr-i ‘ālem-tābsuz
ḳadri yok bir mūr-ı nā-çizem süleymāndan cūdā
3. gözūme sensüz ḳarañudur cihān ēy nūr-ı ‘ayn
merdüm-i dīdemsin olma çeşm-i giryāndan cūdā
4. incinüp dil vāz geldüm dēr şanemler sevmeden
küfri ez-berden okur ol nā-müselmāndan cūdā

-
- 2 Ey sevgili! Gölge gibi yerlerde sürüneyim; yeter ki sen salınan servi boyludan ayrılmayayım.
• Bu beyit yalnızca HDİ’de mevcuttur.
  - 3 Hasta canımı gam diyarında ancak sevgilinin derdi iyi eder. Bu kapıda kalmış zavallı, gurbette dermāndan ayrı kalmasın.
• eyler: eder HD.
  - 4 A peri yüzlü! Kanadını yakmadan iflah olmayan pervane, gece kandilinden ayrı yek pare olmasın.
  - 5 Eğer felek beni bir nefes dahi ondan ayırsa, gam bir anda *elif* boyumu eğip *nūn* eder.
• eger bir dem beni: beni bir dem eger N9, P.
  - 6 Ey kardeş! Hayretī ağlaya ağlaya görmez olmuş, Yusuf’tan ayrılan Yakup’a dönmüştür.
  66. HD s. 136, N4-, N9 33^b, N15 50^a, GHB 35^a, P 35^b.
  - 1 Ey “güzeller şahından ayrı hālın nasıldır?” diye soran kişi, sultanından ayrı düşmüş kölenin hālî nasıl olsun?
• diyen: dil GHB.
  - 2 O âlemi aydınlatın güneş (yüzlü) olmadan zerre gibi, varlığım yokluğum belli olmayan. Süleyman’dan ayrı düşmüş değersiz zayıf bir karıncayım.
  - 3 Ey göz aydınlığı! Sensiz dünya gözūme karanlık görünür, gözbebeğimsin, bu ağlayan gözūmden ayrılma.
  - 4 O kâfirden ayrı düştüğüne kırılan gönül “put (gibi güzelleri) sevmekten vazgeçtim.” diyerek, küfrünü aşikâr eder/ sövüp sayar.

5. geçmek istersin ğam-ı cānāndan èy **hayretî**
bir nefes olur mı andan tende cān andan cüdā

67.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy rakīb ètdün beni ol nā-müselmāndan cüdā
göreyin kim olasın şon demde ĩmāndan cüdā
2. gerçi pervāne qarīb olsa çerāğa per yaķar
cān yaķar bir pāre düşse şem'-i tābāndan cüdā
3. oluban cānā kara zülfün gibi cān bî-ķarār
dil perîşān olur olsa sen perî-şāndan cüdā
4. haylî merdümlük degül mi ğam deminde bir naķar
olmadı hālün hayālî çeşm-i giryāndan cüdā
5. itlerünle eglenür her dem ķapunķa **hayretî**
üns edinmiş olımaz bir lahķa yārāndan cüdā

68.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. içdügüm ķandur şarāb-ı la'l-i cānāndan cüdā
yèdügüm ğamdur müdām ol mîve-i cāndan cüdā
2. gözüme her ğonce bir peykān-ı zehr-ālūd olur
seyr-i gülzār ètsem ol gül-berg-i ķandāndan cüdā

-
- 5 Ey Hayretî, sevgilinin derdinden kurtulmayı düşünüyorsun. Bedende o canandan ayrı bir nefes can bulunabilir mi?
• istersin: istersen P. cānāndan: cānāneden N9, GHB, P.
67. HD s. 137, N4-, N9 34^a, N15 50^b, GHB 35^b, P 36^a.
- 1 Ey rakip! Beni o kâfir sevgiliden ayrı düşürdün! Ben de senin son nefeste imandan ayrı düştüğünü göreyim.
• beni: bizi N15.
- 2 Evet, pervane kandil (ateşine) yakın olmakla kanadını yakar; fakat o nurlu kandilden bir an ayrı düşerse canını kül eder.
• qarīb: yakın N9, N15, GHB, P. tābân: rahşân N9.
- 3 A can, sen perî şöhretliden ayrı düşse; can kara zülfün gibi hercâyî, gönül perişan olur.
• cān bî-ķarār: şûrîde-hāl P.
- 4 Gam zamanında beninin hayalinin bir bakış olsun ağlayan gözlerimden gitmemesi fazlaca adamlık değil midir?
- 5 Hayretî, ahab olmuş, daimâ kapındaki itlerle eğlenir. Bir an olsun dostlarından ayrı kalamaz.
• her dem ķapunķa: ķapunķa her dem GHB. üns idinmiş: mûnis olmuş HDⁱ.
68. HD s. 137, N4-, N9 34^a, N15 50^b, GHB 35^b, P 36^a.
- 1 Sevgilinin dudağının şarabından ve o can meyvesinden ayrı, içeceğim kan, yiyeceğim gamdır.
• cānân: dilber P.
- 2 O açılmış gül dalından ayrı gül bahçesinde gezinsem, her gonca gözüme (batan) zehirli bir temren olur.
• bir peykān-ı zehr-ālūd olur: zehr-ālūd bir peykān gelür (zehr-ālûde N9, P), N15, GHB, HD.

3. bārgāh-ı ʿışk kim dīvāneler dīvānıdur
étme ben dīvāneyi yā rab bu dīvāndan cüdā
4. muẓtarīb-ḥālem bir ehl-i dilden ayırdı felek
döndüm ol māhīye kim mevc étđi ʿummāndan cüdā
5. **ḥayretī**yi āsitān-ı yārdan devr étđi dūr
būlbūl-i gūyā durur gūyā gülistāndan cüdā

69.

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün
Muẓārīʿ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dedüm yoluḡa rūḡ-ı revānum revān ola
gül gibi bir gülümsedi dēdi revā n'ola
2. öldürme kıl tevaḡḡuf efendi ḡulunı kim
şāyed ki aḡa acıyasın bir zamān ola
3. gerḡekler aḡa er dēmez érmez murādına
ʿahdinde gerḡi kim şu kişı kim yalan ola
4. ḡek ḡam yükini dönme ki bu yolda kişinün
cānı ḡavī olur ḡü teni nā-tüvān ola
5. cān kefdē baş etekde gerek **ḥayretī** müdām
ʿāşık odur ki varı anuḡ der-miyān ola

70.

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. türāb-ı āsitāndur bu türāb ol ēy dil-i şeydā
kemīne zerre iken āfitāb ol ēy dil-i şeydā

-
- 3 Ey Rabbim! Ben mecnunu, divanelerin divanı olan bu yüce aşk makamından ayırma.
  - 4 Felek beni bir gönül ehlinden ayırdığından beri dalganın denizden ayırdığı balık gibi ızdırap çekmekteyim.
  - 5 Feleğin yâr eşiğinden uzaklaştırdığı Hayretî, gül bahçesinden ayrı düştüğüne feryatla öten bir bülbül gibidir.
  69. HD s. 137, N4-, N9 34^a, N15 50^b, GHB 36^a, P 36^a.
    - 1 “Yoluna canım feda olsun” dedim, gül gibi gülümseyerek “layık mıdır” dedi.
• gülümsedi: gülüm şıdı N9. gül gibi: nâz ile N15, HDÜ.
    - 2 Efendi! kulunu öldürme, beklet! Belki bir zaman gelir ona merhamet edersin.
    - 3 Gerçek şu ki sözünde yalan olan kişi arzusuna kavuşamaz, hakikatli insanlar o kişiye adam demez.
♦ ʿahdinde: ʿahdine HD kişi kim: kişinün GHB.
    - 4 Gam yükünü çekmekten vazgeçme, bu yolda kişinin bedeni güçsüz düştükçe canı kuvvetlenir.
    - 5 A Hayretî! Canı avcunda, kelle koltukta bulunmalı; zira âşık varı meydanda olandır.
• kefdē: elde GHB.
  70. HD s. 138, N4-, N9 34^a, N15 51^a, GHB 36^a, P 36^b.
    - 1 Toprak ol ey çılın gönül! Bu küçük bir zerre iken güneşe dönen tekkenin toprağıdır.
• āsitāndur bu: āsitān bu N9, N15, GHB, P.

2. érenler şâhınuñ cân u gönülden bendesi olup
gedâ iken şeh-i ‘âlî-cenâb ol ey dil-i şeydâ
3. içüp hum-ḥâne-i şâhîde vahdet sāğarından mey
yürî şimden gerü mest-i ḥarâb ol ey dil-i şeydâ
4. riyâset fikri başuñda hevâdur terk édüp anı
düşüp pâyına bir ehlün türâb ol ey dil-i şeydâ
5. dilersen ḥvâra geçmek **ḥayretî**-veş bezm-i miḥnetde
döne döne ğam odına kebâb ol ey dil-i şeydâ

71.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir devâsuz derd imiş hicrân ki yok dermân aña
bir ‘aceb vâdî imiş fûrkat ki yok pâyân aña
2. ehl-i dillerden kaçarsın ehrimendür hem-serün
ey perî-peyker nêce şabr eylesün insân aña
3. yıldızı yokdur zavâllı ‘âşıkun yanuñda hîç
mihir-i ḥüsnün de zevâlin ey meh-i tâbân aña
4. âteş-i hicrân ile biñ dâğı vardur gönlümün
yèridür ey lâle luṭf eyle gönülden yan aña
5. bezm-i şâdîde içersin yadlarla sen müdâm
ḥayretî kalur ıraklardan bakup ḥayrân aña

-
- 2 A deli gönül, erenler şâhının canıgönülden kölesi olup dilenci iken yüce yaradılışlı bir şâh ol.
• şeh-i ‘âlî-cenâb: yine şâh-ı cihân P.
  - 3 A deli gönül, sultanın meyhanesinde vahdet kadehinden şarap içtikten sonra kör kütük sarhoş ol, yürü!
  - 4 A deli gönül, reislik düşüncesi başında bir hevestir, onu terk et bir kemal sahibinin ayağına düşerek toprak ol.
• bir ehlün: GHB-
  - 5 A deli gönül, Hayretî gibi miḥnet/dert meclisinde beğenilmek istersen gam ateşinde döne döne kebap ol.
♦ hora: ḥvâra N15, N9: ḥâra HD.
  71. HD s. 139, N4-, N9 34^b, N15 51^a, GHB 36^a, P 37^a.
  - 1 Hicran devası olmayan dert; ayrılık ise ucu bucağı olmayan çok garip bir vadi imiş.
  - 2 A peri yüzlü! Gönül ehlinden kaçır alçak kimselerle düşüp karkarsın, insan buna nasıl sabretsin!
  - 3 Ey ay parlak! Güzelliğinin güneşine zeval olmadığı gibi zavallı aşığın da senden yana hiç talihi yoktur.
  - 4 Ayrılık ateşiyle gönlüm binlerce kez yandı. Ey lâle! Lütfeyle ona; gönülden merhamet etmenin zamanıdır.
  - 5 Sen şiir meclisinde yabancılarla şarap içmektesin, Hayretî de buna uzaktan bakıp kendinden geçer.
• şâdîde: ḥüsnünde N15.

72.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. tîr-i ğamzen dostum sehm-i sa'âdetdür baña
her ne kim senden gelür 'ayn-ı 'ināyetdür baña
2. kıadd ü ħaddün den cüdā ey gülşen-i cān u gönül
serv ü gül ħār-ı belā ħāşāk-i miñnetdür baña
3. dostum kâfir gözün tîġi degerse düşmene
'ışķ meydanında bir muĥkem cerāhatdür baña
4. mülk-i ğam sulţānıyam şāhā ayaġun topraġı
kelle-i bî-devletümde tâc-ı devletdür baña
5. keşret-i endūh ile miñnet bucaġı **ĥayretî**
bir neçe yoldaş ile bir künc-i vaĥdetdür baña

73.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gel gel ey bülbül belā küncinde ĥâldeş ol baña
'āşık isen gel tarîķ-i ğamda yoldaş ol baña
2. cān ile şāgird olup üstād-ı 'ışķa gül gibi
gel *bahāristān* okuyalum sebakdeş ol baña
3. gel berü mey-ĥāne-i 'ışķa kıadem-rencide kııl
cām-ı ğam nüş etmede bir yār-ı evbāş ol baña
4. devletinde şāh-ı 'ışķun ben de ğam sulţānıyam
ey gözüm sakķālîġ et ey āh ferrāş ol baña

---

72. HD s. 140, N4-, N9 34^b, N15 51^a, GHB 36^a, P 37^a.

- 1 Dostum, senin yan bakış okun benim için mutluluk okudur, senden ne gelirse gelsin benim için lütfun ta kendisidir.
- 2 Ey gönlün ve canın gül bahçesi boyundan/endâmından ve yanağından ayrı servi bana bela diken, gül de sıkıntı otudur.
- 3 Dostum, aşk meydanında kâfir gözünün kılıcının düşman değmesi/rakîbe benim için adamakıllı bir yaradır.
  - tîġi degerse: tîġin dikerse GHB.
- 4 Ey şah, gam mülkünün sultanıyım, ayak toprağın talihsiz başımda mutluluk tacıdır.
- 5 Ey Hayretî, sıkıntı, eziyet, üzüntü ve keder benim yol arkadaşlarımdır, meşakkat zaviyesi/bucağı da yalnızlık köşemdir.

73. HD s. 140, N4-, N9 35^a, N15 51^b, GHB 36^b, P 37^a.

- 1 Gel ey bülbül gel bela köşesinde hâlîme ortak ol, âşık san gel gam yolunda bana yoldaş ol.
  - gel: bu N15.
- 2 (A dostum) gül gibi, aşkın üstadına can ile öğrenci olup *Bahāristān* okuyalım, bana ders arkadaş ol.
- 3 Beri gel, meyhaneye buyur, gam şarabını içmede bana serseri bir dost ol.
- 4 Aşk padişahının devletinde ben de gam sultanıyım; ey gözüm sen sakalık yap, ey ah sen de süpürgecim ol.
  - ben de: mülk-i N9.

5. gam beyābānında kaldum yalnız ey **hayretī**
hey meded gel kandasın yoldaş u kardaş ol baṇa

74.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. yakduklarunı cānumı ey cān unutma hā
yıkduklarunı gönlümü her ān unutma hā
2. ben bende eşigün̄de neler çekdüm anma āh
‘ālem durur bu ey şeh-i hūbān unutma hā
3. ben hastaya lebün̄ vère her dem cevāb-ı telh
ağyāra şuna çeşme-i hayvān unutma hā
4. yıllar geçe bu bülbül-i nālān anılmaya
ey yüze gülücü gül-i handān unutma hā
5. eller kapuṇda gün̄ gibi rif‘atde dāyimā
ben sāye gibi hāk ile yeksān unutma hā
6. kapuṇda ère ka‘be-i maḫşūdına rakīb
ben cānumı edem saṇa ḫurbān unutma hā
7. ben çāk edem yakamı şara pīrehen gibi
édüp şu bir ḫabā seni ‘uryān unutma hā
8. bezm-i şafāda bāde-i la‘lün̄ eme rakīb
biz mey yèrine ḫan yudavuz ḫan unutma hā
9. sen ‘ayn-i bālī ḫıfz ede ejder gibi rakīb
gönlüm evi benüm ola vīrān unutma hā
10. sen gūşe gūşe cem‘ olasın yadlarla ben
olam saçun̄ mişālī perīşān unutma hā

---

5 Ey Hayretī gam çölünde yalnız kaldım, hey yardım! Nerdesin gel bana yoldaşlık et, kardeşim ol.

74. HD s. 141, N4-, N9 35^a, N15 51^b, GHB 36^b, P 37^b.

1 A can, canımı yakışlarını sakın unutmayasın; gönlümü yıkışlarını daima hatırlayasın.

2 Ah! Eşiginde bu kölenin neler çektiğini hiç hatıra getirmezsın! Ey güzeller sultanı, burası (etme bulma) dünyasıdır unutma!

♦ anma: anma HD.

3 Dudağının ben hastaya daima acı sözler söyleyip rakiplere dirilik pınarı sunduğunu unutma!

4 A yüze gülücü şen gül! Yıllar geçip dururken bu inleyen bülbül hatırlanmadığını unutma!
geçe: geçer N9.

5 Başkaları kapıda daimâ güneş gibi yükselmekteyken benim gölge gibi yerle bir olduğumu sakın unutma!

6 Ben canımı sana kurban ederken, rakibin senin kapıda maksut Kâbe’sine ulaştığını unutma sakın!
kapuṇda: kapuṇdan HD.

7 Ben yakamı yırtayım, şu biri de (elbiseni) parçalayıp seni üryan ederek gömlek gibi sarsın, unutma ha!
• şara: göre N9.

8 Rakip safa meclisinde dudağının şarabını yudumlarken bizim şarap yerine kan içtiğimizi unutma ha!

9 Yılan gibi rakip sen Aynıbalı saklarken benim gönül evimin viran olduğunu unutma.

10 Sen köşe bucak başkalarıyla birlikte olurken benim saçın gibi perişan olduğumu unutma ha!

11. h^vān-ı visālūne şuna el èller ola ac
bu hayretî-i vâlih ü hayrân unutma hâ

75.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlümü yıkdıñ benüm ey yâr n'êtdüm ben saña
eyledün cāndan beni bîzâr n'êtdüm ben saña
2. acı sözle tatlu cānumdan uşandurduñ beni
söyle lutf èt ey şeker-güftâr n'êtdüm ben saña
3. şu gibi yüz sürmeden ğayrı ayağın tozına
toğru de ey serv-i hoş-reftâr n'êtdüm ben saña
4. el mi şundum dāmen-i pākūne yohsa hār-veş
ey lebi ğonce yüzi gülzâr n'êtdüm ben saña
5. hātır incitmek 'aceb merdümlük ādemlik midür
ey melek-manzar perî-ruhsâr n'êtdüm ben saña
6. hîç düşer mi şānuña böyle münāfıklık señün
andan ey 'ayyâr u ey tarrâr n'êtdüm ben saña
7. bir faķîrem hātırım yıķmak benüm erlik midür
yuf cihānda ey zen-i bāzâr n'êtdüm ben saña
8. hayretîyem sevdüğümdeñ ğayrı hîç bir vech ile
ne suçum ya ne ğünāhum var n'êtdüm ben saña

---

11 Kavuşma sofrana başkaları el uzatırken, bu şaşkın ve hayretteki Hayretî'nin aç olduğunu unutma sakın!

75. HD s. 142, N4-, *N9 35^a, N15 52^a, GHB 37^a, P 37^b.

1 Ey yâr, benim gönlümü yıktın, beni canımdan bezdirdin, ben sana ne yaptım?

2 A tatlı dilli! Acı sözlerle beni tatlı canımdan usandırdın, lütfen söyle, ben sana ne yaptım.

3 A hoş yürüyüşlü servi! Doğru söyle, su gibi ayağının tozuna yüz sürmekten başka sana ne ettim?

• toğru: toğrı N9, N15, GHB, P.

4 A gonca dudaklı! A gülistan yüzülü! Yoksa temiz eteğine/namusuna diken gibi el mi uzattım, (söyle) ben sana ne ettim?

5 Gönül kırmak insanlığa sığar mı? A melek görünüşlü, peri yüzülü sevgili, ben sana ne yaptım?

6 A eşkiya, a hırsız! Böyle arabozculuk/fitne çıkarmak senin şanına yakışır mı, ben sana ne ettim?

7 Bir fakirim, benim gönlümü yıkmak adamlık mıdır? Ey pazar karısı sana dünyada yazıklar olsun, ben sana ne ettim!

• HD, N9, P'de bu beyit mahlas beytinden sonra yer almaktadır.

8 Ben, sevmekten başka hiçbir şekilde suçu ğünahı olmayan Hayretî'yim. Ben sana ne ettim?

Hicv-i melîh*Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

1. hîzsin her bî-temîz olan koyâr olsun saña
her götüne koyduran oğlan ko yâr olsun saña
2. gül gibi medhümden incindünse bir tûmâr hicv
çiçeği burnında bir tâze hıyar olsun saña
3. tîğ-i hicvile seni şol denlû mecrûh edeyin
merhem ü dermân hemân terk-i diyâr olsun saña
4. came-i 'işmetden uryan olduñ ey bî-'âr şakın
hem-çü düşnāmum dişâr ile şî'âr olsun saña
5. gel götüne urayın şol denlû hicvüm kîrini
sıgmayasın bu cihân dârına dar olsun saña
6. telh-kām olduñ çü bu şîrîn-kelāmumdan benüm
acı söz şimden gèrû dāyim nişâr olsun saña
7. şöyle bed-nām edeyin 'ālemde sen bî-'arı kim
zindegānî bir nefes 'ālemde 'ār olsun saña
8. bülbül-i güyâ kelāmı çünki te'sîr etmedi
hem-nişîn u hem-nefes zâğ ile hâr olsun saña
9. medhden hâz etmedünse bir güzel hicv edeyin
hayretîden tâ ölince yâdigâr olsun saña

---

76. ..HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 111^a, P 34^a, N2 51^a.

- 1 Dönmenin tekisin! Bırak da her meful kişi dostun olsun, her temiz olmayan sana koysun.
- 2 Benim gül gibi övgümden incindiysen, bu bir tomar hiciv senin için çiçeği burnunda taze bir hıyar olsun.
• bir tûmâr hicv: bu tûmâr için GHB.
- 3 Seni hicvin kılıcıyla o denli yaralayayım ki sana derman ve deva ancak göçüp gitmek olsun.
• hicv: hicr GHB.
- 4 Ey arsız! Günahsızlık elbisesinden soyundun. Kendini koru! Artık kaftanın kıyafetin benim sövgüm olacak.
• şakın: çün N2.
- 5 Gel, hicvimin sopasını götüne öyle vuralım ki dünya sana dar gelsin, bu cihan evine sığmayasın.
• gel: geyn GHB.
- 6 Benim bu tatlı sözümünden tadın kaçmışa benziyor. Bundan sonra sana verilecek şey daima acı söz olsun.
- 7 Sen arsız! Âleme öyle bir kötüleyeyim ki hayatta aldığın her nefes senin için bir utanç olsun.
- 8 Mademki konuşan bülbülün sözü sana tesir etmedi, senin dostun ve arkadaşın karga ve diken olsun.
- 9 Övgüden hoşlanmadıysan seni bir güzel hicvedeyim de Hayretî'den sana ölünceye kadar yadigar kalsın.
• etmedünse: etmedün GHB.

77.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. lebleründe görinen haṭ nüşa-i cāndur şehā
haṭṭ-ı yāḳūt ile bāl ü cān-ı ḳur'āndur şehā
2. ḳaşların [ü]stinde bi-smi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm
oḳumayan ḳible ḥaḳḳı nā-müselmāndur şehā
3. 'ārızı haṭṭunla la'lün haṭṭı evrāk-ı güle
yazılı gūyā du'ā-yı nūr-ı imāndur şehā
4. yazılı bir cām-ı renginün kenārında yāḥod
dest-i ḳudret birle bir beyt-i gūlistāndur şehā
5. ḥvān-ı luṭfun ḥayretī dervīşden ḳılma dirīğ
bir iki gün tekye-yi 'ışḳunḳa mihmāndur şehā

78.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ey ḳapısı ka'be-i ehl-i şafā
v'ey yüzü āyine-i nūr-ı ḥudā
2. āyet-i ḥaḳdur yüzün 'āriflere
ey saç ve'l-leyl ü ruḥı ve'd-ḍuhā
3. bir neḳe gündür ferāmūş eyleyüp
ey bizi yād eylemeyen āşinā
4. dile ḳabūl eyle dile eyle red
geldüm eşigüne yine ben gedā
5. yakmadı mı daḥı günāhum ḳadar
āteş-i fūrḳat beni ey meh-liḳā

---

77. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 36^a.

1 A şah! Dudağında görünen can nüshası ki Yâkut'un hattı ile Kur'an'ın özüdür.

2 Ey şah! Kaşlarının üstünde *Bismillâhirrahmânirrahîm* yazısını okuyamayan, kible hakkı için, müslüman değildir.

3 Ey şah! Yanağının ve dudağının hattı sanki gül yapraklarına yazılmış iman nuru duasıdır.

4 A şah! Yahut o renkli kadehin kenarına kudret eliyle yazılmış olan bir *Gülistan* beytidir.

5 A şah! O senin aşk dergâhında bir iki gün misafirdir, lütuf sofranı Hayretî'den esirgeme.

78. :HD-, N4-, N9 34^a, N15-, GHB-, P 36^b.

1 Ey kapısı sefa ehlinin Kâbe'si, ey yüzü Allah'ın nurunun aynası olan sevgili!

2 Ey saç *ve'l-leyl* ve yüzü *ve'duhâ* olan sevgili! Yüzün ariflere Hakk'ın ayetidir.

• ruḥı: yüzü P.

3 Ey nice günlerdir bizi unutup hatırlamayan dost!

• ferâmūş eyleyüp: ki ferâmūş idüp P.

4 İşte ben dilenci yine kapına geldim, ister kabul ister reddet!

• işigüne: iş bu göge/işigüne P.

5 Ey ay yüzlü! Ayrılık ateşi beni günahım kadar yakmadı mı?

6. hışm  d ben sen baŗa s gd k e ben
eyleyeyin saŗa du   v   en 
7. h şılı  y ömrümüzün h şılı
Ömür ki sensiz geçe olur heb 
8. gördi yüzünü dedi bu **hayret **
şalli  al  seyyidin  muştafa

B 

79.

F  il t n f  il t n f  il t n f  il n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. eşk-i h n n mden oldu cümleten ten ġar -ı  b
görünür başum bu  anlu şuda m nend-i hab b
2. keşret-i eřġ l ile bir yerde řıġmaz  ış -ı p k
kim bu r şend r ki  ank  ile  onuşmaz ġur b
3. ru  a geldi baŗa y rumdan yazılsa şan mıdur
n me-i  ış  içre n mum k m-b n   k m-y b
4. zinded r hüsnün ġ list n  senün kim anı ha 
ġ lřen-i r z-ı ha  y kdan  d pd r intih b
5. okuyal'dan  ış  dersin levı-i hüsn-i y rdan
hayret n n her sözi  y h  e oldu bir kit b

80.

Fe il t n fe il t n fe il t n fe il n
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ġ l ġ l  tdi yine s    ru -ı c n n  şar b
bülbül  tdi  amu meclisdeki y r n  şar b

6 Sen hiddetlenip bana s vd k e ben sana dua ve senada bulunayım.

7 Hasılı, ey ömrümüzün  z ! Sensiz geçen ömür heba olmuştur.

• N9-.

8 Hayret  yüzünü görünce   fendimiz Muhammed'e salat u sel m olsun  dedi.

79. HD s. 143, N4-, N9 35^b, N15 52^b, GHB 37^a, P 38^a.

1 Kanlı gözyaşlarım yüzünden bütün vücudum suya battı; bu kanlı suda başım bir kabarcık gibi görünür.

2 Ank  ile karga konuşmaz, aynen öyle de türlü meşguliyetlerle saf aşkın bir arada bulunamayacaġı da apa ktır.

  řıġmaz: alışmaz GHB.

3 Yarimden bana mektup gelmiş, aşk defterinde ismim mesut bahiyar diye yazılsa buna şaşılır mı?

4 Allah'ın ( i eklerini) hakikat sırrının ġ ll ġ nden seçerek derdiġi senin güzelliġinin ġ l bahçesi parlak ve canlıdır.

• ha  anı: anı ha  N9.

5 Ey hoca, aşk dersini sevgilinin güzellik levhasından okuduġundan beri Hayret 'nin her sözü bir kitap oldu.

  dersin: kit bın GHB. y rdan HD : B r de HD, y rda N9, N15, GHB, P.

80. HD s. 143, N4-, N9 35^b, N15 52^a, GHB 37^b, P 38^a.

1 A saki, şarap yine sevgilinin yanaġını ġ l ġ l etti/kızarttı, meclisteki bütün dostları bülbül etti/ oşturdu.

2. t̄azelərđi dolu yağdurmasalar meclisde
‘ömrümüz h̄aşılı āhestece bārānı şarāb
3. sākıyā ıurma hilālī kadehi devr ētdür
rüz-ı ‘īd oldı ērişdi yine devrān-ı şarāb
4. yanuma uğramaz oldı gönül ēy pīr-i muğān
yine ğāyetde levend eyledi oğlanı şarāb
5. devr içinde nēce ārām ēdeyin ansuz kim
baña rām eyledi şol āfet-i devrānı şarāb
6. lebleründen senün ēy yār eger ıatraca yar
ērse deryāya ēderdi kamu ‘ummānı şarāb
7. beni taħrīk ēdüben vēr nemedi muıribe dēr
sever ihsānı zihī luıf u kerem kanı şarāb
8. ‘āşıkuı bezm-i belāda nesi var ola şehā
cigeri pâre kebāb u gözinün kanı şarāb
9. **hayretī** buse-i la‘lüne n’ola cān vērse
sākıyā şā‘ir olanuı çün olur cānı şarāb

81.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. hāk kıoyşun bād-ı ğam şol ‘ayna kim akıtmaz āb
oda yansun yeridür bir dil ki olmaya ħarāb

-
- 2 Mecliste şarap servis etmeselerdi, ömrümün semeresi şarap yağmuru aheste aheste (kadehlerimizi) tazelerdi.
♦ bārān-ı: bārānı HD, GHB; yārānı N9; yārān-ı P.
  - 3 Yine bayram günü geldi şarap devranı oldu; a saki, durma hilālī kadehi dolaştır.
• ıurma: durma N15. kadehi: kadeh GHB.
  - 4 Ey şarap satıcısı! Gönül yanıma uğramaz oldu, herhalde şarap oğlanı fazlaca başınabuyruk etti.
• gönül: yine N9, P.
  - 5 Şarap o dünya güzeli āfeti benim emrime/hizmetime vermişken devr/meclis içinde onsun nasıl durayım.
• şol: ol GHB. *P’de bu beyit sonraki beyitle yer değiştirmiştir.
  - 6 Ey yar, eğer dudaklarından bir damla ağız suyun deryāya damlayacak olsa tüm denizi şaraba çevirirdi.
• irse: düşse N9. ıatraca: ıatra-i HD³.
  - 7 • N15-.
  - 8 A sultan, aşışın *belā* meclisinde parçalanıp kebab olmuş ciğeri ve kanlı gözyaşı şarabından başka nesi vardır?
• kanı: yaşı N15. cigeri pâre: bağrınuı başı HD².
  - 9 A saki, dudağını öpmek için Hayretī’nin can vermesine şaşılmaz çünkü şarap şairlerin canıdır.
  81. HD s. 144, N4-, N9 36^a, N15 52^b, GHB 37^b, P 38^b.
  - 1 Gam yeli yaş dökmeyen göze toprak saçsın, harap olmayan gönül ateşe yansın yeridir
♦ şol: ol HD. bir: her GHB; şol P.

2. zāhidā gel tīre-dil olma bu dūd-ı āhdan
kim sūtūn-ı āh ile tūrur bu çetr-i bī-ṭināb
3. başdan aşdıysa gözüm yaşı ta'accüb eylemen
ehl-i 'ışkuñ āb-ı çeşmiyle döner bu āsiyāb
4. hōra geçmez bezm-i ehl-i 'ışk içinde hāmdur
döne döne olmayan miḥnet ocağında kebāb
5. ağlama her bir deniye yār elinden **hayretī**
her ne cevri erte vefādur dilber-i 'ālī-cenāb

82.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. maḥabbet begleri dergāh-ı serdārı n'eder yā rab
gönül serverleri şāh-ı cihāndārı n'eder yā rāb
2. şu sūfīnün ki başında maḥabbet āteşi yokdur
oda yansun 'aceb bu tāt u destārı n'eder yā rab
3. şu kim başın nişār-ı pāy-ı cānān eylemez bilsem
bu bir bār-ı girānı yüklenüp bārī n'eder yā rab
4. şuna kim çeşm-i pāk olmaya ḥaḳdan vergi 'ālemde
güzel yüzden ne ḥazḫ ertsün o dīdārı n'eder yā rab
5. ölür bir ḡamzeye ṭāḳat getürmez **hayretī** miskīn
o zālīm ṭaḳınup bu tīg-i ḥūn-bārı n'eder yā rab

-
- 2 Ey zahit gel bu ah dumanından rahatsız olma çünkü bu ipsiz çadır olan gök/dünya ah sütunuyla (ayakta) durur.
• tūrur: durur N15, P.
  - 3 Gözyaşımın sel olmasına şaşırmayın, bu (felek) değirmeni âşıkların göz suyuyla dönmektedir.
• 'ışkuñ N9-.
  - 4 Miḥnet ocağında döne döne kebab olmayan kişi âşıklar meclisinde hamdır, makbul değildir.
  - 5 A Hayretī o yüce ruhlu sevgilinin elinden her ne eziyet gelse vefadur, aşâğılık kimseler/rakipler seni ağlatmasın.
  82. HD s. 145, N4-, N9 36^a, N15 52^b, GHB 37^b, P 38^b.
  - 1 Acaba muhabbet beyleri reislik makamını, gönül sultanları ise cihan sultanlığını ne yapar?
  - 2 Başında aşk ateşi olmayan şu sofı, bu ateşlerde yanısı takkeyi sarığı ne yapacak acaba?
  - 3 Başını sevgilinin ayağına sermeyen kişi acaba bu ağır yükü yüklenip ne yapacak?
• bâşın: yâşın N9.
  - 4 Hak vergisi olarak/yaradılıştan temiz gözlü/güzel bakışlı olmayan kişi acaba âlemde güzel yüzden ne lezzet alır, cemâl seyrinden ne anlar?
• ḥaḳdan vergi 'âlemde: ḥaḳdan deyr-i 'âlemde N9; vergi ḥaḳdan 'âlemde N15; ḥaḳdandır ki 'âlemde GHB, P.
  - 5 Zavallı Hayretī bir gamzeye dayanamayıp ölürken, acaba o zalim (sevgili) bu kan dökücü kılıcı kuşanıp ne yapıyor?
• ṭaḳınup: daḳınup N15. ḥūn-bār: ḥūn-rīz N15.

83.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. neyiki bu hareket serv ile şimşāda 'aceb
kaddüñe öykineyin dēr imiş hāy edeb
2. bī-sebeb öldüreyin dēmişdi ol yār beni
niye öldürmedi hīç bilemedüm neydi sebep
3. 'arızunda görüben haṭṭunı dil dēdi şehā
görmedüm böyle güzel yazılı bir hūb keteb
4. reh-ı kūyundan ayırdı dil ü cānı haṭ u hāl
varını yağmaladı ka'be tarīkinden 'arab
5. bezm-i 'ışk içre şurāhīyi kenār eyleyelüm
hayreti cām-ı şerābla olalum leb-ā-leb

Tā

84.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gel şıma dil şīşesin ēy 'ahd ü peymānı şikest
eyleme bezm-i maḥabbet cāmıdur anı şikest
2. ētdi la'lün mīve-i bāğ-ı cinānı telḥ-kām
kıldı kaddün şīve-i serv-i hırāmānı şikest
3. bir nigāristān-ı behcetdür cemālün bāğı kim
yazmada bir yaprağın biñ hāme-i mānī şikest

---

83. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 38^a, M1 51^a.

1 Senin boyunu taklit edeyim diyen servi ve şimşire ne demeli? Edep yahu!

2 O sevgili sebebe ihtiyaç duymadan beni öldüreceğini söylemiş? Şimdiye dek öldürmemesinin sebebi neydi hiç anlamadım!

• ol: M1-.

3 A şâh! Gönül, yanağındaki ayva tüylerini görünce "böyle güzel yazılı bir kitap görmedim." dedi.

• bir: M1-.

4 Ayva tüylerin ve benin, Kâbe yolunda varı yoğun yağma eden arap eşkiyaları gibi, gönülle canı senin semtinin yolundan ayırdı.

• reh: rāh P / varını: varımı M1.

5 Hayreti, aşk meclisinde sürahiye sarılalım, şarap kadehiyle dudak dudağa verelim.

84. HD s. 146, N4-, N9 36^a, N15 53^a, GHB 38^a, P 38^b.

1 Ey sözünde durmayan, gel, gönül şışesini kırıp muhabbet meclisinin kadehi parçalama.

2 Dudağın cennet bahçesinin meyvesini acılaştırdı, boyun hoş salınışlı servinin havasını söndürdü.

3 Çoşkulu güzellerin meskeni olan cemâl/güzellik bağının bir yaprağını/sayfasını vasfetmede Mânî'nin kalemi kırıktır.

4.  rmes n mir' t-i hüsn-i y ra y  rab inkis r
bulmasun c m-ı  f -y  bezm-i r h n  şikest
5. c m-ı fırsat elde iken s reg r devr n n 
 tmedin seng-i hav di  birle devr anı şikest
6. c n u dil yı up beden burcın bulur  hir hal  
ol iki mahb s  der bir gün bu zind nı şikest
7. s yesinde bulmadu   y **hayret ** bir gün h z r
göreyin olsun bu f n  ka run  eyv nı şikest

85.

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  h kim ser-menzil-i ma   d uzak ben p -şikest
bir bel  v  isine d    m gezer tenh  şikest
2. h rd olursa k se-i ser seng-i cevri-y r ile
gelmesün  y dil  ak n  y ne e a l  şikest
3. olmadı mecn n-ı ma   n n   ınu  gönli dürüst
 tmedin b -  ren n   a  k sesin leyl  şikest
4. buldı dil-c  k met n den serv-i ra' n  inkis r
oldı c d  g zler n den nergis-i  ehl  şikest
5. ben  ikeste-k met n  çok  ı d   h  göklere
o ı  ı maz **hayret ** gerçi olıcağ y  şikest

-
- 4 Ya Rab, sevgilinin güzellik aynası incinmesin/kırılmasın, manev  meclisimizin eğlencesi olan kadehimiz zeval bulmasın.
  - 5 Felek haber taşlarıyla/kara haberlerle onu parçalamadan, fırsat kadehi elinde iken tadını  ıkart.
  - 6 Can ve gönül, beden burcunu yığıp sonunda kurtulurlar, o iki mahkum bir gün bu zindanı yıkarlar.
  - 7 Ey Hayret , gölgesinde bir gün huzur bulmadığımız bu fani dünyanın/k  k n çatısının yıkıldığını göreyim.
• olsun: bulsun N9, N15, GHB, P. bulmadu :  ılmadu  HD, N9, N15, P. ka run : dehr n  HD 2.
  85. HD s. 146, N4-, N9 36 , N15 53 , GHB 38 , P 39 .
  - 1 Ah ki! Menzil uzak, ayağım kırık! Bir bela vadisine d    m, yalnız ve kederli dolanırım.
  - 2 Ey gönül, sevgilinin eziyet taşlarıyla kafatasın kırılınsın da (gönül) aynan kırılmasın.
• ey dil  ak n  y ne e:  y ne e ey dil  ak n N9,  y ne e ey dil senün P.
  - 3 Leyla, zavallının tabağını tamamen parçalamadan gamlı Mecnun'un kırık gönlü iyi olmadı.
  - 4 Latif servi, alımlı endamın karşısında büküldü, baygın bakışlı nergis güzel iri gözlerin karşısında kırıldı.
  - 5 Ey Hayret  yay kırık olursa ok atamaz ama ben beli b k lm   n  h  çok defa göklere kadar ulaştı.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. cihān hālkını hep benden bu fānī mülki yurduñ tūt
geçüp 'izzet seririnde sa'ādetle oturduñ tūt
2. édüp kıavs-i kızañ gibi dü-tā kıaddini a'dānuñ
çeküp rüstem kemānını bugün şirāne kıurduñ tūt
3. düşüp hayret fezāsına édüp bīhūde nālišler
bülend āvāz ile yazıda şehbāzuñ uçurduñ tūt
4. şınup peymāneñ āhir çün dökilür cür'a-veş kıanuñ
ne aşşı devrünü dāyim şafā bezminde sürdüñ tūt
5. elinden rüzgār-ı zürkārūñ kıurtuluş yokdur
hezārān pençe-i pülādı bir lu'b ile burduñ tūt
6. sürüp cümle murādātı çıkar meydān-ı hātırdan
cihān içinde yıllarla murād atını sürdüñ tūt
7. vücūduñ meskenet yolında gel ey **hayreti** hāk èt
hevā ile neçe yıl yel gibi yeldüñ yöpürdüñ tūt

86. HD s. 147, N4-, N9 36^b, N15 53^b, GHB 38^a, P 39^a

1 Bu fani dünyayı da yurdun, içindeki mahlukatı da hizmetkârın bil! Yücelik tahtına geçip mutlulukla oturduğunu düşün.

♦ tūt: dut N15, GHB (N15'te tüm redifler dut şeklindedir. GHB'de son beyit hariç tüm beyitler dut şeklindedir.). hep benden; benden hep P.

2 Düşmanın boyunu gökkuşağı gibi iki büklüm edip Rüstem Yayını bugün aslanlar gibi çekip kurdun say.

• kızañ: kızañ P.

3 Hayret vadisine düşerek beyhude inlediğini, düzlükte gür sesinle doğanını uçurmak olarak bil.

♦ fezāsına: kıazāsına N9. uçurduñ HD^A, S²: okurduñ HD, N9, N15, GHB, P.

4 Akıbet kadehin kırıldığında kanın şarap tortusu gibi dökülecektir. İyisi mi sen zamanını mutluluk meclisinde geçirmeye bak.

• ne aşşı devrünü dāyim: ne aşşıdır ki sen dāyim N9.

5 Çelik pençesini bin kez oyuna getirip büksen bile zorlu feleğin elinden kurtuluş yoktur.

• (Bu beyit N9 ve P'de üçüncü sıradadır.) rüzgār-ı zürkārūñ: rüzgārūñ hiç cihānda N9.

6 Tüm isteklerini gönül meydanından sürüp çıkar, istek atını dünyada yıllarca sürdün sürmedin ne fark eder?

7 Ey Hayreti, bir heves yıllarca yel gibi koşturdun durdun ne oldu? Gel varlığını alçakgönüllülük yolunda toprak et.

♦ yolında: yolına HD, P.

87.

Mefā'īlūn mefā'īlūn fe'ūlūn
Hezec + --- / + --- / + ---

1. érenlerden eger olursa himmet
olur dā'ī kamu a'dā ne minnet
2. ne ğam yağı olursa cümle 'ālem
balum sultāndan olursa 'ināyet
3. érenler eşiginde hāk olanuñ
melekler éde toprağın ziyaret
4. murāda érmek istersen mürīd ol
getür bir merd eşigine irādet
5. meded senden mededsüz **hayretiye**
érenler şahı sultān-ı mürüvvet

88.

Mef'ūlū fā'ilātūn mef'ūlū fā'ilātūn
Muzārī' -- + / - + -- / - - + / - + --

1. her nesneye hudāyā var ise hadd ü ğāyet
n'ichün bulunmaya ya derd ü ğama nihāyet
2. başumda hālet-i mey cismümde penbe-i key
ğeydüm emīr-i 'ışkam şahāne tāt ü hil'at
3. sevdā-yı zūlf-i dilber her serde eylemez yēr
her yērde sāye-ğüster olmaz hümā-yı devlet
4. bu yolda biz ilāhī azıtmağa rāhı
kıl her şerār-ı āhı bir kevkeb-i hidāyet

---

87. HD s. 148, N4-, N9 37^a, N15 54^a, GHB 38^b, P 39^b

1 Eğer erenlerden yardım gelirse olursa tüm düşmanlar minnetsiz şekilde dâî olur. (Dâî:batınî tarikatlarda mezhebin propagandasını yapan kişi)

• a'dā ne: a'dāya N15

2 Balım Sultan'dan yardım gelirse, cümle âlem düşman olsa gam değil.

• yağı: bâğî N9, P. Balım Sultāndan: başa sultān N9.

3 Erenler eşiginde toprak olanın mezarını melekler ziyaret ederler.

4 Muradına ermek istersen bir merdin/velinin/yiğidin eşiginde karar kıl.

5 Ey erenler şahı, mürüvvet sultanı yardımına muhtaç Hayreti'ye yetiş!

88. HD s. 148, N4-, N9 37^a, N15 54^a, GHB 38^b, P 39^b

1 Ey Allah'ım, her şeyin bir sınırı sonu olduğu hâlde niçin dert ve gamın sonu gelmez.

2 Başımda sarhoşluk hâli, bedenimde yaralarım sarılı pamuklar; şahane taç ve kaftan giyinmiş bir aşk sultanıyım.

• cismümde: egnümde N9.

3 Devlet kuşu (öyle) her yere gölge vermediği gibi (gibi) sevgilinin saçının sevdâsı da her kişide bulunmaz.

4 Ey Allah'ım! Bu yolda her ah kıvılcımını doğru yolu gösterici yıldız yap ki yolu şaşırmayalım.

5.  y  ayret  m r d ol cehd eyle p r-i     a
 rmez mur da hergiz n -merd-i b -ir det

89.

Mef  l  mef   l  mef   l  fe  l  n
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1.  ad mi bu ya bir ter g l-i ra n -y  mel   at
 ad mi bu ya bir serv-i dil- r -y  mel   at
2. ru s re-i reng n mi bu ya  te -i c n-s z
 ar z m  bu ya  b-  mu aff -y  mel   at
3. alın m  bu ya bedr-i cih nt b-  münevver
y   emme-i  ems-i felek- r -y  mel   at
4.  y   sni gibi  ul  güzel z hir   b  n
sende görünür   ret   ma n -y  mel   at
5. ba  nda senün efser-i serd r -i   b 
egn nde senün  il at-  d b -y  mel   at
6.  a  ı var  -  mihre yazup   ve ber t n
 ekmi   o ar aya  a ı  u r -y  mel   at
7.  y  ayret  c n g   na v rdi yine z inet
bu söz mi durur ya d r-i dery -y  mel   at

---

5 Ey Hayret , aşkın p rine/ st dına mürit ol, gayret et, ir desiz n mert kimse asla muradına eremez.

89. HD s. 149, N4-, N9 37a, N15 54b, GHB 39a, P 39b

1 (A sevgili) bu yanak m  yoksa güzel, çift renkli taze bir g l m ? Bu boy mu yoksa g zelli n gönülleri süsleyen servisi mi?

2 Bu parlak renkli bir yüz m  yoksa yürek yakıcı bir ateş mi; bir yanak m  yoksa g zelli n saf suyu/şarabı m ?

• c n-s z: dil-s z N15.

3 Bu alın m  yoksa cihanı aydınlatan nurlu dolunay m  yoksa feleği süsleyen güzellik güneşinden bir parça m ?

• bu y  bedr-i cih n-t b-  : durur bu y  meh-i bedr-i N9;  y  ya meh-i bedr-i N15, GHB;  y  ya meh-i mihr-i P.

4 Ey zahirde ve batında güzel ve iyi huylu olan sevgili, g zelli n manası ve sureti sende görünmektedir.

• (Bu beyit N15'te üçüncü sıradadır.)

5 Güzellik komutanlığının tacı ba ında, şirinlik kumaşından hilatın sırtında.

• serd r -i : serd r-  GHB.

6 O  a ı şirinlik  u ras  olan sevgili, ayva tüylerinin yazısını güneş sayfasına, naz beratını yeni aya çekmiştir.

◆  y : aya,  ye N15, GHB.

7 A Hayret , can kulağını yeniden süsleyen bu söz m d r, yoksa güzellik denizinin incisi midir?

• virdi: irdi GHB.

90.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. şerār-ı nār-ı 'ışķunđur başumda efser-i devlet
ğubār-ı hāk-i pāyundur gözümde sürme-i 'izzet
2. maħabbet bezminün zevķ u şafāsın alımazdum ger
baña esrār-ı 'ışķunđ vèrmese fi'l-cümle keyfiyyet
3. maħabbet âteşinde gel ķo yansun cānı 'uşşāķun
mübārek olsun ey zāhid saña ol gülşen-i cennet
4. ṭabībā yazmamış gördüm şifā ķānūn-ı hıķmetde
gönül bīmārına ancak şarāb-ı 'ışķ imiş şerbet
5. bugün bu mülk-i vahdetde ferīd-i 'ālem olurdun
eger ey ḥayretī saña ferīdī eylese himmet

91.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gülğul-i bülbüli ey bād gülistāna èlet
mūr-ı dil derdini dergāh-ı süleymāna èlet
2. mācerā-yı dil-i dīvānemi dildāruma dè
haber-i âdem-i sergeşteyi rıdvāna èlet
3. künc-i ğamda dil-i pervāne neler çekdüĝini
yana yana yüri ol şem'-i şebistāna èlet
4. zülfinün zerrece bûyın dil-i vîrāna getür
nükhet-i pîrehen-i yūsufı ken'āna èlet

---

90. HD s. 150, N4-, N9 37^b, N15 54^a, GHB 39^a, P 40^a

1 Aşķının ateşinin kıvılcımı başımda saadet tacı, ayağının tozu gözümdeki şeref sürmesidir.

• 'ışķunđur: âhumdan N9. gözümde: gözüme N15.

2 Aşķının esrârı beni iyiden iyiye özel kılmasaydı, muhabbet meclisinin zevk ve sefasını anlamazdım.

♦ anlamazdum: alımazdum HD, N9, N15, GHB.

3 Ey zahit, bırak! Âşıkların canı muhabbet ateşinde yansın. O cennetin gül bahçesi sana mübarek olsun.

• ol gülşen-i cennet: var gûşe-i cennet P.

4 Ey hekim! Hikmetli olan *Ķânûn*'da yazılmamış bir şifa fark ettim; gönül hastasının şerbeti ancak aşķ şarabıymış.

♦ ancak: yine HD, N15, GHB.

5 A Hayretî, eğer Ferīdî sana himmet eylese bugün bu vahdet mülkünde âlemin bir tanesi olurdun.

91. HD s. 150, N4-, N9 37^b, N15 53^b, GHB 39^a, P 40^a.

1 Ey yel! Bülbülün şarkısını gül bahçesine ilet, gönül karıncasının derdini Süleyman dergâhına ilet.

2 Divane gönlümün macerasını gönül çelen sevgilime anlat, şaşķın adamın haberini cennete/cennet meleşine/Rıdvan'a ulaştır.

3 Yürü (ey yel), pervane gönlümün gam bucağında yana yana neler çektiğini o gece kandiline anlat.

4 Saçının bir parça kokusunu bu harap gönle ulaştır; Yusuf'un gömleğinin güzel kokusunu Kenan'a ulaştır.

5. gönderüp sizlere bu nazm-ı güher-bârı dedüm
var bu lû'lü'-i ma'ânîleri 'ummāna èlet
6. ya'nî ol baħr-i ma'ânî ki kenârında anuñ
mevc urur bir nêçe deryâ gibi yârâna èlet
7. kışşa-i ğuşşa-i dervîşi yine **hayretiyâ**
var muķîmân-ı serâ-perde-i sulţâna èlet

92.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. yine cûş ètdi deryâ-yı maħabbet
cihânı tıtdı ğavġâ-yı maħabbet
2. götürmedi yer ü gök bâr-ı 'ışkı
gönüller oldu me'vâ-yı maħabbet
3. degül *el-ķalbü beytu'llâha* lâyıķ
gönül kim olmadı cây-ı maħabbet
4. *sevâdü'l-veche fi'd-dâreyni* bildün
yoġısa başda sevdâ-yı maħabbet
5. 'aceb 'uşşâķı èy şûfî-i zâķir
ķoya mı *lâda illâ*-yı maħabbet
6. boyun vèrdi çü dâr-ı 'ışkâ manşûr
cihânda oldu dârâ-yı maħabbet
7. çıkarmayan hayâl-i nâmı dilden
nedür bilmez mu'ammâ-yı maħabbet
8. dilâ ma'mûr èder ma'nîde yap yap
seni yıķsun ķo bennâ-yı maħabbet

-
- 5 Sizlere bu gevher yüklü nazmı gönderip, "Git! Bu mana incilerini okyanusa götür" dedim.
  - 6 Yani (Bu nazmı) Kenarında dalgalanan nice derya gibi dostların bulunduğu o mana denizine ulaştır.
  - 7 A Hayretî, var! Dervişin hüznü hikayesini yine o sultan çadırının sakinine ilet.
• muķîmân: GHB-.
  92. HD s. 151, N4-, N9 37^b, N15 54^b, GHB 39^b, P 40^a.
  - 1 Yine muhabbet denizi kabardı, cihan muhabbet kavgasına durdu.
• tıtdı: dutdı N15.
  - 2 Yer ve gök aşk yükünü tartamadığı için aşkın yeri gönüller oldu.
  - 3 Allah'ın evi olmaya layık olmayan kalp/gönül muhabbete mesken olamaz.
• el-ķalbü: ol ķalb-i N9.
  - 4 Aşk başına gelmediyse bunun *iki cihanda yüz karası olduğunu* anlarsın.
♦ yoġısa başda: başuñda varsa HD, N15, GHB, P.
  - 5 A çok zikreden sofu! *illâ-yı muhabbet (hâli)* âşıkları hiç *lâ'*da bırakır mı!
• 'uşşâķı: uşşâķa N9. zâķir: zâhid P.
  - 6 Mansur aşkın daraġacına boyun verdi fakat cihanda muhabbet sultanı oldu.
  - 7 Şöhret arzusunu gönlünden çıkarmayan aşkın muammasından anlamaz.
  - 8 A gönül, bırak muhabbet ustası seni tahrib eder (gözüķse) de manada yavaş yavaş seni güzelleştirir.

9. ölicecek **hayreti** her üstüh^vânun
ola ‘âlemde bir nây-ı maḥabbet

93.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āh kim düşmenler ile seyr eder her cāyı dost
dost olmazmış cihānda dostlar hercāyī dost
2. gey şaḳın ṭolaşma yārun kākül-i miskīnine
ey dil-i miskīn ḳatı müşkil durur sevdā-yı dost
3. şūfiyā ol sen selāmet cāme-i sālūs ile
ben melāmet hırḳasıyle olmuşam rüsvā-yı dost
4. şūfī cān vērdi hevā-yı kevşer-i ferdā ile
bize cān vērdi bugün ol la‘l-i rūḥ-efzā-yı dost
5. **hayreti** bu ‘arşa-i ‘ışḳ içre bir dīvānedür
bend-i zencīri ḥayāl-i zūlf-i ‘anber-sā-yı dost

94.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ḡonce açılmış gül iken ḥār olursın ‘āḳıbet
riş-i nā-pākün gelür murdār olursın ‘āḳıbet
2. la‘l-i nābuḥ ḥaste diller derdine tīmārīken
ey ṭabīb-i cān şaḳın bīmār olursın ‘āḳıbet
3. dostum bu ān u bu nāz u bu ḥüsn ü bu behā
zā’il olur cümleten nā-ḳār olursın ‘āḳıbet

---

9 Ey Hayreti, öldüğünde her kemiğin âlemde bir aşk neyi olsun.

• üstüh^vânun; üstüh^vânun P.

93. HD s. 152, N4-, N9 38a, N15 55a, GHB 39b, P 40b.

1 Yazık ki dost her yerde düşmanlar ile yürüyüp geziyor! A dostlar cihanda sebatsız/hercai kimseden dost olmazmış.

2 A miskin gönül, sevgilinin aşkı pek zorludur; gel, yârin misk kokulu kākülüne dolaşmaktan sakın

• ṭolaşma: dolaşma N15, P. miskīnine: zencīrine N9.

3 Ey sofı, ben melamet hırkasıyla dostun maskarası oldum; sana riyakârlık elbisesiyle uğurlar olsun.

4 Sofı yarınki kevserin arzusuyla ölürken, sevgilinin o ruh bağışlayan dudağı bugün bize can verdi.

5 Hayreti bu aşk arsasında sevgilinin amber saçının hayali ile zincirli bir dīvānedir.

94. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 110b, P 111a.

1 Açılıp goncadan güle dönmüşken sonunda yalnız dikenin kalır, kirli sakalın gelir ve sonunda çirkinleşirsin.

• murdâr: berdâr P.

2 Ey can tabibi! Saf şarabın hasta gönüllerin derdine deva olurken sonunda kendin derde tutulursun.

• tīmârken: dermânken P.

3 Dostum! Bu cazibe, bu işve, bu güzellik ve bu letafet nihayet bütün bütün kaybolur da incinirsin.

4. sende bu ef'âl kim vardur érenler cânı-çün
ortaya düşer zen-i bâzâr olursın 'aķıbet

Se

95.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. eylesem ıan mı kilāb-ı kūy-ı cânān ile baħs
şimdi mi étdügi var yārān yārān ile baħs
2. ehl-i 'irfān ile düşdükçe n'ola baħs eylesem
vaķt olur mūr-ı za'if eyler süleymān ile baħs
3. başuıa aldun belā ğavġāya uġradun hemān
'ārif isen eyleme bī'llāh nā-dān ile baħs
4. ehl-i 'ışķa fāriġ ol ulaşma gel ey müdde'ī
édemez zāġ u zaġan murġ-ı hoş-elhān ile baħs
5. yola biz de kāyilüz kim incinürdi ey faķih
eylesen fi'l-cümle ger yol ile erkān ile baħs
6. itleriyle ey gönül haddün degüldür ķo cedel
étme bir dīvānesin erbāb-ı dīvān ile baħs
7. ehl-i 'irfān ile yokdur baħşümüz ey **hayretī**
ķaırayuz biz étmezüz deryā-yı 'ummān ile baħs

-
- 4 Erenler hakkı için sende bu fiiller varken en sonunda ortaya düşer bir pazar karısı olursun.
• ef'âl kim: ef'âller P.
95. HD s. 153, N4-, N9 38a, N15 55a, GHB 40a, P 40b.
- 1 Sevgilinin sokaġının itleri ile söyleşsem buna şaşılır mı? Dostların birbiriyle muhabbet etmesi yeni bir şey deġil.
- 2 Yeri geldikçe irfan ehliyle söyleşirsem şaşırma; yeri gelir zayıf karınca Süleyman ile konuşur.
• n'ola: ne var N15.
- 3 Ârif isen aman cahillerle tartışma; işte (tartıştığın için) kavgaya girip başına bela aldın.
• hemān: yine N9.
- 4 Ey âşıklık taslayan kişi, gel, aşk ehline bulaşmaktan vazgeç; karga ve çaylak kuşları güzel şakıyan bülbül ile boy ölçüşemez.
- 5 Ey fakih rehber, biz de bu yolun talibiyiz; eġer sadece ulu kimseler ile söyleşsen (bizimle ilgilenmeseydin) yol incinirdi.
- 6 A gönül itleriyle tartışmak haddin deġildir; sen bir divānesin divan sahipleriyle çekişmeyi bırak.
- 7 İrfan sahipleriyle münakaşamız yoktur a Hayretī; biz bir damlayız, engin okyanusla çekişemeyiz.

Cīm

96.

Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün
Serī' - + + - / - + + - / - + -

1. dilber ayağı tozu başunda tâc
besdür eger 'ārif isen gözün aç
2. beş gün için var ise ger gayretün
kimseye 'arz etme begüm ihtiyāc
3. çün ola ser-menzilün āhır türāb
meskenün olmuş tūtalum taht-ı 'āc
4. harcına sürür seni de rūzgār
ger yedi kişverden alursan harāc
5. gel yüce tut himmeti ey hayretī
olma denī-ṭab' olup esfel-mizāc

97.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. eder gamzen gönül mülkini tārāc
alır cān kişverinden benlerün bāc
2. kaşun yayı nişān-ı kābe kavseyn
şaşun tārı delīl-i leyl-i mi'rāc
3. eşigün mesned-i taht-ı sa'ādet
gubār-ı hāk-i pāyün dūrretü't-tāc
4. huzūrum yeg cihān serverlerinden
gedā-yı kūy-ı 'ışkam ac u muhtāc

---

96. HD s. 154, N4-, N9 38^b, N15 55^b, GHB 40a, P 41a.

1 Arif isen dilber ayağının tozunun başının tacı olması kâfidir, uyanık ol.

2 Beyim, eğer üç beş gün çalışmaya kuvvet buluyorsan kimseye muhtaç olma/ ihtiyaç bildirme.

3 Fildişi tahtta oturduğunu varsayalım yine de son durağın toprak olacak.

♦ tūtalum: dutalum HD. tat-ı 'āc: taht u tâc N15.

4 Yedi memleketi haraca bağlasan, zaman seni de harcına katıp toprak eder.

5 A Hayretî, gel, himmeti yüce tut; alçak tabiatlı olup aşağılık mizaçlı olma.

97. HD s. 154, N4-, N9 38^b, N15 55^b, GHB 40^a, P 41^a.

1 Gamzen gönül mülkünü yağmalar, benlerin can ülkesini haraca bağlar.

2 Kaşının yayı kâbe kavseyn'in nişanı, saçının teli micaç geçesinin delili.

• kaşun: kaşı N15. tārı: küfri N9, oldı P, tâbı HD^{i, Se, S2, Ü}.

3 Senin eşğin mutluluk tahtının temelidir; Ayak toprağının tozu tacın inci tanesidir.

4 Aşk yolunun aç ve muhtaç dilencisiyim, huzurum cihan reislerinden daha iyi.

5. gözün yum **hayretî** ağ u karadan
bu fânî nakşa aldanma gözün ac

98.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kişi kendi yār-ı cānından cüdā düşmek ne güc
göz göre rūḥ-ı revānından cüdā düşmek ne güc
2. atılup bed-kīş düşman pāresine dostlar
oğ gibi kaşı kemānından cüdā düşmek ne güc
3. sāye gibi bir kadem ayrılmayup zāğ u zağan
murğ-ı cān serv-i revānından cüdā düşmek ne güc
4. eksük olmak cāna cānān āsitānından ne kem
‘andelībe āşiyānından cüdā düşmek ne güc
5. ādeme şeytān rakībün fitnesiyle sürülüp
ravza-i bāğ-ı cinānından cüdā düşmek ne güc
6. eksük olmayup yanından olur olmaz ḥār u ḥas
būlbūl-i dil gülsitānından cüdā düşmek ne güc
7. ‘āşıka dilberden ayrılmak ne müşkil **hayretî**
bendeye şāh-ı cihānından cüdā düşmek ne güc

99.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy gözüm gönlüm gibi dīvāneler gördün mi hīç
yā benüm cānum gibi cānāneler gördün mi hīç
2. şem‘-i ‘ışka yakuban ḥākister èder cismini
yanmağa cānlar vèrür pervāneler gördün mi hīç

---

5 A hayreti, aka karaya bakma, bu fânî resme aldanma, uyanık ol.

• nakşa: dehre N15.

98. HD s. 155, N4-, N9 38^b, N15 55^a, GHB 40^b, P 41^a.

1 Kişinin can dostundan ayrı düşmesi, göz göre göre canından ayrılması ne güç!

2 A dostlar, kâfir düşmanın oyununa gelip yay kaşlımdan ok gibi ayrı düşmek ne güç!

• bed-kīş. her kişi N9; bir kişi GHB, P.

3 Karga ve çaylak kuşu gölge gibi bir adım ayrılmadığı hâlde can kuşunun servi boylu sevgiliden ayrı düşmesi ne güç!

4 Cana canan eşliğinden ayrı düşmek ne kötü, bülbulün yuvasından ayrı düşmesi ne fenâ!

5 Şeytan rakibin fitnesi ile cennet bahçesinden sürülüp çıkartılmak Âdem/ insan için ne zor şey!

6 Çalı çırpı olur olmaz yerlerde yanından eksik olmadığı hâlde gönül bülbulünün gül bahçesinden ayrı düşmesi ne güç!

7 A Hayretî, kölenin cihan padişahından ayrı düşmesi gibi âşığın dilberden ayrılması da ne zor şey!

99. .:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, M1 37^b, M2 108^a.

1 Ey gözüm! Sen hiç gönlüm gibi bir divane; canım gibi bir sevgili gördün mü?

2 Cismini aşk mumunda yakıp kül ederek yanmaya canını verir bir pervane gördün mü hiç?

3. naḳd-ı cānı zer gibi ‘ışk âteşinde ḳāl édüp
terk-i cān eyler yürür merdāneler gördün mi hîç
4. lâ‘l-i dilberden şarāb-ı ergāvān içer müdām
bāde-i rengin ile mestāneler gördün mi hîç
5. çok zamāndur baḫr-ı ‘ışḳa āşināsın ḥayretī
eşḳ-i gülgünüm gibi dürdāneler gördün mi hîç

Hā

100.

Meḥ‘ülü fā‘ilātü meḥā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. iḥyā ederdi mürdeleri dāyimā mesīḥ
sen öldürürsin ādemi ḥikmet ne a mesīḥ
2. her derde eyler idi mesīḥā devā velī
bu derdi kimse etmedi illā baḫa mesīḥ
3. başum ererdi gün gibi çaḳ çarḥ-ı çārūme
ben zerreye dēyeydi eger ḥāk-i pā mesīḥ
4. düşnāmı ile bulsa n’ola mürde-dil ḥayāt
ölü dirildür idi edicek du‘ā mesīḥ
5. devr-i lebinde ḥaṭ görüben dēdi ḥayretī
ḥızr ile geldi bir araya gūyiyā mesīḥ

-
- 3 Can sermayesini altın misali aşk ateşinde eritip, canını terk edip giden yiğitlere rastladın mı?
  - 4 Erguvan şarabıyla kırmızı şarabı daima sevgilinin lal dudağından içen sarhoşlara hiç rastladın mı?
  - 5 A Hayretî! Çok zamandır aşk denizine dalmaktasın. Hiç gül renkli gözyaşım gibi bir inciye rastladın mı?
  100. HD s. 156, N4-, N9 39^a, N15 56^a, GHB 40^b, P 41^b.
  - 1 Ey İsa nefesli sevgili, İsa Mesih daima ölüleri diriltirken senin insanı öldürmenin hikmeti nedir?
• öldürürsin âdemi: âdem öldürürsin N9, GHB, P.
  - 2 Ey İsa nefesli sevgili, İsa Mesih her derde deva bulurdu fakat senin bana verdiğin bu derdi kimse vermedi.
♦ baḫa illā: illā baḫa HD, N15.
  - 3 O İsa nefesli sevgili ben zerreye ayak toprağım deseydi, başım güneş gibi tâ dördüncü kat feleğe ulaşırdı.
♦ ger ey: eger HD, N9.
  - 4 İsa Mesih dua ettiğinde ölü dirilirdi; ölmüş gönül (İsâ nefesli sevgilimin) azarı ile hayat bulsa buna şaşılır mı?
• n’ola: ne ṭarḥ N9, GHB.
  - 5 Hayretî, dudağının devrinde/daireesinde ayva tüylerini görünce “sanki Hızır ile Mesih bir araya gelmiş” dedi.

Ḥā

101.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. kendü luṭfından edüpdür beni dilber güstāḥ
yüz verüp ben kulına kıldı o server güstāḥ
2. ṭolaşal’dan berü ol zülf-i dil-āvīze gönül
dostum kanda görürse seni şarkar güstāḥ
3. göreyin başı kesilsün ki tolar karşımda
boynuḡa kollarını zülf-i mu‘anber güstāḥ
4. koma bi’llāhi güzel başuḡ için sulṭānum
kol şala boynuḡa karşımda benüm her güstāḥ
5. görmedi şīve-i reftāruḡı benzer ki senün
böyle ser-keşlik eder bağda ‘ar‘ar güstāḥ
6. kıalmaz eksüklüḡüne ey gönül ol şāh-ı kerīm
düş ayaḡına yüzün sür yürü yalvar güstāḥ
7. ḡayretinün gelün eksüklüḡine kıalmayalum
kulları şāh-ı kerīmün olur ekşer güstāḥ

Dāl

102.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. cihānı eyledün ‘ışk ile mevcüd
zihī luṭf u zihī iḡsān zihī cüd

---

101. HD s. 156, N4-, N9 39a, N15 56a, GHB 41a, P 41b.

1 Sevgili kendi iyiliḡıyla beni şımarttı, o sultan ben kuluna yüz vererek beni arsızlaştırdı.

• server: dilber GHB.

2 Dostum! O gönüller bağlayan saçına tutulduḡundan beri, küstah gönlüm seni nerde görse sarkar oldu.

• ṭolaşal’dan: dolaşal’dan N15, P.

3 Karşıma geçmiş küstahça kollarını senin boynuna dolayan anber kokulu zülfün başının kesildiḡin görmek isterim.

4 A sultanım, güzel başının hakkı için, hiçbir küstahın benim karşıma geçip kollarını boynuna dolmasına izin verme.

5 Küstah ardıc, senin yürüyüşünün edasını görmemiş olacak ki bağda dikbaşlılık ediyor.

6 A gönül, o kerīm şāh senin eksikliğine bakmaz; yürü, ayaḡına kapan, yüzünü sür, hataların için yalvar.

7 Gelin ḡayretī’nin eksikliğine bakmayalım, o cömert padişahın kullarının çoḡu günahkâr olur.

102. HD s. 157, N4-, N9 39a, N15 56a, GHB 41a, P 42a.

1 Cihanı aşk ile var ettin, ne güzel lütuf, ne güzel iḡsan, ne büyük cömertlik.

• zihī luṭf u zihī iḡsān zihī cüd: zihī iḡsān zihī luṭf u zihī cüd N15, GHB, P.

2. çü baħr-i ‘ışk nāgeh oldı mevvāc
hüveydā oldı birden bunca ma‘dūd
3. kamu bir nūrdan olup hüveydā
kimi oldı ayās u kimi maħmūd
4. kamu bir nūrdandır řems ü zerre
kamu birdür görinen āteř ü dūd
5. dehān-ı ğonce söyler sırr-ı ħāli
meger kim zāhir oldı yevm-i mev‘ūd
6. senün vařfunđa řāhid bülbul ü gül
ki sensin řāhid ü hem ‘ayn-i meřhūd
7. yanumda mescid ü mey-ħāne birdür
çi seccāde çi dāmān-ı mey-ālūd
8. bu vird ü zıkr-i řūfiden ne maķřad
bu āh u vāh-ı ‘āřıkdan ne maķřūd
9. şorarsa ħayretiden zāhid eydür
hemān birdür hemān bir cümle mevcūd

103.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. elümden bir perī-rū ādemī-zād
alup zulm ile gönlüm etdi bī-dād
2. ben ol murğ-ı hevāyīyem ki geçdi
boğazuma kemend-i dām-ı řayyād

-
- 2 Aşk denizinin ansızın dalgalanması sayılabilen her şeyi birden ortaya çıkardı.
• birden: bizden N15.
  - 3 Bütün halk bir nurdan ortaya çıktı, kimi Ayaz oldu kimi Mahmūd.
♦ oldı: olup HD. // oldı Ayās: Ayās oldı N9, N15, GHB, P.
  - 4 Güneş ve zerre hepsi bir nurdandır, görünen ateş ve dumanın tamamı birdir.
  - 5 Goncanın ağızı bu sırrı söylemesiyle vadedilen ğünün ne olduğu ortaya çıktı.
• zāhir oldı yevm-i mev‘ūd: zālīm oldı ma‘dūd GHB.
  - 6 Gül ve bülbul senin ħāline delildir, zira gören de sensin görülen de.
♦ ‘ayn-i meřhūd: yevm-i meřhūd HD.
  - 7 Yanımda mescit ve meyhane birdir, ha seccade ha şarap bulaşmış eteğim.
  - 8 Sufinin vird ve zikrinden, āřığın ah çekip vah etmesinden kastedilen nedir?
  - 9 Zahit Hayretī‘den sorarsa, o “bütün varlıkların ancak birdir” der
  103. HD s. 158, N4-, N9 39^b, N15 56^b, GHB 41^a, P 42^a.
  - 1 Peri yüzlü bir ādemoğlu gönlümü elimden zulümle alıp bana eziyet etti.
♦ bī-dād: berbād HD.
  - 2 Ben o uçan kuşum ki boğazıma evcının kemendi dolanmıştır.

3. gözümde āb u cānda āteş ü tāb
başumda ḥāk ü avcumda hemān bād
4. ğam ile hem-nefes ğuşşayla hem-dem
elemle hem-nişīn derd ile hem-zād
5. belā küncinde ḳaldum bir kimesne
bilişden āşinādan eylemez yād
6. belāya uğradı öğrendi gönülüm
cefāya düşdi cānum oldı mu‘tād
7. uyutmazsın cihānı nāleñ ile
elün-den ḥayretī feryād feryād

104.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. neçe bir ağlayayın derd ile her gāh meded
yā neçe bir dēyeyin āh meded vāh meded
2. yazaram dūd-ı siyāh ile felek şafḥasına
her ḳaçan āh ēderem derd ile ēy māh meded
3. göricek dēdi dehānuñla gönül zülfeynün
seni dil-ḥastelere eylemiş ol şāh meded
4. ēy şanem gel meded eyle eşigün ḥastasıyuz
neçe bir çağıralum hey meded allāh meded
5. ḥayretī baña meded ērmedi bir kimseden āh
ṭoludur gerçi şadām ile cihān āh meded

---

3 Gözümde yaş, tenimde ateş ve ihtiyarlık, başımda toprak ve avucumda ancak hava var.

♦ avcumda: destümde HD.

4 Gam ile dost, kederle arkadaş, elemle ahbap olmuş; dert ile birlikte doğmuşum.

5 Tanıdıklardan, dostlardan kimsenin hatırlamadığı bir kimse olarak bela bucağında kaldım.

6 Gönülüm belaya uğradı, öğrendi; canım cefaya düştü, âdet edindi.

7 İnlemenle cihanı uyutmazsın, ah elinden Hayretî ah!

104. HD s. 159, N4-, N9 39b, N15 56b, GHB 41b, P 42a.

1 (Ey sevgili) Her zaman dert ile bu kadar ağladığıma medet; hem nasıl diyeyim, ah medet vah medet!

2 Ey ay (yüzlü) ne zaman dert ile ah etsem siyah dumanım ile felek sayfasına ‘medet’ yazarım.

• yazaram: yazarın GHB. ey mâh: her gâh GHB.

3 Gönül, ağzınla zülüflerini görünce “O şâh seni gönlü hastalar için yaratmış!” dedi.

• Bu beyit N15’te ikinci sıradadır.

4 A put (kadar tapılası güzellikte olan sevgili) eşigünün düşkünleriyiz gel yardım et; yoksa (senin yardımını almak için) nasıl çağırışalım hey medet, Allah medet.

5 Ah Hayretî, imdat çılgığım cihanın her yerine ulaştı fakat kimseden bir yardım bana ulaşmadı, medet!

• irmedi: olmadı P.

105.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  y güzellik mısrına sult n olan sult n mur d
bende-i ma b l n  olmak dur hem n senden mur d
2. yadlarla  şin  olsun  kayırmaz dostum
tek kerem kıl g h geh ben  şin n  eyle y d
3.  dem ce bir c v ncu sın kerem kıl eyleme
 y per -peyker inen her ehrimenle itti  d
4. c n v r p derd al dil  b z r-ı  amda  tmedin
bu met  -ı ömrünü dell l-ı dehr   ir mez d
5. ** ayret ** ba undaki key t c-ı zerr n n  durur
  h-ı    sın sen ne m flisd r yanunda key ub d

106.

M stef il n m stef il n m stef il n m stef il n
Recez - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. ismi  asan  ul ı  asen c n ndan ayrıldım meded
 aldı tek   ten  bu ten ben c ndan ayrıldım meded
2.  am  u  a el bir eyledi c numa te'  r eyledi
b kdi bölüm p r eyledi o landan ayrıldım meded
3.  aldım  am-ı hicr nla ben  y gözlerüm  an a la sen
 anı güzel gözlü  asan ben andan ayrıldım meded

---

105. HD s. 159, N4-, N9 40^a, N15 57^a, GHB 41^b, P 42^b.

- 1 Ey güzellik ülkesine sultan olan Sultan Murad, senden tek isteğim sadık hizmet arın olmaktır.
  mısrına: m l kine HD.
- 2 Dostum başkalarıyla dost olmana takılmıyorum, yeter ki ara ara iyilik et, ben dostunu hatırla.
- 3 A peri yüzlü, insaniyetli bir gen sin lütfen her çirkin şeytanla birlik olma.
- 4 A gönül, vakit gelip zaman tell l ömrünü mezata çıkarmadan gam pazarında can verip dert alasın.
  dehr: dil P.
- 5 A Hayret , ba ındaki yanık izleri altın tacındır; sen  şkın padi ahısın, Keykubat senin yanında iflas etmi in  nde gidenidir.
  b  undaki...zerr n n : başumdaki...zerr n m HD, N9, N15, GHB.   h-ı    sın sen...yanunda:   h-ı    am ben...yanumda HD, N9, N15, GHB.

106. HD s. 160, N4-, N9 40^a, N15 57^a, GHB 41^b, P 42^b.

- 1 Hasan isimli güzel yaradılışlı sevgiliden ayrıldım medet! Canımdan ayrılıp yalnız bir başıma kaldım medet!
- 2 Gencecik sevdiğimden/evladımdan ayrıldığımdan beri gam ve keder el birliği yapıp canıma ili tiler, belimi büküp beni ya landırdılar, medet!
   am  u  a el bir eyledi c numa te'  r eyledi:  am u  u  a yer eyledi boyuma n li ler eyledi GHB.
- 3 Ey gözlerim ayrılık derdine düştüğüne kan a la, kendisinden ayrıldığım güzel gözlü Hasan nerede?
  hicr nla ben: hicr n ile HD. gözlü: gözlü N15. andan: GHB-.

4. ya'kûb-veş giryân isem beytû'l-hazende tañ degül
vâ fûrkatâ bir yûsuf-ı ken'ândan ayrıldum meded
5. ey dil yine ya'kûb-vâr her rûz u şeb kıl âh u zâr
bir dilber-i yûsuf-izâr sulţândan ayrıldum meded
6. kalmadı rûhıñ râhatı düşvâr imiş fûrkat katı
bir şivesi âfet büt-i devrândan ayrıldum meded
7. ey **hayretî** cân bülbülü arturdu âh u gûlgûli
vâ hasretâ ben bir gül-i handândan ayrıldum meded

107.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. benüm şâhum benüm şûhum benüm çok sevdüğüm aḥmed
ḳadîmî ḳuluḡam ḳılma beni luṭf êt ḳapıñdan red
2. edüp zûlm ile bî-dâdı hoş urduñ cevre bünyâdı
yıkup bu ḳalb-i nâ-şâdı vefâ yolına yapduñ sed
3. cebîñüñ mihr ü mâhumdur yüzüñ nûr-ı ilâhumdur
maḥallen secdegâhumdur eşigün ka'be-i ma'bed
4. yanup küllî kül olmaḳdur belâlu bülbül olmaḳdur
eşigünde ḳul olmaḳdur efendi devlet-i sermed
5. müdâm ey **hayretî** miskîn yûri âşüfte vü ġamġîn
görüñ aḥvâlün ol bî-dîn teraḥḥum eyleye şâyed

-
4. Ah ayrılık! Medet ki, bir Yusuf yüzlüden ayrılmışım; Yâkûb gibi hüznler evine çekilip ağlasam şaşılır mı?
N9, N15, GHB, P-.
  5. Ey gönül! Yusuf yanaklı bir sultandan ayrıldım, benim için yine Yakup gibi gece gündüz ağlayıp inle.
•:HD-, Bu beyit yalnızca P'de vardır.
  6. İşvesibela olan, devrin put kadar güzel sevgilisinden ayrıldım ah! Ruhun rahatı kalmadı, ayrılık çok şiddetliymiş!
•:HD-, Bu beyit yalnızca N9'da vardır.
  7. Ah hasret! Bir gülen gülden ayrılmamla, a Hayretî, can bülbülü bağırıp çağırıp ah etmeyi artırdı.
• bir: ol P.
  107. HD s. 161, N4-, N9 40^a, N15 57^a, GHB 42^a, P 42^b.
  1. A benim padişahım, a benim güzelim, a benim çok sevdiğim Ahmed, ben eski hizmetkârınım, lütfen beni kapından geri çevirme.
• luṭf êt beni ḳılma: ḳılma beni luṭf êt HD, GHB.
  2. (Benim için) Zulüm ve eziyeti güzelliğe çevirip cevirden/meşakkatten binâ diktin, bu mutsuz kalbimi yıkıp vefa yoluna set yaptın.
  3. Alnın ayım ve güneşim, yüzün ilahî nurumdur; mahallen secdegâhum, eşigün ibadet ettiğim ka'bemdir.
  4. A efendim, ebedî bahtiyarlık külliye yanıp, belaya/aşka uğramış bir bülbül olarak eşigünde kul olmaktır.
yanup küllî kül: yanuban kül kül GHB.
  5. A Hayretî, daima âciz, perişan ve gamlı olarak yürü ki şâyet o kâfir (sevgili) hâlini görecektir olursa sana merhamet etsin.
âşüfte: âvâre GHB. ol: o N15.

108.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yāri ayırmak diler benden münāfıklar meded
almak ister cānumı tenden münāfıklar meded
2. dilerem başı kesilsün her birinün dostum
kesmek isterler beni senden münāfıklar meded
3. yandüğüm yakıldüğüm budur ki ben pervāneyi
redd ederler şem'-i rüşenden münāfıklar meded
4. vechi var mıdur görün ey ehl-i diller 'ārifi
men' ederler vech-i aḥsenden münāfıklar meded
5. uçurular gibi seng-i ṭa'n ile ey ḥayretī
būlbül-i güyâyı gülşenden münāfıklar meded

109.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. dilersen k'ola cānuḡ mülki ābād
ululanma şaḡın ey ādemī-zād
2. ululandığı-y-içün serv-i ser-keş
başına her nefes toprak şaçar bād
3. ululandığı-y-içün bīsūtunuḡ
yüridi üstine yol kesdi ferhād
4. ne denlü yüksek uçsa murğ-ı çābük
geçer boynına nā-geh dām-ı şayyād
5. ululandığı-y-çün şeyṭanı gör
cehennemde muḥalled ḡalır-ābād

---

108. HD s. 161, N4-, N9 40^b, N15 57^a, GHB 42^a, P 43^a.

- 1 Münafıklar yârimi benden ayırmak, bedenimden canımı almak isterler, medet!
- 2 Münafıklar seni benden ayırmak isterler dostum; dilerim ki her birinin başı kesilsin.
  - dilerem: göreyin P. beni senden: seni benden GHB.
- 3 Yanıp yakılmamın sebebi münafıkların ben pervaneyi aydınlık mumdan uzak tutmalarıdır, medet!
  - redd: devr N9. pervāneyi: pervānenün GHB.
- 4 Yetişin ey gönül sahipleri! Bakın, münafıkların arifi güzel yüzden menetmeleri olur şey mi?
- 5 Yetiş ey Hayretî! münafıklar şakıyan būlbülü ayıplama taşı ile gül bahçesinden uçuracak gibi.

109. HD s. 162, N4-, N9 40^b, N15 57^b, GHB 42^a, P 43^a.

- 1 Ey âdemoğlu can mülkünü imar etmek istersen sakın ululanma.
- 2 Dik başlı servi ululandığı için rüzgâr her esişte (onun) başına toprak saçar.
- 3 Bīsūtûn ululandığı için Ferhat (onun) üstüne yürüyüp yol kesti/açtı.
  - Bu beyt P'de ikinci sıradadır.
- 4 Hızlı kuş ne denli yüksekte uçsa da avcının tuzağı ansızın boynuna geçer.
- 5 Ululandığı için sonsuza dek cehennemde kalacak olan Şeytan'ın durumundan ibret al!
  - :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 55^b.

6. ululanmak düşer mi **hayretî** hiç
bir avuç âb ü hâk ü âteş ü bād

110.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben gedā edinmişem tāt u kabāyî bir nemed
çarh-ı atlasdan baña yegdür fenāyî bir nemed
2. hırka-i sālūs ile tāt-ı riyādan geçmişem
baña besdür 'ālem içre ey mürāyî bir nemed
3. dāmenin destümden anuñçün komazam kış u yaz
kişiden şavar nêçe dürlü belāyî bir nemed
4. anuñ içün bir nemedsüz olmaz abdāllar
pādişāh eyler benüm şāhum gedāyî bir nemed
5. kalbi şāf olmayıcağ āyîne-i şāfî gibi
gèymese ey **hayretî** her bir mürāyî bir nemed

Rā

111.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. dile mişbāh-ı hüsnüñ dāv' vèrür şem'-i ma'ānîdür
gözüme hâk-i rāhuñ tütüyā-yı işfahānîdür
2. lebünşüz cām-ı cem cānā dile zehr-i helāhîldür
ruhuñsuz mihr ü meh cānā każā-ı āsumānîdür
3. sen ol sulţān-ı hūbānsın ki bāzār-ı melāhatde
efendim yūsuf-ı şānî saña cān ile şānîdür

---

6 A Hayretî! Bir avuç su toprak ateş ve havadan ibaret olana ululanmak hiç yakışır mı?

110. HD s. 162, N4-, N9 40^b, N15 57^b, GHB 42^b, *P 43^a.

1 Ben fakir, bir taç ve keçeden bir hırka edindim ki bu yokluk hırkası bana dünya atlasından iyidir.

2 Ey riyakâr, ben ikiyüzlülük hırkasını ve gösteriş tacını terk ettim, bana âlem içinde bir keçe yeterlidir.

3 Bir keçe kişiden pek çok belayı savdığı için yaz kış eteğini elimden bırakmam.

• P-. kış u yaz: bir nefes GHB.

4 Ey şahım, bir keçe gedayı padişah eder, onun için abdallar nemedsiz olmazlar.

• P-. benüm şāhum: benüm benem GHB.

5 A Hayretî, (bu) keçe hırkayı giymedikçe hiçbir riyakârın kalbi saf bir ayna gibi olmaz.

• P-. her bir mürâî: her mürâî GHB.

111. HD s. 163, N4-, N9 46^a, N15 58^a, GHB 42^b, P-.

1 Mana mumu olan güzelliğinin kandili gönle parlaklık verir, yolunun toprağı gözüme Isfahan sürmesidir.

• dile: dilde GHB.

2 A can, dudağın olmadan, Cem'in kadehi gönle öldürücü bir zehirdir, yanağın olmadan güneş ve ay gökteki iki musibetten ibarettir.

3 Efendim, sen o güzeller sultanısın ki güzellik pazarında Yusuf-ı Sâni gönüllü olarak ardında yer alır.

4. ‘aceb mi hāṣiye yazsa ğubārī ḥaṭṭ ile ḥaṭṭuñ
begüm mecmū‘a-i ḥüsnüñ kitāb-ı pür-ma‘ānīdür
5. anuñla eglenür gönüm anuñla dinlenür cānum
ġam-ı dilber dīl ü cānuñ ḳadīmī yār-ı cānıdur
6. degüldür penbe-i dāġ-ı belā mecnūn-ı ‘ışk oldum
başumda her biri bir murġ-ı miḥnet āṣiyānıdur
7. tenümden kūy-ı miḥnetde hemān bir üstüḥvān ḳaldı
o da ḥalkuñ melāmet oklarınuñ bir nişānıdur
8. bu ebyāt-ı şafā-baḥşuñ sevādı gerçi zulmetdür
velī ma‘nī-i rengīni şarāb-ı zindeġānīdür
9. bulunmaz degme deryāda bu bir dürr-i ma‘ārıfdür
alınmaz degme ma‘denden bu bir yāḳūt-ı kānīdür
10. ġazel şanmañ bunu bir tuḥfe içün ḥayretīnüñ bu
gönül mülkinden ehl-i ‘ışka bir hoş armaġanıdur

112.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. künc-i miḥnetde baña ġuşşa vü ġam yār yèter
gönlümi eglemege münis ü ġam-ḥvār yèter
2. şubḥa dek her gece göz yummayuban ağladuġum
baña ger ‘aşık isem devlet-i bīdār yèter
3. bir iki gün bu fenā evde eger ādem isem
eşiġün itleri yārān-ı vefādār yèter

-
- 4 Beyim, güzelliġinin mecmuası manalarla dolu bir kitaptır; Gubārī [Abdurrahman Efendi ö.1566] (gubārī) yazıyla ayva tüylerine şerh eklese buna şaşılır mı?
  - 5 Sevgilinin derdi gönün ve canın eskiden beri ruh eşidir/sevgilisidir; gönüm onunla eğlenir, canım onunla dinlenir.
  - 6 Ben aşkın Mecnun’u oldum, başımdaki pamukların her biri gam yanıklarının sargısı deġil elem kuşlarının yuvasıdır.
  - 7 Miḥnet (sıkıntı) yolunda bedenimden kala kala bir kemik kaldı, o da halkın kınama oklarının hedefi olmuştur.
• tenümden: tenümde N9; ḳatımda GHB.
  - 8 Bu neşe bahşeden şiirimizin müsveddesi kapkaradır fakat gösterişli manası dirilik şarabının ta kendisidir.
  - 9 Bu her denizde bulunmayan bir marifet incisi, her mādende bulunmayan bir yakut yataġıdır.
• ma‘ārıfdür: ma‘ānīdür N9.
  - 10 Bu Hayretī’nin gönül mülkünden aşk ehline hoş bir armaġanıdır, bunu ġazel sanmayın.
• mülkinden: şehriden GHB.
  112. HD s. 164, N4-, N9 46^a, N15-, GHB-, P-.
  - 1 Gam ve keder sıkıntı bucaġında gönümü eğlendirmek için arkadaşı ve dert ortaġı olarak bana yeter.
  - 2 Eġer aşık isem her gece sabaha dek ağladıklarım bana uyanıklık devleti olarak kâfi gelir.
  - 3 Bu yokluk evinde bir iki gün insan olarak kalacaksam, vefalı dost olarak eşiġinin etleri bana yeter.
• yārān-ı vefādār: yārān u vefādār N9.

4. varmayam gülşene gülzâr-ı cinân olsa eger
baña geh gâh teferrüc ruḥ-ı dildâr yeter
5. cennet-i vaşla tama‘ étme inen ḥayretiyâ
‘âşık-ı şâdık isen ger saña dîdâr yeter

113.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ‘âşıka dilber selāmından selāmetler kıpar
ḥaḳ budur yoldaşlar çok dürlü ḥāletler kıpar
2. ‘ışk bir deryâ-yı bî-pâyāndur anda her nefes
bād-ı āhumdan benüm mevc-i melāmetler kıpar
3. şehrimüz bir gülşen-i ḥüsn ü melāḥatdur bizüm
çok lebi gonce yüzi gül serv-kāmetler kıpar
4. etseler seyrân için ol serv-kāmetler kıyām
fitneler ḳalkar ayağ üzre kıyāmetler kıpar
5. bir zarāfet gülsitānıdır bu yerler ḥayretî
şad-hezārân bülbül-i bâğ-ı belāgatlar kıpar

114.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. hîç sirke teşne olana āb ile bir midür
ḥall eyle müşkilüm ya şarāb ile bir midür
2. lutf eyle lutf-ı tab‘uḥa lāyık ne ise dē
ābuḥ letāfeti ya türāb ile bir midür

-
- 4 Cennet bahçesi olsa da o gül bahçesine gitmeyeyim zira bana ara ara ferahlanmak için sevgilinin yanağını yeter.
• gülzâr: firdevs N9. geh gâh: gâh gâh N9. rûḥ-ı: der-i N9.
  - 5 A Hayretî, cennete kavuşmaya tamah etme, sadık bir âşık sana dîdâr (seyri) yeter.
  113. HD s. 165, N4-, N9 46a, N15 58a, GHB 42b, *P-.
  - 1 Yoldaşlar, hak budur ki sevgilinin bir selamıyla âşık için esenlikler ve çok türlü haller ortaya çıkar.
  - 2 Aşk engin bir denizdir ki onda her an ah rüzgârım sebebiyle kınanma dalgaları coşar.
• melāmetler: melāḥatler N9.
  - 3 Bizim şehrimiz birçok gonca dudaklı, gül yüzlü ve servi boyluların zuhur ettiği güzellik ve tatlılığın gül bahçesidir.
  - 4 O servi boylular gezinti için ayağa kalksalar (türlü) fitneler çıkar, kıyametler kopar.
• için: idüp GHB.
  - 5 Hayretî, buralar (öyle) bir zerafet gülistanıdır ki belagat bağının yüz binlerce bülbülü (bu yerden) neşet etmiştir.
• belāgatler: letāfetler N9.
  114. HD s. 165, N4-, N9 46b, N15 58b, GHB 43a, *P-.
  - 1 Susamış olan için sirke ya da şarap suyun yerini tutar mı? O halde benim müşkülümü hallet!
  - 2 Lütfedip mizacının inceliğine layık olanı söyle, suyun letāfeti/inceliği toprak ile bir midir?
• âbuḥ: ânun GHB. türāb ile: şarāb ile GHB.

3. ʔab‘um ki ſāhbāz-ı ma‘ārif ſikārdur
hey devletüm hümāsı ğurāb ile bir midür
4. nuṭṭ-ı ſafā-fezām ile bir görme her sözi
cānā huzūr-ı rūḥa ‘azāb ile bir midür
5. ey cān ṭabībī ḳāfiyede bir durur velī
hiç hastaya ‘itāb cevāb ile bir midür
6. her ma‘nīsüz söz ile bu elfāz-ı ābdār
yā āb-ı hıẓr-ı zinde serāb ile bir midür
7. rūſen degül mi gün gibi mihr-i cihān-tāb
ey āfitāb-ı hüsñ seḥāb ile bir midür
8. yerden göge degül mi durur farkı bunların
bu āsumānī ḳubbe ḥabāb ile bir midür
9. çokdur ḳuşūrı sözlerümün gerçi **ḥayretī**
ḳaşr-ı behişt künc-i ḥarāb ile bir midür

115.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ehl-i ‘ıſḳa küfr ü imān bir olur
vaſl u hicrān derd ü dermān bir olur
2. mülk-i ‘ıſḳ içre ḳamu bay u gedā
bende-i fermān u sulṭān bir olur
3. zülf ü ḥaddün den cüdā ‘āſıḳlara
bāğ u bostān bend ü zindān bir olur

-
- 3 Benim şairlik kabiliyetim marifet doğanının avidir. Hey! Benim devlet hümmam karga ile bir olur mu?
♦ şāhbāz ma‘ārif ſikārdur: şāhbāz-ı ma‘ārif ſikārdur HD. hey: ey N9.
  - 4 Ey sevgili, neşeye neşe katan konuşmamı değme sözle bir görme; ruhun huzuru azab ile bir olur mu?
• nuṭṭ-ı ſafā-fezām: nuṭṭ-ı ſafā-fezā ile N9, N15.
  - 5 Ey can doktoru! İtāb ile cevab’ın kafiyeleleri aynıdır fakat hiç azarlamakla hastayı tedavi vermek bir olur mu?
  - 6 Ölümsüzlük suyu serap ile bir olmadığı gibi her manasız sözle bu nükteli lafızlar bir olmaz.
  - 7 Ey güzellik güneşi cihanı aydınlatan güneş ile bulutun bir olmadığı gün gibi açık değil mi?
• N9-.
  - 8 Bu mavi kubbe ile kabarcık arasındaki fark yerden göge kadar değil midir?
  - 9 A Hayretī, her ne kadar sözlerimin kusuru çok olsa da cennet köşkü ile virane bir midir?
  115. HD s. 166, N4-, N9 46^b, N15 58^b, GHB 43^a, *P 43^b.
  - 1 Aşk ehli için küfürle iman, kavuşmakla ayrılık, dertle derman birdir.
  - 2 Aşk ülkesinde tüm zengin ve fakir ile sultanın ya da kölenin buyruğu arasında fark olmaz.
‘ıſḳ içre: ‘ıſḳunḳa P.
  - 3 (Ey sevgili) zülfünden ve yanağından ayrı düşmüş âşıklar için bağ ve bostan ile zincir ve zindan bir olur.

4. ‘āşıkā cev̄r ü cefā mihr ü vefā
kahr-ı cānān luṭf u iḥsāh bir olur
5. **ḥayretī** gibi ḥarābāt ehline
ṭāḳ u eyvān genc vīrān bir olur

116.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. maḥabbet bezminün dil menzilidür
mey-ı ‘ışkuḥ ḥıred lā-ya‘kılıdur
2. dökülsün dāne dāne eşk-i çeşmüm
maḥabbet mezra‘ının ḥāşılıdur
3. ṭarīḳ-ı ğamda başum bir ceresdür
dehānumda dilüm gūyā dilidür
4. rakībün ne çalar bezm-i belāda
gerekse biḥ kez ötsün çeng kılıdur
5. ölüm āsān olupdur **ḥayretiye**
bu ḥalkun gerçi ğāyet müşkilidür

117.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. seyrüm oldı dün gece ṭübāyı gördüm bir naẓar
çin seḥer ol serv-i ḥoş-bālāyı gördüm bir naẓar
2. kurtulup zulmetden açıldı biraz gönlüm gözüm
yine ol māh-ı cihān-ārāyı gördüm bir naẓar

-
4. Âşığa sevgilinin kahrını ve eziyet etmesi sevgi ve vefa gösterip iyilik ve cömertlikte bulunması arasında fark olmaz.
  5. Hayretî gibi meyhane ehline gösterişli köşkler, tâklar, virane ve hazine fark etmez.
♦ genc vîrân: genc-i vîrân HD.
  116. HD s. 167, N4-, N9 41^a, N15 59^a, GHB 43^b, *P 43^b.
1. Gönül muhabbet meclisinin durağı, akıl aşk şarabının akılsızıdır.
2. Gözyaşım tane tane dökülsün ki muhabbet tarlasının mahsulüdür.
3. Gam yolunda başım bir çan, ağzımda dilim de (o çanın) dili gibidir.
4. Rakibinki bela bezminde ne çalacak isterse bin kez çalsın çeng telidir.
♦ çeng kılıdur: çük kılıdur HD.
  5. Halka gayet ağır gelse de, ölüm Hayretî’ye kolay gelir.
  117. HD s. 167, N4-, N9 41^a, N15 58^b, GHB 43^b, *P 43^b.
1. Dün gece gezintiye çıktığımda o Tuba (boyulu sevgiliyi) bir bakış olsun gördüm; tan ağarırken o güzel boyulu serviği (tekrar) bir bakış gördüm.
2. O cihanı süsleyen ayı tekrar gördüğüm için karanlıktan kurtuldum, biraz gözüm gönlüm açıldı.
• mâh-ı : mihr-i N9, P. yaylağı: yaylağı N9.

3. çün gelüp yaylaķı seyr êtdüm hemânâ fi'l-meşel
yêr yüzine cennetü'l-me'vâyı gördüm bir nażar
4. uş baņa ıağ üsti bâğ oldu bugün yoldaşlar
ol lebi ğonce gül-i ra'nâyı gördüm bir nażar
5. necde vardum şanki mecnûnı temâşâ eyledüm
hayretî-i vâlih ü şeydâyı gördüm bir nażar

118.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yâr çün gül gibi her hâr ile seyr-i bâğ êder
sîne bâğın lâleler gibi ser-â-ser dâğ êder
2. üstüh^vânum tîğ-i reşk ile olur şad-pâre âh
çün belin dendân-ı mâhîden kemer kucmağ êder
3. ol hümâ tal'atlu dilber gelse miñnet-hâneme
bir hevâyîdür henüz konuşmadın uçmağ êder
4. kendü kanum kendü perverdem geçerken göz yaşı
ben ğubârı âsitânunđan senün ırmağ êder
5. ne onulmaz derd olur bu derd-i hicrân ey tabîb
hayretî bî-çâreyi ne öldürür ne sağ êder

119.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine istikbâle çık ey cân ki cânânum gelür
yine pâk et hânenî ey dil ki mihmânum gelür

-
- 3 Gelip yaylayı dolaştığım zaman bir bakışta sanki yeryüzündeki cennet yurdunun bir benzerini gördüm.
  - 4 A yoldaşlar, bugün o gonca dudaklı güzel gülü bir bakış olsun görüşüm bana dağ üstü bağ oldu/yaralarım merhem oldu.
• ıağ: dağ N9, N15, P.
  - 5 Şaşkın ve meczup Hayretî'yi bir bakış görünce Necid çölüne varıp Mecnun'u seyretmiş gibi oldum.
  118. HD s. 168, N4-, N9 41a, N15 59a, GHB 43b, P 43b.
  - 1 Sevgili gül gibi her diken ile mesireye çıktığı zaman gönül bağını lâleler gibi baştan başa yarayla yanıklarla doldurur.
  - 2 Ah! Sevgilinin belini balık dişi kemer sardığı için kıskançlık kılıcı kemiklerimi parça parça ediyor.
  - 3 O hünüz bir yerde sebat etmemiş olan hüma yüzlü sevgili benim hüznler kulübeme gelse konuşmadan uçar gider.
• hümâ: kamer P. henüz: ki ol P.
  - 4 Kendi kanım ve canımdan bildiğim gözyaşım ben toprağı senin eşîğinden uzaklaştırır.
  - 5 A doktor, bu ayrılık derdi ne onulmaz derttir; biçare Hayretî'yi ne öldürür ne sağ bırakır.
  119. HD s. 168, N4-, N9 41b, N15 59b, GHB 44a, P 44a.
  - 1 A can haydi karşılamaya çık ki sevgilim geliyor; a dil evini temizle ki misafirim geliyor.

121.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. her nefes hem-dem-i zâğ ol yüri elden ne gelür
‘andelîbünden ırâğ ol yüri elden ne gelür
2. beni yakmağa od ol meclisini yadların
müstenîr eyle çerâğ ol yüri elden ne gelür
3. ğam degül ben öleyin derd-i firâk ile şehâ
sen hemân dünyede sağ ol yüri elden ne gelür
4. kanda seyr eyler isen eyle hemân gül gibi tek
alnı açuk yüzi ağ ol yüri elden ne gelür
5. zâğ ile tıldı cihân gülşeni çün **hayretiya**
bülbul-i bâğ-ı ferâğ ol yüri elden ne gelür

122.

Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gönül her mübtelâ kim ‘âşık-ı dîdâr olur
bağrı başlu gözi yaşlu işi âh u zâr olur
2. ‘âşık isen kâr-ı dünyâdan berî ol gel beri
nâbe-kâr olmaz maḥabbet erleri bî-kâr olur
3. seng-i cevri mîve-i mihr ü maḥabbet bilmeyen
bâğ-ı ‘ışk içinde siz şanman ki ber-ḥördâr olur
4. tâc u destâr ile şûfî taylasânın ‘arz eder
rinde ammâ elde bir tesbîḥ tutmak ‘âr olur

---

121. HD s. 169, N4 22^a, N9 42^a, N15 59^b, GHB 44^a, P 44^a.

1 (A sevgili!) Bülbulünden uzak, her nefeste karga ile samimi olarak yürü, devam et; elden ne gelir?

• her: bir GHB.

2 Beni yakmaya ateş olup başkalarının meclisini aydınlatan bir kandil ol yürü, elden ne gelir?

• ol od: od ol GHB.

3 Ey padişah! Benim ayrılık acısı ile ölmem gam değil, yeter ki sen dünyada sağ salim yaşa, elden ne gelir?

4 Nerede gezersen gez yeter ki gül gibi alnı açık yüzü ak olarak yürü, elden ne gelir?

• gül gib: GHB.

5 A Hayretî cihan güllüğü kargalarla doldu, (sen) ferağat/huzur bağının bülbulü olarak yürü devam et, elden ne gelir?

122. HD s. 170, N4-, N9 42^a, N15 60^a, GHB 44^b, P 44^b.

1 A gönül! Sevgiliye âşık olmuş her müptelânın bağrı yaralı, gözü yaşlı işi de ah edip ağlamak olur.

• ey gönül: ey gönlüm GHB.

2 Âşık isen dünya işini bırak, beri gel! Muhabbet erleri işe yaramaz olmaz, işsiz olur/dünyaya kayıtsız olur.

3 Sıkıntı taşını güneş ve ay meyvesi olarak bilmeyen kişinin aşk bahçesinde mutlu olacağını sanmayın.

4 Sofu kimse, takke, sarık ve taylasanını sergiler fakat (gönül ehli) rint elde bir tesbih tutmaktan ar eder.

• N9, N15, GHB, P-.

5. hey nêce tâc u nêce destâr u nêce taylasân
kendü başı ‘ışk yolında kişiye bâr olur
6. ‘âşık isen nâ-murâd ol nâ-murâd ol nâ-murâd
‘âşıka ancak murâd olan rızâ-yı yâr olur
7. êy şoran erbâb-ı ‘ışkı benden âhir bunların
kimini oda yakarlar kimisi ber-dâr olur
8. **hayretî**-veş yêtürüp kendüyi hayrân olmayan
tekye-i ‘ışk içre şanman vâkıf-ı esrâr olur

123.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dëdüm êy şûh cefâ ise hemân ancak olur
dëdi bî-çâre hâfâ ise hemân ancak olur
2. tayanana ‘ışka êrer menzile dëdüm işidüp
dëdi bir pîr ‘aşâ-y-ısa hemân ancak olur
3. buldı dil künc-i ferâgatde kanâ‘at gencin
bu fenâ evde gînâ ise hemân ancak olur
4. gam yerüz kan içerez bezm-i mahabbetde müdâm
‘âşıka zevk u şafâ ise hemân ancak olur
5. fakr ile izi tozun gözlerine sürme edin
hayretî kühl-i cilâ ise hemân ancak olur

-
- 5 Hey! Ne takke ne sarık ne de taylasan! Aşk yolunda kendi başı bile kişiye yük olur.
• kişiye bâr olur: kişiye bir bâr olur N9.
  - 6 Âşık isen (sevgili dışında bir şeyden) tat almayı isteme; âşığın muradı ancak sevgilinin rızasının (kazanmak) olur.
• ‘âşık isen nâ-murâd ol: ‘âşık isen hayretî gel N9, N15, GHB; ‘âşık isen bu cihânda P.
  - 7 Ey benden aşk erbabının (durumunu) soran kişi, bunların kimini ateşte yakarlar kimini de darağacına asarlar.
• Bu beyit GHB’de bir sonraki şiire sarkmış hâlde bulunmaktadır. benden: hâlin P.
  - 8 Hayretî gibi kendinden geçip hayran olmayan kişinin aşk dergâhında sırlara vakıf olacağını sanmayın.
• N9, N15, GHB-.
  123. HD s. 171, N4-, N9 42a, N15 60a, GHB 44b, P 44b.
  - 1 “Ey sevgili! Cefa ancak bu kadar olur.” dedim, “Ey zavallı! Hata ancak bu kadar olur.” dedi.
• şûh: dōst N9, N15, GHB, P.
  - 2 “Aşka dayanan menzile ulaşır.” dedim, bir pir “Olacaksa ancak böyle olabilir.” dedi.
  - 3 Gönül ferağat köşesinde kanaat hazinesini buldu bu fena evde zenginlik ancak bu kadar olur.
• gencin: GHB-. gînâ ise: ‘inâyet GHB.
  - 4 Biz aşk meclisinde daima gam yeriz, kan içeriz; âşığa zevk ve sefa ancak bu kadar olur.
  - 5 A Hayretî! Fakirlik ile o sevgilinin yolunun tozunu gözlerine sürme edin; bir sürme ancak bu kadar olur.

124.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ol güzeller pādīshāhı kim hayālî bendedür
menzili cānumdadur nēte-ki cānum tendedür
2. tūr-ı mūsīdūr tenüm gönümde nūr-ı 'ışk-ı pāk
şol tecellî nārıdur kim vādî-i eymentedür
3. cüst ü cū êt yāri sen bu ev bu yabandur dēme
ēy gözüm yaşı şu kim cūyendedür yābendedür
4. bulımazsın istemezsen geşt édüp her gūşeyi
gerçi ēy tālīb yine maṭlūbuñ olan sendedür
5. pādīshāham dēse sulṭānum 'aceb mi **hayretî**
āsītān-ı devletünde bir kemīne bendedür

125.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'ışka kıl olalı gönüm bu ḥalāyıkdan kaçır
merd olan nā-maḥrem ile āşınālıktan kaçır
2. rişte-i peyvende sūzen gibi göz dikmez gönül
şanki 'īsî-i mücerreddür 'alāyıkdan kaçır
3. künc-i fūrkatde ğam-ı dilberden olmaz dil berî
kişi ğurbetde kaçan yār-ı muvāfıkdan kaçır
4. 'āşık incinse cefādan bil vefādan dūrdur
yār 'āşıkdan kaçan kaçsa yaraşıkdan kaçır

---

124. HD s. 171, N4-, N9 42^b, N15 60^a, GHB 44^b, P 45^a.

- 1 O güzeller padişahı ki canım bedenimde olduğu müddetçe sureti bende olup konağı canımdır.
• niteki: nitekim N9, GHB.
  - 2 Bedenim Tur dağı, gönümde saf aşkın nuru ki Eymen vadisindeki tecelli ateşi gibidir.
  - 3 Ey gözyaşım, "bu ev ıssızdır." deme, sen sevgiliyi ara; nitekim arayan bulur.
♦ yaşı: taşı HD. yābendedür: yabandadır HD.
  - 4 Ey talepkar kişi, her ne kadar talep ettiğin şey yine sende olsa da; her köşede aramayı istemezsen bulamazsın.
  - 5 A sultanım! Devletin kapısında zavallı bir köle olan Hayretî, ben de bir padişahım dese buna şaşılır mı?
125. HD s. 172, N4 22^a, N9 42^b, N15 60^b, GHB 45^a, P 45^a.
- 1 Gönüm aşka kul olduğundan beri halktan uzak durur; mert kişi namahrem ile dost olmaz.
• İkinci mısra GHB'de yoktur. gönüm bu: bu gönüm N4, N15, GHB, P.
  - 2 Gönül, iğne gibi kavuşma ipine göz dikmez; inzivaya çekilen Hristiyanlar gibi dünya ile alakadar olmaktan kaçır.
• (İlk mısra GHB'de yoktur.)
  - 3 Gönül, ayrılık bucağında sevgilinin derdinen uzak kalamaz; kişi gurbetteyken tanıdık dosttan nasıl kaçır?
  - 4 Cefaya rıza göstermeyen âşığın vefa (görmekten de) uzak olduğunu bil, nitekim sevgili ne zaman âşıktan kaçsa (âşığı kendisine) layık bulduğundan kaçır.
• dūrdur: dūr olur N4, N9. 'āşıkdan: 'āşık da GHB.

5. ittiḥād-ı ma‘nevî kesb êde gör èy ḥayretî
şûretâ maḥbûb olan elbette ‘âşıkdan kaçır

126.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. münevver kıldı âfâkı cemâlün mihr-i lâmi‘dür
benüm vîrâneme şalmadı pertev bu ne ṭâlî‘dür
2. gönül abdālına ḥvân-ı vişâlün olmadı rûzî
geçinür gam yemekle rûz u şeb dervîş kâni‘dür
3. sürerse ol bût-i çînün eşiginden seni a‘dâ
gönül kûyında eglengil ki arzû‘llâhı vâsi‘dür
4. bahâyim-ṭab‘ olan ‘âmî ne bilsün bâdenün nef‘in
berü şun anı èy sâķî ki ol insâna nâfi‘dür
5. naşîhatle bizi maḥbûb u meyden kesmek istersin
kelâmun nâşîhâ her yerde gûyâ naşş-ı kâṭi‘dur
6. eger lâ-şey degülseñ gel ğubâr ol èy ten-i lâşe
çün âḥîr cümleten eşyâ yine aşlına râci‘dür
7. götürme gel dile èy ḥayretî cân u gönül râzın
ki her bir sır ki işneyni tecâvüz êtdi şâyi‘dür

---

5 A Hayretî! Moralini yüksek tut! Sevilen kişi görünüşte elbette âşıktan kaçır.
• êdegör: êderler GHB.

126. HD s. 172, N4-, N9 42^b, N15 60^b, GHB 45^a, P 45^a.

1 Güzellik güneşinin parlaklığı ufukları aydınlattı, (fakat) benim viranemi ısıtmadı, bu nasıl talih!
• bu ne: kaldı N9, N15, GHB; gitdi P. benüm vîrâneme: dil-i vîrânuma HD^l. şalmadı pertev bu: pertev şalarsa özge HD^{s2}.

2 Gönül abdalına kavuşma sofran nasib olmadı; o gece gündüz gam yiyerek geçinen kanaatkar bir dervîştir.
• kâni‘dür: lâmi‘dür GHB.

3 Düşmanlar seni o Çinli güzelin eşiginden kovarsa gönül mahallesine git, Allah’ın arzı geniştir.
• a‘dâ: düşmen N9, N15, GHB, P. arzullah vâsi‘dür: arz râbi‘dür GHB.

4 A saki! Hayvan tabiatlı olan basitler şarabın faydasını ne bilsin; gel, o insana faydalı olan şarabı sun.
• nâfi‘dür: dâfi‘dür GHB.

5 Ey nasihatçi! Sanki sözlerin ayetmiş gibi her yerde bizi sevgili ve şaraptan ayırmak istersin.

6 Ey işe yaramaz bedenim, eğer bir şey değilsen gel toz ol çünkü bütün cüzler sonunda yine asıllarına dönerler.
♦ gel: GHB-. cümleten eczâ: cümleten eşyâ HD, N9, N15, GHB.

7 A Hayretî! Gel can ve gönül sırrını dile getirme çünkü iki kişiyi aşan her sır yayılır.
• işneyni: işneyne GHB. êtdi: ide GHB.

127.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gedā dēyen baṇa devletlū ḥānum yok mıdur
yohsa ben ādem degül miyem ya cānum yok mıdur
2. tūtalum dūnyā senündür ya benüm de dūnyede
çaḳ bütün dūnyā deger bir yār-ı cānum yok mıdur
3. pīr-i çarḥuṇ tūtalum şem'-i cihān-efrūzı var
yā benüm aḥmed gibi bir nev-cüvānum yok mıdur
4. oluban bed-nām-ı 'ālem gerçi yaḳdum neçe dāḡ
olmadum mı şāh-ı ḡam nām u nişānum yok mıdur
5. ḥayretīyem dökme gel yok yere ḳanum yerlere
pādişāhum n'ola ḳul oldumsa cānum yok mıdur

128.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bu fenā evde vefādan görmedüm ašlā eşer
bunca yaşlar yaşadı ḥattā ağardı çeşm-i ter
2. sen gerek luṭf et gerek ḳahr eyle baṇa ey şanem
her ne kim gelse ḥudādan bilürem ben ḥayr u şer
3. şaḳlayup tīr-i ḥavādişden vücūd-ı pākūñi
yeridür tutsun felek ḳarşuṇa çarḥı bir siper

---

127. HD s. 173, N4-, N9 43a, N15 61a, GHB 45a, P 45b.

- 1 Ey bana dilenci diyen, benim devletli sultanım yok mu? Yoksa ben insan değil miyim, benim canım yok mu?
- 2 Diyelim ki bütün dünya senindir ama benim de bu dünyada bütün dünyaya değer bir sevgilim yok mudur?
• tūtalum: dutalum N15. ya benüm de: ya benüm ne GHB.
- 3 Feleğin pîrinin cihanı aydınlatan bir güneşi varsa; pekâlâ, benim Ahmet gibi bir sevgilim yok mu?
♦ mihr-i: şem'-i HD, şems-i GHB. tūtalum: dutalum N15.
- 4 Âlemin kötü şöhretlisi olup sayısız dağlar yaktımsa da gam padişahı ismiyle şöhret bulmadım mı?
- 5 Padişahım! Gel yok yere kanımı yerlere akıtma, (ben zavallı) Hayretî'yim, ne var kul oldumsa, benim canım yok mu?
♦ cānum: ḳanum HD, N9, N15, P.

128. HD s. 173, N4 23a, N9 43a, N15 61a, GHB 45b, P 45b.

- 1 Yaşlı gözlerim, ağarınca kadar yaşlar yaşadı fakat bu kötü evde asla dostluktan bir eser göremedim.
• ašlā: hergiz N4, N9, N15, GHB, P. bunca: şunca N15; neçe GHB. ḥatta: çatdı GHB.
- 2 A put gibi güzel! Sen bana ister iyilik et istersen ḳahr; hayır ve şerden (başıma) ne gelirse ben onu Allah'tan bilirim.
- 3 Felek yuvarlak bir kalkanla siper alıp senin temiz vücudunu havadis oklarından sakınsa yeridir.
• tutsun: dutsun N15, P. ḳarşuṇa çarḥı bir: üstüne bir çarḥ-ı GHB.

4. ağlamakdan döndi bir girdāba düşmüş mūya ten
göreyin şimden gērü nār-ı maḥabbet nem yaḳar
5. **ḥayretī** ehl-i hüner çokdur velī ‘ayb olmasun
görmedüm ben kimse ‘aybın görmemek gibi hüner

129.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. sūz-ı dilden ḳorḳaram āh étmege ‘ālem yanar
ḳār erkān u ṭoḳuz eflāk u yēdi yem yanar
2. néce yanam yaḳılam yārāna bilmem derdümi
kim dem ursam sūzişümden gūş eden ādem yanar
3. baḡrumuñ zaḥmı oñulmağa ne çāre ey ṭabīb
k’āteş-i sūz-ı derūnumdan benüm merhem yanar
4. gözlerüm yaşına ḡarḳ iken gören āhum odın
dēr görüñ bī-çāre hem deryāya düşmüş hem yanar
5. uçururlar bāl ü per yandurmada pervāneyi
oda yansun **ḥayretī** şol cān ki andan kem yanar

130.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. sīne tennūrunda dil kim āteş-i rūşen yaḳar
bir fenā abdāla beñzer gūyiyā külḥan yaḳar
2. od urur dehre ḳoma āh étmesün dil ey ḥıred
verme bir dīvāneye āteş şaḳın ḥırmen yaḳar

-
- 4 Ağlamaktan bedenim girdaba düşmüş bir kıla döndü. Şimdi göreyim bakayım! Aşk ateşi neyimi yakacak.
  - 5 Hayretî, hüner sahipleri çoktur fakat, ayıp olmasın, ben kimsenin kusurunu görmemek gibi hüner görmedim.
  129. HD s. 174, N4 23a, N9 43a, N15 61a, GHB 45b, P 45b.
  - 1 Âlem ve dört unsur, dokuz felek ve yedi deniz gönlümün ateşinden yanar diye ah etmeye korkuyorum.
  - 2 Dostlara derdimi nasıl söyleyeyim, yürek yangınımı kime anlatacak olsam dinleyen kişi yanıyor.
• derdümi: ḥālümü P.
  - 3 A tabip! Yürek yangınının ateşinden merhem (bile) yanarken bağırumın yarası nasıl iyileşsin?
• sūz-ı derūnumdan: söyündürmeden GHB.
  - 4 Ah ateşimi gözyaşlarım arasında görenler: “Şu denize düşmüş zavallıya bakın! Denize düştüğü hâlde yanmaya devam ediyor!” derler.
• görüñ: gören N4, N9; ‘aceb P.
  - 5 A Hayretî! Pervaneyi kolunu kanadını yaka yaka uçururlar; ondan az yanan can ateşlerde yansın.
• uçururlar: uçurursa N9, uçurursın N15, hiç uçurma GHB.
  130. HD s. 175, N4 23a, N9 43b, N15 61b, GHB 45b, P 46a.
  - 1 Sine tandırında parlayan bir ateş yakan gönül, külhanı yakan kötü bir abdala benzer.
  - 2 Müsade etme! Gönül, ah edip dünyayı ateşe vermesin! Ey akıl! Sakın bir divaneye ateş verme ki harmanı yakar.

3. yandurur pervâne par par şem'e per pervā yemez
germ olup mey meclisinde şanki pīrāhen yaķar
4. hūsnūnūn bir pertevi çok cān u dil pertāb eder
bir tecellī āteşi biñ tūr u biñ ey men yaķar
5. yanmada yanumda uçurma iñen pervāneyi
hayretī cān yandurur cānā ol ancak ten yaķar

131.

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. n'eylerem ben gülşeni kūy-ı nigārum var yeter
nağme-i bülbul ne lāzım āh u zārum var yeter
2. gāh geh tāb-ı teb-i hicrānı teskīn étmege
'ārızı vaşfında şī'r-i ābdārum var yeter
3. seyr-i gülzār eylesün ol kanlu yaşımdan benim
kendü ğam-ḥānemde açılmış bahārum var yeter
4. ğam degül olmazsa yērüm merġzār-ı kūy-ı yār
anda dil adlu benim bir murġ-ı zārum var yeter
5. **hayretī**em ben ne var yoġ ise fūls-i aḥmerüm
sīnede ey ḥvāce dāġ-ı bī-şümārum var yeter

-
- 3 Pervane, muma kanadını korkusuzca, alev alev yandırır; sanki şarap meclisinde coşmuş da gömlek yakıyor.
• par par: per per N15, GHB. mey: GHB-.
  - 4 Bir tecelli ateşinin bin tur ve bin ey men vadisini yakması gibi güzelliğinin parıltısı sayısız can ve gönülden aydınlatır.
• GHB-.
  - 5 Yanma yarışında pervaneyi hiç yanımda uçurmaya kalkma; Hayretî canını yakar, o ise ancak bedeni yakıyor.
  131. HD s. 175, N4-, N9 43b, N15 61b, GHB 46a, P 46a.
  - 1 Ben gülşeni ne yapayım, sevgilimin mahallesi yeter; bülbulün nağmesi lazım değil, ah çekip inlemelerim bana yeter.
  - 2 Ayrılık ateşinin hararetini dindirmek için (sevgilinin) yanağını vafeden (su gibi) akıcı şiirim bana yeter.
  - 3 O sevgili benim kanlı yaşımla (sulanıp boyanmış) gül bahçesinde dolaşsın, kendi gam evimde açılmış olan çiçeğim bana yeter.
• ol: il N4, N9.
  - 4 Ey hoca! Sevgili mahallesinin çayırında yerim olmasa (da) gam değil; benim orada dil/gönül adlı inleyen bir kuşum var, yeter.
  - 5 Ey tüccar! Ben Hayretî'yim; kızıl mangırım yoksa ne var; göğsümdeki sayısız yaralarım bana yeter.

132.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. bilsem yine cānumdan ayıran beni kimdür
göz göre revānumdan ayıran beni kimdür
2. kahr ile sürüp kendü efendim kapusından
zulm ile mekānumdan ayıran beni kimdür
3. bir bülbül-i hoş-nağme iken kendü demüimde
gülzār-ı cinānumdan ayıran beni kimdür
4. yoğ ise eger hıdmet-i şāhīde kuşurum
sulṭān-ı cihānumdan ayıran beni kimdür
5. ok gibi atup **hayretiyā** yine yabana
ol kaşı kemānumdan ayıran beni kimdür

133.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. leb midür bu sākıyā cām-ı bezm-ārā mıdur
söz midür bu bimezem ya rāḥ-ı rūḥ-efzā mıdur
2. dökülür şalınuğınca şīvelerden mīveler
naḥl-i dil-keş mi bu yā rab ya kad-i bālā mıdur
3. dostum maḫsūdun öldürmek durur 'āşıqları
yoḥsa ḥüsnün muḫtezāsı nāz u istiḡnā mıdur
4. mātemün mi var nedür eksük degül nālişlerün
yā senün ēy dil sürüduḡ āḥ u vāveylā mıdur

---

132. HD s. 176, N4-, N9 43b, N15 62a, GHB 46a, P 46a.

- 1 Yine beni canımdan ayrı düşüren, göz göre göre ruhumdan ayıran kimdir bir bilsem?
- 2 Beni öz mekânım olan (sevgilinin) kapısından kahr ile sürüp zulümle ayıran kimdir?
- 3 Hoş nağmeli kendi hâlinde bir bülbül iken, beni cennet bahçemden ayıran kimdir?
- 4 Padişaha hizmetimde kusurum olmadığı hâlde beni cihan sultanımdan ayıran kimdir?
- 5 A Hayretî! Beni yine ok gibi yabana atıp o yay kaşlımdan ayıran kimdir?

133. HD s. 177, N4-, N9 43b, N15 61b, GHB 46a, P 46b.

- 1 A saki! Bu dudak mı yoksa meclisleri süsleyen bir kadeh mi; bu söz mü yoksa ruh bağışlayan bir şarap mı, bilmiyorum.
• leb: mey GHB.
- 2 Sevgili salındığı zaman nazlı edasından/dillerden meyveler dökülür/şiiirler yazılır; acaba bu cazibedar bir fidan mı yoksa uzun boylu (sevgili) mi?
- 3 A dostum! Kastın âşıkları öldürmek mi yoksa güzelliğinin gerektirdiği naz ve istiğnayı mı (yapıyorsun).
• öldürmek durur: öldürmek midür N9. yoḥsa: naḥl-i N15, naḥl u GHB.
- 4 A dil/gönül matem mi var ki inlemen eksik olmuyor, yoksa ah ve vaveyla senin şarkın mı?

5. men' edersin vech-i zībādan bizi ey muttakī
ahsen-i takvīme inkār eylemek takvā mıdur
6. kara mıdur görinen başındaki şeyhün 'aceb
bilmezem ya bir muhaşşılsuz kırı sevdā mıdur
7. her sözün cān gūşına bir gevher-i yekdānedür
bilmezem ey hayretī gönün senün deryā mıdur

134.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. luṭf'et unutma bendeni himmet zamānıdır
kim fevt olur efendi bu furşat zamānıdır
2. gel ben gedāyı eyleme mahrūm u nā-ümīd
herkes murāda erdi gānīmet zamānıdır
3. devründe erdi pāye-i 'ālīye her kişi
alçağda koma bendeni rif'āt zamānıdır
4. hengām-ı 'ıyş u mevsim-i şādī erişdi gel
koma beni 'anāda 'ināyet zamānıdır
5. tīmār eyle derdüme ey cān ṭabībī kim
bīmār olan gönüllere şıḥḥat zamānıdır
6. āfāk içinde her kişi hoş-dil fakīri de
koma marīz-i fāka ifākat zamānıdır
7. iğmāz kılma zaḥmuma merhem maḥallidür
ihmāl etme ḥastaya şerbet zamānıdır
8. yok senden özge kimsecügüm bir mededsüzem
rahm eyle derdmendüne şefkat zamānıdır

5 Ey muttakī (sofu)! Bizi güzel yüzlüye bakmaktan men ediyorsun, yaradılışın en güzelini saklamak/inkar etmek takva mıdır?

• zībādan: aḥsenden N15. muttakī: müdde'î N15.

6 Şeyhin başında görünen kara mıdır, yoksa ortaya çıkmamış kuru bir sevda mıdır?

7 A Hayretī, her sözün can kulağına yekpare bir inci (küpedir); yoksa senin gönlün derya mıdır, nedir?

134. HD s. 177, N4-, N9 44a, N15 62a, GHB 46b, P 46b.

1 Efendi! Himmet zamanı geldi, bu fırsattır elden kaçır, kulunu unutma.

2 (A sevgili) herkesin murada erdiği ganimet zamanında gel, ben zavallıyı mahrum ve ümitsiz bırakma.

3 Senin devrinde herkes yüksek bir mevkiye gelmişken kulunu alçakta bırakma, terfi zamanıdır.

4 İşret vakti, sevinç mevsimi geldi. İyilik zamanıdır, gel beni meşakkatte bırakma.

5 A can tabibi! Hasta gönüllere sıhhat zamanıdır. Gel, derdime derman ol.

6 Her yerde her kişi hâlimden memnun. İyileşme zamanıdır, fakiri (kulunu) yoksulluk hastalığında bırakma.

7 Yarama merhem ihtiyacını görmezden gelme, hastanın şurup vaktidir, ihmâl etme!

8 Senden başka kimsesi olmayan bir çaresizim. Şefkat zamanıdır, dertli (kuluna) merhamet et.

9. redd  tme ben de bende-i d r nenem senün
 ek s ye-i  ab le him yet zam nıdır
10. ben n -t v n   asker-i  am eyledi zeb n
at  al meded d n üstüme c r et zam nıdır
11. ol dest-g r  ald  ayaklarda **hayret **
 ahum  al lik eyle mürüvvet zam nıdır

135.

F  il t n f  il t n f  il t n f  il n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  fit bum gün gibi  arz-ı cem l  t günde bir
s ye-ve   am zulmetin gel p y-m l  t günde bir
2. gündüzüm sensüz  eb olmuşdur gel  y gün yüzlü y r
başa bu f r at  ebin r z-ı vi  l  t günde bir
3. vaşl ile ben  ara gönlünün g nin   d eyleyüp
  metin a y r-ı bed-mihr n hil l  t günde bir
4. derd-i hecr nle meded öldüm ben  y   s -nefes
gel benim her bir dem m bir m h   s l  t günde bir
5.  omasun b -d d-ı hicr n ile d d ötsün sağa
hayret  ol   h-ı hüsne  arz-ı h l  t günde bir

136.

F  il t n f  il t n f  il n
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. c n m  yandurdu n r-ı intiz r
  met m l m  tdi b r-ı intiz r

-
- 9 Ben de senin kadim hizmet arın m, beni reddetme! Himaye zamanıdır, beni himayene al.
• redd  tme ben de: ra m eyle başa N15. ben de bende-i : ben bende-i GHB.
  - 10 Gam askerleri ben zavallıyı perişan etti, yetiş, atını sal, üstümde döndür, atıl nlık zamanıdır.
• at  al meded: at  aluban N9.
  - 11 Ey padişah! Ayağa düşen Hayret 'ye yardımcı ol, iyilik yapma vaktidir, yücelik göster.
  135. HD s. 178, N4-, N9 44b, N15 62b, GHB 46b, P 47a.
  - 1 Güneşim! Sen de güneş gibi günde yüzünü göster. Her gün gel, bu gam zulmetini gölge gibi ayaklar altına al.
  - 2 Ey güneş yüzlü sevgili, gündüzüm sensiz geceye dönmüştür. Gel, benim için bu ayrılık gecesini her günde kavuşma g n ne  evir.
  - 3 Ben kara gönlünün g n n  vuslat ile günde bir bayram edip, kötü karakterli düşmanın belini hilal gibi b k.
  - 4 Ey  sa nefesli, ayrılı ının derdi ile öldüm, medet! Günde bir gel! Benim bir anımı bir aya, bir yıla çevir et.
  bir; bir HD.  ld m: aldum N15.
  - 5 Hayret , o padişaha günde bir h lini arz et ki seni ayrılık zulm nde bırakmasın, yardım etsin.
  136. HD s. 179, N4-, N9 44b, N15 63a, GHB 47a, P 47a.
  - 1 Bekleyi in ateşi canımı yaktı, yükü belimi b kt .

2. hem-demüm āh oldı yārum derd ü ğam
hem yērüm sensüz diyār-ı intizār
3. kandasın gel olmadın ēy serv-ḳad
eşk-i çeşmüm cūybār-ı intizār
4. gel eriş kim derd-i ser vèrdi bize
ēy lebi mey-gün ḥumār-ı intizār
5. mevtden dahı eşeddür ḥaḳ bilür
ehl-i ‘ışḳa rūzgār-ı intizār
6. sen gidel’den kem degül ēy seng-dil
cām-ı dilden inkisār-ı intizār
7. cān u dil āyīnesinden ḥāşılı
gitmedi bir dem ğubār-ı intizār
8. ēy yüzi gül nèçe bir ben bülbulün
yèri sensüz ola ḥār-ı intizār
9. ḳandadur n’eyler dèr isen ḥayretī
kārı zār u yèri ğār-ı intizār

137.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ehl-i ‘ışḳı şīve-i la‘l-i şeker-ḥā öldürür
hey ne ḳavm olur ki bunları mesīḥā öldürür
2. meşhedeinde bitmeye nergisden özge bir giyāh
şol şehīd-i ‘ışḳı kim ol çeşm-i şehlā öldürür
3. rūḥının ola maḳāmı ‘arş-ı a‘lādan yüce
şīve ile her kimi k’ol ḳadd-i bālā öldürür

-
- 2 Ah arkadaşım, dert ve gam dostum, bekleyiş ülkesi memleketim oldu.
  - 3 A servi boylu neredesin? Gözyaşım ırmak olmadan gel.
  - 4 A kırmızı dudaklı, bekleyişin sersemliği başımızı ağrıttı, gel yetiş.
  - 5 Hak bilir, aşk ehline bekleyiş rüzgârı/zamanı ölümünden daha şiddetlidir.
  - 6 A taş kalpli, sen gittiğinden beri gönül kadehinden bekliyiş kırıklığı eksik olmadı.
  - 7 Anlayacağın, bekleyiş tozu can ve gönül aynasından bir an olsun gitmedi.
  - 8 A gül yüzlü, sensiz ben bülbulün yeri ne zamana kadar bekleyiş dikenini olacak.
• ḥār-ı: pür-ḥār GHB.
  - 9 (A sevgili) Hayretî nerededir dersen; işi ağlamak yeri de bekleyiş mağarasıdır.
  137. HD s. 180, N4-, N9 45^a, N15 63^a, GHB 47^a, P 47^a.
  - 1 Aşk ehlini şeker çiğneyen dudağının şivesi öldürür; bunlar öyle bir kavimdir ki (ölüleri diriltten) Mesih bunları öldürür.
• öldürür: aldurur (N15’de tüm beyitlerde bu imla ile yazılmıştır).
  - 2 Şehitliğinde nergisten başka bir bitki bitmesin, çünkü aşk şehitlerini o baygın (bakışlı) göz öldürür.
  - 3 O yüce boylu edasıyla kimi öldürürse, ruhunun makamı arşı aladan yüce olsun.
• ḳadd-i: serv-i P.

4. umaram kim ‘âlem-i ma‘nîde ola rûhı şād
ğam bucağında şunu kim derd-i sevdā öldürür
5. **hayretî**yi gel bugün öldür begüm ferdâyı kıo
kim sen öldürmezsen anı tîğ-i ferdā öldürür

138.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. nevbahār oldı gönül şöhet-i şahbā demidür
ya‘nî gül mevsimidür cām-ı muşaffā demidür
2. oldı ihyā kamu emvāt-ı nebātāt-ı zemîn
nefes-i bād-ı şabā şanki mesîhā demidür
3. tağıdup yār ruhı üstine sünbüllerini
dédi eyyām-ı bahār oldı vü sevdā demidür
4. bahr-i ‘ışka şalalum fülk-i dili n’olsa gerek
nevbahār oldı sefer mevsimi deryā demidür
5. seyr eder gülşeni boyun kulağ açmış güller
gel gel bülbül-i şeydā ki temāşā demidür
6. vā‘izi dinleme ‘ıyş eyle perî-rûlar ile
dîve aldanmadı şunlar ki zarîf âdemîdür
7. **hayretî** mevsimidür gūşe-i ğamdan çıka gör
‘âlem-i ‘ıyş u şafā gülşen ü şahrā demidür

-
- 4 Gam bucağında her kimi sevda derdi öldürürse, mana âleminde ruhunun şad olacağını umarım.
  - 5 Beyim, gel, yarını bırak, Hayretî’yi bugün öldür; çünkü sen öldürmezsen onu yarının/zaman kılıcı öldürecek.
  138. HD s. 180, N4-, N9 44^b, N15 62^b, GHB 47^a, P 47^b.
  - 1 Gönül, ilkbahar geldi, şarap sohbeti vaktidir; yani gül mevsimidir saf kadehin zamanıdır.
• muşaffā: muşaffā N15.
  - 2 Yeryüzünün bütün cansız bitkileri hayatlandı, sabah yelinin esintisi sanki Hz İsa’nın nefesidir.
♦ zemîn: cihân HD, N15.
  - 3 Sevgili, yanağı üstüne sümbül (saçlarını) dağıtıp “Bahar geldi, sevdanın vaktidir.” dedi.
• ruhı: dağı N9.
  - 4 İlkbahar, sefer mevsimi, deniz vakti geldi, şimdi ne yapmak lazım? Gönül gemisini aşk denizine salalım.
  - 5 Açılmış, serpilmiş güller gül bahçesinde gezmede; gel ey çılgın bülbül, temaşa vaktidir!
• boyun kulağ: kulağ boyun P.
  - 6 Vaizi dinleme, peri yüzlüler ile eğlen; (incelik sahibi) zarif insanlar şeytanın hilesine kanmadılar.
  - 7 Hayretî! Eğlence âleminin, gül bahçesi ve kırların vaktidir; gam köşesinden çıkagör.

139.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. her ne nâvek dile ol ğamze-i dil-dûz urur
şevk u zevk atına tûrmaz yine maḥmûz urur
2. tîğ-i ğam yaralarından aṇa dil ḳan aĝlar
ol şeker ḥande ile yaramuza tûz urur
3. ehl-i diller görüben ḥaṭṭı ğubârın dediler
ḳapmaĝa ğöñlini ḥalkuñ ğözine toz urur
4. ṭaṇlaram ben eriyüp yerlere geçmez nêce buz
ol ğüneş yüzlü ḳaçan şîve ile buz urur
5. çok ṭolanma ḳapusın ḥayretî pervâne gibi
âteşîdür şaḳın ol şem'-i şeb-efrûz urur

140.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. yine ben ğöz ğöre cānumdan ayrıldum müselmānlar
beni aĝlaṇ ki cānānumdan ayrıldum müselmānlar
2. 'aceb midür ğözüm yaşı benüm āb-ı revān olsa
boyı serv-i ḥırāmānumdan ayrıldum müselmānlar
3. cihānda ḥiç baṇa ölmekden özge ḳalmadı çāre
meded ben ḥasta dermānumdan ayrıldum müselmānlar
4. vücūdum mülki başlasun ḳo vîrān olmaĝa yap yap
çü ben ol genc-i pinhānumdan ayrıldum müselmānlar

---

139. HD s. 181, N4-, N9 45^a, N15 63^b, GHB 47^a, P 47^b.

- 1 O ğönül delen yan bakışın ğönle attığı her ok durmadan şevk ve zevk atını mahmuzlar.
• nâvek: nâvek ki N9, N15, GHB, P. dile ol ğamze-i dildûz: ki dile ğamze-i dildûze GHB. zevk: fevk GHB. tûrmaz: durmaz N15, P.
- 2 Ğönül gam kılıcının yaralarından o (sevgiliye) kan aĝlarken o, tatlı ğülüşiyle yaramıza tuz basıyor.
- 3 Ğönül sahipleri ğubârî ayva tüylerini görünce "ĝönüllerini kapmak için halkın ğözüne toz atar" dediler.
- 4 O ğüneş yüzlü sevgili edalı bir şekilde buzları kırdığında eriyip yerlere geçmeyen buzları ayıplarım.
- 5 Hayretî, (sevgilinin) kapısında pervane gibi çok dolanma o geceyi aydınlatan ateşli bir mumdur, kendini sakın.
• şeb-efrûz: dil-firûz N9. ṭolanma: dolanma N15, GHB.

140. HD s. 182, N4-, N9 45^a, N15 63^b, GHB 47^b, P 47^b.

- 1 Ey Müslümanlar, ğöz ğöre ğöre canımdan, sevdiğimden ayrıldım; benim için aĝlayın.
- 2 Ey Müslümanlar, servi boylu, edalı sevdiğimden ayrıldım; gözyaşım aksa buna şaşılır mı?
- 3 Ey Müslümanlar yetişin! Ben hasta, (sevdiğimden) dermanımdan ayrıldım; cihanda bana ölmekten başka ḥiç çare ḳalmadı.
• ḳalmadı çāre: çāre ḳalmadı N15, GHB, P.
- 4 Ey Müslümanlar, ben o gizli hazineyden (sevdiğimden) ayrılmışım; bırakın, varlığım yavaş yavaş viran olsun.

5. baḡa raḥm eyleyüp kâfir müselmân ağlasa ṭaḡ mı
bugün ol nâ-müselmânumdan ayrıldum müselmânlar
6. dil ü cân kişverin yağmaya vèrdi ‘asker-i miḡnet
çün o devletlü sulṭānumdan ayrıldum müselmânlar
7. ‘aceb mi ḡayretî gibi gezersem zâr u ser-gerdân
şaşurdum yolumı ḡānumdan ayrıldum müselmânlar

141.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. anladuḡ bildüḡ mi ḡiç şāḡā nelerdür ḡāzîler
nefsine ḡul olmayan şāḡānelerdür ḡāzîler
2. bu bisāṭ-ı ‘ışḡ içinde dāyimā at oynadup
şāḡlar māt edici ferzānelerdür ḡāzîler
3. nūş edüp ḡum-ḡāne-i şāḡīde ḡayret bādesin
kendüden geçmiş birer mestānelerdür ḡāzîler
4. dem-be-dem bu rûbeh-i dünyā-yı dünüḡ ḡīlesin
anlayup aldanmayan şîrānelerdür ḡāzîler
5. oldılar gencîne-i mā‘nāya mesken her biri
şûretā gerçi birer vîrānelerdür ḡāzîler
6. bezm-i rezm içinde bî-pervā yürür pervāneyüz
ḡayretî bî‘llāhi dē pes ya nelerdür ḡāzîler

-
- 5 Ey Müslümanlar, bugün o kâfir (sevgilimden) ayrıldım; kâfir, Müslüman (herkes) bana acıyıp ağlasa buna şaşılır mı?
  - 6 Ey Müslümanlar, o devletli sultanımdan ayrıldığım için sıkıntı askeri gönül ve can ülkesini yağmaladı.
♦ virdi: vardı N9. Bu beyit N9 ve P’de beşinci sıradadır. • kişverin: ‘askerin GHB.
  - 7 Ey Müslümanlar, padişahımdan ayrılıp yolumu şaşırdım; (şaşkın) Hayretî gibi başı dönmüş hâlde ağlayarak gezersem buna şaşılır mı?
• GHB’de ikinci mısra yoktur.
  141. HD s. 182, N4-, N9 45^b, N15 64^a, GHB 48^a, P 48^a.
  - 1 Ey sultan, hiç gazilerin kim olduğunu anladın mı; onlar nefesine kul olmayan şahane (kimseler)dir.
  - 2 Gaziler, daima bu aşk düzlüğünde/tahtasında at oynatıp şahları mat eden vezirlerdir/ârif kimselerdir.
  - 3 Gazilerin her biri, sultan meyhanesinde gayret şarabını içip kendilerinden/benliklerinden geçmiş sarhoşlardır.
  - 4 Gaziler, her zaman bu alçak dünya tilkisinin hilesini anlayıp aldanmayan aslanlardır.
• şîrānelerdür: ferzānelerdür: N15.
  - 5 Gaziler gerçi görünüşte birer harabedirler; fakat her biri mana hazinesine mesken olmuştur.
  - 6 Hayretî, Allah için tastamam söyle, gaziler cenk meydanında korkusuzca yürüyen pervanelerden başka nedir?
• bî-pervâ yürür pervānedür P: bî-pervâ birer pervānedür HD, N9, N15; pîrümle yanar pervāneyem GHB.

142.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. her okı kim nişāna o kaşı kemān atar
cānlar nişāne olmağ için aña cān atar
2. toğrı olunca kişi atarmış yabana çarh
görmez misin ki okı dem-ā-dem kemān atar
3. şinsa 'aceb mi cām-ı dil etfāl-i hādişāt
seng-i belāyı baña üşür her zamān atar
4. cān kişverini almağa bir pādişā diker
dil şehrine her okı ki ol şeh nişān atar
5. ergürmedi nişāneye bir kez murād okın
yillar durur ki **hayretī** gerçi nişān atar

143.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şem' ile tutuşmağı pervāne benden öğrenür
yanmağı göynüklüler gerçi ki andan öğrenür
2. h^vāce kapusın dağı bilmez tıfıldur sevdüğüm
şīve bābın bilmezem ey h^vāce kandan öğrenür
3. benden öğren şan'at-i 'ışkı gel ey şūfī ki çün
'ādet-i meşhūrdur bilmez bilenden öğrenür
4. şan'at-i derd ü belā çekmekde üstād oldu dil
'āşık olan gerçi fi'l-cümle bu fenden öğrenür
5. 'ālem-i hayretde şeydālanmağı ey **hayretī**
şöyle hayrānsın ki her dīvāne senden öğrenür

142. HD s. 183, N4-, N9 45^b, N15 64^a, GHB 48^a, P 48^a.

- 1 Canlar, o yay kaşlının hedefe attığı her oka nişan olmak için can atarlar
- 2 Felek doğru kişiyi yabana atarmış, daima eğri yayın doğru oku attığını görmüyor musun?
- 3 Küçüklü büyüklü olaylar toplaşıp hep birden bela taşlarını bana atarken gönül kadehi kırılrsa buna şaşılır mı?
- 4 O şah, gönül şehrini hedef alıp attığı her oku can ülkesini ele geçiren bir padişah yapmıştır.
• diker: gerek N15. ki: kim N15, P.
- 5 Hayretī, her ne kadar yıllardır nişan alsa da bir kez olsun murat okunu hedefe ulaştıramadı.

143. HD s. 184, N4 23^a, N9 47^a, N15 64^a, GHB 48^a, P-.

- 1 Âşıklar, her ne kadar yanmayı pervaneden öğrenirlerse de; pervane muma yanmayı benden bellemişti.
• tutuşmağı:dutuşmağı N4, N15.
- 2 Ey hoca, daha mektep kapısını bilmeyen küçük sevgilim, naz kapısını bilmem ki nereden öğrenmiş?
- 3 Ey sofı, gel, aşk sanatını benden öğren; meşhur âdettir çünkü bilmeyen bilenden öğrenir.
- 4 Gönül dert ve bela sanatında usta oldu, zaten âşık olan bu ilmi iyice öğrenir.
• şan'at-ı derd: şan'at ol derd GHB. oldu dil: GHB-. olan: olmak GHB.
- 5 A Hayretī! Öyle bir hayransın ki her divane hayret âleminde kendinden geçmeyi senden öğrenir.

144.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. baña bu bendi ğam-ı zülf-i dil-āvīz geçer
ğazabı ğamze-i hūn-rīzūñ inen tīz geçer
2. aylandursa ne var 'arşa-i hūsn içre müdām
kendi husrev ruḥı gül-gūn şacı şebdīz geçer
3. yok durur bir daḥı husrev gibi şīrīn-güftār
nēceler gerçi ki bu 'arşada pervīz geçer
4. çārsū-yı dil ü cān içre ḥaṭı reyḥāncı
gözi kaşşāb u leb-i la'li şeker-rīz geçer
5. yemedi zerrece dünyā ğamını **hayretiyā**
bu cihān içre şu kim şāḥib-i perhīz geçer

145.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum destün den olan let baña devlet yeter
darb-ı serdeste başumda efser-i 'izzet yeter
2. bir levendem ben yaraşmaz baña dībā vü ḥarīr
dem-be-dem kana boyanmaḥ cismüme ḥil'at yeter
3. büstān-ı kūy-ı dilberde yedüğüm taşlar
var ise fī'l-cümle zevḫum mīve-i cennet yeter
4. dostum cismümde her bir zaḥm-ı pür-hūnuñ senün
bezm-i ğamda gönlüme bir sāğar-ı 'işret yeter

---

144. HD s. 184, N4 22^a, N9 47^a, N15 64^b, GHB 48^b, P-.

1 Bu bağı bana gönlü cezbeden saçının gamı geçirdi; kan dökücü yan bakışının gazabı çok keskin bilinir.

2 Kendi Hüsrev, olarak bilinen Sevgili, *Gülgün* yanağıyla *Şebdīz* saçını güzellik arsasında eğlendirse buna şaşılır mı?

• aylandursa: atlanursa N4. hūsn: 'ışq N15. kendi: kendü N4.

3 Niceleri bu dünyada hükümdar diye anılsa da senin gibi tatlı sözlü bir sultan yoktur.

4 Gönül ve can çarşısında ayva tüyleri Reyhân (ustası bir hattat), gözü kasap ve kırmızı dudağı da şekerçi olarak bilinir.

• ḥaṭı: şacı N9.

5 A Hayreti! Şu cihanda perhiz sahibi olarak bilinen kişi dünya gamına zerrece üzülmeydi.

145. HD s. 185, N4 23^b, N9 47^a, N15 64^b, GHB 48^b, P-.

1 Dostum, senin elinden yediğim dayak bana devlet olarak yeter; alaca değneğin darbesi başıma yücelik tacı olarak yeter.

• olan: iren GHB.

2 Ben ipeklilerin kendisine yakışmadığı bir levendim, daima kana boyandığım, bedenime hilat olarak yeter.

3 Eğer zevk sahibiysem, sevgili mahallesinin bağında yediğim taşlar cennet meyvesi olarak bana yeter.

4 A dostum, senin bedenimde açtığın her bir kanlı yara, gam meclisinde içki kadehi olarak gönlüme yeter.

5. **ḥayretî**-i vālih ü ḥayrāna dest-i dostdan
gāh geh ṭoyınca let yēmek zihī ni‘met yēter

146.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. düşmenüm ḥandān u ben giryān olam lāyık mıdur
her dem ol şādān u ben nālān olam lāyık mıdur
2. hoş geçe sāyenḍe her laḥza kara yüzlü rakīb
sāye-veş ben ḥāk ile yeksān olam lāyık mıdur
3. şuna ol her derdi yok nā-merde vaşlı şerbetin
ben belā küncinde bī-dermān olam lāyık mıdur
4. ère düşman menzil-i maḳşūdına ben dostlar
vādī-i ḥayretde ser-gerdān olam lāyık mıdur
5. ère ‘īd-i vaşla her ḳurbāna lāyık olamayan
ḥayretî geṇ yērde ben ḳurbān olam lāyık mıdur

147.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Ḥafīf + + - - / + - + - / + + -

1. beni yakdı firāk-ı ‘arız-ı yār
ve ḳinā rabbenā ‘azābu’n-nār
2. fūrḳat içre sevād-ı dīdelerüm
oldı gūyā seḥāb-ı lū’lū’-bār
3. bu elem bārı ile dirlikden
yeg diler dil ölümünü şad bār

---

5 Şaşkın ve kendinden geçmiş Hayretî’ye ara ara dost elinden doyısıya yediği dayaklar, pekala, yeter.

• ṭoyınca: doynca N4, N15.

146. HD s. 185, N4 23^b, N9 47^a, N15 64^b, GHB 48^b, P-.

1 Düşmanım her zaman neşeli ve mutlu olsun ben ağlayıp inleyeyim, bu yakışık alır mı?

2 Kara yüzlü rakip her an gölgende sefa sürsün, ben ise gölge gibi yerle bir olayım, bu yakışık alır mı?

3 O (sevgili) her dertsiz nâmerde kavuşma şerbetini sunarken benim bela bucağında dermansız kalmam layık mıdır?

• şuna: suna N15. ol: GHB-.

4 Dostlar! Düşman istek menziline ulaşırken, benim hayret vadisinde perişan olmam adalet midir?

5 A Hayretî, kurban (olmaya)/yakınlığa layık olmayan her kişi kavuşma bayramına ererken, benim yabanda kurban olmam adalet midir?

• ben: GHB-.

147. HD s. 186, N4-, N9 47^b, N15 64^a, GHB 49^a, P-.

1 Yârin yanağının ayrılığı beni yaktı. *Rabbimiz! Bizi ateşin azabından koru.*

2 Ayrılık derdiyle gözlerimin karası sanki inci yağdıran bir buluta döndü.

• fūrḳat içre: fūrḳatünḍe N9, N15, GHB.

3 Gönül, bu elem yükü ile yaşamaktansa yüz defa ölmeyi tercih eder.

4. beni hāke ber-ā-ber etdi yine
bir bülend-ahter ü güneş-ruhsār
5. nevbahārum hazāna döndürdi
bir firākı hazān u vaşlı bahār
6. oldı cān tūtīsine guşsa kafes
oldı dil bülbüline mesken hār
7. cām-ı vaşlından érmez ise meded
öldürür **hayretī**yi derd ü humār

148.

Mef'ulü fā'ilātün mef'ulü fā'ilātün
Muzārī' -- + / - + -- / -- + / - + --

1. dil-teşneyem ilāhī āb-ı zülāle érgür
fürkat şebinde ya'nī rüz-ı vişāle érgür
2. nār-ı celālün ile hākister olmadın ten
dīdār hākkı yā rab nūr-ı cemāle érgür
3. bu mihr-i cānı kırtar koma küsūf-ı gamda
mağşūd kevkebini burc-i kemāle érgür
4. bu dehr-i dūn elinden hāke ber-ā-ber oldum
kaldur elüm alup ol tāze nihāle érgür
5. zevk u şafā ile kıl bī-hūş **hayretī**yi
ey sākī-i maḥabbet gel bir piyāle érgür

-
- 4 Bir güneş yüzlü ve yüce bahtlı kişi beni yine yerle bir etti.
  - 5 Bir ayrılığı hazan ve kavuşması bahar olan (sevgili) baharımı hazana döndürdü.
  - 6 Keder, can papağanına kafes; diken, gönül bülbüline mesken oldu.
  - 7 Kavuşma kadehinden yardım gelmezse (bu) dert ve baş ağrısı Hayretī'yi öldürecek.
♦ vaşlından: vaslından HD.

148. HD s. 186, N4-, N9 47^b, N15 64^a, GHB 49^a, P-.

- 1 Allah'ım! Gönüm susuzluktan kavruluyor, beni zülal suyuna kavuştur, yani ayrılık gecesinde vuslat gününe ulaştır.
♦ şebini: şebinde HD.
- 2 Ey Rabbim! Bedenim celâlinin ateşiyle kül olmadan evvel, güzel yüzünün hakkı için, cemâlinin nuruna kavuştur.
- 3 (Ya Rabbî!) Bu can güneşini gam tutulmasından kurtar, dilek yıldızını kemal burcuna eriştir.
• kırtar: yâ rab N15.
- 4 (Ya Rabbî!) Bu alçak dünya beni yerle bir etti; elimden tut, kaldır, o taze fidana kavuştur.
- 5 A muhabbet sakisi, gel, bir kadehle sersem Hayretī'yi zevk ve sefaya eriştir.

149.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. eşigün taşı başumda benüm t̄ac-ı sa'ādetdür
ayağun toprağı iki gözümçün nūr-ı 'izzetdür
2. ferāğat hırkasına çekdi başın şol ki 'ālemde
güzel tutdı huzūr etti şafalar sürdi rāhatdür
3. mey ü maḥbūbdan men' eylemek rind-i naẓar-bāzı
erenler cānı-çün ey şūfī izhār-ı ḥamākatdür
4. ilāhī olmasun bir laḥza ḥālī akmadan yaşum
dil ü cān mezra'ın ser-sebz eder bārān-ı raḥmetdür
5. eşitdüm uşluluk sevdāsı var imiş dimāğun da
şaḫın ey ḥayretī va'llāhi bi'llāhi sefāhetdür

150.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey serv-ḳad döküp gözi yaşını cūybār
pāyuṇa düşdi eyledi āḫir seni kenār
2. akan şular degüldür eyā serv-i ḥoş-ḫirām
göz yaşları akıdur ayağuna kūhsār
3. yer yer görinen eşmeler ey nūr-ı 'ayn-ı mā
gözler durur ki göre seni uşbu merğzār
4. sen serv-veş ḫirāmı ḳaçan seyr edem dēyü
yıllar durur ki yol gözedür cümle şāḫsār

149. HD s. 187, N4-, N9 48^a, N15 65^b, GHB 49^a, P-.

1 (Ey sevgili!) Eşiğinin taşı başımda saadet tacıdır, ayak toprağın iki gözüm için yücelik sürmesidir.

• taşı: daşı N15.

2 Ferağat hırkasını başına çeken kişi âlemde güzel iş yapmış, huzuru bulmuştur; safalar sürüp rahat eder.

• hırkasına: güşesine N9. çekdi başın şol ki: şol ki başın çekdi N15. tutdı: dutdı N15.

3 Erenler hakkı için ey sofı! Şarap ve sevgiliyi görmeyi arzulayan rindi onlardan menetmek budalalık göstergesidir.

• cānı-çün: ḫaḳkı-çün GHB.

4 Allah'ım! Gönül ve can tarlasını yemyeşil eden rahmet yağmuru olan gözyaşlarım, bir an bile akmadan durmasın.

5 Aklında akıllılık hevesi olduğunu işittim. Ey Hayretî (bu) vallahi billahi akılsızlıktır, (öyle olmaktan) sakın.

• sefāhetdür: ḥamākatdür N15, GHB.

150. HD s. 187, N4-, N9 48^a, N15 65^b, GHB 49^b, P-.

1 Ey servi boylu! Irmak, gözyaşını döküp ayağına düştü de en sonunda seni kucakladı.

2 Ey salınan servi, (bu) akan su değildir, dağlar ayağına gözyaşı akıtmaktadır.

3 Ey suyun göz nuru, yer yer görünen pınarlar, bu çayırılığın seni görmek için (açılan) gözleridir.

4 Bütün ağaçlar, yıllardır sen servi salınışlıyı ne zaman seyredeceğim diye yol gözlerler.

• N9, N15, GHB-.

5. kan derledi görünce seni şāḥ-ı ergavān
yüz yerde baş çıkardı yüreginde her çenār
6. döğündi taşlar ile şular gitdi kendüden
çün ‘arızuñ şafāsını seyr ètdi èy nigār
7. söyler zebān-ı ḥāl ile enhār çağlayup
çaḳ çağıdur çenārlıgıñ èy serv-i gül-‘izār
8. kühsāra seyre gitdügün eşitdi ğālibā
tağlara düşdi gülşeni terk eyledi hezār
9. sen eller ile seyr ü teferrücdè **ḥayretī**
bülbul gibi ırāḫda ṭurup eyler āh ü zār

151.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. ‘ahdine ṭurmaz dirīğ ol serv-kāmet gec gelür
dostlar oldı yaḳīnüm kim kıyāmet gec gelür
2. karşı varur cān u dil şabr u qarār ètmez qarār
her kaçan kim bezme bir laḫza ol āfet gec gelür
3. büstān-ı ‘āleme èy serv-i gül-bārum benüm
sencileyin mīve-i bāğ-ı melāḥāt gec gelür
4. zāhidā gerçi saña bār-ı melāmet güç gelür
menzil-i ‘ışḫa velī ehl-i selāmet gec gelür

-
- 5 (Ey sevgili!) Seni görünce; erguvan dalı kan terledi, her çınarın yüreğinde yüzlerce baş verdi.
  - 6 Ey sevgili, yanağını berraklığını görünce taşlar döğündü, sular kendiliğinden aktı.
• taşlar: daşlar N15.
  - 7 Nehirler çağlayarak hâl diliyle “A gül yankalı servi! Çınar gibi (su kenarına gelmenin) tam sırası!” der.
♦ enhār çağlayup: çağlayuban şular N9, N15, GHB. çağ çağıdur çenārlıgıñ: çık çağıdur kenāra gel HD.
  - 8 Bülbül, senin dolaşmaya dağlara gittiğini işitmiş olacak ki gülşeni terk edip dağlara düştü.
• seyre gitdügün: gitdügün senün N15.
  - 9 (A sevgili!) Sen eller ile gezip tozarken Hayretî bülbül gibi uzaktan bakıp, ağlayıp inlemektedir.
• ṭurup: durup N15.
  151. HD s. 188, N4-, N9 48a, N15 65b, GHB 49b, P-.
  - 1 O servi boylu ne yazık ki sözünde durmayarak geç gelecek; a dostlar, kesinlikle anladım kıyametin kopması gecikecek.
• ṭurmaz: durmaz N15.
  - 2 O afetin meclise biraz geç kaldığı her an; gönlüm sabır ve tahammül gösteremez, canım onu karşılamaya gider.
  - 3 Ey gül saçan servim, âlem bahçesine senin gibi bir güzellik bağının meyvesi (elbette) geç gelir.
  - 4 Ey zahid, kınanmanın yükü sana zor gelir fakat selamette olmayı tercih edenler aşkın meziline geç ulaşır.
♦ güç: geç HD.

5. **hayretî**yi kılma red kim gülsitân-ı kûyuna
ancalayın bülbül-i bâğ-ı belâgat gec gelür

152.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. hey ne peliddür ki eyâ serv-i gül-'izâr
alçaklık ede kâmetüne öyküne çenâr
2. la'li lebüne ben nece teşbîh edem ki ol
bâğ-ı hüsünde olmaya bir dâne-i enâr
3. haţţuna benzerem dedügiyçün benefşenün
yüzün yere düşür yeridür eyle şermsâr
4. ergürse göklere yeridür başını güneş
kûyun gedâsı olmağ ile eyler iftiḥâr
5. hicrân odıyla uyarımaz dil çerâğını
gam tekyesinde **hayretî** gibi bir ihtiyâr

153.

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. ayağun toprağı ser-tâcumuzdur
eşiğün 'arşumuz mi'râcumuzdur
2. bulal'dan 'ışkuñun gencînesini
kamu mîr ü gedâ muḥtâcumuzdur
3. geçürüz âhumuz okın felekden
bu nüh şîşe bizüm umacumuzdur
4. nece olsun gönül mülki imâret
ḥarâmî gözlerün yağmacımızdur

- 5 (A sevgili) Hayretî'yi yolunun güllüğünden/gül bahçesi olan mahallenden geri çevirme, onun gibi bir belâgat bağının bülbülü zor bulunur.

• bülbül-i : mîve-i N9.

152. HD s. 189, N4-, N9 48^b, N15 66^a, GHB 49^b, P-.

- 1 Ey gül yanaklı servi! Alçaklık ederek boyuna öykünen çınar ne aşağılıktır!
• peliddür ki: pelîd olur ki N15.
  - 2 Güzelliğinin bağında bir nar tanesi olmayan lal taşını dudağına nasıl benzeteyim?
  - 3 "Ayva tüylerine benzerim" dediği için menekşenin yüzünü yere düşürüp utandırmanın yeridir.
• yüzün: yüzün N15.
  - 4 Senin mahallenin dilencisi olmakla övünen güneş, başını göklere kaldırsa hakkı var!
  - 5 Gam tekkesinde Hayretî gibi bir ihtiyar ayrılık ateşi ile gönül kandilini yakamaz.
153. HD s. 190, N4-, N9 48^b, N15 67^a, GHB 50^a, P-.
- 1 Ayak toprağın başımızın tacı, eşiğin ise arşımız ve miracımızdır.
  - 2 Aşkının hazinesini bulduğumuzdan beri, bey olsun dilenci olsun, herkes bize ihtiyacını arz eder.
  - 3 Ahımızın okunu felekten geçiririz, bu dokuz (kat) cam bizim nişan tahtamızdır.
  - 4 Harami gözlerin yağmacımızken gönül mülkü nasıl imar olsun?

5.  ar b t erlerinin   k-i p y 
bizüm  y   yret  ser-t cimumuzdur

154.

Fe' l t n fe' l t n fe' l t n fe' l n
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. be bu r m  llerid r bunda su and nlar olur
bu irem g l enid r murğ-  hoş-el  nlar olur
2. altun üsküflü yalın yüzlü güzel s k ler
 oh beti r  en  der  em'-i  ebist nlar olur
3. s   u s 'id    ayup n z ile s   il    der
be bu yerlerde ne hoş serv-i  ur m nlar olur
4. c n  atar c na  olu i  p  p  d k e m d m
bu da bir g  e durur bunda güzel c nlar olur
5. bir iki c r'a ile '   n alurlar kişinün
c n u dil   ret  der  fet-i devr nlar olur
6.  onca-ve  bülbül-i dil-besteler n    lin a ar
Çok güler yüzlü g   de g l-i  and nlar olur
7. bir  ar b t evid r her bucağın seyr  t  n
  yret  gibi n e v lih   hayr nlar olur

155.

Fe' l t n fe' l t n fe' l t n fe' l n
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. n e bir v rmeye el vuşlat-  c n n n e bir
n e bir yana fir    te ine c n n e bir

---

5 A Hayret , meyhane erlerinin ayak toprağı bizim ba tacımızdır.

154. HD s. 190, N4-, N9 48^b, N15 66^a, GHB 50^a, P-.

1 Burası Rumeli'dir bre! Burada söz ustaları olur. Burası hoş nağmeli kuşların bulunduğu cennetin g ll   d r.

• bunda: anda N9.

2 (Burada) altın üsküflü, yalın yüzlü sakiler, sohbeti aydınlatan gece kandilleri bulunur.

3 Bre bu yerlerde ne hoş yürüyüşlü serviler vardır ki el ayak okşayarak naz ile sakilik ederler.

• s   u: s    N9.

4 Bu (Rumeli)  arap içip  p    k e daima cana can katan güzel sevgililerin olduğu bir bucaktır.

5 (Bu Rumeli'de) bir iki yudum ile kişinin aklını ba ından alıp canı ve g nl  yağmalayan  fet-i devranlar olur.

6 (Burada) gonca gibi gönlü ba lı bülbüllerin gönlünü a an güler yüzlü açılmış çok gülen güller bulunur.

• dil-beste: dem-beste N9. g   de: GHB-.

7 (Burası  yle) bir meyhane yeridir ki hangi köşesini dola san Hayret  gibi nice hayran divanelerin olduğunu (görürsün).

• bucağın: g  esi N9; g  elerin N15, GHB.

155. HD s. 191, N4-, N9 49^a, N15 66^b, GHB 50^a, P-.

1 Ne zamana kadar sevgiliye kavuşmak nasip olmayacak, can ne zamana kadar ayrılık ateşinde yanacak?

• vuşlat: fu  at GHB.

2. nêçe bir an yuda derd ile firâuna gönül
nêçe bir ya dke bu dde-i giryân nêçe bir
3. nêçe bir bulmaya cem'iyet-i htr dil ü cn
nêçe bir ola aun gibi pern nêçe bir
4. nêçe bir od urasn cn u gönül hrmenine
nêçe bir yaşa beni âteş-i hrmn nêçe bir
5. nêçe bir yaralaya tg-i firâ ile beni
o ceflar kılıcı âfet-i devrn nêçe bir
6. nêçe bir ben ten-i b-cn gibi pejmürde olam
eyleye kendüyi ol cn gibi pinhn nêçe bir
7. nêçe bir togmaya 'lemde murdum necmi
başa göstermeye gün ol meh-i tbn nêçe bir
8. nêçe bir vd-i hicrna düşüp ser-gerdn
gezesin hyretiy b-ser ü smn nêçe bir
9. yr n kim oumaz mihr ü vef destnn
nêçe bir yazıla bu defter ü dvn nêçe bir

156.

Mef'ln mef'ln fe'ln
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. bahr ridi cm içmek gerekdür
arb- la'-fm içmek gerekdür
2. geçüp a u arasndan cihnn
oturup ub u m içmek gerekdür

-
- 2 Gönül ne zamana kadar ayrılık derdinle kan yutacak, ağlayan gözüm daha ne zamana kadar ya dökecek?
• yuda derd ile firâuna gönül: yudavuz derd ü firâunla mdm N9. yuda: dke N15.
  - 3 Gönül ve fikir danklg ne zamana dek sürecek, gönlüm ve canım ne zaman saçın gibi peran olacak?
  - 4 Can ve gönül harmanını ne zamana yandracaksn; bu harman ateşi beni ne zamana kadar yakacak?
  - 5 O cefalar kılıcı âfeti devran ayrılık kılıcı (ile) beni ne zamana dek yaralayacak?
  - 6 O (sevgili) ne zamana kadar kendini can gibi gizleyecek, ben cansız beden gibi ne zamana kadar peran olacağım?
• kendüyi: kendn N9.
  - 7 lemde muradıma eremeyiim ne zamana kadar sürecek, o parlak ay bana ne zamana kadar gün göstermeyecek?
• necmi: güneşi N15.
  - 8 Ey Hayret, hicran vadisine düşüp sarhoş ve peran hlde ne zamana kadar gezeceksin?
• b-ser ü smn: vlih ü hyrn N9.
  - 9 Sevgili a ve vefa destanını okumazsa bu defter bu divan ne zamana dek yazılacak?
• yazıla: aralana N9.
156. HD s. 192, N4-, N9 49^a, N15 67^a, GHB 50^b, P-.
- 1 Bahar geldi, kadehteki lal renkli şarabı içmek gerek.
  - 2 Cihanın akından karasını bırakıp, oturup sabah akşam içmek gerek.

3. hele eksüklünün anladuğı bu
bu eyyāmı tamām içmek gerekdür
4. dilersen kim olasın ğamdan āzād
müdām içmek müdām içmek gerekdür
5. bugünlerde hemīşe **hayretī**-vār
olup rüsvā-yı ‘ām içmek gerekdür

157.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dīvāne dil ki zülf ü zenaḥdan esīridür
gel gör bugün ki bend ile zindān esīridür
2. devrān içinde bend-i belādan mı kırtulur
şol mübtelā ki āfet-i devrān esīridür
3. 'ışkuḡa kul olalı gönül ğamdan ağlamaz
kimden ne derdi var şu ki sultān esīridür
4. mūr-ı za'īf ise daḡı 'ışkuḡa kul olan
bir pādīşāhdur ki süleymān esīridür
5. dil bağlamadı pīre-zen-i dehre **hayretī**
kocadı gitdi daḡı bir oġlan esīridür

158.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. vaşluḡla cümleten senüḡ ey cān el emdedür
miskīn gönül firāk ile dāyīm elemmedür
2. ben dem-be-dem kan ağlaram 'ālem taraf taraf
gülmeḡde oynamaḡdadur 'ālemde demmedür

---

3 Kusurlu kulun anladığı, bu günlerin tamamını içerek geçirmeli.

4 Gamdan kurtulmak istersen daima ama daima içmek gerek.

5 Bu günlerde Hayretī gibi âlemin rüsvası olup daima içmek gerek.

157. HD s. 192, N4 22a, N9 49b, N15 66b, GHB 50b, P-.

1 A sevgili! Gel gör ki saçının ve çene çukurunun kölesi olan divane gönül, bugün zincirlerle bağlı bir zindan esiri olmuştur.

2 Âfetidevran esiri olan şu müptela bela bağından dünyada kurtulur mu?

3 Gönül senin aşkına kul olduğundan beri gam yüzünden ağlamaz, sultanın esiri olanın kimden ne derdi olur?

4 O senin aşkına köle olan (gönlüm) zayıf bir karınca olsa da Hz. Süleyman'ın esiri olan bir padişahdır.

♦ pādīşā durur: pādīşāhdur HD, N15.

5 Hayretī, gönlünü dünya kocakarısına bağlamadı fakat bir oġlan esiri olarak kocadı gitti.

158. HD s. 193, N4-, N9 49b, N15 66b, GHB 51a, P-.

1 A can! Başkaları senin vuslatınla bütününüle dermana kavuştular, miskin gönül (ise) ayrılığınla daima elem çekmektedir.

2 Âlemde herkes her yerde gülmede, oynamada, işretleyken ben durmadan kan ağlarım.

3.   y c  n   tab  bi şöyle za   fem ki bilmezem
ben nıce zindeyem ya benüm c  n neremded  r
4. d    eli       ayağına   v  re g  n  l  m  z
  ol bir   hab  ba döndi ki ol c  m-ı cemded  r
5. f     ıtse **  hayreti  ** bizi   f    a ta   mıdur
olanca sırrumuz iki dill   k  lemeded  r

159.

F   il  t  n f   il  t  n f   il  t  n f   il  n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. c  n  m   mest eyleyen y  d-ı leb-i mey-g  ndur
z  r   den dil   andel  bin ol ru  -ı g  lg  ndur
2. gönülümün   eyd  l  ğ  n   ayb eylemen   ferh  d-v  r
bir lebi     r  n   a  ı leyl  ye     n mecn  ndur
3. dest-i k  hrından bu dehrün her kime k  n a  glasam
görürem benden beter anın da bağrı h  ndur
4. nev-res  de günceler bülbüllerin z  r eylemek
g  l    n-i dehr içre   y dil eskiden k  n  ndur
5. **  hayreti  **yi b  st  n-ı dehrde d  l  b-ve  
d  ne d  ne in  leden bu gerdi  -i gerd  ndur

160.

F   il  t  n f   il  t  n f   il  t  n f   il  n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. benden   y n  me y  ri c  n  numa       eyle var
bendeden ol     h-ı     l  -    numa       eyle var

-
- 3 A can tabibi!   yle zayıfım ki nasıl canlı (kaldığımı), canın bedenimde neremde olduğunu bilemiyorum.
• benüm: N9-.
  - 4 Avare gönlümüz aşkın ayağına d    eli Cem'ın kadehinde bulanana bir kabarcığa döndü.
  - 5 A Hayreti  , olanca sırrımızın bulunduğu iki dilli kalem bizim (sırrımızı) ufuklara/  leme a  ık etse buna şaşılır mı?
  159. HD s. 193, N4-, N9 49^b, N15 67^b, GHB 51^a, P-.
  - 1 Canımı mest eden, şarap renkli dudağın y  d  ma gelmesidir; gönül bülbülünü ise o gül renkli yanak ağlatır.
• y  d-ı leb-i: lepleri N9.
  - 2 Gönlümün   ıl  n  lı  n   ayıplamayın, nitekim o, Ferhat gibi, bir   irin dudaklı için   ıldır  mı  tır.
  - 3 Bu dünyanın k  hrından kime (  ik  yet edip) kan a  glasam; onun bağrının da benden beter kanlı olduğunu görürüm.
  - 4 A gönül! Yeni bitmiş goncaların, b  lb  llerini a  latması   lemin güllüğünde eskiden beri kanundur.
  - 5 Hayreti  'yi   lem ba  ında dolap gibi d  ne d  ne ineten bu feleğin dönüşüdür.
• d  l  b:     l  b N9, N15.
  160. HD s. 194, N4 22^a, N9 49^b, N15 67^b, GHB 51^a, P-.
  - 1 A mektup! Y  r   sevgilime, benden a  k eyle! Kulundan o   anı yüce   aha a  k eyle.

2. serv-i ser-keş gibi şol bir kimseye baş egmeyüp
kullarına merhabāsuz hānuma ‘ışk eyle var
3. hār-ı miḥnetde geçen aḥvālī bir bir şerḥ édüp
bülbulünden ol gül-i ḥandānuma ‘ışk eyle var
4. rūşen ét yanında hep ḥāl-i dil-i sūzānumı
yanarak ol şem‘-i nūr- eḫsānuma ‘ışk eyle var
5. ḥāşılı yerden göge minnet durur ben ḥākden
uç kanat bük ol meh-i tābānuma ‘ışk eyle var
6. dehr içinde baḫa bir kez ḥaḫ selāmın vėrmeyen
şīvesi çok āfet-i devrānuma ‘ışk eyle var
7. gerçi ol yıllar durur kim dēmedi bir kimseye
ḥayreti-i vālīh ü ḥayrānuma ‘ışk eyle var

161.

Mef‘ulü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ‘ayn-ı ‘ināyet ile baḫa bir nazar yeter
maḫşūd olan vefā ise uşbu ḫadar yeter
2. çok çok cefālar eyledüğün az vefā mıdur
ger ādem isem ol baḫa ēy verd-i ter yeter
3. miḥmān-ı ḥānḫāh-ı ḡam-ı ‘ışk olanlara
ḥūn-ı ciğer çekilse n’ola māḥazar yeter
4. ḫaçdukca dil kebūteri müjgānuḫ okları
ardından önine geçer anuḫ ērer yeter

-
- 2 Kimseye baş eḡmeyen dik başlı servi misali git ve kullarına merhabasız padişahıma aşk eyle.
  - 3 Git! Miḥnet dikeninde geçen halleri bir bir anlatarak bülbulünden o gülen gülüme aşk arz et.
  - 4 O nur saçan mumun yanında yanık gönlümün ḥālīn aydınlat/anlat! Yanarak aşkımı arz et.
  - 5 Hasılı, ben değersiz kul, yerden göge kadar minnet altındayım; kanatlan da uç git (ey mektup), o parlak ay (gibi sevgilime) aşk eyle.
  - 6 Git! Dünyada bir kez olsun bana Hak selamını vermeyen çok nazlı afetidevranıma aşk olsun.
  - 7 Gerçi o yıllardır kimseye “Git! Divane ve şaşkın Hayretī’me selam et.” demedi.
  161. HD s. 194, N4-, N9 50^a, N15 67^b, GHB 51^b, P-.
  - 1 Arzu edilen vefa ise; iyiliḡi gözeten göz ile bana bir bakış (baksan), bu kadarı yeter.
• ḫadar: ḫad GHB.
  - 2 A taze gül! Çok cefa etmen az vefa değildir; eḡer insan isem o bana yeter.
• isem ol bana: isek ol bize N9, N15.
  - 3 Aşk derdinin dergāhının misafirlerine ḥālīhazırdaki ciğer kanı ikram edilse ne çıkar?
• ḥūn: ḥvān N9, N15.
  - 4 Gönül güvercini kaçtıkça senin kirpik oklarının ona yetişip ardından önüne (saplanıp) geçmesi (ona bahtiyarlık olarak) yeter.

5. devlet nişanı **hayretiyā** başda ‘aşıkun
maḥbūbınun ayağı tozından eser yeter

162.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baş koşup zülfünle ḥaddün yine āl etmek diler
ben za‘īfün kāmētın var ise dāl etmek diler
2. rā gibi birbirine baş çatmış ebrūlar yine
var ise ben nā-tüvāna bir ḥayāl etmek diler
3. sūzdan yanar kebāb olur kebūter eltemes
her kaçan mektūb ile dil ‘arz-ı ḥāl etmek diler
4. dil lebinden şorsa esrār-ı dehānın dēr gören
bir delü loḡmāna ḥikmetden su’āl etmek diler
5. ‘aklı koyup ‘ışka uyal’dan gönül ey **hayretī**
mülk-i fānīden bekāya intikāl etmek diler

163.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kanda gitsen bile al yanunça ey dilber teber
kim yerinde sana çok yoldaşlık eyler teber
2. eller üzre tutsalar olsa ‘aceb mi mu‘teber
tiğünce yoldaş olup açdı nêçe eller teber

---

5 A Hayretî! Sevgilisinin ayak tozunun zerresi âşığın başına devlet nişanı olarak yeter.

• tozından: tozı GHB.

162. HD s. 195, N4-, N9 50^a, N15 68^a, GHB 51^b, P-.

1 Yanağın zülfünle iş tutmuş tuzak kurmak ister. Anlaşılan ben zavallının boyunu dal (gibi iki büklüm) etmek istiyor.

♦ var ise: benzer N9. zülfünle ḥaddün: zülfünce ḳaddün HD, N9, ḳaddünce zülfün N15.

2 Râ kaşların başlarını yine birbirine çatmış; anlaşılan zayıf kuluna (vuslatın) hayal olduğunu göstermek istiyor.

• rā gibi: rây-vâr N9, N15, GHB.

3 Gönül her zaman bir mektup ile hâlini arz etmek ister; fakat güvercin ateşte yanıp kebab olduğu için (mektubu sevgiliye) ulaştıramaz.

4 Gönül, dudağına ağzının esrarını sorsa, gören “ Delinin biri Lokman’a hikmetten soru sormak istiyor.” der.

5 A Hayretî, gönül aklı bırakıp aşka uyduğundan beri fani dünyadan ebediyete intikal etmeyi ister.

163. HD s. 196, N4 22^a, N9 50^b, N15 68^a, GHB 51^b, P-.

1 Ey sevgili! Nereye gidersen git yanına baltanı al çünkü yeri geldiğinde balta sana çok yoldaşlık eder/çok işine yarar.

2 Kılıcına yoldaş olup sayısız illeri fetheden balta, el üstünde tutulup, itibar görse şaşılır mı?

• tutsalar: dutsalar N4, N9, N15.

3.  y  anem dili  alar da ı naca dur gerçi kim
l k  tmi d r du  -y  seyfi hep ez-ber teber
4.   yle yüz v rd n  ki t   n  gibi sult num benüm
 an döküp şimden ger u ba lar keser ba lar teber
5. ** ayret ** benzer  azak bir r mili abd l s n
kim d   rmezsin elünden d yim  bir ter teber

164.

Mef  il n me   il n me   il n me   il n
Hezec + - - - - / + - - - - / + - - - - / + - - - -

1. benüm her d  -  s nem kim kızıl  ana boyan  dur
bel  da ıyla zeyn olmuş birer reng n  ak y  dur
2. yine g l gibi   h ne lib s-   l g ymi sin
benüm serv-i  ur m num güzeldür g y yara   dur
3. bah r-    sn n  a du ca a arsa  an mıdur her su
del  kanlu durur yaşum henüz da ı bulan  dur
4. er isen p re-zen dehre  ul olma  y dil abd l ol
 o  an ötsün  ana   lem h   incinme  al y  dur
5. egerçi ** ayret ** r sv  v   eyd y  gezer d yim
 ar b-      mestid r an   anman  ki f s  dur

165.

F  il t n f  il t n f  il t n f  il n
Remel - + - - - / - + - - - / - + - - - / - + - - -

1. Çeşm-i   n-r z n  u ından d deler giry n olur
hey ne z limsin ki her dem     n de  an olur

-
- 3 A heykel! Balta henüz bir nacakken kesmeye/gönül  elmeye bağlamı fakat kılıc duasını tastamam açığa çıkartmıştır.
  - 4 A sultanım! Öyle yüz verdin ki bundan sonra balta da, tıpkı kılıcın gibi, ba  kesmeye ba lar.
• döküp: döker N4, N9.
  - 5 A Hayret , taze bir baltayı elinden asla d   rmezsin, belli ki sen cesur bir Rumeli abdal s n.
  164. HD s. 196, N4-, N9 50^b, N15 68^a, GHB 52^a, P-.
  - 1 Benim göğsümdeki kızıl kanla boyanmış her bir yara bela da ıyla s slenm   birer renkli gelincik      dir.
  - 2 Yine g l gibi kırmızı,   h ne bir elbise giymi sin. Benim sal n n servim güzel olmuş, giy, yak  r!
  - 3 Henüz (kanla) bulanık olan gözyaşım hala deli-kanlıdır, senin g zelli  nin baharını hatırlad   a her tarafa sa  lsa şaşılır mı?
• her su: her  u HD; yaşum N15.
  - 4 Ey gönül! Er isen kocak r  dünyaya kul olma, abdal ol! Bırak   lem seni k nas n, (hepsi) köledir, hiç incinme!
  - 5 Hayret  a   şarabının sarho udur; daima rüsva ve divane h lde gezerse onu fasık sanmayın.
• f s  dur: ay   dur N15.
  165. HD s. 197, N4-, N9 50^b, N15 68^b, GHB 52^a, P-.
  - 1 Kan dökücü gözün sebebiyle (nice) gözler ağlar, hey ne zalimsin ki     n  her zaman kanlıdır.

2. nēce ‘arz edem ‘aceb sūz-ı dili dildāra ben
nāme göndersem kebūter eltemez biryān olur
3. ‘āşıqumdur ‘ışkum ile n’içün ölmez dēr imiş
ölmek āsān idi ammā arada hicrān olur
4. dēdüm ēy meh-rū n’ola mihr ü vefālar eylesen
nāz ile güldi dēdi ‘ālemlere destān olur
5. ēy kemān-ebrū ḥayāt-ı cāvidānī kesb eder
tekye-i ‘ışkuḥda her cān kim senūḥ kurbān olur
6. mısr-ı ḥüsn içinde bir yūsuf-cemāli kim görür
kul olur biḥ cān ile gönülüm ‘aceb sulṭān olur
7. şemme-i esrār-ı ‘ışkımdan kime şerḥ eylesem
ḥayretī-i vālih ü şeydā gibi ḥayrān olur

166.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. meminūḥ dil ḳadīmī ḳākeridür
ēşiḡi kelbidür ḥāk-ı deridür
2. düşel’den bend-i zūlfine meminūḥ
cihān dilberlerinden dil beridür
3. dehānında ḳoḳarken şīr-i māder
gönüller şaydınūḥ şīr-i neridür
4. otursa nāz ile şehbāz-ı vahşī
yürise lūtf ile kebk-i deridür

-
- 2 Ben gönül yangınımı sevgiliye nasıl arz edeyim! Mektup göndersem güvercin (yanar) kebab olur, iletmez.
  - 3 (O sevgili, Hayretî) “benim âşığımdır, niçin aşkım ile ölmüyor.” der imiş; ölmek kolaydı fakat arada hicran bulunuyor.
  - 4 A ay yüzlü “Biraz sevgi ve vefa göstersen ne olur” dedim; naz ile güldü ve “âlemlere destan olur.” dedi.
  - 5 Ey yay kaşlı, senin aşk dergâhında kurban olan her canlı ebedi hayatı kazanır.
• her: şol N9.
  - 6 Güzellik ülkesinde Yusuf yüzlü sevgiliyi gören gönlüm bin can ile kul mu olur yoksa sultan mı?
  - 7 Aşkımın esrarından kime azıcık anlatsam divane ve çılgın Hayretî gibi donup kalıyor.
• şerḥ: keşf N15.
  166. HD s. 198, N4-, N9 51^a, N15 69^a, GHB 52^b, P-.
  - 1 Gönül, Memi’nin eskiden beri kölesi, eşiğinin köpeği, kapısının toprağıdır.
  - 2 Gönül, Memi’nin saçının bağına düştüğünden beri cihan dilberleriyle ilgilenmez.
• düşelden: üşelden GHB.
  - 3 (Memi’nin) ağzı süt koktuğu hâlde gönül avlamada bir erkek arslandır.
• N9, N15, GHB-.
  - 4 Naz ile otursa vahşi bir doğan, lütf ile yürüse iri ve güzel sesli bir kekliktir.

5. nazîrin görmemişdür dahı gözler
begüm âdem degüldür ol perîdür
6. cemâli âfitâb-ı evc-i behcet
ki aña mihr ile meh müşterîdür
7. kaçan söz söylese biñ şîve ile
eridür yüregüm yağın eridür
8. hemân bu ğurbet elde yâdigârı
kulağumda sözi gevherleridür
9. yer edinmedüğümçün âsitânun
beni it gibi öldürsen yeridür
10. tarîk-ı ʿışk içinde hayretîyi
begüm hâlince görsen yol eridür
11. nedâmet erlerinün başı buğı
deliler haylınun ser-defteridür

167.

Mefâʿilün mefâʿilün feʿûlün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. meminün dil ʿaceb âvâresidür
ölümlü hastası bî-çâresidür
2. onulmasun қо gitsün dilde zaḥmum
kʼanun şemşîr-i ʿışkı yarasıdur
3. cihânda kabza-i kavş-i murâdum
meminün iki kaşı arasıdur
4. nece sevmeyeyin cân u gönülde
yürekler vaşlası cân pâresidür

5 Beyim! Gözler daha benzerini görmemiştir; o insan değil (olsa olsa) peridir.

• begüm: meger N9.

6 Güzelliği, güzellik göğünün güneşi olup güneş ve ay ona müşteri olmuşlardır.

• N9, N15, GHB-.

7 Ne zaman işveli bir söz söylese, benimyüreğimin yağın eritir.

8 Bu gurbet elde, elde kalan yadigârı ancak kulağımdaki söz incileridir.

9 Onun eşliğini yer edinmediğim için beni it gibi öldürsen yeridir.

• âsitânun: âsitânın N9, N15, GHB. öldürsen:öldürse N9.

10 Beyim! Hayretî'yi aşk yolunda bir görsen, kendi hâlinde bir yol eridir.

11 Pişmanlık erlerinin önderi; deliler sürüsünün reisidir.

167. HD s. 199, N4 22^a, N9 51^a, N15 68^b, GHB 52^a, P-.

1 Gönül Memi'nin avaresi mi yoksa çaresiz, ölümlü hastası mıdır?

• ölümlü: elemli N4, N15.

2 Bırak gönlümdeki yaram iyileşmesin çünkü o (sevgilinin) aşk kılıcının yarasıdır.

• қо gitsün: gerekmez N15. zaḥmum: zaḥmı N15.

3 Cihanda istek yayımın kabzası Memi'nin iki kaşının arasıdır.

4 Yürekler lokması, can parçası olan (Memi'yi) canıgönülde nasıl sevmeyeyim?

5. ağarmışdur şakalı **hayret**ün
tarīķun eski yüzi karasıdur

168.

Mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + --

1. meminün dil kadīmī bendesidür
ayaqda qalmış efgendesidür
2. beni vīrān eden düzdīde geh gāh
bakup bir göz ucuyla hāndesidür
3. bu gönlüm hānesini rūşen eden
çerāğ-ı 'arız-ı tābendesidür
4. kızarsa tañ mı benzi āfitābuñ
cemāli ayınun şermendesidür
5. sürūd-ı 'ışkı dinleñ **hayret**iden
bu bezmün ol da bir gūyendesidür

169.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. yād-ı la'lün dil-i bīmāra şafālar getürür
ēy tabīb-i dil ü cān ya'nī şifālar getürür
2. yanuma geldi gözüm yaşına rahm ètdi raķīb
başuma gör bu sitārem ne belālar getürür
3. şūfiyā bezm-i şāfāyı nece terk eyleyelüm
qalbümüz şāf edüben rūha şafālar getürür

---

5 (Bu) yolun eski yüzü karalarından olan Hayretî'nin sakalı ağarmıştır.

168. HD s. 199, N4-, N9 51^a, N15 69^a, GHB 52^b, P-.

1 Gönül Memî'nin kadim kulu, ayakta kalmış, düşkün âşığıdır.

2 Beni viran eden ara ara bir göz ucuyla attığı kaçamak bakışı ve kaçamak gülüşüdür.
düzdīde: derd ile N9.

3 Bu gönül evimi aydınlatan ışıldayan yanağının kandilidir.

4 (Memî'nin) güzellik ayının karşısında mahcub olan güneşin yüzü kızarsa buna şaşılır mı?

5 Aşk şarkısını Hayretî'den dinleyin; o da bu meclisin bir hanendesidir.

• gūyendesidür: hūnendesidür [h'ânendesidür] GHB.

169. HD s. 200, N4-, N9 51^b, N15 69^b, GHB 52^b, P-.

1 Ey can ve gönül hekimi, dudağını hatırlamak hasta gönlüme sefalar getirir, yani şifalar getirir.

• bīmāra: bî-cāna N15.

2 Rakip yanıma gelerek gözyaşıma acıdı; bu yıldızımın başıma ne belalar getirdiğini gör!

3 A sofı, kalbimizi saflaştırarak ruha neşe veren şarap meclisini biz nasıl terk edelim?

♦ bezm-i şāfāy: biz mey-i şāfı HD, N15, GHB. idüben: kılp HD.

4. felege vërme burayı dèdi kūyında görüp
dèdüm èy meh beni buraya bu rālar getürür
5. **hayretî** gelmez eli boş ayağın toprağına
māḥazar tuḥfe du‘ā ile senālar getürür

170.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şöyle yakdum cismümi gören kara geymiş şanur
egnüme bir hırka-i zerḳ u riyā geymiş şanur
2. na‘llerle şol kadar zeyn eyledüm cismüm gören
bir ḳalenderdür ki egnine fenā geymiş şanur
3. tāze tāze dağlarla seyr eden cismüm benim
bir benek altunlu şāḥāne ḳabā geymiş şanur
4. başum üstinde görenler ḥāk-ı pāyundan eşer
devlet ü ‘izzet külāhın bir gedā geymiş şanur
5. ben gedānuḡ seyr eden başında yanan ‘ışḳ odın
efser-i devletdür anı pādişā geymiş şanur
6. şöyle şād olur gönül ḡam ḥil‘atiden kim gören
bir yetim oğlan libās-ı dil-güşā geymiş şanur
7. şöyle lāḡardur vücūdı üstühvānın seyr eden
hayretî bî-ḳāreyi bir būriyā geymiş şanur

171.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. melāḥet meclisinde leblerün şāḥbā-yı āl oḡşar
leṭāfet ḡülşeninde sözlerün āb-ı zülāl oḡşar

-
- 4 Sevgili beni semtinde görüp “Burayı dünyalara değışme!” dedi; ben de “Ey ay yüzlü! Beni buraya bu rā (kaş)ların getirdi.” dedim.
  - 5 Hayretî, ayağının bastığı toprağı eli boş gelmez, elde olan hediye, dua ve senalarla gelir.
  170. HD s. 200, N4 22^b, N9 51^b, N15 69^b, GHB 53^a, P-.
  - 1 Cismimi öyle yaktım ki gören karalar giymişim, sırtıma bir riya hırkası almışım zanneder.
  - 2 Bedenimi na‘llerle öyle süsledim ki beni gören üstüne cübbe giymiş bir kalender olduğumu sanır.
  - 3 Benim taze taze yaralarla (dolu) bedenimi seyreden altın beneklerle süslü padişah kaftanı giydiğimi sanır.
  - 4 Başımın üstünde ayak toprağından eser görenler bir dilencinin devlet ve yücelik başlığını giydiğini zanneder.
  - 5 Ben zavallı dilencinin başında yanan aşk ateşini gören onu padişahın giydiği devlet tacı sanır.
  - 6 Gönül gam kaftanını (giymekten) öyle mutlu olur ki gören bir yetimin gözü gönlü açan bir elbise giydiğini sanır.
  - 7 Hayretî’nin vücūdu öyle zayıftır ki kemiklerini seyreden zavallıyı bir hasır sarınmış zanneder.
  171. HD s. 201, N4 22^a, N9 51^b, N15 69^b, GHB 53^a, P-.
  - 1 Dudakların tatlılık meclisinde şarap kadehini andırır; sözlerin güzellik güllüğündeki hoş içimli suyu.

2. elif kim sīneme kıddün hayāliyle çekilmişdür
maḥabbet būstānında henüz bitmiş nihāl oḥşar
3. benüm bu tāze tāze dāğ ile gūyā şınuḳ gönlüm
karanfüllerle zeyn olmuş şikeste bir sıfāl oḥşar
4. henüz ḥāk ile oynar eglenür bir tıfl-ı nā-dān dur
şu kim def^c-i melāl için alup destine māl oḥşar
5. bulunmaz dāmen-i zülf-i nigāra dest-res herkes
anı ey ḥayretī ya şāne ya bād-ı şimāl oḥşar

172.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. şusamış cānlara la'lün şarāb-ı zindegānīdür
kara günlülere zülfün ḥayāt-ı cāvidānīdür
2. şarāb içenlere dīvāne dēr zāhid velī bilmez
ki ol 'ārif yanında 'aql-ı evvel rūḥ-ı sānīdür
3. mey ü maḥbūb ile yār-ı muvāfıḳ ehl-i 'irfānuḡ
gözinde nūrı gönlünde ḥuzūrı tende cānıdur
4. kerem kıl zāhidā maḥbūb u meyden bizi men' etme
bahār eyyāmı şöḥbet mevsimi 'işret zamānıdur
5. alup cānın dökersen ḥayretīnün kanın ey şūfī
mey ü maḥbūbı terk etmez k'anun rūḥ-ı revānıdür

173.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. 'āşık-ı taḥkīḳ olan cevır ü cefādan ḥazḗ alır
şāḥib-i taklīd olan mīhr ü vefādan ḥazḗ alır

-
- 2 Sineme boyunun hayaliyle çekilen elif muhabbet bostanında yeni bitmiş fidana benzer.
  - 3 Benim bu taze taze yaralarımınla kırık gönlüm sanki karanfillerle süslenmiş kırık bir testiye benzer.
  - 4 Kederden kurtulmak için malını eline alan kişi henüz toprakta oynayan bilmez bir çocuğa benzer.
  - 5 A Hayretî! Zülfî-i nigâr çiçeğinin eteğine (benzeyen sevgilinin saçına) herkesin eli yetişmez; onu ya tarak ya da kuzey rüzgârı/Yıldız okşar.
172. HD s. 201, N4 22b, N9 52a, N15 70a, GHB 53b, P-.
- 1 (Ey Sevgili!) Dudağın susamış canlara dirilik şarabı; zülfün kara günlülere daimî hayattır.
  - 2 Sofu şarap içenlere divane der; fakat o ukala arifin yanında şarabın rūḥ-ı sâni olduğunu bilmez.
  - 3 Şarap ve sevgili ile uygun dost ariflerin gözünde nuru, gönlünde huzuru ve bedende canıdır
  - 4 A sofı, bahar günleri, sohbet mevsimi, içip eğlenme zamanıdır; lütfen bize sevgili ve şarabı yasaklama.
  - 5 A sofı! Hayretî'nin canını alıp kanını dökse bile şarabı ve sevgiliyi terk etmeyecek olan onun süzülen ruhudur.
173. HD s. 202, N4-, N9 52a, N15 70a, GHB 53b, P-.
- 1 Hakiki âşık eza cefadan; taklitçi kimse de sevgi ve sadakat görmekten haz alır.

2. ‘âşık-ı şadık olan cevrine yâruñ cân vèrür
mübtelâ-yı derd-i ‘ışk olan belâdan hazz alır
3. ğam degüldür çekse bû-cehl-i rakîbün ta‘nını
şol şafâ ehli ki hubb-ı muştafâdan hazz alır
4. yâd edermişsin dil-i bî-çâreyi düşünâm ile
müstedâm ol hastadur miskîn du‘âdan hazz alır
5. **hayretî** şavm-ı firâk-ı yârdan incinmeyüp
‘îd-i vuslatda hemân bir merhabâdan hazz alır

174.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey benüm hâlüm şoran ben bilmezem cânâna şor
bendenün ahvâlini var hâzret-i sulţâna şor
2. ğuşşa vü endüh u ğamdan bil nedür hâlüm benüm
dostum bana inanmazsan eger yârâna şor
3. ol çerâğ-ı hüsn-i ‘âlem-tâba var ey peyk-i âh
bu dil-i pervânenün hâlini yana yana şor
4. var yûri ey ‘ışk-ı hâliş isteyen kalbünde bul
gel gel ey genc-i firāvân arayan vîrâna şor
5. degme bir hayvân ne bilsün lezzet-i ‘ışkı nedür
hayretî ol ni‘metün dadını ben hayrâna sor

-
- 2 Sadık âşık sevgilinin eziyetiyle can verir; nitekim aşk derdinin müptelâsı beladan haz alır.
• Bu beyit N15’de dördüncü sıradadır.
  - 3 Mustafa’nın (s.a.v.) muhabbetinden haz alan sefa ehli, Ebû Cehil karakterli rakibin eziyetini çekse gam değil.
  - 4 (Ey sevgili!) Zavallı gönlü sövüp saymakla hatırlarmışsın; o duadan lezzet alan bir hastadır, eksik olma!
  - 5 Hayretî, yârin ayrılık orucundan incinmeyerek ancak vuslat bayramında bir merhabadan haz alır.
  174. HD s. 203, N4-, N9 52^a, N15 70^a, GHB 53^b, P-.
  - 1 Ey benim halimi soran, ben bilmiyorum sevgiliye sor, kulunun halinin var sultan hazretlerine sor.
• ğamla: ğamda N9.
  - 2 Dostum, keder, üzüntü ve gamdan halimin nasıl olduğunu, eğer bana inanmazsan, dostlara sor.
  - 3 Ey ah habercisi! O âlem aydınlatan güzellik kandiline var, bu pervane gönlümün halini yana yana sor.
  - 4 Ey saf aşkı arayan kişi, var git kalbinde ara; ey tükenmez hazineyi arayan, beri gel, onu (bana, harap olmuş) virana sor.
  - 5 Hayretî! Sıradan bir hayvan/canlı aşk lezzetinin ne olduğunu ne bilsin? O nimetin tadını ben hayrana sor.
• ‘ışkı nedir: h’ân-ı ğamı GHB.

175.

Mef'ulü fā'ilātün mef'ulü fā'ilātün
Muzārī' -- + / - + -- / -- + / - + --

1. şol derzî dilberine her cān ki āşinādur
mıkrāz-ı ğamla 'ömrin biçmezse ger kabādur
2. pîşindedür rakîbi dāyim kesilmedi āh
cāndan beden gibi lîk āvāreler cüdādur
3. āvāresine pāre geçmekdür işi dāyim
şol derzî dilberi kim nāmıyla muştafādur
4. her bî-nevā ki kuluñ kurbānuñ oldı şāhā
kesb êtdi 'ömr-i bākî 'ālemde pādişādur
5. dervîş hayretîyi kimdür dēr isen ēy şāh
kūy-ı melāmet içre bir şūh-ı bî-nevādur

176.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. ne melāmet gibi bir künc-i selāmet bulunur
ne nedāmet gibi eglenmege ālet bulunur
2. ne benüm zaḥmuma zaḥmet gibi şıḥḥat görünür
ne menüm gönlüme miḥnet gibi rāḥat bulunur
3. ne ben üftādeye ğurbet gibi raġbet yeri var
ne bu dil-dādeye zillet gibi 'izzet bulunur
4. ne olur meykede künci gibi ḥürmet şadri
ne ḥarābāt gibi gūşe-i vaḥdet bulunur

---

175. HD s. 203, N4-, N9 52^b, N15 70^b, GHB 53^b, P-.

- 1 Şu her canın kendisine dost olduğu terzi dilberi ömrünü gam makasıyla biçmediyse kaba (kumaş) olarak kaldın demektir.
  - cān: dil N15.
- 2 Ah! Can bedenden ayrılmadığı gibi rakip de (sevgilinin) arkasından hiç kesilmezken perîşan (âşıklar) ondan ayırırlar.
  - beden gibi lîk: gibi velîkin N9, GHB.
- 3 Şu Mustafa isimli terzi dilberinin işi daima elbisesine yama yapmak/âşıklarını perişan etmektir.
- 4 Ey padişah! Hangi nasipsiz kulun kurbanın olsa baki ömrü kazanıp âleme padişah oldu.
  - şāhā: cānâ N9, N15.
- 5 Ey şāh! Derviş Hayretî kimdir dersin, melamet mahallesindeki nasipsiz bir arsızdır.
  - şāh: şeh N9.

176. HD s. 204, N4-, N9 52^b, N15 70^b, *GHB 53^b, P-.

- 1 Ne melamet gibi bir selamet bucağı, ne de pişmanlık gibi eğlenmeye araç bulunur.
  - GHB'de yalnızca bu beyit bulunmaktadır.
- 2 Ne yarama zahmet gibi sıhhat görünür; ne gönlüme minnet (sıkıntı) gibi rahat bulunur.
- 3 Ne ben düşküne gurbet gibi makbul bir yer var; ne bu âşığa horlanma gibi yücelik bulunur.
- 4 Meyhane köşesi gibi ne hürmetli bir yer; ne de vahdet bucağı bulunur.

5. **hayretî**nün yoğ ise ‘aklı ne var ey şüfî
her ne denlû dër isen ğaflet ü hayret bulunur

177.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baña hîç ğuşşan gibi eglenmege yârân mı var
yâ onulmaz derdüme derdün gibi dermân mı var
2. gönlüme küyün gibi bir gülşen-i zîbâ m’olur
gözüme bâğ-ı cemâlünden güzel seyrân mı var
3. ‘ârife mecmû‘a-i hüsün gibi dîvân m’olur
‘âşıka haţţ-ı cemâlün gibi ya kûr’ân mı var
4. bezm-i ışk içinde inşâf edicek abdâllar
bu benüm şûrîde gönlüm gibi bir hayrân mı var
5. gözlerüm merdümlerine **hayretî** çok yaşlar
kim beni ağlar acır anuñ gibi insân mı var

178.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. meclis içre bûse-i cānānum almak yol mıdur
öldürüp ben nâ-tüvânı cānum almak yol mıdur
2. kômadın şeytânlığı gitdün sen ey bed-hû rakîb
yârı benden ayırıp imānum almak yol mıdur
3. hâk-i rāhın göz göre urduñ götürdün ey şabâ
tütîyâ-yı dîde-i giryānum almak yol mıdur

---

5 Ey sofu! Hayretî’nin aklı yoksa da ne çıkar! Her ne kadar (öyle) desen de gafleti ve hayreti bulunur.

177. HD s. 204, N4-, N9 52^b, N15 70^b, GHB-, P-.

1 Bana eğlenmek için kederin gibi dost olur mu; hem onulmaz derdime derdin gibi derman olur mu?

2 Gönlüme mahallenden daha güzel gül bahçesi, gözüme güzellik bağından daha güzel bir gezinti olur mu?

• Bu beyit N15’de dördüncü sıradadır. gülşen-i zîbâ m’olur: gülşen-i cennet mi var N15.

3 Ârife senin güzellik kitabından âlâ bir divan olur mu? Âşık nezdinde güzel yüzünün ayva tüyleri gibi bir Kur’an bulunur mu!

• haţţ-ı cemâlün gibi yâ kûr’ân mı var: haţţun gibi reyhân mı var kûr’ân mı var N15.

4 Abdallar insaf ederlerse, aşk meclisinde bu benim gönlüm gibi bir hayran bulunur mu?

5 A Hayretî! Göz bebeklerim gibi bana acıyıp ağlayan çok yaşlar döker bir insan (daha) var mı?

• insân: yârân N15.

178. HD s. 205, N4-, N9 53^a, N15 71^a, GHB-, P-.

1 Mecliste sevgilimden öpücük almak, yani ben zavallıyı öldürüp canımı almak insafa sığar mı?

2 Ey kötü huylu rakip! Şeytanlığı bırakmadın gitti! Sevgiliyi benden ayırıp beni imandan etmen insafa sığar mı?

♦ gitdün: âhîr HD, N4, GHB.

3 Ey sabah rüzgârı! (Sevgilinin) ayak toprağını göz göre göre estin götürdün; ağlayan gözümün sürmesini (elimden) almak insafa sığar mı?

4. tekye-i miḥnetde aldun cānumı ey pîr-i ‘ışk
tecrîd abdālam benüm ḳurbānum almak yol mıdur
5. ey kilāb-ı kūy-ı dilber size n’etdi **ḥayretî**
çağrışup her birinüz dāmānum almak yol mıdur

179.

Mef’ulü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün
Muzāri’ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. meclisde buse-i leb-i cānānum aldılar
ben ḥastayı helāk edüben cānum aldılar
2. kapuḡa vardum idi bu ben müflis itlerün
borcum nedür ki her biri dāmānum aldılar
3. eşküm yetimi yüz bulıcaḳ başdan aşdılar
ḳanlu mıyam ki böyle girībānum aldılar
4. ‘uşşāḳa cān yedürdüm eyā ḳaşları kemān
abdāllar üşdiler yine ḳurbānum aldılar
5. biryān-ı nār-ı ‘ışk olalum **ḥayretî** dēyü
bülbüller uş fiḡān ile bir yanum aldılar

180.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. rind-i fāniler bu dünyā-yı fenādan geçdiler
zāhidā şanma şarāb-ı dil-güşādan geçdiler
2. şāh için çāk eylediler ten libāsın terk terk
terk ü tecrîd oldılar tāt u ḳabādan geçdiler
3. öldiler ölmezden öñdin ya’nî ihyā oldılar
bu ten-i ḥākîyi ḳoydılar semādan geçdiler

-
- 4 Ey aşk pîri! Mihnet tekkesinde canımı aldın; ben tecrit ehli/vazifeli bir abdalım, elimden kurbanımı almak insaf mıdır?
  - 5 Ey sevgilinin mahallesinin itleri, Hayretî size ne etti? Her birinizin bağrışıp eteğimden kapması insafa sığar mı?
  179. HD s. 205, N4 22^b, N9 53^a, N15 71^a, GHB-, P-.
  - 1 Mecliste sevgilimin dudağından bir öpücük aldılar; yani ben hastayı helak ettiler, canımı aldılar.
  - 2 Ben iflas etmiş (âşık), kapına varmıştım, borcum neydi ki, itlerinin her biri eteğimden (bir parça) aldılar?
  - 3 Gözyaşımın yetimleri yüz buldukça tepeme çıktılar! Cinayet mi işledim, neden yakama yakama yapıştılar?
  - 4 A yay kaşlı! Âşıklara her türlü fedakarlıkta bulundum yine de abdallar toplanıp kurbanımı aldılar.
  - 5 A Hayretî, aşk ateşinde kebab olalım diye figan ederek yanıma geldiler. (bir yânum aldılar şeklinde cinas yapılmış.)
  180. HD s. 206, N4 23^b, N9 53^a, N15 71^b, GHB-, P-.
  - 1 Ey zahit! Fâni rintler bu fâni dünyadan geçtiler diye gönül açan şaraptan da vazgeçtiklerini düşünme.
  - 2 (O rintler) sultan için beden elbisesini parça parça yırtılar, terk ve tecrit ehli olup taç ve kaftandan geçtiler.
  - 3 Ölmeden önce öldüler yani hayat buldular; bu topraktan bedeni bırakıp göğe doğru yüceldiler.
  - ihyâ: aşhâb N4.

4. bir nefes ey h^vāce t^aat kılmadılar zerķ için
ehl-i tevḥīd oldılar zerķ ü riyādan geçdiler
5. t^alib-i rāh-ı ḥaķīkat oldılar abdāllar
ḥayretī el yudılar her mācerādan geçdiler

181.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ḥāk-i pāyuṇ ey güzeller şāhı başlar t^acıdur
āsītānuṇ ehl-i 'ışķuṇ 'arşıdur mi'rācıdur
2. érmedi dil vaşluṇa yıllar durur kūyuṇdadur
görmedi nūrı inen çokdan mücāvir ḥācīdur
3. şaķınuṇ dil mülkini tārāc éderler şaķınuṇ
ğamze-i tātārı ḥūbānuṇ katı yağmacıdur
4. ḥüsn meydānında ey dil ğamze-i ğammāz-ı dost
hey ne tīr-endāz olur kim cān u dil umacıdur
5. keşf-i esrār eyler ise **ḥayretī** manşūr-vār
dār ile ķorķutma şūfī ol anuṇ mi'rācıdur

182.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bu gözlerüm yine beni başdan çıkardılar
ķanumı ķara yerlere göz göre ķardılar
2. ten cūbbesini çāk édüben dest-i reşk ile
pirāhen ile cāme-i cānānı şardılar

-
- 4 Ey hoca! (O rintler) bir nefes olsun gösteriş için ibadet etmediler; riya ve iki yüzlülüğü bırakıp tevhit ehli oldular.
  - 5 Hayretî! Abdallar, hakikat yolunun talibi oldukları için tüm olaylardan el çektiler.
  181. HD s. 206, N4-, N9 53^b, N15 71^b, GHB-, P-.
  - 1 A güzeller şahı! Ayak toprağın baş tacı, dergâhın ise âşıkların miraca çıktıkları arşıdır.
  - 2 Gönül yıllardır mahallende olduğu hâlde sana (bir türlü) kavuşamadı; (tıpkı) sevgili x
    - görmedi nûrı: nûr görmedi N9, N15.
  - 3 Sakının! Güzellerin Moğol(lar) gibi kan dökücü) yan bakışları oldukça yağmacıdır, dil mülkünü yağmalarlar, (bundan) sakının!
    - ḥūbānuṇ: dilberler N9, N15.
  - 4 Ey gönül! Sevgilinin fitneci yan bakışı güzellik meydanında nasıl bir okçudur öyle! Can ve gönlün korkulu rüyasıdır.
  - 5 Ey sofı! Hayretî, Mansur gibi sırları keşfederse onu darağacı ile korkutma çünkü (darağacı) onun miracıdır.
  182. HD s. 207, N4-, N9 53^b, N15 71^b, GHB-, P-.
  - 1 Bu gözlerim yine beni öldürdüler. Göz göre göre kanımı kara yerlere kardılar.
    - yine beni: beni yine N9.
  - 2 Gözlerim, kıskançlık eliyle tenimi, bağrımı yırtarak sevgilinin gömleğini ve elbisesini sarmaladılar.
    - ♦ idüben: ķılıp HD. cāme-i: dāmen-i N9, cāmesi N15. cānānı: cānānı HD, N4, GHB, P; cānāna N15.

3. āvāreler ayağa düşüp la'lün öpeli
meclisde sākıyā yine haylī kabardılar
4. oğlan sever dēyü beni sevmez egerçi halk
sevmezse sevmesün deli gönlüm sever diler
5. şol bir harāmī gözlinün ēy hayretī bugün
uğrın bakışları yine gönlüm apardılar

183.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her kaçan kim leblerin nāz ile cānān oynadur
her tarafından 'āşık-ı dil-ḥasteler cān oynadur
2. her gece 'ışk āteşidür böyle odlar kalkıdan
şanma kim pervāneyi şem'-i şebistān oynadur
3. göz yaşına şöyle ğark oldu vücūdum dēr gören
köhne zevraḥdur ki anı mevc-i 'ummān oynadur
4. ādem isen dīv-i dehrün dīvine aldanma kim
tahtını yeñe vērür neçe süleymān oynadur
5. ğabğab u zülfün görel'den hayretī dēr dostum
şimdi söz meydānı içre top u çevgān oynadur
6. 'idgehde dēdiler dölāba bindüğüm görüp
döne döne karşıusunda dilberün cān oynadur ō

-
- 3 A sakî! Âvâreler, ayağa/kadehe düşüp dudağını öptüklerinden beri mecliste iyice kabardılar.
  - 4 Halk, gerçi beni oğlan sever diye sevmez fakat onlar sevmezse sevmesin, deli gönlüm sevmek istiyor.
• deli: veli N15.
  - 5 A Hayretî, o haramî gözlünün gizli bakışları bugün yine gönlümü alıp götürdü.
  183. HD s. 207, N4-, N9 53^b, N15 72^a, GHB-, P-.
  - 1 Sevgili her ne zaman naz ile dudaklarını oynatsa, her yerden gönlü yaralı âşıklar canlarını harcarlar.
  - 2 Pervaneyi harekete getirenin gece kandili olduğunu sanma, (onu) her gece böyle kaldıran alevleri harlayan aşk ateşidir.
  - 3 Vücudum gözyaşında öyle bir battı ki, gören “Denizin dalgasının batırdığı eski bir kayıktır.” der.
  - 4 Adamsan ifrit dünyanın tahtlarını havaya savurup nice Süleyman'ı/hükümdarı harcayan şeytanına aldanma.
  - 5 A dostum, çenenin altındaki gerdanını ve zülfünü gördüğünden beri söz meydanının polo oyuncusu Hayretî'dir.
♦ hayretîdür: hayretî dēr HD.
  - 6 Bayram yerinde dolaba bindiğimi görenler “sevgilinin karşısında döne döne canını harcayacak” dediler.
• dölâb: tölâb N9.

184.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ger dilerseñ ey Һarābātī şafā-yı rūzgār
dāyimā nūş ét şarāb-ı dil-güşā-yı rūzgār
2. 'arif isen zīnet-i dünyā-yı dūna vërme dil
çün bilürsin kimseye yokdur vefā-yı rūzgār
3. el yuyup geçmek gereksin sālīk isen ey gönül
bir aķar şudur bilürsin mācerā-yı rūzgār
4. şūfiyā şāfi-derün olmaķ dilerseñ fāriğ ol
ürküdür murğ-ı şafāyı hūy u hāy-ı rūzgār
5. pīşesi 'aşıklarun āzādelikdür dāyimā
ne belādur olma ey dil mübtelā-yı rūzgār
6. ğam yëyüp ķan içmek olmuşdur nevāle 'āşıķa
bī-nevādur isteyen ey dil nevā-yı rūzgār
7. gülsitān-ı dehre göz yaşı vërüpdür āb-ı rū
āteş-i āh iledür rüşen sarāy-ı rūzgār
8. on sekiz bin 'āleme sulţān olayın dër isen
bir gedā-yı rūzgār ol bir gedā-yı rūzgār
9. **hayretī** bir künc-i miħnetdür maķām-ı saltanat
bī-ħaberler gerçi dër devlet-sarāy-ı rūzgār

185.

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
Muzāri' - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. fāş oldu cümle sırrum yaşum çü aķdı sır sır
'arz etti mācerāyı ol ķan olası bir bir

184. HD s. 208, N4-, N9 54a, N15 72a, GHB-, P-.

- 1 A meyhane müdavimi, dünyanın sefasını sürmek istersen daima âlemin gönül açıcı şarabını iç.
- 2 Ârif isen alçak dünyanın süsüne gönül verme, çünkü bilirsin, âlemin kimseye vefası yoktur.
- 3 A gönül, bilirsin ki dünya macerası bir akarsudur; yolcu isen el yuyup geçmek gerek.
- 4 Ey sofı! Saf gönüllü olmak istersen (dünyadan) vazgeç; dünyanın gürültüsü patırtısı huzur kuşunu ürkütür.
- 5 A gönül, büyük bela olan dünyanın müptelası olma; âşıkların mesleği daima kayıtsızlıktır.
- 6 A gönül! Gam yeyip kan içmek âşığa kısmet olmuştur; nasip olarak dünyayı isteyen nasipsizdir.
- 7 Dünya güllüğüne şerefini gözyaşı kazandırır; felek sarayının aydınlanması ah ateşi ile olur.
• N15-.
- 8 On sekiz bin âleme sultan olayım dersin şu zamanın fakir bir dilencisi ol.
- 9 Hayretî! Bilmeyenler ona feleğin mutluluk sarayı derler fakat saltanat makamı aslında bir sıkıntı bucağıdır.

185. HD s. 209, N4-, N9 54a, N15 72a, GHB-, P-.

- 1 Gizli gizli akan gözyaşım sebebiyle tüm sırlarım ifşa oldu; o kan olası macerayı bir bir ortaya döktü.
• çü aķdı: çok aķdı N9.

2. dāğ-ı ğam-ı ruḥuñla bārān-ı eşk-i çeşmüm
bitürdi taze güller ḥāk-i tenümde yèr yèr
3. başdan gözi yaşıdur èy zāhid ehl-i 'ışkuñ
döndüren āsiyāb-ı dölāb-ı çarḥı fır fır
4. alnuñ ruḥuñ ğamında mihr ile māhı āhum
berg-i ḥazān mişāli ditretti yine tir tir
5. èy ḥayretî cihānda ten beslemekdür işuñ
bilmez misin ki anı āḥir bu kara yèr yèr

186.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. geh nāz ü gehī cevır ü gehī fitneler eyler
bu şive ile 'āşıkā gel gör neler eyler
2. erbāb-ı belānuñ baş olur bir neçesine
meydān-ı maḥabbetde şu kim terk-i ser eyler
3. nāşih sözini dinler iken rihlet eden rūḥ
şol yolcu durur kim kara kışda sefer eyler
4. bahş ètmesün ol māh ile gün nerd-i ḥasende
zinhār şakınsun anı bir gün kamer eyler
5. ağıyār ile yār olmadıyıçün ğam-ı 'ışkı
èy ḥayretî günden güne gönlümde yèr eyler

-
- 2 Yanağının gam yarasıyla (çoşan) gözyaşı yağmurum beden toprağında yer yer taze güller bitirdi.
  - 3 Ey zahit! Felek değirmeninin çarkını fır fır döndüren en başta âşıkların gözyaşıdır.
• dölāb-ı: tölāb-ı N15.
  - 4 Alnın ve yanağının gamında (çıkardığım) ahım, güneş ve ayı hazan yaprağı gibib tir tir titretti.
• ğamında: ğamıyla N9, N15. mişāli: gibi N9, N15. tir tir: dir dir N9, N15.
  - 5 Ey Hayretî! Cihanda işin bedenini beslemektir fakat bilmez misin ki en sonunda onu kara yer yiyecek.
  186. HD s. 210, N4 23^a, N9 54^a, N15 72^b, GHB-, P-.
  - 1 Bazı naz, bazı eziyet, bazı da fitneler eyler; gel gör (o sevgili) bu işveyle âşığa neler eyler.
  - 2 Muhabbet meydanında başını veren kişi nice başı belalılara baş olmuştur.
  - 3 Nasihatçinin sözünü dinlerken (vefat eden kişi/)göç eden ruh, kara kışta yola çıkan bir yolcudur.
• şol: bir N9.
  - 4 Aman ha! Onu bir gün rehin eder! Güneş güzellik tavlasında o ay yüzlüyle çekişmekten sakınsın.
♦ burc: nerd N9, N15.
  - 5 Ey Hayretî, aşk gamı, rakip ile dost olmadığı için günden güne gönlümde yer eder.

187.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + -

1. öykünürmiş ruḥ-ı cānāna kamer
bilmeyüp ḥaddini bir gün lekeler
2. dem-i vuşlatda olan ağlamasun
hoş durur faşl-ı bahār olsa sefer
3. cennete gider isen de bizi қо
zāhidā saña uyanla eger
4. kalmadı ehl-i kemāle rağbet
ğālibā masharalık oldu hüner
5. bu demi hoş görelüm **ḥayretiyā**
bu deme ermedi kaldı neçeler

188.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. öpülse yār ile yār olsa dilber
kuculsa rām-ı dildār olsa dilber
2. söz anlamakda fettān olsa maḥbūb
biraz şūḥ olsa 'ayyār olsa dilber
3. ne denlū ağlasa zār olsa 'āşık
açılsa gülse gūlzār olsa dilber
4. nedür 'āşıklarun ḥālını bilse
gūzel sevse dil-efgār olsa dilber
5. cefāyı āz kılsa **ḥayretiye**
sözüm bu kim vefādār olsa dilber

---

187. HD s. 210, N4-, N9 54^b, N15 72^b, GHB-, P-.

- 1 Ay, sevgilinin yanağına benzemeye çalışmış; bir gün bilmeyerek yüzünü lekeleyecek.
• ḥaddini: ḥaddini N9, N15.
- 2 Kavuşma çağında olan ağlamasın; bahar mevsiminde yolculuk güzeldir.
- 3 Ey zahit! Sana uyanlarla birlikte cennete gidersen de bizi (kendi halimize) bırak.
- 4 Kemal sahiplerine rağbet kalmadı, galiba maskaralık hüner oldu.
- 5 A Hayretî, nicelerinin erişemeyip geride kaldığı bu çağı hoş görelim.

188. HD s. 211, N4-, N9 41^a, N15-, GHB 49^a, P-.

- 1 Sevgili dosta dost olsa da öpülse; sevgili ele geçip de kucaklansa.
- 2 O sevilen, sözden anlamakta biraz çok bilmiş, biraz şuh, biraz serseri bir sevgili olsun.
- 3 Âşığın ağladığı ölçüde, sevgili neşelense, güllük gülistanlık olsa.
• Bu beyit N9'da ikinci GHB'de dördüncü sıradadır.
- 4 O sevgili güzelce sevip gönlü yaralı âşıklarının halinden haberdar olsa da gönlü yaralansa.
• dil-efgār: dil-figār N9.
- 5 Diyeceğim o ki o sevgili, vefadar olup Hayretî'nin cefasını arttırsın.

189.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. 'īd oldu dēyü her kişi hurrem olup durur
līkin bu řādlık baña mātem olup durur
2. oldu kimine mañşib u cāh u řafā nařīb
rūzī kimisine elem ü ğam olup durur
3. 'arz eylemeñ faķīre diyār-ı selāmeti
baña melāmet ēli müselleml olup durur
4. her kirpigüm gözümde birer nīřter olup
her bir kılum tenümde bir erķam olup durur
5. 'ayb eylemeñ ne söylese bī-çāre **hayretī**
bilmez ne söyledüğini sersem olup durur

190.

Hece vezni

1. gel [ēy] gönül [sen] ğam yēme allāh kerīmdür kerīmdür
yā nēc'olur ħālüm dēme allāh kerīmdür kerīmdür
2. yār uğratdı beni derde ol imiş yazılan serde
boyun egmezüz nā-merde allāh kerīmdür kerīmdür
3. şular gibi řaşduñ ise ķarlı şağlar aşduñ ise
ğurbetlige düşdüñ ise allāh kerīmdür kerīmdür
4. dāyim issi bilür işi her yokuşın var inişi
gider dilden bu teşvīři allāh kerīmdür kerīmdür
5. ēy **hayretī** daħı devrān dil mülkini kılor vīrān
her yiğidin ķaydın gören allāh kerīmdür kerīmdür

---

189. HD s. 211, N4 23^b, N9-, N15-, GHB-, P-.

- 1 Bayram geldi diye herkes sevinir durur fakat bu sevinç bana matem olur.
- 2 Kimine makam, mevki ve rahat nasip olurken kimisine de elem ve gam azık olmuştur.
- 3 Fakire, selamet diyarını teklif etmeyin, bana kınanmışlık ili verilmiştir.
- 4 Her kirpiğim gözümde bir neşter; bedenimdeki her bir kılım muzır bir yılanıdır.
- 5 Zavallı Hayretî ne söyleyse söylesin ayıplamayın çünkü ne söylediğini bilmez bir sersem olmuştur.

190. .:HD-, N4-, N9, N15-, GHB 51^b, P-. (Bu şiir GHB'de derkenarda bulunmaktadır.)

- 1 Ey gönül! Gel gam yeme! Allah kerimdir. Halim ne olacak deme! Allah kerimdir kerim!
- 2 Yazımız böyleymiş ki sevgili beni derde düşürdü. Namerdlere boyun eğmeyiz, Allah kerimdir kerim!
- 3 Sular gibi taştınsa da, karlı dağlar aştınsa da, gurbetliğe düşünse de Allah kerimdir kerim!
- 4 Sahibi işi her zaman bilir. Her yokuşun bir inişi vardır. Gönlündeki bu karışıklığı gider. Allah kerimdir kerim!
- 5 Ey Hayretî! Devran yine gönül ülkesini darmadağın etti. Her yiğidin hesabını tutan Allah kerimdir kerim!

Zā

191.

Meḥ'ülü fā'ilatü meḥ'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. biz sāḳinān-ı gūşe-i fülk-i felâketüz
biz āşinā-yı lücce-i baḥr-i melâmetüz
2. biz zâyirân-ı zâviye-i künc-i 'uzletüz
biz ṭā'ifân-ı ṭā'ife-i sūz u ḥâletüz
3. biz kâse-lîs-i ḥvânçe-i bezm-i ḥaḳîkatüz
biz cür'a-nūş-ı meclis-i sāḳî-i vaḥdetüz
4. girmek ḥişâr-ı 'aḳla degüldür ṭarîḳumuz
biz şâlikân-ı rāh-ı beyābân-ı ḥayretüz
5. 'aḳl-ı ma'āş dāyiresine şığışmazuz
biz güm-rehân-ı bâdiye-i bî-nihâyetüz
6. efsürdelerle néce alışsun mizâcumuz
başdan ayağa sūz u güdâz u ḥarâretüz
7. meclisler içre sen n'ola kürsî-nişîn isen
ey şeyḥ biz de mu'tekif-i deyr-i 'uzletüz
8. bir kaç nefer mücâvir-i dergâh-ı mey-fürüş
bir kaç 'aded mülâzim-i erkân-ı devletüz
9. biñ dürlü 'acz ile eşigine érenlerün
geldük gedâlık eyleyü muḥtâc-ı himmetüz
10. lâyıḳ degül ki redd olavuz zâr ü nâ-ümîd
biz sâ'ilân-ı südde-i bâb-ı mürüvvetüz

---

191. HD s. 212, N4 24^b, N9 54^b, N15 73^a, GHB-, P-.

- 1 Biz felâket gemisinin bir köşesinde oturanlar, biz engin kınanmışlık denizinin dalgıçlarıyız.
- 2 Biz, yalnızlık köşesini mekân tutmuşlarız. Biz, yanıp yakılan kimselerin bölüğündünüz.
- zâyirân-ı : zâviyân-ı N4.
- 3 Biz hakikat meclisindeki sofracığın çanaklarını yalayıcılar, biz vahdet sakisinin meclisindeki içicileriz.
- kâse-lîs-i: kâse-keşî N4. ḥvânçe: ḥvâce N4.
- 4 Biz hayretin çöl yolunun yolcularıyız, yolumuz akıl kalesine uğramaz.
- ḥişâr: ṭarîḳ N15.
- 5 Biz, sonsu olmayan çölde yolunu şaşırmışlar, dünyayı kurtaran akla sığışamayız.
- 6 Tepeden tırnağa kadar yanmış yakılmış ve ateşlenmişiz, mizacımız donuklarla nasıl uyuşsun?
- 7 Ey şeyh! Meclislerde kürsülerde sen otursan ne olacak, biz de yalnızlık manastırında itikafa girenleriz.
- nola: nice N15.
- 8 Biz, (bazen) meyhaneyi bekleyen bir kaç nefer, (bazen) devlet adamlarının yardımcısıyız.
- ♦ nefer: N4-. bir kaç 'aded: biz kaç 'aded HD.
- 9 Bin türlü acz ile érenlerin eşigine dilenmeye geldik, himmete muhtacız.
- 10 Biz cömertlik kapısının eşigindeki dilencileriz, ümitsiz ve gözü yaşlı olarak geri çevrilmemiz uygun değildir.
- südde-i bâb-ı: sâye-i erbâb-ı N4. mürüvvetüz: sa'âdetüz N15.

11. bi'llāh ḥayretī ulu devlet degül midür
biz sākinān-ı dergeh-i šāh-ı velāyetüz

192.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey ḥvāce şanma sen bizi şehvet esīriyüz
dīdār-ı ḥaqqı 'ışk u maḥabbet esīriyüz
2. şubḥ-ı şafā gibi n'ola olsak güşāde-dil
şādıklaruz cihānda şadākat esīriyüz
3. āzādelik vilāyetinün pādīşāhıyuz
biz ḥānedān-ı šāh-ı velāyet esīriyüz
4. baş egmezüz érürse göge başı cāhilün
'ariflerüz efendi zārāfet esīriyüz
5. ey ḥayretī ayak tozu bir kaç gedālaruz
biz şanma bu fenāda riyāset esīriyüz

193.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dostum gerçi ki düşmen gözine biz dikenüz
başlar üzre yer olur ki gül-i nesterenüz
2. kamu a'dā tūtalum tūṭī-i gūyālar imiş
gül gibi biz de birer bülbul-i şīrīn-suḥenüz
3. n'ola sen mesned-i 'izzetde begüm yūsuf isen
biz de ya'kūb gibi 'ākif-i beytū'l-ḥazenüz

---

11 Vallahi Hayretî! Velîler şâhının dergâhının sakini olmamız büyük bir mutluluk değil midir?

• sâkinân: kim sîkân N4, N15.

192. HD s. 213, N4 24^a, N9 55^a, N15 73^a, GHB-, P-.

1 Ey hoca! Sen bizi şehvet müptelası sanmayasın; didar hakkı için, biz aşk ve muhabbet esiri olmuşuz.

• 'ışk: mîhr N15.

2 Cihanda sadakate bağlanmış sadıklarız, gönlümüz sabah sefası gibi ferah olsa buna şaşılır mı?

• cihānda: efendi N15.

3 Velâyet sultanının soyunun esiri olarak kayıtsızlık ülkesinin padişahıyız.

• âzâdelik: âzâdelik N4, N15.

4 Efendi! Biz zerafet sahibi arifleriz, cahilin başı göge erse de baş eğmeyiz/ona tabi olmayız.

5 Ey Hayretî! Biz, ayak toprağı birkaç dilenciyiz, sanma ki bu fânî dünyada reislik derdindeyiz.

193. HD s. 213, N4 24^b, N9 55^a, N15 73^b, GHB-, P-.

1 Dostum her ne kadar düşman gözünde diken olsak da, biz yaban gülüyüz, başlar üstünde yerimiz vardır.

• dōstum: dōstlar N4. • başlar üzre yer olur ki: yer olur başlar üstünde N15.

2 Tütalım tüm düşmanlar konuşan papağanlarmış, biz de gül gibi birer güzel sözlü bülüllüz.

• tūtalum: dutalum N4, N15. gūyālar imiş: gūyâ olmuş N9, N15.

3 Begim! Sen yücelik makamında Yusuf isen ne var; biz de Yakup gibi hüznler kulübesinin sakiniyiz.

4. ne bize oldu müyesser ne üle vaşl-ı ḥabīb
minnet allāha hele ne ḡamumuz var ne şenüz
5. kūy-ı yārı vèrevüz mülk-i süleymāna eger
ḥayretī dünyede ādem degülüz ehrimenüz

194.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. düz başladı yine meclis içinde ayaḡumuz
elde 'aşā-yı bāde olal'dan ṭayaḡumuz
2. yüz bulmaduk ērenler içinde kılıc gibi
kuşanmayınca çaḡ iki yerden kuşaḡumuz
3. dervīşlerüz ki mülk-i süleymāna vèrmezüz
bu kūy-ı faḡr u fāḡada kendü bucaḡumuz
4. sultānlaruz ki hoş geçinür sāyemüzde ḡalk
olmuş durur bu ḡayme-i gerdün otaḡumuz
5. ḡavḡādan oldu **ḥayretiyā** başumuz emīn
çün dāmen-i ferāḡata çekdük ayaḡumuz

195.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. dilber şovukluḡ etdi kış oldu bahārumuz
gün görmedük şeb oldu dirīḡā nehārumuz
2. bir taş baḡırlu dilbere düşdi 'aceb midür
dil şīşesinde olsa müdām inkisārumuz

---

4 Sevgiliye kavuşmak ne bize ne de ile nasip oldu, elhamdülillah, hele ne gamımız var ne neşemiz!

• ile: n'ola N9.

5 Hayretī, dünyada insan değil de şeytan olsaydık sevgilinin mahallesini Süleyman'ın mülküyle değiştirdik.

194. HD s. 214, N4 24^b, N9 55^a, N15 73^b, GHB-, *P 48^b.

1 Eldeki kadehin ayaḡı bastonumuz olduğundan beri meclis içinde ayaḡımız (yere) tekrardan düz bastı.

• ṭayaḡumuz: dayaḡumuz N15.

2 Kuşaḡımızı tam iki taraftan kuşanana dek erenler içinde kılıc gibi itibar görmedik.

• kuşaḡumuz: ayaḡumuz N15.

3 Bu fakirlik ve muhtaçlık mahallesinde kendi bucaḡımızı Süleyman mülküne değişmeyen dervīşleriz.

• fāḡada: fāḡda N15.

4 Halkın, gölgesinde huzurla yaşadığı sultanlarız; bu felek çadırı bizim otaḡımız olmuştur.

5 A Hayretī! Ayaḡımızı feraḡat eteḡine çektiḡimizden sebep başımız kavgadan emin oldu.

195. HD s. 214, N4-, N9 55^b, N15 73^b, GHB-, P 48^b.

1 Ne yazık ki sevgilinin soḡuk davranmasıyla baharımız kışa, gündüzümüz de gündüzü olmayan bir geceye döndü.

2 Bir taş baḡırlı sevgiliye düşmüşken, kalp şişesinde daima kırığıımız bulunsa buna şaşılır mı?

• taş: daş N15.

3. yıllar durur müsāfir-i mülk-i maḥabbetüz
şehr-i vişāle uğramadı rehğüzārumuz
4. yerden yere urup bizi kūyından ètdi dūr
èrse feleklere yèridür āh ü zārumuz
5. èy ḥayretī dōneydi olup belki bī-ḥuzūr
göz dikse yāra nergis-i ḥāk-i mezārumuz

196.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. kūy-ı nigāra uğramasa rehğüzārumuz
ètmez ḥuzūr o gün bu dil-i bī-ḳarārumuz
2. yār ile geldi ḥücremüze dün gece rakīb
èrdük bahār-ı vuşlata gül vèrdi ḥārumuz
3. bir dāğ yakdı sīneme dèdi bizüm daḥı
olsun senünle gül gibi bir yādīgārumuz
4. dil şehrini sīpāh-ı ğam ètdiydi ṭop ḥarāb
mey-ḥāne künci olmasa muḥkem ḥişārumuz
5. èy ḥayretī olursak eger ḥāk-i pāy-ı dost
hep kühl èdine ehl-i başiret ğubārumuz

197.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. èy ḥvāce ders-i 'ışkā baḥş ü su'āl sığmaz
'ilm-i ledün durur bu bunda cidāl şığmaz

-
- 3 Yıllardır muhabbet ülkesinin misafiriyiz, fakat yolumuz kavuşma şehrine uğramadı.
  - 4 (O taş bağırlı sevgili) bizi yerden yere vurarak mahallesinden uzaklaştırdı; ah ve iniltimiz feleklere çıksa yeridir.
  - 5 Ey Hayretî, mezar toprağımızın nergisi sevgiliye gözlerini dikse, belki huzursuz hissedip ziyaretimize gelirdi.
  196. HD s. 215, N4 24b, N9 55b, N15 74a, GHB-, P 48b.
  - 1 Yolumuzun sevgilinin mahallesine uğramadığı gün bu sebatsız gönlümüzün huzuru yoktur.
  - 2 Rakip dün gece odamıza sevgiliyle beraber gelince, dikenimiz gül bitirdi, kavuşma baharına erdik.
• vuşlata: faşlına N9; vaşlına N15.
  - 3 Seninle bizim gül gibi bir hatıramız olsun diyerek göğsümü dağladı.
• daḥı: çaq N4; ḥakı N9.
  - 4 Meyhane bucağı korunaklı kalemiz olmasaydı gam askerleri dil şehrini toptan harap etmişti.
  - 5 Ey Hayretî! Eğer sevgilinin ayak toprağı olursak basiret sahipleri tozumuzu kendilerine hepten sürme yapsınlar.
  197. HD s. 215, N4-, N9 55b, N15 74a, GHB-, P 48b.
  - 1 Ey hoca! Aşk dersi sorgu sualle yapılmaz; tartışmak uygun düşmez bu ledün ilmidir.

2. almaz ayağ eline mest-i mey-i maḥabbet
bezm-i şarāb-ı ‘ışķa cām u sifāl şıǵmaz
3. ma‘şūk ile çü ‘āşık ‘ışķ içre ola yek-dil
dêrler arada artuķ hecr ü vişāl şıǵmaz
4. var yok yere kıl ucu kılma dehānı baḥşin
bu bir maḥaldür ey dil kıl ü kāl şıǵmaz
5. ey ḥayretī hilālī benzetme kaşına kim
rāh-ı maḥabbet içre egri ḥayāl şıǵmaz

198.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. mey-i nābuñ nece olmayalum ölümlüsi biz
bir iki gün bu fenā evde anuñ dirisiyüz
2. bundan artuķ daḥı vuşlat nec’ olur ‘ālemde
bir gök altındayuz ol māh ile dāyim ikimüz
3. āşinālardan eger kimse şorarsa ḥālüm
ağlamakdan gözinüñ yaşını baḥr êtdi denüz
4. zāhidā gül gibi baş üzre tutarlar yer olur
gelmezüz gerçi ki bir çöpçe senüñ gözüne biz
5. ḥayretī ḥaste-dile geldi ğamun yār oldı
komadı ğüşe-i fūrķatde ğarībi yalınuz

-
- 2 Muhabbet şarabının sarhoşları ele kadeh almazlar çünkü aşk şarabı meclisinde bardak çanak olmaz.
  - 3 Âşık mâşuk ile aşk dairesinde tek gönül olduktan sonra artık arada kavuşma ve ayrılık olmaz derler.
• artuķ: ayruķ N15.
  - 4 Ey gönül! Olur olmaz yerde kıl ucu kadar da olsa sevgilinin ağzından bahis açma; o öyle bir mahaldir ki dedikodu ve boş söz olmaz.
♦ şıǵmaz: olmaz
  - 5 Ey Hayretī, hilali (sevgilinin) kaşlarına benzetme çünkü muhabbet yolunda eğri hayal olmaz.
  198. HD s. 216, N4 25^a, N9 56^a, N15 74^a, GHB-, P 49^a.
  - 1 Bu geçici evde onun sayesinde diri iken biz nasıl saf şarabın fedaisi olmayalım?
  - 2 O ay ile her zaman aynı gök altındayız; artık âlemde bundan ziyade bir kavuşma nasıl olabilir?
  - 3 Eğer tanıdıklardan bir kimse halimi sorarsa, ağlamakla gözyaşını deniz etti deyiniz.
  - 4 Ey zahid, gerçi senin gözünde çöp kadar (bile) değerimiz yoktur; fakat yeri gelir (bizi de) gül gibi baş üstünde tutarlar.
• tutarlar: dutarler N15.
  - 5 Ey Hayretī! Gamin hasta gönle gelip dost oldu, sen garibi ayrılık bucağında yalnız bırakmadı.
♦ fūrķatde: ğurbetde N9, N15; miḥnetde HD, N4.

199.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şüretâ kaçreyüz ammâ ki denizdür dilümüz
bulmaz keştî-i endîşe bizüm sâhilümüz
2. şöyle çâbükleryüz biz bu tarîķun k'erişür
evvel adumda 'adem mülkine dek kâhilümüz
3. gönlümüz alçak olup ger yüzümüz yerde ola
kadr ile 'arş-ı mu'allâya erer menzilümüz
4. nükte-i 'ışķı danışman ne bilür dânişmend
kim bizüm dâniş ile hall olamaz müşkilümüz
5. bir kadeh bâdeye cânlar verürüz **hayretiyâ**
bilmezüz hamr ile mi oldı muhammer gilümüz

200.

Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ğam degül dâyim sifâl-i hâk olursa cāmumuz
tek müdām olmasun eksük bâde-i gül-fāmumuz
2. ka'be kûyunda senün qurbân olup koçlar gibi
hōra geçmekdür hemân ey meh bizüm bayrāmumuz
3. devlet-i 'ışķunda bir 'âlemdeyüz biz şimdi kim
rüşenâyî-bağş-ı hengâm-ı seherdür şāmumuz

---

199. HD s. 216, N4 25^a, N9 56^a, N15 74^b, GHB-, P 49^a.

1 Görünüşte bir damlayız fakat gönlümüz derya gibidir, endişe gemisi bizim sahilimize ulaşamaz.

• endişe: idinseydi N4.

2 Biz bu yolda öyle çabuğuz ki en ihtiyarımız bile ilk adımda yokluk menziline kavuşur.

♦ 'adem mülkine en kâhilümüz: 'adem mülkine en kâhilümüz N15; 'adem mülkine en kâmilümüz HD.
'adem menziline râhilümüz N4.

3 Alçak gönüllü olup sükut ehli bulunursak da makamımız kıymette yüce gökyüzüne ulaşır.

♦ mu'allâya irer: mu'allâda olur HD, N9, N15.

4 Aşkın inceliklerini bilgin ne bilir? Ona sormayın! Çünkü bizim meselemiz bilmekle hallolacak bir iş değil.

♦ danışman: tanışman HD.

5 A Hayretî! Bir kadeh için canlar veririz, yoksa çamurumuz şarapla mı mayalandı?

200. HD s. 217, N4 25^a, N9 56^a, N15 74^b, *GHB 54^a (sadece son beyit mevcut), P 49^a.

1 Kadehimiz topraktan bir kap olursa da dert değil, yeter ki (içinden) gül renkli şarabımız hiçbir zaman eksik olmasın.

• ka'be kûyunda senün qurbân olup: kâ'be-i kûyunda qurbân oluban N15, P.

2 Ey ay yüzlü! Bizim bayramımız, ancak senin Kâbe gibi olan semtinde koçlar gibi kurban olup beğenilmektir.

• ka'be kûyunda senün qurbân olup: kâ'be-i kûyunda qurbân oluban N15, P.

3 Aşkının mutluluğuyla biz şimdi öyle bir âlemdeyiz ki akşamımız sabah vaktinin aydınlığını bağışlar.

4. merğzâr-ı kuds olur cevlângeh-i tâvûs-ı cân
rişte-i kayd-ı ta'alluk olmaz ise dânumuz
5. biz melâmet defterine geçmedük ey **hayretî**
nâme-i nâmûsdan hakk olmadın çaḡ nâmumuz

201.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. onmaduk şûfiyi gör mey-hâneye meyl eylemez
devleti yokdur ki devlet-hâneye meyl eylemez
2. yèridür dünyâlara vèrmezse şûfî halveti
bûm-ı şûm olmaz ki ol vîrâneye meyl eylemez
3. âhir olsa rûz-ı vuşlat dil 'adem küncin diler
şeb erişse kim durur kim hâneye meyl eylemez
4. dostum hâlün hayâlidür gîdâ-yı rûhumuz
bir hümâdur murğ-ı cân her dâneye meyl eylemez
5. zâhidün pendine aldanmaz gönül ey **hayretî**
tıfl-ı zeyrekdür inen efsâneye meyl eylemez

202.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gözlerüne kim ki 'ayn-ı nergis-i şehlä dèmez
mîl çeksen gözlerine kimse ey şeh lâ dèmez

-
- 4 Dünyaya düşkünlük bağının ağı bizi tuzaklamazsa can kuşunun gezinti yeri cennet olacak.
• dânumuz: râhumuz N4.
  - 5 Ey Hayretî, haya ve iffet mektubundan adımız iyice kazanmadan biz kınanmışlık defterine yazılmadık.
• olmadın çaḡ: olmayınca HD.
  201. HD s. 217, N4-, N9 56^a, N15 74^b, GHB 54^a, P 49^b.
1 Meyhaneye meyletmeyen uslanmaz sofuya bak hele! Nasipsiz olduğu için ikbal yurduna ilgi göstermiyor.
2 Bir uğursuz başkuş yoktur ki viraneye meyletmeyecek olsun; sofı da halveti dünyalara değışmese yeridir.
3 En sonunda kavuşma günü gelip çatsa, gönül yine yokluk bucağını ister; akşam olunca kim evine gitmek istemez?
• küncin: mülkin N15.
  - 4 Sevgilim, ruhumuzun gıdası yüzündeki beni düşünmektir; nitekim can kuşu her yeme meyletmez bir hümâdır.
• cân: dil N9, P.
  - 5 A Hayretî! Gönül, masallara çok itibar etmeyen uyanık bir çocuk olduğu için zahidin nasihatine aldanmaz.
• tıfl-ı zeyrekdür: tıfl u zeyrekdür GHB.
  202. HD s. 218, N4 24^b, N9 56^b, N15 75^a, GHB 54^a, P 49^b.
1 Ey padişah! Gözlerine "Baygın bakışlı nergis gözüdür." demeyen kişinin gözlerine mil çekecek olsan kimse "Hayır! (Yapma!)" demez.
• 'ayn-ı :ey şeh N9, P.

2. şöyle  olaşdı gönül zülfüne kim aşl   senün
p  di  ahum dile bend eyle dile as *l  * düşmez
3. t  r   ab  h     n ey   s  k   ki bir kuş kılmadı
v  kt-i   ub   oldu   al  -y       bet-i   ahb   düşmez
4.   ab  gab   bir   b-   s  f  d  r vel   ben te  neye
c  n v  r  rsem de em i   n bir i  im al m   düşmez
5. lebleri va  fında bu e    r-   reng  n  n görüp
  ayreti   kimdür sağa t  t  -i şekker-   düşmez

203.

F   il  t  n f   il  t  n f   il  t  n f   il  n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.   aklı   avmayınca dil dild  r i   n c  n oynamaz
  ıkmayınca h  v  ceden t  yunca oğlan oynamaz
2.     k meyd  nında p  da   olup ehl-i h  l ile
b  -ser    p   olmayanlar t  p u   evg  n oynamaz
3. g  n  l  mi h  l  t-         ndur senün p  r-c     eden
dostum l  b  d hev   olmasa   umm  n oynamaz
4. a  lamayınca gönülden k  pmaz   h-   s  zn  k
olmasa b  r  n i  ende ber  -   rah    n oynamaz
5.       k oynar eglen  rken   ehr  m  zde h  blar
  ayreti         ların serkitdi c  n  n oynamaz

-
- 2 Padişahım! Gönül senin zülfüne   yle bir dolaştı ki, (sen onu) ister ba  la ister as, sana kar  şı gelmez.
• senün: sağa N4.   ola  dı: dolaşdı N15.
  - 3 Kalk ey saki! Sabah içkisini sun;     n   sabah oldu, şarap sohbetinin salas  n   okuyacak bir kuş kılmadı.
  - 4 (Sevgilinin) Gıdısı bir saf sudur fakat ne yaparsam yapayım/ölsem bile de ben susam   a il    olarak bir i  im "al su" demez.
• em:   b N9.
  - 5 A Hayreti  ! Sevgilinin dudaklarını anlatan bu renkli şiirini gördükten sonra kim sana tatlı dilli papağan demez?
  203. HD s. 218, N4 25^a, N9 56^b, N15 75^a, GHB 54^a, P 50^a.
  - 1 Gönül, akıllı savmadan sevgili için canını feda edemez nitekim hocanın dersinden çıkmayan   ocuk doyasıya oynayamaz.
• t  yunca: doyunca N4, N15.
  - 2 A  k meydanında h  l ehliyle arkada   olup da, ba  sız ve ayaksız olmayanlar top ve sopayla oynayamaz.
  - 3 Dostum, g  n  l  m       turan senin aşkının halleridir;     hesiz *hava* olmasa okyanuslar dalgalanmaz.
•       ndur senün:          durur N4. d  st  m: eger N4.
  - 4 Yağmur fazlaca ya  madık  a parlak yıldırm  lar düşmeyeceği gibi gönülden (  ok  a) a  lamayınca yakıcı ah yükselmez.
  - 5 Hayreti  ! Güzeller,   ehrimizde a  ık oynayıp eğlenirken o sevgili,       larını darmadağın etti (fakat) oynamaz/kılın   kıpırdatmaz.
◆       :        GHB.

204.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. lā'ubālīyüz gedāyuz gerçi sulṭānlar bizüz
şūretā kem kaṭrayuz ma'nīde 'ummānlar bizüz
2. bir birümüzle belā bezminde her şeb şubḥa dek
'ışk odından yanıcı şem'-i şebistānlar bizüz
3. gūşe-i mey-ḥānelerde dāyimā mest-i ḥarāb
pīrehen çāk edici ālūde dāmānlar bizüz
4. ḥücre-i miḥnetde bir kaç derdmendüz gerçi kim
kaçma bizden zāhidā derdüne dermānlar bizüz
5. gülşen-i rāz içre esrār-ı ḥakāyık söylerüz
şimdilik ey ḥayretī murğ-ı hoş elḥānlar bizüz

205.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ne süleymāna esīrüz ne selīmün ḳulıyuz
kimse bilmez bizi bir şāh-ı kerīmün ḳulıyuz
2. ḳul olan 'ışka cihān beglerine egmedi baş
başka sulṭān-ı cihānuz gör e kimün ḳulıyuz
3. ğam yerüz ḳan yударuz gūşe-i miḥnetde müdām
şanma biz kevşer-i cennāt-ı na'imün ḳulıyuz
4. ḥüsn-i ḥādīs ḳulıyuz şanma bizi sulṭānum
vech-i pākünde olan ān-ı ḳadīmün ḳulıyuz

---

204. HD s. 219, N4 25^a, N9 56^b, N15 75^a, GHB 54^b, P 50^a.

- 1 Laubali yoksullar olsak da hakikatte sultanlar biziz; görünüşte az bir damlayız fakat manen okyanuslar gibiyiz.
• ma'nīde: ammā ki N9, GHB, P.
  - 2 Hep beraber *Belā* meclisinde her gece sabaha kadar yanan gece kandilleri biziz.
• her şeb: dāyim N4, N9, N15, GHB. • odından: odında N4.
  - 3 Meyhane köşelerinde daima yıkılası sarhoş olup gömlek yırtan iffetsizler biziz.
♦ mest ü: mest-i HD^{sl}.
  - 4 Ey zahit! Biz sıkıntı hücreesindeki dert sahipleriyiz, bizden kaçma çünkü derdine derman olacak olanlar biziz.
• ḥücre: gūşe N4, N9, N15, GHB, P.
  - 5 Ey Hayretī! Şimdi sırların gül bahçesinde hakikat sırlarını söyleyen hoş ötüşlü kuşlar biziz.
205. HD s. 219, N4 25^a, N9 57^a, N15 75^b, GHB 54^b, P 50^a.
- 1 Ne Süleyman'a esiriz, ne Selim'in kölesiyiz. Kimse bizi bilmez fakat biz bir Kerim padişahın kuluyuz.
  - 2 Aşka kul olan cihan beylerine baş eğmez. Biz cihanın hür sultanları; kimin kulu olduğumuzu gör de anla.
  - 3 Biz sıkıntı köşesinde daima gam yeriz, kan yutarız; bizi naim cennetindeki kevserin kulu sanma.
• yударuz: içerüz N9, N15.
  - 4 Sultanım! Bizi sonradan olma güzelliğin kulu sanma, biz temiz yüzündeki ezeli güzelliğin kuluyuz.

5. terk  d p ** ayretiy ** t c u  ab dan ge d k
anca bu dünyede bir köhne kil m n   uliyuz

206.

Fe il t  n fe il t  n fe il t  n fe il  n
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1.  anma z hid bizi n mus ile   run   uliyuz
y  sen n  gibi hem n  ur  va  run   uliyuz
2. sağa ba  egmeyev z h  ce-i dehr olsa  eger
    esiri olan ol         z run   uliyuz
3. p kd r        a b b miy nında bugün
 anem  şanma ki biz b s   ken run   uliyuz
4. h   durur sevd       ma n  yüzinden bakıca 
  ret  gerçi ki biz na   u nig run   uliyuz
5. künc-i b  i felege v rmeyel m ** ayretiy **
yeni d v neler z t ze bah run   uliyuz

207.

Mef  l  f  il t   me   l  f  il  n
Muz ari  - - + / - + - + / + - - + / - + -

1.              iken y     c numuz
p r derd ola rev  m  dil-i n  t v numuz
2.    m h menzil n   acab   an i y rded r
göge  ri  di sağa  ri  mez fi  numuz
3. mest olmayınca varımadu  k y   dilbere
 ar a         ayak ayak nerdib numuz

-
5. Ey Hayret ! Ta  ve kaftanı terk ederek onlardan vazgeçtik. Biz bu dünyada ancak eski bir kilimin kuluyuz.
206. HD s. 220, N4-, N9 57^a, N15 75^b, GHB 54^b, P 50^b.
- 1 Ey zahit! Bizim ar ve namusun ya da senin gibi i i boş vakarın kulu olduğumuzu sanma.
- 2 Dünyanın sahibi olsan da sana ba  eğmeyiz; biz o a k esiri olan, inleyen a  n n kuluyuz.
• eger: ger GHB.
- 3 Ey heykel! Bugün dostlar arasında a kımız tertemizdir, bizi sarılıp  pmenin kulu sanma.
• b s  : b se N9, N15, P. a b b:       N15, GHB.
- 4 Görünüşte s s ve güzelliğin tutkunuyuz, fakat i in i  yüzüne bakacak olursan sevdiğimiz Hak'tır.
- 5 A Hayret ! Biz ilk baharın tutkunu yeni divaneleriz, bahçenin (kıymetli) köşesini dünyaya de i meyelim.
207. HD s. 220, N4-, N9 57^a, N15 76^a, GHB 54^b, P 50^b.
- 1 Can dostumuz  sa      geçinirken mecalsiz günlüğün dert dolu olması reva mıdır?
- 2 Ey ay yüzlü! Feryadımız g  e  ri ti fakat sana  ri medi, acaba makamın hangi yerdedir?
- 3 Basamak basamak merdivenimizi arşa/çatıya/göklere çıkardık fakat sarhoş olmadan sevgilinin mahallesine ulaşamadık.
• ir rd k: ird k GHB;  ri  di P. varımadu : varımadum N15, GHB.

4. kūy-ı muğānda seng-i melāmet yemek yeter
ëy ehl-i zevk mīve-i bāğ-ı cinānumuz
5. ‘arz eyle dāğ-ı sīneji dildāra **hayretī**
götürmedin zamāne cihāndan nişānumuz

208.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. dilā dīvāneler ‘aşıklaruz biz
baş açuk ‘aşık-ı şādıklaruz biz
2. maḥabbet cür‘asın nūş eyleyel’den
bir iki nekbetī fāsıklaruz biz
3. uruḡ bize melāmet taşını kim
ne kılsaḡuz bize lāyıklaruz biz
4. yüzümüze sepel’den ‘ışk eli āb
gözi açuklar uyanuklaruz biz
5. bizi ëy **hayretī** yārān içinde
ne bilsün el nece fāyıklaruz biz

209.

Mef‘ulü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bindi gemiye gitdi o rūḡ-ı revānumuz
bile yanınca gitdi revān oldı cānumuz
2. deryālar içre zevraḡa döndi bi-‘aynihi
gözler yaşında dīde-i gevher-feşānumuz

-
- 4 Ey zevk sahipleri, şu fani dünyada yediğimiz kınanma taşları bize cennet meyvesi olarak yeter.
♦ kūy-ı fenāda: kūy-ı muğānda HD, N15, GHB, P.
  - 5 A Hayretī! Zaman nişanımızı dünyadan götürmeden önce sinendeki yanıḡı sevgiliye arz et.
  208. HD s. 221, N4 24^a, N4 76^a, N9 58^b, N15 76^a, GHB 56^a, P 52^a.
  - 1 A gönül! Biz aşk eri divaneleriz. Pervasız, hakiki âşıklar biziz.
  - 2 Muhabbet şarabını bir yudum içtiğimizden beri birkaç talihsiz günahkarız.
  - 3 Kınama taşını atın bize! Zira ne yaparsanız yapın biz müstehakız.
♦ kılsaḡuz: kılsalar HD, N4, N4, N15, P. taşını: daşını N15.
  - 4 Aşk eli yüzümüze su serptiḡinden beri, gözü açık uyanıklarız.
• yüzümüze: gözümüze N4.
  - 5 Ey Hayretī! Bizi dostlar arasında gören yabancı, bizim ne denli üstün olduğumuzu ne bilsin?
  209. HD s. 222, N4-, N9 57^a, N15 76^a, GHB 55^a, P 50^b.
  - 1 Can sevdiğimiz gemiye binerek gitti, canımız da onunla birlikte aktı gitti.
• bile yanınca: yanınca bile N9.
  - 2 Gözyaşları arasında cevher saçan gözlerimiz aynı denizler arasında kalmış sandala döndü.
• gözler yaşında: göz yaşlarında N15.

3. yaşum denizler oldu kurı ağlamağ ile
gitdi kenāra gelmedi serv-i revānumuz
4. ğarkı oldu idi göz yaşına keştī-i vücūd
olmasa dūd-ı āh eger bādbānumuz
5. yanardı oda **hayretiyā** huşg u ter tamām
peydā olaydı zerrece sūz-ı nihānumuz

210.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine biñ cān ile bir cānāna düşdi gönlümüz
muştafādur adı bir sulṭāna düşdi gönlümüz
2. 'ālem-i 'ışka bırağal'dan bizi bu rüzgār
şanki bir zevrağ durur 'ummāna düşdi gönlümüz
3. şūfīyā men' edemezsin bizi biñ şeyṭānlığ et
'āşıkuz biz sūret-i rahmāna düşdi gönlümüz
4. ruhların devrinde bend oldu saçın zencirine
nevbahār içre yine dīvāne düşdi gönlümüz
5. bundan özge **hayretī** 'ālemde rüsvālīk m'olur
pīrlīk vaktinde bir oğlana düşdi gönlümüz

211.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āsitānuḡdur bizüm ey dost beytu'llāhumuz
k'anda gösterdi cemālī nūrını allāhumuz

---

3 Faydasız ağlamakla gözyaşım denize döndü fakat o can servimiz bir türlü yanımıza gelmedi.
4 Ah dumanı yelkenimiz olmasaydı vücut gemisi gözyaşına batmıştı.
• oldu idi: olurdu N9. eger bādbānumuz: aña ger sâye bānumuz N15, GHB; eger sâye bānumuz P.
5 Ey Hayretî! Gizli ateşimiz zerre kadar ortaya çıkacak olsa yaş kuru ne varsa her şey ateş alırdı.
210. HD s. 222, N4 25^a, N9 57^b, N15 76^b, GHB 55^a, P 50^b.
1 Gönlümüz yine bin can ile bir sevgiliye, adı Mustafa olan bir sultana tutuldu.
2 Gönlümüz, bu rüzgâr bizi aşk âlemine attığından beri okyanusa düşmüş bir sandal gibidir.
• bizi bu: berü bu N4, N15; bizi uşbu N9, P; bizi GHB.
3 Ey sofu! Biz âşığız, gönlümüz Rahman'ın güzelliğine tutulmuştur; bin türlü hile denesen bile bizi engelleyemezsin.
4 Gönlümüz yanağının devrinde saçının zincirine bağlandı, yine ilkbaharda deli divane oldu.
• yine: ne hoş GHB.
5 A Hayretî! Gönlümüz yaşlılık zamanında bir gence tutuldu. Âlemde bundan beter rüsvālīk olur mu?
211. HD s. 223, N4-, N9 58^a, N15 76^b, GHB 55^b, P 51^a.
1 Ey dost bizim Kâbe'miz eşiğindir, çünkü Allah'ımız cemālī nurunu onda tecelli ettirmiştir.

2. bu müsâfir-hâne-i dehrün der ü dīvārını
āh şāhumla müzeyyen kıldı şāhum āhumuz
3. her gedā bir pādīşāha bende olmuşdur velī
biz de rüm abdālīyuz bizüm ‘alīdür şāhumuz
4. kabrümüz üzre gelicek ağlaşun yoldaşlar
yakmasun sizi bizüm oddur biten her kāhumuz
5. biz faķīrüz meskenet toprağıdır mesken bize
biz gedāyuz **hayretī** dervīşlikdür cāhumuz

212.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir nihāl-i tāzedür kaddün senün ey serv-i nāz
şīvelerden mīvesi eksük degüldür kış u yaz
2. ehl-i ıışık içre namāz olmaz dēyü ta‘n eyleme
şūfiyā şāfī derün ile niyāz olur namāz
3. zāğ-ı hālın beg koyup zülf-i siyāhın ağ edüp
gönlümün şehbāzını şayd eyledi bir hīle-bāz
4. leblerün öpdükce artar nāle vü āhum benüm
sākīyā mey meclisinde eksük olmaz söz ü sāz
5. haylī çekdün cevri ni yārun egerçi **hayretī**
‘ömri çoğ olsun hele lutfın dahı gördün biraz

-
- 2 Heyhât! Ey padişahım, bu dünya misafirhanesinin kapısını duvarını sevgilinin derdi ile çektiğimiz ah süslemiştir.
• āhumuz: şāhumuz N9, GHB.
  - 3 Her dilenci bir padişaha kul olmuştur fakat biz Rum abdālīyuz, bizim şāhumuz Ali’dir.
  - 4 A yoldaşlar, toprağımızda her biten ot ateştir, geldiğinizde kabrimiz üstünde ağlaşın (otumuz) sizi yakmasın.
  - 5 A Hayretī, biz barınağı âcizlik toprağı olan fakirler, makamı dervişlik olan yoksullarız.
• biz: bir GHB, P. // biz: bir GHB, P.
  212. HD s. 223, N4-, N9 58^a, N15 76^b, GHB 55^b, P-.
  - 1 Ey naz servisi! Boyun, yaz ve kış işve meyvesi eksik olmayan bir taze fidandır.
  - 2 Ey sofı! Âşıklar arasında namaz yoktur diye ayıplama, temiz gönülle yapılan niyaz, namaz olur.
♦ olur: eyler N9. olur namāz: olur niyāz HD, N9, N15, P.
  - 3 Bir hileci, beninin kargasını yem, siyah saçını ağ ederek gönlümün şahinini avladı.
♦ beg: beğ HD.
  - 4 A saki! Dudaklarını öptükçe ah ve inilim artar, nitekim şarap meclisinde saz ve söz eksik olmaz.
• artar: irmez N9
  - 5 Hayretī! Sevgilinin çok cevri ni çektinse de, ömrü uzun olsun, biraz lütfunu da gördün.

213.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec + --- / + --- / + --

1. yūri ēy fitnesi çok şefkati az
gözi gibi özi de şūh u ʔannāz
2. beni öldürmek için hey vefāsuz
nedür tā bunca şīve bu kadar nāz
3. nedür bu ʔurra-i pūr-çīn-i ʔarrār
nedür bu ʔamze-i pūr-kīn-i ʔammāz
4. ‘aceb şayd eyledün gönölüm hümāsın
naẓīrūn görmedüm va’llāhi şehbāz
5. cihānda bu güzeller çokdur ammā
saṇa benzer ḥabībüm az olur az
6. raķībūn gibi urḡan yaraşuḡı
hele ben görmedüm üstād cān-bāz
7. bugün meydānda gerçi cān-fedā çok
begüm bu ḥayretī de cāna kalmaz

214.

Fe'īlātün fe'īlātün fe'īlātün fe'īlün
Remel + + -- / + + -- / + + -- / + + --

1. zāhidā hırķa-i sālūs u riyādan berīyüz
budalāyuz baş açuķ tāc u ķabādan berīyüz
2. biz de ferhād gibi ehl-i belānuḡ biriyüz
bizi ēy ḥusrev-i şīrīn ķo şafādan berīyüz

---

213. HD s. 224, N4-, N9 57^b, N15 77^b, GHB 55^b, P 51^a.

- 1 Ey fitnesi çok, şefkati az; kendisi de gözü gibi cilveli ve alaycı olan sevgili, yürü!
• ey: hey N9, N15, GHB, P. gözi gibi özi: özi gibi gözi GHB.
- 2 Hey vefasız! Beni öldürmek için ettiğin bunca işve, bu kadar naz nedir?
• tā: bu N9, N15, GHB, P.
- 3 Nedir bu kıvrım kıvrım hilekar saçlar, nedir bu fitneli hışımlı yan bakışlar?
• +kīn-i: +kīn ü N9, P.
- 4 Allah hakkı için benzerini görmediğim doğan, yoksa gönlümün hümasını mı avladın?
- 5 Sevgilim, cihanda böyle güzeller çoktur fakat senin gibisi çok az bulunur.
• cihānda: cihāndur N15, P.
• saṇa benzer ḥabībüm azdur az: ḥabībüm saṇa benzer az olur az N9, N15, GHB, P.
- 6 Rakibin gibi ipe/idama layık, canıyla oynamakta usta olmuş birini hiç görmedim.
• görmedüm: gördüm GHB.
- 7 Beyim, bugün bu meydanda can feda edecekler çoktur fakat Hayretî de canını esirgeyecek değil.
• cān fedā: cān ķodı N9, P.

214. HD s. 225, N4-, N9 58^a, N15 77^a, GHB 55^b, P 51^b.

- 1 Ey zahit! Biz riya ve gösteriş hırkasından, taç ve kaftandan arınmış pervasız abdallarız.
- 2 Ey güzel hükümdar bize müsaade et! Biz de Ferhat gibi mutluluktan uzak, başı belalı kimseleriz.

3. başumuz derd ile hoşdur ço tabībā bizi gel
derd-i ser vërme bize çünkü devādan berīyüz
4. pādişāhum kuluṇam mihr ü vefā eyle dēdüm
dēdi nāz ile biraz semt-i vefādan berīyüz
5. mācerādan geçeli birlige başduk kādemi
el yuduk **hayretiyā** biz men ü mādan berīyüz

215.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. pūte-i 'ışka düşüp kāl olmağ ister gönlümüz
kalbi şāfī pāk abdāl olmağ ister gönlümüz
2. her kaçan kim esb-i nāza binse ol çāpük-süvār
atınun öninde pā-māl olmağ ister gönlümüz
3. tuymağa rāz-ı dehānın yer yer eşk-i dīdeden
nokta dökmiş yine remmāl olmağ ister gönlümüz
4. tīr-i miḥnet şol kadar deldi ki 'arz-ı hāl için
bezm-i gamda yāra kavvāl olmağ ister gönlümüz
5. yine cān nakdin vērüp derd almağ için **hayretī**
çārsū-yı gamda dellāl olmağ ister gönlümüz

-
- 3 Ey tabip! Başımızdaki dert ile memnunuz, bizi bırak, gel baş ağrısı verme, çünkü deva beklentimiz yoktur.
• ço: ki N15.
  - 4 "A padişahım! Ben senin kulunum, sevgi ve vefa göster." dedim; naz ile "Vefâ semtinden biraz uzağız."
dedi.
• semt-i: mihr ü N9, N15, GHB, P. nâz ile: yazıla GHB.
  - 5 A Hayretî! Macerayı bıraktığımızdan beri vahdete bağlandık, ben ve biz düşüncesinden sıyrılıp uzaklaştık.
• geçeli: geçüben N9, N15, GHB, P.
  215. HD s. 225, N4-, N9 58^b, N15 77^a, GHB 56^b, P 52^a.
  - 1 Gönlümüz aşk kabına düşüp eriyerek/saflaşarak safi kalp bir abdal olmayı arzu ediyor.
• şāfī pāk: şāf pāk N9; şāf u pāk N15.
  - 2 O iyi at süren sevgili her ne zaman naz atına binse, gönlümüz atının önünde çiğnenmek ister.
• süvâr: GHB-.
  - 3 Gönlümüz, (sevgilinin) ağzının sırrını anlamak için, gözyaşını yer yer nokta nokta dökerek falcı olmak istiyor.
• yer yer: bir bir N9, N15, GHB. tuymağa: duymaduk N15, duymağa P.
  - 4 Elem oku halini arz etmek için bizi öylesine deldi ki, gönlümüz gam meclisinde kaval olmak istiyor.
  - 5 Hayretî, can sermayesini verip dert satın almak niyetiyle gam pazarının çığırtkanı olmayı arzu ediyor.
• virüp: vir GHB.

216.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec + - - - - / + - - - - / + - -

1. neçe gündür ki dildārum görünmez
bütün gün ağlaram yārum görünmez
2. ḥarāb oldu yine bāğ-ı dil ü cān
nihāl-i ḥüb-reftārum görünmez
3. dilā zār ol ki bir ḥaylī zamāndur
benüm yār-ı dil-āzārum görünmez
4. olupdur varlığımla yokluğum bir
cihānda olalı varum görünmez
5. fiğān et ḥayretī dāyım çü bülbül
kanı ol yüzi gülzārum görünmez

217.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - - / + - - - - / + - - - - / + - - - -

1. ḥazer kıl şüret-i luṭfı zamānuḥ ber-devām olmaz
olur mı bir elif-kāmet kim āḥir ḳaddi lām olmaz
2. olmaz ḥaṣ erbāb-ı ḡam içinde şu 'āşık kim
belā bāzārgāhına düşüp rüsvā-yı 'ām olmaz
3. şu kim nām ile nāmūsı koyuban terk-i 'ār étmez
anılmaz ehl-i 'ışık içre inende ol be-nām olmaz
4. elünde sübhā-i şad-dāneyi rindāna gösterme
şakın yüz bulamazsın anlara tezvīr dām olmaz

---

216. HD s. 226, N4-, N9 58^b, N15 77^a, GHB 56^a, P 52^a.

- 1 Bütün gün ağlamama rağmen gönlümün sahibi sevgilim kaç gündür görünmüyor.
  - ki dildārum: dil-ārāmum N9.
- 2 Güzel salınışlı fidanım görünmediği için gönül ve can bahçesi harap oldu.
  - ḥarāb: ḥazān N9, GHB.
- 3 Ey gönül! Ağla ki benim gönül incitici sevdiğim çok zamandır görünmüyor.
- 4 Dünyaya geldiğimden beri varlığım görünmez, cihanda varlığımla yokluğum birdir.
  - olalı: olıbdı N15.
- 5 Hayretî, daima bülbül gibi figan et! Hani, o yüzü gül bahçesi olan (sevgilim) nerede?

217. HD s. 226, N4-, N9-, N15 77^b, GHB 56^b, P 52^a.

- 1 Zamanın iyilik yüzü devamlı değildir, tedbirli ol! Sonunda beli bükülmeyen bir elif boylu var mı?
  - luṭfı zamānuḥ: ḥüsnün zamānı N15.
- 2 Bela pazarı olan dünyada düşüp âleme rezil rüsva olmayan âşık, gam sahipleri arasında seçkin olamaz.
  - şu: şol N15. bâzergehinde düşüp: bâzārgāhına düşüp HD, GHB.
- 3 Şöhret ve namusunu bırakıp utanmayı terk etmeyen kişi âşık sayılmaz, çok da makbul değildir.
- 4 Elindeki yüz taneli tesbihi rindlere göstermekten sakın, böyle yüz bulamazsın. onlar yalanlara kanmazlar.
  - N15-, GHB, P-.

5. ayak bağıdur ey gonca-dehen bu bülbül-i cāna
şu gülşende ki kaddün gibi serv-i hoş-ıhrām olmaz
6. senün de **hayretî** işün tamām eyler felek bir gün
deme eksüklük eyleyüp benüm işüm tamām olmaz

218.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. aksun ko dīdeden güher-i ābdārumuz
harc olsa ey dil ağlama bu yolda varumuz
2. ey h̄vāce sende zer ne kadar bī-hisāb ise
vardur bizüm de dāğ-ı gam-ı bī-şümārumuz
3. fahr et libās-ı fāhır ile sen begüm bizüm
‘uryānlığ ile faqr iledür iftiḥārumuz
4. dil şışesin degül uruban kāse-i seri
şırsa ḥasūd yokdur aḥa inkisārumuz
5. biz bir maḳām-ı vāḥdete ērdük ki **hayretî**
birdür hemān bir arada olsa mezārumuz

219.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. cān vèrmeyicek cān ile cānān ele girmez
yār olmayıcaḳ derd ile dermān ele girmez
2. yanmaḳ da yakılmaḳ da olıcaḳ yine cānā
bağrumda yanıklar gibi yārān ele girmez
3. bu merdüm-i eşkümde ciger-güşelerümdür
anlar gibi ağlar beni insān ele girmez

-
- 5 Ey gonca ağızlı! Kendisi gibi hoş yürüyüşlü bir servi bulunmayan şu gül bahçesinde senin endamın can bülbülünü ayağından bağlamıştır.
  - 6 Ey Hayretî! Felek bir gün senin işini de halleder, kusur edip de benim işim hallolmaz deme.
♦ benüm: şaḳın N15, GHB, P. tamām eyler felek bir gün: felek bir gün tamām eyler GHB.
  218. HD s. 227, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 51^b.
1 Ey gönül! Bırak parlak incilerimiz gözümüzden aksın, tüm varlığımız bu yolda sarf edilse de ağlama.
2 Ey tüccar! Sende altın ne kadar hesapsız bulunuyorsa, bizim de sayısız gam yaramız vardır.
3 Beyim sen ihtişamlı elbisenle övüne dur, biz çıplaklıkla, fakirlikle iftihar ederiz.
4 Hasetçi, değil gönül şışesini, kafa tasımızı da kırsa ona kırılmayız.
5 Hayretî! Biz öyle bir vahdet makamına erdik ki mezarlarımız daima bir arada olsa da fark etmez.
  219. :HD-, N4 24^a, N9-, N15-, GHB-, P-.
1 Can vermeyince can ile canan bir olmaz, sevgili olmayınca derdin de dermanın da karşılığı yoktur.
2 A can! Bağrımdaki yanıklar gibi bir arkadaş mevcut değilken yanmak da yakılmak da kabulümdür.
• bağrumda: bağrumdağı N4.
3 Bu gözyaşı adamları benim ciğerparelerimdir; bana onlar gibi acıyan insan bulunmaz.

4. ben hālūmi yandukça bakar yüzüme tınmaz
dünyāda rakībe göre hayvān ele girmez
5. n'eylersin eyā **hayretiyā** bu bār-ı girānı
cān vērseñe yārūñ gibi bir cān ele girmez

220.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ehl-i 'ışkuz eksük olmaz vardur eglencemüz
bir kıyāmet serv-i hoş-reftārdur eglencemüz
2. künc-i hālvēt şūfīnūñ mescid bucağı 'ābidūñ
zāhidūñ cennet bizüm dīdārdur eglencemüz
3. gāh ölür hālk oluruz geh baş açup abdāl olup
hānķāh-ı 'ışķda esrārdur eglencemüz
4. gāh mescidlerdeyüz gāh şavma'a zikrindeyüz
gāh olur kim hāne-i hāmmārdur eglencemüz
5. guşsa vü gāmdan hālāş olduk bugün ey **hayretī**
çünki 'ālemde hemīn ol yārdur eglencemüz

221.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şanemā guşsa-i 'ışķunla ne tedbīr ēdevüz
ya nēçe bir gām ile nāle-i şeb-gīr ēdevüz

-
- 4 Ben halime yanarken o yüzüme bakar da hiç sesini çıkarmaz. Dünyada rakip gibi bir hayvan mevcut değildir.
  - 5 A Hayretî! Bu ağır yükü ne yapacaksın? Kendisi gibi bir can bulunmayan sevgiline canını versen ya!
  220. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 55^a, P 51^b, N6 61^a.
  - 1 Biz aşk ehliyiz eglencemiz eksik olmaz, eglencemiz güzel yürüyüşlü bir kıyamet servisidir.
• kıyāmet serv-i hoş reftārdur: bir boyu serv ü yüzi gülzārdur P.
  - 2 Halvet köşesi sofunun, mescid köşesi ābidin, cennet de zāhidin olsun; bizim eglencemiz sevgilinin cemalidir.
• künc-i hālvēt şūfīnūñ mescid bucağı 'ābidūñ: künc-i miñnet 'ābidūñ mescid bucağı şūfīnūñ P. dīdār: dīzār P.
  - 3 An gelir ölürüz an gelir eglencesi aşk tekkesinde esrar çekmek olan abdallar olarak diriltirilir.
• oluruz geh: olur geh GHB.
  - 4 Bazen mescitlerdeyiz, bazen de manastır zikrindeyiz. Bazen şarap satıcısının evi durağımız olur.
• zikrindeyüz: fikrindeyüz GHB.
  - 5 Ey Hayretî! Bugün gamdan kederden azadeyiz, zira ālemde/eglence meclisinde eglencemiz sadece o sevgilidir.
• guşsa: kışsa GHB. guşsa vü gāmdan hālāş olduk bugün ey hayretî: hem-dem idin guşsayı gel 'azāt it P. hemīn ol yārdur: gām-ı dildārdur P.
  221. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 51^b.
  - 1 A heykel gibi güzel sevgili! Aşkın kederiyle nasıl sebat buluruz, bu gamlı gece inlemelerimiz nereye kadar sürer?

2. āh kim bu dil-i dīvāne kabūl etmedi pend
meger ol şa‘şa‘a-i zülfünj zencir edevüz
3. mār-i zülfün ile olanca perişanlığı biz
kanı tākāt ki geh şabr geh anı takrīr edevüz
4. dostum müddet-i hecründe neler çekdiğümi
bu hem-rāh oldu ki bir nām ile taḥrīr edevüz
5. cān gözümüz bu haber rüşen olupdur şanemā
naḡş-ı la‘lünj meger sinede taṣvīr edevüz
6. mey ü maḥbūbdı çıkan kısmetimüz **ḥayreti**yā
çünkü taḡdīr budur daḥı ne tedbīr edevüz

Sîn

222.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her kabādan göz diküp tek cāme kılma iltimās
dik tecerrüd sūzeni birle pelās üzre pelās
2. aḡ ‘abā gey şubḥ-ı şādık gibi tek rüşen-dil ol
şeb gibi tīre-derün olma geyüp zerrin libās
3. ‘ārif isen ne kulı ol kimsenün ne ḥvācesi
kim bu fānī evde ne maḥmūd ḡaldı ne ayās
4. yok bu mezra‘da benüm bir ḥabbe taḡşilüm dirīḡ
geldi ‘ömrüm ḥaşılin biçmege ḡaddüm oldu dās
5. **ḥayretī** gūyā bir āyetdür cemāl-i dost kim
sūre-i *ve’ş-şems*den etmiş ḡaḡ anı iḡtibās

- 2 Ah bu deli gönül bağ/nasihat kabul etmedi. Meğer o zülfünün parıltısıyla kendini bağlamış
- 3 O zülfünle olan perişanlığımıza bazen sabretmek bazen anlatmakla ancak takat getirebiliriz.
- 4 A dostum! Senden ayrıken çektiklerimi şöhretle yazılmış bir kitap olarak yol arkadaşı edindim.
- 5 Ey sanem! Dudağının resmini gönlümüze naksettiğimiz haberi can gözümüzü aydınlanmıştır.
- 6 A Hayretî! Kısmetimize şarap ve sevgili düştü, nitekim böyle buyrulmuş, artık nasıl karar bulalım?
222. HD s. 228, N4-, N9 59^a, N15 78^a, GHB 56^b, P 52^b.

- 1 Soyutlanma iğnesi ile yama üstüne yama yap; yeter ki her kaba kumaşa göz dikip bir elbise çıkartmaya meyletme.
- 2 Altın yaldızlı elbise giyip gece gibi bir kederli olacağına, sabah aydınlığı gibi beyaz hırka giyin de şen gönüllü ol.
- 3 Arif isen ne kimsenin kulu ol ne de efendisi; nitekim bu fani evde ne Mahmut ne Ayās kaldı.
• GHB-. ḡaldı: ḡalur P.
- 4 Boyum ömür mahsulünü biçmek için orak gibi (bükülüp) geldi, fakat ne yazık ki bu tarlada benim bir buğday tanesi kadar kazancım yok.
• GHB-. yok... dirīḡ: yok durur bir ḡabbe taḡşilüm bu mezra‘dan dirīḡ N9, P; yok durur bir ḡabbe taḡşilüm bu mezra‘da veli N15.
- 5 Hayretî! Sevgilinin yüzü, Hakk’ın *Şems* suresinden iktibas ettiği bir ayete benzer.
• GHB-.

Şîn

223.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. başdan gel ey kalendar kıl ü kâli kıl tırâş
yoksa kılca ne bıyık vürür zarar saña ne kaş
2. gel gönül abdālına geydür tecerrüd hırkasın
dile andan sonra 'uryân gez dilerseñ gey kumaş
3. daşı başa urdı şîrîn göñlini nerm etmek
fi'l-meşel mûm idi ferhâduñ elinde gerçi taş
4. dilleşüp ey dil birâder çıkdı bañr ile gözüm
bañrden ammâ uluyam der gözüm bir neçe yaş
5. gitdi ol mâhuñ senünle yıldızı barışmadı
çâre ne ey hayretî var tâlî'ünle kıl şavaş

224.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. uşbu bâzâr-ı fenâ bir sūdı yok sevdâ imiş
hûy u hây u tûmturâkı bir qurı gavğâ imiş
2. n'eyledümse eyledüm öldüm dirildüm inledüm
iki âlemden garaž bir yâr-ı bî-hemtâ imiş
3. göñlümi meftûl-i zülfündür kılan meftûn-ı 'ışk
nête-kim mecnûnı meczûb eyleyen leylâ imiş

---

223. HD s. 228, N4-, N9 59^a, N15 78^a, GHB-, P 52^b.

- 1 Gel ey derviş öncelikle/baştan dedikoduyu tıraş et; yoksa sana ne bıyık ne kaş kıl kadar zarar veremez.
• virür zirür: zarar virür N9, P.
- 2 Gel, gönül abdalına soyutlanma hırkasını giydir; ondan sonra dilerseñ çıplak, dilerseñ giyinik gez.
- 3 Ferhat'ın taşı başına vurması Şirin'in göñlünü yumuşatmadı; gerçi taş da Ferhat'ın elinde mum gibiydi.
• taşı: daşı HD, N15. taş: daş N15.
- 4 Ey gönül! Deniz ile gözümün birbiriyle konuşunca kardeş olduklarını anladılar. Fakat gözüm "Ben denizden çok yaşlar büyüğüm." der.
- 5 A Hayretî, o ay yüzünün seninle yıldızı barışmadı gitti; elden ne gelir, yürü talihine çat!

224. HD s. 229, N4 26^a, N9 59^b, N15 78^a, GHB-, P 53^a.

- 1 Bu yokluk çarşısı (olan dünya) faydası bulunmayan bir hevesmiş; gürültü patırtı ve gösterişi lüzumsuz bir kavgadan ibaretmiş.
♦ hûy u hâyı tûmturâkı N9, N15, P; hûy u hây u tûmturâkı HD; hûy u hâyı hem hemân N4.
- 2 Öldüm dirildim, ağlayıp inledim ne yaptımşa yaptım. Anladım ki iki âlemden kasıt eşi bulunmayan bir sevgiliymiş.
- 3 Gönlümü aşka düşüren saçının kıvrımıdır; nitekim Mecnun'nu meczup eden Leyla imiş.

4. dar olup başına dehr ölür ferîdûn ‘âkıbet
tutalum ẖvâcem ferîdûn oldu ya dârâ imiş
5. çün olur âhîr gıdâsı kişinün dârû-yı merg
bir iki gün tutalum kim sükkerî halvâ imiş
6. vâlî-i ‘ahd olmadan ey dil bu evde ‘arife
bir velînün bendesi olmak dağı evlâ imiş
7. ka‘be-i maşşûdı ehl-i dillerün ey **hayretî**
var yüzün sür âsitân-ı hazret-i mevlâ imiş

225.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. uyur rāhatla düşman zānū-yı dildāra yaşdanmış
düşüp üftādeler yollarda seng-i hāra yaşdanmış
2. edinmiş zāğ gülden bister ü ter goncedan bālîn
yatur gen yerde bülbül hasret ile hāra yaşdanmış
3. meded her derdi yok nā-merde şunma şerbet-i la‘lün
yaturken bunca bî-çāre der ü dīvāra yaşdanmış
4. şu kim taş eşigüne baş koyup rûhın revān etdi
uyur gülşende şan bir bālîş-i zer-kāra yaşdanmış
5. hümā-yı ‘arş-pervāz olsa rûh-ı **hayretî** tañ mı
eşitdüm cān vērürken âsitân-ı yāra yaşdanmış

-
- 4 Farz edelim efendim Feridun ya da Dârâ olsun? Neticede dünyanın başına dar gelmesiyle Feridun da ölüp gidecek.
• olup: olur N4, P.
  - 5 Nitekim bir iki gün şekerli helva da olsa kişinin son gıdası ölüm ilacı olur.
• tutalum: dutalum N15.
  - 6 Ey gönül! Bu dünyada bir velinin kölesi olmak arif olana devrin valisi olmaktan daha iyiymiş.
• velînün: denînün N4. evlâ: eyü N4.
  - 7 A Hayretî! Gönül sahiplerinin Kâbe’sinden maksat Hazreti Mevla’nın eşiği imiş, git yüzünü sür.
  225. HD s. 230, N4-, N9 59^b, N15 78^b, GHB-, P 53^a.
  - 1 Zavallı âşıklar yollara düşüp sert taşları yastık ederken düşman sevgilinin dizine yaslanmış rahatça uyuyor.
• düşmen: dilber N15, P.
  - 2 Karga (rakip) gülden yatak, taze goncadan yastık edinmişken bülbül çorak yerde hasretle dikene yaslanmıştır.
• bister ü: bisterîn N9, N15, P.
  - 3 Kapiya duvara yaslanmış yatan bunca zavallı varken yardım et; her dertsiz namerde dudağının şerbetini sunma.
  - 4 Taş eşigine baş koyup canını teslim eden kişi gül bahçesinde altın işlemeli bir yastığa dayanmış da uyur gibidir.
• taş: daş N15.
  - 5 İşittim ki Hayretî can verirken sevgilinin eşigine yaslanmış, (artık) ruhu arşa kanat açan bir hüma olsa şaşılır mı?
• arş-pervâz olsa rûh-ı: arşa pervâz ursa rûhı P.

226.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'āşıķuñ bağrında ıağlar denlü var imiş
kendü bir kem ıraıra deryālarca yaşı var imiş
2. yok şanurdum bāliš-i rāhat bu miḥnet-ḥānede
şimdi bildüm dilberün eşigi ıraşı var imiş
3. baş verüp rāh-ı vefādan başa eiletđi işin
āferin ferhāda ḥoş devletlü başı var imiş
4. benlik imiş ayıran ben bendeyi maḥbūbdan
ey dirīğā bilmedüm arada nāşī var imiş
5. cān ile cānān arasında ḥicāb olduñ dēyü
ḥayretinün kendü kendüyle şavaşı var imiş

227.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. geldi erdi çün yine kara ḥaber gibi tırāş
ey dirīğā atdı okın yaşdı yayın göz ü kaş
2. gālibā āḥir zamān olmuş durur yoldaşlar
rūm elinde her ıraaftan fitneler ırıldurđı baş
3. 'arızuñ ābında gark olsun der isen ḥaṭṭuñı
'asker-i fir'avndur mūsā ile etdür şavaş
4. kimse barmaķ başmasun ḥarfüne dersen dostum
iki günde bir tırāş ol iki günde bir tırāş

---

226. HD s. 230, N4 25^b, N9 59^b, N15 78^b, GHB-, P 53^a.

1. Âşığın bağrında dağlar kadar yarası varmış. Kendisi bir küçük damla olduğı hâlde denizler kadar yaşı varmış.
• ırağlar: dağlar N4, N15.
2. Bu sıkıntı evinde rahat bir yastık yok sanırdım, şimdi anladım ki sevgilinin eşigi ıraşı varmış.
• ıraşı: daşı N15.
3. Ferhat vefa yolunda baş verip amacına ulaştı. Aferin ona, ne talihli başı varmış.
4. Ben köleyi sevgiliden ayıran benlikmiş. Yazık bana! Arada engel varmış, bilemedim.
• maḥbūbdan: cānāneden N15, P.
5. Can ile sevgili arasında perde oldun diye Hayreti'nin kendi kendisiyle şavaşı varmış

227. HD s. 231, N4 26^a, N9 60^a, N15 78^b, GHB-, P 53^b.

1. A zavallı! Tıraşın kara bir haber gibi geldiğinde, (sevgilinin) gözü ve kaşı yayını gerip okunu attı.
2. Yoldaşlar, Rumeli'nde her taraftan fitneler başkaldırdı, galiba āḥir zaman geldi.
3. Firavun askeri sakalın, yanağının suyuna gark olsun istersen, onu Mūsā ile şavaştır.
• etdür: eyler N9.
4. Dostum, sakalını kimse eleştirmesin dersen günaşırı tıraşını ol.

5. hîç hisâb u haddi yok mûlar bitüpdür **hayretî**
dem-be-dem akşa ‘aceb mi gözlerümden kanlı yaş

228.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. tañ midur olsa ger ol âfet-i devrân ser-keş
olur elbette bilürsin meh-i tâbân ser-keş
2. gül gibi elden ele varma ki tez şolmayasın
dostum ol nête-kim serv-i hırâmân ser-keş
3. böyle yandurmaz idi her gece pervânelerin
olmasa sencileyin şem‘-i şebistân ser-keş
4. yüzi yêrdeydi hemîşe işi miskînlîk idi
oldı yüz bulalıdan zülf-i perîşân ser-keş
5. şûfî ger şûret-i insâna sücûd eylemese
hayretî tañ mı ki olmadı mı şeytân ser-keş

229.

Mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ehl-i kemâle taş eşigün secdegâh imiş
allâh ne âsitâne-i devlet-penâh imiş
2. zülfün düşürdi bend-i belâya bu gönlümi
şûride dillere ne belâ-yı siyâh imiş
3. taşlar başındağı görinen ebr şanmanuz
‘uşşâkdan hevâya çıkan dūd-ı âh imiş

---

5 Hayretî! Hiç hadde hesaba gelmez mûlar/saçlar bitiyor; gözlerimden daima kanlı yaşlar aksa şaşılır mı?
228. HD s. 231, N4 26^a, N9 60^a, N15 79^a, GHB 57^a, P 53^b.

1 O dünyalar güzeli, dik başlı olsa buna şaşılır mı? Bilirsin ki parlak ay elbette dik başlı olur.

• GHB-.

2 Dostum! Gül gibi elden ele dolaşma ki tez solmayasın, salınan servi gibi ol nitekim o dik başlıdır.

• GHB-.

3 Senin gibi bir gece kandili böyle dik başlı olmasa her gece pervanelerini böyle yakıp yandırmazdı.

• pervânelerin: pervâneleri N15, GHB.

4 Yüzü daima yerde olup işi miskinlik olan perişan saçlar, yüz bulduğundan beri dik başlılık eder oldu.

5 Hayretî! Eğer sofı insan suretine secde etmese garipseme! Şeytan da dikbaşlılık etmedi mi?

♦ eylemese: eylemeye N4, N9, N15, GHB. tañlama: tañ mı ki HD; dinleme P.

229. HD s. 232, N4 25^b, N9 60^a, N15 79^a, GHB 57^a, P 53^b.

1 Taştan eşğin kemal ehline secde yeriymiş. Ya Rabbi! Ne saadetli eşik.

• taş: daş N15.

2 Bu gönlümi bela tuzağına saçların düşürmüştür; o perişan gönüllere nasıl bir kara beladır öyle!

♦ zülfün düşürdi bend-i belâyâ bu gönlümi: zülfün yeterdi bend-i belâ bu gam-ı haţun HD, N4, N9, GHB.

3 Dağ başlarında görünenleri bulut sanmayınız; onlar âşıkların göğşe çıkan ah dumanlarıdır.

• taşlar: dağlar N4, N15. • ‘uşşâkdan havaya çıkan dūd-ı ah imiş: ‘âşıklar êtdüğü dün ü gün *[dūd-ı] ah imiş *N4, N9, N15; ‘âşıkların dünü gün êtdüğü dūd-ı âhmüş GHB. (Bu beyit N4’de dördüncü sıradadır.)

4. and içmek istedüm mey-i nâb içmege velî
âyîn-i 'ışk içinde tanışdum günâh imiş
5. ey **hayretî** kulu olan olur cihâna şâh
sultân-ı 'ışk hey ne yüce pâdişâh imiş

230.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ayru düşmek yârdan yoldaşlar düşvâr imiş
güşe-i fûrkatde tenhâlık ne müşkil kâr imiş
2. dostlar bu gülsitân-ı 'âleme ziynet vèren
ol lebi gonce yüzi gül serv-i hoş-reftâr imiş
3. ayrılık vâdisine vardı tayandı râh-ı 'ışk
çâre ne çekmek gerek ey dil yolunda var imiş
4. gelmege 'ahd eyledi gitdi dirîğâ ol şanem
aldadı ben nâ-tüvânı bilmedüm 'ayyâr imiş
5. mülk-i dilde âteşüm üstine âteşler yakan
oda yansun **hayretî** eş'âr-ı âteş-bâr imiş

231.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. be bu üskübde ne hoş şûh-ı cihânlar var imiş
cân vèrür 'âşıka çok rûh-ı revânlar var imiş
2. diñdürür söylese bülbüllerinün şıklığını
ne güşâde gül-i gülzâr-ı cinânlar var imiş

-
- 4 Saf şarap içmeye yemin etmek istedim fakat sordum soruşturdum ki bu aşkın kitabında günahmış.
• tanışdum: danışdum N15.
  - 5 Aşkın sultanı ne yüce padişahmış hey! Ey Hayretî, onun kulu olan cihana sultan olur.
• hey : dağı N4.
  230. HD s. 233, N4 26^a, N9 60^b, N15 79^a, GHB 57^a, P 54^a.
  - 1 A yoldaşlar, yardan ayrı düşmek ne güçmüş! Ayrılık köşesindeki yalnız olmak ne zor bir işmiş.
  - 2 A dostalar, bu âlemin gül bahçesi süsüyle güzelleştiren o gonca dudaklı, gül yüzlü olan hoş yürüyüşlü serviymiş.
♦ zînet: şûret: HD, N9, N15, GHB, P.
  - 3 A gönül! Aşk yolu gitti ayrılık vadisine çıktı. Ne çare! Sevgilinin yolunda ne (sıkıntı) varsa çekmek gerek.
♦ vardı tayandı: tayandı vardı HD, N9, GHB; tayandı kaldı N15; vardı dayandı P.
  - 4 O heykel gibi sevgili geleceğine söz verdi fakat (bırakıp) gitti. Eyvahlar olsun! Hileci olduğunu bilemedim, ben zavallıyı kandırdı.
  - 5 Gönül mülkünde, şiirleri ateş saçan Hayretî'nin ateşi üstünde ateşler yakan ateşler içinde kalsın.
  231. HD s. 233, N4 25^b, N9 60^b, N15 79^b, GHB 57^a, P 54^a.
  - 1 Bre bu Üsküp'te ne cilveli dünya güzelleri, âşığa can bağışlayan çok sevgililer varmış!
♦ üsküpte: yerlerde HD, N4, N9, GHB, P. be: ne GHB.
  - 2 Bu cennet güllüğünün, konuşsa bülbüllerin sesini soluğunu kesecek nice açılmış gülleri varmış.

3. deldiler ğamze okıyle nêçe yêrde cigerüm
oĥ nêçe fitnesi çok kaşı kemânlar var imiş
4. emdürür hastasına gāh dilin gāh dudaĥın
‘āşıka cān yêdürür bunda ne cānlar var imiş
5. bu sipāhī bu beg oĥlı dēme düş ayaĥına
kuculur bunda fülān ibn-i fülānlar var imiş
6. hūblar ma‘denidür dērler idi gerçek imiş
gör ne kâbilce ne gevherce cüvānlar var imiş
7. şalınur bile hevādārı ile ‘ār êtmez
hayretī bunda ‘aceb serv-i revānlar var imiş

232.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. erbāb-ı ‘ışka pīşe hemān her gün āh imiş
her bir nefes ki āh ile geçmez günāh imiş
2. sevdā-yı ‘ışk yoĥ ise başunĥda şūfiyā
bu kara şarduĥun ne belā-yı siyāh imiş
3. her h‘āce-i zamāne birer ehl-i ihtiyāc
her bir faķīre baķdum idi pādişāh imiş
4. bir şehsüvāra hālka-be-gūşam ki atınun
her bir nişān-ı na‘li birer secdegāh imiş

-
- 3 Fitnesi pek çok olan keman kaşlılar var ki yan bakışın okuyla sayısız yerden ciğerimi deldiler.
• nice: yoĥsa GHB.
  - 4 Burada hastasına gah dudaĥını, gah dilini emdirirken āşıĥa can yediren nice can (sevgililer) vardır.
• Bu beyit N15’de altıncı sıradadır. dudaĥın: tutaĥın GHB.
  - 5 Burada kucaklanacak öyle falanca kimseler vardır; bu askerdir, bu bey oĥludur demeden ayaklarına kapan.
• beg: kıl GHB.
  - 6 Güzeller madenidir derlerdi, gerçekmiş; bak ne uygun, ne kıymetli taze güzel (sevgililer) varmış.
• gevherce: cevherce P.
  - 7 Hayretī, burada āşıkları ile arsızca salınıp yürüyen şaşılacak servi boylular varmış.
♦ böyle: bile HD, N4, N9, N15.
  232. HD s. 234, N4 26^a, N9 60^b, N15 79^b, GHB 57^b, P 54^a.
  - 1 Āşıkların işi her gün daima ah etmektir, ah etmek için boĥazdan geçmeyen her nefes günahıdır.
• bir: N4-.
  - 2 Ey sofı, başında kara sevda bulunmuyorsa, bu başına sardıĥın siyah (sarık) ne kara bir beladır.
  - 3 Baktım ki zamanın her bir zengini ihtiyāc içerisinde, her fakiri de bir padişah.
• baķdum idi: baķ şimdi N4. faķīre: gedāsı GHB.
  - 4 Öyle usta bir süvarinin/beyatlının kölesiyim ki atının her bir ayak izi bir secdegahtır.

5. cehd eyle 'ışka kul olıgör **hayretî** k'anun
en kem gedası husrev-i gerdün-penāh imiş

233.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. haḳ senün zülf-i dil-āvīzünī bir dār ètmiş
anda dil-ḥastelerün gönlini ber-dār ètmiş
2. gerçi şu gibi kara yerlere çaldı beni çarḥ
ḥamdü li'llāh hele bir 'āşık-ı dīdār ètmiş
3. şol seni cān u gönül derdine dermān yaradan
beni hoş onmayacaḳ derde giriftār ètmiş
4. şāh-ı 'ışka ol efendi beni ḳul eyleyüben
mülk-i ḥüsn içre seni server ü serdār ètmiş
5. eyleyen gülşen-i dehr içre güli ḥāra yakın
yārını **hayretî**nün hem-dem-i aḡyār ètmiş

Şād

234.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy gönül olmaḳ dilersen ḡuşşa vü ḡamdan ḥalāş
cidd ü cehd èt olıgör ḳayd-ı dü-'ālemden ḥalāş

---

5 A Hayretî! Çalış çabala da aşka kul ol/gönülden bağlan ki onun en adi dilencisi bile dünyayı himaye eden bir hükümdardır.

• k'anun: tâ k'anun N4.

233. HD s. 235, N4 26^a, N9 61^a, N15 80^a, GHB 57^b, P 54^b.

1 Ey sevgili! Hak senin gönüller asılı zülfünü bir darağacı yapıp kalbi kırıkların gönlünü asmış.

• dil-ḥastelerün: üftâdelerün N4. zülf-i: ḥüsn-i N15.

2 Felek beni su gibi yerlerde sürüse de, elhamdülillah, nihayet bir güzel yüzünün âşığı etti.

• bir: N4-. dīdār: dīzār N4, P. hele bir: ki hele N9, GHB, P; hele bu N15. (GHB'de üçüncü beyittir.)

3 O, seni can ve gönül derdinin dermanı olarak yaratan, aman ne güzel, beni de iyi olmaz bir derde düşürmüş.

♦ hoş onmayacaḳ: hoş olmayacaḳ HD, P; bir olmayacaḳ. şol seni: seni şol N15. (N15'de dördüncü beyittir.)

4 O efendi! Beni aşk padişahının kulu yaparak seni güzellik ülkesinin reisi ve efendisi yapmış.

Beni aşk sultanına kul eden o efendi, seni güzellik ülkesine baş ve komutan yapmış.

♦ beni ḳul eyleyüben: ki beni ḳılmış ḳul HD. şāh-ı 'ışka ol: şāh-ı 'ışḳuḡa P.

5 Dünya bahçesinde güli dikene yakın kılan, Hayretî'nin sevdiğini rakibin dostu yapmış.

♦ (HD, N9, GHB ve P'de dördüncü beyittir.) yārını ḡayretî'nün hemdem-i: yaralı ḡayretî'nün hemdemin N4. yakın: ḳarîn N15, GHB.

234. HD s. 235, N4 26^b, N9 61^a, N15 80^a, GHB 57^b, P 54^b.

1 A gönül! Gam ve kederden kurtulmak istiyorsan, çalış çabala iki âlemin bağından kurtulmaya bak.

2. neſsüñi kurtarmaz isen nâr-ı hıkđ u âzdan
bilmiş ol olmazsın ey şüfî cehennemden ħalâş
3. bağlamalu bir delüsin ey dil-i şeydâ eger
ister isen kayd-ı bend-i zülf-i pür-ħamdan ħalâş
4. zaħm-ı tîğ-i ‘ışķ-ı yâra var boyun vèr ey gönül
fıkr-i merhemden ħalâş ol fıkr-i merhemden ħalâş
5. derd ile bir âh édüp geçdi özinden ħayretî
iki ‘âlem ğuşşasından oldu bir demde ħalâş

Ṭā

235.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. âzâdelik risâlesidür ehl-i ‘ışķa ħaṭ
ķazıduñ ey nigâr yazıldı meger ğalaṭ
2. ben ķuluña efendi ‘ıtık-nâme olmadan
ķatlüme ħüccet olduĝı çok yeg durur o ħaṭ
3. bildün nedür rümûz-ı ħaṭ-ı istivâyı sen
olduñsa muştafâya eger ümmet-i vasaṭ
4. terk etti ħaṭṭı geldi dèyü şol ki yârını
yumaz yüzi ķarasını nîl ü furat u şaṭ

-
- 2 A sofı! Bilmiş ol ki neſsini kin ve hırs ateşinden kurtarmazsan cehennem ateşinden kurtuluş bulamazsın.
♦ nâr-ı: kayd-ı N4, N15.
  - 3 A çılgın gönül! Buklelerle dolu zülûf bağından kurtulmak istersen bağlanmaya layık bir delisin demektir.
• zülf-i: zülf ü GHB.
  - 4 A gönül, merhem fıkrinden kurtul! Merhem fıkrinden kurtulup sevgilinin aşk kılıcının darbesine boynunu uzat.
• ‘ışķ-ı yâra: yâra N15.
  - 5 Hayretî dert ile bir ah çekip kendinden geçti de bir anda iki âlemin kederinden kurtuldu.
• bir demde: bir demden HD, N4, N9, N15, P.
  235. HD s. 236, N4 26^b, N9 61^a, N15 80^a, GHB 57^b, P 54^b.
  - 1 Ey güzel yüzlü! Âşıkların azatnamesi olan sakalını kazıyıp sildiğine göre herhalde yanlış yazıldı.
• ehl-i ‘ışķa: ey nigâr N15. yazıldı meger: meger yazıldı GHB.
  - 2 A efendim! O sakalın/yazının bir azatname olmasındansa katlime verilmiş bir idam fermanı olması çok daha iyidir.
  - 3 Eğer Hz. Muhammed Mustafa’ya ideal ümmet olduysan, o hepsi eşit olan sakalın remzini anladın demektir.
  - 4 Sakalı geldi diye sevgilisini terk eden kişinin yüz karasını Nîl, Fırat ve Şat ırmakları temizlemez.
• ħaṭṭı: ħaṭṭ N4. (N4 ve N15’te beşinci beyittir.)

5. h̄usn̄ün kemālīdūr şanemā haṭ ki muşṭafā
gördüm dēdi o rabbūmi fī şūretin kaṭaṭ
6. ağ u karayı terk ēdegör hayretī eger
‘ışk ise cihānda murādun senün faṭaṭ

Zā

236.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ‘aceb mi alsa dil senden gelen cev̄r ü cefādan haṭ
kişi olur mı kim almaya h̄iç mihr ü vefādan haṭ
2. firākun̄da itün gördükçe şād olur dil-i ğamgīn
kişi ğurbetde elbette alurmuş aşinādan haṭ
3. belā-yı ‘ışkun̄a şanma belīmüz şimdi olmuştur
daḥı rûz-ı ezeldendür bize uşbu belādan haṭ
4. gözün̄ kaşun̄ hayālīdūr gönül eglencesi dāyim
daḥı oğlan durur alsa ‘aceb mi ok u yādan haṭ
5. muḥammed ümmeti mü‘min degül mi hayretī yoh̄sa
ya n’içün almaya bi’llāh ḥubb-ı muşṭafādan haṭ

-
- 5 A heykel kadar güzel sevgili! Sakal güzelliğin en olgun halidir. Çünkü Hz. Muhammet Mustafa “fī şūreten kaṭaṭ” buyurmuştur.
• N15-.
  - 6 A Hayretī, eğer cihanda isteğin yalnız aşk ise; iyi kötü/ak kara (her şeyi) terk et.
• ‘ışkuysa: hakkına GHB. (N4, N9, GHB ve P’de beşinci beyittir.)
  236. HD s. 237, N4 26^b, N9 61^b, N15 80^b, GHB 57^b, P 55^a.
  - 1 Gönül senden gelen sıkıntı ve eziyetten hoşlansa şaşılır mı? Hiç sevgi ve dostluktan haz almayan kişi olur mu?
♦ h̄iç mihr ü vefadan: ḥubb-ı muşṭafādan GHB. (Bu beytin ikinci mısraı HD’de bulunmamaktadır. Bir karışıklı sonucu bu makamda üçüncü beytin ikinci mısraı tekrar edilmiştir.)
  - 2 Gamlı gönül, senden ayrıyken köpeğini (bile) görse mutlu olur, nitekim insan gurbette bir tanıdık görmekten elbette hoşlanır.
• olur dil-i ğamgīn: ol ey dil-i miskīn N4. itün; velī GHB.
  - 3 Senin aşk derdine belī dememizin yeni bir şey olduğunu sanma; biz tâ ezelden beri bu belayı zevk ediyoruz.
• belīmüz: yâdımız N9. rûz-ı: devr-i N9.(N4’te dördüncü beyittir.)
  - 4 Gönülün eglencesi daima kaşının gözünün hayalini kurmaktır. Nitekim henüz bir oğlan çocuğudur, ok ve yaydan haz etse şaşılır mı?
  - 5 A Hayretī! Allah hakkı için onlar neden Mustafa sevgisinden lezzet almıyorlar; yoksa Hz. Muhammed’in ümmeti mümin değil?
♦ ya niçün: n’içün ol N15; ne içün N3, N9, GHB, P.

Gayn

237.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. zāğ hālın beñ koyup zülf-i siyāhın kıldı ağ
kurdı bir beg göñlümün şehbāzına bir kıl duzağ
2. gözlerün maqtūlinün kabrinde nergisler bitüp
ol şehīd-i 'ışk için yer yer uyarılmışlar çerāğ
3. görinen başında ben mecnūnun ey leyli-hırām
āşiyān-ı murğ-ı miḥnetdür degüldür tāze dāğ
4. dāğına 'aşıklarun ta'n eylese zāhid ne tañ
dostum gülden ne denlü ḥālet anlaya kelāğ
5. **hayreti**yi āsitān-ı yārdan men' eyleme
ey rakīb olsun dēr isen saña cennetde durağ

238.

Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. yārān gelün yine yaqalum lāle-vār dāğ
sūz-ı dili nihāyet ēde āşikār dāğ
2. cān 'āleminde biri gün oldu birisi ay
mihr-i ruḥunla yaqdum iki yādigār dāğ
3. bir fūls-i aḥmerüm yoğ ise kīse de ne var
vardur tenümde tāze oñulmuş hezār dāğ
4. zeyn ētdi penbe ile ser-ā-ser vüçūdumu
ḥil'at geyürdi şan baña ey şehriyār dāğ

237. HD s. 237, N4-, N9 61^b, N15 80^b, GHB 57^b, P 55^a.

- 1 Karga benin yem bıraktı, siyah zülfün de ağ oldu; bir bey gönlümün doğanına kıldan bir tuzak kurdu.
• kurdı bir beg: koydı bir beñ/ben N15.
- 2 Nergisler, senin gözlerinin öldürdüğü kişinin kabrinde biterek; o aşk şehidi için sıra sıra mumlar yakmışlar.
• bite: bitüp N15. uyarılmışlar: uyarılmışdur GHB.
- 3 Ey Leyla salınışlı, ben Mecnun'un başında görünen yeni olmuş bir yanık değil, sıkıntı kuşunun yuvasıdır.
- 4 Dostum! Zahit, âşıkların yanıklarını eleştirse dert değil! Yaban kargası gülün hallerini ne kadar anlayabilir!
- 5 Ey rakip! Cennette sana bir yer olsun istersen Hayreti'ye sevgilinin eşğini yasaklama.

238. HD s. 238, N4 26^b, N9 61^b, N15 80^b, GHB 58^b, P 55^a.

- 1 Dostlar! Gelin yine lale gibi yaralar yakalım ki yanıklarımız gönül ateşimi aşikâr etsin.
• yine yaqalum: yaqalum yine N4, GHB.
- 2 Gönül âleminde yanağının güneşiyle yaktığım iki yadigâr yanığımın biri güneş biri ay oldu.
- 3 Kesemde bir kızıl pulum yoksa ne olmuş; tenimde henüz iyileşmiş pek çok yanık yarası vardır.
- 4 A kudretli padişah! Yanıklarım vücudumu baştan başa pamuklarla süsleyerek sanki bana bir hilat giydirdi.
♦ penbe ile: penbelerle HD.

5. āhum şerārıdur geceler **hayretī** benüm
yēr yēr felekde şol görinen bī-şümār dāğ

239.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. cānumda nēce yakmayayın ben hezār dāğ
nāzūk tenine yakmış eşitdüm nigār dāğ
2. şevk ile çāk édüp yakasın 'āşıkāne şubh
mihrünle yakdı gögsine bir yādigār dāğ
3. yēr yēr yapışdurur tenine penbeler seḥāb
nār-ı gamunla yakdı meger kūhsār dāğ
4. ben bir peleng-i bīşe-i 'ışkam nişān baḥa
yētmez mi bu tenümde olan bī-şümār dāğ
5. ey **hayretī** delīl-i maḥabbet degül midür
cism-i felekde şol görinen tābdār dāğ

240.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. yakdum gönülde mihir-i ruḥunla hezār dāğ
her biri oldı gül gibi bir yādigār dāğ
2. yandı yakıldı acıdı ḥaylī bugün baḥa
hecründe gördi ḥālūmi ey şīvekār dāğ
3. bir māḥīyem gözüm yaşı baḥrinde güyiyā
pullar durur tenümdeki bu bī-şümār dāğ

---

5 A Hayretî! Geceleri gökyüzünde yer yer görünen hesapsız yanıklar/yıldızlar benim ahımın kıvılcımlarıdır.

239. HD s. 238, N4-, N9 62a, N15 81a, GHB 58b, P 55b.

1 O sevgilinin nazik tenini dağladığımı işittim, ben nasıl canımı binlerce kez dağlamayayım?

2 Sabah, âşığa yakışır şekilde şevk ile yakasını yırtıp senin sevginle göğsüne bir hatıra yarası dağladı.

3 Bulut, bedenine kısım kısım pamuklar yapıştırmış, anlaşılan dağ senin derdinin ateşi ile bulutu yakıp dağlamış.

4 Ben aşk ormanındaki bir leoparı, bana alamet olarak bedenimdeki sayısız yanık yarası yetmez mi?

5 A Hayretî, gök yüzünde görünen ışıltılı yıldızlar/yanıklar muhabbetin delili değil midir?

• tâbdâr: bî-şumâr P.

240. HD s. 239, N4 26b, N9 62a, N15 81a, GHB 58b, *P 55b.

1 Gönülde yanağının güneşiyle dağladığım binler yaranın her biri gül gibi bir yadigar oldu.

2 Ey işveli sevgili! Yara, bugün senin ayrılığındaki halimi gördüğü için benim için bir hayli yandı, yakıldı, acıdı.

• ḥālūmi: dâğumı GHB.

3 Gözyaşlarımın denizinde bir balık gibiyim. Tenimdeki bu sayısız yara ise pullarımdır.

4. cisminde penbedür görinen kef degül durur
nār-ı maḥabbetünle yakupdur biḥār dāğ
5. yāruṇ yanında bir pula geçmez gerekse sen
yak **ḥayretī** tenün̄de hezārān hezār dāğ

241.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. nār-ı ḡayretle nēce yakmayayın ben cāna dāğ
ḡayrılar bezminde yakmış mest olup cānāne dāğ
2. bir düğündür her kara yazılıya olmaz naşīb
meclisün̄de germ olup yakmak senün̄ mestāne dāğ
3. vērmezem biṇ ḥālīş altuna ērenler cānıçün
bir elif çekdüm yakup sīnemde dün üç dāne dāğ
4. bī-ḥisāb ise ne var ēy ḥvāce dīnāruṇ senün̄
bizde de eksük degül fi'l-cümle dervīşāne dāğ
5. **ḥayretī** kılsa tecellī pertev-i dīdār-ı yār
ṭūr-ı mūsā gibi ānīde qarara yana dāğ

242.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yakdı dil nār-ı ḡam-ı dilberle bir kaç pāre dāğ
her biri oldı fezā-yı sīnede bir kara dāğ

-
- 4 Cisminde görünen köpük değil pamuktur. Denizler senin aşkının ateşiyle denizler (kendilerini) dağlamışlar.
• nār-ı: nārı N4.
  - 5 Ey Hayretî! İstersen tenini binlerce kez dağlayarak yak, yaralarının sevgilinin katında pul kadar değeri yoktur.
  241. HD s. 240, N4 26^b, N9 62^a, N15 81^a, GHB 59^a, *P 55^b.
  - 1 Kıskançlık ateşiyle ben canımı nasıl dağlamayayım? Rakipler, sevgilinin meclisinde sarhoş olup kendilerini dağlamışlar.
  - 2 Senin meclisinde coşup kendinden geçerek kendisini dağlamak her kara bahtlıya nasip olmaz bir dövmedir/düğündür.
♦ yazılıya olmaz naşīb: günlüye olmaz ol HD, N4, N9; N15, P. düğün: dögün HD.
  - 3 Erenler hakkı için, dün sineme bir elif çekip üç yara açtım ki bin halis altına değışmem.
  - 4 Ey tüccar! Senin paranın haddi hesabı yoksa ne olmuş? Biz de bütünüyle dervişlere layık yanıklarından eksik kalmayız.
  - 5 A Hayretî! Sevgilinin yüzünün güneşi vursa o dağ/yanık yarası Tur dağı gibi birden yanıp kararır.
• yār: dōst GHB.
  242. HD s. 240, N4 26^b, N9 62^a, N15 81^b, GHB 59^a, *P 55^b.
  - 1 Gönül, sevgili gamının ateşiyle, her biri göğün göğsünde(/göğüs boşluğunda) bir kara dağ/yara olan birkaç tane yanık yarası açtı.
• fezā: kazā GHB.

2. bendeni kahr odına yakup yakışma düşmene
yakma lütf et dâğumun üstine ey meh-pâre dâğ
3. od degüldür geceler yer yer görinen tağda
âteş-i 'ışkuñ komışdur sine-i kûhsâra dâğ
4. her biri gün gibi bir rûşen delîl olup yine
yana yana hâlüm i'lâm etti bir bir yâra dâğ
5. her biri ey **hayretî** ma'nîde bir âyînedür
şûret-i hâlüm bu yüzden gösterür dildâra dâğ

Fâ

243.

Mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. *keşşâfa* bakup okusa yıllarla *mevâkıf*
olmaz kişi esrâr-ı kitâb-ı gama vâkıf
2. fenn-i gamı terk eyleye mi 'ârif-i bî-kâr
budur ezeli pîşe-i erbâb-ı ma'ârif
3. 'uşşâka bir ay oldu ki görünmedi ol şâh
kullar ne suç etti ki verilmedi vezâyif
4. güller gülüp açıldı edüp gonca tebessüm
bûlbûl öteden söyledi gülşende le'âyif
5. korkar lebin öpmege uyurken anuñ ağıyâr
ey **hayretî** gam yeme ki *el-hâyînu hâ'if*

-
- 2 Ey ay parçası! Lütfen, düşmana meyledip kulunu kahır ateşinde yakıp yaramın üstünde yara açma.
  - 3 Geceleri dağda kısım kısım görünenler ateş değildir; aşkının ateşi dağın bağrına yanıklar bırakmıştır.
• tağda: râğlar N4; tağlar N9; dâğlar GHB.
  - 4 Yaralarımın her biri gün gibi apaçık bir delil olup yine sevgiliye yana yana halimi haber verdiler.
  - 5 A Hayretî! Aslında (yaralarımın) her biri bir aynadır. Halim, bu yüzden sevgiliye yaralarımı (görünecek şekilde) tutuyor.
• bu yüzden: ne ise N4, N9, N15, GHB, P.
243. HD s. 241, N4-, N9 62^b, N15 82^b, GHB 59^a, *P 56^a.
- 1 Kişi, yıllarca *Keşşâf* ve *Mevâkıf*'ı okuyup incelese de, gam kitabının sırlarına vakıf olamaz.
  - 2 İş olmayan arif gam ilminden vaz mı geçsin, hâlbuki marifet erbabının ezeli mesleği budur?
  - 3 O şah, bir aydır âşıklarına görünmüyor; kulları ne suç işlediler ki vazife verilmiyor.
  - 4 Bûlbûlün karşı taraftan nükteli ötüşleriyle; gül bahçesinde gonca tebessüm etti, güller de gülerek açıldılar.
• le'âyif: ma'ârif N9.
  - 5 Ey Hayretî! Tasalanma ki *hayin korkaktır*. (Hayin) Rakipler, o sevgili uyurken dudağından öpmeye cesaret edemezler.

244.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'asker-i ğam yine cānum kaşdına baĝladı şaf
üstüme at şal mürüvvet eyle ey şāh-ı necef
2. tūtalum kim leşker-i ğam tūtdı eṭrāfı ne ğam
ṭarfetü'l-^çayn içre eylersin sen anı ber-ṭaraf
3. neçe demler kan yudup cem' eṭdügüm gevhherleri
göz göre eṭdi gözüm merdümleri bir bir telef
4. yine kūyunda döĝüp göĝsüm kılayın nāleler
yine çalınsun maḥabbet meclisinde nāy ü def
5. atma ğamzeṇ tīrini ğayra dururken ḥayretī
ĝayret oklarına cānın eyleme anuṇ hedef

245.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. pīş-rev olmazsa dāyim saṇa pīrān-ı selef
gitdi azıtduṇ ṭarīķı ey cūvān-ı nā-ḥalef
2. lezzet-i ḥ^vān-ı ğamı ten-perver olan anlamaz
ol ĝidā-yı rūḥdur bilmez anı ĝāv-ı 'alef
3. varlıĝuṇ naḳdin verüp yokluk metā'ın al göñül
olmasun dersen eger yok yerlere varuṇ telef

---

244. HD s. 241, N4 27^a, N9 62^b, N15 81^b, GHB 59^b, *P 56^a.

- 1 Gam askerleri yine canıma kastetmek amacıyla saf tuttular. Ey Necef şahı Ali! İhsanda bulunup atını üstüme sal.
- 2 Gam ordusu etrafı kuşatsa bile dert değil; sen onu göz açıp kapayıncaya kadar etkisiz hale getirirsin.
  - tūtalum: dutalum N4, N15. tūtdı: dutdı N4, N15. ne ğam: ne ṭaṇ N9. leşker: 'asker N15, GHB.
- 3 Kaç zamandır kan yutarak biriktirdiğim mücevherleri, göz bebeklerim göz göre göre bir bir telef etti.
  - eṭdi: gitdi N9.
- 4 Semtinde yine göğsümü dövüp, inleyeyim ki muhabbet meclisinde yine ney üflenip def çalınsın.
- 5 Hayretî dururken yan bakışının oklarını başkalarına atıp (Hayretî'nin) canını kıskançlık oklarının hedefi yapma.
  - dururken: ṭururken N9, GHB.

245. HD s. 242, N4 27^a, N9 62^b, N15 82^a, GHB 59^b, P 56^a.

- 1 Ey halefi olmayan genç, senden önceki ihtiyarlar senin rehberin olmazlarsa yolunu şaşırdın gitti!
  - selef: telef N4.
- 2 Bedenini beslemeye düşkün olanlar gam sofrasının lezzetini anlamazlar; o ruhun ĝidasıdır, fakat samanlıktaki öküzü bilmez.
  - 'alef: telef N4.
- 3 A gönül! Şayet varlığının yok yere telef olmasın dersen, var olan sermayeni verip yokluk malını al.

4. kıl beni bu künc-i tārīk-i dālāletden ḥalāş
ēy şeh-i şadr-ı velāyet v'ēy meh-i bedr-i necef
5. nēte-kim olur mekīn ile müşerref her mekān
ḥayretīnün gönline ḥubb-ı 'alī vērür şeref

246.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. şalınuğınca gonce güzeller taraf taraf
oğur hezār tāze gazeller taraf taraf
2. bī-iḥtiyār ḥ^vāba varur nergisün gözi
bülbüller okudukça meşeller taraf taraf
3. 'ıyşuñ zamānı geldi berü gel dēyü çenār
yārān-ı 'işrete şalar eller taraf taraf
4. dilber beni ayakladuğınca bir ol kadar
ēller üşer bir ol kadar eller taraf taraf
5. rāh-ı belāda kaldı ayaklarda **ḥayretī**
seyrān eder nigār ile ēller taraf taraf

247.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. seyrāna çıkdı sīm-bedenler taraf taraf
şalındı yine serv-i çemenler taraf taraf
2. bülbül gibi her ehl-i dil efgāna başladı
açıldı güldi gonce-dehenler taraf taraf

-
- 4 Ey velilik makamının padişahı ve ey Necef'in noksansız dolunayı (Hz. Ali), beni bu sapkınlık mesleğinin bucağından kurtar.
  - 5 Hayretī'nin gönlünü Hz. Ali sevgisi şereflendirir; nitekim her mekān içinde oturanlarla şereflenir.
• gönlüne: kalbine P.
  246. HD s. 242, N4 27^a, N9 63^a, N15 82^a, GHB 59^b, P 56^b.
  - 1 Gonca ağızlı güzeller her tarafta salındıkça, (âşık) bülbül de her yerde taze gazeller okur.
• oğur: oğur P.
  - 2 Bülbüller her yerde hikayeler anlattıkça nergisin gözü ister istemez uykuya varır.
ḥ^vāba varur: ḥ^vābdadur N4.
  - 3 Çınar, "içme zamanı geldi, yaklaşın!" diyerek içki arkadaşlarına elleriye her yerde işaret eder.
  - 4 Dilber beni ne kadar görmezden gelirse, her taraftan o kadar yabancı toplanıp bana el uzatır.
• iller üşer yine beni: iller üşer bir ol kadar N4; iller beni üşer yine N15.
  - 5 Hayretī her tarafında sevgilinin başkalarıyla gezip dolaştığı bela yolunda ayakta/kadehlerde kaldı.
  247. HD s. 243, N4 27^a, N9 63^a, N15 82^a, GHB 60^a, P 56^b.
  - 1 Her yerde gümüş bedenli güzeller gezmede, her tarafta bahçenin servi boylu güzeller salınmada.
  - 2 Her gönül ehli bülbül gibi figan etmeye başladı, her yerde gonca ağızlı sevgililer gülüp eğlendiler.
• her: kim P.

3. bülbüller oldu hār-ı belâlarda mübtelâ
bezm-i şafâda zâğ u zağanlar taraf taraf
4. ben gülsitâna varıcağ el şundı yêr yêrin
dāmānum aldı dutdı dikenler taraf taraf
5. künc-i belâda sensin eyâ **hayretî** hemân
bezm-i şafâda cümle kıalanlar taraf taraf

Kāf

248.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'aqlımı mest etti ey sâkî benüm şahbâ-yı 'ışk
cānuma cān katdı zevk-ı rāh-ı rūh-efzâ-yı 'ışk
2. dostlar ben bu hevâ ile ölürsem umaram
ola her bir üstühvānumdan benüm bir nāy-ı 'ışk
3. tañ mıdur ursa bucağdan bucağa huffâş-ı 'aql
şaldı pertev 'āleme mihr-i cihān-ārâ-yı 'ışk
4. ey gönül gavvâş-ı māhir olıgör tek sen hemân
toptoludur gevher-i 'irfān ile deryâ-yı 'ışk
5. lâ dēme ger eylemezsek meclisünde hūy u hāy
güng ü lāl etmişdür ey zāhid bizi illâ-yı 'ışk
6. server-i mülk-i maḥabbet olımaz ser vèrmeyen
başını biñ yere dögsün aña degmez pây-ı 'ışk
7. 'ırzuñı 'arz etme 'uşşâka ne bilsünler senün
vā'izâ vaz' u vaḳāruñ bir bölük rüsvâ-yı 'ışk

3 Bülbüller eziyet dikeninde tutulup kalırken; karga ve çaylak kuşları her yerde, safa meclisindeler.

4 Gül bahçesine vardığımda her taraftan el uzattılar; dikenler de bölük bölük eteğimi kaptılar.

5 Ey Hayretî! Herkes safa meclisinde her taraftayken daima bela bucağında kalan sensin.

• bezm-i...taraf: bezm-i şafâda zâğ u zağanlar taraf taraf GHB.

248. HD s. 244, N4 14^b, N9 63^a, N15 82^b, GHB 60^a, P 56^b.

1 A saki, aşk şarabı benim aklımı bir hoş etti, aşkın cana can katan yolunun zevki canıma can kattı.

2 Dostlar! Ben bu aşk ile ölürsem her bir kemiğimin bir aşk neyi olacağını umuyorum.

3 Aşkın cihanı süsleyen güneşi âleme ışık saçmaya başladı; akıl yarasası kendini bucaktan bucağa vursa buna şaşılır mı?

4 A gönül! Sen yeter ki usta bir dalgıç ol; aşk denizi daima irfan cevheri ile dopdoludur.

5 A zahit! Eğer meclisinde şamata yapmazsak "olmaz!" deme, aşkın illâsı (aşkın olmazsa olmazı) bizi sus pus/dilsiz etmiştir.

• ger eylemezsek: eylemez isek N9. zâhid: sâkî N9. itmişdür: itmiş durur N15, GHB.

6 Başını vermeyen kişi muhabbet mülkünün sultanı olamaz; aşkın ayağı ona (bile) dokunmaz, (artık) başını yerden yere vursun.

• yire: yirde N4.

7 A vaiz! İzzet ve şerefini ortaya koyup âşıklerle konuşma, bir bölük aşk rüsvası senin ağırbaşlı duruşunu ne bilsin?

8. başdaki sūduñ nedür bilsem bu kuru karadan
şūfiyā yoğ ise başuñda eger sevdā-yı ‘ışk
9. çīn degüldür görinenler ben kara yazılunun
kādiye’l-hacāt urupdur alnına imzā-yı ‘ışk
10. ğamdan ağlar āh eder şanmañ beni olmuş durur
dem-be-dem rūd-ı sürüdum āh ü vāveylā-yı ‘ışk
11. yalnız bir pāre per yakmak degül pervāne-vār
cān yaķar par par dilā merdān-ı bī-pervā-yı ‘ışk
12. on sekiz bin ‘āleme sultān olayın dēr isen
‘ışk-ı mevlā edinüp ol ey gönül mevlā-yı ‘ışk
13. ağlama ger ten gözi görmezse de ey **hayretī**
ēdebildünse eger cān çeşmini bīnā-yı ‘ışk

249.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. cān ile ey gönül olalum mübtelā-yı ‘ışk
‘uşşāķa bal olur çü bilürsin belā-yı ‘ışk
2. bāğ-ı cinānı almaya bir çöpçe ‘aynına
şol ‘āşıkun ki seyri olupdur fezā-yı ‘ışk
3. bezm-i belāda içmez isen mey yerine kan
şūfi nedür ķo anlayamazsın şafā-yı ‘ışk
4. şunlar ki her dem etmeyeler kanlu yaş revān
duymadılar cihānda nedür mācerā-yı ‘ışk

-
- 8 A sofı! Başında aşk sevdası yoksa, bu kuru karadan kafanla ne kar edeceksin bilmiyorum!
♦ başdaki: başdan HD, N9, N15, GHB, P. sūdun; şūdun P.
  - 9 Ben kara yazılının alnında gözünenler kıvrım değil, ihtiyaçları yerine getiren Hâkim’in (Allah c.c.) bıraktığı
aşk tuğrasıdır.
• tuğrâ: imzâ HD, N4, N9, GHB, P.
  - 10 Benim gam sebebiyle ah edip ağladığımı sanmayın, aşkın ahı ve feryadı daima benim türkümün sazı
olmuştur.
  - 11 A gönül! Aşkın korkusuz yiğitleri pervane gibi yalnız bir parça kanadını yakmakla kalmayıp canlarını alev
alev yakarlar.
  - 12 A gönül! On sekiz bin âleme sultan olayım dersin, Mevlâ’nın aşkını elde edip aşkın efendisi ol
  - 13 A Hayretî! Kalp gözünü aşkı görür hale getirebildiysen, vücut gözün görmüyorsa da üzülme.
• görmezse de: görmese de N4.
  249. HD s. 245, N4 27^b, N9 63^b, N15 83^a, GHB 60^b, P 57^a.
  - 1 A gönül! Yürekte aşkın tutkunu olalım, bilirsin ki aşk belası âşıklara tatlı gelir.
♦ çü: çün HD.
  - 2 Aşk fezasında dolaşan şu âşığın gözünde cennet bağının bir çöp kadar değeri olmasın.
  - 3 A sofı! Bela meclisinde şarap yerine kan içmezsen aşkın sefasının nasıl bir şey olduğunu anlamayı unut.
  - 4 Daima kanlı göz yaşları akıtmayanlar cihanda aşk macerasının ne olduğunu (bile) duymadılar.
• duymadılar: tuymadılar N9.

5. dāmān-ı 'ışkı nece kosun **hayretî** şehā
sultān-ı mülk-i ğamdur olal'dan gedā-yı 'ışk

250.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ne güzel 'ālem imiş bilmez idüm 'ālem-i 'ışk
hûb bildürdi baña n'edüğini 'ālim-i 'ışk
2. bil ki ser-mest-i ebed oldı vü hüşyār olmaz
kime kim cür'a şunar cām-ı ezelden cem-i 'ışk
3. dil-i pür-derd ebed kaldı cerāhatle meded
cān tabībinden erişmezse eger merhem-i 'ışk
4. beni öldürmege kaçd eyledi nāzüklük ile
şüretā böyle muşāhib dirilürken ğam-ı 'ışk
5. egnüme taze dögünlerle yine **hayretiyā**
bir fenā şalını urdı bugün uş mātem-i 'ışk

251.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. maḥabbet mülkinün sultānıdur 'ışk
mevedded 'āleminün cānıdur 'ışk
2. kimi öldürse bulur 'ömr-i sermed
temāşā kıl ne cānlar cānıdur 'ışk
3. bulayın dēr isen ey t̄alib-i ḥaḳ
ḥaḳīḳat gevherinün kānıdur 'ışk

---

5 Ey şah! Hayretî aşkın eteğini nasıl bıraksın? Aşk kölesi olduğundan beri gam ülkesinin sultanıdır.

250. HD s. 245, N4 28^a, N9 63^b, N15 83^a, GHB 60^b, P 57^b.

1 Aşk âleminin böyle güzel olduğunu bilmiyordum; aşkın ustası bana bunun ne olduğunu güzelce öğretti.

• baña: bize N4. hûb: turup GHB; hûb ki P.

2 Aşk şarabının mucidi kime ezel kadehinden bir yudum sunarsa bil ki o sonsuzluk sarhoşu olur ve hiç ayılmaz.

• vü: ki N4.

3 Eğer can tabibinden aşk merhemi yetişmezse dertli gönül ebede kadar yaralı kalacak, yardım et.

4 Aşk derdi, sureten böyle nazik bir arkadaş geçindiği hâlde beni öldürmeye kastetti.

5 A Hayretî, aşk matemi bugün taze yaralar açarak yine omzuma bir yokluk şalını giydirdi.

♦ urdı(/ördi) bugün uş: geydürdi bugün HD.

251. HD s. 246, N4 27^b, N9 64^a, N15 83^b, GHB 60^b, P 57^b.

1 Aşk, muhabbet ülkesinin sultanı, sevgi âleminin hakanıdır.

♦ hânıdur: cānıdur HD, N9, GHB; kânıdur N4.

2 Aşkın ne canlar canı olduğunu temaşa et ki kimi öldürse (o kişi) ebedî hayatı bulur.

3 Ey hak talibi, aşkı bulayım dersin o hakikat cevherinin madenidir.

4. cihān ‘ışk ile olmuşdur ‘imāret
ḥaḳīkat gencinün vīrānıdur ‘ışk
5. ne bilsün ḥayretī ‘ışkı her ādem
ḥaḳun bir luṭfıdur iḥsānıdur ‘ışk

252.

Mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. olur melül [u]ḡarīb ü çeker elem ‘āşık
beni görün ki benem hem ḡarīb ü hem ‘āşık
2. görüp bu tekye-i ‘ışkun bir ihtiyārı beni
dēdi gel ādem isen ‘āşık ol dedem ‘āşık
3. düşürme ayağı elden şınursa kāse-i çarḥ
cihān bütün oda yansa çeker mi ḡam ‘āşık
4. baña bu pendı ḳo nāşih ki ‘ārifem ‘ārif
baña bu ṭa’nı ḳo zāhid ki ‘āşıkam ‘āşık
5. be ḥayretī şeh-i ‘ālem degül mi na’ra ile
şu dem ki ḳaldura mey-ḥānede ‘ālem ‘āşık

253.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ḡāh olur ḳaddüm iki bükür kemān eyler firāk
ḡāh cismüm tīr-i endūha nişān eyler firāk
2. ḡāh olur kim şem‘ gibi başuma odlar yaḳar
ḡāh olur kim yaşımı seyl-i revān eyler firāk
3. göz yaşıyla levḥa-i çihremde taḥrīr eyleyüp
her ne sırrum var ise bir bir ‘ayān eyler firāk

4 Cihan aşk ile bayındır hale gelmiştir, aşk hakikat hazinesinin viranesidir.

5 Hayreti! Aşk Hakk’ın bir lütfu ve ihsanıdır; her adam aşkı ne bilsin?

252. HD s. 247, N4 28^b, N9 64^a, N15 83^a, GHB 61^a, P 57^b.

1 Âşık garip ve mahzun olup dert çeker, beni görün ki ben hem garibim hem âşığım.

2 Bu aşk tekkesinin bir yaşlısı beni görüp “Gel dedem, eğer insansan âşık ol.” dedi.

3 Felek kasesi kırılrsa bile sen kadehi elden düşürme, bütün cihan yansa, âşık gam çeker mi?

4 Ey nasihatçi, bana ettiğin bu nasihati bırak, ben arifim. Ey zahit! beni ayıplamaya son ver, ben âşığım.

5 Âşık meyhanede nara ile (kadeh) âlemini kaldırdığı zaman âlemin sultanı sayılmaz mı? / Be Hayreti! Âşık, âlemin şahı değil midir? O zaman meyhanede bir nara ile âlem/kadeh kaldırsın.

253. HD s. 247, N4 28^a, N9 64^a, N15 83^b, GHB 61^a, P 57^b.

1 Ayrılık, bazen beni iki büküm edip yay gibi eğer; bazen de bedenimi keder okuna hedef yapar.

2 Ayrılık, bazen mum gibi başıma ateşler yakar; bazen de gözyaşımı sel gibi akıtır.

3 Ayrılık, gözyaşı (kalemiyle) yüzüme her ne sırrım varsa yazarak bir bir ifşa eder.

4. gözlerüm bir zerrece görmez cihânı her kaçan
sen güneş ruhsârı ‘aynumdan nihân eyler firāk
5. sen degülsin dest-i hasretten hemân kan ağlayan
hayretî dem geçmedin bir nêçe kan eyler firāk

254.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben kara yazuluya yā rab ne āl ètdi firāk
rüy-i zerdüm eşk-i hūnünümle al ètdi firāk
2. kāmetyi fikriyle kıldı nālemi gāyet bülend
cismümi kaşı hayāliyle hilāl ètdi firāk
3. tağıdup şabr u kararın bu dil-i miskīnümün
şol kara zülfün gibi şūrīde-hāl ètdi firāk
4. n’èdügin unutmuşam ‘ālemde şenlik şādlık
başdan ayağa beni ‘ayn-ı melāl ètdi firāk
5. mekteb-i miḥnetde dil tıflına ta‘līm eyleyüp
fenn-i gamda yine bir şāhib-kemāl ètdi firāk
6. rāh-ı gamda **hayretî**yi hāk ile yeksān èdüp
cünd-i miḥnet ayağında pāy-māl ètdi firāk

255.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. reng-i rüyüm ayrılık ètdi benüm zerd ayrılık
ayrılık ètdi benüm gönümü pür-derd ayrılık

-
- 4 Ayrılık, sen güneş yüzlüyü ne zaman gözümden saklarsa, gözüm cihanı zerre kadar görmez.
  - 5 Hayretî, hasret elinden kan ağlayan yalnız sen değilsin; an geçmiyor ki ayrılık çoklarının kanını dökmesin.
  254. HD s. 248, N4 28^a, N9 64^b, N15 83^b, GHB 61^a, P 58^a.
  - 1 Ey Rabbim! Ayrılık ben kara bahtlıya nasıl bir tuzak kurdu da sararmış yüzümü kanlı gözyaşıyla al etti?
  - 2 Ayrılık, (sevgilinin) boyunun düşüncesiyle inlememi son derece yükseltti; kaşının hayaliyle de belimi büktü.
• hilāl: hayâl N4, N9, N15.
  - 3 (Ey sevgili!) Ayrılık, zavallı gönümün sabır ve tahammülünü yok edip, şu kara saçın gibi dağınık hale getirdi.
• tağıdup: dağıdup N4, P.
  - 4 Ayrılık beni tepeden tırnağa hüznün haline getirdi öyle ki âlemde mutlu mesut olmanın ne demek olduğunu unutmuşum.
  - 5 Ayrılık, sıkıntı mektebinde gönül çocuğuna ders verip onu yine gam ilminde kemal sahibi yaptı.
  - 6 Ayrılık gam yolunda Hayretî’yi yerle bir edip eziyet askerinin ayakları altında perişan etti.
  255. HD s. 248, N4 28^a, N9 64^b, N15 84^a, GHB 61^b, P 58^a.
  - 1 Benim yüzümün rengini ayrılık sararttı; benim gönümü ayrılık dertle doldurdu.

2. yârını yârından ayırmak ‘aceb erlik midür
kaḥbe zensin kaḥbe zen var hey be nā-merd ayrılık
3. uğrayup bād-ı ḥazān-veş eyledi pejmürde-ḥāl
bāğ-ı ‘ıyşumda ḳomadı tāze bir verd ayrılık
4. ayrılıḳdur āfitābı böyle ser-gerdān eden
ayrılık ḥayrānıdur māh-ı cihān-gerd ayrılık
5. ittiḥād etse benümle taṇ mudur yoldaşlar
eyledi dünyā vü ‘uḳbādan beni ferd ayrılık
6. ayrılık eyler şafā cāmını jeng ey ḥayretī
ayrılık eyler gönül āyīnesin gerd ayrılık

256.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ḡam degüldür ‘āşık-ı ser-mest olanlar ağlamak
bezm-i ḡam içinde gülmekdendir ey yâr ağlamak
2. bend-i miḥnetden mezīd olsun beni kıldı ḥalāş
zerre denlü ḡam ḳomadı bende deyyâr ağlamak
3. ey yüzi gülşen nedür gülmek şen olmak bilmezem
gönlümi egler hele geh gāh nā-çār ağlamak
4. şan‘atıdur gönlümün bār-ı belā çekmek müdām
‘ādetidür çeşmümün ey yâr her-bār ağlamak
5. künc-i miḥnetde nec’ olurdu ‘aceb ḥālüm benüm
olmayaydı bana lutfından eger yâr ağlamak
6. bildiler ağladuğumdan kime ḥayrān olduğum
göreyin ḳan olsun etdi keşf-i esrār ağlamak

2 Yari, yârinden ayırmak insanlık mıdır! Yürü bre namussuz ayrılık! Sen kaḥpe kadının tekisin!

3 Ayrılık, hazan rüzgârı gibi esti dağıttı gitti, sefa bahçemde taze bir gül bırakmadı.

4 Güneşin böyle başını döndüren ayrılıktır; dünyayı dönüp duran ay ise ayrılık şaşkınidir.

5 Yoldaşlar! Ayrılık beni dünya ve ahiretten ayırdı, (şimdi) benimle birlik olsa buna şaşılır mı?

6 A Hayretî! Ayrılık hem sefa kadehini paslandırır hem gönül aynasını tozlandırır.

256. HD s. 249, N4 28^b, N9 64^b, N15 84^a, GHB 61^b, P 58^b.

1 A sevgili! Kendinden geçmiş âşıkların ağlaması dert değil; aşk meclisinde ağlamak gülmektir.

◆ ‘ışık: ḡam HD.

2 Bende zerre kadar gam bırakmayarak beni keder bağından kurtaran o kimse, eksik olmasın.

3 Ey yüzü gül bahçesi olan sevgili! Bazen ağlamak gönlümü çaresiz bırakır, gülmek ve neşeli olmanın ne olduğunu unuturum.

• ey: hey N9.

4 A sevgili! Daima bela yükünü çekmek gönlümün sanatı, her zaman ağlamak da gözümün âdetidir.

◆ bār-ı: bārı N4. çeşmümün gönlümün N4. yâr: dōst HD, N4, N15, GHB.

5 A sevgili! Bana senden bir lütuf olan ağlamak olmasaydı, mihnet köşesinde halim kim bilir nasıl olurdu?

• nic’ olurdu: ne olurdu N4.

6 Kime hayran olduğumu ağlamamdan anladılar. O sırları ifşa eden ağlamak da kan ağlasın.

7. şadlıktan yok durur gerçi derûnumda eser
her ne denlû dër isen̄ **hayretî** var ağlamak

257.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şu gelen nâz ile ol serv-i hırāmān ancak
şu gelen şîve ile ol gül-i handān ancak
2. şu geçüp alıcı şāhīn gibi hısm ile bakan
o benüm gönüm alan dilber-i fettān ancak
3. devr edüp karşuda şol nâz ile cevlānlar eden
şol bir aşüb-ı cihān āfet-i devrān ancak
4. n'ola bu ān ile 'ömrüm desem ey cān saña ben
'ömr dedükleri anlayana bir ān ancak
5. bir nazar etdüm idi 'ālem-i 'ışka gördüm
her karıncasını bir başka süleymān ancak
6. görüp aşüfte beni nâz ile dildār dedi
hayretî yine bugün vālih ü hayrān ancak

258.

Fā'îlâtün fā'îlâtün fā'îlâtün fā'îlün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her za'ife hōr bakma merd isen̄ merdāne bak
bir karıncayı dilāver gör dilā şîrāne bak

---

7 A Hayretî! Varlığında mutluluktan eser yok fakat ağlamanın ne türlüşünü ararsan mevcut.

♦ gerçi kim yokdur vücûdumda: yok durur gerçi derûnumda HD.

257. HD s. 250, N4-, N9 65^a, N15 84^b, GHB 61^b, P 58^b.

1 Şu nazla, işveyle gelen olsa olsa güzel yürüyüşlü servi boylu sevgili, o güler gül yüzlü yardır.

• şu: şol N9.

2 Şu (karşıma) geçip alıcı şahin gibi öfkeyle bakarak gönlümü kapan fitneci dilber ancak odur.

3 Şu karşıda naz ile dönüp dolaşan olsa olsa bir cihanı karıştırıcı, devrin afeti olan sevgilidir.

• (N15'de dördüncü beyittir.)

4 A can, ben bu alımlılıkla (ân ile) sana ömrüm desem ne olur? Anlayana ömür dedikleri ancak bir anmış.

5. Aşk âlemine baktığım zaman her bir karıncasının, kesinlikle, bir Süleymân (kıymetinde olduğunu) gördüm.

♦ N9, N15, GHB-. (HD'de son beyittir.)

6. O gönülleri hükmü altına alan sevgili beni perişan hâlde görüp nazla "Belli ki Hayretî bugün gene dalgın ve şaşkın." der.

258. HD s. 250, N4 27^b, N9 65^a, N15 84^b, GHB 62^a, P 58^b.

1 A gönül, her zayıfı hor görme, insansan insan gibi bak! Aslan gibi (saygıyla) bakıp karıncayı (bile) yiğitliğiyle gör.

♦ hōr bakma her za'ife: her za'ife hōr bakma HD.

2. gözün üstinde kaşun var deme hergiz kimseye
gel kalender-meşreb ol her şahşa dervîşâne bak
3. 'ışk-ı dilberle nedür hîç sorma ahvâlüm benüm
şem'î gör pervānenün hāline yana yana bak
4. gözlerümçün gayrılar gözler dēr imiş müdde'î
dīde-i giryānuma olan kırı bühtāna bak
5. ister isen almağı hikmet kitābından sebak
hāme-i kudret ne yazmış şafha-i eşcāra bak
6. pîr ü mürşid dēyü her nā-ehle uyma **hayretî**
ana rahminde velāyet gösteren oğlana bak

259.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. 'ālemde mihr edici ya bir māh-pāre yok
bu onmaduk başumda benüm yā sitāre yok
2. mihr ü vefānuñ elden işidürüz adını
el-kışşa ol da oldı gibi vara vara yok
3. koynumda dāğ-ı sīneden özge bir öksüzün
bir aya denlūce yēnicek nān-pāre yok
4. düşdün çü 'ışka ēy gönül anma selāmeti
taldun şu bahre kim anā ka'r u kenāre yok

-
- 2 Hiç kimseye gözünün üstünde kaşın var, deme; gel kalender meşrep ol, her şahsa derviş gözüyle bak.
• gözün üstinde kaşun; kaşun üstinde gözün N4. vardır dime hergiz: vardır dime bir N4.
  - 3 Gönülleri bağlayan sevgilinin aşkıyla ne hâlde olduğumu hiç sorma; muma bak ve döne döne pervanenin halini izle.
• N4-.
  - 4 O yalancı âşık, gözlerim için "başkalarına bakar" diyormuş. Ağlayan gözüme ettiği şu kuru iftiraya bak!
  - 5 Hikmet kitabından ders almak istersen kudret kalemile yazılmış olan şu ağaların yapraklarına nazar et.
•:HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  6. A Hayretî, bu mürşittir bu ihtiyardır diye her ehil olmayana tabi olma; ana rahminde velilik/keramet gösteren küçük çocuğa nazar et.
  259. HD s. 251, N4 28^b, N9 65^a, N15 84^b, GHB 62^a, P 59^a.
  - 1 Ya âlemde sevgi gösterecek bir ay parçası (sevgili) bulunmuyor; ya da benim bu uğursuz başımın üstünde (talih) yıldızı parlamıyor.
• yâ: N4, N15-.
  - 2 Sevgi ve vefanın adını başkalarından duyuyoruz; sözün aslı, o da gitgide yok oluyor gibi.
• oldı gibi: ola gibi N15.
  - 3 Koynumda/heybemde, sinemdeki yaradan başka bir öksüzün yiyebileceği el ayası kadar bir ekmek parçası bulunmuyor.
• öksüzün: öksüzüm N9, N15, P. yinicek: yenicek N4, N9; yarıcağ GHB.
  - 4 A gönül! Madem âşık oldun o hâlde selameti/rahata kavuşmayı aklından çıkar. Sen o ucu bucağı bulunmayan engin denize daldın.

5. dilberler ile kendünün aḥvālidür kamu
dīvān-ı ḥayretīde daḥı ağ u kara yok

260.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şükür allāha ki 'āşıklara hem-rāz olduk
minnet ol şāha ki bülbüllere dem-sāz olduk
2. uymadı meşrebümüz zāhid-i murtāzlara
ehl-i 'irfāna uyup rind-i naẓar-bāz olduk
3. ehl-i bāzār ile gördük ki alışmak güc imiş
cān vèrüp derd alan öksüzlere enbāz olduk
4. çare bulmağa meded olmadı çün derd ü gama
ṭālib-i bāde-i gül-gün-ı şifāsāz olduk
5. ḥayretī yok eyü varmaz u yaramaz ederüz
çıkamazuz meykeden mescide varmaz olduk

261.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. maḥbūb u mey ü mevsim-i gül yār-ı muvāfık
bu demde delüdü şü ki bir dem ola ayık
2. gevherleri bile yaşumun kapuğa geldüm
daḥı nem ola dèrsin efendi saña lāyık
3. hecründe kaçan āh edüben göz yaşı döksem
acır baña göklerde melek yerde ḥalāyık

---

5 Tamamen dilberler ile kendisinin halidir, Hayretī'nin *Dîvân'*ında (bunun dışında) ak kara başka bir şey yoktur.

• dīvān-ı ḥayretīde: dīvāne ḥayretīde N9; bî-çāre ḥayretīde GHB, P.

260. HD s. 251, N4 28^a, N9 65^b, N15 85^a, GHB 62^a, P 59^a.

1 Allah'a şükürler olsun ki âşıklarla sırdaş olduk. Bülbüllerle dost olduğumuz için o şāha minnettarım.

• hem-rāz: dem-sāz N9. / / demsāz: hem-rāz N9.

2 Tabiatımız o seçkin(?) zahitlere uymadı, biz de irfan ehline uyup her gördüğünü seven rintlerden olduk.

• rind-i: anda N9.

3 Gördük ki tüccarlarla uyum sağlamak zormuş; biz de can verip dert alan öksüzlere ortak olduk.

4 Dert ve gama çare bulmaya bir yardımcı olmadığı için şifa verici gül renkli şarabın talibi olduk.

♦ gülgün-ı: gülgün u HD.

5 Yok Hayretī! İyiye varmayan yaramaz işler yapıyoruz; meyhaneden çıkmıyoruz, mescide gitmiyoruz.

• ḥayretī yok eyü: ḥayretīyi eyü N4. ederüz: ıdevüz N9.

261. HD s. 252, N4 28^a, N9 65^b, N15 85^a, GHB 62^b, P 59^a.

1 Sevgili, şarap ve gül mevsiminin uygun bir dost olduğu şu zamanda bir an bile ayık olan delidir.

2 Efendi! Gözyaşı incilerimle kapına geldim, bundan başka sana layık neyim olabilir?

3 Ne zaman senin ayrılığın sebebiyle ah ederek gözyaşı döksem gökte melekler yerde insanlar bana acırlar.

4. şordum lebine rāz-ı dehānın dēdi dilber
hīç keşf ola mı kāl ile esrār-ı daķāyık
5. ‘ayb eylemenüz **hayretī** dīvāne olursa
hem tāze bahār oldı hem oldı yenī ‘aşık

262.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. geçüpdür cānuma tīr-i belā zāhirde yaram yok
meded bir derde düşdüm ki ölümünden ğayrı çārem yok
2. gözüm yaşına rahm edüp yüzüme bakmaz ol meh-rū
düşüpdür yıldızum var ise yanında sitārem yok
3. cihānda yıldızum yokdur kaçan kim ey hilāl-ebrū
yanumda sen güneş yüzlü nigār-ı māh-pārem yok
4. gece gündüz hemān zülf ü ruḥuñ fikridür eglencem
ḥudā ḥaķķı cihān mülkinde daḥı ağ u karam yok
5. ne bilsün **hayretī** derd-i derūnumdan ṭabībüm kim
geçüpdür cānuma tīr-i belā zāhirde yaram yok

263.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. naşīb olmazsa vaşluñ şerbetinden ger baña saĝlık
ben öldüm derd-i hicrān ile sulṭānum saña saĝlık

4 Dudaĝına aĝzının sırrını sordum, dilber “incelikli sırlar hiç sözle keşfolunur mu?” dedi.

5 Hayretī delirirse onu ayıplamayın çünkü hem ilkbahar geldi hem de yeni aşık oldu.

262. HD s. 253, N4 28^a, N9 65^b, N15 85^b, GHB 62^b, P-.

1 Görünürde yaram yok fakat bela okları canıma işledi. Eyvah, öyle bir derde düştüm ki ölümünden başka çārem yok.

• düşdüm ki: uğradum N4.

2 O ay yüzlü, gözümün yaşına acıyıp yüzüme bakmaz, anlaşılan (sevgilinin) yanında kıymeti olmayan bir talihsizim.

• var ise yanında: yanında var ise N15.

3 Ey hilal kaşlı! Sen güneş yüzlü, ay parçası sevgilimin yanımda olmadığı zamanlarda cihanda talihim de yanımda değildir.

• nigār-ı: nigārım N15.

4 Gece gündüz daima eglencem saçının ve yanağının fikridir; Hüda hakkı için cihan mülkünde başka şeylerle ilgim bulunmuyor.

• cihān mülkinde: ki ‘ālemde N4.

5 Hayretī! Doktorum, gönül derdimden ne anlasın! Bela okları canıma işlemiş fakat görünürde bir yaram yok.

• N15-.

263. HD s. 253, N4 33^a, N9 66^a, N15 85^b, GHB 62^b, P-.

1 Sultanım! Eğer kavuşma şerbetinden bana dirilik nasip olmazsa ben ayrılık derdiyle öldüm, başın saĝ olsun.

2. bu ben bīmārūṇa tīmār eger vaşlunḡan olmazsa
ne dil dirlik diler daḡı ne cān ister şehā şağlık
3. elemdür cāna sen ‘īsī-nefesden ayru bu dirlik
ölümdür baṇa ‘ömrüm ḡaşılı senden cüdā şağlık
4. seni öldüm dirildüm cismüme rūḡ-ı revān êtdüm
gidersen sen olur baṇa elem şıḡḡat belā şağlık
5. ṭabībā şerbet-i la‘lün baṇa emdür meded eyle
belā küncinde ḡaldum görmedüm ben mübtelā şağlık
6. ne cevruṇ var ise kıl āsitānuḡdan ırağ êtme
gerekmez baṇa kūyuḡdan cüdā êy bī-vefā şağlık
7. ölüpdür ḡayretī senden cüdā şanma ḡayātı var
sen anuḡ cānısın sensüz ne mümkindür aṇa şağlık

264.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. ‘aceb dīvānelikdür ḡaḡbe dūnyādan vefā ummaḡ
bir êlden arta ḡalmış köhne zālī pārsā ummaḡ
2. dü-tā ḡaddın görürken bu ‘acūze dehrün aldanup
‘acebdür yine şeydāsı olup ḡüsn ü bahā ummaḡ

-
- 2 Ey şah! Eğer ben hastana kavuşmanın tedavisi olmazsa, artık ne gönül dirlik ister, ne de can yaşamak.
• olmazsa: irmezse GHB.
  - 3 Ömrüm! Sen, İsa nefesliden ayrı olan bu dirlik canıma elemdir; hasılı senden ayrı yaşamak benim için
ölümdür.
♦ elemdür: ölümdür HD, N9, N15. bu dirlik: dirilmek N4.
  - 4 Öldüm dirildim (çok çabaladım) seni bedenimin canı haline getirdim; sen gidersen benim için elem sıhhat,
bela sağlık olur.
• N4, N9-.
  - 5 Ey tabip! Dudağının şerbeti bana ilaçtır; ben düşkün, bela köşesinde kaldım, sıhhat yüzü görmedim, bana
yardımcı ol.
•:HD-, N4-, N9-, N15-, P-.
  6. Ne eziyet edersen et, yeter ki eşîğinden uzak tutma. A vefasız! Bana senin kapından ayrı sağ olmak lazım
değil.
♦ Bu beyit yalnızca HD^A’da mevcut olup HD metnine alınmamıştır Biz almakta bir sakınca görmedik.
  7. (Ey sevgili) Hayretî’nin senden ayrıken hayat sahibi olduğunu sanma, (o)ölmüştür; sen onun canısın, ona
sensiz yaşamak ne mümkündür.
• cānısın sensüz: yâr-ı cānısın N9.
  264. HD s. 254, N4 27^b, N9 66^a, N15 85^b, GHB 63^a, P-.
  - 1 Kahpe dünyadan vefa beklemek, başkasının artığı olan yıpranmış kocakarıdan iffet beklemek gibi ne garip
divaneliktir.
  - 2 Bu kocakarı dünyanın belini iki büküm görürken, yine de aldanıp delisi olup ondan güzellik ve zerafet
beklemek nasıl iştir?
• görürken bu ‘acūze dehrün: görüp bu ‘acūz-ı dehrün N4; görürken bu ‘acūz u dehrün N9; görürken bu
‘acūz-ı dehrün GHB.

3. bunun bu naşına aldanmayı gör kim hamâkatdûr
görüp bir ejder-i merdüm-rübâyı dil-rübâ ummak
4. şu kim bir derdüme dermân ola dër cem' eder mâli
devâ ummak durur semm-i helâhilden devâ ummak
5. siyâset-hânedür râhat evi şanma bu gerdünü
sefâhetdûr görüp dârı der-i dârü's-şifâ ummak
6. bu gerdünde şafâ sürmekle yanumda ber-â-berdür
sifâl-i ser-nigün içre şarâb-ı dil-güşâ ummak
7. bu bir bād-ı fenâ tolmış habâb-ı baır-i miñnetdûr
düşer mi 'âkıle ey hayretî bundan bekâ ummak

265.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. evvelâ ey nâme var cānāna bizden eyle 'ışk
şāniyâ eyle kamu yārāna bizden eyle 'ışk
2. baña şol yıllar geçüp taır selāmın vermeyen
cevri çok dildāra var rindāna bizden eyle 'ışk
3. eşigine ericek beg hāzretinün yüz sürüp
kūliyuz ey nâme küstāhāne bizden eyle 'ışk
4. öp elin monla uşūlīnün hezārān luṭf ile
ya'nī ol baır-i dūr-i 'irfāna bizden eyle 'ışk
5. dest-būs edüp müderris hāzretine kıl niyāz
ya'nī kim var ol kerīmü's-şāna bizden eyle 'ışk

-
- 3 Bunun bir süsüne aldanmak, adam kapan bir yılını gönül çelen sevgili sanmak gibi ahmaklıktır.
• bunun: şunun N15.
  - 4 Kişinin bir derdime deva olur diyerek mal biriktirmesi, öldürücü bir zehirden deva ummak gibidir.
• (N15'te üçüncü beyittir.)
  - 5 Bu dönen dünyayı mutluluk evi sanma, bir elem/bir idare yeridir; darağacını görüp şifahane kapısı sanmak akılsızlıktır.
• dârı: dârın N15; dâr ey GHB.
  - 6 Gözümde, baş aşağı dönmüş (boş) bir testiden gönül açıcı bir şarap beklemekle bu dönek dünyada sefa sürmek/mutluluk beklemek aynı şeydir.
  - 7 Bu fanilik rüzgârıyla dolmuş olan sıkıntı denizinin kabarcıkları... Ey Hayretî, akıllı insan bundan bekâ umar mı?
• tolmış: dolmuş N4.
265. .:HD-, N4 15a, N9-, N15 184a, GHB-, P-, N6 34b.
- 1 Ey mektup! Öncelikle sevgiliye git aşkımızı arz et. Sonra var tüm dostlara bizden selam söyle.
  - 2 Yıllardır bana Allah'ın selamını vermeyen şu zulmü çok sevgiliye, o gönülleri hükmü altına alan dildara aşk olsun!
  - 3 Ey mektup! Bey hazretlerinin eşigine kavuşunca yüzüzlük edip muhabbetimizi arz et.
  - 4 ve lütfen Molla Usûlî'nin, yani o irfan incisi deryasının elini öpüp aşk eyle.
  - 5 O şanı yüce müderris hazretlerine git elini öpüp selam ve duamızı ilet.
• kerīmü's-şân: 'azīmü's-şân N6.

6. hem eger ol yèrlere geldiyse kâdî-zâdeye
ol ‘azîmü’ş-şâna dervîşâne bizden eyle ‘ışk
7. naqd-i hayder şîr-i şaf-der aḥmed-i şāhib-hüner
merd-i meydān ol kağan arslana bizden eyle ‘ışk
8. ma‘den-i cūd-ı ‘atā vü mesken-i ḥvān-ı sehā
kān-ı luṭf u menba‘-ı iḥsāna bizden eyle ‘ışk
9. şāḥîb-i seyf-i kerem ya‘nî ḥalîlu’llah begün
ayağına düşüben mestāne bizden eyle ‘ışk
10. yād ederse bu belā kūhsārınun ferhādını
elini öp ḥüsrevün merdāne bizden eyle ‘ışk
11. eyle ‘ammüm oğlu aḥmed şāhuma çok çok selām
ya‘nî kim ol mefḥar-ı iḥvāna bizden eyle ‘ışk
12. künc-i miḥnetde nedür aḥvālümü luṭf eyleyüp
ger şorarsa aḥmed-i dîvāne bizden eyle ‘ışk
13. dest-ı ‘ışk ile benüm gibi ḥarāb olmuş yatur
künc-i ğamda şūfî-i vîrāna bizden eyle ‘ışk
14. hem bizüm dervîş ‘ubeydîye édüben cāndan niyāz
bî’llāhi erkān ile abdālāna bizden eyle ‘ışk
15. hem muḥibb-i ḥānedān-ı dervîş ‘abdî ya‘nî ol
ḥāk-i dergāh-ı şeh-i merdāna bizden eyle ‘ışk
16. ba‘dehu mısr-i belā şultānı kayyum-zādeye
ol ğulām-ı yūsuf-ı ken‘āna bizden eyle ‘ışk

-
- 6 Oralara geldiyse o şanı yüce olan Kadızâde’ye de bizden dervîşler gibi aşk eyle.
  - 7 Safları yaran arslan, Hz. Ali’den geriye kalan hüner sahibi Ahmet’e, meydanların yiğidine, o kükreyen arslana bizden aşk olsun.
  - 8 O cömertlik sofrasının sahibi ve istemeye hacet kalmadan ihsan etmenin menbası, iyilik madeni ve ihsan kaynağına bizden aşk olsun.
  - 9 Cömertlik kılıcının sahibi olan Halilullah beyimin ayağına sahoşçasına düş ve bizden selam söyle.
  - 10 Bela dağı taşlığının Ferhat’ını anarsa Hüsrev’in elini öp; yiğitlere bizden aşk olsun.
• yād ederse: yād idüp N4. elin öp ḥüsrev begün; elini öp ḥüsrevün N4, N15.
  - 11 Amca oğlu Ahmet şahıma çok çok selam söyle; o kardeşlerin medarı iftiharı bizden aşk olsun.
  - 12 Eğer Ahmed-i Dîvâne lütfedip sıkıntı bucağındaki halimi sorarsa (ona) bizden aşk olsun.
• aḥmed-i dîvāne: aḥmed ü dîvāne N6.
  - 13 Gam köşesinde aşkın elinden benim gibi harap olmuş yatan kederli sufilere sevgilerimi ilet.
  - 14 Ayrıca bizim Dervîş Ubeydî’ye candan selam; vallahi büyüklere, abdallara bizden aşk olsun!
• N4-, dervîş ‘ubeydîye: dervîş babaya N15.
  - 15 Hem de o yiğitler şahının eşiğinin toprağı olan Dervîş Abdî hanedanına muhabbet besleyenlere bizden aşk olsun!
• N4-. ‘abdî: ‘alî N15.
  - 16 Sonra belâ mısırının sultanı olan Kayyumzade’ye ve o Kenanlı köle Yusuf’a bizden aşk olsun.
• N4-.

17. kıl ḥasan bālīyle derzī ferruḥa çok çok niyāz
hem ol iki mefḥar-ı ḥullāna bizden eyle ‘ışk
18. hem gözüm nûrī ḥüseyni göricek öpüp gözin
āteş-i ḥasretle yana yana bizden eyle ‘ışk
19. ol küşāde gül gibi düreme yüzünü ḡonce-vār
luṭf edüp bi’llāhi her şorana bizden eyle ‘ışk
20. demedi yārān dirīḡā luṭf edüp bir kimseye
ḥayreti-i vālih ü ḥayrāna bizden eyle ‘ışk

Kāf

266.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. pertev-i nûr-ı ḥudādur ‘ışk-ı pāk
ya’nī sırr-ı muşṭafādur ‘ışk-ı pāk
2. ḡark olur bir қаtrasıyla kāyināt
baḥr-ı ‘ilm-i murtaẓādur ‘ışk-ı pāk
3. sālīk-i rāh-ı ḥaḡīḡāt olana
rāhberdür reh-nümādur ‘ışk-ı pāk
4. jengden mir’āt-ı ḡalbi kıldı şāf
merve ḥaḡḡıçün şafādur ‘ışk-ı pāk
5. ḡulıyuz ḡurbānıyuz ey **ḥayreti**
mülk-i dilde pādişādur ‘ışk-ı pāk

-
17. Hasan Bālī ve Terzi Ferrūh’a çok çok selam et; o kendileriyle iftihar ettiğim iki sadık dostu bizden aşk olsun!
  18. Hem gözümün nuru Hüseyin’imi görünce gözünden öp; hasret ateşiyle yana yana bizden aşk olsun!
• gözüm nûrī ḥüseyni: gözi nûrī ḥüseyni N15, ḥüseynün göricek öp N6. göricek öpüp gözin: göricegiz öp gözin N4, öp elin vü gözlerin N6. yana yana: yana billāhi N15.
  19. Ey mektup! Açılmış gül gibi ol, gonca gibi yüzünü burma! Vallahi lütfetdip her sorana bizden aşk olsun.
• düreme yüzünü ḡonca-vār: çevirme yüzün ḡunç gözin N15.
  20. Ne yazık ki doslar lütfedip kimseye “dalgın ve hayran Hayreti’ye aşk eyle” demedi.
  266. HD s. 255, N4-, N9 66a, N15 86a, GHB 63a, *P 59b.
  - 1 Saf aşk, Allah’ın nurunun ışığı, Hz. Muhammed Mustafa’nın sırrıdır.
• P-.
  - 2 Saf aşk, bir damlasıyla kâinatın boğulacağı Hz. Ali’nin ilim denizidir.
• P-.
  - 3 Saf aşk, hakikat yolunun yolcusu olana rehber ve yol göstericidir.
  - 4 Saf aşk, kalp aynasını pastan temizledi. O, Merve hakkı için *sefadır*.
  - 5 A Hayreti, gönül ülkesinin padişahı olan saf aşkın kuluyuz, kurbanıyız.

267.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. reh-nümā-yı rāh-ı hāḫdur 'ışḫ-ı pāk
'ilm-i taḥḫīḳa sebaḫdur 'ışḫ-ı pāk
2. mekteb-i tevḥīdde dil tıflına
her ne ta'līm ētse hāḫdur 'ışḫ-ı pāk
3. sāḫī-i kevser elinden içmişüz
bezm-i hāḫda bir ayaḫdur 'ışḫ-ı pāk
4. sālik-i rāh-ı ḫudā olanlara
bile bir keskin yaraḫdur 'ışḫ-ı pāk
5. **ḫayretī** anuḫla görür işidür
'āşıḳa gözdür ḫulaḫdur 'ışḫ-ı pāk

268.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. mūṣil-i hāḫdur bilürsen 'ışḫ-ı pāk
nūr-ı muṭlaḫdur bilürsen 'ışḫ-ı pāk
2. 'ārif isen kesb-i 'ışḫ eyle müdām
'ilm-i muḡlaḫdur bilürsen 'ışḫ-ı pāk
3. n'ēdügin her bāṭıl anuḫ anlamaz
pertev-i hāḫdur bilürsen 'ışḫ-ı pāk
4. mācerā-yı māsivādan el yuyup
ḫalbi ırmaḫdur bilürsen 'ışḫ-ı pāk
5. cān vērüp alduḫsa da ēy **ḫayretī**
saḫa aylāḫdur bilürsen 'ışḫ-ı pāk

---

267. HD s. 255, N4 28^b, N9 66^b, N15 86^a, GHB 63^a, P 59^b.

- 1 Saf aşk, Hak yolunun yol göstericisi, hakikat ilminin dersidir.
- 2 Saf aşk, tevhit okulunda gönül çocuğuna her ne öğretirse öğretsin doğrudur.
- 3 Saf aşk Hak meclisinde kevser sakisinin elinden içtiğimiz bir kadehtir
- 4 Saf aşk, Allah yolunun yolcusu olanlara da keskin bir silahtır.
  - yaraḫ: bıçaḫ N9, GHB.

5 Saf aşk âşıḡa gözdür, kulaktır; Hayretī onunla görür ve işitir.

268. HD s. 256, N4 28^b, N9 66^b, N15 86^a, GHB 63^b, P 59^b.

- 1 Eğer bilirsen, saf aşk Hakk'a kavuşturucudur, mutlak nurdur.
- 2 Arif isen daima aşkı öğrenmeye çabala; anlayabilirsen aşk, kapalı karmaşık bir ilimdir.
  - muḡlaḫ: muṭlaḫ N15.
- 3 Her boş adam onun ne olduğunu anlayamaz; eğer bilirsen, saf aşk Hakk'ın ışıḡıdır.
- 4 Eğer bilirsen halis aşk, dünyalık macerayı terk edip kalbini bunlardan uzaklaştırmaktır.
- 5 A Hayretī! Her ne kadar can karşılığında aldıysan da, idrak ettiysen saf aşk sana bedavaya geldi.
  - alduḫsa da: alduḫsa ger N4.

269.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. eşigi hākiyem ben bāb-ı 'ışkuñ
kapısı kelbiyem erbāb-ı 'ışkuñ
2. gözüme tütüyādur başuma tāc
ayağı toprağı aşhāb-ı 'ışkuñ
3. neçe şehbāz-ı 'irfānam dēyenler
yanında peşşedür 'uqqāb-ı 'ışkuñ
4. nücüm ile bilinmez ey müneccim
nedür aḥkāmı üsturlāb-ı 'ışkuñ
5. melāmetdür melāmetdür melāmet
şorarsañ n'edügin ādāb-ı 'ışkuñ
6. muḥālif olmuş idi rüzgārum
beni ğarḳ etmese girdāb-ı 'ışkuñ
7. ḳalurdum ser-nigün çāh-ı belāda
eger cezb etmese ḳullāb-ı 'ışkuñ
8. dil ü cān ḥānesi oldu münevver
ṭolal'dan pertev-i mehtāb-ı 'ışkuñ
9. eşigün nece ḳosun ḥayretī kim
ḳapunda oldu fethi bāb-ı 'ışkuñ

270.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şādmān idüm beni cevır ile maḥzūn eyledün
n'eyledün ey bī-vefā ḥālüm diger-gün eyledün

269. HD s. 256, N4 29^a, N9 66^b, N15 86^b, GHB 63^b, P 59^b.

- 1 Ben aşk kapısının (eşiğinin) toprağı, aşk erbabının/âşıkların kapılarının köpeğiyim.
- 2 Aşk sahiplerinin ayak toprağı gözüme sürme, başıma taçtır.
- 3 Sayısız gösterişli irfan doğanları/sahipleri aşk kartalının yanında sinek gibidir.
- 4 A müneccim! Aşk usturlabının kanunları yıldızlarla bilinmez.
• aḥkāmı: aḥkām-ı N4, N9, GHB, P.
- 5 Aşkın düsturlarının edebinin ne olduğunu sorarsan; melamettir, melamettir, melamet!
• (N15'te altıncı beyittir.)
- 6 Senin aşk girdabın beni yutmasaydı rüzgârım tersine esmeye başlamıştı.
- 7 Aşkın kancası beni çekmese bela kuyusunda baş aşağı kalırdım.
• eger: beni N15.
- 8 Aşk ay'ının ışığı (içeri) dolduğundan beri gönül ve canevi aydınlandı.
- 9 Senin aşk kapın açılmışken Hayretî senin eşliğini nasıl bıraksın?

270. HD s. 257, N4-, N9 67^a, N15 86^b, GHB 63^b, P 60^b.

- 1 Ne yaptın ey vefasız! Mutluydum, cevrinle beni mahzun ettin, halimi değiştirdin.

2.  y deh nı m m   zülfi c m   kaşı n n olan
yine bir naķş ile ben misk ni mecn n eyledün
3.  orf idi dilberlere kan  tmek amm  şimdi sen
günde biņ kan  tmegi bir t ze k n n eyledün
4. men   dersin  arz-ı hüsn  td kce y ri  y rak b
haķ seni maġb n  de sen bizi maġb n eyledün
5.  y elif-kad gösterüp s nendeki h li yine
hayret n n c nda d ġın bir iken on eyledün

271.

Mef  l n mef  l n mef  l n mef  l n
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. gönül v rme bu z l-i dehre  y dil erkek ol erkek
tek   tenh  y ri bir kaķbeye c ft olma ş hum tek
2. yalancı kaplamışdır gerçi gerçek şimdi d ny yı
vel  meyd n bizümdür ger eg m sen gerçek ol gerçek
3. gel  y başum em n olsun d yen fi' l-cümle ġavġ dan
fer at dümenine al ayaġın cümleden el  ek
4. hay t  b n i  p   mr-i ebed bulmaķ nedür  y dil
düşüp  ş  u maķabbet t ġine ölmek durur ölmek
5. bile şalınsa şemş r n gibi yan n a olmaz mı
ķulun dur **hayreti** meyd nda şaf -dil ķuřaġı pek

---

2 A aġzı mim, saçı cim ve kaşı nun olan; ben zavallıyı yine bir sanatla beni mecnun eyledin.

• kaşı: aġzı N15.

3 Kan dökmek dilberlerin bir geleneġiydi, fakat şimdi sen günde bin kez kan dökmeyi kanun haline getirdin.

4 Ey rakip! y r g zelliġini sunduķ a (bizi ondan) menedersin; sen bizi zarara uġrattın Allah da seni zarara uġratsın.

5 Ey elif boylu! Yine sinendeki beni gösterip Hayreti'nin canındaki yaraları bir iken on eyledin.

271. HD s. 258, N4 32^a, N9 67^a, N15 87^a, GHB 64^a, P 60^b.

1 A gönül! Bu ihtiya r dünyaya gönül baġlama, adam ol! Ey ş him, tek başına y r  yeter ki bir kahpeye eş olma.

2 Gerçekten şu zamanda dünyayı yalancılar kaplamışdır; fakat meydan bizimdir, sen dosdoġru ol.

3 Ey "başım cümle kavgalardan emin olsun" diyen, gel ayaġını feraġat eteġine sok, her şeyden el  ek.

4 Ey gönül! Hayat suyunu içip ebedi ömrü bulmak nedir; Aşı ve muhabbet kılıcına düşüp ölmektir!

5 Saf gönlüyle sana bel baġlamış olan kulun Hayreti, kılıcınla beraber meydanda yanında salınsa olmaz mı?

272.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. bugün bu bezm-i fānide gözetmez şol ki tuz ekmek
bir ednā dāneye degmez anı ekmek gerek ekmek
2. kişi bir deste gül de olsa ger bu bāğ-ı fānide
perīšanāslık muḳarrerdür kuşağı olıcak gevşek
3. alışmadı mizācum şādlıkla gitdi ey ğam gel
ḳadīmī hem-demümsin olma benden bir nefes münfek
4. du'alar eyleyüp sık sık ḥudādan cennet istersin
sözün geçdiydi ey şūfī olmasa şakalun seyrek
5. maḥabbet tekyesinün **ḥayretī** bir ihtiyāridur
ḥayāl-i dilberi yanınca bir ra'nā güzel köçek

273.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. yeter saḥa müdām ey dil belā bezminde ḳan içmek
şaḳın degmez ḥumārına şarāb-ı nābdan el çek
2. getürmen meclis-i 'ışka mey ile bengi 'āşıklar
ki mey bir kıpkızıl dīvānedür beng ise bir meḍḥak
3. şarābun anladum keyfiyyetin ancak ḳadeḥ yārī
ġam u şādide yār oldur ki senden olmaya münfek

---

272. HD s. 258, N4 32^b, N9 67^b, N15 87^a, GHB 64^a, P 60^b.

1 Bugün bu fani mecliste tuz ekmek hakkını gözetmeyen kişinin bir hardal tanesi kadar değeri yoktur, onu (tohum gibi toprağa) gömmek gerek.

• bezm-i: mülk-i N15.

2 Kişi bu fani bahçede bir deste gül olsa da, kuşağı/uçkuru gevşek olursa dağılıp gitmesi kaçınılmazdır.

• ger: eger N9. de: GHB-.

3 Ey gam, kadim dostum! Gel beni bir an olsun yalnız bırakma, çünkü şu mutlulukla karakterim bir türlü uyuşmadı.

• (N15'te dördüncü beyittir.)

4 Sık sık dualar edip Allah'tan cennet istiyorsun; ey sofı, sakalın seyrek olmasaydı sözün geçerdi.

♦ ey şūfī olmasa şakalun; olmasa şakalun şūfiyâ HD, N4, N9, N15, GHB.

5 Hayretî muhabbet tekkesinin bir yaşlısı, sevgilinin hayali de onun yanında hoş bir köçektir.

♦ yanınca: yanında N9. bir ra'nâ: ra'nâ bir HD.

273. HD s. 259, N4 32^b, N9 67^b, N15 87^a, GHB 64^a, P 61^a.

1 A gönül! Bela meclisinde daima kan içmek senin için yeterlidir; başını ağrıttığına değmeyen saf şaraptan elini çek, uzak dur.

2 Aşıklar! Mey kıpkızıl bir deli, afyon ise bir soytarıdır. Aşk meclisine bu ikisini getirmeyin.

3 Anladım ki şarap ancak bir kadeh arkadaşıdır. Dost ise iyi günde kötü günde senden ayrılmayıdır.

♦ keyfiyyetin ancak ḳadeḥ yārī: keyfiyyetin bir zevk-i yāridür HD; keyfiyyetini bir ḳadeḥ yārī N4, N9, N15, P.

4. olaydı duhter-i rez bākire böyle müdām ey dil
kucar mıydı anı fuçı gibi bir kuşağı gevşek
5. geçer ey **hayretî** bir gün melāmet rumhına başun
sürünme gel berü mey-hāneler yolında cārū tek

274.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine ben dervīşe bendem didün ihsān eyledün
gamdan āzād eyleyüp başına sultān eyledün
2. itlerün haylinden êtdün uş beni ādem dēyü
ululadun bir gedāyı ehl-i dīvān eyledün
3. 'arz-ı hüsn êdüp vedā' êtdükde söyleşdik biraz
yoldaşum şon demde imān ile kur'an eyledün
4. ey gözüm çok yaşa 'ālemde demün olsun mezīd
meskenüm hār-ı belā iken gülistān eyledün
5. göz yumup bu dehr-i fānīden yine ey **hayretî**
'arifāne cān u dil mülkini seyrān eyledün

275.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. düşmenün gün gibi yerin fevk-ı eflāk eyledün
ben fakīrün sāye-veş ser-menzilin hāk eyledün
2. hem şeb-i miḥnet gibi êtdün karanu gündüzüm
şubḥ-ı şādık gibi hem çekdün yaşam çāk eyledün

-
- 4 Ey gönül! Üzümün kızı bakire olsaydı, onu daima fıçı gibi bir kuşağı gevşek kucaklar mıydı?
• bākire böyle: böyle bākīre N9. kucar mıydı anı: anı kucar mıydı GHB. fuçı: zevci P.
  - 5 Ey Hayretî! Bir gün gelir başın melamet kargısında teşhir edilir, beri gel meyhane yollarında süpürge gibi sürünme.
• rumhına: şalına N4.
  274. HD s. 260, N4 29^b, N9 67^b, N15 87^b, GHB 64^b, P 61^a.
1 Ey sevgili! Yine ben dervīşe kulum diyerek lütfettin, gamdan kurtarıp hür bir padişah yaptın.
2 Beni insan diyerek itlerinin sürüsünden ayırdın; bir dilenciye yücelterek divan ehlinde/makam sahibi eyledin. [
3 Güzellik gösterip veda ettiğindeki az sohbetimizle; iman ve Kuran'ı son nefese dek yoldaşım eyledin.
• vedā': vefā N15.
4 A gözüm! Çok yaşa! Ālemde ömrün uzun olsun. Ben bela dikeninde otururken yerimi gül bahçesine çevirdin.
• mezīd: ziyād N4.
5 Ey Hayretî! Gözünü bu fani āleme kapatıp ariflere yakışır şekilde can ve gönül ülkesini temaşa ettin.
  275. HD s. 260, N4 30^a, N9 68^a, N15 87^b, GHB 64^b, P 61^a.
1 Düşmanın makamını güneş gibi göğün tepesi yaparken ben fakirin durağını gölge gibi toprak eyledin.
♦ fevk: fark HD, N9, N15, GHB, P.
2 Hem gündüzümü miḥnet gecesi gibi kararttın hem de yakamı şafak sökölmesi gibi çekip yırttın.

3. boyadun gerçi kızıl kana vücūdum ey sirişk
ğayr naqşından gönül levhin hele pāk eyledün
4. cismümi ey ışk kıldun gerçi süst ü nā-tüvān
cānumı ğāyet kavī vü cüst ü çālāk eyledün
5. **hayretinün** gerçi bir cür‘ayla aldun ‘aqlını
ma‘nide ey sākī-i ışk ehl-i idrāk eyledün

276.

Mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dēdüm güzellerün nesi ğāyet güzel gerek
bir pīr eşitdi dēdi güzelde göz el gerek
2. ‘arz eyleme mesā’il-i fıkḥı bize faḳīh
rindāna ter terāne vü rengin ğazel gerek
3. şı‘r ol durur ki ‘arz-ı ḥuşul-i vişāl ola
sözinde ḥāşılı kişinün mā-ḥaşal gerek
4. bu şimdiki güzeller ile hem-dem olmağa
bir onmaduk ḥaḳīḳati yok mübtezel gerek
5. dēdüm ecelsüz öldi kulun **hayreti** dēdi
bir dirliğinde ölmişe de ne ecel gerek

-
- 3 Ey gözyaşım, gerçi vücudumu kızıl kana boyadın fakat gönül levhasını başka şeylerin nakışlarından güzelce temizledin.
  - 4 Ey aşk, gerçi bedenimi zayıflatıp güçsüz bıraktın, fakat kalbimi son derece kuvvetli, hareketli ve çevik hale getirdin.
• süst: mest GHB.
  - 5 Ey aşk sakisi! Bir yudumla Hayretî’nin aqlını başından aldın fakat özünde onu idrak sahibi yaptın/akıllandırdın.
  276. HD s. 261, N4 33^b, N9 68^a, N15 87^b, GHB 64^b, P 61^a.
  - 1 “Güzellerin nesi gayet güzel olmalı.” dedim, bir pir işitip “güzelde göz ve el (güzel olmalı)” dedi.
  - 2 Ey fakih! Fıkıh meselelerini bize anlatma, gönül erlerine/rintlere taze nağmeler, süslü gazeller gereklidir.
  - 3 Şiir odur ki kavuşmayı netice versin; hasılı kişinin sözünde netice bulunmalı
• (P’de ikinci beyittir.)
  - 4 Bu şimdiki güzellerle arkadaş olmak için uğursuz, hakikati olmayan ortalığa düşmüş kimseler olmak gerekli.
• GHB-.
  - 5 Hayretî kulun eceli gelmeden öldü dedim; diri hâldeyken ölen birine ecel ne lazım dedi.
• GHB-. kulun hayretî: hayretî kulun N9.

277.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kākülünden cān meşāmına érel'den bŷy-ı misk
cān ile dilden efendi olmuşam hindŷy-ı misk
2. cān-ı miskine uyanlar oynamağ için yine
oldı zŷlfün 'anberin çevgān ü hālün gŷy-ı misk
3. olsa hoş-bŷ tañ mıdur her dem nesim-i şubhgāh
sāye-i zŷlfünde olmuşdur çü hem-pehlŷy-ı misk
4. hāk-i rāhı var iken yāruñ hañadur ey gönŷl
eyleyŷp 'azm-i hoten gel etme cŷst ü cŷy-ı misk
5. döndürel'den rŷm içini çine bŷy-ı zŷlf-i yār
kan ile tŷldı derŷn-ı nāfe-i āhŷy-ı misk
6. bŷy uğurlamışdur ey dil kākŷl-i dildārdan
ger bu vech ile siyāh olsa 'aceb mi rŷy-ı misk
7. bir güzeller şāhınun dīvānesiyem **hayreti**
bend ü zencirŷm n'ola olsa iki gisŷy-ı misk

278.

Mef'ŷlŷ mefā'ilŷ mefā'ilŷ fe'ŷlŷn
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. benzetmiş özin kām̄et-i dil-cŷsına yāruñ
başında kavağ yeli eser gibi çenāruñ
2. biñ taze açılmış güle vèrmez deli gönŷlŷm
bir dāğ-ı ğamın sinede ol lāle-'izāruñ

277. HD s. 261, N4 28^b, N9 67^b, N15 88^a, GHB-, P 61^a.

- 1 A efendi! Kākŷlünden canımın burnuna misk kokusu geldiğinden beri ben canıgönŷlden bir misk tanesi/bir kokulu ben oldum.
- 2 Zavallı gönle tabi olanlara oyun olarak zŷlfün anber kokulu bir sopa, benim de misk kokulu bir top oldu.
- 3 Zŷlfünün gölgesinde misk (kokusunun) yakın arkadaşı olan sabah yeli daima güzel koksa buna şaşılır mı?
- 4 Ey gönŷl! Yārin yolunun toprağı varken Hoten'e gidip miski aramak hatadır, gel etme!
- 5 Yārin saçının kokusu Anadolu'yu Çin'e döndürelı misk ahusunun nāfesinin içi kanla dolmuştur.
• tŷldı: doldı N4, P. döndüreliden: doldural'dan N9.
- 6 Ey gönŷl! Misk sevgilinin kākŷlünden koku çalmıştır. Bu yüzden yüzü kara olsa buna şaşılır mı?
• siyāh: kara N9. 'aceb mi: yiridŷr N15.
- 7 A Hayret! Bir güzeller sultanının divanesiyim, iki misk kokulu saç, pranga ve zincirim olsa buna şaşılır mı?

278. HD s. 262, N4 30^a, N9 68^a, N15 88^a, GHB-, P 61^b.

- 1 Kendisini sevgilinin gönŷl cezbedici endamına benzetmiş. Çınarın başında kavak yelleri esiyor gibi.
• dil-cŷsına: ra'nāsına N15. gibi: dağı HD, N4, N9.
- 2 Deli gönŷlŷm o lale yanaklının sinedeki bir gam yarasını (bile) bin taze açılmış güle değışmez.

3. gözüm yaşını eyleme ırmağ eşigünden
açar şu yüzi şuyı durur bâğ u bahârın
4. ey gamze-i maḥmûr-ı mey-i nâz u kirişme
iç bâde gibi kanımı def' eyle ḥumârın
5. ey ḥayretî şimden gërü gel gurbete yüz tut
terk eyledi yârın seni terk eyle diyârın

279.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dişleyüp yârın lebin ey müdde'î kan eyledün
tatlu cânım acıdup zûlm-i firāvân eyledün
2. it rakîbi âsitânunda edindün 'abd-i ḥâş
kulluğa lâyıḳ mıdur ol k'anı sulṭân eyledün
3. olmadun bu çâr erkân-ı tabî'atden ḥalâş
ey gönül sulṭân iken me'vânı zindân eyledün
4. derdmend êtdün beni ey 'ışk-ı dilber derdmend
derd-i bî-dermânuma ma'nîde dermân eyledün
5. cân gözin aç gir gönül seyrânın et ey ḥayretî
ten göziyle kâyinâtı az mı seyrân eyledün

280.

Mef'ûlû fā'ilātü mef'ûlû fā'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. 'âşık bilür demin cigeri ḥûn olanların
mecnûna şor safâsını mecnûn olanların

3 Gözyaşımı eşiginden uzaklaştırma, nitekim akarsu bahar bağının şerefidir.

♦ bâğ-ı bahâr: bâğ u bahâr HD, N15, P. işigünden: işigünde N9.

4 Ey naz ve işve şarabının mahmuru yan bakışlı sevgili! Kanımı şarap yerine içde mahmurluğun gitsin.

5 Ey Hayretî! Gel, bundan sonra yüzünü gurbete dön. Yârin seni terk etti, sen de diyarını terk et.

• terk...diyârın: terk eyle diyârın seni terk eyledi yârın N4.

279. HD s. 262, N4 30^a, N9 68^b, N15 88^a, GHB-, P 62^a.

1 Ey âşıklık taslayan rakip, (öpeceğim diye) yârin dudağını dişleyip kanattın; tatlı canımı acıtıp çok zulmettin.

• tatlu: datlu N15.

2 Sen it rakibi kapında has kul edindin, bir kere o kulluğa layık mıdır ki onu padişah yaptın?

♦ ol k'anı: sen ol ki N4; evvelki HD, N15, P.

3 Ey gönül! Tabiatın bu dört unsurundan kurtulamadın. Sultan olduğun hâlde yuvanı zindana çevirdin.

• çâr erkân: çâr-ı erkân N4.

4 Ey sevgilinin aşkı! Hakikatte beni dert sahibi yaparak dermansız derdime deva oldun.

5 Ey Hayretî! (Artık) kalp gözünü açıp gönül seyrânına koyul; ten gözüyle kâinatı az mı dolaştın?

• az mı: 'azm-i N15.

280. HD s. 263, N4 30^b, N9 68^b, N15 88^b, GHB-, P 62^a.

1 Cigeri kan olanların halini keyfini âşığın bilir. Deli olanların sefasını da Mecnun'a sor.

2. keyfiyyetini vālih ü hayrān olan bilür
esrār-ı 'ışk-ı yār ile ma'cūn olanlaruñ
3. 'āşık yanında bir ğamı biñ şādlık deger
derd ü belā-yı 'ışk ile maḥzūn olanlaruñ
4. bir gūne zevkī olur anı ehl-i derd bilür
günden güne şu ḥālī diger-gūn olanlaruñ
5. ferdāya şalmadur işi gerdūn gibi seni
biñ varsañ eşigine ger dūn olanlaruñ
6. ḥalka-be-gūş bendesiyüz ḥāşılı bugün
nazm içre sözleri dūr-i meknūn olanlaruñ
7. bir serv-i hoş-ḥırāma aḳar gönli şu gibi
ēy ḥayretī ṭabī'atı mevzūn olanlaruñ

281.

Fe'ilatūn fe'ilatūn fe'ilatūn fe'ilūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. baña ēy çarḥ-ı felek ḡulm-i firāvān ētdūñ
ḥāne-i ḳalbūmi yıḳduñ yine vīrān ētdūñ
2. başlar üstinde yerüm var idi ammā n'ēdeyüm
ḳoduñ ayaḳda beni ḥāk ile yeksān ētdūñ
3. bülbüli şimdi mi sen zāğ ile hem-dem ḳılduñ
gülleri ḥārlara şimdi mi miḥmān ētdūñ
4. 'āşıkā şimdi mi aḡyār ile vērdūñ āzār
'arifi şimdi mi sen hem-dem-i nā-dān ētdūñ

-
- 2 Yārın aşk sırlarıyla yoğrulup macun olanların keyfiyetini akli başından gitmiş şaşkınlar bilir.
  - 3 Âşık yanında, aşk belası ve derdiyle mahzun olanların bir gamı bin mutluluğa bedeldir.
  - 4 Şu hali günden güne değişenlerin bir çeşit zevki vardır ki onu dert sahipleri bilir.
♦ gūne: dürlü HD, N4, N9.
  - 5 Kapılarına bir kere gitsen de alçak kişilerin işi, dönen felek gibi, yarına ertelemektir.
♦ ger: eger HD.
  - 6 Kısacası, biz bugün sözleri şiirin içinde saklı inci (gibi) olanların kulağı küpeli kölesiyiz.
  - 7 Ey Hayretî, yaradılışı düzgün olanların gönlü su gibi güzel salınışlı bir serviye doğru akar.
  281. HD s. 264, N4-, N9 68^b, N15 88^b, GHB-, P 62^b.
  - 1 Ey felek! Bana zulmü artırarak gönül evimi yıktın, yine harap ettin.
• yine: beni N15.
  - 2 Başlar üstünde yerimiz vardı ama ne yapalım? Beni ortada bırakıp yerle bir ettin.
• ammâ: illâ N9. üstinde: üzere P.
  - 3 Bülbülü kargayla dost edip gülleri dikenlere misafir getirmen yeni bir hadise mi?
gülleri...ētdūñ: N9-, N15-.
  - 4 Âşığı aḡyar ile incitmen, arifi cahillere arkadaş etmen yeni bir hadise mi?
• 'āşıkā...āzâr: N9-, N15-.

5. ayırup benden o serv-i kadınün ruhsârün
cigerüm âteş-i hicrân ile biryân êtdün
6. **hayretî**yi yine yârân-ı vefâdan ayırup
gör e bî'llâhi bugün kimlere yârân êtdün

282.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gün gibi izhâr-ı i'câz-ı mesîhâ eyledün
mürde idüm bir nefes içinde ihyâ eyledün
2. derd-i bî-dermānuma luṭf ile tîmâr eyleyüp
bu marîz-i fâka vü fakra müdāvâ eyledün
3. kaplamışdı jeng-i nekbet cân u dil mir'âtını
dest-i himmetle yine açduñ mücellâ eyledün
4. ben ayakda kalmışuñ tahte's-serâ iken yeri
dest-gîr olduñ bugün fevka's-süreyyâ eyledün
5. ḥamdü li'llâh gevher-i maḫşûda êrdün **hayretî**
göz yaşın rāh-ı talebde gerçi deryâ eyledün

283.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. mürde idüm bir ağız söz birle ihyâ eyledün
hey ne sâhîrsin ki i'câz-ı mesîhâ eyledün
2. bir ṭabîb-i cân u dilsin kim oñulmaz derdüme
luṭf êdüp bir hoş cevâb ile müdāvâ eyledün

-
- 5 O boyu servinin yüzünü benden ayırıp, ciğrimi ayrılık ateşiyle yaktın, kebab ettin.
•:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
  6. Hayretî'yi yine vefalı dostlarından ayırıp, gör bak, Allah için, onu yine kimlere dost eyledin?
• bugün: yine N15, P.
  282. HD s. 264, N4 29a, N9 69a, N15 89a, GHB 123a, P 62b.
  - 1 Ben ölüydüm, bir nefesle bana hayat verdin; Hz. İsa'nın mucizesini güneş gibi açıkça gösterdin.
*GHB-.
  - 2 Dermansız derdimi lütfunla tedavi edip bu fukaralık hastalığına şifa oldun.
• tîmâr: dermân N15. eyleyüp:eyledün GHB.
  - 3 Can ve gönül aynasını talihsizlik pası kaplamıştı, yine himmet elinle silip parlattın.
• nekbet: miḫnet N9; keşret N15.
  - 4 Ben ayakta kalmış/değersizin yeri toprağın altıyken, el verdin de bugün Süreyya yıldızının üstüne çıkarttın.
• fevk: taht P.
  - 5 Hayretî! Gözyaşını isteğin uğrunda deniz gibi akıttın fakat Allah'a hamdolsun, arzu edilen cevhere ulaştın.
  283. HD s. 265, N4 29a, N9 69a, N15 89a, GHB 123a, P 62b.
  - 1 Ben ölüydüm, bir sözünle beni dirilttin. Hey, ne büyüleyicisin! Mesih'in mucizesini gösterdin.
• sâhîrsin: sihr êtdün N15.
  - 2 Bir can ve gönül tabibisin ki güzel bir ilaçla deva bulmaz derdimi tedavi ettin.

3. sâkiyâ bir cür‘a şunduñ cām-ı ‘ışkuñdan baña
cānumı ol cür‘adan ser-mest ü şeydâ eyledün
4. ol şanemden bir kelām idi niyāzuñ ey gönül
oldı hāşıl her ne kim haḳdan temennâ eyledün
5. sözlerün şekerlerinden şunduñ ey şīrīn-suhān
hayretiyi yine bir tūṭī-i güyâ eyledün

284.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cānuma kār etti fürḳat ben helāk oldum helāk
dostlar ṭāḳ oldı ṭāḳat ben helāk oldum helāk
2. gel nazar kıl hālūme luṭf eyle istiḡnāyı ḳo
hay zālīm hāy āfet ben helāk oldum helāk
3. āsitān-ı devletün den bir gedā eksildi ṭut
pādişāhum şaṇa şihḥat ben helāk oldum helāk
4. ṭāḳatum ṭāḳ oldı ḡāyetde zebūn oldum zebūn
āḥiret haḳḳın ḥalāl et ben helāk oldum helāk
5. **hayreti** gitdi du‘ādan yād idün şimden gerü
hāy yārān-ı maḥabbet ben helāk oldum helāk

285.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. eşk-i çeşm içre ten-i lāḡarı ben maḥzūnuñ
mürdur şanki düşüpdür içine ceyhūnuñ

-
- 3 A sakî! Aşkının şarabından bana sunduğun yudumla beni sarhoş edip çöştürdün.
♦ sâkiyâ: gûyiâ HD, N4, N15, GHB, P. cām-ı ‘ışkuñdan: bezm-i ‘ışkuñda HD; cām-ı la‘lünden N15; cām-ı ‘ışkuñda GHB.
  - 4 Ey gönül! Duan, o heykel gibi güzel sevgiliden (gelecek) bir kelimdi, Hak’tan her ne dilediysen kabul oldu.
• niyāzuñ: murāduñ N15, GHB.
  - 5 Ey tatlı sözlü, sözlerinin şekerlerinden sunarak yine Hayreti’yi konuşan bir papağan haline getirdin.
  284. HD s. 266, N4 29^a, N9 69^a, N15 89^a, GHB 123^a, P 63^a.
  - 1 A dostlar! Ayrılık canıma işledi, dayanacak gücüm kalmadı, ben helak oldum!
  - 2 Be hey zalim, be hey afet! Aldırmazlığı bırak, gel lütfedip halime bir bak! Ben helak oldum.
• luṭf eyle: sulṭānum N4.
  - 3 Padişahım, ben helak oldum, Allah sana sağlık versin! Yücelik kapından bir dilenci eksildi farzet.
• ṭut: dut N4.
  - 4 Gücüm tükendi, son derece aciz düştüm. Ahiret hakkını helal et, ben helak oldum.
• āhiret haḳḳın ḥelāl it: cāna kār etti maḥabbet GHB.
  - 5 Hey sohbet arkadaşları, Hayreti helak oldu gitti, bundan sonra duanızda onu da anın.
  285. HD s. 266, N4 29^b, N9 69^b, N15 89^b, GHB 123^a, P 63^a.
  - 1 Gözyaşı içinde ben kederli (Hayreti’nin) zayıf bedeni sanki Ceyhun nehrine düşmüş bir karıncadır.

2. efser edindi sifâl-i seg-i leylâyı bulup
âşiyân şanma başında görinen mecnûnun
3. ‘ışk râzını baña söyledi bir bir ne ise
‘örf edüp kulağını burdum idi kânûnun
4. şuya konmuş şanasın bir gül-i terdür cânâ
eşk-i çeşmümde senün ‘aks-i ruh-ı gülgünün
5. şâhsın hayretîyâ mülk-i kanâ‘atde bugün
mâh ile mihr iki sikkesi yok altunun

286.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. çağlayup aklıduğı bildün mi nedür her şunun
yüz yire urup elinden iniler gerdünün
2. zâl-i dehrün gel e baş egmeyelüm ni‘metine
er isek minnetini çekmeyelüm bir dünun
3. kîse-i dilde eger naqd-i maḥabbet yoğ ise
yere geçsün n’edeyin gencini ben kârünün
4. ayağun toprağına yüz süreli mihr ile mâh
êtdiler yer başı üstinde şehâ gerdünün
5. gök çemende görinen lâle degüldür yer yer
seni gözler güzelüm gözleridür hāmünün
6. gūş-ı cânâna erişmek gerek ey dil bu ğazel
cân kulağında yaraşur bu dūr-i meknünün

-
- 2 Mecnun’un başındaki görüneni (kuş) yuvası sanma! O, Leyla’nın itlerinin çanağını bulup taç edinmiş.
• seg-i: huşk-i N4.
  - 3 Kanunun kulağını biraz zorlayıp burunca, bana aşk sırrının ne olduğunu bir bir anlattı.
• ‘örf idüp: rıfk ile GHB.
  - 4 A sevgili, senin gül renkli yanağının gözyaşındaki yansımasını suya konmuş bir taze gül gibidir.
• konmuş: düşmüş N15.
  - 5 A Hayreti! Bugün kanaat mülkünün sultanısın ki ay ve güneş senin damgası olmayan iki altın (parandır).
  286. HD s. 267, N4 29^a, N9 69^b, N15 89^b, GHB 123^b, P 63^a.
  - 1 Suların çağlayıp akması nedir, bilir misin? Dünyanın yüzünden yüz yere çarpıp inlemesidir.
  - 2 Gel, dünya ihtiyarının nimetine/hediyelerine boyun eğmeyelim. Yiğitse bir alçağın minneti altında kalmayalım.
  - 3 Eğer gönül kesesinde muhabbet sermayesi yoksa yere batsın Karun’un hazinesi, ne yapayım!
• gencini ben: ben gencini N9.
  - 4 Güneş ve ay ayak toprağına yüz sürdüğünden beri dünyanın başı üstünde yer ettiler.
  - 5 Güzelim gök rengi bahçede kısım kısım görünen lale değil, ovanın seni gözleyen gözleridir.
  - 6 Ey gönül, (bir şekilde) sevgilinin kulağına erişmek gerek; bir saklı inci olan bu gazelin (sevgilinin) can kulağında çok güzel durur.

7. kâmeti vaşfı ile bulsa ‘aceb mi şöhret
hayretî şî‘r-i bülend ü ğazel-i mehzûnun

287.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gördiler boynunda çün zülf-i girih-ġirün senün
dédiler âdem delü eyler bu zencîrün senün
2. şanki âdemler helâk eyler güzel maḥbûbdur
şalınur yanunça dāyim bile şemşîrün senün
3. tîġ-i ğamla pârelenmişdür gönül hîç cān atup
ëy kaşı yā pâreye atılmasun tîrün senün
4. öldürem dêrdün beni bi’llâhi ihmâl eyleme
olmasun gel dostum ḥayr işde te’ḥîrün senün
5. kâdr ile başı göge êrdi uludı hayretî
âsitânunda şehâ olalı kıtmîrün senün

288.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum şol sîmden boynunda zencîrün senün
bend urup cān gerdenine kıldı naḥcîrün senün
2. döne döne şevk ile cān oynamağa ehl-i ‘ışk
bir resendür ‘anberîn zülf-i girih-ġirün senün
3. kendüyi pertâb êdüpdür zenberekden güyiyâ
başı perçemlû güzel cān-bāzdur tîrün senün
4. çünkü ol cān-bāza devrân içre olduñ bî-nevâ
yêridür bâzâr-ı ğam olsa dilâ yêrün senün

---

7 Ey Hayretî, yüce şiirin ve ölçülü gazelin boyunun vasıflarıyla şöhret bulsa buna şaşılır mı?

287. HD s. 267, N4 31^a, N9 69^b, N15 89^b, GHB 124^a, P 63^a.

1 Ey sevgili! Boynuna dökülmüş dolaşık saçlarını gördükleri zaman, senin bu zincirin adamı delirtir, dediler.

• boynunda: boynumda N9. P.

2 Daima senin yanında salınan kılıcın bile sanki insanları helak eden bir güzel sevgilidir.

3 Gönül (zaten) gam kılıcıyla parçalanmıştır; ey yay kaşı! Okun heveslenip de boşa atılmasın.

4 Dostum, bana seni öldüreyim diyordun; gel hayır işini erteleme, Allah için hemen yap.

• öldürem...eyleme: şanki öldürdün beni billah gel ihmâl eyleme P.

5 Ey şah! Kapında sadık köpeğin olduğundan beri Hayretî kazandığı itibar ile başını göge erdirip yüceldi./ başını kudretle göge kaldırıp uludu.

288. HD s. 268, N4 30^b, N9 70^a, N15 90^a, GHB 123^b, P 63^a.

1 Dostum! Şu senin boynundaki gümüş zincirin, canı boynundan yakalayıp kendine av etmiştir.

♦ urup: olup HD.

2 Senin anber kokulu dolaşık saçların aşk ehlinin döne döne şevk ile canını feda edeceği bir iptir.

3 Senin (kirpik) okun, sanki kendisini zemberek yayından fırlatmış başı perçemli bir güzel cambazdır.

4 A gönül! Zira o cambaza dünyada erişemediysen, senin yerin gam pazarı olsa yeridir.

5. **hayretî**yi neçe çenberden geçürdi rûzgâr
âsitânun̄da şehâ olınca kıtmîrûn̄ senün̄

289.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. katlüme huccet getürdi haṭṭ-ı tezvîrûn̄ senün̄
rîsmân hâzırladı zülf-i girih-gîrûn̄ senün̄
2. vādî-i mihr ü maḥabbetdür fezâ-yı sîne
dostum yêr yêr görinen zaḥm-ı şemşîrûn̄ senün̄
3. kalb-i 'uşşâkûn̄ toḳındukça geçer bir yanına
ağzı kanlı bir dilâverdür şehâ tîrûn̄ senün̄
4. âsitânından beni men' eylemezsen dünyede
cennet êtsün êy rakîb uḥrâda ḥaḳ yêrûn̄ senün̄
5. faḥrûn̄ olsun yolına cân oynamak êy **hayretî**
çünkü şol gerçek güzel beg-zâdedür mîrûn̄ senün̄

290.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dil-i âşüfte benüm zülf-i girih-gîr senün̄
ya'nî dîvâne benüm bend ile zencîr senün̄
2. der-miyân eyleyeyin cānumı ben la'lün̄i sen
'arîfâne emelüm bir benüm bir senün̄
3. tîğ-i emrûne boyun vêrdüm efendi kulun̄am
gerden-i cân benüm ḥükm ile şemşîr senün̄

---

5 Ey şah! Kapında sadık köpeğin olduğundan beri felek, Hayretî'yi nice sayısız çemberden geçirmiştir.

289. HD s. 268, N4 30^b, N9 70^b, N15 90^a, GHB 123^b, P 63^a.

1 Senin fitneci ayva tüylerin idamıma delil getirdi; dolaşık saçların da darağacını hazırladı.

• hazırladı: hazırlamış GHB.

2 Dostum, sinem üstünde yer yer görünen senin kılıcının yaraları değil, sevgili ve muhabbet vadisidir. (Yarık olmak bakımından yara ve vadiye teşbih edimiş.)

3 Ey şah! Senin okun, dokundukça âşıklarının kalbinin bir yanına geçen ağzı kanlı bir yiğittir.

• toḳındukça: dokındukça N4, N15, GHB, P.

4 Ey rakip! Beni dünyada sevgilinin kapısından menetmezsen, Hak senin ahiretteki yerini cennet etsin.

• uḥrâda: 'uḳbâda N4; âḥirde N9, P. ḥaḳ: GHB-.

5 A Hayretî, (sevgilinin) yolunda canının feda etmekle övün; çünkü o senin efendin, gerçekten güzel bir beyzadedir.

• şol: ol P.

290. HD s. 269, N4 31^b, N9 71^a, N15 90^b, GHB 124^a, P 64^a.

1 Perişan olmuş gönül benim, kıvrım kıvrım saçlar senin; yani deli olan benim, zincir ve pranga da senin elinde.

2 Ben canımı sen de dudağını ortaya getir, ortaklaşa bir benimkini bir seninkini emelim.

♦ eyleyeyin: eyleyelüm N15. • bir benüm: biri benüm N4.

3 Efendi! Emir kılıcına boynunu uzatmış bir kulunum; boyun benim, hüküm ve kılıç senin.

4. bilmezem hîç günâhum ne durur kim haṭṭun
yazdı katlûme benüm huccet-i tezvîr senün
5. ḥayretî mürşid-i ‘ışkuṇa mürîd oldı dēdi
hoş irâdet benüm ü himmet âyâ pîr senün

291.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. şâh-ı ‘ışk ey dil çü mîründür senün
bende vü sulṭân esîründür senün
2. bezm-i ğamda koma elden ayağı
meclis-i şādî ne yêründür senün
3. nev-cüvândur şûretâ gerçi dilâ
dilberün ma‘nîde pîründür senün
4. bir nefes elden düşürme ayağı
düşkün olsañ dest-gîründür senün
5. Ḥayretî redd olına lâyıķ mıdur
Bir yetîmün bir fakîründür senün

292.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ben boyun zülf-i girih-gîrün senün
ēdiser dünyâyı naḥcîrün senün
2. keşret-i ‘uşşâkdan ey kaşı yâ
yere düşmez atduğun tîrün senün

-
- 4 Senin ayva tüylerin benim katlime sözde bir delil yazdı fakat ben günahımın ne olduğunu hiç bilmiyorum.
- 5 Hayretî aşk mürşidine mürit olup “Ey pir! İstemek benden, himmet etmek senden” dedi.
• hoş: uş N4, N9, N15, GHB, P.
291. HD s. 270, N4 30^b, N9 70^b, N15 90^b, GHB 124^a, P 64^a.
- 1 Ey gönül! Aşkın padişahı senin efendin olduğu için kul da sultan da senin esirindir.
• mîründür: pîründür GHB. şâh: ‘ P. (Şâh kelimesi yalnız bir ‘ayın harfiyle remzedilmiştir.)
- 2 Gam meclisinde kadehi elinden bırakma, senin yerin mutluluk meclisi değildir.
• bezm-i...ayağı: ğam bucağın koma elden ey gönül N15; ğam bucağında koma elden ayağı ey gönül N4; ğam bucağındı koma elden ayağ GHB.
- 3 A gönül! Sevgilin görünüşte gençtir fakat hakikatte senin üstadındır.
• şûretâ gerçi: gerçi şûretde N15.
- 4 Düşkünlüğünde elinden tutan kadehi bir an olsun elinden bırakma.
- 5 Senin bir yetimin ve fakirin olan Hayretî geri çevrilmeye layık mıdır?
292. HD s. 270, N4 31^b, N9 71^a, N15 91^a, GHB 124^b, P 64^a.
- 1 Ey sevgili! Benin, boyun ve dolaşık saçların dünyayı senin avlanma yerin haline getirecek.
- 2 Ey yay kaşlı, âşıklarının çokluğundan attığın ok yere düşmüyor.

3. dostum bil sâde-rû maḥbûbdur
şalınur yanuçca şemşîrûñ senûñ
4. ne belâdur şûfîyâ başuñda bu
taşlasân u tâc-ı tezvîrûñ senûñ
5. meykede rindûñ muşallâ zâhidûñ
künc-i ğamdur ḥayretî yerûñ senûñ

293.

Mef'ûlû mefâ'ilû mefâ'ilû fe'ûlûn
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. vër leblerûñi ağzuma 'îsâyı severseñ
şal zülfûñi boynuma çelîpâyı severseñ
2. kaçd êtdi mücerred beni öldürmege ğamzeñ
hey dè meded âyîn-i mesîḥâyı severseñ
3. sürme êdüben ka'be kapuñdan beni maḥrûm
şol ma'bed olan deyr ü kilîsâyı severseñ
4. ma'bûduñ êdin ol şanem-i mâh-liḳâyı
êy dil yûri düş pâyına mevlâyı severseñ
5. mâh ise de ḥüsn ile dilâ kâfir olasın
şimden ğerü şehr oĝlanı hercâyı severseñ
6. gör leblerini ğonce-i ḥandânı şorarsañ
seyr êt boyını serv-i dil-ârâyı severseñ
7. elbette saçı küfrine îmân getürürsın
êy ḥayretî şol dilber-i tersâyı severseñ

-
- 3 Dostum bil ki, yanında nazlı nazlı sallanan kılıcının yalın yüzlü bir sevgilidir.
  - 4 A sofı, başındaki taylesan ve sözde başlıĝın nasıl bir beladır!
  - 5 Meyhane rindin, musalla da zahidindir. Hayretî senin yerin de ğam bucaĝıdır.
  293. HD s. 271, N4 33^b, N9 70^a, N15 91^a, GHB 124^b, P 65^a.
  - 1 İsa peygamberi seviyorsan dudaklarını ağzıma ver, çarmıhı seviyorsan zülfünü boynuma sal.
• 'îsâyı: allâhı P.
  - 2 Yan bakışın tek başına beni öldürmeye niyetlendi, Hz. İsa'nın ekmek ve şarap ayınının hakkı için, ne olur, itiraf et.
  - 3 Şu manastır ve kiliselerin hakkı için, beni Kâbe edindiĝim kapından uzaklaştırp mahrum etme.
  - 4 Ey gönül, Mevlâ'yı seversen, ayaĝına yapış, o ay yüzlü heykeli tapındıĝın bir put edin.
• ol:o GHB.
  - 5 Ey gönül, güzellikte ay gibi olsada, bundan sonra sebatsız, şıpsevdi bir şehir oĝlanını seversen kâfir olasın.
  - 6 Açılmış, gülen bir gonca soruyorsan leblerini, gönülleri güzelleştiren serviye seviyorsan (o sevgilinin) endamını seyret.
• şorarsañ: severseñ N4, N9, N15 GHB, P. gör: şor N15.
  - 7 Ey Hayretî, şu Hristiyan dilberini seversen, elbette saçının küfrüne iman edersin.

294.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yine ey leyli-*h*ırāmum beni mecnūn *ē*tdūn
başdan tazeledūn derdūmi mağbūn *ē*tdūn
2. ey yüzi āyet-i *h*aḫ yine ne efsūn okıduḡ
ān-ı vāhidde elif *ḳ*āmetūmi nūn *ē*tdūn
3. bir elif çekmiş idūm yanına bir dāḡ urduḡ
yine dil derdini cānā bir iken on *ē*tdūn
4. çeng-i 'ışḳuḡa düşen cānı ḫalāṣ eyleyimez
ne iki kendūne *ḳ*an *ē*tmegi *ḳ*ānūn *ē*tdūn
5. *h*ṽān-ı vaşluḡı nevāle *ē*dūben ḡayrılara
ḫayretīnūn yine başlu cigerin *h*ūn *ē*tdūn

295.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. anşun yine ben *ḳ*ulını sulṭānuma eydūn
ṭuz etmegi unutmasun ol cānuma eydūn
2. āhum *ē*rişür yel gibi bir gün ḫazer *ē*tsūn
yārān varuḡ ol *ṣ*em'-i *ṣ*ebistānuma eydūn
3. yad ile salınmak aḡa düşmez kerem eylen
benden varuḡ ol serv-i *h*ırāmānuma eydūn
4. öldürdi beni tīḡ-i firāḳıyle o *z*ālīm
göz göre benüm girmesūn e *ḳ*anuma eydūn

---

294. HD s. 271, N4 33^a, N9 70^a, N15-, GHB 125^a, P 65^a.

- 1 Ey Leyla yürüyüşlüm, beni yine Mecnun ettin, kandırdın, başımdaki derdi yeniledin.
- 2 Ey yüzü Hak ayeti olan, hangi (büyülü kelimeleri) okudun da elif gibi dosdoğru boyumu bir anda nun gibi iki büküm ettin.
  - okıduḡ: *ē*tdūn GHB.
- 3 Ey can, çektiğim elifin yanına bir yara açtın; yine gönül derdimi birden ona çıkarttın.
  - çekmiş idūm: çekmiş idūn P.
- 4 Aşkının çengeline düşen canını kurtaramaz, kan dökmeyi kendine kanun haline getirirken ne için!
  - düşen: düşüp P.
- 5 Kavuşma sofranı başkalarına azık ederek yine Hayretī'nin yaralı ciğerini kanattın.

295. HD s. 272, N4 31^a, N9 70^b, N15 91^b, GHB 125^a, P 65^a.

- 1 Sultanuma söyleyin beni yine hatırlasın; o canıma söyleyin tuz ekmek hakkını unutmasın.
  - ♦ etmegi: ekmegi HD. sulṭānuma: cānānuma N9, P. cānānuma: ol ḫānuma N9. ṭuz: tuz N15, P.
- 2 Dostlar! Gidin, o gece kandilime ahımın bir gün yel gibi ona erişeceğini ve sakınmasını söyleyin.
- 3 Lütfen, benim için o salınan serviye gidip, başkalarıyla salınarak yürümenin ona yakışmadığını söyleyin.
- 4 O zalim beni ayrılığının kılıcıyla öldürdü, söyleyin göz göre göre benim kanıma girmesin.
  - e: o N9. benüm girmesūn: girmesūn benüm GHB.

5. öldürdi yine **hayretî**yi derd-i cüdâyî
yâ-sîne erişsün kanı cânānuma eydün

296.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. kimine āh-ı ‘āşıkāne gerek
kimine nağme-i çeğāne gerek
2. bezm-i ğamda şarāb-ı ‘ışk içsün
kime kim ‘ömr-i cāvidāne gerek
3. saña ey mû-miyān vefā yaraşur
ger cefā eylesen miyāne gerek
4. esb-i nāz ile öndül almağ için
kākülün gibi tāziyāne gerek
5. seyr için kişinün çemende müdām
bile yanınca bir çemāne gerek
6. nā-murād olmadur murādum çün
dahı ‘ālemde bes baña ne gerek
7. okusun **hayretî** gazellerini
kime kim şi‘r-i ‘āşıkāne gerek

297.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. her nefes neydi beni ney gibi nālān etmek
her maqāmı uyuban yād ile seyrān etmek

---

5. Ayrı düşmenin derdi Hayretî’yi yine öldürdü. Sevgilim nerede? Söyleyin *Yasın* okusun/çok yaşlar yaşasın.
• cüdâyî: cüdâlık N9. yâ-sîne erişsün kanı: yaşına erişsün kan ol GHB; başına erişsin kan o cânuma P.

296. HD s. 273, N4 31^a, N9 71^a, N15 92^a, GHB 125^a, P 65^a.

1. Kimine aşk ile edilmiş bir ah, kimine de def sesi gereklidir.

2. Ebedi hayatı isteyen kişi gam meclisindeki aşk şarabını içsin.

3. Ey ince belli sevgili sana vefa yakışır, fakat eziyet edeceksen de orta karar olmalı.

• mû-miyân: mû-miyâ N9.

4. Naz atı ile ödül almak için alınına dökülen saçın gibi bir kırbaç gerekli.

5. Bahçelerde dolaşan kişinin yanında daima bir çemāne kadehi bulunmalı.

♦ iden: için HD.

6. Âlemde arzum arzusuz olmaktır, bu bana kafidir, fazlası neme lazım?

7. Kime âşıkane şiirler yakışırsa Hayretî gazellerini ona okusun.

297. HD s. 273, N4 32^b, N9 71^b, N15 91^b, GHB 125^b, P 65^b.

1. Her nefeste beni ney gibi inletmek neydi? Her makamı/yeri başkalarıyla gezip dolaşmak neydi?

2. nûş édüp 'işve şarâbını olup mest gözüñ
saña mı kaldı cihânda güzelüm kan etmek
3. mihr édüp düşmene düşmez saña üftâdeleri
sâye-veş ey yüzi gün hâk ile yeksân etmek
4. érmedin 'îd-i vişâle nedür ey kaşı kemân
sînemi cevır ü cefâ tîrine kurbân etmek
5. **hayretî** lebleri esrârını şordum dedi yâr
bir ağız sözle néceydi seni hayrân etmek

298.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. ben mübtelâ belâña belî demişem senün
ey bî-vefâ cefâna belî demişem senün
2. tek râzî ol cefâ ile terk-i recâ édüp
ben dâyimâ rızâña belî demişem senün
3. abdâl-ı fânîyem ben eyâ bî-bekâ felek
şanma fenâ kabâña belî demişem senün
4. ey bezm-i gamda mey yerine şâfî kan yudan
merve hâkı şafâña belî demişem senün
5. bir kaşı râ hayâli ile kaddün oldu dâl
ey **hayretî** bu râña belî demişem senün

-
2. Güzelim! Naz şarabını içerek, gözlerini kırmızı kırmızı ederek öldürmek sana mı kaldı?
• nûş...gözün: yok yire hûnî gözün kanımı kardı yine ah N4. nûş idüp işve şarâbın olup: içüben 'ışkı şarâbın oluban P.
  3. Ey güneş yüzlü, düşmana sevgi gösterip düşkün âşıklarını, gölge gibi, yerle bir etmek sana yakışmaz.
  4. Ey yay kaşlı, kavuşma bayramına kavuşmadan, gönlümü sıkıntı ve eziyet oklarıyla kurban etmek nedir?
  5. Hayretî! Dudaklarının sırrını sorduğumda sevgili "Seni bir ağız sözle şaşkına çevirmek nasıldı?" dedi.
  298. HD s. 274, N4 31^a, N9 71^b, N15 91^a, GHB 125^b, P 65^b.
  1. A vefasız! Ben müptela, senin bela ve eziyetine eyvallah demişim.
  2. Ben türlü sıkıntılarla arzularımı bırakıp daima senin rızana evet demişim, yeter ki sen razı ol.
• recâ: rızâ N4, N9, N15, GHB, P.
  3. Ey bekasız felek! Ben fani bir abdalım, senin yokluk kaftanına eyvallah dediğimi sanmayasın.
• bî-bakâ: bî-vefâ GHB, P.
  4. Ey gam meclisinde şarap yerine kan yutan! Merve hakkı için senin sefana evet demişim.
  5. Ey Hayretî! Bir râ kaşlının hayaliyle boyun dâl oldu. Senin bu yay kaşlı sevdiğine evet demişim.
• kaşı râ: kaşı yâ N9, N15.

299.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. serverā her hıdmete kâbil geçer kulun senün
bende-i muḳbil n'icün olmaya maḳbülün senün
2. fenn-i 'ışkı şol kadar ma'lüm edindün ey gönül
bâb-ı ğamda kalmadı bir harf-i meḥülün senün
3. rāh-ı 'ışkında inen çokdur benüm yolsuzluğum
her ne kılsañ ben kula vardur şehā yolun senün
4. sen güzellik rûminun beglerbegisi olalı
şāhlardur defter-i hüsnünde ma'zülün senün
5. derdüñe ey **hayretî** tîmār edel'den 'ışk-ı yār
göz yaşıdur kıyâre-i miḥnetde maḥşülün senün

300.

Mef'ülü fā'ilātü mef'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bezm-i belāda kan yuduban bir dem eyledük
yārān ile bugün yine def-i ğam eyledük
2. māh-ı muḥarrem erdi hüseyñ 'ışkına bugün
tāze dögünler ile yine mātem eyledük
3. pür-yara eylemiş idi tîğ-i firāk-ı yār
kan akıdup o yaralarla merhem eyledük
4. şimden gerü üzüm şuyı lāzım degül bize
biz cām-ı 'ışk ile özümüzü cem' eyledük

---

299. HD s. 274, N4 32^a, N9 71^b, N15 92^a, GHB 125^b, P 65^b.

1 Ey hükümdar! Kulunun, senin her hizmetini kabul edeceği biliniyorken; onu neden gözde bir hizmetkârın olarak kabul etmeyesin?

• kâbil: lâıyk N15.

2 Ey gönül! Aşk ilmini öylesine öğrenip benimsedin ki gam kapısında sana meḥul olan tek bir haff bile kalmadı.

3 Ey şah! Aşkın yolunda benim yolsuzluklarım pek çoktur; ben kuluna dilediğini yapmaya hakkın ve kuvvetin vardır.

• inen: katı N15.

4 Sen güzellik Rumeli'sinin beylerbeyi olalı, senin güzelliğinin defterinde sultanlar hep silinip gitmiştir.

5 Ey Hayretî! Yârın aşkı senin derdini tımar ettiğinden beri miḥnet sıkıntı köyünde ekip biçtiğin hep gözyaşındır.

300. HD s. 275, N4 33^a, N9 72^a, N15 92^b, GHB 126^a, P 66^a.

1 Bela meclisinde kan yutarak âlem yaptık; bugün yine dostlarla gamımızı def ettik.

2 Muharrem ayı geldi, bugün Hüseyin aşkıyla taze yaralarla açarak yas tuttuk.

3 Yâr ayrılığının kılıcı (bizde) çok yaralar açmıştı, yaralarımızı kanatıp merhem yaptık.

• pür-yara: biñ pâre N4. firāk-ı yâr: firāk ile N9, P.

4 Biz aşk (şarabının) kadehiyle özümüzü bir kıldık, artık bize üzüm suyu lazım değil.

5. her mâcerâdan el yuyup ‘âlemden el çeküp
hayrânla **hayretî** yine bir ‘âlem eyledük

301.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āsitānuḡ gūyiyā firdevs-i a‘lādur senün
hey kıyāmet kāmētün beḡzer ki tūbādur senün
2. eşigün va‘llāhi beytu‘llāh-ı ‘ulyādur senün
vech-i pākün ey şanem nūr-ı tecellādur senün
3. zāhidā gel ta‘nı ko kim kâf-ı küfr-i ‘āşıkān
ḡaḡ bilür kim ferr-i imānuḡdan a‘lādur senün
4. dāyim ey dil zülfi ile aḡzıdur fikr êtdüğün
cümle fikrün hep ḡayāl ile mu‘ammādur senün
5. **hayretî** naḡş êt ḡayālın gönlün evrâkı yine
mühre-i mihr-i nigār ile mücellādur senün

302.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. çok zamāndur ḡastasıdur dostlar cān aḡmedün
emsem olurdu lebin derdüme dermān aḡmedün
2. nēce ‘āşık olmasun şūfî cemāli nūrına
kim yüzün görse olur kâfir müselmān aḡmedün
3. ma‘nî-i tefsîr-i ḡüsninden yazılsa bir varâḡ
şıḡmaya ‘âlem tolu olursa dîvān aḡmedün

---

5 Hayretî, tüm heveslerden temizlenip dünyadan elimizi eteğimizi çekip yine (aşk) şaşkınlarıyla âlem yaptık.

301. HD s. 275, N4 33^b, N9 72^a, N15 92^b, GHB 126^a, P 66^a.

1 Be hey kıyamet (kopartan sevgili)! Sanki eşğin yüce Firdevs cennetidir; boyun da Tuba'ya benzer.

2 Ey put kadar güzel sevgili! Vallahi senin eşğin yüce Kâbe, pak yüzün de ilahî nurdur.

3 Ey zahit! Gel kınamaktan vazgeç! Allah bilir âşıkların küfrünün kaf harfi senin imanının nurundan daha yüce/daha parlaktır.

4 Ey gönül! Daima (sevgilinin) zülfünü ve aḡzı düşünmektesin; senin tüm düşencen bir hayal ve bilinmezden ibarettir.

• fikr: zıkr N9, N15, P.

5 Ey Hayretî! Gönülünün sayfaları yine sevgilinin aşk mühresi ile mührelenmiştir (yazıp çizmeye müsait hâldedir, haydi) sevgilini hayalini nakşet.

• ḡayālın gönlün evrâkı yine: ḡayālını gönül evrâkına N9; ḡayālın gönlünün evrâkına N15, P.

302. HD s. 276, N4 32^a, N9 72^a, N15 92^b, GHB 126^b, P 66^a.

1 Dostlar! Çok zamandır gönül Hz. Ahmet'in hastasıdır; (aslında) onun dudaklarını emsem derdime derman olurdu.

2 Kâfirin bile görüce Müslüman olduğu Ahmet'in yüzündeki parlak güzelliğe sofu nasıl âşık olmasın?

♦ kim yüzün: yüzünü HD, N9, N15, GHB, P.

3 Hz. Ahmet'in güzelliğinin tefsirinin manasından bir sayfa yazılacak olsa, âlem dolusu divanlara sığmaz.

4. hey muḥammed ümmeti bi'llāhi mü'minler midür
küfr-i zülfin bilmeyenler dīn ü imān aḥmedün
5. mezheb-i 'ışk içre ümmetden degüldür ḥayretī
ka'be-i kūyında ḳurbān etmeyen cān aḥmedün

303.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. küfr-i zülfin bilmeyenler dīn ü imān aḥmedün
nūr-ı ḥüsnnin görmemişdür ey müselmān aḥmedün
2. şāh-ı 'ışkam ḡuşsa-i 'ālemden āzād olmuşam
cān u dilden bendesi olalı sulṭān aḥmedün
3. şafḥa-i nūra yazupdur şanki āyāt-ı duḥān
'ārızı üzre görinen ḥaṭṭ-ı reyḥān aḥmedün
4. muşṭafā ḥaḳḳı baḥa gülberg-i terden tāzedür
ka'be-i 'ışkı ṭārīḳında muḡāylān aḥmedün
5. muşṭafāya gerçek ümmetsen eger ey ḥayretī
cān ile ol ka'be-i kūyında ḳurbān aḥmedün

304.

Mef'ülü fā'ilātü mef'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. imān degül mi nūr-ı cemāli meḥemmedün
ḳur'an degül mi ya ḥaṭ u ḥālī meḥemmedün
2. pāyāna erdi şavm-ı firāk āḥir oldı ḡam
geldi erişdi 'id-i vişālī meḥemmedün

-
- 4 Ey Muhammed Ümmeti! Hz. Ahmet'in zülfünün karasını din ve iman olarak bilmeyenler mümin midirler?
  - 5 Hayreti! Aşk mezhebinde, canını Hz. Ahmet'in yolunun Kâbe'sine kurban etmeyenler ümmetten değildir.
  303. HD s. 276, N4 33^b, N9 72^b, N15 93^a, GHB 126^b, P 66^b.
  - 1 Ey Müslüman! Ahmet peygamberin zülfünün karasını din ve iman olarak kabul etmeyenler, onun güzellik nurunu görmemişlerdir.
    - bilmeyenler dīn ü: bilmedi şunlar ki N4, GHB.
  - 2 Canıgönülünden Hz. Ahmet'in kulu kölesi olduğumdan beri, âlemin derdinden kurtultum, aşkın padişahıyım.
    - âlemden: miḥnetden P.
  - 3 Ahmet peygamberin yanağında görünen reyḥānî yazı/ayva tüyleri sanki *Duhân* suresinin nur sayfasına yazılmış ayetleridir.
  - 4 Muhammed Mustafa hakkı için, Ahmet'in aşk Kâbe'sinin yolundaki deve dikenleri benim için taze gül yaprağından daha tazedir.
  - 5 Ey Hayreti, eğer Muhammed Mustafa'nın gerçek ümmetiysen o Ahmet'in yolunun Kâbe'sine can ile kurban ol.
  304. HD s. 277, N4-, N9 72^b, N15-, GHB-, P 66^b.
  - 1 Mehmed'in güzelliğinin nuru iman değil mi; peki ya ayva tüyleriyle beni *Kur'an-ı Kerim* değil mi?
  - 2 Mehmed'in kavuşma bayramına kavuşunca ayrılık orucu ve gam nihayete erdi.
    - şavm-ı firāk āḥir oldı ḡam: āḥir oldı gitti ḡam N9, P.

3. almağa gönlümi mey içer la‘l-reng olur
çoğdur bu vech ile baña âli mehemmedün
4. ehl-i kemâle cevır ü cefâ kılmadur müdâm
kiçi yaşında ulı kemâli mehemmedün
5. dünyâ gamından olmuşam âzâde **hayretî**
biñ cân u dille kûlı olalı mehemmedün

305.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gözi âşüftelere âfet-i cândur meminün
sözi dil-ğastelere rûh-ı revândur meminün
2. derdüme şerbet-i şâfî gibi emdür dudağı
söylese tatlu dili cânuma cândur meminün
3. belini dikkat ile fehm edemez müy-şikâf
kimse bilmez deheni râz-ı nihândur meminün
4. yaykara ile şıdı kalbini üftâdelerün
kaşları gör nece fettân-ı cihândur meminün
5. gerçi kim **hayretî** ‘âşık dirilüp urma ço lâf
ölmeyen da‘vî-i ‘ışkında yalandur meminün

306.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ‘aceb serv-i hırâmândur kad-i bâlâsı işhâkûñ
erişmiş mîve-i cândur lebi hurmâsı işhâkûñ

-
- 3 Gönülümü kapmak için şarap içip al renkli olur; Mehmed’in beni bu şekilde aldatmaları çoktur.
• bu vech ile baña: baña bu vech ile N9.
  - 4 Mehmed’in küçük yaşındaki yüce mükemmelliğinin (göstergesi) kemal ehlide daima eza cefa etmesidir.
  - 5 A Hayretî! Bin can ve bin gönülle Mehmed’in kölesi olduğumdan beri dünyanın gamından kurtuldum.
  305. HD s. 277, N4-, N9 72^b, N15 93^a, GHB 126^b, P 66^b.
  - 1 Memi’nin gözü aşk yüzünden perişan olan aşüftelerin can belası; sözü ise (o) gönlü hastaların canıdır.
  - 2 Memi’nin dudağı saf şerbet gibi derdimin ilacıdır. Konuştuğu zaman tatlı dili canıma can katar.
• şâfi: sâkî N9. tatlu: datlu N15. (N15’te dördüncü beyittir.)
  - 3 Kılı kırk yaracak kadar maharetli kimseler bu dikkatleriyle Memi’nin belinin inceliğini kavrayamazlar. Hiç kimse Memi’nin ağzının gizli sırrını bilmez.
  - 4 Memi’nin kaşları karışıklık çıkartıp âşıkların kalbini kırdı; onun nasıl bir cihan fitnecisi olduğunu gör.
• kalbini: gönlini N15.
  - 5 Hayretî! Memi’nin aşkının davasında olup da bu uğurda ölmeyenin iddiası yalandır. Âşık geçinip laf üretmeyi bırak!
♦ urma ço: urmada HD.
  306. HD s. 278, N4 32^b, N9 72^b, N15 93^a, GHB 127^a, P 67^a.
  - 1 Acaba İshak’ın yüce boyu salınarak yürüyen bir servi mi; dudağının hurması olgunlaşmış bir can meyvesi midir?

2. ya tāk-ı kaşr-ı cennetdür yāḥod andan ‘alāmetdür
begüm yā rā-yı rahmetdür kaşı tuğrāsı işhākun
3. ya bir alıcı laçındür ya yağmacı moğolçındür
kıyar insāna bī-dīndür gözi şehlası işhākun
4. ya rā’nā verd-i aḥmerdür ya nāzük lāle-i terdür
ya bir māh-ı münevverdür ruḥ-ı zībāsı işhākun
5. yine ey **hayretī** n’etdi beni mecnūn-ı ‘ışk etdi
düşürdi tağlara gitdi şacı sevdāsı işhākun

307.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kanda ben kanda temennā-yı vişālī ḥusrevün
gönlüme eglence yètmez mi ḥayālī ḥusrevün
2. bir nefesde nêçe biḥ ferzāneyi ferhād eder
nuṭqa gelse nāz ile şīrīn maḳālī ḥusrevün
3. kible ḥakkı āsitānı ka’betü’l-‘uṣṣāḳdur
pertev-i nūr-ı ilāhīdür cemālī ḥusrevün
4. murğ-ı cāna var mıdur aldanmamağa çāre hīç
dāne vü dām olsa çün kim zülf ü ḥālī ḥusrevün
5. begligüm var ‘ālemün sulṭānıyam ey **hayretī**
eşiğinde ben de bir ḳulı olalı ḥusrevün

-
2. Beyim! İshak’ın kaşının tuğrası cennet saraylarının süslü kemeri mi; yahut ondan bir nişan mı, yahut rahmetin râ harfi midir?
• ‘alāmetdür: mu‘allâdur N15.
  3. İshak’ın insana kıyan imansız gözünün yan bakışı ya bir alıcı şahin ya da çekik gözlü bir Moğol (askeridir).
• laçin: şâhin N15.
  4. İshak’ın güzel yanığı ya bir kırmızı gül, ya nazik taze bir lale ya da nurlu bir aydır.
  5. Ey Hayretî! İshak’ın saçının karası ne yaptı etti beni aşkın delisi edip dağlara düşürdü.
  307. HD s. 278, N4 32^a, N9 73^a, N15 93^b, GHB 127^a, P 67^a.
  1. Hüsrev’in hayali gönlüme eglence olarak yeterlidir. Ben nerede, Hüsrev’e kavuşma arzusu nerede?
  2. Hüsrev’in güzel sözleri naz ile konuşsa bir nefesle nice bin seçkin kişiyi Ferhat eder.
• maḳālī: kelâmı P.
  3. Kible hakkı için, Hüsrev’in yüzü ilahi nurun tecellîgâhı, eşiği ise âşıkların Kâbe’sidir.
  4. Hüsrev’in zülfü tuzak, beni de yem olursa can kuşunun aldanmaması hiç mümkün müdür?
♦ olsa: ola HD, N4, N9, GHB; oldı P.
  5. Ey Hayretî! Ben de Hüsrev’in eşiğindeki bir kul olduğumdan beri, âlemin sultanı bir beylik sahibiyim.

308.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dünyede nem var ise dēdüm ki sulṭānum senün
arada nem var benüm 'ömrüm senün cānum senün
2. baş açup el ƙaldurup yalvaruram yērden göge
ḥaƙ ta'ālā bir günün biñ eylesün ḥānum senün
3. murğ-ı dil pervāne-veş küp küp döner kef kef geçer
yanar ol şem'-i ruḥunda dīnüm īmānum senün
4. tīg-i ğamzen yarasında ölürem sağ olmazam
ger teraḥḥum eylemezsen boynuḡa ƙanum senün
5. yüzünj gördükçe her dem ḥayretī eyler du'ā
yarıcuḡ olsun ḥudā devletlü sulṭānum senün

309.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. lebleri şan ğonce-i bāğ-ı cināndur 'abdīnün
ƙāmeti bālāsı bir serv-i revāndur 'abdīnün
2. yolına ƙurbān olanlar 'ömr-i sermed kesb ēder
'abdi olan cān ile şāh-ı cihāndur 'abdīnün
3. ehl-i ḥāle pertev-i nūr-ı tecellādur yüzi
āsītānı ƙibleğāh-ı 'āşıkāndur 'abdīnün
4. eşiginde cān u baş terk ētmeyenler ēy gönül
da'vī-i 'ışķında va'llāhi yalandur 'abdīnün

308. HD s. 279, N4 31^b, N9-, N15 90^b, GHB 124^b, P 60^b.

1 "Sultanım dünyada neyim varsa senindir." dedim; ömrüm de senindir canım da senindir, benim başka neyim var ki?

• 'ömrüm senün: 'ömrüm benüm N4, N15, GHB.

2 Ey Padişahım! Baş açıp el kaldırıp yerden göğē Hak Tealanın ömrünü uzun etmesi için yalvarıyorum.

3 A benim dinim imanım! Gönül kuşu senin yanağının mumunun etrafında pervane gibi fazlaca dönüp hayrete düşer.

• döner: düşer GHB, P.

4 Ey devletli sultanım! Ben yan bakış kılıcının yarasıyla yaşayamaz ölürüm, eğer merhamet eylemezsen ölümümden sen sorumlusun.

♦ HD, N15 ve P'de ikinci mısra 5. beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiştir.

5 Hayretī yüzünü gördükçe her daim Allah senin yarıcın (yardımcın) olsun diye dua eder.

♦ HD, N15 ve P'de ikinci mısra 4. beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiştir. eyler: ēder GHB, P.

309. HD s. 280, N4 33^a, N9-, N15-, GHB-, P 60^a.

1 Sanki Abdi'nin dudakları cennet bahçesi, boyunun yüceliği de yürüyen bir servidir.

2 Abdi'nin yoluna kurban olanlar ebedi hayatı kazanır; candan kölesi olanlar cihan sultanı olur.

3 Abdi'nin yüzü hâl ehline ilahi nurun parlaklığı, eşığı de âşıkların kible yeridir.

4 Ey gönül! Abdinin eşiginde canını başını terk etmeyenler, vallahi, aşk davalarında yalancılardır.

• cān u baş: bâş u cān P.

5. vaşf-ı hüsnin nece seyr etsün kişi kim **hayretî**
lebleri cân zülfi ‘ömr-i cāvidāndur ‘abdīnün

310.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. atuma ne arpa kodi ne baña nān cimrilik
hāşılı kendümden uşandurdu yārān cimrilik
2. sīm ü zer yād eyledükçe rüy-ı zerdüm üstine
gözlerüm yaşın revān eyler firāvān cimrilik
3. ben ayakda kalmışa olmazsañ ey şeh dest-gīr
eyledi pā-māl édüp hāk ile yeksān cimrilik
4. gevher-i maşşūda dañı érmedi ğavvāş-ı dil
eyledi gerçi gözüm yaşını ‘ummān cimrilik
5. vāz gelsem tañ mıdur maḥbūb u meyden **hayretî**
nev-cüvān iken beni pīr ètdi oğlan cimrilik

311.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gönül benzer ki vardarı yine yād eyledün
seyl-i eşk ile ğubār-ı yāri ber-bād eyledün
2. müstedām ol ey ğam-ı dilber cihān durduğça sen
kim bizi dünyā ğamından kırtarup şād eyledün
3. kıl edindün çün beni kendüñe ey sultān-ı ‘ışk
bend-i ğamdan güyiyā bir bende āzād eyledün

-
- 5 Ey Hayretî! Dudakları can, saçı bir tükenmez ömür olan Abdi’nin güzelliğinin inceliklerini insan nasıl seyretsün!

◆ nice seyr itsün: nicesi itsün HD.

310. HD s. 280, N4-, N9-, N15 93^b, GHB 126^a, P 60^a, N6 75^a.

- 1 Fakirlik, ne atuma arpa ne bana ekmek bıraktı. A dostlar, kısacası fukaralık beni benden usandırdı.

- 2 Fukaralık, altın ve gümüşü hatırladıkça gözyaşımı sararmış yüzüme çokça akıtır.

- 3 Ey padişah! Ben, yolda kalmış zavallıya el vermezsen fakirlik beni ayaklar altına alıp yerle bir edecek.

- 4 Gerçi fakirlik gözyaşımı okyanus etti fakat gönül dalgıcı maksat cevherine bile eremedi.

• (N15’te dördüncü ve beşinci beyitlerin ikinci mısraları yer değiştirmiştir.)

- 5 Ey Hayretî! Fakirlik oğlanı, delikanlı iken ben kocattı; (şu hâlde) sevgili ve şaraptan vazgeçsem buna şaşılır mı?

311. HD s. 281, N4-, N9-, N15-, GHB 126^a, P 60^a.

- 1 Ey gönül! Yine Vardar’ı yād etmiş olmalısın zira gözyaşınla sevgilinin toprağını çamur ettin.

•:HD-, GHB-.

- 2 Ey sevgilimin (aşk) derdi! Bizi dünya derdinden kurtarıp mutlu ettin; dünya döndükçe var olasın.

• durduğça: tırdığça GHB. bizi: beni GHB.

- 3 Ey aşk sultanı! Beni kendine kul kabul ederek sanki bir köleyi gam zincirinden kurtardın.

4. gerçi kim ey 'ışk yıkdun hâne-i qalbüm benüm
şehr-i dilde bir harâb-âbâd bünyâd eyledün
5. zülfi qaddi yâdına çekdün elifler na'ller
hayretî bezm-i belâda yine bir ad eyledün

312.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. şafâ cāmı senün haddün degüldür ey gönül el çek
naşibün bâde-i gâmdur belâ bezminde var al çek
2. ne reng ile kişiye nakş edermiş gör nigâr ey dil
temâşâ eyle mecnûn şüretin yeter sana örnek
3. ayağın tozına yüz sürmege tâ kim ola lâyıq
gerekdür kişinün hıdmetde cārū tek kuşağı pek
4. ölüp dirilüp ağladuğuma gülmesün kimse
olur ölmek dirilmek 'ışk içinde ağlamak gülmek
5. degüldür **hayretî** er cān için dünyâ bize gâlib
zebûnı olmaduk bu pîre-zālün erkegüz erkek

313.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. ey murğ-ı hoş-elhân gül-i handānı nec'itdün
hāmüşîsin e nâle vü efgānı nec'etdün

-
- 4 Ey aşk! Benim kalp hanemi yıktın, aslında gönül şehrinde bir viranelik kurdun.
♦ qalbüm: şabrum HD, P.
  - 5 Hayretî! Sevgilinin zulfü ve boyu hatrına elifler çekip yaralar açarak yine bela meclisinde ün saldın.
• na'ller: dâğlar GHB.
  312. HD s. 281, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 65^a.
  - 1 Ey gönül! Sefa kadehi senin haddin değıldir, bırak! Senin nasibin bela meclisindeki gam şarabıdır, haydi gel al!
  - 2 Ey gönül! Tablo gibi güzel sevgilinin kişiye Mecnun suretini hangi renklerle/hilelerle işlediğine bakıp seyretmen sana örnek olarak yeter.
• gör nigâr: rûzgâr P. şüretin: şüreti P.
  - 3 Ayağının tozuna yüz sürmeye layık olabilmesi için kişinin hizmetine kuşağı sıkıca bağlanmış bir süpürge olması gerekir.
  - 4 Kimse ölüp dirilip ağladığıma gülmesin! Aşk içinde ölmek dirilmektir. ağlamak da gülmektir.(... ölmek, dirilmek, ağlamak gülmek; bunlar aşkın içinde olan şeylerdir.)
♦ ölüp dirilüp: ölüme acıyup P.
  - 5 Ey Hayretî! Bir can için er olmayan dünya bize galip gelememiştir. Biz erkeğız! Bu kocamış dünyanın mahkumu olmadık.
  313. HD s. 282, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 62^b.
  - 1 Ey güzel ötüşlü bülbül, gülen gülü ne yaptın? Neden susuyorsun, ağlayıp inlemen nerede?

2. nèc'oldı senün gül gibi şol mantık-ı tayrun
ëy bülbül-i hoş-güy ya büstânı nèc'ëtdün
3. dīvān-ı firāk okumağa mı heves ëtdün
vërdün yële evrāk-ı gülistānı nèc'ëtdün
4. endüh [u] ğam-ı 'ālemi bâdeyle taġıtdun
bi'llāhi gönül söyle e yārānı nèc'ëtdün
5. vër hayretiyā tıfl-ı dili mekteb-i 'ışķa
daĥı dëme ëy h^vāce şol oġlanı nèc'ëtdün

314.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. ëy gönül şabr ët cefā-yı yāre pes n'ëtmek gerek
ayda bir kez kâni' ol dīdāra pes n'ëtmek gerek
2. āşinā olsun ķo her hāşāke ol dürr-i yetīm
şabr ëdüp deryā ol ëy bī-çāre pes n'ëtmek gerek
3. t̤ālib-i vaşl isen ëy dil çek raķībün cevri
genc için şabr eyle zehr-i māra pes n'ëtmek gerek
4. varısa hāzğun eger gül şöhetinden ëy gönül
bülbül ol katlan cefā-yı hāra pes n'ëtmek gerek
5. ëy gedā iken vëren bir mihr-i 'ālī-şāna dil
zerre gibi ol yūri āvāre pes n'ëtmek gerek
6. pāre pāre eyle tīg-ı şīve-y-ile sīnemi
gönlümi aç bāri gel bir pāre pes n'ëtmek gerek

-
- 2 O senin gül gibi konuşan papağanın nasıldır? Ey güzel konuşan bülbül peki ya (sevgilinin olduğu) bahçeyi ne yaptın?
  - 3 Gül bahçesinin sayfalarını yele verip ne yaptın! Ayrılık divanını okumaya mı heveslendin?
  - 4 Dünyanın gamını kederini şarapla dağıttın da, Allah için söyle a gönül, dostları ne yaptın?
• bâdeyle: bâd ile P.
  - 5 Ey Hayretî! Gönül çocuğunu aşk mektebine ver ve "Ey hoca (benim) oġlanı ne yaptın?" bile deme.
  314. :HD-, N4 11^b, N9-, N15-, GHB 139^a, P-.
  - 1 Ey gönül! Sevgilin eziyetine tahammül et! O güzel yüzlüyü ayda bir görmekle yetin. Başka ne yapacaksın?
• yāre: hāre GHB.
  - 2 Bırak! O yegane inci her çer çöp süprüntüsüne dalsın! Ey zavalı! Sen sabredip deniz olmaya devam et, başka ne yapacaksın?
  - 3 Ey gönül! Kavuşmaya talipsen rakibin eziyetine katlan. Hazineye için yılanın zehrine sabret, daha elden ne gelir?
  - 4 Ey gönül! Eğer gül sohbetinden lezzet alıyorsan, bülbül ol da dikenin eziyetine katlan. Başka ne yapabilirsin?
  - 5 Ey dilenci olduğu hâlde bir hazret güneşine gönül veren! Artık toz gibi şaşkın şaşkın dolaş, başka ne yapacaksın?
  - 6 Bari işve kılıcıyla sinemi parça parça ederek bir parça gönlümü aç. Elden başka ne gelir?

7. var yûri terk-i diyâr eyle sefer kıl **hayretî**
yok durur şabr u qarâra çâre pes n'êtmek gerek

315.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. be yârenler be kardaşlar beni ağlañ beni ağlañ
yüce tağlar ilen taşlar beni ağlañ beni ağlañ
2. görimez oldı şol gözüm karanı oldı gündüzüm
ehibbâya budur sözüm beni ağlañ beni ağlañ
3. görünmez oldı cānānum erişdi göge efgānum
benüm emşālüm akrānum beni ağlañ beni ağlañ
4. düşüm midür ol gīsüler hayālüm midür ebrūlar
akup giden ulu şular beni ağlañ beni ağlañ
5. gülerdi **hayretî** baba anuñçün ağlasun dünyā
anı koñ siz yēdi deryā beni ağlañ beni ağlañ

Lām

316.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. ikilik şirkdür gel ey gönül geç ferd ü yektā ol
koyuban māsivāyī lā ile meşgūl-i illā ol
2. ruḥ u zūlf ü ḥaṭ u ḥālī kelāmu'llāhdur yāruñ
eger tıyduñsa ey 'ārif emīn-i sırr-ı esmā ol

---

7 Hayretî! Yürü git! Diyarını terk edip sefere çık! Sabretmeye takatin yoksa elden ne gelir?

315. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N7 89^a, N14 91^a.

1 Ah dostlar, ah kardeşler hâlîme acıyıp ağlayın. Yüce dağlar ile taşlar hâlîme acıyıp ağlayın.

2 Şu gözüm göremez oldu, gündüzüm karanlığa döndü. Dostlara sözüm şudur hâlîme yanıp ağlayın.

3 Ey benim gibi olan akranlarım! Sevdiğim görünmez oldu, figanım göge erişti, hâlîme acıyıp ağlayın.

4 Ey akıp giden ulu sular! O saçlar bir rüya, o kaşlar bir hayalden mi ibaretti! hâlîme acıyıp ağlayın.

5 Hayretî Baba gülerdi, şimdi dünya onun için ağlasın. Ey yedi deniz, siz onu bırakın benim için ağlayın.

• gülerdi: gelürdi N14.

316. HD s. 282, N4 35^a, N9 73^a, N15 94^a, GHB 127^a, P 68^b.

1 Ey gönül ikilik şirkdir, bundan vazgeçip tek ve eşsiz ol, lā diyerek Allah'tan gayrısını bırak ve yalnız onunla ilgilen.

• şirkdür: terkin ur N15. geç: sen N15.

2 Yârin yanağı, saçı, ayva tüyleri ve beni Allah kelamıdır. Ey arif bunu öğrendiysen isimlerin sırrına sahip çık.

• tıyduñsa: dilersen N4; duyduñsa N15.

3. saç ı evgānına ıop eyleyüp başunu cān oyna
adem baş ‘arşa-i ‘ışka gönül gel bī-ser  pā ol
4. yērn gün gibi ger olsun dēr isen ārḥ-ı ārmde
bugün bu ‘ālem-i tecrīde gel hem n mesīḥā ol
5. bulunmaz ma‘den-i l‘l‘ her aan cybār içre
dilersen dürr-i bī-hemtā gönül bī-ka‘r deryā ol
6. göreyin dersen aḥsen vech ile ger vech-i leylāyı
beyābān-ı maḥabbetde bugün mecnn-ı şeydā ol
7. eger ref‘-i niķāb dp liķā görmek dilersen gel
cilā vēr dīde-i cāna gönül cehd eyle bīnā ol
8. dilersen mn‘akis ola liķā-yı yār eger sende
gönül āyīne-i gītī-nümā gibi mcellā ol
9. dilersen ḥayretī re niřāna tīr-i maķsdn
iki bk addn aşı ḥayālī ile bir yā ol

317.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. her ki zāl-i dehrün olmadı zebn erdr ol
başına urındı ğayret efserin serverdr ol
2. dīl ki rbāḥ-ı cihānn āline aldanmadı
‘ıřķ meydanında bir merd-i azanfer-ferdr ol

-
- 3 A gönül, canını feda ederek başını sevgilinin saçının sopasına top yap; böylece başsız ve ayaksız olarak ařķ meydanında yr.
  - gel: sen N9. baş: ķıl P.
  - 4 Eēer, makamım güneş gibi feleēin dördüncü katında olsun, dersen; o zaman Hz. İřā gibi soyutlanmışlık ālemine gel.
  - ārmde: ārmden GHB.
  - 5 Ey gönül! Her akan nehirde inci bulunmaz; (fakat) dilersen uçsuz bucaksız bir deniz(de), benzeri bulunmayan bir inci ol(abilirsin).
  - ll her aan: gevher aan her N4.
  - 6 Eēer en güzel bir şekilde Leyla’nın yüzünü göreyim dersen, o zaman muhabbet lnn aklını yitirmiş Mecnun’u ol.
  - aḥsen: āsān N4.
  - 7 A gönül, eēer perdeyi kaldırıp cemāl görmek istersen, gel alış çabala, ķalp gözünü parlatıp görür hāle getir.
  - niķāb: ḥicāb N4, N9, N15. gel: kim N4. dīde-i ķalbe: dīde-i cāna HD, N4, N9, GHB, P.
  - 8 A gönül! Yārın güzel yüzü sende aksetsin istersen cihanı gösteren ayna gibi parlak ol.
  - 9 Ey Hayretī! Maksat okun hedefe ulaşsın istersen belini iki büklüm edip sevgilini ķařının hayali bir yā harfi gibi ol.
  317. HD s. 283, N4 34^b, N9 73^b, N15 94^a, GHB 127^b, P 68^b.
  - 1 Dünya kocakarısına düşmeyen ķiři adamdır, başına gayret tacını takmış seçkin bir kimsedir.
  - ayret: devlet N15.
  - 2 Dünya tilkisinin hilesine aldanmayan gönül, ařķ meydanında aslan kuvvetli bir yīğittir.
  - rbāḥ-ı cihānn āline: rbe[h] teg cihānn ryına GHB.

3. şol gedā kim ejder-i nefsin çeküp çāk eyledi
kanber ol bâbında kim bir şāh-ı haydar-derdür ol
4. ehl-i fakruñ ayağı toprağını ser-tāc eden
şūretā hāk ise ma'ñide bir āzer-zerdür ol
5. **hayretīnün** āteş-i āhından āhenler erür
zāhidün nerm etmedi qalbin meger mermerdür ol

318.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bülbülün ey yüzi gül zār etme lūtf et gitme gel
meskenin gülzār iken hār etme lūtf et gitme gel
2. yollarında şol hūdāvendin yetürmiş seg gibi
gözlerin bī-çārenün çār etme lūtf et gitme gel
3. yarama yārā meded var ise çāren merhem ur
yohsa gitdükçe dil-efgār etme lūtf et gitme gel
4. nürsın bu dīde-i gam-dīdeme merdümlük et
göz göre rūzum şeb-i tār etme lūtf et gitme gel
5. **hayretīnün** başına üsküp şehrin tar edüp
gözleri yaşını vardar etme lūtf et gitme gel

319.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ermesün dersen yaқаға dest-i aғыār ey gönül
el uzatma kimse dāmānına zinhār ey gönül

---

3 Nefis yılanını tutup parçalayan şu fakir, Kapı arslanı Hz. Ali sultanın kapısındaki Kanber'dir (Kanber: Hz. Ali'nin kölesi).

◆ nefsin: nefsi HD. kanber ol: hayberün N9. bâbında: ol şāha N15.

4 Fukaranın ayağının toprağını baş tacı eden; görünüşte toprağa bulansa da aslında kızıl altındır.

5 Hayretī'nin ah ateşinden demirler erirken zahidin kalbi yumuşamadı bile, meğer o taş kalpliymiş.

• qalbin meger: gönlin 'aceb N9; gönlin meger P.

318. HD s. 284, N4-, N9 73^b, N15 94^b, GHB 127^b, P 68^b.

1 Ey gül yüzlü, gel lūtfet de gitme, bülbülünü aqlatma, onun yerini gül bahçesiyken dikenliğe çevirme.

◆ meskenin: meskeni HD, N15, GHB, P.

2 Yolunda, sahibini kaybetmiş köpek gibi bu zavallıyı dört gözle bekletme! Gel gitme ne olur.

• seg: gül GHB.

3 Ey yār medet! Bir çaren varsa yarama merhem olarak sür; yoksa (sen/) gittikçe gönü yaralı hāle geliyorum, gel gitme lūtfen.

4 Sen bir nursun, gam görmüş gözüme gözbebeği ol/insanlık et, lūtfen gel gitme, göz göre göre gündüzümü karanlık geceye çevirme.

5 Gel! Lūtfen gitme! Üsküp şehri Hayretī'nin başına dar edip, gözyaşını Vardar nehri gibi akıtma.

• tar: dar N15, GHB, P.

319. HD s. 284, N4-, N9 73^b, N15 94^b, GHB 127^b, P 69^a.

1 Ey gönül, başkalarının eli yakana dokunmasın dersen, asla kimsenin eteğine el uzatma.

2. bezm-i vaḥdetde gelüp olmak dilerseñ bāde-nūş
evvelā benlik ḥumārından ayıl var ey gönül
3. tāt u destārı gider ser bir büyük bārı n'eder
olmuş iken baña başum bir büyük bār ey gönül
4. geldi derd ü miḥnet ü endūh u ḡam gitdi hemān
'aql u hūş u şabr u ṭāḡat çār u nā-çār ey gönül
5. çünki sen 'ışk-ı cüvān-baḥt ile olduñ hem-nişīn
olmazsın gitdi pīr-i 'aql ile yār ey gönül
6. olmadın pūr-yara cismüm tīḡ-i cevr-i yār ile
olmadum ben 'ışk meydanında yarar ey gönül
7. **hayretī**em cümle kayd-ı dehrden āzādeyem
olalı bend-i ḡam-ı 'ışka giriftār ey gönül

320.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. umma yārī ehl-i dünyādan yūri var ey gönül
sen saña yār ol saña yār ol saña yār ey gönül
2. bār-ı minnet yüklenüp ḡam kılma naḥl-i ḡaddüñi
ser-firāz ol serv-i ser-keş gibi her-bār ey gönül
3. nī'metiyçün minnetin çekmek ne lāzım kimsenün
merd iseñ ḡar-vār inen yüklenme ḡar-vār ey gönül
4. gel ḡumā gibi geçin bir üstüḡvān-ı ḡuşḡ ile
her ḡasīsün ḡvānına düşme meges-vār ey gönül

-
- 2 Ey gönül! Birlik meclisinde şarap içmek istiyorsan, öncelikle git, benlik sersemliğinden kurtul.
  - 3 Ey gönül! Başım (kendisi) bana büyük bir yük olmuşken bir büyük yükü daha ne yapsın. Taç ve kavuktan kurtul!
  - 4 Ey gönül! Dert ve sıkıntı, keder ve gam gelince, akıl ve fikir, sabır ve tahammül, çare ve çaresizlik o anda yok oldu.
  - 5 Ey gönül! Mademki sen genç talihli aşk ile orkadaş oldun, akıl ihtiyarıyla dost olma şansın kalmadı.
  - 6 Ey bedenim! (Malesef) yârin eziyet kılıcıyla kesilip yara içinde kalmadın! Ey gönül! (Ne yazık ki) ben aşk meydanında yararlılık gösteremedim.
  - 7 Ey gönül, Ben Hayretî'yim. Aşkın gam bağına tutulduğumdan beri bütün dünya bağlarından kurtulmuşum, özgürüm.
  320. HD s. 285, N4-, N9 74^a, N15 94^b, GHB 128^a, P 69^a.
  - 1 Ey gönül, dünya ehlinde dostluk görmeyi bekleme, sana kendinden başka dost yok, var yürü (hayata böyle devam et)!
  - 2 Ey gönül! Minnet yükü altında kalıp fidan gibi boyunu iki büklüm etme;dik başlı servi gibi her zaman başını yukarıda tut.
  - 3 Ey gönül! Nimet için insanların minnetini çekmeye ne gerek var? Adamsan eşek gibi öyle eşek dolusu yükü yüklenme.
  - 4 Ey gönül! Gel ḡumā kuşu gibi bir kuru kemikle geçin git, sinek gibi her cimrinin sofrasına düşme.
• ḡvānına: ḡūnine N15.

5. **hayretî**-veş aldanup sen de ziyân êtdün hemân
eyleme gel ehl-i dünyâ ile bâzâr êy gönül

321.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. aldanup her dilbere dil vërme zinhâr êy gönül
kim bulunmaz istesen dünyâyı bir yâr êy gönül
2. hil'at-ı hüsnin görüp aldanma bir meh-pârenün
kullanılmışdur şaķın olma haridâr êy gönül
3. nakd-i cān şarf eylesen bir pula şaymaz hūblar
eylemez bunlar inen bî-zerle bâzâr êy gönül
4. görmedüm bir pāk-dāmen serv-i ser-keş dünyede
bulmadum yıylanmaduk bir verd-i bî-hār êy gönül
5. şimdiki dilberlere 'arz-ı şadākat eylesen
hayretî-veş sen de olursın günehkār êy gönül

322.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. nêce yazam bildürem ben bende saņa 'arz-ı hāl
ben gedā-yı kūy-ı ğam sen şāh-ı iklīm-i cemāl
2. başımı tīg-ı cefā ile kesersen dostum
rişte-i cānum benüm senden kesilmekdür muhāl
3. gel beni öldür hemân redd étme sulţānum benüm
kim ne zulm olsun fakīre ne saņa olsun vebāl

---

5 Ey gönül! Hayretî gibi sen de daima aldanıp zarar ettin, gel dünya ehliyle alışverişi kes.

321. HD s. 285, N4-, N9 74^a, N15 95^a, GHB 128^a, P 69^a.

1 Ey gönül! Sakın her dilbere aldanıp gönül verme, çünkü (tüm) dünyayı arasan da bir yâr bulunmaz.

• dünyâyı: dünyâda N15.

2 Ey gönül! Bir ay parçasının güzel elbiselerini görüp aldanma, ikinci eldir sakın müşteri olmayasın.

3 Ey gönül! Sen can sermayeni feda etsen de güzeller bir pul kadar değer vermezler; bunların parasız adamla işi olmaz.

• bunlar inen: inen bular N15. bî-zerle: zer ile GHB. şaymaz: almaz P.

4 Ey gönül! Dünyada eteği pak (namuslu) başı dik bir servi görmedim, koklanmadık bir dikensiz gül bulamadım.

5 Ey gönül! Şimdiki güzellere sadakat gösterirsen, (adamı günaha sokarlar) sen de Hayretî gibi günahkar olursun.

322. HD s. 286, N4 35^a, N9 74^a, N15 95^a, GHB 128^a, P 69^b.

1 Ben gam bucağının zavallısı, sen güzellik ikliminin padişahı; ben köle sana arzuhalimi nasıl yazıp ulaştırayım?

2 Dostum! Sen başımı cefa kılıcıyla kessen de benim can bağımın senden ayrılması mümkün değildir.

3 Ey benim sultanım! Gel, beni öldür fakat (kapından) geri çevirme ki ne fakire eziyet olsun ne sana günah yazılsın.

4. gün gibi ben zerre-i nâ-çizi ref'êt hâkden
âfitâb-ı 'ıyşına düşmenlerün ersün zevâl
5. gösterüp cânâ cemâlün nûrını âyîne-vâr
hayretiyi kıl yine bir tûti-i şîrîn-mağâl

323.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gönül bî-neng ü 'âr olmak dilerseñ 'âşık ol
halk içinde hâr u zâr olmak dilerseñ 'âşık ol
2. dâğ-ı nâr-ı hecre hem-pehlû figâna hem-nefes
âha hem-dem derde yâr olmak dilerseñ 'âşık ol
3. yer édüp gül gibi başı üzre ehl-i dillerün
câhilün gözine hâr olmak dilerseñ 'âşık ol
4. mülk-i şûretde édüp yoğa ber-â-ber kendünî
'âlem-i ma'nîde var olmak dilerseñ 'âşık ol
5. düşüben ey **hayretî** vâdîlere mânend-i âb
şevk-ı dîdâr ile zâr olmak dilerseñ 'âşık ol

324.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey birâder terk-i 'âr etmek dilerseñ 'âşık ol
gizlû râzun âşikâr etmek dilerseñ 'âşık ol
2. her cefâyı hoş görüp her zahmeti râhat bilüp
her belâyı ihtiyâr etmek dilerseñ 'âşık ol

-
- 4 Güneş gibi ben değersiz küçük zerreyi topraktan kaldır da düşmanların zevk ve sefa güneşi batmaya başlasın.
  - 5 A can! Güzelliğinin nurunu ayna gibi gösterip Hayretî'yi yine tatlı sözler söyleyen bir papağan eyle.
  323. HD s. 287, N4 34^b, N9 74^b, N15 95^a, GHB 128^b, P 69^b.
  - 1 Ey gönül! Arsız ve utanmaz olup halk içinde hor ve zavallı olmayı istiyorsan âşık ol.
• hâr: hôr N4, N9, N15. bî-neng ü 'âr: bî-nâm u neng P.
  - 2 Ayrılık ateşinin yanıklarıyla yandaş, figan ile dost, aha arkadaş, dert ile ahbap olmayı istiyorsan âşık ol.
  - 3 Gül gibi gönül ehlinin başı üstünde yer edinip cahillerin gözüne batan bir diken olmak istersen âşık ol.
  - 4 Görünen mülk âleminde kendini yok ile beraber (yok) edip, mana âleminde var olmayı istersen âşık ol.
• yoğa: yâre P.
  - 5 Ey Hayretî, su gibi vadilere düşerek sevgilinin yüzünün şiddetli arzusuyla çağlamak istersen âşık ol.
• ey hayretî vadilere: vadilere ey hayretî N15, GHB, P. zâr olmak: yâr olmak P.
  324. HD s. 287, N4 35^a, N9 74^b, N15 95^b, GHB 128^b, P 69^b.
  - 1 Ey kardeş! Utanmayı bırakmak, gizli sırrını açık etmek istersen âşık ol.
  - 2 Her sıkıntıyı hoş görüp, her zahmeti rahatlık bilip, her belaya koşmayı istiyorsan âşık ol.

3. raht u bahtuñ tārūmār édüp dükānuñ ey refîk
kār u bārūñ āh u zār etmek dilerseñ ‘âşık ol
4. çār dīvārın beden bünyādınuñ édüp hārāb
cān esāsın üstüvār etmek dilerseñ ‘âşık ol
5. bir miḥakk-i ma‘nevīdür ‘ışk-ı pāk ey **ḥayretī**
ḳalbünñ sen de ‘ayār etmek dilerseñ ‘âşık ol

325.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ḥāk ol seni devrān dahı ḥāk etmekdin evvel
nefsi depele ḳalbi helāk etmekdin evvel
2. şūret vèremez olsa ruḥ-ı yāra muḳābil
āyīne-i ḳalbin kişi pāk etmekdin evvel
3. ben de ayağum çekmiş idüm dāmene ey şeyḥ
şabrum yaḳasın ‘ışk eli çāk etmekdin evvel
4. ‘uzlet bucağın mesken ü me’vā edinigör
devrān yerünñ künc-i mağāk etmekdin evvel
5. āḥır bitürür işünñ cellād-ı felek çün
ey dil ne biter ölmeye ḥāk etmekdin evvel
6. ey **ḥayretī** gel kesb-i kemāl etmege sa’y et
sermāyen olup cümle hebā gitmedin evvel

-
- 3 Ey dost! Koşum takımların dağılsın, bahtın ve dükkanın mahvolsun, işin gücün ah edip sızlanmak olsun istersen âşık ol.
♦ raht u bahtuñ: raht u bahtın HD, N4, N15, GHB; raht-ı bahtın P. zār etmek: zārūñ olmak GHB.
  - 4 Beden binasının dört duvarı yıkıp, canın temelini kuvvetlendirmek istersen âşık ol.
  - 5 Ey Hayretî! Saf aşk manevi bir mihek taşıdır; sen de kalbini bir ölçüye göre değerlendirmek istersen âşık ol.
  325. HD s. 288, N4 35^a, N9 74^b, N15 95^b, GHB 128^b, P 70^a, BR 67^b.
1 Zaman seni toprak etmeden evvel toprak ol (ölmeden evvel öl), kalbini helak etmeden evvel nefsinı tepele.
2 Sevgilinin yanağının karşısına geçse de kişi kalp aynasını pak etmeden (sevgilinin) sureti orada gözükmmez.
3 Ey şeyh! Aşk eli sabrımın yakısını yırtmadan evvel ben de ayağımı eteğimin altına çekmişim.
• çekmiş idüm dāmene: dāmene çekmiş idüm N4.
4 Felek yerini mezar çukurunun köşesi etmeden evvel inziva bucağını yer yurt edinmeye bak.
• N4-.
5 Ey gönül! Madem sonunda ecel celladı seni öldürecek o seni toprak etmeden ölmekten ne çıkar
♦ âhir...çün: cellād-ı felek bitürür işünñ bir gün. ne: N4-. ḥāk: pāk HD, N15, GHB, P, BR. ne biter ölmeye BR: ne biter öyleye HD, N4, P; yiter ol bilmeye N9; ne biter olmuya GHB. cellād-ı felek çün: cellād felekde N15. ey dil: evvel N15.
6 Ey Hayretî! Gel, sermayen bütünüyle heba olup gitmeden evvel kemale ermeye çabala.
• kemāl: bakā N9; hüner P.

1. akıdal'dan gözümün yaşını bārān-şekil
bāğ-ı haddinde belürdi haṭ-ı reyḥān-şekil
2. başunı top édüben yolına cān oynayasın
zāhidā ger göresin zülfini çevgān-şekil
3. ruhların vaşfını yazdukca elümde kalemüm
beytümi rüşen eder şem'-i şebistān-şekil
4. ādem oldu uludı ādeme karışdı rakīb
seyr eder itlerün ile yine aḵrān-şekil
5. pāy-māl eyleme ben mūr-ı za'ife naḡar èt
'ādil ol pādīşehüm şāh süleymān-şekil
6. derdmendem beni incitme ṭabībā kerem èt
hoş gelür derd-i maḥabbet baṇa dermān-şekil
7. 'ışk bendinden eger bir nefes āzāde olam
dehr bāğı görünür gözüme zindān-şekil
8. ḥūblardan beni men' eyledi dün vā'iz-i şehir
gör ne ḥayvānlar olur dünyede insān-şekil
9. vech-i ādemde şu kim āyet-i rahmān okıdı
anı idlāl edemez şūfī-i şeyṭān-şekil
10. 'ışk gencīnesine mesken olupdur gönlüm
künc-i gamda görünür gerçi ki vīrān-şekil
11. 'ışk esrārı ile tekye-i dehr içre bugün
ḥayretīyem yürürem vālih ü ḥayrān-şekil

326. HD s. 288, N4 35^b, N9 75^a, N15 95^b, GHB 129^a, P 70^a.

- 1 Gözyaşımı yağmur gibi akıtalı, yanağının bağında reyhan türünden ayva tüyleri belirdi.
- 2 Ey zahit! Eğer (sevgilinin) ucu eğri çevgan sopası gibi zülfinü görürsen yolunda başını top edip canını feda edesin.
- 3 Kalemim, elimde yanağının vasıflarını yazdıkça; kandil misali beytimi/hanemi aydınlatır.
- 4 Rakip, büyümüş adam olmuş da insan içine karışmış; onlarla yakınmış gibi yine itlerinle gezip dolaşıyor.
- 5 Ey padişahım! Ben zayıf karıncayı gözet, ayaklar altına alma, Sultan Süleyman gibi adil ol.
• eyleme ben: itme inen N9.
- 6 Ey tabip! Dertliyim, lütfen beni incitme; bana derman gibi olan aşk derdimden memnunum.
• derd-i maḥabbet: derd ü maḥabbet N4. gelür: durur N9.
- 7 Eğer bir an bile aşk bağından çözülüp serbest kalsam, dünya bahçesi bana zindan şeklinde görünür.
• bendinden: derdinden N15.
- 8 Şehrin vaizi dün beni güzellerden menetti; dünyada insan şeklinde ne hayvanlar olduğunu gör.
- 9 Şeytan şeklindeki sofı, insanın yüzünde Rahmān'ın ayetini okuyan kişiyi doğru yoldan saptıramaz.
- 10 Her ne kadar gam bucağında virane şeklinde görünse de gönlüm, aşk hazinesine mesken olmuştur.
- 11 Ben Hayretī'yim! Bugün dünya dergâhında aşk esrarından şaşkın ve hayrete düşmüş şekilde yürüyorum.

327.

Fe'îlâtûn fe'îlâtûn fe'îlâtûn fe'îlûn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. cümleden pâk ü mücerred olalı hâne-i dil
tahtgâh-ı ğam-ı 'ışk oldu bu ğam-hâne-i dil
2. 'ışkuñuñ gencine mesken mi olurdu şâhum
ğayrıdan cümle berî olmasa vîrâne-i dil
3. bezm-i 'ışk içre şehâ câm-ı belâ nûş edeli
feleke vèrmez olupdur der-i mey-hâneyi dil
4. kanımı kara yere kardı gözün göz göre âh
odlara yağıdı bu ben bî-dil-i dîvâneyi dil
5. şubha dek şevk ile göynüklerini hayretîyâ
şem'-i bezm ile yanışdı gece pervâne-i dil

328.

Fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlûn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy gönül uşlu isen dîvâne ol dîvâne ol
yan cemâli şem'ine pervâne ol pervâne ol
2. cânuğa mihr ü maḥabbet şu'le şalsun dèr isen
hâne-i kalbüm gibi vîrâne ol vîrâne ol
3. ruḥ süre atun ayağına piyâde şâhlar
tek bisât-ı 'ışkda ferzâne ol ferzâne ol

---

327. HD s. 289, N4 34^a, N9 75^a, N15 96^b, GHB 129^a, P 70^b.

- 1 Gönül evim her şeyden temiz ve ari olalı bu gamlı gönül hanesi aşk derdinin başkenti olmuştur.
- 2 Kalbim! Virane gönül, başka şeylerden bütünüyle uzaklaşmasaydı, aşkının hazinesinin meskeni olur muydu?
♦ bâlüm: şâhum HD; gönülüm N15.
- 3 Ey padişah! Gönül, aşk meclisinde bela kadehini yudumladığından beri meyhane kapısını dünyaya değişmez oldu.
• bezm-i 'ışk içre: bezm-i 'ışkuñda GHB. (P'de dördüncü beyittir.)
- 4 Ah! Gözün, göz göre göre kanımı toprağa kardı; dil, bu ben divane âşığı ateşlere attı.
♦ bu ben bî-dil-i: yine ben deli HD, N4, GHB, N15.
- 5 Ey Hayretî! Gönül pervanesi gece sabaha kadar meclisin mumuyla karşılıklı olarak ızdıraplarını yaktılar.
• gice: yine N4.

328. HD s. 290, N4 34^a, N9 75^b, N15 96^a, GHB 129^b, P 70^b.

- 1 A gönül! Akıllı isen divane ol; sevgilinin güzelliğinin mumu etrafında dönen pervane ol.
• yan: cân N9.
- 2 Sevgi ve aşk canına parıldatsın dersen kalp evim gibi bir virane ol.
- 3 Sen yeter ki aşk tahtasında vezir gibi (hareketli) ol, şâhlar piyon (gibi) kalelerini senin atının ayaklarına getirirler. [Sen yeter ki aşk ikliminde âlim bir kimse ol, sultanlar yaya olarak gelip yüzlerini atının ayağına sürerler.]
• tek: geç N9. ruḥ süre atun ayağına: atun ayağına bir ruḥ P.

4. vakti geçmiş bir ‘acūze kaḥbedür dünyā-yı dūn
cūft edinme kendūne merdāne ol merdāne ol
5. **ḥayretī**-veş bilmeyem dersen eger dünyā gamın
cām-ı ‘ışkı nūş edüp mestāne ol mestāne ol

329.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Ḥafīf + + - - / + - + - / + + -

1. yine bir āfitāba düşdi gönül
şeh-i ‘ālī-cenāba düşdi gönül
2. zülfi sevdāsına tolaşdı yine
uzun uzak ḥisāba düşdi gönül
3. akdı bir serv ayağına şu gibi
ne ‘aceb ıztırāba düşdi gönül
4. ‘ışk ocağına atdı kend’özini
gör ne nār-ı ‘azāba düşdi gönül
5. **ḥayretī** ḥāşılı ḥaṭā etdüm
çok ṭārīk-ı şavāba düşdi gönül

330.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. vāşıl-ı cān olmak istersen bedenden geç gönül
gel şehīd-i ‘ışk-ı cānān ol kefinden geç gönül
2. faşl-ı güldür gül gibi çāk eyle gel ten cübbesin
mevsim-i dīvānelikdür pīrehenden geç gönül

---

4 Alçak dünya vakti geçmiş suratsız kahpedir, onu kendine dost edinme, mert ol, mert yaşa.

5 Hayretī gibi dünya gamını bilmeyeyim dersen, aşk kadehini içip sarhoş olmalısın.

• N4-, N9-, N15. ḥayretī...gamın: ḥayretī bezm-i cihānda la‘l-i cānān şevḳına GHB, N3 53^a. cām-ı ‘ışkı nūş idüp: cām-ı cem nūy eyleyüp GHB.

329. HD s. 290, N4-, N9 75^b, N15 98^a, GHB 129^b, P 70^b.

1 Gönül, yine bir güneş yüzlüye, kadri yüce bir şaha kapıldı.

2 Gönül yine saçının sevdasına dolaştı, (bu yüzden) uzun uzadıya hesaplara daldı.

• tolaşdı: dolaşdı N9, P. uzak: uzun N9.

3 Gönül, su gibi bir servinin ayağına aktı ve şaşılacak bir ızdıraba düştü.

4 Gönülün kendisini aşk ocağına atmasından nasıl bir azap ateşine düştüğünü anla.

♦ kend’özini: kendüsini HD.

5 Hayretī, kısacası ben hata ettim, fakat gönül doğru yola yöneldi.

330. HD s. 291, N4 34^b, N9 75^b, N15 96^b, GHB 129^b, P 70^b.

1 Ey gönül, can bulmak istersen bedenden vazgeç, gel sevgilinin aşk şehidi ol kefinden vazgeç.

• istersen; dilerseñ GHB. kefinden: bedenden GHB.

2 Ey gönül! Bu bahar mevsimidir, gül gibi (yapıp) ten cübbesini yırt; hem divanelik mevsimidir gömleğini gözden çıkart.

3. al'a-i 'ışa girüp olmak dilerseŋ ger em n
h k ile yeks n olup burc-i bedenden geç gönül
4. ger dilerseŋ  resin d d r-ı y ra şu gibi
benlig ŋ maĥv eyle el yu m  v  menden geç gönül
5. bir elif ad t ze-ĥať dilber sev pd r **ĥayret **
f riĝ ol bi'll hi gel serv-i emenden geç gönül

331.

Mef ul  f  il t  mef  l  f  il n
Muz ari  -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. la'l ŋ fir k  ile  olu an durur gönül
z lf ŋ hev s  ile per ş n durur gönül
2. ş retde gerçi kim görinür m rdan za' f
ma'n de devletünde süleyman durur gönül
3. b zie-i maĥabbeti elden omaz m d m
bizi ocatd  bir delü oĝlan durur gönül
4. bu r beh-i zam neye aldanmaz ise ger
ĝam p şesinde bir aĝan arslan durur gönül
5.  y **ĥayret ** gönül ne durur hiç bilir misin
'ışa es r   ' leme sult n durur gönül

-
- 3 Ey gönül! Aşk kalesine girip (tehlikelerden) emin olmak istersen yerle bir olup, toprak olup beden kalesini terk et.
• dilerseŋ: istersen GHB. (N15'te dördüncü beyittir.) h k...gönül: benlig ŋ maĥv eyle al bu m cer dan geç gönül GHB.
  - 4 Ey gönül! Eĝer Su gibi y rin yüzüne ulaşmak istersen, benliĝini mahvedip temizlen ne ve kim davasından vazgeç.
• GHB-.
  - 5 Ey gönül! Hayret  bir elif boylu, ayva tüyleri yeni terlem ş bir sevgiliyi sevmektedir, Allah aşkına (sen de) emenin servisini bırak, vazgeç.
• ĥať: ĥad GHB.
  331. HD s. 292, N4 35^a, N9 76^a, N15 96^b, GHB 130^a, P 71^a.
1 Ey sevgili! Gönül, dudaĝının ayrılıĝıyla kana bulandı, zülfünün arzusuyla per şan oldu.
2 Sureten karıncadan daha zayıf görünen gönül aslında senin devletinde Hz. Süleyman gibi bir padişahtır.
3 Muhabbet oyuncaĝını elden hiç bırakmayan gönül, bizi kocatan bir deli oĝlandır.
• bizi ocatd : ocatd  bizi N4; ocatd  beni N9 GHB; ocadı gitdi N15; ocatd  b k  P.
4 Gönül, eĝer zamanın tilkisine aldanmazsa ĝam sanatında kükreyen bir arslan olur.
5 Ey Hayret ! Gönül nedir bilir misin? Gönül aşkın esiri ve  lemin sultandır.
• sult n durur: sult ndur N4.

332.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şāh-ı 'ālem olmağ istersen gedā ol ey gönül
ço riyāset fikrini gel hāk-i pā ol ey gönül
2. faḫr ile faḫr et ḡnā istersen ey dil dünyede
geç kanā'at küncine bir pādişā ol ey gönül
3. ḡll u ḡşdan şayḫal-ı 'ışḫ ile pāk et kendün
açılup āyine-i ḡtī-nümā ol ey gönül
4. gördi mi kimse fenā dehrün beḫāsın bir baḫ a
ṭālib-i mülk-i beḫā isen fenā ol ey gönül
5. **ḥayretī**nün derdine dermān olayın dēr isen
dem-be-dem derd ü belāya mübtelā ol ey gönül

333.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. elā ey şūḥ u ey şen gül ço ben ağlayayın sen gül
ben ağladuḫça bülbül-veş olup sen gül gibi şen gül
2. benem gen yērde bülbül-veş ço pīsem olsun āḥ etmek
açılmış gül gibi sen tek müdām ey yüzi gülşen gül
3. kaçan olam cüdā senden olur gülşen baḫa külḥan
senünle çeşmüme rüşen görinür nār-ı külḥan gül
4. benüm gönüm gibi āyā olur mı bülbül-i ḡyā
gelür mi saḫa benzer ya 'aceb pāk-dāmen gül

332. HD s. 292, N4 35^a, N9 76^a, N15 97^a, GHB 130^a, P 71^a.

- 1 Ey gönül, âlemin şahı olmak istersen bir dilenci ol, reislik fikrini bırakıp ayak tozu ol.
- 2 Ey gönül! Dünyada zenginlik istersen kanaat köşesine geçip fakirlikle övünen bir padişah ol.
- 3 Ey gönül! Aşk cilasıyla kendini kin ve nefretten arındır, tertemiz olup cihanı gösteren bir ayna ol.
- 4 Ey gönül! Bak bakalım, kimse bu geçici dünyanın kalıcılığını mı görmüş mü? Beka mülkünü istiyorsan yokluğu tercih et.
- 5 Ey gönül! Eğer Hayretî'nin derdine derman olmak istiyorsan daima dert ve belalara müptela ol.

333. HD s. 293, N4 34^a, N9 76^b, N15 97^a, GHB 130^a, P 71^b.

- 1 Ey şuh ve ey neşeli gülüm! Sen gül, ağlamayı bana bırak. Ben bülbül gibi ağladıkça sen gül gibi neşelenip gül.
- 2 Ey gülşen yüzlü, ben yabanda kalmış bülbül gibiyken bırak da mesleğim ah etmek olsun. Yeter ki sen daima açılmış bir gül gibi gül.
  - bülbül-veş: bülbül teg N4, N9, N15, P. müdām: hemân N9. olsun ah etmek: ağlamak olsun GHB.
- 3 Senden ayrı kaldığım zaman gül bahçesi bana külhan olur, seninleyken külhanın ateşi gözüme açıkça gül gibi görünür.
  - olur gülşen baḫa külḥan: olur âteş baḫa gülşen N15, GHB.
- 4 A sevgili! Benim gönüm gibi öten bülbül var mı? Peki ya sana benzer iffetli bir gül (bir daha dünyaya) gelir mi?
  - gelür mi: olur mı N4.

5. ‘aceb mi **hayretî** şeydâ dесе şî‘r-i ter ü ğarrâ
efendim şimdi mi peydâ olupdur қара yèrden gül

334.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. fūrķat içinde ğam u endūh-ı yār eksük degül
şād ol ey dil saña bu ğurbbetde yār eksük degül
2. h^vāce-i bāzār-ı ‘ışk oldum metā‘-ı derd ü ğam
devletinde sen şehün fi’l-cülme var eksük degül
3. husrevā şebdīz-i zülfün na‘line neşr étmege
dem-be-dem gül-ğün-ı eşküm la’l-vār eksük degül
4. düşeli sen taş bağırlu dil-rübāya āh kim
gönlümün āyīnesinden inkisār eksük degül
5. ben gedā yolında hāk olduğum için **hayretî**
hātır-ı dilberde her lahzā ğubār eksük degül

335.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. aĝlasun ‘āşıklarun ħo dostum sen gül şen ol
şad hezārān bülbül-i nālānı var bir gülşen ol
2. sāye gibi ben қара yerlerde dāyim pāy-māl
sen güzellik āsumānı üzre şems-i rüşen ol
3. ey ecel yār ol baña yār oldı çün benden cüdā
ey kefen ben hasta-i ‘uryāna gel pīrāhen ol

- 5 Efendim! Divane Hayretî’nin yeni ve güzel bir şiir söylemesine şaşılır mı? Zira kara topraktan gül bitmesi yeni bir şey değildir.

• dise şî‘r-i ter ü ğarrâ: dër ise şî‘r-i ter ğarrâ N15. peydâ: ğûyâ P.

334. HD s. 293, N4-, N9 76^b, N15 97^a, GHB 130^b, P 72^a.

- 1 Hicran hâlinde sevgilinin gamı kederi eksik olmaz; şad ol ey gönül, bu gurbette senin için daima bir yār bulunur. kmkm

- 2 Sen şahımın devleti dert ve gam sermayesiyle eksiksiz tastamam doludur. Ben de (o devlette) aşk pazarı esnafıdanım.

- 3 Ey padişah! Gözyaşımın lal gibi kan kırmızı Gülgün’u, senin zülfünün Şebdiz’inin ayağına serpmek için her zaman hazırdır.

- 4 Sen taş bağırlı gönül çelene düştüğünden beri gönül aynam kırıklarla doludur.

• düşeli: düşelü N9. taş: daş N15, P.

- 5 A Hayretî! Ben zavallı, sevgilinin yolunda toprak olduğum için (onun) fikrinden toz toprak eksik olmaz.

335. HD s. 294, N4 34^a, N9 76^b, N15 97^b, GHB 130^b, P 72^a.

- 1 Dostum! Âşıkların ağlasın bırak! Yeter ki sen gül, şen ol; yüz bin inleyen bülbülü bulunan bir gülşen ol.

♦ ağlasun ‘âşıklarun ħo dōstum: ağlasunlar dōstum ‘âşıklarun HD, N9, N15; ağlasun ‘âşıklarun teg dōstum P.

- 2 Ben daima gölge gibi kara yerlerde sürüneyim; sen güzellik göğünde parlak güneş ol.

- 3 Ey ecel, yârımdan ayrı düştüm, artık sen benim nasibim ol. Gel ey kefen, ben çıplak hastaya bir gömlek ol.

4. āşinālîk kesb ét ey dil itleriyle dilberün
hey yaban dīvānesi cehd eyle sen de evden ol
5. vāz gelmiş **hayretî** maḥbûb ile meyden dēdüm
ğonce-veş gül yüzlü dilberler dēdiler andan ol

336.

Mefā'iliün mefā'iliün fe'uliün
Hezec + --- / + --- / + --

1. demidür ey şeb-i ğam rûz-ı 'îd ol
zamānıdur gel ey tâli' sa'îd ol
2. siyeh zülfi gibi yêter karardun
cebîni gibi ey bahtum sepid ol
3. biraz bahtum yüzine âb sepdün
mezîd ol ey gözüm yaşı mezîd ol
4. dilerseñ eresin ey dil murâda
eriş bir pîr eşigine mürîd ol
5. mürîd olmak gereksin pîr-i 'ışka
gerek şiblî gerekse bâyezîd ol
6. şanemler şevkına deyr-i cihānda
er isen **hayretî** gibi kadîd ol

337.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey dil bu tîğ-i hırş ile efgār olmağıl
bu kayd-ı hānumāna giriftār olmağıl

-
- 4 Ey gönül, ey yabanın delisi! Sen de hane halkından olmak için uğraş, o sevgilinin (kapısındaki) itleriyle yakınlık kur.
  - 5 Hayretî sevgiliden ve şaraptan vazgeçmiş dedim, gonca gibi gül yüzlü sevgililer tabi tabi öyledir, dediler.
  336. HD s. 294, N4 34a, N9 76a, N15 98a, GHB 130b, P 71a.
  - 1 Ey gam gecesi bayram günü olmanın vaktidir; ey talihim uğurlu olmanın zamanıdır.
  - 2 Ey bahtım, sevgilinin siyah zülfü gibi karardığın yeter, artık sevgilinin alnı gibi açılıp yüzüme gül.
  - 3 Ey gözyaşım, bahtımın yüzüne biraz su serptin, var ol, eksik olma.
• sepdün: saçdun N15.
  - 4 Ey gönül, muradına ermek istersen bir pirin kapısına git, müridi ol.
• pîr: merd N4.
  - 5 İster Şiblî, isterse Bâyezit olsun; aşkın üstadına tabi olman gerekli.
• (GHB ve P'de altıncı beyittir.)
  - 6 Hayretî gibi bir yiğitsen cihan kilisesindeki heykeller gibi güzel sevgilinin aşkıyla (yemeden içmeden kesilip) iskelet gibi kalırsın.
• N4-. (N9'da beşinci beyittir.)
  337. HD s. 295, N4 34a, N9 76b, N15 98b, GHB 131a, P 71b.
  - 1 Ey gönül! (Dikkat et) bu hırş kılıcı ile yaralanıp, dünya bağının tutsağı olma.

2. pāk-i mücerredân dirilürken mesîḥ-vār
uyup bu cîfe dünyeye murdâr olmağıl
3. da‘vâ-yı merdî éder iken nefse kul olup
bu pîre-zen cihâna perestâr olmağıl
4. yârunḡ kara saçı gibi ḥâke ber-â-ber ol
lîkin o ṭurralar gibi ṭarrâr olmağıl
5. ḥaṭṭı gibi ğubâr ol eyâ kara yazılı
lîkin kara gönüllü sitemkâr olmağıl
6. bülbül gibi hemîşe dilâ zâr olursanḡ ol
bâğ-ı cihânda ḥâr-ı dil-âzâr olmağıl
7. her yüze gülci gül için yanma odlara
her başı ṭaşra serve hevâdâr olmağıl
8. sırrunı ehl-i derde dē ēy ḥayretî meded
bî-derd olana kâşif-i esrâr olmağıl

338.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bî-vefâlar sevme şimden gērü ēy dil vâz gel
aşlı yokdur olma her bî-aşla mâyl vâz gel
2. ḥâşılı ‘âlemde kendümden uşandurdu beni
bî-vefâlar sevmeden ēy dil ne ḥâşıl vâz gel
3. açılıp gül gibi çün şîrîn kelâm étmez saña
bülbül-i ḡuds ise de anı belâ bil vâz gel

-
- 2 Temiz manevi şahsiyetler Hz. Mesih gibi ömür sürerken sen bu leş gibi dünyaya uyup murdar olma.
• mücerredân: mücerredî N9, N15; mücerredem GHB, mücerred P.
  - 3 Yiğitlik davası güderken nefse kul olup bu kocakarı dünyaya tapınma.
• merdî éder iken: merd éder iken N4, N15, GHB, P.
  - 4 Yârin kara saçı gibi başını yere yakın tut (alçak gönüllü ol) fakat o (sonradan başkaldıran) kâküller gibi hileci olma.
• lîkin: igen GHB.
  - 5 Ey kara yazılı talihsiz, (sevgilinin) sakalı gibi toza bulan fakat kalbi kararmuş bir zalim olma.
• eyâ kara yazılı: ayaklara yazılı N4.
  - 6 A gönül! Daima bülbül gibi ağlarsan ağla yeter ki cihan bağında gönül incitici bir diken olma.
• ḥâr: yâr N4; teg N4.
  - 7 Her yüzüne gülen gül (yüzlü) için ateşlere yanma; her havalı servi (boylu sevgilinin) aşkına düşme.
• ṭaşra: daşra N15.
  - 8 Ey Hayretî! Sırrını dert ehline söyle fakat sakın dert sahibi olmayana sırrını açma.
  338. HD s. 296, N4-, N9 77^a, N15 97^b, GHB 131^a, P 72^a.
  - 1 Ey gönül! Artık vefasızları sevmekten vazgeç, her asılsıza gönül verme, bunun esası yoktur, vazgeç.
  - 2 Ey gönül! Kısacası bu beni canımdan bezdirdi, vefasızları sevmekten bir şey çıkmaz, bundan vazgeç.
  - 3 Gül gibi açılıp sana bir tatlı söz söylemeyen kutsal bir bülbül bile olsa onun bir bela olduğunu bil ve vazgeç.

4. lutfı çok bir şāha kul ol ey gönül şimden gerü
şol keremsüzden naşīhat tūt kerem kıl vāz gel
5. pīrlıkde nāgehān olduñ bir oğlan hastası
kılmadı çün boynuna kolın hamāyil vāz gel
6. künc-i zilletde bu denlü çok zelīl olmak neden
çünkü gördün yārıdur anuñ erāzil vāz gel
7. kāmıl isen **hayretī** hüsn eline şāh ise de
olıcağ bir dilberün hem-rāzı cāhil vāz gel

339.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. hāk-i pāyunda olam ben zerre gibi pāy-māl
ber-kemāl etsün güneş yüzlüm seni ol bī-zevāl
2. çihre-i hayderde gördüm nūr-ı hākdan çün eser
tūr-ı mūsī gibi yandum ağıd gönlüm şu-misāl
3. la'l-i haydar yādına cān vēr gönül yārın saña
dest-i haydardan müyesser kıla kevşer zü'l-celāl
4. āteş-i hasret belāsından gönül incinme kim
yok durur 'ālemde bir pervāne kim yakmaya bāl
5. hāk-i pāyından getür hicrān eline armağan
hayretiye haydaruñ bi'llāhi ey bād-ı şimāl

-
- 4 Ey gönül, bundan sonra lütfü çok bir padişahın kölesi ol, lütfen şu cimriden ders al, vazgeç.
• keremsüzden: vefāsuzdan N9, N15, GHB, P. tūt: dut N15, GHB, P.
  - 5 Kolun boynuna bir kılıç askısı takmadığı için yaşlılıkta ansızın bir oğlan müptelası oldun çıktın, bundan vazgeç.
  - 6 En aşağı kimselerin onun dostu olduğunu gördükten sonra zillet bucağında bu kadar zelil olmak nedir? Bundan vazgeç.
• yārıdur: yāri var N15.
  - 7 Ey Hayretī! Eğer kemal sahibi biriysen, güzellik ülkesinin padişahı da olsa cahil bir sevgilinin sırdaşı olmaktan vazgeç.
• cāhil: GHB-.
  339. HD s. 296, N4-, N9-, N15 97b, GHB-, P-.
  - 1 Ey güneş yüzlüm, ben yolundaki toz gibi ayaklar altında kalayım, yeter ki o zevalsiz (Allah) seni kemal hāle getirsin.
  - 2 Hz. Ali'nin yüzünde Hak nurundan eser gördüğüm için Musa'nın Tūr'u gibi yandım, gönlüm su gibi aktı.
  - 3 Ey gönül, Haydar'ın dudağının hatrına canını ver ki celal sahibi olan Allah yarın ahirette Haydar'ın elinden kevser içmeyi sana nasip etsin.
♦ kevşer zü'l-celāl: kevşerden celāl HD.
  - 4 Ey gönül, hasret ateşi belasından dolayı incinme, âlemde kanadını yakmayan bir pervane (âşık) yoktur.
  - 5 Ey poyraz, Allah aşkına, hicran ilindeki Hayretī'ye Haydar'ın ayak bastığı topraktan bir armağan getir.

Mīm

340.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. nem begendi ya neremden hazz eder bilsem benüm
neçe yıldur bir dem ayrılmaz yanımdan gam benüm
2. sen gidel'den ey dil-i dīvānenün eglencesi
cūybār-ı eşkdür 'ālemde eglencem benüm
3. gül yüzün koyup senün gülzār-ı cennetden yaña
ger bir adım atam adum olmasun âdem benüm
4. ölürem bir dem eger kan ağlamazsam ey tabīb
gūyiyā hūn-ı cigerdür zahmuma merhem benüm
5. **hayretī**-veş gün yüzünün olalı āvāresi
gözüme bir zerrece gelmez iki 'ālem benüm

341.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben senün şādık kuluñam şāh hāḳḳıyçün begüm
eşiğün terk étmezem allāh hāḳḳıyçün begüm
2. āsitān-ı devletünden sürme ben dervīşünjī
étme mahrūm ol ulu dergāh hāḳḳıyçün begüm
3. nev-cüvānsın alma āhın ben faḳīrün her seher
ehl-i derd étdügi āh u vāh hāḳḳıyçün begüm

---

340. HD s. 297, N4 37^a, N9 77^b, N15 111^b, GHB 87^a, P 72^b.

Bu gazel GHB'de sondan başa doğru ters olarak yazılmıştır.

1. Gam nice yıldır bir an olsun yanımdan ayrılmıyor, benim neyimi beğendi, neyimden hoşlandı bir bilsem!
• neçe yıldur: neçe gündür GHB.
2. Ey divane gönlümün eglencesi! Sen gittiğinden beri eglencem göz yaşı ırmağı olmuştur.
♦ cūybār-ı eşk-i çeşm olmuşdur: cūybār-ı eşkdür 'ālemde HD; cūybār-ı eşk olupdur şanki P.
3. Eğer senin gül yüzünü bırakıp cennet bahçesine bir adım (olsun) atarsam, bana insan demesinler.
♦ adım atam adum olmasun âdem: adım adam adum olmasun âdem HD; adum âdem olmasun adum âdem N4; adım olmasun adım âdem N9; adum âdem adım olmasun âdum N15; adum atam olmasun adum adem P. gül yüzün koyup senün: gülşen-i kûyun koyup P.
4. Ey tabip, bir an kanlı gözyaşı dökmezsem öleceğim; sanki benim yaramın merhemi ciğer kanıdır.
• (N9 ve P'de üçüncü beyttir.)
5. Hayretî gibi aydınlık yüzünün avaresi, tutkunu olduğumdan beri iki âlemin de gözümde zerre kadar kıymeti yoktur.

341. HD s. 298, N4-, N9 77^a, N15 99^a, GHB 131^a, P 72^b.

1. Beyim, Hz. Ali şahın hakkı için, ben senin sadık kölenim; Allah'a yemin olsun eşiğini terk edecek değilim.
2. Beyim! O ulu dergāh hakkı için, ben dervişini kutlu kapından sürüp mahrum etme.
3. Beyim! Sen genç bir yiğitsin, âşıkların ettiği ahuvah hakkı için, her seher ben zavallının ahını alma.

4. zerrece yolsuzluğum yokdur tārīḳ-i ‘ışḳda
bāb-ı ḥaḳḳa ṭoğru varan rāḥ ḥaḳḳıyçün begüm
5. cevri eliyle yıḳma gönlin ḥayretī bī-çārenün
ka‘bedür va’llāhi beytu’llāḥ ḥaḳḳıyçün begüm

342.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ‘āşık-ı dīdāruḡam dīdār ḥaḳḳıyçün begüm
nūr-ı pāk-i aḥmed-i muḥtār ḥaḳḳıyçün begüm
2. başımı kessen başa senden kesilmek yok durur
zü’l-fiḳār-ı ḥaydar-ı kerrār ḥaḳḳıyçün begüm
3. ‘ışḳuḡa çün kim belī dēdüm belādan dönmezem
şol ezelde ētdüğüm ikrār ḥaḳḳıyçün begüm
4. yıḳma gönلüm ḥānesin luṭf eyle beytu’llāhdur
bu eve bünyād uran mi‘mār ḥaḳḳıyçün begüm
5. ḥayretī abdālī kılma ḥvān-ı vaşluḡdan ırāḳ
tekye-i ḥaḳda olan esrār ḥaḳḳıyçün begüm

343.

Mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ēy gūy-ı kūy-ı server-i merdān olan başum
v’ēy şavlecān-ı ‘ışḳ ile ḡaltān olan başum
2. ēy serzenişlerin çekici ḥaḳḳ-ı ‘ālemün
v’ēy derd ü ḡam çekicine sendān olan başum
3. çevgān ṭabancasını yemiş ṭop gibi āḥ
ēy sille-i cefā ile gerdān olan başum

4 Beyim! Hak kapısına doğru varan yolun hakkı için, aşk yolunda en ufak bir yolsuzluğum yoktur.

5 Beyim! Beytullah hakkı için, vallahi biçare Hayretî’nin gönlü Kâbe’dir, onu eziyet eliyle harap etme.

342. HD s. 298, N4-, N9 77^b, N15 99^a, GHB 130^b, P 72^b.

1 Beyim! O güzel yüzün, Hz. Muhammed’in mübarek nurunun hakkı için, senin yüzünün âşığıyım.

• dīdāruḡam: dildāruḡam GHB.

2 Beyim! Haydar-ı Kerrar’ın (olan Hz. Ali’) kılıcı Zülfikar’ın hakkı için başımı kessen de bana senden ayrılmak yoktur.

3 Beyim! O ezelde verdiğim sözün hakkı için, aşkına *belī* (evet) dedim, o aşk “bela”sından dönmem.

4 Beyim! Bu evin temelini atan (Hâlık-ı zül celâl) hakkı için, lütfeyle, Allah’ın evi olan gönlümü yıḳma.

5 Beyim! Hak dergâhının sırlarının hakkı için, abdal Hayretî’yi kavuşma sofrandan uzak tutma.

• vaşluḡdan ırāḳ: luṭfuḡdan ırāḡ N9; vaşluḡdan diriḡ GHB.

343. HD s. 299, N4 41^a, N9 77^b, N15 98^b, GHB 130^b, P 73^a.

1 Ey yiğitler başının semtinde top olan, ey aşk sopasıyla yuvarlanan başım.

2 Ey cihan halkının başa kakışlarını çekici, ey dert ve gam çekicine örs olan başım.

3 Ah! Ey çevgan sopasının darbesini yemiş top gibi, cefa tokadını yiyip dönen başım.

• (N9’da ikinci beyittir.)

4. şöhet şöında meykede cāmı gibi müdām
pā-māl olup şikeste-i devrān olan başum
5. bir yerde bir gün etmeyüp ārām her gece
bir hānķāh-ı miħnete miħmān olan başum
6. düşdün ayaklara ķo riyāset hevāsını
ey başka kendü başına sultān olan başum
7. serdār-ı dehr olursa da baş egme cāhile
ey mülk-i ğamda bī-ser ü sāmān olan başum
8. bād-ı hevā-yı ‘ışķ ile āvāre ol yūri
ey kem habāb-ı bāde-i ‘irfān olan başum
9. başdun kayırma pāye-i maķşūda pāyunı
ey ğam yolında hāk ile yeksān olan başum
10. topun aĝarsa göge yeridür güneş gibi
ey hāk-i kūy-ı şāh-ı şehīdān olan başum
11. rūz-ı ezelde topraĝı tefriķa yazılan
her gece bir vilāyete miħmān olan başum
12. minnet hudāya toptolusun genc-i ‘ışķ ile
ey ķalb-i hayretī gibi vīrān olan başum

344.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. nāz ile şalınsa ğülşende o naħl-i hoş-hırām
serv-i ser-keş baş koyup pāyına eyler iltiyām

-
- 4 Ey sohbetin sonunda meyhane kadehi gibi daima ayaklar altında kalıp talihi kırılan başım.
  - 5 Ey bir yerde bir gün olsun huzur bulamayıp her gece keder dergāhının misafiri olan başım.
  - 6 Ey kimseye benzemez ve kendi başına dik başlı bir sultan olan başım! Ayaklara düştün, reislik hevesini bırak.
  - 7 Ey gam ülkesinin çulsuz fakiri olan başım, zamanın kumandanı olsa da cahile baş eğme.
• (N9’da sekizinci beyittir.)
  - 8 Ey irfan şarabının kabarcıĝı gibi değersiz olan başım, aşk hevasının rüzgārıyla avare olarak gez.
  - 9 Ey gam yolunda yerle bir olan başım; tasalanma, ayaĝını istediĝin basamaĝa bastın.
  - 10 Ey Şehitler Şahı (Hz. Hüseyin’in) yolunun topraĝı olan başım, topun güneş gibi göklere yükselse yeridir.
• hāk-i kūy-ı şāh-ı şehīdān: hāk-i rāh-ı kūy-ı şehīdān N4.
  - 11 Ey her gece başka bir vilayete misafir olan başım! Senin topraĝın ezel ğününde ayrılık ve daĝınıklıĝa yazılmış.
• :HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 12 Ey Hayretī’nin kalbi gibi viraneye dönen başım, Allah’a şükür, aşk hazinesi ile dopdolusun.
• N4-.
344. HD s. 300, N4-, N9 78a, N15 99b, GHB 131a, P 73a.
- 1 O hoş yürüyüşlü fidan ğül bahçesinde naz ile salınarak bir yürüse, dik başlı servi başını koyup (o fidanın) ayaklarına kapanır.
• baş koyup pāyına: pāyına baş koyup N4, P. naħl: serv P.

2. şāḥ-ı şūḥ üzre açılsun yine bir hoş tāze gül
sākıyā gel al ele cām-ı şarāb-ı lāle-fām
3. biñ kez öldürmek muḳarrerdür beni her gün raḳīb
ala mı andan bir öldürmekle kişi intikām
4. benzedi ḳaşuñ ḥayāliyle hilāle ḳāmetüm
oldı ey bedr-i münīr eksüklünün işi tamām
5. **ḥayretī**yi ber-murād ētdüñ selāmet ol begüm
bir selām idi hemān senden murādı ve's-selām

345.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ṭoymadı ḥüsnün temāşāsına bu gönülüm gözüm
āfitābum gitme gel étme ḳarañu gündüzüm
2. gitdüñ ey bed-mihr ḳılduñ gözlerüm yaşın revān
āfitābum ṭāli'üm düşdi ṭutuldu yılduzum
3. sākıyā şimden gērü şunma üzüm şuyın baña
ben şarāb-ı 'ıṣḳ-ı cānān ile mest ētdüm özüm
4. ḳadr ile başum ērerdi āsumān-ı devlete
āsītānuñda olaydı bir ḳadem cārū yüzüm
5. zülfi sevdāsında güm oldı gönül ey **ḥayretī**
bir levendem güyiyā gitdi yanumdan öksüzüm

-
- 2 Ey saki! Gel, kırmızı renkli şarap kadehini eline al, cilveli dal üzerinde yine güzel taze bir gül açılsın.
  - 3 Şüphesiz ki rakib beni günde bin kez öldürmektedir, onu bir kez öldürmekle adam ondan intikam almış olur mu?
  - 4 Ey nurlu dolunay, kaşının hayaliyle duruşum hilale benzedi, noksan kulunun işi halloldu.
• bedr-i münīr: bedr-i tamām N9, N15, GHB; bedrū't-tamām P.
  - 5 Beyim! Senden isteği sadece bir selam olan Hayretī'nin isteğinin gerçekleştirdin, sağ olasın, son sözüm budur.
  345. HD s. 300, N4 36^a, N9 78^a, N15 99^b, GHB 131^a, P 73^b.
  - 1 Gönülüm ve gözüm güzelliğinin seyrine doymadı. Güneşim! Gitme; gel gündüzümü karanlık etme.
• N4-. ṭoymadı: doymadı N9, P.
  - 2 Ey güneşim, insafsız sevdiğim! Gidişinle gözlerimin yaşını akıttın, talihim ters döndü, yıldızım tutuldu.
• N4-. düşdi ṭutuldu: yokdur düşübdür P.
  - 3 A saki! Ben kendimi sevgilinin aşk şarabıyla sarhoş ettim, bundan sonra bana üzüm suyu (şarap) sunma.
• N4-.
  - 4 Yüzüm eşiğinde bir ayak süpürgesi olsaydı bu itibarla başım saadet göğüne ererdi.
• N4-.
  - 5 Ey Hayretī, gönülüm zulfünün kara sevdasında kayboldu; öksüzünü yitirmiş bir levent gibiyim.
♦ levendem: levendüm HD. öksüzüm: öksüzem HD.

346.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben bu bāzārūn ne bāzīrgānı ne bezzāzıyam
kūy-ı 'ışķūn oñmaduķ bir rind-i şāhid-bāzıyam
2. bir megesce ķadrūm olsa h^vān-ı vaşlūnda n'ola
ben de hālūmce maħabbet evcinūn şehbāzıyam
3. cāna ķalmazam bugūn meydānda aşlā hāķ bilūr
rīsmān-ı kākūl-i dildārūmūn cān-bāzıyam
4. sen nēce erbāb-ı hūsn içinde müsteşnā isen
pādişāhum ehl-i 'ışķūn ben de bir mümtāzıyam
5. it gibi öldürmez isen ger raķīb-i kāfiri
dēme hīķ ēy **hayretī** meydānda ben de ġāzīyem

347.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. meded meded nēc'ēdem n'eyleyem ne ķāre ķılam
libās-ı şabrı diler dil ki pāre pāre ķılam
2. yüz üzre göz yaşı gibi revān olup bāġa
meger ki servi boyun yādına kenāre ķılam
3. yanūna varmaġa bende efendi yok ķudret
ķo bārī ķarşu ırāķdan saņa nezāre ķılam
4. sitāresüz dēmesün kimse baņa kūyūnda
şerār-ı āh ile bu ķarhı pūr-sitāre ķılam

---

346. HD s. 301, N4-, N9 78^b, N15 99^b, GHB 131^a, P 73^b.

1 Ben bu pazarın ne taciri ne tüccarıyım; ben aşk semtinin iflah olmaz çapkınıyım.

2 Ben de kendi çapımda muhabbet doruğunda bulunan bir doğan kuşuyum Kavuşma sofranda bir sinek kadar değerim olsa ne çıkar?

• evcinūn: evinūn N15.

3 Ben gönül çelen sevgilinin saçının ipi üstündeki cambazım; Allah biliyor ki bugün (aşk) meydanında asla canımı sakınaca değilim.

4 Padişahım, senin nasıl güzeller içinde müstesna bir güzelsen; ben de âşıkların seçkinlerindenim.

5 Ey Hayretî, kâfir rakibi köpek gibi öldürmezsen, meydanlarda ben de bir gaziyim diye dolaşma.

347. HD s. 302, N4-, N9 78^b, N15 100^a, GHB 131^b, P 73^b.

1 Eyvahlar olsun! Gönül, sabır elbisesini parça parça etmek istiyor, ben şimdi ne yapacağım, ne çare bulacağım?

2 Gözyaşı gibi yüz üstü akarak baġa gidip servi boyunun hatırasına sarılmayı umayım.

♦ meger ki servi boyun: cınarı serv-ķadūn HD; meger ki servi boyun N9, N15, P.

3 Efendim, yanına varmaya bende güç kalmadı, bari bırak da uzaktan sana karşı bakayım.

• ķudret: fāķat N9. bende efendi: efendi bende N9.

4 Ah kıvılcımıyla bu göġü yıldızlarla doldurayım da semtinde kimse bana yıldızı düşük/kara bahtlı demesin.

5. bir āh édüp od uram şehre **hayretî** ola kim
biraz bu sūz-ı dili yāra āşikāre kılam

348.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dilerem cān oynayup 'ışkuḡda cānā ten yaḡam
rakṣa girem germ olup meclisde pīrāhen yaḡam
2. bāl ü per yerine bī-pervā dil ü cān yandurup
isterem kim 'ışḡ odın pervāneden rüşen yaḡam
3. ḡāk ḡāk olmaḡ muḡarrerdür ḡayātum cāmesi
dest-i hicrānuḡdan olmazsa ḡalāṣ erken yaḡam
4. el uzatma ḡār tek dāmānına bir kimsenün
el elinde olmasun dērsen birāder sen yaḡam
5. sözlerümde **hayretî** bir sūz var kim umaram
gün gibi bu rūmda ḡusrev ḡerāḡın ben yaḡam

349.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir nefes diḡlenmeyüp sīnemde yanar nār-ı ḡam
cān u dilden bir zamān eksük degül āzār-ı ḡam
2. gitmedi bir dem yaḡamdan dest-i cevri-rüzḡār
dāmenümnden olmadı bir laḡza ḡālī ḡār-ı ḡam
3. dērmedin naḡl-i ümīdümnden murādum mīvesin
iki bükdi kıldı ḡam ḡaddüm nihālin bār-ı ḡam

---

5 Hayretî, bir ah ile şehri ateşe vereyim de, bu gönlümün ateşini yâre göstermiş olayım.

348. HD s. 302, N4 36^a, N9 78^b, N15 100^a, GHB 131^b, P-.

1 Ey sevgili! Senin aşkında canımla oynayıp vücudumu yakayım isterim. Raks edeyim, aşka gelip mecliste gömlek yakayım (isterim).

• germ olup: şevḡ ile N15.

2 Kol kanat yerine sakınmadan can ve gönül yakarak aşk ateşini pervaneden daha parlak yakayım isterim.

3 (Ey sevgili!) Eğer ayrılıḡının elinden yakam bir an önce kurtulmazsa, hayatımın elbisesinin paramparça olması kaçınılmazdır.

• ḡayātum: bu cānum N4.

4 Ey kardeş, "Yakam ilin elinde olmasın" dersin; diken gibi kimsenin eteḡine el uzatma.

5 Hayretî, sözlerimde öyle bir yanıklık var ki bu Osmanlı ülkesinde Hüsrev'in meşalesini güneş gibi yakacaḡımı ümid ederim.

349. HD s. 303, N4 36^a, N9 79^a, N15 100^a, GHB 73^a, P 74^a.

1 Gam ateşi sinemde bir an olsun durmaksızın yanar, bu gam zulmü canımdan ve gönlümünden asla eksik olmaz.

2 Zamanın eziyet eli bir an olsun yakamdan düşmedi; güüm dikenini hiçbir zaman eteḡimden eksik olmadı.

3 Ümit fidanımdan murat meyvemini toplamadıḡın için, bu gam (meyvesinin) aḡırlıḡı, boy fidanımla iki büküm etti.

4. vèrdi devrân gerçi kim şenlik metâ'ına kesâd
devlet-i 'ışkuñda muhkem germdür bâzâr-ı ğam
5. **hayretî** kör bengî bir abdâl-ı yek-rengem bugün
göz yumup ağ u karasından cihānuñ fāriġam

350.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. senden özge bir büt-i ra'nāya ger meyl eylesem
tanrıya iki demişlerden olayın ey şanem
2. devr eder dāyim mahallen hayl-i aşhāb-ı şafā
olmaz ehl-i hālden hālî havālî-i harem
3. ol yüzi gülsüz ayak bağı durur bâġ-ı vücūd
eyle ey cān bülbülü 'azm-i gülistān-ı 'adem
4. fāş edüp rāz-ı derūnum göz göre kan eyledün
n'eyledüm saña ya nem gördün benüm ey dīde nem
5. göz yumup ey **hayretî** çekdüm bu 'ālemden elüm
göz açup her 'ālemün şonunda gördüm çün elem

351.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ben senün eşigünjî mesned-i 'izzet bilürem
ayaġuñ tozını sertāc-ı sa'ādet bilürem
2. baş ile cānı nişār étmege yolunda senün
dostum başum için cānuma minnet bilürem

-
- 4 Dünya şenlik malına kıtlık verse de, senin aşk devletinde gam pazarı daima hareketlidir.
  - 5 Hayretî! Kör bir esrarkuş ve içi dışı bir bir abdal olarak bugün dünyanın akından karasındün yüz çevirmiş, vazgeçmiş hâldeyim.
  350. HD s. 303, N4 36^a, N9 79^a, N15 100^b, GHB 131^b, P 74^a.
    - 1 Ey heykel (kadar güzel sevgili) senden başka bir güzel puta meyledersem Tanrıya iki diyenlerden olayım.
    - 2 Safâ ehli olanlar sürü hâlinde senin mahallenî dolaşırlar, Kâbe civarı hâl ehli olanlardan boş kalmaz.
      - dāyim: her gün N9; durmaz P.
    - 3 O gül yüzlü (sevgili) olmadan vücut bağı bir ayak bağıdır. Ey can bülbülü (artık) yokluk gülistanına yönel.
      - ol: sen N9.
    - 4 Ey gözüm! Benim neyimi gördün, sana ne ettim (de) gönül sırrımı meydana vurup göz göre göre kan eyledin/döktün.
    - 5 Ey Hayretî! Göz açıp her âlemin sonunda elem gördüğüm için göz yumarak bu âlemden elimi çektim.
      - şonunda gördüm: gördüm şonunda P.
  351. HD s. 304, N4 36^b, N9 79^a, N15 100^b, GHB 73^a, P 74^a.
    - 1 (Ey sevgili) ben senin eşigini yücelik makamı, ayaġının tozunun da saadet tacı bilirim.
    - 2 Dostum, senin yoluna başımla beraber canımı feda etmeyi, başım üstüne yemin olsun, bir lütuf sayıyorum.
      - yolunda: kûyunda N9.

3. şimdi bir hâlete êrgürdi beni fûrkat kim
ayda bir gün yüzüñi görmegi vuşlat bilürem
4. yâr ben nece vuşlat umayın kim yanılup
ger öpem eşigi taşını hıyānet bilürem
5. **hayretî** görmedüm ammā ki ferāsetle hele
ben ‘adem mülkini bir gūşe-i vahdet bilürem

352.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şanma her sille ki urduñ ben anı let bilürem
dostum başum içün efser-i devlet bilürem
2. geh geh unutma du‘ādan kuluñı kıl düşnām
ki hamāyil hākı ben anı ‘azīmet bilürem
3. ok atarsañ gözüme sehm-i sa‘ādet görürem
taş urursañ dişüme mīve-i cennet bilürem
4. yâr destinden olan yaraları başumda
deste deste gül-i gūlzār-ı maḥabbet bilürem
5. baş vèrüp hāk-i reh olmağı ser-i kūyında
hayretî ka‘be hākı pāye-i rif‘at bilürem

353.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her kaçan kim gül gibi ‘arz-ı cemāl eyler selām
her taraftan çağrışurlar e’ş-şalātu ve’s-selām

-
- 3 Ayrılık beni öyle bir hâle koydu ki, ayda bir gün yüzünü görmeyi kavuşmak olarak kabul ediyorum.
  - 4 Eğer yanılıp eşiginin taşını öpersem kendimi hainlik yapmış sayarım. Ey yâr, (şu hâlde) ben nasıl kavuşmayı umabilirim.
• taşını: daşını N15.
  - 5 Hayretî! Yokluk yurdunu görmedim, fakat onun bir vahdet bucağı olduğunu hemen anladım.
  352. HD s. 305, N4 36^b, N9 79^a, N15 100^b, GHB 73^a, P 74^b.
  - 1 Dostum, vurduğun her silleyi başıma devlet tacı biliyorum, ona dayak gözüyle baktığımı zannetme.
  - 2 Duanda kulunu da unutma ara ara sövüp say ki (şirinlik) muskası hakkı için ben onu bana meyletmen olarak görüyorum.
  - 3 Gözüme ok atsan saadet oku olarar görür, dişime taş vursan cennet meyvesi olarak kabul ederim.
• taş: daş N4, N15. cennet: râḥat N9.
  - 4 Yar elinden başımda açılan yaraları, muhabbet güllüğünün deste deste gülü olarak kabul ediyorum.
  - 5 Hayretî! Kâbe hakkı için, sevgilinin yolunda baş verip toprak olmayı yücelik mertebesi bilirim.
• hāk-i reh olmağı ser-i kūyunda: hāk-i pây olmağı anuñ kūyunda N4; hāke yek olmağ anuñ kūyunda N9; hāk rehi olmağı kūyunda anuñ N15; hāke yek olmağı anuñ kūyunda GHB, P.
  353. HD s. 305, N4-, N9 79^b, N15 101^a, GHB 73^b, P 74^b.
  - 1 O sevgili ne zaman gül yüzünü gösterip selam etse her taraftan *es-salatu ve’s-selam* nidaları yükselir.

2. bir tehî sāgar durur bezmünde ey meh-rû hilāl
āfitāb-ı ‘ālem-ārā devr eder bir tolu cām
3. öykinürmiş bilmeyüp eksüklüğün ay alnuğa
gör şu şehir oğlanını bi’llāhi ey bedr-i temām
4. āteş-i hasretle қо yansun kebāb olsun ciger
hōra geçmez bezm-i ‘ışk içinde şāhum merd-i hām
5. **hayretî**yi eyledün mest-i müdām ey ‘ışk-ı pāk
müstedām ol şāh-ı mā ‘ıyşun müdām olsun müdām

354.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. kapuñda ey perî-rû bende olsam
yüzümle eşigün rûbende olsam
2. eşigünde senün biñ bende vardur
benüm şāhum ne var bir ben de olsam
3. sürinüp sāye-veş yanuçca her gün
bir ednā bende-i efgende olsam
4. ğarîbem sürme kahr ile kapuñdan
ne var bir bülbülem gülşende olsam
5. vişālün meclisinde **hayretî**-vār
ġazeller okısam güyende olsam

-
- 2 Ey ay yüzlü! Hilal senin meclisinde boş bir kadehtir, cihanı süsleyen güneş ise dolu bir kadeh olarak döner dolaşır.
  - 3 Ey dolunay (yüzlü sevgili)! Şu ay (denilen) şehir oğlanına bak hele! Vallahi kendi eksikliğini bilmeyip alnına özeniyor.
  - 4 Ey şahım! Bırak ciğerim hasret ateşiyle kebab olsun; aşk meclisinde ham olan kişi makbul değildir.
• hōra: h̄vāra N9.
  - 5 Ey saf aşk! Hayretî’yi daimi bir sarhoşa çevirdin. Padişahım çok yaşa! Neşen daim olsun.
  354. HD s. 306, N4 36^b, N9 79^b, N15 102^a, GHB 73^b, P 74^b.
  - 1 Ey peri yüzlü, (keşke) ben kapıda kölen, yüzüm de eşiginin paspası olsa.
  - 2 Senin eşiginde bin tane kölen var; Ey benim şahım! Ne var ben de (bir bende) olsam.
• ne var: nola GHB.
  - 3 Ben de her gün senin yanubaşında gölge gibi sürünen pek aşağı düşkün bir kölen olsam.
  - 4 Bir garibim, beni kahr ile kapından kovma. Bir bülbülem gül bahçesinde olsam ne olur?
• bülbülem: bülbüli N4. ne var: nola GHB.
  - 5 Hayretî gibi, senin kavuşma meclisinde gazeller okuyan bir hanende olsam.

355.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. neçe bir baña bu zûlm ile bî-dād a hüdādādum
cihāndur bu şaķın bir gün alur senden hüdā dādum
2. dēdüm dök alnuña zûlfün cemālün baği zeyn olsun
dēdi zīnet mi ister bu benüm hūsn-i hüdā-dādum
3. ne yērdür menzīlün bilsem senün ēy sidre-kāmet kim
ērüşür 'arş-ı a'lāya ērişmez saña feryādum
4. benüm gönüm o dem ābād olur kim bānī-i kudret
hevā-yı 'ışķ-ı cānān ile berbād ēde būnyādum
5. eger hāķķ eylemezsem nāmuñı 'ālemde defterden
rakībā olmasun 'ālemde dervīş **hayretī** adum

356.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. cemālün gülşeni her lahza hāndān ola sulṭānum
hezārān bûlbûl ol gülşende nālān ola sulṭānum
2. nihāl-i kāmētün kim serv-i būstān-ı melāḥatdur
hüdā bād-ı muḥālifden nıgehbān ola sulṭānum
3. şu göz kim nāzırūñ olmaya çıksun ēy gözüm nūrı
şu dil kim menzīlün olmaya vīrān ola sulṭānum

---

355. HD s. 306, N4-, N9 79^b, N15 101^a, GHB 73^b, P 75^a.

1 A Allah vergisi sevgilim! Bana ettiğin bu zulüm ve haksızlık nereye kadar? Burası cihandır, Allah bir gün hakkımı senden alır, bilmiş ol!

• a: ey N9, GHB, P. şaķın bir gün alur senden: alur bir gün benüm senden N9, GHB, P.

2 "Zülfünü alnına dök de (yüzünün) güzellik bahçesi süslenip güzelleşsin" dedim; Bu benim Hak vergisi güzelliğime süs ne lazım" dedi.

• baği zeyn: tâze bağ P.

3 Ey Sidre boylu, feryadım yüce arşa erişiyor fakat sana ulaşmıyor, makamının neresi olduğunu bir bilsem!

• ne yirdür: yeterdür GHB.

4 Kudret ustası olan (Allah) ne zaman sevgilinin aşkının arzusuyla varlığının temelini harap hâle getirirse gönlüm o zaman şenlenir.

5 Ey rakip! Eğer âlemde adını defterden sildirmezsem meydanda adım derviş Hayretî olmasın.

• nāmuñı: aduñı N9, N15, P. rakībā: rakībe N9. meydānda: 'ālemde N15.

356. HD s. 307, N4 37^b, N9 80^a, N15 101^a, GHB 73^b, P 75^a.

1 Sultanım! Yüzünün gül bahçesinde varsın binlerce bûlbûl ağlasın; yeter ki gül bahçesi yüzün her zaman gülsün.

2 Sultanım! Allah, muhalif rüzgârlara karşı, güzellik bağının servisi olan senin fidan boyunun koruyucusu olsun.

3 Ey gözümün nuru! Seni gözetmeye göz kör olsun, sana konağın olmayan gönül viran olsun.

4. éderken sāyesinde bunca diller kesb-i cem‘iyyet
siyeh sünbüllerün n’içün perişān ola sulṭānum
5. gedā-yı kūyuñ olsa **ḥayretī** miskīn ‘aceb midür
gedā mümkün degül midür ki sulṭān ola sulṭānum

357.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. lebünnden bendeḡe bayrāmlık iḥsān eyle sulṭānum
sevindür bir yetīmi şād u ḥandān eyle sulṭānum
2. neçe bir rûze-i fūrkat beni şimden gērü luṭf èt
ya vaşluñ ‘îdine èrgür ya ḡurbān eyle sulṭānum
3. şunup la‘lün şarābından beni mest-i müdām eyle
gedā isem n’ola himmetle sulṭān eyle sulṭānum
4. açıl gül güller açılsun cemālün gülsitānında
hezārı yine bülbül gibi nālān eyle sulṭānum
5. çü érđi ‘îd-i ekber **ḥayretī** bendeḡ de öksüzdür
vişālün ḡvānına bir laḡza miḡmān eyle sulṭānum

358.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. èy lebi şîrīn senün ‘ālemde ferḡaduñ benem
sen ki bir ḡurşîd-i raḡşānsın feraḡ-şāduñ benem

4 A sultanım! Bunca gönüllerin sayesinde (derli toplu) bir araya gelip sohbet meclisi kurduğu siyah sümbül (saçların) niçin perişan, (dağınık) hâldedir?

5 Ey sultanım! Bir dilencinin sultan olması imkan dairesinde değil midir? Padişahım! Zavallı Hayretî semtinin dilencisi olsa ne olur?

♦ ne var şâhum: ‘aceb midür HD, N4, N9, N15.

357. HD s. 307, N4 37^b, N9 80^a, N15 101^b, GHB 74^a, P 75^a.

1 Dudaklarından kölene bir bayramlık lütfet sultanım! Bir yetimi sevindir, mutlu et sultanım.

• yetimi: ḡarîbi N15.

2 Bu ayrılık orucu nereye kadar sultanım! Lütfen şu andan itibaren beni ya kavuşma bayramına eriştir, ya da kurban et.

3 Dilenci olsam ne olacak? Dudağının şarabından sunup beni daimi sahoş et, yani beni lütfunla sultan eyle, sultanım.

4 Açıl gül sultanım! Yüzünün güzelliğinin bahçesinde güller açılsın ve o bahçede (âşıkların) binlercesini bülbül gibi feryat ettir.

• hezârı yine bülbül gibi nālān: hezârân bülbülü ol gülşende P.

5 Sultanım! Madem büyük bayram geldi, Hayretî kulun da öksüzdür, onu da kavuşma sofranda biraz misafir et.

• ḡvānına: ḡûnine N4.

358. HD s. 308, N4-, N9 80^a, N15 101^b, GHB 74^a, P 75^b.

1 Ey Şirin dudaklı, senin dünyadaki Ferhat’ın (âşığın) benim, sen ki bir parlayan Hurşid’sin, Feraḡşâd’ın benim.

2. geceler sevdā-yı zülfeynünle ey leyli-ḥırām
vādī-i ğamda gezen mecnūn-ı nā-şādun benem
3. leblerin lutf ile eydür derdüne em bendedür
gözlerin hışım ile ṭurmuş der ki cellāduḡ benem
4. dām-ı zülfine giriftār olduġum gördi dedi
ey fütāde ğamdan āzād ol ki şayyāduḡ benem
5. gece gördüm düşde mecnūnı dedi ey **ḥayretī**
sen benim ma'ñide şāgirdümsin üstāduḡ benem

359.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. bir büyük yükdür düşüpdür üstüme bu ten benim
ben bir abdālam neme yarar bu pīrāhen benim
2. pādīşāh-ı mülk-i 'ışkam begligüm var ḥāşılı
āsītān-ı devletümdür gūşe-i külhan benim
3. gösterür baña ke-mā-hī n'edügin māhiyyetüm
elde şan āyīnem olmuşdur mey-i rūşen benim
4. altun üsküflü yalın yüzlü güzeller çok velī
āteş urdı cānuma bir kırmızı yelken benim
5. yakdı yandurdı beni ey **ḥayretī** bilmen ki hīç
kime yanam yakılam sūz-ı dilümnden ben benim

-
- 2 Ey Leyla salınışlı sevgili, geceleri saçlarının sevdasıyla gam vadisinde gezen dertli Mecnun'un benim.
  - 3 Gözlerin iyilikle "Derdinin devası bendedir." der; gözlerin hışımla dikilip "Celladın benim!" der.
• bendedür: yok durur N15. ṭurmuş: durmuş N15, GHB, P.
  - 4 (O sevgili), saçının tuzağına düştüğümü görüp "Ey düşkün, senin avlayan benim, tasalanmayı bırak!" dedi.
  - 5 Ey Hayretî! Gece düşümde Mecnun'ı gördüm bana "Sen benim mana âleminde talebemsin, ben de senin hocanım." dedi.
  359. HD s. 309, N4 38^a, N9 80^b, N15 101^b, GHB 74^a, P 75^b.
  - 1 Bu ten benim üstüme düşmüş büyük bir yükür; ben bir abdalım, bu gömlek benim ne işime yarar.
  - 2 Külhan köşesi benim devletimin merkezidir; kısacası, beylik sahibiyim, aşk mülkünün padişahıyım.
• devletümdür: devletümde P.
  - 3 Sanki elimdeki parlak şarap kadehi bana benim kim olduğumu hakkıyla gösteren aynam olmuştur.
  - 4 Altın (sarı) başlıklı, yalın yüzlü güzeller çoktur fakat benim canıma bir kırmızı yelken başlıklı (sevgili) ateş düşürmüştür.
  - 5 Ey Hayretî, (o sevgili) beni yaktı yandırdı, gönlümün yangınından kime dert yanayım hiç bilmiyorum.
♦ bilmen: bilmemHD, N4, N9

360.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. bîgâne gibi kaçma gel kardaşcuğumsın sen benüm
ko her ne dërse dësün el kardaşcuğumsın sen benüm
2. ey şivekâr-ı pür-fiten ey nâzı çok nâzük-beden
ey yûsuf-ı gül-pîrehen kardaşcuğumsın sen benüm
3. ey gül-‘izâr-ı gonce-fem ey serv-i bûstân-ı irem
hem cânımuñ cânânı hem kardaşcuğumsın sen benüm
4. n’ola şeh-i hûbân isen iklîm-i hüsne han isen
ben bende sen sultân isen kardaşcuğumsın sen benüm
5. bu hayretî-i bülbülü ağılatma ey cennet gülü
çağ cân gibi bir sevgülü kardaşcuğumsın sen benüm

361.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ger yanılmazsam tarîk-i ‘ışkdur yolum benüm
küy-ı dilberdür olursa yine maḥlûlüm benüm
2. elde iken küy-ı dildârı bırakduñ ey gönül
yëridür ḳal imdi ayaklarda ma‘zûlüm benüm
3. naḳd-i ‘ömri bilmedüm yok yerlere şarf eyledüm
çoğ imiş ey ḥvâce ma‘lûm oldı meḥlûlüm benüm
4. ḳoynımı ṭoldurmadan dînârlarla dâğlar
yoğ idi bâzâr-ı ‘ışk içinde bir pûlum benüm

360. HD s. 309, N4-, N9 80^b, N15 102^a, GHB 74^b, P 75^b.

1 Gel yabancı gibi kaçma, sen benim sevgili kardeşimsin; bırak il ne derse desin, sen benim sevgili kardeşimsin.

• disün el: el disün N9.

2 Ey işveli fitneci, ey nazlı, nazik sevgili; gül gömleklî Yusuf sen benim kardeşimsin.

3 Ey ağzı goncaya benzeyen gül yanaklı, ey İrem cennetinin servisi sen hem canımın canı hem de benim kardeşimsin.

4 Güzellerlerin şahı, güzellik ülkesinin padişahıysan, ben köle sen sultan isen ne çıkar? Sen benim kardeşimsin.

♦ ḥân isen: cân isen HD.

5 Ey cennet gülü, sen tam benim canım gibi bir sevgilimsin, kardeşimsin; bülbülün Hayretî’yi ağılatma.

• gibi: N15-.

361. .:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 82^b, N6 84^b.

1 Eğer aldanmıyorsam gittiğim aşk yoludur; benden geriye kalacak olan mahal de ancak sevgilinin mahallesidir.

2 Ey benim azledilmiş gönül! Elde etmişken sevgilinin yolunu terk ettin! Şimdi layığın ayağa düşmektir.

3 Ömür sermayesinin kıymetini bilmeyip israf ettim. Ey tüccar! Anlaşıldı ki cahilliklerim çokmuş.

• şarf: ḥarc P.

4 Meğer sinemi dinar dinar yaralar doldurmadan evvel aşk pazarında bir pulum dahi yokmuş.

5. ḵarye-i faḵra sipāhī olalı ey **hayretī**
begligüm var oldı haylī kehle maḥṣūlüm benüm

362.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. olmadı sābit-ḳadem serv-i ḥurāmānum benüm
ètdi ser-keṣlik yine ol ṣāh-ı hūbānum benüm
2. ṭaḡıdup ḥālün gibi ḥālüm perīṣān eyledün
ādemīlik midür andan ey perī-ṣānum benüm
3. yaḳa yıḳa 'asker-i miḥnet vücūdum kiṣverin
hīḳ lāyık mıdur a devletlü sulṭānum benüm
4. yol mıdur sen gün gibi her cāyı rūṣen èdesin
ben olam güm-rāh ey alnı māh-ı tābānum benüm
5. **hayretī**yi eyle bu girdāb-ı fūrḳatden ḥalāṣ
aṇa ḥızr ol ey dudaḡı āb-ı ḥayvānum benüm

363.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her pelīde baş ḳoṣar serv-i ḥurāmānum benüm
yüz vērür her ḥāra ol gülberg-i ḥandānum benüm
2. her yaḳasuz oṇmaduḳ cimrī levendün ḥücrezin
rūṣen eyler her gece ṣem'-i ṣebistānum benüm

---

5 A Hayret, beygilim vardır ne mutlu! Fakirlik karyesinin atlısı olduğumdan beri bir hayli bitim oldu.

362. HD s. 310, N4 38^a, N9 80^b, N15 102^b, GHB 74^b, P 76^a.

1 Benim salınan servi boylum yerinde durmadı, o güzeller şahı yine dik başlılık etti.

◆ ṣāh-ı hūbānum: pāk dāmānum HD, N4, N9, N15, P.

2 Ey peri şöhetli sevgili, kara benim gibi hālimi de daḡıtıp periṣan ettin bu insanlık mıdır?

• ey: a N4. ṭaḡıdup: daḡıdup GHB, P. perī ṣānum: perīṣānum GHB.

3 A benim devletli sultanım. Miḥnet askerlerinin vücut ülkemi yakıp yıkmaları uygun düşer mi?

• a: ey N15. kiṣverin: mülkini GHB, P.

4 Ey benim nurlu ayım! Sen gün gibi her yeri aydınlatırken benim yolumu kaymetmem olacak iş mi?

• rūṣen: seyrān N9. ey alnı: alnın GHB, P.

5 Ey dudaḡı ölümsüzlük suyu olan sevgilim! Hızır gibi yetiş de Hayretī'yi bu ayrılık girdabından kurtar.

◆ dudāḡı āb-ı ḥayvānum: sözi ser-çeṣme-i cânım HD, 15; sözi ser-çeṣm-i ḥayvānum N4. fūrḳatden: miḥnetden N9, GHB, P.

363. HD s. 310, N4 38^a, N9 81^a, N15 102^b, GHB 74^b, P 76^a.

1 O benim yürüyen servim her rezile hak verir. O benim açılmış gül yapraḡım, her dikene yüz verir.

• ol: N4-.

2 O benim gece kandilim, her gece her yakası iflah olmaz cimri başıbozuḡun hücresin aydınlatır.

• eyler: èder GHB.

3.  y dir g  it rak b n  h lesine aldanup
göz göre bir dilk ye  ayd oldu arslanum benüm
4. her den - ab'ı çeküp p s  edinme kendüne
böyle ' l -  n iken devletl  sult n m benüm
5. ehrimenler sözine uydı meger  y ** ayret **
iltifat  tmez bu ben m ra s leyman m benüm

364.

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir nih l-i t zed r serv-i h r m n m benüm
 oncudur a ılmadı  g l-berg-i  and n m benüm
2. b -g neh kullarını öldürmek durur benzer hem n
ulu bild g n  kişi ya unda sult n m benüm
3. t ze begdür kulluk  tmek a a m  skild r gönül
ol güzeller   hına yanaşma o lanum benüm
4. a ık oynar eglen rken  once dilberler m d m
   beti bozdı beni serkitdi c n n m benüm
5. ** ayret **n n gözine sensüz karanjudur cih n
   mine sensin bebek  y yüzi rah  an m benüm

365.

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. d r imişsin kullarımın 'izz   n zum var benüm
server  bir n zu a yüz bi  niy zum var benüm

---

3 Ne yazık ki benim arslanım, it karakterli rakibin hilesine aldanıp bir tilkiye göz göre göre av oldu.

• oldu: oldu  N9, N15.

4 Ey benim devletli sultanım!  anın böyle yüce iken, tutup her alçak karakterliyi kendine paşa edinme.

5 Ey Hayret ! Benim Sultan Süleyman'ım ben karıncaya bakmıyor, meğerse şeytanların sözüne uymuş.

364. HD s. 311, N4-, N9 81^a, N15 102^b, GHB 75^a, P 76^a.

1 Benim salınan servim taze bir fidandır; o gülen g l yapra ım a ılmamı  bir goncadır.

2 Ey benim sultanım! Günahsız kullarını öldürmen, ancak büyük bildiklerini k  k yaşında öldürmeye benzer.

3 A benim bir yanaşma oğlanı olan gönlüm! Genç bir bey olan o güzeller   hına kulluk etme ( erefine nail olmak)  ok zordur.

◆ kulluk:  idmet.

4 Gonca ağızlı dilberler daima   ıklarla oynayıp eglenirlerken, benim sevgilim gelip beni darmadağın edip meclisi sonlandırdı.

5 Ey benim yüzü parlayanım! Cihan, sensiz Hayret 'nin gözüne karanlıktır, sen onun göz bebe isin.

365. HD s. 311, N4 38^a, N9 81^a, N15 103^a, GHB 75^a, P 76^b.

1 "Kullarıma ikramım ve nazım vardır" diyormu sun. Ey padişah! Ben senin bir nazına yüz bin kere yalvarıyorum.

2. kaldı kılmadı eşer gönlüne cānā gerçi kim
taşlara kār eyler āh-ı cān-güdāzum var benüm
3. şol hümā-ṭalʿatlu dilberler şikāriyçün müdām
cām-ı mey gibi elümde şāhbāzum var benüm
4. baña kūyum ṭolanursın dēyü bühtān eyleme
it raḳībünnden bilürsın ihtirāzum var benüm
5. **hayretī** ḳaddi ḥayāli ile dildāruṅ yine
bāğ-ı dilde bir nihāl-i ser-firāzum var benüm

366.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. senden ayru ēy şanem şanma ki yārum var benüm
bu fenā mülkinde yāḥod bir nigārum var benüm
2. yarına varum benüm yok senden özge bir dahı
sensin ʿömrüm ḥāşılı sensin ne varum var benüm
3. gül yüzün şevḳına karşı bülbül-i şūrīde-veş
dilberā her rüz u şeb feryād u zārum var benüm
4. ṭaʿn ēdüp dērler ki baña vērme dil dilberlere
elde şanurlar ki elde ihtiyārum var benüm
5. ṭaşa çaldum şīşe-i nāmūsı ben ēy **hayretī**
ʿışḳ yolında şanma kim nāmūs u ʿārum var benüm

367.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. tīg-i cevri-i yār ile şad pāredür gönlüm benüm
āh kim başdan ayağa yaradur gönlüm benüm

-
- 2 Ey can! Benim taşlara işleyen canları eriten bir ahım var fakat senin gönlüne hiç tesir etmedi gitti.
• taşlara: daşlara N15. kılmadı: kalmadı GHB, P.
  - 3 Şu hüma çehreli dilberleri avlamak için elimde daima doğan kuşu gibi bir şarap kadehim bulunuyor.
• dilberler: dilber N4. hümā: GHB-.
  - 4 Ey sevgili! Bana semtimde dolanıyorsun diye iftira etme; biliyorsun ben senin itin olan rakipten çekiniyorum.
  - 5 Hayretî! Sevgilinin boyunun hayaliyle yine gönül bağında başını göğe dikmiş bir fidanım bulunuyor.
  366. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, M1 3^a.
  - 1 Ey heykel! Bu yokluk yerinde senden başka bir dostum yahut bir sevgilim olduğunu sanma.
  - 2 A sevgili! Yarın için senden başka bir varlığım bulunmuyor. Ömrümün varı sensin başka ne varlığım var?
  - 3 A dilber! Gül yüzünün aşkına karşı çılgın bülbül gibi gece gündüz ağlayıp feryat etmekteyim.
  - 4 Beni kınayıp bana "Dilberlere gönül bağlama" diyenler ihtiyarın bende olduğunu sanıyorlar.
  - 5 A Hayretî! Namus şişesini taşa geçirdim, aşk yolunda şeref ve utanmam yoktur.
  367. HD s. 312, N4-, N9 81^b, N15 103^a, GHB 75^a, P 76^b.
  - 1 Ah! Benim gönlüm, sevgilinin cefa kılıcı ile yüz parça, baştan ayağa kadar yaralar içindedir.

2. başludur bağrum benüm göynüklüdür sînem benüm
yaşludur ‘aynum gözüm bî-çâredür gönülüm benüm
3. n’ola sen bî-rahm u ben bî-hüş olursağ dāyimā
mestdür çeşmün senün mey-ḥ^vâredür gönülüm benüm
4. başını kor bâdeyi kımaz ḥabâb-ı mey gibi
hoş hevâyîdür ‘aceb âvâredür gönülüm benüm
5. sâkiyâ bir dem yumaz isem şarâb-ı nâb ile
bahtumun yüzi ağarmaz karadur gönülüm benüm
6. gördüğüm maḥbûba dil vërsem ‘aceb mi ḥayretî
tiğ-i kıahr-ı yâr ile şad pâredür gönülüm benüm

368.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ger şorarsaḡ künc-i miḥnetde nedür ḥâlüm benüm
ḥastayam ḡâyet mükedder oldı aḥvâlüm benüm
2. geldi ḥâlüm şordı luṭf ile ḥayâl-i ‘ârızun
şâdmānam kim güzel geldi yine fâlüm benüm
3. yanayın şevḳ-ı ruḥunla nâr-ı ‘ışḳa ḡâyeti
dēyesin ‘ışḳuma nūr oldı bir abdālüm benüm
4. bir nazarda cān u dil mülkini vîrān eyledün
göz göre yıḳduḡ vüçüdüm mülkin a zālüm benüm

-
- 2 Baḡrım yaralı, sinem yanıklarla dolu, gözüm yaşlı gönülüm de çaresizdir.
• bağrum benüm: bağrum N9. gözüm: benüm N15.
  - 3 Senin gözün sarhoş, benim gönülüm meyhanedir. Daima sen acımasız ben de akılsız olsam buna şaşılır mı?
• N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 4 Benim gönülüm nasıl kendini kaybetmiş bir âşıkça, şarap kabarcığı gibi başını bırakır da şarabı bırakmaz.
• (N9 ve P’de üçüncü beyittir.)
  - 5 A saki! Gönülüm kararmıştır. Saf şarapla yüzümü yıkamadığım zaman bahtımın yüzü ağarmaz.
•:HD-, N15-, GHB-, P-.
  6. Hayretî! Gönülüm sevgilinin kahr kılıcıyla yüz parça olmuşken, gördüğüm her güzele (bir) gönül versem buna şaşılır mı?
• kıahr: mihr N15.
  368. HD s. 313, N4-, N9 81^b, N15 103^a, GHB 75^b, P 76^b.
  - 1 Ey sevgili! Eğer mihnet bucağında hâlimin nasıl olduğunu soracak olursan, hastayım, son derece kederli hâldeyim.
  - 2 Yanağının hayali lütf ile gelip hâlimi sordu; yine falımın güzel çıkmasından dolayı sevinçliyim.
  - 3 Ey sevgili! Yanağının şevkiyle aşk ateşinde cayır cayır yanayım da benim bir abdalım aşkıma ılık oldu diyesin.
• ḡâyetî: yanayın GHB. nūr oldı: yanar GHB.
  - 4 A zalim! Bir bakışınla ca ve gönül yurdunu harabeye çevirdin, benim vücut ülkemi göz göre göre yıktın.

5. şāh-ı ‘ışkām bir benek altunlu kaftandur baña
penbelerle zeyn olal’dan **hayretî** şālum benüm

369.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kaçma yıylanmağdan ey gül-berg-i handānum benüm
étme ser-keşlik inen serv-i hırāmānum benüm
2. yadlar bezmin müşerref eyleyüp pervāne-vār
yakma ben miskîni ey şem‘-i şebistānum benüm
3. vech-i pākündür tarîk-ı ‘ışk içinde baña dîn
küfr-i zülfündür hudā haqqıyçün imānum benüm
4. egnüme bir hil‘at-ı gam gëydürüp hayyāt-ı ‘ışk
étدی zencîr-i belā tavk-ı giribānum benüm
5. eksük étme **hayretî** dervîşden ihsānuñı
vër zekāt-ı hüsnüñi devletlü sultānum benüm

370.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. günde biñ yüzden toğar bir āfitābum var benüm
ol sebebden tende teb cānumda tābum var benüm
2. hîç benüm şeydālīgum ‘ayb étmesün hüşyār olan
‘ışk-ı dilber gibi bir kâtil şarābum var benüm

---

5 Hayretî! Hırkam pamuklarla süslendiğinden beri, ben aşkın padişahı, hırkam da benim için altın benekli kaftandır.

369. HD s. 313, N4 38^b, N9 81^b, N15 103^b, GHB 75^b, P 77^a.

1 Ey gülen gül yaprağım, koklanmaktan kaçma. A benim salınan servim çok da dikbaşlılık etme.

2 Ey benim gece kandilim! Başkalarının meclisini şereflendirip ben zavallıyı pervane gibi yakma.

• miskîni miskînüñ N15.

3 Aşk yolunda benim için din senin temiz yüzündür, Allah hakkı için, benim imanım zülfünün karanlığıdır.

• tarîk-ı ‘ışk içinde baña dîn: tarîk içinde baña dîn olan N4.

4 Aşk tarzısı sırtıma bir gam hilati giydirip bela zincirini bana gerdanlık yaptı.

• gam: cân N4.

5 A benim devletli sultanım! Güzelliğinin zekatı olarak derviş Hayretî’den ihsanını eksik etme.

370. HD s. 314, N4 38^b, N9 82^a, N15 103^b, GHB 75^b, P 77^a.

1 Benim günde bin yerden doğan bir güneşim var, bu sebeple benim tenimde sıcaklık, canımda ışıık bulunuyor.

• biñ: bir GHB, P.

2 Akli başında olanlar hiç benim deliliğimi ayıplamasın, çünkü benim, sevgilinin aşkı gibi öldürücü bir şarabım var.

3. dem-be-dem kan eyledükçe gel nîhân ol ey perî
gönül adlu kimse bilmez bir harâbum var benüm
4. ço huzûrum var olayın derd-i 'ışk-ı yâr ile
ey tabîb incitme ben miskîni h'vâbum var benüm
5. gözlerüm yaşı çeker ben hâki durmaz **hayretî**
küy-ı yâra anda şuyum yâ türâbum var benüm

371.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ta'n eder dermâna bu gönlümde derdüm var benüm
hâliş olmuş zer gibi bir rûy-ı zerdüm var benüm
2. üstüme gam gelmez oldu olalı 'ışka esîr
çünkü sultân kılıyam kimden ne derdüm var benüm
3. yüzi şuyın yerlere dökdi gül-i ra'nâların
bâğ-ı hüsn içre yine bir tâze verdüm var benüm
4. bu bisât-ı 'ışk içinde dâyimâ at oynaram
gönlüme eglence için ya'nî nerdüm var benüm
5. **hayretî** yolunda hâk oldu dedüm güldi dedi
pes anuñçün hâtırında haylî gerdüm var benüm

-
- 3 Ey peri yüzlü! Benim gönül adında kimsenin bilmediği bir harabem vardır, kan döktüğün zaman daima gel orda gizlen.
• ol ey perî: ét gamzeri N15. harâbum: hışârum N15.
  - 4 Ey doktor! Yârin aşk derdine (müptela) olmaktan huzurluyum; uykum var benim, bırak ben zavallıyı incitme.
• var: N9-.
  - 5 Hayretî! Gözlerimin akan yaşı benim toprağımı yârin semtine sürür, demek ki orda ya suyum ya toprağım vardır.
• durmaz: tırmaz N9.
  371. HD s. 315, N4 38^b, N9 82^a, N15 103^b, GHB 76^a, P 77^a.
  - 1 Benim bu gönlümde dermanı ayıplayan bir derdim ve saflaşmış altın gibi sararmış bir yüzüm var.
• derdüm var: dermânım GHB.
  - 2 Aşka esir olalı gam üstüme gelmeyi bıraktı; çünkü sultanın kulu oldum, kimseyle bir derdim kalmadı.
• gelmez oldu: oldu geldi GHB.
  - 3 Benim güzellik bahçesindeki tazecik gülüm yine rana gülleri utandırdı.
  - 4 Öyle bir tavla sahibiyim ki gönlümü eğlendirmek için bu aşk tahtasında daima at oynatıyorum.
  - 5 Sevgiliye, "Hayretî yolunda toprak oldu." dedim, güldü ve "Demek onun için gönlümde biraz üzüntü var." dedi.

372.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'ışk ile ma'mūr olan vîrâne gönlümdür benüm
seng-i cevri ile yapılan hâne gönlümdür benüm
2. 'ışk şâhına kul olup ihtiyâr ile bugün
dostlar baş egmeyen sulţâna gönlümdür benüm
3. gûşe-i kûy-ı harâbâtı fenâya vermeyüp
mest ü rûsvâ seyr eden dîvâne gönlümdür benüm
4. nûş edüp hum-hâne-i şâhîde 'ışkuñ cāmını
şol müdâm ayılmayan mestâne gönlümdür benüm
5. şem'î meclis gibi şâhâ geceler tâ şubha dek
ağlayan bezmünde yana yana gönlümdür benüm
6. tolu içüp merhabâ etdükçe ağıyâr ile sen
kan içen karşında kana kana gönlümdür benüm
7. kimseden utanmadın ey hayretî olup harîş
kocadukça meyl eden oğlana gönlümdür benüm

373.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. eglenilmez hâne-i tenden çıkar cânım benüm
eglenüp bir dem eger gelmezse cânânım benüm
2. leşker-i gam cân u dil mülkini târâc eyledi
tiz erişmezsen eger devletlü sulţânım benüm

---

372. HD s. 315, N4 40^b, N9 82^a, N15 104^a, GHB 76^a, P 77^b.

- 1 Aşk ile mamur edilen harabe de benim gönlümdür, cefa tuğlasıyla bina edilen ev de benim gönlümdür.
• vîrâne: dîvâne GHB, P.
- 2 Dostlar! Bugün aşkın padişahına kendi isteğiyle kul olup (cihan) sultanına baş egmeyen de benim gönlümdür.
• ile bugün: eyle gönül N15.
- 3 Meyhane sokağının köşesini dünyalara değişmeyip sarhoş ve rezil olarak gezen divane de benim gönlümdür.
- 4 Padişah meyhanesinde aşk kadehini yudumlayıp asla ayılmayacak olan sarhoş da benim gönlümdür.
• (N4'te beşinci beyittir.)
- 5 Ey şah! Mum gibi, senin meclisinde gecedен sabaha kadar yana yana ağlayan benim gönlümdür.
• şâhâ: cânâ N4.
- 6 Sen başkalarıyla şarap içip merhabalaştıkça, karşında kana kana kan içen de benim gönlümdür.
- 7 Ey Hayretî, kocadıkça hırslanıp kimseden utanmadan gençlere meyleden de benim gönlümdür.

373. HD s. 316, N4-, N9 82^b, N15 104^a, GHB 76^a, P 77^b.

- 1 Benim sevgilim eğer bir vakit oyalanıp yanıma gelmezse, canım beden evimde duramaz, çıkar gider.
• tenden: dilden N15, P.
- 2 Ey benim devletli sultanım, tez yetişmezsen gam askerleri can ve gönül ülkesini yağmalayacaklar.

3. göz göre öldürmesün ben nā-tüvānı hey meded
hecr elinden gel ḥalāş eyle girībānum benüm
4. dostum ne gül açar ne bülbül egler gönümi
yoğ imiş gülzār-ı ḥüsnün gibi seyrānum benüm
5. gözlerüm yaşı revān olup arar her sū seni
kanda seyr edersin ey serv-i ḥırāmānum benüm
6. gözüme ‘ālem karanı oldu sensüz kandasın
‘arz-ı ḥüsn et gün gibi ey māh-ı tībānum benüm
7. yād edüp dedün mi n’eyler gūşe-i ğamda ‘aceb
ḥayretī-i vālih ü ser-mest ü ḥayrānum benüm

374.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. nihāl-i bāğ-ı cennetsin benüm serv-i ḥırāmānum
şalınmak her pelīd ile yaraşmaz saḥa sultānum
2. temennā eylerem rüz-ı vedā‘ ağıyāra yār olma
ben öldüm bārī şeytān almasun ey dīnüm imānum
3. egerçi şüretā kaş göz temāşāsındayam dāyim
velī ma‘nīde ‘arşu’llāhdur ey ḥvāce seyrānum
4. cemālün vaşfını taḥrīr ederdüm dün gece nāgeh
hemān-dem elde nūr oldu kamu evrāk-ı dīvānum
5. yèridür zulmet-i ğamda kalsursa **ḥayretī** vālih
cüdādur şöhetünden çün benüm şem‘-i şebistānum

-
- 3 Aman yetiş! Kurtar benim yakamı şu ayrılığın elinden ki bu zavallıyı göz göre göre öldürmesin.
  - 4 Dostum! Gönümü ne gül ferahlatır ne de bülbül eğlendirir, (anladım ki) benim senin güzelliğinin gül bahçesinden daha güzel bir mesirem yokmuş.
  - 5 Ey benim salınan servim! Gözyaşlarım her tarafa akıp seni aramakta, neredesin?
• edersin: eylersin GHB, P.
  - 6 Sensiz âlem gözüme karanlık oldu, neredesin ey benim parlak ayım! Güneş gibi güzelliğini göster.
  - 7 Beni hatırlayarak, acaba benim dalgın, şaşkın ve sarhoş Hayretim gam köşesinde ne yapıyor, diye düşündün mü?
  374. HD s. 317, N4-, N9 82^b, N15 104^b, GHB 76^b, P 77^b.
  - 1 Ey benim salınan servim! Ey benim sultanım! Sen cennet bahçesinin fidanı, her alçak kimseyle dolaşmak sana yakışmaz.
  - 2 Ey sevgili! Ayrılık günü rakibe yâr olmamanı temenni ediyorum; ben öldüm bari şeytan dinimi imanımı almasın.
• ey: a N9, N15. bārī şeytān almasun ey dīnüm: derd-i hicrân ile almasun şeytān GHB.
  - 3 Ey hoca! Görünüşte daima kaş göz temaşasındayım fakat hakikatte nazar ettiğim Allah’ın arşıdır.
  - 4 Dün gece güzelliğinin vasıflarını yazıyordum ki hemen o anda eldeki divanımın bütün sayfaları nura döndü.
  - 5 Ey benim gece kandilim! Senin sohbetinden ayrı düştüğü için dalgın Hayretim gam karanlığında kalsa yeridir.

375.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. yine cân derdine devā buldum
yine dil zaḥmına şifā buldum
2. yine ey tîre-dil gözün aydın
pertev-i nûr-ı muşţafā buldum
3. eşigi ka‘besine yüz sürdüm
merve ḥaḳḳı yine şafā buldum
4. baña bîgānelik eden güzeli
ḥamdü li’llāh ki āşinā buldum
5. ne sihr etti kākülün güzelüm
anı bin başlu ejdehā buldum
6. āsitān-ı sa‘adetine erüp
yine ey **hayretî** ğinā buldum

376.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. eşiginde niyāza başlayalum
ka‘bede gel namāza başlayalum
2. arıdup ḳalbümüzi şāf edelüm
nāle-i dil-güdāza başlayalum
3. yana yana fiğānlar eyleyelüm
dem-be-dem söz ü sāza başlayalum
4. sırr-ı ‘ışkı yeter nihān etdük
vaḳtidür keşf-i rāza başlayalum

---

375. HD s. 317, N4-, N9 82^b, N15 104^b, GHB 76^b, P 78^a.

- 1 Yine can derdime deva, gönül yarasına şifa buldum.
- 2 Ey kalbi kararmış, gözün aydın olsun! Muhammed Mustafa’nın nurunun ışığını buldum.
- 3 Onun Kâbe gibi olan eşigine yüz sürdüm, Merve hakkı için safa buldum.
- 4 Allah’a şükür, bana kayıtsız kalan güzeli dost edindim.
- 5 Güzelim! Kākülün nasıl bir sihir yaptı ki onu bin başlı yılan suretinde gördüm.
•:HD-, N15-, GHB-, P-.

6. Ey Hayretî, yine (sevgilinin) mutlukuk dergâhına ulaşıp zenginliği buldun.

376. HD s. 318, N4 35^b, N9 83^a, N15 104^b, GHB 76^b, P 78^a.

- 1 (Ey arkadaş!) Gel sevgilinin eşiginde dua etmeye başlayalım; yani Kâbe’de namaza başlayalım.
- 2 Kalbimizi arıtop saflaştırmak için yürek eriten inlememize başlayalım.
• dil: cân N4.
- 3 Söz ve çalgı ile daim yana yana haykırmaya başlayalım.
- 4 Aşk sırrını gizlediğimiz yeter, artık sırrı açmaya etmeye başlayalım.

5. yār kūyına geldük ey muṭrib
gel maḳām-ı ḥicāza başlayalım
6. acı söz vèrdügince şūfī bize
gelünüz biz piyāza başlayalım
7. nazenīnler çü nāza başladılar
ḥayretī biz niyāza başlayalım

377.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bāğ-ı cennet baṇa sensüz āteş-i sūzān-ı ğam
şahṇ-ı 'işretdür vişālünle şehā zindān-ı ğam
2. maḥbes-i ğurbetde bir dem ḳomadı tenhā beni
ğam-ğüsārum oldı var olsun benüm yārān-ı ğam
3. bu mu'allim-ḥāne-i miḥnetde yine pīr-i 'ışḳ
ṭurmadın ta'līm eder dil ṭıflına dīvān-ı ğam
4. ḥil'atüm egnümde derd oldı belā başumda tāc
şāh-ı 'ışḳam oldı bu zindān baṇa eyvān-ı ğam
5. rüzgār oldı muḥālif hey meded hıẓr ol eriş
yohsa ğarḳ etdi vücūdum zevraḳın 'ummān-ı ğam
6. pādīşāhum çünki ḳulun oldı dervīş **ḥayretī**
devletünde ṭañ mıdur olsa bugün sultān-ı ğam

5 Ey çalgıcı, sevgilinin semtine geldik, haydi hicaz makamından başlayalım.

6 Sofu bize acı sözler söyledikçe biz (onunla) alay edelim.

• virdügince: söyledükçe GHB. (GHB'de ikinci mısra bulunmamaktadır. P'de yedinci beyittir.)

7 Nazik sevgililer naz etmeye başladılar, Hayretī, biz de niyaz akçesini hazırlayalım.

• niyāza: piyāza GHB. ḥayretī: gelünüz P. (GHB'de ilk mısra yoktur.)

377. HD s. 318, N4 38^b, N9 83^a, N15 105^a, GHB 77^a, P 78^a.

1 Ey şah! Sensiz cennet bana elem veren yakıcı bir ateştir; seninle olan gam zindanı ise işret meydanıdır.

♦ āteş-i: küllhān-ı HD. 'işretdür: cennetdür HD.

2 Gam (isimli) dostlar sağ olsun! Beni gurbet hapsinde bir an olsun yalnız bırakmayıp dert ortağım oldular.

3 Aşkın üstadı, bu miḥnet ve eziyet mektebinde dil çocuğuna yine durmadan gam divanını okutur.

• miḥnetde: maḥbesde N4, P. ṭurmadın: durmadın N4, P.

4 Dert sırtımda hırkam, bela başımda taç oldu; aşkın padişahıyım, bu zindan benim için gam sarayı olmuştur.

5 Rüzgār tersten esmeye başladı. Aman Hızır olup yetiş! Yoksa gam okyanusu vücut sandalımı batıracak.

6 Padişahım! Derviş Hayretī bugün devletinde gam sultanı olsa buna şaşılır mı, zira o senin kulun olmuştur.

378.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her nefes ben bende ol sulṭānum anar aḡlaram
ol efendim ol kerīmü'ş-şānum anar aḡlaram
2. mehd-i miḥnetde bu gön̄lüm tıflın avutmaḡ için
cān u dil eglencesi cānānum anar aḡlaram
3. gördüğümce ben bu gülzārūḡ gül-i ra'nāların
āh eder ol ḡonce-i ḡandānum anar aḡlaram
4. cānuma kār êtdüğince ḡam bu miḥnet-ḡānede
derd ile ol külbe-i aḡzānum anar aḡlaram
5. ṭaḡ degül ya'ḡūb-veş gözden çıkarısam **ḡayretī**
ben ki her dem yūsuf-ı ken'ānum anar aḡlaram

379.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. içüp mest-i şarāb-ı ergavān olmaḡ diler gön̄lüm
gedā iken yine şāh-ı cihān olmaḡ diler gön̄lüm
2. sürüp cümle murādātı çıkardı künc-i ḡāṭırdan
ferāḡat ḡüşesinde kāmran olmaḡ diler gön̄lüm
3. yine sīnemde yakup tāze tāze dāḡlar yer yer
melāmet okına her dem nişān olmaḡ diler gön̄lüm
4. ḡarārı yok durur ṭaşup bulanup şu gibi dāyım
düşüp pāyına bir servün revān olmaḡ diler gön̄lüm

378. HD s. 319, N4 39a, N9 83a, N15 105a, GHB 77a, P 78b.

- 1 Ben köle, her nefeste o sultanımı, o şanı yüce efendimi anıp ağlıyorum.
  - anar ağlaram: anđum aḡladum GHB.
- 2 Mihnet beşiḡinde bu gön̄lüm çocuḡunu avutmak için can ve gönül eḡlencem olan o sevgilimi anıp ağlarım.
  - anar ağlaram: anđum aḡladum GHB.
- 3 Ben bu gül bahçesinin çift renkli güllerini gördükçe ah edip o gülen goncamı anar ağlarım.
  - anar ağlaram: anđum aḡladum GHB.
- 4 Gam, bu mihnet evinde canıma işledikçe ben o hüznler kulübemi anıp dertli dertli ağlıyorum.
  - anar ağlaram: anđum aḡladum GHB.
- 5 Hayretî! Her zaman Yusufumu anıp ağlayan ben Yakup gibi gözlerimden olsam dert da deḡil.
  - anar ağlaram: anđum aḡladum GHB. çıkarısam: çıkarsa GHB.

379. HD s. 320, N4 39a, N9 83b, N15 105b, GHB 77a, P 78b.

- 1 Gön̄lüm, içip erguvan renkli şarabın sarhoşu olmayı ister, yani dilenci olduḡu hâlde yine cihan şahı olmayı arzu eder.
- 2 Feragat köşesinde arzu ettiḡine nail olmak isteyen gön̄lüm bütün isteklerini kalbinden sürüp çıkardı.
- 3 Gön̄lüm, yine göḡsünde yer yer taze taze yaralar yakanak daima kınanmışlık okuna nişān olmayı diler.
- 4 Gön̄lümün kararı yoktur, su gibi daima taşıp bulanmakta; her hâlde bir servinin ayaḡına doḡru düşüp akmak istiyor.
  - ṭaşup: daşup N4, N15, GHB, P.

5. ferāğat eyleyüp ey **hayretî** bu şi'r ü inşādan
bugün 'ālemde bî-nām u nişān olmak diler gönlüm

380.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - - / + - - - - / + - - - - / + - - - -

1. tolanup şehir için bir dilber-i 'ayyār arar gönlüm
evin yıkmağ için bi'llāhi gör mi'mār arar gönlüm
2. begüm her yüzi açılmış gül-i ra'nāya aldanmaz
henüz yıylanmaduk bir gonca-i bî-hār arar gönlüm
3. söz anlar bir cūvān-ı nüktedān ister diler cānum
ğarağ dilber degül bir mūnis ü ğam-h^vār arar gönlüm
4. inen her ehrimen-meşreb periyi yüze göstermez
cihānı geşt edüp bir ādemice yār arar gönlüm
5. yeni başdan delü olmak diler ey **hayretî** ammā
yine eski efendim gibi bir dildār arar gönlüm

381.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - - / - + - - - / - + - - - / - + - - -

1. bezm-i ğamda dostum ben bende şanma nāşīyem
miḥnet ü derd ü belānuḡ ben de bir yoldaşıyam
2. cān ile baş oynamakda yine ey leylī-hırām
'ışk meydānında mecnūnuḡ bugün pādaşıyam

-
- 5 Ey Hayretî! Gönlüm bu şiir ve inşadan el çekip, bugün âlemde adı sanı silinmiş bir kimse olmak istiyor.
• ey hayretî: GHB-.

380. HD s. 320, N4 39^b, N9 83^b, N15 105^b, GHB 77^b, P 78^b.

- 1 Gönlüm, şehri dolanıp bir aldatıcı güzel aramakta. Vallahi bak! O (gönül) evini yıkmak için mimar aramakta.

♦ için: için HD. tolanup: dolanup N4, P. 'ayyār: ra'nā GHB.

- 2 Beyim! Gönlüm, her yüzü açılmış rana gülüne aldanmaz. Henüz koklanmadık dikensiz bir gonca arar.

- 3 Canım, sözü anlayan, nüktedan bir genç istiyor; kastettiğim dilber değildir; gönlüm cana yakın bir dert ortağı arıyor.

• cuvân-ı: nigâr-ı N4, N9, N15, GHB, P. diler cānum: dil ü cānum GHB.

- 4 Gönlüm, öyle her şeytan yollu peri yüzlüye bakıp itibar etmez, cihanı dolaşıp insan gibi adam gibi bir dost arar.

• yüze: göze N15, GHB, P.

- 5 Ey Hayretî! Gönlüm yeniden deli/âşık olmak ister, ama yine o eski efendim gibi gönüllere hükmeden bir sevgiliyi arar.

381. HD s. 321, N4-, N9 83^b, N15 105^b, GHB 77^b, P 79^a.

- 1 Dostum, ben kölenin gam meclisinin sakinlerinden olduğumu sanma, ben de miḥnet, dert ve belanın yoldaşıyım.

- 2 Ey Leyla salınışlı sevgili, bugün aşk meydanında canını başını feda etme hususunda ben de mecnunun yoldaşıyım.

• bugün: biraz N9.

3. 'ıřķ-ı dilber bir nefes benden nēce olsun cūdā
ġam beyābānında hem yoldaş u hem ķardařıyam
4. zāhidā luţf ēt benüm ŗeydālıġum ma'zūr tut
mest-i 'ıřķam şanma kim mey-hāneler ķallāřıyam
5. řāh hāķķıyçün bugün ēy **hayretī** hayrān u zār
hānekān-ı 'ıřķ içinde baş açuķ bektāřıyem

382.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gitdi oñulmadı bu baġrumdaki başum benüm
derdden ķurtulmadı bu oñmaduķ başum benüm
2. tekye-i 'ıřķ içre abdāl ētdi ben dervīřini
nev-cüvāndur gerçi pīrüm oldu bektāřum benüm
3. ġam yēyüben nēce ķan aġlamayayın dostum
göz yaşıyla ġuřřa olmuşdur şuyum aşum benüm
4. vērmeyen evvel ķademde başını yoldaşlar
olımadı 'ıřķ yolında ayaķdařum benüm
5. ġam beyābānında kimden bāküm olsun **hayretī**
var iken 'ıřķ adlı bir dīvāne yoldaşum benüm

383.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ramazānum nēce bir řāyim-i hicrān olalum
'īd-i vařluņa ēriřdür bizi ķurbān olalum

-
- 3 Sevgilinin aşkı benden bir nefes olsun nasıl ayrı kalsın? Ben gam çölünde onun hem kardeşi hem yol arkadaşıyım.
  - 4 A zahit! Lütfen benim deliliġimi mazur gör, bir meyhane düşkünü bir kalleş olduġumu sanma ben aşk sarhoşuyum.
• tut: dut N15, GHB, P.
  - 5 Ey Hayretī, şah hakkı için, bugün aşk tekkesinde hayran ve aġlayan başı açık bir bektāřıyem abdalıyım.
• bektāřıyem: bekdāřıyem GHB.
  382. HD s. 321, N 41^a, N9 84^a, N15 106^a, GHB 77^b, P 79^a.
  - 1 Benim bu baġrımdaki yaram iyi olmadı, bu uğursuz başım dertten kurtulmadı gitti.
  - 2 Aşk tekkesinde beni dervīřini bir abdāl yapan pirimdir fakat, o benim bektāřım, gençtir bir yiġittir.
• bektāřum: bekdāřum GHB. 'ıřķ: hüsn P. gerçi pīrüm oldu: gerçi kim pīr oldu P.
  - 3 Dostum, benim suyum ve ekmeġim gözyaşı ve keder olmuştur, gam yediġim hālde nasıl kan aġlamayayım?
• dōstum: dōstlar N15.
  - 4 Yoldaşlar! İlk adımda başını feda etmeyen kişi aşk yolunda benim dengim/kadeh arkadaşım olamaz.
  - 5 Hayretī! Aşk adında divane bir yoldaşım verken gam yolunda kimden korkum olacak?
  383. HD s. 322, N 39^b, N9 84^a, N15 106^a, GHB 78^a, P 79^a.
  - 1 Ramazan'ım, daha ne kadar ayrılık orucu tutacaġız? Bizi kavuşma bayramını eriştir de (uġruna) kurban olalım.

2. çün kaşuñ ğurre-i 'îd oldı yüzüñ rûz-ı sa'îd
biz n'îçün şavm-ı firâķuñda perişân olalum
3. 'ârż-ı hüsñ èt görüp èy mâh hilâl ebrûñı
yine 'îd oldı dèyü hurrem u ħandân olalum
4. deniz ol kulağuña koyma sözün zühhâduñ
gel berü tälîb-i dürdâne-i 'îrfân olalum
5. ramazân erdi dèyü oldı mey-i nâba yaşağ
ĥayretî biz daĥı şimden ğerü ĥayrân olalum

384.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gelünüz kan yalaşup yine birâder olalum
ĥâlîş ü pâk édüben ħalbümüzi zer olalum
2. èy birâder ħomayup dilde bürüdet eşerin
âteş-i mihr ü maĥabbetle pür-âzer olalum
3. ħoyalum kimse ile ceng ü cidâl eylemegi
pîre-zen dehr ile tek çıķışalum er olalum
4. gözün üstinde kaşuñ var demesünler dèr isen
gel berü tekye-i 'uzletde ħalender olalum
5. gönül alçaklığını ètmemek alçaklığ imiş
ululanmağı ħoyup ĥâke ber-â-ber olalum
6. perverişler bulalum mihr ü maĥabbet yine
aşlumuz seng-i siyâh ise de gevher olalum
7. itinün iti olup kehf-i vefâ erlerinün
ĥayretî âdem olup âdeme hem-ser olalum

2 Mademki kaşın bayram hilali, yüzün kutlu aydınlığıdır; biz niçin ayrılık orucu tutmakla perişan olalım.

3 Ey ay! Hilal kaşının güzelliğini göster de yine bayram geldi diye sevinip gülelim.

4 Zahitlerin sözlerine kulak asma, sen deniz ol! Beri gel, biz irfan incisini arayanlar olalım.

• kulağuña koyma: koyma kulağuña P.

5 Ramazan geldi diye saf şaraba yasak geldi. Hayretî, biz de bundan sonra afyon şaşkını olalım.

• irdi: oldı N9, GHB, P.

384. HD s. 323, N 41^a, N9 84^a, N15 106^a, GHB 78^a, P 79^b.

1 Gelin, kanlarımızı yalayıp kardeş olalım; kalbimizi karşılık halis ve saf ederek altın olalım.

♦ idüben: ħılup HD.

2 Ey kardeş, gönülde soğukluk eseri bırakmayıp kalbimizi muhabbet ve sevgi ateşiyle dolduralım.

3 İnsanlarla çekişmeyi bırakıp, yalnızca ihtiyar kocakarı olan dünya ile mücadele edip er olalım.

4 Ey kardeş! Gözün üstünde kaşın var demesinler, derseni beri gel, inziva dergâhına çekilip kalender olalım.

5 Alçak gönüllü olmamak alçaklıkmiş, büyülenmeyi bırakıp toprak gibi olalım.

6 Aşlınız kara taş olsa da yine aşk ve sevgiyle beslenip cevher olalım.

• bulalum: buluban N4, N9. gevher: cevher N9.

7 Hayretî! Vefa mağarasının erlerinin itinin iti olarak, adam olup insana denk olalım.

385.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. za'f ile bu ğurbetde 'aceb nēc'ola hālüm
kalmadı 'adem mülkine varmağa mecālüm
2. ey h^vāce saña sāğar-ı zerrīn baña besdür
destümde olan bu şınıcağ köhne sifālüm
3. ey dil baña 'ālemde ne ğam dünye ğamından
çün bāde-i 'ışk oldu benüm def'-i melālüm
4. yegdür baña bu atlas-ı zer-beft-i felekden
egnümde olan penbesi çok eskice şālüm
5. ey **hayretī** yüzüm kara başum gözi a'mā
ġafletle bozardı gözüm ağardı şağalum

386.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + -- - / - + -- - / - + -- - / - + -

1. hār-ı ğamdan gitdi kurtulmadı dāmānum benüm
dest-i miḥnetden degül hālī girībānum benüm
2. kılma cānum gerdenin bend-i maḥabbetden ḫalāş
yā ilāhī eyleme dünyāyı zindānum benüm
3. tīg çekme ğayra tek ḫan etmek ise ger ğaraż
gel beni öldür ḫalāl olsun saña ḫanum benüm
4. sen melāḫat kişverinde n'ola şāh-ı ḫüsn isen
bende-i sulṭān-ı 'ışkam ben de sulṭānum benüm
5. **hayretī** yumdum nuḫūş-ı deyr-i şüretten gözüm
'ālem-i ma'nī olursa ṭaṇ mı seyrānum benüm

---

385. HD s. 323, N 37^a, N9 84^b, N15 106^b, GHB 78^a, P 79^b.

- 1 Yokluk ülkesine varmaya mecalim kalmadı, bu gurbette bu acizlikle hâlim ne olacak?
- 2 Ey tüccar! Altın kadeh senin olsun, elimdeki bu köhne kırık çanak bana yeter.
- 3 Ey gönül! Aşk şarabı benim hüznümü dağıttı, artık dünyanın derdinden dolayı gam çekmem.
- 4 Bu sırtımdaki pamuğu çok eskice hırkam, benim için altın işlemeli atlas kumaşından daha iyidir.
- 5 Ey Hayretî, yüzüm kara, gözüm kör, sakalım ağardı, gözüm bozardı, gafletle yaşlandım.

386. HD s. 324, N 40^a, N9 84^b, N15 106^b, GHB 78^b, P 79^b.

- 1 Eteğim gam dikeninden kurtulmadı gitti, eziyet eli bir an olsun benim yakamı bırakmadı.
- 2 Ey Allah'ım! Boynumu muhabbet bağından azat ederek dünyayı bana zindan etme.
- 3 Maksadın kan dökmekse gel beni öldür, benim kanım sana helal olsun; yeter ki kılıcını başkaları için çekme.
• ger: çün N9, N15. tek: ger N15.
- 4 Ey sultanım, sen şirinlik ülkesinde güzellik şahıysan ne var! Ben de aşkın sultanının kölesiyim.
- 5 Hayretî! Görünen âlemin nakışlarına gözümü kapattım, mana âlemi benim manzaram olsa buna şaşılır mı?

387.

Mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

Hezec -- + / + --- / -- + / + ---

1. èy burc-i melāḥatde māhum ḥüseyin şāhum
v'èy mışr-ı leṭāfetde şāhum ḥüseyin şāhum
2. eflāke duḥān-ı āh taḥrīr edüben her gāh
ṭoldurdı ser-ā-ser āh şāhum ḥüseyin şāhum
3. gözüm yaşı rūd oldı cānum ṭolu od oldı
èrdi göge dūd oldı āhum ḥüseyin şāhum
4. göz yaşını ṭaşurdum başdan yine aşurdum
düşdüm gama şaşurdum rāhum ḥüseyin şāhum
5. ben ḥayretī-i ḥayrān kapuḡda umup dermān
yüz sürme durur her ān cāhum ḥüseyin şāhum

388.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. èy bağ-ı dilde serv-i revānum memicigüm
olsun revān yoluḡa revānum memicigüm
2. 'ışkuḡ şarābın içeli olmuş durur benüm
mey-ḥāneler bucaḡı mekānum memicigüm
3. yakma beni firāk odına tā ki èrmeye
eyvān-ı şāh-ı ḥüsne duḥānum memicigüm

---

387. HD s. 325, N 40^a, N9 84^b, N15 107^a, GHB 78^b, P 80^a.

- 1 Ey güzellik burcundaki ay (yüzlü), ey letafet ülkesinin padişahı olan Hüseyin şahım!
• mâhum: şāhum P.
- 2 Padişahım Hüseyin Şah! Ahımın dumanı daima feleklere yazı yazıp baştan başa ah ile doldurdu.
• her gāh: geh gāh N9.
- 3 Ey Şahım Hüseyin! Gözyaşım ırmak oldu, canım ateşlerle doldu; ahımın dumanı göklere erişti.
• göke dūd oldı āhum: göklere dūd-ı āhum N4. cānum ṭolu od oldı: irdi göke dūd oldı N9, GHB, P. irdi göke dūd oldı: cānum ṭolu od oldı N9, GHB, P.
- 4 Ey Hüseyin Şahım! Ağlamakla gözyaşım taşıp başımdan aştı, gama düşüp yolumu şaşırdım.
• ṭaşırdum: daşırdum N4, N15, GHB.
- 5 Ey Hüseyin Şahım! Ben şaşkın Hayretî'nin itibarı, daima senin kapıda bekleyerek eşığıne yüz sürmededir.
♦ olup derbân: umup dermān HD. cāhum: şāhum N9.

388. HD s. 325, N 40^a, N9 85^a, N15 107^a, GHB 79^a, P 80^a.

- 1 Ey gönül bahçesindeki yürüyen servim Memi'ciğim! Sana canım feda!
• revānum: cānum N4, N9.
- 2 Memi'ciğim! Senin aşkının şarabından içtiğimden beri mekânım meyhane köşeleri olmuştur.
• bucaḡı: yolında N9, GHB, P. (N4'te ikinci üçüncü beyittir.)
- 3 Memi'ciğim! Beni ayrılık ateşinde yakma ki, ahımın dumanı güzellik şahının sarayına kadar ulaşmasın.
• yakma beni: ḡakmayayın GHB.

4. eşküm yetîmi çıkşa gözümnden ‘aceb midür
fâş etdi cümle rāz-ı nihānum memicigüm
5. sensin sebep hayātına dërse ‘aceb midür
bî-çāre **hayretî** saña cānum memicigüm

389.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. söz mi bu ya dem-i ‘isā mı memi bālīciğüm
göz mi bu nergis-i şehla mı memi bālīciğüm
2. zülf-i hoş-bū mı ‘aceb başuma sevdā mı ki bu
bu belā mı baña bālā mı memi bālīciğüm
3. ğamzelerden taşınup tîğini mestāne gözün
kasdı dil mülkini yağma mı memi bālīciğüm
4. böyle ser-keşlik eder serv-i ser-efrāz ‘aceb
kâmetün gibi dil-ārā mı memi bālīciğüm
5. beni giryān edüben düşmeni handān etdün
ğarażun yohsa temāşā mı memi bālīciğüm
6. va‘de-i vaşlı bu gün yarına şaldun kuluña
yine bu şîve-i ferdā mı memi bālīciğüm
7. **hayretî**yi yine bir cür‘a ile mest etdi
leb mi bu ya mey- hamrā mı memi bālīciğüm

-
- 4 Memi’ciğim! Bütün gizli sırlarımı ifşa eden gözyaşım, bir yetim gibi gözümnden çıkşa/düşse buna şaşılır mı?
  - 5 Yaşama sevinci olduğun zavallı Hayretî sana canım dese buna şaşılır mı?
• cānum GHB-.
  389. HD s. 326, N4-, N9 85^a, N15 107^a, GHB 78^b, P 80^a.
  - 1 Memi Bālī’ciğim! Bu söz mü yoksa İsa’nın (a.s.) diriltten nefesi mi; bu göz mü yoksa şehla bakışlı bir nergis mi?
  - 2 Memi Bālī’ciğim! Bu hoş kokulu zülûf mü yoksa başımın sevdası mı; bu bir bela mı yoksa güzellik mi?
  - 3 Memi Bālī’ciğim! Baygın bakışlı gözünün yan bakışıyla kılıcını takınmasından kastı gönül ülkesini yağmalamak mı?
• taşınup: dakınup N15, GHB.
  - 4 Memi Bālī’ciğim! Böyle dikbaşlılık eden eden isyankar servi senin boyun gibi, gönülleri süsleyebilir mi?
• serv-i: zülf-i N15.
  - 5 Beni ağlatıp düşmanı güldürdün! Memi Bālī’ciğim, yoksa niyetin temsil izlemek mi?
  - 6 Memi Bālī’ciğim! Bugünün kavuşma vadini yarına erteledin, yoksa bu da yine yarının nazı mı?
  - 7 Memi Bālī’ciğim! Hayretî’yi yine bir yudumda sarhoş etti. Bu dudak mı yoksa kırmızı şarap mı?
• etdi: etdün GHB, P.

390.

Fe' ilātün mefā'ilün fe' ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. erişür 'arşa āhum ibrahīm
saṇa érmez mi māhum ibrahīm
2. yazılır levḥ-i 'arşa āhum ile
āh şāhum u māhum ibrahīm
3. dāmen-i çarḥa her gün od birağur
nāle-i şubḥgāhum ibrahīm
4. ben bu sūz-ı dil ile ḥāk olıcaḳ
od olur her giyāhum ibrahīm
5. **ḥayretinün** dil-i ḥarābını yap
ka'bedür secdegāhum ibrahīm

391.

Mef' ulü fā' ilātün mef' ulü fā' ilātün
Muzāri' - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. bī-cān cisme döndüm cānāncuğum yétürdüm
bir ḥasta derdmendem dermāncuğum yétürdüm
2. kullar başına begler gelmeye bu muşibet
ben bende-i kemīne sulṭāncuğum yétürdüm
3. ya'kūb-veş gözümden kan akmasun mı her dem
ken'ān-ı miḥnet içre oğlancuğum yétürdüm
4. dīvāne gönlümi āh eglerdi bārī geh gāh
şol kara yazılıca dīvāncuğum yétürdüm

---

390. HD s. 327, N4 39^a, N9 85^a, N15 107^b, GHB 79^a, P 80^b.

1 Ey benim ay yüzlüm İbrahim! Ahım arşa erişir, sana erişmez mi?

• 'arşa: GHB-.

2 Arş levhasına ahım ile "ah şahım ve ay (yüzlüm) İbrahim" diye yazılır.

3 İbrahim! Benim sabah vakti inlemelerim feleğin eteğine her gün ateşler bırakır.

• çarḥa: 'arşa N15. her gün: her dem N15; bir gün GHB.

4 İbrahim! Ben bu yürek yangınıyla toprak olunca, her biten otum ateş olur.

• olur: bite N4, N9, N15, P. GHB-.

5 Ey benim secdegahum İbrahim! Hayreti'nin harap hâldeki gönül Kâbe'sini tamir et.

• secdegāhum: kıblegāhum N15. ka'bedür...ibrahim: od bite her giyāhum ibrahim GHB.

391. HD s. 327, N4 39^b, N9 85^b, N15 107^b, GHB 79^a, P 80^b.

1 Sevgilimi yitirdim cansız cisme döndüm; dermanımı yitirmiş bir dertli hastayım.

2 Beyler! Ben âciz kul çok sevgili sultanımı yitirdim; bu musibet hiçbir kulun başına gelmesin.

3 Sıkıntı Kenan'ı içinde oğulcuğumu yitirmişim; gözümden Yakup gibi gözlerimden daima kan akmasın mı?

4 Ah! Hiç olmazsa ara sıra divane gönlümü oyalayan o kara yazılı kıymetli divanımı yitirdim.

• şol: bir N15, P.

5. ey **hayretî** çıkardum şabr u kararî elden
gûyâ ki bir ğarîbem yârâncuğum yetürdüm

392.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. sâkıyâ tıldur elüñe al ayağı içelüm
şâh-ı 'ışk içmemeye etti yaşağı içelüm
2. jeng-i ğamdan dil ü cân âyînesinin açalum
demidür gel berü şol kan olacağı içelüm
3. cem' olup bir nêçe sâğar delüsi âvâre
güşe güşe gezelüm gülşen ü bâğı içelüm
4. uyuban vâ'ize mey içmege and içmeyelüm
biz kocadıkça ne var şevk bayağı içelüm
5. çağlayup hâl diliyle bize söyler şular
dostum gel berü fevt etmek bu çağı içelüm
6. çokdur aşkar gözini içemezsin dersen eğer
şehsüvârum sana biz at kulağı içelüm
7. bir kadehle nêçe bir oynayalum **hayretîyâ**
tıldura 'ışkuna şol ala çanağı içelüm

393.

Fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. içelüm içelüm müdâm içelüm
hiç ayılmayalum müdâm içelüm

---

5 Ey Hayretî! Kıymetli dostlarımı yitirdim, sanki kimsesizim; sabredemiyor, sakın olamıyorum.

• gûyâ ki: gurbetde P.

392. HD s. 328, N4-, N9 85^b, N15 107^b, GHB 79^b, P 80^b.

1 A sakî! Kadehi doldur ve eline al, içelim! Aşkın padişahı içmemeyi yaksak etti, içelim!

• elüñe al: al ile N15, GHB, elem ile P. yaşağı: yasağı N9, GHB.

2 Vaktidir, beri gel! Şu kan olası şarabı içelim de gönül ve can aynasını gam pasından kurtaralım.

♦ gel: şun HD, N9, GHB, P.

3 Bunca kadeh delisi avare toplanıp gül bahçesini ve bağı köşe bucak gezerek içelim.

♦ gezüben: gezelüm HD.

4 Vaize uyarak şarap içmemeye and içmeyelim; kocadıksa ne olmuş, şevk aynı şevk! İçelim!

• şevk: 'ışk N9, N15.

5 Sular çağlayarak hâl diliyle bize, "Dostum beri gel! Bu zamanı elden kaçırma, İçelim! der.

6 Beyatlım! *Aşkar gözü* bana çok gelir içmem, dersen biz seninle *at kulağı*ndan içelim.

♦ içemezsin: içemezsin HD, N15. şehsuvârum: pâdişâhum N15. sana biz: biz sana GHB.

7 Ey Hayreretî! Bir kadehle nasıl eğleniriz? Şu ala kadehi aşkının şerefine doldur da içelim.

• bir kadehle: kadehiyle N9, N15. tıldur a: tıldura N9.

393. HD s. 328, N4 40^a, N9 85^b, N15 108^a, GHB 79^b, P 81^a.

1 İçelim, içelim daima içelim! Hiç ayılmayalım daima içelim!

2. nêçe bir yèyelüm zamāne ğamın
durmayaalum ‘ale’d-devām içelüm
3. var müselleş saña halāl olsun
şūfī ķo biz mey-i ħarām içelüm
4. bize çiğ pişmiş anımanuz ‘araki
puḥteyüz biz şarāb-ı ḥām içelüm
5. sözi ey **ḥayretī** uzatmayaalum
içelüm ḥāşıl-ı kelām içelüm

394.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. gülşende ḳaddün andı meger bād-ı şubḥ-dem
serv ü çenāra lerze düşüp tutdı yine dem
2. āhum eşitdi zār oluban dēdi ‘andelīb
ḳismet saña ğam oldı ezelden baña neġam
3. çek dār-ı zülfüne deli gönlüm levendini
sen pādişāhı sevmek ile oldı müttehem
4. rindāna ḥörmet eylemese pīr-i mey-fürüş
yārān içinde olmaz idi böyle muḥterem
5. ğam oldı çünkü gönlünün eglencesi senün
‘ālemde **ḥayretī** daḥı bilsem saña ne ğam

-
- 2 Zamanın bunca gamını çekmek niye? Durmayalım, durmaksızın içelim!
• durmayaalum: ṭurmayaalum N9. yiyelüm: çekelüm GHB.
  - 3 Ey sofı! Haydi üç kez damıtılmış müselleş şarabı sana helal olsun, bırak biz haram olan şarabı içelim.
  - 4 Bize rakının pişmişini de pişmemişini de anmayınız, biz yanık/olgun kimseler olarak ham şarabı içelim.
• bize: baña N9, N15, GHB.
  - 5 Ey Hayretî! Sözü uzatmayalım, hasılıkelam içelim!
  394. HD s. 329, N4 39^b, N9 86^a, N15 108^a, GHB 79^b, P 81^a.
  - 1 Her hâlde seher yeli güllükte boyundan bahsetmiş olacak ki servi ve çınara yine bir titreme gelip nefesleri kesildi.
• tutdı: dutdı N4, N15, GHB, P.
  - 2 Bülbül benim ahımı işitince ağlayarak “ Ezelde senin kismetine gam, benim kismetime şakımak düşmüş.” dedi.
  - 3 Ey padişah, seni sevmekle suçlanan deli gönül levendimi zülfünün darağacına as.
  - 4 İhtiyar meyhaneci rintlere hürmet göstermeseydi dostlar arasında böyle hatırlı olamazdı.
• olmaz idi: olmazıduḳ GHB, P. pīr-i: bize P.
  - 5 Hayretî! Bilirim, âlemde daha da gam yemezsin çünkü gam senin gönlünün eglencesi olmuştur.

395.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dostlar ben yine bir yakıcı dilber sevdüm
bir güzel gözli kıya bakıcı dilber sevdüm
2. kâfirem cennet-i a'lâya vèrürsem eşigin
yine bir kâmeti tûbâ lebi kevser sevdüm
3. bilmezem hüsnini ne sûret ile şerh edeyin
dostlar hâşılı bir rûh-ı muşavver sevdüm
4. yakdı yıkdı dil ü cân mülkini vîrân etdi
memleketler yakıcı bir gözi kâfer sevdüm
5. dil ü cân mülkini feth etdi kılıcıyla müdâm
yine ey **hayretî** bir şâh-ı dil-âver sevdüm

396.

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kaçma benden cânuma cân ol benüm kardeşuğum
gel meded derdüme dermân ol benüm kardeşuğum
2. ne umarsın şöhbət-i nâ-cinsden hey gel berü
hem-dem-i erbâb-ı 'îrfân ol benüm kardeşuğum
3. ben belâ küncinde giryân olayın ya'kûb-vâr
sen şafâ mışrında sulţân ol benüm kardeşuğum

---

395. HD s. 330, N4 40^b, N9 86^b, N15 108^b, GHB 79^a, P 81^a.

- 1 Dostlar! Ben yine (can) yakıcı, güzel gözlü, sert bakışlı bir sevgiliyi sevdim.
- 2 Yine boyu Tuba, dudağı Kevser gibi olan bir sevgiliyi sevdim ki eşliğini yüce cennete değişirsem kâfir olayım.
- 3 Dostlar! Güzelliğini ne şekilde anlatacağımı bilmiyorum fakat işin özü cisimlenmiş bir ruha âşık oldum.
• hâşılı: ben yine N15.
- 4 Can ve gönül ülkesini yakıp yıktı, harabeye çevirdi. Ben ülkeleri ateşe veren bir kâfir gözlüyü sevdim.
- 5 Ey Hayretî! Yine kılıcıyla gönül ve can ülkesini bütünüyle fetheden gönül alıcı bir padişah sevdim.
♦ tamâm: müdâm HD. şâh-ı dil-âver: rûh-ı muşavver GHB.

396. HD s. 330, N4-, N9 86^a, N15 108^b, GHB 79^a, P 81^b.

- Bu gazel hakkında N2 117^b'de derkenarda yer alan not şöyledir: "Galibâ Yûsuf-ı Sîne-çâk Dede'ye Mısırdâ iken göndermiştir."
- 1 Kaçma benden, canıma can ol benim kardeşim. Gel medet et! Derdime derman ol benim kardeşim.
• meded: yetiş N15.
  - 2 Cinsi bozuklarla sohbetten ne umarsın, beri gel benim kardeşim irfan erbabının arkadaşı ol.
• hey gel berü: gel sen berü N15; gel berü GHB.
  - 3 Ey benim kardeşim! Sen sefa ülkesine sultan ol da ben bela bucağında Hz. Yakup gibi ağlayayım (dert değil)

4. ğam degül ben sāye-veş hāk ile yeksān olayın
sen şalın serv-i hīrāmān ol benüm kardaşcuğum
5. hār-ı ğamda ben қо nālān olayın bülbul gibi
sen açıl gül gibi handān ol benüm kardaşcuğum
6. sen şafā bezminde handān ol beni pervāne-vār
oda yak şem‘-i şebistān ol benüm kardaşcuğum
7. istimā‘ edüp sözün lutf eyle her bed-gevherün
kulağına koyma ‘ummān ol benüm kardaşcuğum
8. **hayretī** gibi dilerseñ olasın ğamdan emīn
gāh mest ü gāh hayrān ol benüm kardaşcuğum

397.

Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefāilün
Recez - + + - / + - + - / - + + - / + - + -

1. cānumı la‘lün ābına kandur afocuğum benüm
ben ölicecek şusuz saña kandur afocuğum benüm
2. şerbet-i la‘lün özlese hasta gönül ‘aceb degül
her ne kadar ise umar cāndur afocuğum benüm
3. çatup kemān kaşuñ inen atma bu ğamze okların
geçer güzelliğün demi āndur afocuğum benüm
4. cān u gūnjūlden olmasa ayru ‘aceb midür ğamuñ
ol ezeli bu mīlkete handur afocuğum benüm
5. bezm-i şafāda hurrem ol şem‘ gibi hemīşe sen
hayretīyi ğam odına yandur afocuğum benüm

-
- 4 Benim kardeşim, yeter ki sen salınarak yürüyen bir servi olup salın, ben gölge gibi yerle bir olsam da gam değil
  - 5 Bırak ben gam dikeninde bir bülbul gibi ağlayayım; sen açıl, gül gibi gül benim kardeşim.
  - 6 Ey benim kardeşim! Sen mutluluk meclisinde gül de, beni pervane gibi ateşe yandıran bir gece kandili ol.
  - 7 Ey benim kardeşim! Lütfen, deniz gibi ol, her mayası bozuğun sözünü işitip kulak verme.
• (N9, GHB ve P’de sekizinci beyittir.)
  - 8 Ey benim kardeşim! Dilersen gah sarhoş, gah şaşkın olarak Hayretî gibi gamdan emin olabilirsin.
♦ olasın: k’olasın HD.
  397. HD s. 331, N4 39^b, N9 86^b, N15 108^b, GHB 79^b, P 81^b.
  - 1 A benim Afocuğum, susuzluktan öleceğim, canımı dudaklarının suyuna ve sana kandır.
  - 2 A benim Afocuğum! Hasta gönlüm dudağının şerbetini özlese buna şaşılır mı? O her ne kadar ilaç olsa da aslında candır.
  - 3 A benim Afocuğum! Yay kaşlarını çatıp, yan bakış oklarını atma öyle, zira senin güzelliğin vakti geçer bir andan ibarettir (kıymetini bil)!
♦ çatup: çatma HD, GHB. atma bu ğamze okların: ğamzen oğın atma kim N4; atma ğamzen oğların bize N9; atma inen ğamze oğın GHB, P. geçer: çünkü HD.
  - 4 A benim Afocuğum! Gamın, can ve gönülden ayrı bulunmasa buna şaşılır mı? O çok bu ülkenin ezeli padişahıdır.
  - 5 A benim Afocuğum! Sefa meclisinde daima mum gibi mutlu mesut ol da Hayretî’yi gam ateşine yandır.
• şafâ: belâ N15.

398.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. gönülden yâr olandan kaçma gel yâr ol benüm körpem
vefâlu 'aşîka yâr u vefâdâr ol benüm körpem
2. dil-âzâr olma dildâr ol vefâ ehline serdâr ol
kem-âzâr ol kem-âzâr ol kem-âzâr ol benüm körpem
3. ne şorarsın melâlümünden gamuñda infi'âlümünden
güzel sev sen de hâlümünden haberdâr ol benüm körpem
4. yürürsün şimdi âzâde getürmezsin beni yâda
hele bir boyı şimşâda hevâdâr ol benüm körpem
5. duyasin **hayretî** bende ne yüzden düşdi bu bende
kemend-i 'ışka bir sen de giriftâr ol benüm körpem

399.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şanma bu başumdaki tâze dögündür dostum
mâtem-i fûrkatde ol bir kara gündür dostum
2. va'izün nâr-ı firâk imiş cehennem dedügi
var ise rûz-ı kıyâmet uş bugündür dostum
3. senden ayru gûşe-i miñnetde göñlüm hastasın
ger şorarsañ luţf edüp gâyet zebündür dostum

---

398. HD s. 332, N4-, N9 86^b, N15 109^a, GHB 79^b, P 82^a.

- 1 A benim tazem! Gönülden yâr olandan kaçma gel, vefalı âşîğa vefalı bir yâr ol.
- 2 A benim tazem! Vefa ehline karşı gönül kırıcı olma, gönül alıcı bir lider ol. İncitmeyi, kırmayı, azarlamayı azalt!
- 3 A benim kardeşçigim! Gamınla düştüğüm hallerle melalimi neden soruyorsun? Güzel seversen, sen de hâlinden haberdar ol.
• melâlümünden: bu hâlümünden N15. sev: sen N15.
- 4 A benim tazem! Şimdi tek başına yürür, beni hatrına getirmezsın. Hele bir şimşir boylunun aşkına tutul da (görelim)!
- 5 A benim tazem! Aşkın kementine bir yakalanırsın sen de köle Hayretî'nin bu tuzağa nasıl düştüğünü anlarsın.
• duyasin: tuyasın N9.

399. HD s. 332, N4 37^a, N9 87^a, N15 109^a, GHB 79^b, P 82^a.

- 1 Dostum! Bu başımdakini yeni bir yanık sanma, o ayrılığın matemindeki bir kara gündür.
- 2 Dostum! Vaizin cehennem dediği ayrılık ateşiymiş, kıyamet günü de olsa olsa işte bu gündür.
• nâr-ı firâk imiş cehennem dediği: nâr-ı cehennem dediği fûrkatmış N15.
- 3 Dostum! Eğer lütfedip mihnet bucağında senden ayrı bulunan hasta gönlümü sorarsın son derece perişan hâldedir.
• hastasın: hastadur N4.

4. gerçi her dil-ḥasteden eksük degül derd ü belā
bu benüm şūrīde gön̄lümde füzündür dostum
5. **ḥayretīn**ün noktadur başındaki dāğ-ı cünün
ḳāmeti gūyā cünün altında nündür dostum

400.

Fe'īlātūn fe'īlātūn fe'īlātūn fe'īlūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. nēçe bir gūşe-i miḥnetde ḳarār eyleyelüm
gül gibi açılalum seyr-i kenār eyleyelüm
2. uralum taşlara gel şīşe-i nāmūsumuzı
ehl-i 'ār olmadan 'āşıklaruz 'ār eyleyelüm
3. başuban meykedeyi gel çekelüm duḥter-i rez
bir delūḳanlı güzel gibi kenār eyleyelüm
4. bize bu yerde yerün yok dēyü incinme begüm
bu yer olmazsa buyur terk-i diyār eyleyelüm
5. şol ḳadar yaş döküben āḥ ēdelüm **ḥayretiyā**
buludı aḡladalum şuları zār eyleyelüm

401.

Mefā'īlūn mefā'īlūn fe'ūlūn
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. çü düşdüm 'ışḳuḅa dīvāne oldum
cünūna hem-dem ü hem-ḥāne oldum
2. çü ētdüm 'ışḳuḅ ile āşinālīḳ
unutdum kendümi biḡāne oldum

-
- 4 Dostum! Gerçi dert ve bela hiçbir gön̄lü hastadan eksik olmaz fakat bu benim tutkun gön̄lümde haddinden fazladır.
  - 5 Delilik yarası sanki Hayretī'nin başında bir noktadır, boyu da onun altında (kıvrılmış) nūn gibidir.
• nokta: nükte N4. noktadur başındaki: başındaki noktadur GHB.
  400. HD s. 333, N4 37^b, N9 87^a, N15 109^b, GHB 80^a, P 82^b.
  - 1 Daha ne zamana kadar miḥnet köşesinde oturacaḡız, gül gibi açılıp kucaklaşmaya bakalım.
  - 2 Gel namus şişemizi taşlara vuralım; biz âşıklarız, ar sahibi olmaktan ar edelim.
• olmadan: olmadın N9. taşlara: daşlara N15.
  - 3 Gel meyhaneyi basarak üzümün kızını çekip, güzel bir delikanlı gibi kucaklayalım.
• meykedeyi: meykedede N4, N15. kinār: şikār N9.
  - 4 Beyim! Bu yerde yerin yok diye üzülme, burası olmazsa, gel başka diyara gidelim.
• incinme: incitme N4. GHB-.
  - 5 A Hayretī! O kadar ah edip yaş dökelim ki bulutu aḡlatalım, suları inletelim.
  401. HD s. 333, N4-, N9 87^a, N15 109^b, GHB 80^a, P 83^a.
  - 1 Aşḳına düştüḡüm için divaneye döndüm, delilerin dostu ve arkadaşı oldum.
• hem-ḥāne: efsāne N9. cünūna hem-dem ü hem-ḥāne: cünūn-ı hem-dem-i mey-ḥāne N15.
  - 2 Aşḳınla dost olduğumdan kendimi unutup umursamaz biri oldum.
• âşinālīḳ: âşināyī N9, N15.

3. yine düşdüm senün dām-ı gamunda
ki ya'nī murğ-ı 'ışka dāne oldum
4. bi-ḥamdi'llāh geçüp hüřyārılıktan
bekā cāmın çeküp mestāne oldum
5. ḥalīlüm gülşen oldu nār-ı 'ışku
ruḥuñ şem'ine çün pervāne oldum
6. ṭalup yūnus gibi deryā-yı 'ışka
bugün hem baḥr ü hem dürdāne oldum
7. degülem çünkü ferzīn gibi kec-rev
bisāt-ı 'ışkda ferzāne oldum
8. şehā ma'nīde genc-i bī-kerānam
egerçi şüretā vīrāne oldum
9. beni leylā-yı zülfün kıldı mecnūn
dile destān olup efsāne oldum
10. ḥarābāt içre dervīş ḥayretiyem
şarāb-ı 'ışkuña peymāne oldum

402.

Mef'ulü mefā'ilü mefā'ilü fe'ulün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. el-minnetü li'llāh ki yine yārumı gördüm
āvāre dil eglencesi dildārumı gördüm
2. bu ḥasta gönül derdine tīmāra erişdüm
sağlıklar ile şol gözi bīmārumı gördüm

-
- 3 Yine senin gam tuzağına yakalanıp aşk kuşuna yem oldum.
  - 4 Hamdolsun, aklı başında olmayı bırakıp bekā kadehini içip sarhoş oldum.
• çeküp: içüp N15. hüřyārılıktan: şeyyādılıktan P.
  - 5 Halilim! Yanağının mumuna pervane olduğum için senin aşkının ateşi bana gül bahçesi oldu.
• şem'ine: şevkında N9.
  - 6 Yunus gibi aşk deryasına dalarak, bugün hem deniz hem inci tanesi oldum.
• ṭalup... 'ışka: çü yūnus 'ışk deryāsına ṭaldum N9, N15;; çü yūnus 'ışk deryāsına daldum GHB, P.
  - 7 Vezir gibi eğri gidişli olmadığım için aşk düzlüğünde vezir oldum.
• kec-rev: kişrev GHB.
  - 8 Ey Padişah! Her ne kadar görünüşte viraneye dönmüşsem de manen sınırsız bir hazineyim.
  - 9 Beni zülfünün Leylası Mecnun etti, dillere destan bir efsane oldum.
• N9-, GHB-, P-.
  - 10 Ben meyhanede senin aşk şarabının kadehi olan derviş Hayretî'yim.
  402. HD s. 334, N4 40^b, N9 87^a, N15 109^b, GHB 80^a, P 82^b.
  - 1 Allah'a şükür, yine yārimi; avare gönlümün eglencesi sevgilimi gördüm.
• yine: P-
  - 2 Ben hasta, o baygın bakışlı sevgilimi sağlıcakla gördüm de gönül derdime deva buldum.
• tīmāra irişdüm: dermāne yetişdüm N9; dermāna irişdüm GHB.

3. uyğuda idi çeşm-i ümîdüm şeb-i ğamda
vaşl ile bugün devlet-i bîdârımı gördüm
4. vîrâne gönül tekyesini kıldum ‘imâret
gencîneye êrdüm yine mi‘mârumı gördüm
5. bir câme-i sebz ile yine **hayretiyâ** ben
şol tûṭî-i gûyâ-yı şeker-bârumı gördüm

403.

Mef'ulü fâ'ilâtün mef'ulü fâ'ilâtün
Muzâri' -- + / - + -- / -- + / - + --

1. senden durur çü şāhā ümmîd-i feth-i bâbum
ğayrı kâpuya varup gelmek benüm ne bâbum
2. her kişi bir uluya mensûbdur benüm uş
eşiğün itlerine olmuşdur intisâbum
3. şāfî-dil olduğumçün şu gibi gör zamâne
alçaklara düşürdi arturdi ıztırâbum
4. hâl-i zevâli mihrün olurdu cümle rûşen
sen 'arz-ı hüsn edehydün ey alnı mâh-tâbum
5. gûyâ ocağa düşmüş bir mûyudur vücûdum
ey **hayretî** 'aceb mi bu denlü pîç ü tâbum

-
- 3 Gam gecesinde ümidimin gözü uykudayken bugün o uyanıklığının devleti sevgilime kavuştuğumu gördüm.
• çeşm-i ümîdüm: baht-ı siyâhî N15. vaşl ile bugün devlet-i bîdârımı: vaşlına irüp dîde-i bîdârımı GHB, P.
  - 4 Mimar sevgilimi görmekle hazineye kavuştum ve virane gönül tekkesini onardım.
♦ gencîneye irdüm: gencîne arardum HD.
  - 5 A Hayretî! Ben yine yeşil elbise giymiş olan tatlı dilli papağanımı/sevgilimi gördüm.
  403. HD s. 335, N4-, N9 87b, N15 109b, GHB 80b, P 83a.
  - 1 Ey padişah! Mademki kapının açılması hakkında senden ümitliyim o hâlde başka kapılara gidip gelmek benim meselem değil.
  - 2 Ey padişah! Herkes bir yüce kişiye mensuptur; işte benim intisabım da eşiğinin itlerinedir.
• mensûbdur: mensûb durur GHB.
  - 3 Su gibi saf gönüllü olduğum için, felek beni alçakların ayaklarına düşürerek ızdırabımı arttırdı.
• arturdi: arturdi benüm GHB.
  - 4 Ey alnı ay gibi parlayan sevgili! Senin güneşin zeval vaktine erdikten sonra güzelliğini gösterecek olsan, o yine tamamen aydınlık olurdu.
• hâl-i zevâli: hâlî zevâlî N9, GHB; hâl ü zevâlî N15.
  - 5 Ey Hayretî! Vücudum sanki ateşe düşmüş bir saç telidir, kıvranırlarım bu denli çok olsa buna şaşılır mı?
• gûyâ ocağa: gûyâ ki oda N15. mûyudur: mûyedür GHB, P.

404.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum lâyıķ mıdır ney gibi ben nālān olam
el güle gül gibi ben bülbül gibi giryān olam
2. sen hamāyil kılasın zülfünjı eller boynına
ben saçun gibi perīşān-hāl ü ser-gerdān olam
3. şöhet-i hās edesin 'āmīler ile sen müdām
ben belā esrārın iftār eyleyem hayrān olam
4. edesin mihr ü vefā sen ellere ferhād-vār
kesmede ben derd ü miḥnet ṭağını destān olam
5. ka'be-i vaşlun şafāsını süre bī-dīn rakīb
hayretī tek tekye-i miḥnetde ben kurbān olam

405.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Hafīf + + - - / + - + - / + - + -

1. gülmeden ağlamadan el yuyalum
cümle her mācerādan el yuyalum
2. ṭalalum baḥr-i 'ıṣķa yūnus-vār
cūybār-ı hevādan el yuyalum
3. ey gönül in ü āndan 'uzlet edüp
meni terk ile mādan el yuyalum

---

404. HD s. 336, N4-, N9 88^a, N15 110^b, GHB 80^b, P 83^b.

- 1 Dostum! El âlem gül gibi gülerken benim bülbül gibi ağlayıp ney gibi inlemem reva mıdır?
• ney gibi ben: ben ney gibi N9. giryân: nālān GHB, P.
- 2 Sen zülfünü illerin boynuna muska yaparken benim saçın gibi perişan ve şaşkın olmam reva mıdır?
- 3 Ben bela esrarıyla iftar edip komaya girerken senin daima bayağı insanlarla özel sohbette olman reva mıdır?
• esrārın iftār eyleyüp: esrārını iftār idüp N15.
- 4 Ben Ferhat gibi dert ve eziyet dağını delmede efsaneleşirken senin illere sevgi ve vefa göstermen yakışık alır mı?
• ṭağını: dağını GHB, P. (GHB'de beşinci beyittir.) destān olam: üstād-vār GHB; üstād olam P.
- 5 Dinsiz rakip senin kavuşma Kâbe'nin *sefasını* sürerken, benim Hayretî gibi mihnet tekkesinde kurban olmam reva mıdır? %%%
• süre: göre GHB, P.

405. HD s. 336, N4-, N9 88^b, N15 110^a, GHB 80^b, P 83^b.

- 1 Gülmekten ve ağlamaktan kurtulup bütün gelip geçici olaylardan el çekelim.
- 2 İstek nehirlerinden el çekip *Yunus* gibi aşk denizine dalalım.
• N9-, N15-, GHB-, P.
- 3 Ey gönül, bundan ve ondan uzaklaşıp, *beni* terk edip *bizden* el çekelim.
• N9-, N15-, GHB-, P.

4. şîşe-i ‘ārı taşlara çalalum
āb-ı rūy-ı fenādan el yuyalum
5. derd ile göz yaşın édüp sâyil
gel cevāb-ı şifādan el yuyalum
6. rûz u şeb haţţ u haddini aṇalum
ğayrı ağ u karadan el yuyalum
7. içelüm cām-ı ğam ʔolularını
mey-i zevk u şafādan el yuyalum
8. vèrelüm cān metā‘-ı derd alalum
ğayrı bey‘ ü şirādan el yuyalum
9. zāhid-i huşgi ter düşürmek içün
ābdest-i riyādan el yuyalum
10. **hayretî** hûn-ı dille ğasl édelüm
çeşme-i māsivādan el yuyalum

406.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. süregör devrānuṇı devrān senüñdür dostum
uragör çevgānuṇı cevłān senüñdür dostum
2. āsitān-ı devletünđe bende-i fermān-berem
dile öldür dile sür fermān senüñdür dostum
3. bir kulum ben emre boyun vèrmedür yolum benüm
zûr-ı bâzû tîĝ-i hûn-efşān senüñdür dostum

-
- 4 Ar şişesini taşlara çalıp, fani dünyanın şerefinden el çekelim.
• N9-, N15-, GHB-, P.
  - 5 Gel, derd ile gözyaşımızı akıptıp iyileştirici devayı bırakalım.
• N9-, N15-, GHB-, P.
  - 6 Artık (dünyanın) akını karasını bırakıp gece gündüz (sevgilinin) ayva tüylerini ve yanağını analım.
• haţţ u haddini: hadd ü haţını N9, N15. aṇalum: ögelüm GHB, P.
  - 7 Zevk ve safa şarabını bırakıp içi gamla dolu kadehleri içelim.
  - 8 Alışverişi bırakıp, can verip derd sermayesini alalım.
• virelüm cān: cānı virüp N15.
  - 9 Kaba zahidi gücendirmek için riya abdestini el çekelim.
• N9-, N15-, GHB-, P.
  - 10 Hayretî! Masiva çeşmesini bırakıp yürek kanı ile yıkanalım.
• çeşme...yuyalum: ābdest-i riyādan el yuyalum N9, N15, GHB, P.
  406. HD s. 337, N4 36^b, N9 88^b, N15 110^b, GHB 81^a, P 83^b.
  - 1 Dostum! Gün senin günün, gününü gün et; senin sıran, çevganınla vuruşu yap.
• devrān: meydān N4. cevłān: meydān N15.
  - 2 Dostum! Devletin kapısında hükmüne tabi olmuş kölenim, ister öldür ister sür, ferman senindir.
• dile...döstum: zûr-ı bâzû tîĝ-i hûn-efşān senüñdür döstum N15. fermān: devrān GHB, P.
  - 3 Dostum! Ben, yolu emre boyun vermek olan bir kulum, kol gücü de kan dökücü kılıç da senindir.
• bir kulum ben: ben kulum bir N9. zûr...döstum: dile öldür dile sür fermān senüñdür döstum N15.

4. bendeyüz biz cürm ile 'iṣyān bizümdür dāyimā
h'vācesin sen luṭf ile iḥsān senüñdür dostum
5. eşigün'den sürme fi'l-cümle senüñdür dostum
ḥayretī-i vālih ü ḥayrān senüñdür dostum

407.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum bī-ḡayret ü bī-'ār imişsin anladum
hep baña dēdüklerince var imişsin anladum
2. yoḡ imiş şānuñda erkeklik nişānı ḥāşılı
bī-ḥamiyyet bir zen-i bāzār imişsin anladum
3. eller imiş 'işmetün dāmānını her bir pelīd
yüzi açılmış gül-i pür-ḥār imişsin anladum
4. ben seni bir pāk-dāmen beg güzel şanurdum āh
başı taşra serv-i hoş-reftār imişsin anladum
5. ey perī ben sende bir ādemlik anlardum velī
ehrimen-meşreblü bed-kirdār imişsin anladum
6. ben seni rūḥ-ı muşavver şanur idüm dostum
sen hemān bir şūret-i dīvār imişsin anladum
7. ḳahbe dünyā senden öğrenmiş ḥaḳīḳatsuzluğu
ey vefāsuz hoş 'aceb seḥḥār imişsin anladum
8. bilmez idüm böyle çok çok başlu fettān idüğün
ḥāşılı ṭurrāñ gibi ṭarrār imişsin anladum
9. gül şanurdum ben seni sen ḥār imişsin dostum
yār şanurdum meger aḡyār imişsin anladum

---

4 Dostum! Biz köleyiz, sen efendisiz. Suç ve günah işlemek bize, lütuf ve iyilik sana aittir.

• (N15'te üçüncü beyittir.)

5 Dostum! Dalgın ve şaşkın Hayretī her şeyiyle senindir, onu bütün bütün kapından kovma.

407. HD s. 338, N4-, N9 87^b, N15 110^b, GHB 81^a, P 84^a.

1 Ey dostum! Anladım ki bana hep dedikleri kadar varmışsın, hakikaten utanmaz arlanmazın tekiymişsin.

2 Doğrusu şanında yiğitlik belirtisi yok; anladım ki onursuz bir pazar karısısın.

3 Her alçak kimsenin namus eteğine el uzattığı dikenlerle dolu ve açılmış bir gül olduğun belli oldu.

• pür-ḥār: gülzār GHB, P.

4 Ah! Ben seni namuslu güzel bir bey sanırdım, fakat anladım ki sen yabanda hoşça salınan bir serviymişsin.

5 Ey peri! Ben sende bir insanlık var sanırdım, Şeytan meşrepli, kötü işli biri olduğunı anladım.

• meşreblü bed-kirdār: meşreb iğen bed-kār GHB, P.

6 Ey dostum! Ben seni vücut bulmuş ruh sanırdım fakat anladım ki sen ancak bir duvar resmiymişsin.

7 Ey vefasız! Senin nasıl bir büyücü olduğunı anladım, kahpe dünya yalanı dolanı senden öğrenmiş.

8 Doğrusu senin böylesi haramzade bir fitneci olduğunı bilmezdim, saçın gibi bir dolandırıcıymışsın.

9 Dostum! Ben seni gül sanıyordum, dikenmişsin. Ben seni dost bilirdim oysa düşman olduğun anlaşıldı.

10. pādišāhum ben de sendin vāz geldüm el çeküp
ben kuluṇdan çünki sen bīzār imişsin anladum
11. **hayretī**ye bir vefā kılsaṇ edersin biṇ cefā
dostuḵ yolında nā-hem-vār imişsin anladum

408.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. cānı revān edem dēyü cānāna şaḵlaram
bu tuḥfe-i ḥaḵīri o sultāna şaḵlaram
2. gönlümi anca 'ıṣḵuṇ içün isterem hemān
bu ḵaṭrayı o lücce-i 'ummāna şaḵlaram
3. bezm-i belāda yanmaḡ içündür çerāḡ-ı dil
bu odlara yanacaḡı pes yā ne şaḵlaram
4. cānum içinde yēr edüp ēy derd-i 'ıṣḵ-ı yār
dil derdmendine seni dermāna şaḵlaram
5. ḥān-ı belāda derd ü ḡamuṇ ni'metin şehā
bu **hayretī**-i vālih ü ḥayrāna şaḵlaram

409.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Recez - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. baṇa bu derd ü bu elem bilsem nedendür bilmezem
bu ḡuşsa vü endūh u ḡam bilsem nedendür bilmezem
2. gönlümde bu āteş nedür baḡrumda bunca baş nedür
gözümde aḵan yaş nedür bilsem nedendür bilmezem
3. içümde bu odum nedür taşumda bu dūdum nedür
yanmaḵda maḵşūdum nedür bilsem nedendür bilmezem

10 Padişahım! Ben kulundan bezdiğini anladığım için ben de senden elimi çekip vazgeçtim.

11 Hayretî'ye bir iyilik etsen bin eziyet ediyorsun, dost olmaya uygun olmadığın belli oldu.

408. HD s. 339, N4-, N9 88^b, N15 111^a, GHB 81^b, P 84^a.

1 Canımı, sevgiliye vereyim diye saklıyorum; bu değersiz hediyeği o sultan için ayırdım.

2 Bir damla olan gönlümü ancak senin engin bir okyanus gibi olan aşkına katmayı istediğim için bekletiyorum.

• isterem hemân: şaḵlaram hemîn N15.

3 Gönül çırası bela meclisinde yanmak içindir; yoksa bu ateşlere yanasıyı daha ne saklayayım!

4 Ey sevgilinin aşk derdi! Can içinde yerini ayırdım, seni dertli gönlümün dermanı olarak saklıyorum.

5 Ey padişah! Bela sofrasında senin dert ve gamının nimetini bu şaşkın ve hayran Hayretî için saklıyorum.

409. HD s. 340, N4-, N9 88^a, N15 111^a, GHB 81^b, P 84^a.

1 Bendeki bunca dert, elem, keder, tasa ve gamın sebebi bilmem nedendir!

2 Gönlümdeki bu ateş, bağırmadaki bunca yaralarla gözümde akan yaşın sebebi bilmem nedendir?!

3 İçimdeki bu yangınım, dışımdaki bu dumanım ve yanmaktan maksadım nedir bilmem!

• taşumda: daşumda N15, GHB, P.

4. baña bu yanmaqlar nedür kana boyanmaqlar nedür
daşup bulanmaqlar nedür bilsem nedendür bilmezem
5. dilberde bu hüsni ü bu ân ‘âşıkda bu âh u fiğân
hayretdeyem ben her zamân bilsem nedendür bilmezem
6. ‘âşıkda bu sevdâ nedür dilberde istiğnâ nedür
bu şûr u bu ğavğâ nedür bilsem nedendür bilmezem
7. dilberde olan hâleti ‘âşıkdaki keyfiyyeti
ey **hayretî** bu hayreti bilsem nedendür bilmezem

410.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. yine biñ cân ile sevdüm bugün bir meh-liķâ gördüm
naẓîrin görmedüm dehr-i fenâda çok baķa gördüm
2. eşigi taşını başuma tâc-ı devlet edindüm
ayağı toprağın iki gözümçün tûtiyâ gördüm
3. yine fûrķat diyârında itin gördüm feraħ buldum
nece şâd olmayam kim ğurbet içre âşinâ gördüm
4. lebinden em umal’dan dil be-ğâyet derdmend oldum
anun kim derdi olmasa tabîb etmez devâ gördüm
5. geçüp mey-hâne şadrına yine sultân-ı vaķt olmuş
bugün şol **hayretî** adlu gedâyı pâdişâ gördüm

-
- 4 Benim bu yanmalarım, kana boyanmalarım, taşıp bulanmalarım nedendir bilmem!
  - 5 Sevgilinin bu güzellik ve cazibesi, âşığın bu ah ve figanı ve benim daima hayrette olmam nedendir bir bilsem!
  - 6 Âşıktaki bu sevdâ, dilberdeki bu istiğna nedir? Bu gürültü patırtı nedendir bilmem!
• N9-.
  - 7 Ey Hayretî! Dilberin hâlleri, âşığın durumu ve şu şaşkınlık nedendir bilmem!
  410. HD s. 340, N4 37^a, N9 89^a, N15 111^b, GHB 81^b, P 84^a.
  - 1 Bugün bir ay yüzlü görüp yine bin can ile âşık oldum, çok baktım ama bu geçici dünyada onun bir benzerini görmedim.
• naẓîrin görmedüm dehr-i fenâda: fenâ dünyâda görmedüm naẓîrin N4, N9, N15, GHB, P.
  - 2 (O ay yüzlünün) Eşiğinin taşını başım için devlet tacı edindim, ayak toprağını iki gözüme sürme bildim.
  - 3 Ayrılık diyarında (o sevgilinin) itini gördüm de ferahlık buldum; gurbette tanıdığımı görmüşüm nasıl mutlu olmayayım?
  - 4 Gönül, (o sevgilinin) dudağından devâ beklediğinden beri son derece dertliyim, nitekim derdi olmayan kişiye tabip devâ ulaştırmaz.
  - 5 Bugün şu meyhane ortasına geçip zamanın sultanı olmuş Hayretî adlı dilenciye padişah olarak gördüm.

411.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. görmedüm mihrin bağa gördüm fenā dārın sikem
bu fenānuñ bî-mürüvvet mîr ü serdārın sikem
2. aṭlas-ı çarḥuñ ḳabāyam aldanursam rengine
baña ṣālüm yeg durur anuñ iç astarın sikem
3. şimdiki begler mürüvvetden dem urup her nefes
ehl-i dil 'āriflere êtdügi iḳrārın sikem
4. ehl-i 'irfāna ḳuru taḥsīndür iḥsānları
bu zamāne beglerinüñ cümle eṭvārın sikem
5. çārsū-yı dehr içinde dāyimā şüret şüret
ehl-i ma'nā ile êtdükleri bāzārın sikem
6. ḳala ben bīmāruñuz bu gūşe-i iflāsda
vāz geldüm bunlaruñ êtdügi tīmārın sikem
7. bî-vefādur ḳahḳe dūnyā gibi bunlar bunlara
ḳulluḳ eyleyen gidilerüñ perestārın sikem
8. zerre denlü yok durur mihr ü vefā dedükleri
bu 'avāmuñ ḥāşılı ey **ḥayretî** varın sikem

412.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. meded ğamdan helāk oldum ki ben cānumdan ayrıldum
yüzi gülşen boyı serv-i ḥırāmānumdan ayrıldum

---

411. HD s. 341, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

- 1 Dostluğunu değil yokluğunu gördüğüm bu dünyayı da bu dünyanın insanlıktan nasibini almamış emir ve komutanlarını da siktir et.
- 2 Şu iç astarını siktiğim feleğin atlas kumaşının rengine aldanırsam cahilim; bana benim şalımdan iyisi yok.
- 3 Şimdiki beylerin, daima cömertlik hakkında konuşup gönül ehli ariflere ettikleri sözleri de sikeyim.
- 4 Âriflere ihsanları kuru kuru beğenmekten başka bir şey olmayan bu zamane beylerinin cümle tavırlarını sikeyim.
- 5 Onların dünya çarşısında mana ehli ile daima türlü şekillerde yaptıkları ticareti sikeyim.
- 6 Bunların vereceği devayı sikeyim. Vazgeçtim! Ben hasta kulunuz bu iflas bucağında kalacağım.
- 7 Bunlar kahpe dünya gibi vefasızdırlar. Bunlara kulluk eden pezevenklerin hizmetçiliğini sikeyim.
- 8 Ey Hayretî! Muhabbet ve vefa dedikleri bunlarda zerre kadar bulunmaz. Sözün kıyası bu kimselerin her şeyini sikeyim.

412. :HD-, N4 68a, N9-, N15-, GHB-, P-.

- 1 Yüzü gül bahçesi, boyu salınan bir servi olan canımdan ayrılmam sebebiyle gam çekmekten helak oldum, medet!

2. neçe dem yā neçe ‘ālem baña birdür düğün mātem
dil-i maḥzūnuma maḥrem olan ḥanumdan ayrıldum
3. ne tañ ya ‘kūb-veş gözden çıkarsam ağlamağ-ıla
gözüm nūrın yetürdüm şāh-ı ken‘ānumdan ayrıldum
4. geceler şubḥa dek āh u fiğān olmuş durur işüm
belālī bülbülem gūyā gülistānumdan ayrıldum
5. şorarsañ **ḥayretī** ḥālüm müşevveş oldu aḥvālüm
kara baḥtum gibi zülf-i perīşānumdan ayrıldum

413.

Mef‘ülū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ülün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ey gonca gülüm serv-i revānum memi şāhum
gözde bebegüm tende revānum memi şāhum
2. nāzūklük ile azın azın gönlümü aldun
ey şivesi çok şūḥ-ı cihānum memi şāhum
3. ben pīri yine tāze civān eyledi ‘ışkun
ey pīr olası tāze civānum memi şāhum
4. ben toğrı kulunum atup ok gibi yabana
red eyleme ey kaşı kemānum memi şāhum
5. yık **ḥayretīnün** gönlünü cevır ile kayırmaz
yap yap yine ey genc-i nihānum memi şāhum

414.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. varup her ehrimen meşreble nūş étme sultānum
bizi mey içmeden ser-mest ü ser-hōş étme sultānum

-
- 2 Artık nice an, nice zaman düğün ve matem benim için birdir. Zira hüznünlü gönlümün sırdaşı olan efendimden ayrıldım.
  - 3 Yakup gibi ağlamakla gözümün ışığını kaybetsem dert değil, ben zaten gözümün nurunu yitirdim, Yusuf’um’dan ayrıldım.
  - 4 Ben güya gül bahçesinden ayrı düşmüş, aşkın perişan ettiği bir bülbülüm. İşim geceleri sabaha dek ah edip inlemektir.
  - 5 Hayretî! hâlimi soracak olursan darmadağındır. Zira ben bahtım gibi kara olan dağınık saçlı sevgilimden ayrı düştüm.
  413. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 82a.
  - 1 Ey gonca gülüm, salınan servim, Memi Şahım; gözümün bebeği, bedenimde ruhum Memi Şahım.
  - 2 Ey işvesi dünyalar kadar olan Memi Şahım! Nezaketle yavaş yavaş gönlümü ele geçirdin.
  - 3 Ey ömrü uzun olası taze civanım Memi Şah! Aşkın, ben ihtiyarı yine gencecik yaptı.
  - 4 Ey yay kaşlı Memi Şahım! Ben (ok gibi) doğru bir kulunum! Beni reddedip ok gibi yabana atma.
  - 5 Ey gizli hazinem Memi Şahım! Ezizlikle Hayretî’nin gönlünü önce yık sonra yavaş yavaş tekrar yap, bir şey olmaz.
  414. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 82a.
  - 1 Sultanım! Her şeytan tabiatıyla işrete oturmakla bizi şarap içmeden kendimizden geçirip sarhoş etme.

2. benümçün ğayrı maĥbūba göñül vèrdi dèmiş düşmen
münāfıkdur yalan söyler sözün gūş étme sulţānum
3. egerçi dūr olan gözden göñülden dūr olur dèrler
ķadīmī bendenem luţf ét ferāmūş étme sulţānum
4. saña düşmez muşāĥib düşme her bed-gevhère luţf ét
sözün gevhèrlerin her gūşa mengūş étme sulţānum
5. (Metinde beşinci beyit silinmiştir.)

Nūn

415.

Mef'ūlū mefā'īlū mefā'īlū fe'ūlūn
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + -- c

1. sen dil dilegin şanma ki yabanda bulursın
cān ile dilerseñ anı sen sende bulursın
2. göñlüm benüm ol yār iledür nète-ki her dem
anun da ĥayālin arasañ bende bulursın
3. bir ben degülem zülfi kemendinde giriftār
bir bendini çözseñ nèce biñ bende bulursın
4. 'uşşāķa cefā étme efendim bu cihāndur
étduklerünjı bendelere sen de bulursın
5. görmezsem eger bir nażar ol serv-i revānı
her sū gözümün yaşını cūyende bulursın
6. èy 'aql ile 'ışkı arayan şehr-i bedende
birini revende birin āyende bulursın

-
- 2 Düşman benim için başka sevgiliye âşık oldu demiş. Sultanım o yalancı münafığın sözünü dinleme.
  - 3 Gözden ırak olan gönülden de ırak olur derler; a sultanım ben senin kadim hizmetkârımın lütfen beni unutma.
  - 4 Her özü kötüyle sohbet arkadaşı olmak sana yakışmaz, lütfen kıymetli sözlerini her kulağa küpe etme.
  415. HD s. 342, N4 41^b, N9 89^a, N15 112^a, GHB 82^a, P 84^b.
  - 1 Gönül arzusunu dışarıda bulacağını sanma, sen onu candan istersen kendinde bulursun.
• dilerseñ: ararsañ N15.
  - 2 Benim gönlüm her zaman o yâr ile beraberdir, nitekim onun hayalini ararsan onu bende bulursun.
  - 3 Zülfünün kemendine tutulan bir ben değilim, onun bir bağını çözecek olsan binlerce tutkun bulacaksın.
• nèce: yine N15.
  - 4 Efendim! Âşıklara eziyet etme, bu dünyadır, sen de onlara ettiğini bulursun.
• GHB-.
  - 5 O yürüyen serviği bir an göremeyecek, gözümün yaşını her zaman akar hâlde bulursun.
• sū: bir N9.
  - 6 Ey beden şehrinde akılla aşkı arayan, onların birini gidici diğerini gelici olarak bulursun.

7. ğarķ oldu yaşı baħrine ey gevher-i nāyāb
şimden ğerü sen **ħayretî**yi kanda bulursın

416.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yüklenüp gel çekme ħar-vār ey gönül dünyā ğamın
çün çekersin bārī çek bir dilber-i ra'nā ğamın
2. kim çeker rāh-ı maħabbetde benüm çekdüklerüm
ursalar dünyā götürmez gönlümün ednā ğamın
3. 'ışķ-ı pākün zevķını mecnūna şor kim yeg bilür
neçe bin yıl şādlıķdan bir nefes leylā ğamın
4. her ne toğarsa ķo toğsun māder-i eyyāmdan
ey birāder ibn-i vakt ol çekme sen ferdā ğamın
5. dadın aldum ni'met-i ħvān-ı ğamuñ şimden ğerü
yemezem ey **ħayretî** ħayrānla ben ħalvā ğamın

417.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. neçe bir āteş-i 'ışķuñ derūnumda nihān yansun
ķodum yüz dāğ sīnemde edüp sūzum 'ayān yansun
2. götür yüzden niķābı 'arz-ı dīdār eyle karşıñda
tutuşsun nār-ı mūsī gibi cān-ı nā-tüvān yansun
3. şu denlü āh edüp ķan ağlayayın vādī-i ğamda
ķara yollar kızıl ķana boyansun āsumān yansun

---

7 Ey benzersiz inci! Hayretî gözyaşı denzinde battı, bundan sonra onu nerede bulacaksın?

416. HD s. 342, N4 41^b, N9 89^a, N15 112^a, GHB 82^a, P 85^a.

1 Ey gönül! Gel dünya gamını yüklenip çekme, madem çekeceksin bari bir güzel dilberin gamını çek.

2 Benim aşk yolunda çektiğimi kim çekebilir? Gönlümün en hafif gamını dünyaya yükleseler taşıyamaz.

• dünyâ: gerdûn GHB, P.

3 Saf aşkın zevkini Mecnun'a sor; çünkü o bir anlık Leyla gamını binlerce yıllık mutluluğa üstün tutar.

• yeg bilür: ol bilür N4.

4 Ey birader! Zamanın anasından ne doğarsa bırak doğsun; sen bugünün kıymetini bil/zamanın çocuğu ol yarının gamını çekme.

5 Ey Hayretî! Gam sofrasının tadını aldım, bu hayranlıkla bundan sonra helvanın yokluğuna üzülmem.

• ħvān-ı: derd ü N15.

417. HD s. 343, N4 41^b, N9 89^b, N15 112^a, GHB 82^a, P 85^a.

1 Ey sevgili! Aşkın ateşi kalbimde ne zamana kadar gizli gizli yanacak; sinemdeki yangınım ortaya çıksın diye sineme yüz yanık yarası açtım.

• ķodum: kıyup N9.

2 Örtüyü kaldırıp yüzünü göster ki kuvvetsiz can senin karşında Hz. Musa'nın ateşi gibi yanıp tutuşsun.

• tutuşsun: dutuşsun N15, GHB, P. nār: tûr N15.

3 Gam vadisinde o kadar ah edip kan ağlayayım ki, gök yansın, kara yollar kızıl kana boyansın.

4. şehîd-i tîğ-i 'ışk olduğuma rûşen delîl olsun
aşılsun meşhedümde haşra dek kandîl-i cân yansun
5. maḥabbet dedüğün ey ḥayretî bir nâr-ı miḥnetdür
bugün gelsün berü pervâne-veş cāna kıyan yansun

418.

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. ben de kapuḍa serverâ derbân olayın varayın
ya'nî sa'âdet mülkine sulṭân olayın varayın
2. ayruk ümîd-i cāh ile baş egmeyeyin cāhile
esrâr-ı 'ışku'llāh ile ḥayrân olayın varayın
3. yüz tūtayın necd-i ğama karışmayayın âdeme
mecnûn gibi bu 'âleme destân olayın varayın
4. yâr ile 'ahdi berk edüp gayret kuşağın berkidüp
tâc u kabâyı terk edüp 'uryân olayın varayın
5. sen gül açıl gel gül gibi cûş eyle dâyim mül gibi
karşuḅa ben bülbül gibi nālân olayın varayın
6. ma'mûr iken bu ḥānumān genc-i nihān olmaz 'ayân
ey ḥayretî yap yap hemān vîrân olayın varayın

-
- 4 Can kandilim şehitliğime asılıp haşre kadar yanarak aşk kılıcının şehidi olduğumun apaçık delili olsun.
• tîğ-ı: tîr-i GHB. aşılsun: açılsun GHB, P.
  - 5 Ey Hayretî! Muhabbet dediğin bugün ancak pervane gibi öne çıkarak cana kıyanların yanacağı bir eziyet ateşidir.
  418. HD s. 344, N4 42^a, N9 89^b, N15 112^b, GHB 82^b, P 85^a.
Bu gazel Mısır'da bulunan Gülşenî Şeyhine gönderilmiştir. (Beyânî 1994, 43)
  - 1 Ey hükümdar! Ben de geleyim senin kapıda kapıcı olayım. Böylece gelip saadet ülkesine sultan olayım.
• serverâ: dilberâ N9. kapuḍa: tapuḍa GHB, P.
  - 2 Gayrı makam ümidiyle cahile baş eğmeden geleyim, Allah aşkının esrarıyla hayrette kalayım.
  - 3 İnsanlar arasına karışmadan, Mecnun gibi yüzümü gam çölüne çevirip âleme efsane olarak geleyim.
• tūtayın: dutayın N4, N15, GHB, P. mecnûn gibi: mecnûnlayın N9. bu: şol N15, P; şu GHB.
  - 4 Sevgiliyle sözü sağlamlaştırıp gayret kuşağını sıkılayarak, taç ve kaftanı terk edip her şeyden soyunup geleyim.
♦ kuşağın berkidüp: kuşağın terk idüp HD. 'uryân: ḥayrân GHB.
  - 5 Ey sevgili! Gel gül gibi açıl gül, daima şarap gibi coş kabar ki ben de karşına bülbül gibi inleyerek geleyim.
♦ N4-, N9-; N15. (GHB ve P'de dördüncü beyittir.) cûş eyle dâyim: hōş eyle her dem GHB. karşuḅa ben: ben karşuda HD.
  - 6 Ey Hayretî! Bu ev mamur hâldeyken gizli hazine ortaya çıkmaz! O hâlde varıp yavaş yavaş harap olayım.

419.

Mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün
Hezec -- + / + ---- / -- + / + ----

1.  y dil yine c numdan ayırdı beni devr n
göz göre rev numdan ayırdı beni devr n
2. bir serv-i b l nd mden bir   h-ı levend mden
bir gerçek efendimden ayırdı beni devr n
3. bir serv-i dil- r dan bir gülşen-i z b dan
bir  zge tem   adan ayırdı beni devr n
4.      mdeki n rumdan cismümde  uz rumdan
 alb mde s r rumdan ayırdı beni devr n
5.  y  ayreti  devletden t c-ı ser-i  izzetden
va ll hi sa  detden ayırdı beni devr n

420.

Mef' l  mef ' l n mef' l  mef ' l n
Hezec -- + / + ---- / -- + / + ----

1. bir  usrev-i h bandan ayırma beni devr n
bir mihr-i d ra   andan ayırma beni devr n
2. bir serv-nih l mden bir ru ları ölümden
bir  a ı hil l mden ayırma beni devr n
3. bir gözleri  ehl dan bir zülf-i semen-s dan
mecn n gibi leyl dan ayırma beni devr n
4. bir   met-i b l dan bir gözleri el dan
v m k gibi  azr dan ayırma beni devr n
5. bir  a ları s nb lden bir ben leri f lf lden
bülbül gibi bir g lden ayırma beni devr n

---

419. HD s. 344, N4-, N9-, N15 112^b, GHB 83^a, P 85^b.

- 1 Ey gönül! Devran beni yine canımdan ayırdı. G z göre göre beni ruhumdan ayırdı.
- 2 Devran beni uzun boylu servimden, yiğit  ahımdan, gerçek efendimden ayırdı.
- 3 Devran beni bir gönlü süsleyen serviden, bir güzel g l bahçesinden ve eşi benzeri bulunmayan güzel tem  adan ayırdı.
- 4 Devran beni gözümdeki nurdan, cismimdeki huzurumdan, kalbimdeki sevincimden ayırdı.
- 5 Ey Hayreti! Vallahi devran beni devletten, yüceliğin ba  tacından ve saadetten ayırdı.
• vall hi sa  detden: y suf gibi  fetden N15. devletden:  ayretten GHB.

420. :HD-, N4-, N9 99^a, N15-, GHB-, P-.

- 1 Ey felek! Beni güzeller şahından uzaklaştırıp, apaydınlık g ne imden ayrı düşürme.
- 2 Ey felek, beni o al yanaklı, hilal  a ı, servi boylu sevgilimden ayırma.
- 3 Ey felek! Mecnun'un Leyla'dan ayrılığı gibi beni o  ehla gözlü, yasemin kokulu  a lımdan ayırma.
- 4 Ey felek! Vamık'ı Azra'dan ayrılığı gibi beni uzun boylu ve ela gözlü sevgilimden ayırma.
- 5 Ey felek! Beni b lb l n g lden ayrılığı gibi edip sünbül  a ı ve karabiber benli sevgilimden ayırma.

6. bir mūnis-i cānumdan bir rūḥ-ı revānumdan
bir genc-i nihānumdan ayırma beni devrān
7. bir lāle ‘izārumdan bir tāze bahārumdan
eglence nigārumdan ayırma beni devran
8. bir ğamzesi cāzūdan bir kākūli hoş-būdan
bir gözleri āhūdan ayırma beni devrān
9. bir nāz u niyāzumdan bir mahrem-i rāzumdan
bir kūy-ı hicāzumdan ayırma beni devrān
10. ey **ḥayretī** devletden tāt-ı ser-i ‘izzetden
yūsuf gibi āfetden ayırma beni devrān

421.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben gedā geldüm kapuḡa yine şey’ li’llāh için
nā-ümīd étme beni bu bābda allāh için
2. yol degüldür sürme kapuḡdan beni maḥrūm u zār
şol cenāb-ı bāb-ı ḥaḫḫa ṭoġrı varan rāh için
3. nālemi gūş édicek kıl merḥametle bir nazar
ehl-i ‘ışkuḡ cān u dilden étdüġi şol āh için
4. ḫalbūme bir zerre pertev şaldı mihr-i ḫüsn-i dost
nūr-ı aḥmed şan mūnevver kıldı beytu’llāh için
5. **ḥayretīnūḡ** saḡa ancak bir du‘ādur tuḫfesi
daḡı dervīşūḡ nesi var ola dērsin şāh için

-
- 6 Ey felek! Beni can yoldaşım, canım ve gizli hazinem olan sevgiliden ayırma.
  - 7 Ey felek! Beni lale yanaklı taze baharımdan, neşe kaynağım olan sevgiliden ayırma.
  - 8 Ey felek! Beni yan bakışı büyüleyici, kākülü hoş kokulu, ahu gözlü sevgiliden ayırma.
  - 9 Ey felek! Beni nazımdan niyazımdan, sırdaşımdan, Mekkem Medinem olan sevgiliden ayırma.
  - 10 A Hayretī! Felek beni mutluluktan, yücelik tacından ve Yusuf yüzlü afetidevranımdan ayırmasın.
  421. HD s. 345, N4 42^a, N9 90^a, N15 112^b, GHB 83^a, P 85^b.
  - 1 Ben dilenci kapına yine Allah için bir şey istemeye geldim. Allah için beni bu kapıda ümitsiz bırakma.
• bābda: bābda gel GHB.
  - 2 Şu Hak kapısına doğru/dosdoğru varan yol hakkı için beni kapından nasipsiz ve ağlatarak kovman insafa sığmaz.
• şol...içün: ehl-i ‘ışkuḡ cān u dilden étdüġi şol ah için GHB.
  - 3 Âşıkların canıgönülünden ettiġi şu ahlar hakkı için inleyişimi iştince merhametle bir bak.
• ehl-i...içün: şol cenāb-ı bāb-ı ḥaḫḫa ṭoġrı varan rāh için GHB. (GHB ve P’de ikinci beyittir.)
  - 4 Dostun güzelliġinin güneşi kalbimi bir parça aydınlattı; sanki Kâbe Hz. Muhammed’in nuruyla nurlandı.
♦ şan mūnevver kıldı: pertev-endāz oldu HD.
  - 5 Hayretī’nin senin için hediyesi ancak bir duadır; dervīşin padişaha sunabileceġi başka nesi olur dersin?

422.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. olmayan fürkâtde fark etmek vişâlün kıymetin
teşne-dillerden sorun âb-ı zülâlün kıymetin
2. tuttılar bazarını dehrün metâ'-ı kalb ile
etdiler kâsid muhannesler ricâlün kıymetin
3. egnüme aldum tecerrüd hırkasın fark etmezem
çarh-ı atlasdan bugün bir köhne şâlün kıymetin
4. ey birâder nakd-i kâ mildür zevâli yok kemâl
kim ber-â-ber eylemişdür hâke mâlün kıymetin
5. mâzî vü müstakbeli terk edegör ey **hayretî**
bilmek istersen eger âlemde hâlün kıymetin

423.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine bir serv-i hevâ-bahşa hevâdâram bugün
yine bir gül-çihre yâra bülbül-i zâram bugün
2. ışık yolunda ayakdaşum meger mecnûn ola
cân u baş terk eyledüm ya'nî sebük-bâram bugün
3. ne deyem şâhâ hemân kullar giriftâr olmaya
şol belâ bendine kim benden giriftâram bugün
4. yâr âğyâr ile çün yâr oldu gördüm ben dağı
ğayrı yârânı kodum âğyâr ile yâram bugün

---

422. HD s. 345, N4 42^a, N9 90^b, N15 113^a, GHB 82^b, P 85^b.

1 Ayrılık yaşamayan kavuşmanın kıymetini anlamaz, hoş içimli suyun kıymetini susamış dillerden sorun.

2 Alçak kimseler, zamanın çarşı pazarını sahte varlıklarıyla doldurup insanın kıymetini düşürdüler.

• tuttılar: dutdılar N15, GHB, P.

3 Sırtıma feragat hırkasını giymişim; bugün eski bir şalı, ipekli elbiseden farklı görmüyorum.

4 Ey kardeş! Malının mülkünün kıymetini toprakla bir tutan kemalin zevali yoktur ve en mükemmel bir sermayedir.

5 Ey Hayretî! Eğer âlemde ânın kıymetini anlamak istiyorsan, geçmişin derdi ve geleceğin endişesini bırak.

423. HD s. 346, N4 42^a, N9 90^b, N15 113^a, GHB 83^a, P 86^a.

1 Bugün yine bir arzu uyandıran bir servi boyluya tutuldum; yine bir gül yüzlü yâr için ağlayan bülbül oldum.

2 Bugün canımı ve başımı bıraktım yani yüküm hafif, meğer aşk yolunda yol arkadaşım Mecnun'muş.

3 Ey padişah! Bugün senin kölen olarak tutulduğum şu bela tuzağına, ne diyeyim, başka kulların tutulmasın.

4 Sevgilinin rakiplerle dost olduğunu gördüm, ben de dostları bıraktım rakipleri dost edindim.

• çün yâr oldu: yâr oldu çü N9. kodum: koyup P.

5. dēdi üstādum baṇa bī-ḳarlıḳdur kār-ı ‘ışḳ
ḥayretī-veṣ ben de bir āvāre bī-kāram bugün

424.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āfitābum vërme şüret aya zībālanmasun
yüz bulup āyīne-i ḥüsnün temāşālanmasun
2. gün bilüp ḥālin zevālin gökde yerin beklesün
germ olup ol āfitāb-ı ḥüsne ra’nālanmasun
3. bir ḥayāl ile ḳaşun göster eyā bedr-i tamām
bilsün eksüklüğün artuḳ ğurre ğarrālanmasun
4. serverā luṭf ile reftār et kesilsün şīveden
serv-i nāz alçaḳ ḳosun çak böyle bālālanmasun
5. ḥayretīnün dinlesün kūyunḍa her dem nālesin
bülbul-i güyā varup gülşende şeydālanmasun

425.

Mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün
Muzāri‘ - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. alup yanuḡa yārı bizi söger ḳovarsın
ey müdde‘ī yanuḡa ḳalursa ger ḳo varsun
2. ey baḥt-ı nā-müsā‘id yıllar durur uyursın
bir nāle eḍeyin kim ānī seni uyarsın

---

5 Üstadım bana “aşk mesleği sebatsızlıktır” dedi; ben de (ben zaten) Hayretî gibi başıboş bir serseriyim.

424. HD s. 347, N4 42^b, N9 90^b, N15 113^a, GHB 83^b, P 86^a.

1 Ey güneşim, yüzünü aya dönme ki senin güzellik aynanı seyretmekle yüz bulup ben güzelim diye geçinmesin.

♦ bulup: bulur HD, GHB; virüp N9.

2 Güneş, böbürlenip o güzellik güneşine güzellik taslamasın. kendi eksikliğini bilip, yerinde beklesin.

• bilüp: bilür N9. ra’nālanmasun: şeydālanmasun N9; zībālanmasun N15, GHB; ğarrālanmasun P.

3 Ey dolunay! O yeni yetme aya ḳaşının hayalini göster de artık eksikliğini bilip çalım satmaya kalkmasın.

• tamām: hilāl N15.

4 Ey Hükümdar! Lütfen şöyle bir yürü de o naz servisi böyle fazlaca büyüklenmeyi bırakıp tevazusu takınsın.

5 O bülbul geçinen, Hayretî’nin senin semtindeki her zamanki inlemelerini bir dinlesin de gidip gülşende kendinden geçer gibi feryat etmeyi bıraksın.

• şeydālanmasun: gûyālanmasun N9, P. varup: olup N15.

425. HD s. 347, N4 42^b, N9-, N15 113^b, GHB 83^b, P 86^b.

1 Ey âşık geçinen rakip! Sevgiliyi yanına alıp bizi sövüp kovuyorsun; eğer (sevgili) yanında kalıyorsa bırak gelsin/ bırak böyle olsun, bu ettiği yanına kalmaz.

• ḳo varsun: ḳo ersin N4. söger: döger N15.

2 Ey talihsiz! Yıllardır uyuyorsun, öyle bir inleyeyim ki seni aniden uyandırısın.

• ānî: varsın N15. seni: beni P.

3. uyup dile dilersin kim olasın perîşân
ëý ‘aql-ı pîr-ğaşlet sen de kime uyarsın
4. ağlamak ile teskîn edersin âteşümi
göz göre ocağuma ëý göz şu mı koyarsın
5. men‘ etme ağlamadan gam-dîde dîdeni қо
ëý **hayretî** demidür cân gülşenin şuvarsun

426.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gūşe-i gamda dem-ā-dem mûye ile nâleden
benzedi za‘f ile cân bir mûya döndi nâle ten
2. bezm-i miñnetde sürüdüm şîven olmuştur benim
âh u vâveylâ yeter baña terâne cân-ı men
3. ben қо şabrum câmesin çāk edeyin tek sen hemân
pāk-dāmân ol şalın ëý yûsuf-ı gül-pîrehen
4. bile şalınma kes ağyârı yanundan serverâ
hem-ser olmak bir pelîde ne revâdur nârven
5. bûseñe cân vërmege cânüm ever dëdüm dëdi
göstereyin saña cân vërmek nec’olur evme sen
6. her kişi bu kârgelnde kıldı bir kâr ihtiyâr
sûk-ı gamda tütüldür ferhâd ile mecnûn düzen
7. şan‘at-ı ‘ışkı eiletmez başa başın vërmeyen
özge fendür **hayretî** er baş için bu özge fen

-
- 3 Gönle uyup perişan olmayı dilersin. Ey pir tabiatlı akıl! Sen kime uyuyorsun böyle?
• dilersin: dilersen N4, P.
  - 4 Ey göz, ağlamakla ateşimi söndürerek; ocağıma göz göre göre su mu koyuyorsun?
  - 5 Ey Hayretî! Gam görmüş gözüne ağlamayı yasaklama! Can gülşenini sulamanın vaktidir.
  426. HD s. 348, N4 42^b, N9 90^a, N15 113^b, GHB 83^b, P 86^a.
  - 1 Gam köşesinde daima hıçkırma hıçkırma inleyip ağlamakla zayıflayan canım bir kıla, benim kalem lifine benzedi.
♦ mûye ile: mûye eyle HD. nâle ten: nâleden N4, N9, P.
  - 2 Feryat figan benim sıkıntı meclisindeki şarkımdır; Canım benim! Bu ah çılgınlığının şarkısı bana yeter.
  - 3 Ey gül gömlekle Yusuf! Bırak ben sabır elbisemi yırtayım, yeter ki sen daima namuslu şekilde salınarak yürü.
• câmesin: yakasın N15. tek sen hemân: sen tek hemân N15.
  - 4 Ey Hükümdar! Bir karağacın meşe ile müsavi olması yakışık almaz; rakiplerle salınmayı bırak.
♦ GHB-. nâ-revâdur: ne revâdur HD, N9, N15, P.
  - 5 Senin öpücüğün için can vermek hususunda canıma “Canım acele et!” dedim. “Acele etme! Sana can vermek nasıl olur göstereceğim!” dedi.
  - 6 Bu ticarethanede her kişi bir işi seçti, Ferhat ve Mecnun da gam çarşısına tezgah açtılar.
• sûk-ı: şevk-ı N9. tütüldür: kıldılar N15; dutdılar P.
  - 7 Ey Hayretî! Bu yiğit kimse için bambaşka bir hünerdir; başını feda etmeyen aşk sanatında amacına ulaşamaz.

427.

Fe' ilātün mefā'ilün fe' ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. kıymasun baña yāra yalvarayın
urmasun cāna yara yalvarayın
2. ètmesün rāz-ı 'ışkı 'āleme fāş
çeşm-i gevher-nişāra yalvarayın
3. kucmasun ol nigāri karşımda
cāme-i zer-nigāra yalvarayın
4. öpmesün ayağın yüzüm süreyin
gezdügi rehğüzāra yalvarayın
5. girmesün yār ile araya rakīb
kucayın ara ara yalvarayın
6. ben ğubārı inen ayaklamasun
baş açup rüzgāra yalvarayın
7. cān-ı miskīnūme emān vèrsün
ġam dènen nābe-kāra yalvarayın
8. gözin açsun uyansun uyħudan
baħt-ı nāsāz-kāra yalvarayın
9. komasun **hayretī**yi ayakda
şāh-ı düldül-süvāra yalvarayın

428.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ol güzeller pādişāhı redd èdüp ben bendesin
sāye gibi yerlere çaldı yine efgendesin

427. HD s. 349, N4 43^a, N9 91^a, N15 114^a, GHB 84^a, P 86^b.

- 1 Sevgiliye yalvarayım da canımda yaralar açıp bana kıymasın.
  - 2 O gözü inciler saçan sevgiliye yalvarayım da aşk sırrını āleme açık etmesin.
• gevher-nişāra: gevher-feşāna N15.
  - 3 O altın işlemeli elbiseye yalvarayım da benim karşımda o sevgiliyi sarıp sarmalamasın.
  - 4 Gezdüġin yollara yalvarayım, yüzümü süreyim de (sevgilinin) ayağını öpmesin.
  - 5 Yalvarıp (sevgiliyi) ara ara sarıp kucaklayayım da rakip aramıza girmesin.
  - 6 Başımı açıp, rüzgāra / feleġe yalvarayım da ben āciz toz zerresini öyle ayaklar altına almasın.
  - 7 Gam denilen hayırsıza yalvarayım da zavallı canıma biraz müsaade versin.
• dinen: diyen N4, N15, GHB, P.
  - 8 Uykucu bahtıma yalvarayım da gözünü açıp uykudan uyansın.
♦ ħ'āb-kāra: nāsāz-kāra HD, N4, N15, GHB; nāz-kāra P. açsun: açup N15.
  - 9 O at Düldül'e binen şaha yalvarayım da Hayretī'yi ordada komasın.
428. HD s. 349, N4 43^a, N9 91^b, N15 114^b, GHB 84^b, P 87^b.
- 1 O güzeller sultanı ben kölesini reddedip ben düşkününü, gölge gibi yerden yere vurdu.
• redd: yād N15.

2. kime yanam yakılam bilmem elünden ey firāk
ādemün cānın yaķar bir āteş-i sūzendesin
3. ıoğru söyle rāst gelmek oldu mı ey çeşm-i ter
ķadd-i dilber gibi bir serv arayup cūyendesin
4. göz göre sensüz şeb-i tār oldu rūz-ı rūşenüm
ķandasın ey āfitāb-ı ‘ālem-ārā ķandasın
5. hāne-i tenden çıkup ērdün ü kūy-ı dilbere
rāhat ol ey dil yine ne evde ne yabandasın
6. gözlerüm yaşını rūd ētdün sürūdunla yine
āferin ey **hayretī** hoş bī-bedel gūyendesin

429.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafīf + + - - / + - + - / + + -

1. yine yārumdan ayru düşdüm ben
ğam-gūsārumdan ayru düşdüm ben
2. terk ēdüp şehir ü yāri yoldaşlar
şehriyārumdan ayru düşdüm ben
3. ben niyāz eyledükçe nāz ēdici
şivekārūmdan ayru düşdüm ben
4. ‘āşıķına kıya kıya bakıcı
ğamze-kārūmdan ayru düşdüm ben
5. şevķ ile **hayretī**yi bülbul eden
gül-‘izārūmdan ayru düşdüm ben

-
- 2 Ey ayrılık! Adamın canını yandıran yakıcı bir ateşsin. Elinden kime yansam yakılsam/şikāyetlensem bilemiyorum.
• firāk: felek N15.
  - 3 Ey ıslak gözüm! Sevgilinin boyunda bir servi arayan bir arayıcısın. Doğru söyle, hiç rasladığın oldu mu?
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P.
  - 4 Ey âlemi aydınlatan güneş! Sensin aydınlık günüm göz göre göre karanlık geceye döndü, neredesin?
• şeb-i tār: şeb-āsâ N15. rūşenüm: dōstum GHB.
  - 5 Ey gönül! Mademki vücut evinden çıkıp sevgilinin semtine kavuştun, rahat ol! Ne evdesin, ne dışarıdasın.
• ne evde ne yabandasın: ney evde ney yabandasın N9.
  - 6 Türkülerinle gözlerimin yaşını ırmak gibi akıttın! Ey Hayretī, ne güzel eşsiz bir söyleyicisin.
  429. HD s. 350, N4 43^a, N9 91^a, N15 114^a, GHB 84^a, P 87^a.
1 Yine ben yārimden, derdimin devasından ayrı düştüm.
2 A yoldaşlar! Şehir ve sevgiliden ayrılıp o hükümdarımdan ayrı düştüm.
3 Ben niyaz ettikçe nazlanan cilveli sevgilimden iyice ayrı düştüm.
4 Aşıķına sert sert bakan yan bakışlı sevgilimden ayrı düştüm.
5 Hayretī’yi oşkunlukla bülbulle çeviren o gül yanaklımdan ayrı düştüm.

430.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy çözüp gīsûların 'aqlum perişân eyleyen
v'èy çatup ebrûların hancer çeküp kan eyleyen
2. èy sözi emvâtı ihyâ eyleyen 'îsâ gibi
v'èy gözi nâ-hağ yere 'uşşâkı bî-cân eyleyen
3. kâdr ile düşmanların başın havâyâ ergusüp
ayağa şalup beni hâk ile yeksân eyleyen
4. her pelîdi hem-ser-i serv-i hîrâmân eyleme
èy rakîbe baş koşup 'azm-i gülîstân eyleyen
5. isterem şol pâk dâmânuna toz kondurmaya
şol beni mey-hânede âlûde-dâmân eyleyen
6. hîl'at-ı hüsn ü behâyı râst biçmiş kaddüğe
tekye-i gamda beni abdâl-ı 'uryân eyleyen
7. mülk-i hüsn içre seni ser-hayl-i hûbân eylemiş
hayretîyi vâlih ü ser-mest ü hayrân eyleyen

431.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cism-i hâkîden hemân èy kaşları müşkîn-kemân
kaldı küyünde nişân için bu bir kaç üstühvân
2. kaşın üzre hâl-i 'anber-bârın dîr seyr eden
bir hümâdur 'arş-ı a'lâ üzre dutmuş âşîyân

430. HD s. 351, N4 43a, N9 91b, N15 114b, GHB 84b, P 87b.

1 Ey saçlarını çözüp aklımı perişan eyleyen! Ve ey kaşlarını çatıp hançer çekip kan döken sevgili!

• 'aqlum: hâlüm GHB.

2 Ey sözleri Hz. İsa gibi ölüleri diriltlen! Ve ey gözü haksız yere âşıkların canına kıyan!

♦ emvâtı ihyâ: ihyâ-yı emvât HD, N9, GHB, P; emvât-ı ihyâ N15. 'uşşâkı bî-cân eyleyen: bir demde bin kan eyleyen N4, N9, N15, GHB, P.

3 Ey verdiği kıymetle düşmanların başını göğsüne erdirip beni hor görüp şaraba/ayaklara düşüren!

4 Ey rakiple baş başa gül bahçesine giden (servi boylu sevgili)! Her alçak kimseyi salınan serviye arkadaş etme

5 Dilerim ki şu beni meyhanede günaha sokan, senin namusuna toz kondurmaz.

6 Gam tekkesinde beni çıplak bir abdal yapan zat, güzellik ve zerafet kaftanını tam senin boyuna göre kesmiş.

7 Hayretî'yi dalgın, sarhoş ve şaşkın eyleyen, güzellik ülkesinde seni güzellerin sultanı eylemiş.

431. HD s. 351, N4 43b, N9 91b, N15 114b, GHB 84b, P 87b.

1 Ey yay kaşları misk kokulu sevgili! Mahallende nişan olmaya toprak (olmuş) bedenimden ancak bu birkaç kemik kalmıştır.

2 Kaşının üstündeki amber kokulu benini gören "Yuvasını yüce arşın üstünde kurmuş bir bir hüma kuşudur." der.

• dutmuş: tutmuş N9, GHB; konmuş P.

3. dostum mest olmayınca varımadum kūyuña
ayağ ayağ eyledüm gökler yüzine nerdübān
4. şerha çeksen serverā sīnemde her bir pāresi
hālüm i'lām etmege sen şāha olur bir zebān
5. **hayretī** bī-çāreyi öldürdi tīg-i hecr ile
el-amān ol gözleri cellād elinden el-amān

432.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bār-ı hicrānuñ çeker durmaz bu cān-ı nā-tüvān
ıışk yolında neler çekdi bu bir kaç üstühvān
2. ben bir avuç üstühvān iken günāhum n'oldı kim
dil uzadur baña tīrūñ arkasın tutar kemān
3. aldı cānum ta'n ile bilmem ne vèrdi alıma
el-fiğān şūfī-i bī-insāf elinden el-fiğān
4. leblerūñ bir çeşme-i cāndur ki andan nūş eden
hızr-ı şānī oluben bulur hayāt-ı cāvidān
5. nece mecrūh olmasun 'uşşāk inşāf eyleye
tīgünj kâfir rakībünde edersin imtiḥān

-
- 3 Dostum! Semanın katlarına basamak basamak merdiven kurdum, ancak semtine sarhoş olmadan gelemedim.
  - 4 A sultanım, göğsüme dilim dilim bıçak yaraları açsan, her bir parçası sen sultanıma hâlimi anlatmak için bir dil olur.
• olur bir: olmuştur N4, N9, P; oldu bir N15.
  - 5 Medet o gözleri can alıcı sevgilinin elinden medet! Zavallı Hayretî'yi ayrılık kılıcı ile öldürdü.
• ol: ey N15.
  432. HD s. 352, N4 43^b, N9 92^a, N15 115^a, GHB 85^a, P 88^a.
  - 1 Bu bir kaç kemikten ibaret olan zavallı bedenim aşk yolunda neler çekti! Senin hasret yükünü çekmekten de geri durmaz.
♦ durmaz: тұрмаз N9, GHB. cism-i: cân-ı HD, GHB.
  - 2 Ben bir avuç kemikten ibaretken ne günah işledim ki kirpiklerin dil uzatır, yay kaşların da onun ardını tutar.
♦ tutar: döner HD, N15; dutar N4, GHB, P. dil: el N15.
  - 3 Ne verdi de ne alacak bilmem! Şu kınaya kınaya canıma okuyan insafsız sofunun elinden çektiğime vah vah!
•:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
  - 4 Dudakların öyle bir can pınarıdır ki ondan içen ikinci Hızır olup sonsuz hayata kavuşur.
•:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
  - 5 İnsaflı ol! Kılıcını kâfir rakipte deniyorken âşıklar nasıl yaralanmasınlar?
♦ 'uşşāk: 'uşşākūñ P. eyleye: eyle e HD.(N4'te dördüncü beyittir.)

6. öldürürsün çün beni vèr lebleründen hûn-bahā
bu meşeldür kim demişlerdür efendim kana kan
7. vèrüben cān naqdini derd ü gam alsun **hayretî**
isteyen bāzār-ı 'ışk içre metā'ı-rāyegān

433.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'iliün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. nêçe bir açılasın gül gibi handān olasın
bir zamān ola ki bülbul gibi nālān olasın
2. nêçeye dek olasın hāl-i siyāhūn gibi şūh
bir zamān ola saçūn gibi perîşān olasın
3. tönadursın beni gördükce mahallenēde müdām
göreyin kim giresin koynuma 'uryān olasın
4. 'ışk bāzīçesin elden kōmadūn gitdi gönül
veh bolay ki kocadukça dahı oğlan olasın
5. bir zamān ola ki esrār-ı leb-i dilber ile
hayretî gibi begüm vālih ü hayrān olasın

434.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy yüzi gülzār senden vāz geldüm sevmezin
èy gül-i pür-hār senden vāz geldüm sevmezin
2. çünkü yokdur 'āşık-ı bî-zerle bāzārūn senin
oluban bîzār senden vāz geldüm sevmezin

6 A efendim! Beni öldürdüğün için kan parası olarak dudakların (şarabından) vereceksin! Söylenilegelen atasözü budur: Kanın diyeti kandır.

• efendim: efendi N15. kim demişlerdür: demişlerdür GHB.

7 Hayretî! Aşk pazarında sermayesi çok olsun isteyen can parasını verip dert ve gam satın alsın

• alsun: olsun GHB.

433. HD s. 353, N4 43^b, N9 92^a, N15 115^a, GHB 85^a, P 88^a.

1 Nereye kadar gül gibi açılıp güleceksin, öyle bir zaman gelir ki bülbul gibi ağlarsın.

2 Ne zamana kadar siyah benin gibi şuh olacaksın, bir zaman gelir ki saçın gibi perişan olursun.

3 Beni mahallende gördükçe daima (küfürler) giydirirsin, umarım soyunup koynuma girdiğini görürüm.

• tönadursın: donadursın N4.

4 Gönül! Aş(ı)k oyununu oynamayı bırakmadın gitti. Vah sana! Kocadıkça daha da çocuklaşmaktasın.

• veh: di N9, N15, GHB. kocadukça: vey nice GHB.

5 Beyim! Biz zaman gelir ki sen de Hayretî gibi sevgilinin dudağının esrarıyla sersem ve sarhoş olursun.

434. HD s. 353, N4 44^a, N9-, N15 115^a, GHB 85^a, P 93^a.

1 Ey yüzü gül bahçesi olan sevgili, ey dikenli gül! Senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.

2 Çünkü senin meteliksiz aşıkla alışverişin yoktur; usanarak senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.

♦ 'aşık-ı: 'arif-i N4, N15, GHB, P. ben oluban: ben olup HD

3. nêçe bir ar-vār ar-vār-ı cefānı yüklenem
ëy gül-i ter var senden vāz geldüm sevmezin
4. çünki yok mihr ü vefā vü lutf ü ihsānuñ baña
dostum nā-çar senden vāz geldüm sevmezin
5. yoğ imiş şānuñda bildüm şemme-i bûy-ı vefā
var ëy ‘aţţār senden vāz geldüm sevmezin
6. yine bir merdāne beg sevdüm ërenler cānıçün
ëy zen-i bāzār senden vāz geldüm sevmezin
7. **hayretî**yi sāye gibi hāk ile yeksān eden
mihri yok dildār senden vāz geldüm sevmezin

435.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gösterüp mihr yüzün gül gibi açıldı cihān
yërumüze hele fi’l-cümle ışınduğ yārān
2. açılıp gül gibi güldi yine her alb-i azān
benzedi faşl-ı bahāra yine eyyām-ı azān
3. açılır ğaym-ı ğamun ağlama bir gün ëy dil
çün açıklık oluban buldı nihāyet bārān
4. ber-arār ola mı şandun bu cihānuñ hālın
nêçe bir ağlayasın bir gün olursın andān
5. göz göre seyle vëreyazduñ a dünyāyı bütün
sil gözün yaşını ëy **hayretî**-i ser-gerdān

-
- 3 Nereye kadar eşek gibi senin cefanın ağır yükünü yükleneyim? Ey taze gül yürü! Senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.
• N4-. gül-i ter var: gül-i pür-ar N15; perî-ruhsâr P. yüklenem: yüklenüp GHB.
  - 4 Dostum! Bana sevgi ve vefa göstermediğin, iyilik ve ihsanda bulunmadığın için senden vazgeçmeten başka çarem yok, artık sevmiyorum.
• baña: senün N4, GHB. döstum nâçar: ey cefâcû yâr N4.
  - 5 Anladımki sende vefa kokusunun zerresi dahi bulunmuyor. Yürü ey attar! Senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.
  - 6 Ey pazar karısı, ërenler hakkı için, yine yiğit bir beyi sevdim de senden vazgeçtim, artık seni sevmiyorum.
  - 7 Ey Hayretî’yi gölge gibi yere seren merhametsiz gönül çelen! Senden vazgeçtim artık sevmiyorum.
  435. HD s. 354, N4 44^a, N9 92^a, N15 115^b, GHB 85^b, P 88^a.
  - 1 A dostlar, dünya dostluk/gün yüzünü göstererek gül gibi açıldı da biz yerimize/yeryüzüne güzelce ısındık.
  - 2 (Böylece) her hüznü kalp gül gibi açılıp güldü ve sonbahar günleri bahar mevsimine benzedi.
• azān: zamān N15.
  - 3 Ağlama ey gönül! Açık hava yağmurun dinmesine sebeptir, bir gün senin de gam bulutların dağılır.
♦ açıklık: açlık HD; açıklığ N4. oluban: buluban N15. ğaym-ı: necm-i P.
  - 4 Ne zamana kadar ağlayacaksın, elbet bir gün gülersin. Bu cihanın hālını olduğı gibi kalır mı sandın?
  - 5 Ey sersem Hayretî! Az kalsın dünyayı bütünyle göz göre göre sele verecektin, sil gözünün yaşını.
• a: GHB-.

436.

Fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. yā rab ol gül-izāra n'eyleyeyin
yüz vèrür degme hāra n'eyleyeyin
2. beni derd ü firāk uş öldürdi
bilmezem hīç çāre n'eyleyeyin
3. ètdi başdan ayağa yara beni
tīg-i hicrān-ı yāra n'eyleyeyin
4. ben niyāz eyledükçe nāz eyler
yā rab ol şivekāra n'eyleyeyin
5. āl ile ağa koydı ol kebgı
bir iki yüzi kara n'eyleyeyin
6. n'ola deryā-yı eşke ğark olsam
gelmez ol dūr kenāra n'eyleyeyin
7. **hayretī** n'ola girye olsa işüm
yüz yumam ğayrı kāra n'eyleyeyin

437.

Mefā'ilün fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. firāk ocağına düşdüm ne çāre n'eyleyeyin
ķoman fakīri dutuşdum ne çāre n'eyleyeyin
2. alup ayağımı başdan beni zebūn ètdi
çü 'ışķı ile dutuşdum ne çāre n'eyleyeyin

---

436. HD s. 355, N4 44^a, N9 92^b, N15 115^b, GHB 85^b, P 88^b.

- 1 Ya Rab! O her dikene yüz vermekte olan gül yanaklıyla ne yapacağım?
- 2 Dert ve ayrılık nihayet canıma okudu! Çare nedir, ne yapayım bilmiyorum.
  - firāk uş: firākı uş GHB.
- 3 Yarın ayrılığının kılıcı beni baştan ayağa yaraladı, elimden ne gelir?
- 4 Ey Allah'ım! Ben yalvardıkça naz eden o cilveli sevgiliyle ne yapayım?
- 5 Bir iki kara yüzlü, o kekliği hile ile ağına düşürdü neyleyim!
- 6 O inci tanesi yakına gelmiyor/ele geçmiyor ne yapayım! Gözyaşı denizine gark olsam buna şaşılır mı?
  - N4-, N9-, N15, GHB-, P-.
- 7 A Hayretî! İşim ağlamak olsa buna şaşılır mı? Ne yapayım, artık başka işle ilgilenmem.
  - N4-, N9-, N15, GHB-, P-.

437. HD s. 355, N4 44^b, N9 93^a, N15 116^a, GHB 86^a, P 89^a.

- 1 Çaresizce ayrılık ateşine düştüm ne yapayım! Yanıp tutuştum fakiri bırakmayın!
  - dutuşdum: tütüşdum N9, GHB.
- 2 Kadehi elimden alıp beni baştan ayağa düşürdü, aşk ile yanıp tutuştuğum için çaresizim, ne yapayım?
  - dutuşdum: tütüşdum N9, GHB. 'ışķı ile: 'ışķun-ıla N15.

3. bu gurbet elde çü gördüm onat bir eglence
gam ile kardaş okısdum ne çare n'eyleyeyin
4. nihāl-i servi görince hayāl-i kaddünle
düşüp ayağa kucuşdum ne çare n'eyleyeyin
5. be **hayretī** gel e bir hoş naşihat éd e baña
efendim ile küsüsdüm ne çare n'eyleyeyin

438.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. ala gözlüm baña yâr olmadun sen
baña yâr-ı vefādâr olmadun sen
2. güzel gözlüm begüm nâz uyhusından
göz açup gitdi bîdâr olmadun sen
3. şarâb-ı nâzdan deyr-i cihānda
efendim kaldı hüşyâr olmadun sen
4. rakîbe yüz vèürsün ey yüzi gül
dirîgâ âh bî-hâr olmadun sen
5. gamından bu belâ-keş **hayretinün**
begüm benzer haberdâr olmadun sen

439.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. gönül yoğ olmadın var olmadun sen
vücūdun dan haberdâr olmadun sen

-
- 3 Bu gurbet yurdunda mükemmel bir eglence bulduğumdan gam ile kardeş olarak anılmaktan başka çare yok. Ne yapalım?
• (GHB'de dördüncü, P'de ikinci beyittir.) ilde: illerde GHB.
  - 4 Servi fidanını görünce boyunun hayaliyle (onu hayal ettim) çaresizce ayağına kapandım ne yapayım.
• görince: göricek N4, GHB, P. ayağa kucuşdum: ayağına koşdum N4, N15, GHB, P.
  - 5 A Hayretî, gel bana güzel bir nasihat ver; efendimle küsüştüm, çare nedir, elden ne gelir?
♦ eyle: éd e HD, N4, N15.
  438. HD s. 356, N4 44^a, N9 92^b, N15 116^a, GHB 85^b, P 88^b.
1 Ela gözlüm, sen bana ne yâr oldun, ne vefa gösterdin.
2 A güzel gözlü beyim! Gözlerini açıp naz uykusundan bir uyanmadın gitti.
• gözlüm: gözli N4; gözlü N15.
3 Efendim! Dünya kilisinde naz şarabından geriye senin ayılamayışın kaldı.
4 Ey gül yüzlü sevgili! Rakibe yüz veriyorsun, yazık ki dikenlerinden bir kurtulmadın.
5 Beyim! Sen bu başı belalı Hayretî'nin gamından haberdar olmamışa benzersin.
  439. HD s. 357, N4 44^b, N9 92^b, N15 116^a, GHB 86^a, P 88^b.
1 Ey gönül! Sen yok olmadan var olup kendi varlığından haberdar olmadın.
• yoğ: yok N9.

2. eger cān vèrmedünse rāh-ı ğamda
ṭarīkatde sebük-bār olmadun sen
3. degülseñ yār elinden tolu yara
bu meydān içre yarar olmadun sen
4. serīrün ger ser-i dār olmadıysa
sarāy-ı ğamda serdār olmadun sen
5. maḥabbet bādesinden **ḥayretī** hīç
bi-ḥamdi'llāh ki hüşyār olmadun sen

440.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kaṭra kanlar kim şehā enfünden akdı nāgehān
şan mey-i la'līn gümüş ibrikden oldı revān
2. lüle-i sīmīndür enfün cām-ı la'līndür lebün
lūleden ol cāma akıtdun şarāb-ı ergavān
3. ehl-i 'ışkuñ gözlerün içdügi kanın rūzgār
kaṭra kaṭra cümle burnundan getürdi ey cūvān
4. la'lün içre kan revān olduğunu çün gördiler
dediler kan üstine kan etdün ey rūḥ-ı revān
5. kana boyandı leb-i şīrini yāruñ gūyiyā
ğark-ı hūn oldı bu cān-ı **ḥayretī**-i nā-tüvān

-
- 2 Eğer gam yolunda can vermediysen tarikat hızlı gidemezsin.
  - 3 Yarın elinden (yaralanıp) yaralarla dolmadan bu meydanda bir işe yaramazsın.
  - 4 Tahtın, darağacının başı olmadan gam sarayına serdar olamazsın.
  - 5 Hayretî! Elhamdülillah! Sen aşk şarabının sarhoşluğundan hiç ayılmadın.
  440. HD s. 357, N4 44b, N9 93a, N15 116b, GHB 86a, P 89a.
  - 1 Ey şah! Burnundan ansınız damla damla kanlar akması, sanki gümüş ibrikten kırmızı şarap akmasına benzedi.
  - 2 Burnun bir gümüş çeşme, dudağın bir kırmızı kadehtir. O çeşmeden o kedehe erguvan renkli şarap doldurdun.
• lüle: lü'lü' N4.
  - 3 Ey genç sevgili! Felek, gözlerinin içtiği âşıklarının kanını damla damla burnundan getirdi.
  - 4 A benim canım! Dudağının kan revan içinde kaldığını gördükleri zaman "kan üstüne kan akıtmışsın" dediler.
  - 5 Yârin tatlı dudağı kanadı, sanki takatsiz Hayretî'nin canı kan içinde kaldı.

441.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yol degüldür ey gözüm seyl etme cānān yolların
merdüm-i hūnī degülseñ kesme sulṭān yolların
2. etme ey dil zāhide rāh-ı ṭarīkatden su'āl
yoluñ için şorma her güm-rāha erkān yolların
3. her gedā-ṭab' anlamaz rāh-ı maḥabbet n'edügin
yine bir 'ālī-cenāba şor bu dīvān yolların
4. kūy-ı dildāra yolından varmak istersen eger
eyledükçe yüzün üzre eyle seyrān yolların
5. şöyle gezdüm hind-i zülf-i yāri kim yoldaşlar
mū-be-mū şerḥ etsem olur ol perişān yolların
6. yıllar ile şol kadar oldum mücāvır kim tamām
kendi şehrüm gibi bildüm kūy-ı hicrān yolların
7. duyalı taḥsīn yolın erbāb-ı devlet ḥayretī
unutuldu kimse varmaz oldu iḥsān yolların

442.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'āşık-ı mecrūḥa şor mülki maḥabbet yolların
yeg bilür ma'zül olanlar bâb-ı devlet yolların

---

441. HD s. 358, N4 44^b, N9 93^a, N15 116^b, GHB 86^b, P 89^a.

- 1 Ey gözüm! Sevgilinin yolunu sele vermen insafa sığmaz. Gözünü kan bürümüş (bir adam) değilsen sultanın yolunu kesme.
- 2 Ey gönül! Zahide tarikat yolundan sorma! Kendi yolunun hakkı için, her yolunu kaybetmişe yol yordam danışma.
- 3 Her dilenci tabiatlı aşk yolunun ne olduğunu bilmez, sen bu divan yollarını yine yüce yaradılışlı olanlardan sor.
- 4 Sevgilinin semtine onun yolundan varmak istiyorsan, yola koyulduğunda yüzün üzre yol almalısın.
  - varmak: varmağ N15.
- 5 A yoldaşlar! Yârin zülfünün karasını öyle gezdim ki o perişan yolları tel tel şerh edebilirim.
- 6 Hicran semtinin yollarını yıllardır o kadar kanıksadım ki tastamam kendi memleketim belledim.
  - yıllar ile: gayret ile P.
- 7 Hayretî! Devlet erkanı övgüyle geçiştirmeyi öğrendiğinden beri ihsan vermek unutuldu, o yola kimse gitmez oldu.
  - duyalı: tıyalı N9, GHB.

442. HD s. 358, N4 45^a, N9 93^b, N15 117^a, GHB 86^b, P 89^b.

- 1 Aşk ülkesinin yollarını yaralı âşığa sor ki azledilmiş olanlar devlet kapısının yolunu iyi bilir.
  - olanlar bâb-ı: olan erbâb-ı GHB.

2. 'ıřķ yolın varılmaz  y dil sel met isteyen
alılmaz menzil şu kim dutmaz mel met yolların
3. c n v r p şunlar ki derd aldılar aldanmadılar
duydular b z r-ı 'ıřķ içinde şan'at yolların
4. şub  gibi yüzüm ağ alnum a uk olsun d yen
ş dik olsun  omasun elden şad kat yolların
5. r h-ı k y-ı y rda b -  d olan  ft ded r
anlayan  y ** ayret ** ' lemede r hat yolların

443.

Mef  l  f  il t  mef  l  f  il n
Muz ari  -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. olsam n'ola o u a niş n  y  aşı kem n
meyd n-ı  amda  aldı tenümden bir  st  v n
2. a ma  f s rde-dillere t m r-ı şi' r mi
  l defteri a ılmaz içen olıcağ  az n
3. y gr gi olana yine meyd n durur bugün
gelsün bu esb-i t b um ile ötsün imti  n
4. d ğ-ı  amu  tenümde siperd r     am degül
ger t 'ne t şın ata bana cümleten cih n
5.  am y me her t rafdan atarlarsa şa a t ş
sen ş  -ı m ved r olı  r ** ayret ** hem n

-
- 2 Ey gönül! Selameti arayan aşk yoluna ulaşamaz, melametın yolunu bilmeyen o yolda ilerleyemez
• yolın: yolına N4. dutmaz: t tmaz N4, N9.
  - 3 Can verip dert satın alan şu kimseler aşk pazarındaki sanatı öğrendikleri için aldanmadılar.
  - 4 Güneşli sabah gibi yüzüm ak, alnum a ık olsun diyen sadık olsun, sadakat yolunu bırakmasın.
  - 5 Ey Hayret ! Sevgilinin mahallesinin yolunda kendinden geçmiş olan düşkün  lemede rahat etmenin yolunu anlamış olanlardır.
  443. HD s. 359, N4 45^a, N9 93^b, N15 117^a, GHB 86^b, P 89^b.
  - 1 Ey yay  aşlı! Gam meydanında bedenimden bir kemik kaldı. Bununla senin okuna niş n olsam ne çıkar?
•  aldı tenümden: tenümde  aldı N4;  aldı tenümde N9, GHB, P.
  - 2 ş ir defterimi donuk gönüllere a mayın,   l defteri hazan mevsiminde a ılmaz.
• içen olıcağ: olıcağ içen N4.
  - 3 Meydan bugün yine y r k at sahibinindir; gelsin ş irimini atıyla kendini sınaşın.
• olana: olanlara N9.
  - 4 Mademki senin gamının yarası bedenime siperdir; bütün cihan bana kınama t şını atsa gam değil.
• t 'ne t şın: t 'n-ı t şın N4; t 'n-ı daşın N15..
  - 5 Ey Hayret ! Sen meyve veren bir dal ol da, her taraftan sana t ş atsalar da gam yeme!
• t ş: daş N15.

444.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'âşık olmasun yanında ölmek âsân olmayan
girmesün bāzār-ı 'ışka merd-i merdân olmayan
2. varmasun bāzār-ı 'ışka tönadur erbāb-ı ğam
cübbe-i sālûsdan ey h^vâce 'uryân olmayan
3. mezra'-ı 'âlemde 'ömri hâşılından cevce sūd
almamışdur gözlerinün yaşı bārân olmayan
4. şöhetinden mūr-ı nâ-çizün ne hazz etsün şehā
cân u dil mülkine hüküm edüp süleymân olmayan
5. bezm-i 'uşşâkûn şafâsın anlamaz ey **hayretî**
'âlem içre vâlih ü ser-mest ü hayrân olmayan

445.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ber-â-ber ola mı zindân ile hîç şöhet-i nâ-dân
ġam u endüh ile tenhâca 'işret-hânedür zindân
2. biraz eglendüğüm 'ayb olmasun bi'llâhi zindânda
hayâl-i zülf-i cânân ile kaydum var idi yārân
3. bu zindân bir 'acâyib hânkâh-ı derd ü ġamdur kim
erenler şâhı hâk kıyçün müdâm eksük degül kurbân

---

444. HD s. 360, N4 45^a, N9 93^b, N15 117^a, GHB 87^a, P 89^b.

1 Ölmek kendisine kolay gelmeyen kişi âşık olmasın; yiğitler yığidi olmayan aşk pazarına girmesin.

2 Ey tüccar! Riya cübbesinden soyunmayan kişi gam erbabının donattığı aşk pazarına girmesin.

♦ tönadur: donadur N4, N9. varmasun: girmesün HD, N4, N15, GHB, P.

3 Gözyaşları yağmur gibi yağmayan kişi âlem tarlasındaki ömür mahsulünden arpa tanesi kadar kâr etmemiştir.

• almamışdur: itmemişdür N4, N9, N15, P.

4 Ey padişah! Can ve gönül ülkesine hükmedip Süleymân olmayan kişi aciz karıncanın sohbetinden ne anlasın?

5 Ey Hayretî! Âlemde dalgın, sarhoş ve hayrette olmayan kişi âşıklar meclisinin sefasından anlamaz.

• şafâsın: cefâsın N15.

445. HD s. 360, N4 45^b, N9 94^a, N15 117^b, GHB 87^a, P 90^a.

1 Zindân ile cahil sohbeti hiç aynı olur mu? Zindân gam ve keder ile baş başa kalınan eğlence yeridir.

• zindân ile hîç şöhet-i nâdân: hîç şöhet-i rindân ile nâdân GHB; rindân ile hîç şöhet-i nâdân P.

2 Dostlar, Allah aşkına zindanda biraz uzun kaldığımı ayıplamayın; Vallahi sevgilinin zülfünün hayâliyle bağlıydım.

3 Bu zindân öyle bir dert ve gam tekkesidir ki erenler şâhı için hiç kurban eksik olmaz.

• şâhı: şâh GHB.

4. gülistān ile zindānı neçe fark edeyin sensüz
baña dīdārsuz birdür caḥīm ü rāvza-i rıdvān
5. bu zindān-ı belādan ḥayretī ol gün olur āzād
şaçı zencīrini boynına muḥkem bend ede cānān

446.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. tek muṣāhib gönül eglencesi yārān olsun
bir şurāḥī mey-i nāb ile biraz nān olsun
2. şıyayın tevbeyi çirkin yüzüm üzre içeyin
sākī-i meclisümüz tek güzel oğlan olsun
3. zāhidā mescid ü miḥrāba emīr ol yūri sen
her gedā meykede küncinde қо sultān olsun
4. cebr ile sürme kapuñdan dil-i dīvāneleri
şāhsın begcegizüm karşıña dīvān olsun
5. yār 'azm-i sefer eyler dediler ḥayretiyā
āh edüp ağla ki 'ālem tolu tūfān olsun

447.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yār ile yār oldu yār ağyāra söylen gelmesün
būlbūl ü gül şöḥbetidür ḥāra söylen gelmesün
2. kendü cānum pāresi kardaşum olsun dostlar
olmasun engel baña bir pāre söylen gelmesün

-
- 4 Gül bahçesi ile zindanı sen olmadan nasıl fark edeyim? Bana senin olmadığı cehennem de Rıdvan bahçesi de birdir.
  - 5 Hayretî bu bela zindanından (ancak) sevgili, saçının zincirini boynuna sımsıkı bağladığı gün azad olur.
• N4-. gün: vakt GHB.
  446. HD s. 361, N4 42a, N9 94a, N15 117b, GHB 87b, P 90a.
1 Tek sohbet ettiğim, gönül eğlencem, dostlar olsun. Yanında da bir sürahi saf şarapla biraz ekmek olsun.
2 Yeter ki meclisimizin sakisi güzel bir oğlan olsun da ben tövbemi bozup çirkin yüzüm üzere içeyim.
3 Ey zahit! Sen git mihrap ve mescide emir ol. Bırak, her köle meyhane köşesinin sultanı olsun.
4 Beyciğim! Sen şahsın, divane gönülleri kapından zor kullanarak kovma; (izin ver de) onlar senin karşında divan dursunlar.
5 Ey Hayretî! Sevgili yine yolculuğa karar vermiş derler. ah edip ağla ki âlemde yine tufan olsun.
• tūfān: kan N4.
  447. HD s. 361, N4 42a, N9 94b, N15 117b, GHB 87b, P 90a.
1 Dost dost ile dost oldu, ötekilere söyleyin gelmesinler; bu gül ve bülbülün sohbetidir, dikene söyleyin gelmesin.
2 A dostlar! Kendi can parçam olan kardeşim bile olsa bana engel olmaya gelmemesini söyleyin.
• kardaşum: tek yârüm N4.

3. zâhide dēñ vèrmesün vîrâne küncin ‘âleme
bûm-ı vaqt olana bu gülzâra söylen gelmesün
4. vèrmeyen cân naḳdin almasun metâ‘-ı ‘ışḳunı
çün ziyân eyler o bu bâzâra söylen gelmesün
5. yüz şuyında el yumayınca olunmaz pāk-bâz
ḥayretî bu bezme ehl-i ‘âra söylen gelmesün

448.

Mef‘ulü fâ‘ilâtün mef‘ulü fâ‘ilâtün
Muzâri‘ -- + / - + -- / - + -- / - + --

1. her lâle kim bitürdi ḥāk-i mezâr-ı mecnûn
leylânun itlerine oldu sifâl-i pür-ḥûn
2. döğündi taşlar ile feryâda geldi taşlar
ḥalûme raḥm edüben yüz yere urdı hāmûn
3. kaşı ḥayâli ile bir nûna döndi ḳaddüm
dâğ-ı cünûn başumda oldu çü nokṭa-i nûn
4. bizi uyutmağ ister efsâne ile nâşih
illâ ki aşşî étmez mecnûna bil ki efsûn
5. ey **ḥayretî** ser-â-ser cân mülkin oda urdı
ol serv-ḳâmetüm çün geydi ḳabâ-yı gül-gûn

449.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + --

1. ḳâmetüm hicrân yüki altında olmışdur çü nûn
nokṭadur üstinde şan başumdaki dâğ-ı cünûn

-
- 3 Bu zamanın baykuşu olan o zahide söyleyin (bulunduğu) virane köşeyi dünyaya değişip de bu gül bahçesine gelmesin.
• zâhide: zâhidâ N9. gülzâra: divâna N15.
  - 4 Aşk nesnesini can sermayesini verip almamış olana söyleyin bu pazara gelmesin, elindekini kaybeder.
• ‘ışḳunı: vaşlunı N9, GHB; derdünı N15.
  - 5 Ey Hayretî! Şerefden el çekmedikçe sadık (âşık) olunmaz, ar sahibi kimselere söyle bu meclise gelmesinler.
• yüz...pāk-bâz: N4-.
  448. HD s. 362, N4-, N9 94^b, N15 118^a, GHB 87^b, P 90^b.
1 Mecnun’un mezar toprağının bitirdiği her lale Leyla’nın itlerine kan dolu bir çanak oldu.
2 Dağlar, hâlîme acıyıp taşlarla döğünüp feryat ettiler, ovalar da yüzlerini yere vurdular.
• taşlar: daşlar N15. taşlar: âlem N15. feryâda: ferhâda GHB.
3 Boyum sevgilinin kaşının hayaliyle bir nuna döndü, başımdaki delilik yarası nunun noktası gibi oldu.
4 Nasihatçı hikaye anlatarak bizi büyülemek ister, fakat bil ki mecnun olana büyü tesir etmez.
• bizi: beni N9, N15; bâḳî P. nâşih: vâ‘iz N15.
5 Ey Hayretî! O servi boylu sevgilim, giydiği gül renkli kaftanla can ülkesini baştan başa ateşe verdi.
  449. HD s. 363, N4 42^a, N9 94^a, N15 118^a, GHB 87^b, P 90^b.
1 Boyum ayrılık yükü altında (ezilip) nun harfine dönmüştür, sanki başımdaki delilik yarası da onun noktasıdır.

2. cānuma kār eyledi cānā teb-i tāb-i firāk
komadı tāb ü tüvān ġāyet zebūn oldum zebūn
3. seyl-i eşk-i dīde-i ferhāddan bir reşhadur
bunca şular kim ağıdur ‘ayn-ı kūh-ı bīsütūn
4. nev-cüvānlar ‘ışkı bir üstād-ı kāmildür k’aña
tıfl-ı ebced-ḥ^vān olunmaz pīr-i ‘aql-i zū-fünūn
5. gözlerüm çoklar yaşasun yine miḥnet-ḥānemi
eşk-i ḥūnīnümle etmişdür ser-ā-ser lāle-gūn
6. neçe ġarķ olmaya mellāḥān-ı şabr u ‘aql u hūş
köhne zevraķdur vücūdum göz yaşı deryā-yı ḥūn
7. **ḥayretī** dīvānenün dīvānının her satırını
okuyan cān gerdenine daķdı zencīr-i cünūn

450.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. müselmānlar cüdā düşdüm yine rūḥ-ı revānumdan
helāk etti beni devrān ayırdı tatlu cānumdan
2. öliceķ tāze cān bulmaķ muķarrerdür yine cānā
seg-i kūyunḡ nevāle edine ger üstūḥ^vānumdan
3. dutuşup ḥırmen-i ‘ālem yanardı odlara gerdūn
cihāna bir şerer düşse eger sūz-ı nihānumdan

-
- 2 Ey sevgili! Ayrılık ateşinin humması canıma işledi, bende güç kuvvet bırakmadı, son derece âciz duruma düştüm.
  - 3 Bīsütūn dağının gözününden akan bunca sular Ferhat’ın gözyaşı selinden bir damladır.
• kūh-ı: gūn-ı N9.
  - 4 Taze güzellerin aşkı öyle mükemmel bir hocadır ki çok ilimler bilen akıl ihtiyarı onun yanında abece okuyan bir çocuk dahi olamaz.
• (GHB’de üçüncü beyittir.)
  - 5 Gözlerim çok yaşasın! Sıkıntı evimi yine kanlı gözyaşımla baştan başa lale rengine boyamıştır.
• N15-. ḥānemi: cānumı P.
  - 6 Vücudum eski bir sandal, gözyaşım kan deniziyken akıl, uyanıklık ve sabır denizcileri nasıl batmasın!
• (GHB’de dördüncü beyittir.) mellāḥān-ı: bu mellāḥ-ı P.
  - 7 Divane Ḥayretī’nin divanının satırlarını her okuyan kişi can gerdanına delilik zincirini taktı.
• daķdı: urdı N9; ṭaķdı GHB. okuyan: okuyup N15.
450. HD s. 363, N4 42^a, N9 94^b, N15 118^b, GHB 88^a, P 90^b.
- 1 Ey Müslümanlar! Yine sevdiğimden ayrı düştüm Devran beni tatlı canımdan ayırarak helak etti.
• tatlu: datlu N15.
  - 2 Ey can! Senin semtinin iti kemiğimden kendine azık yapsa da öldüğümde yeni bir can bulacağım muhakkaktır.
• idine ger: eder ise N15.
  - 3 Eğer cihana iç yangınımdan bir kıvılcım düşse âlem harmanı tutuşur, felek ateşlerde yanardı.
• dutuşup: ṭutuşup N9, GHB.

4. ciger-güşem gözüm yaşı durur fâş eyleyen sırrum
müşelmânlar neler gördüm görün öz kendü kıanumdan
5. yine uğrın bakışlarla haramî gözleri yârun
dil ü cân nakdini n'etdiyse etdi çaldı yanumdan
6. henüz ey **hayretî** kaldı uyanmadı kara bahtum
gözün yummaz iken halk-ı cihân âh u figânumdan

451.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. çarsû-yı 'ışka rüsvâ olmayan hiç gelmesün
bu tarîka bî-ser ü pâ olmayan hiç gelmesün
2. keşf-i râz edüp saçı dârına ber-dâr olmağa
'ışkdan başında sevdâ olmayan hiç gelmesün
3. rûy-ı dildâra muķâbil olmağa âyîne-vâr
gayrdan pâk ü mücellâ olmayan hiç gelmesün
4. gevher-i baħr-ı maħabbetle olımağ âşinâ
'ışk meydânında deryâ olmayan hiç gelmesün
5. zâğlar yeri degüldür sôfiyâ gülzâr-ı 'ışk
hayretî tek murğ-ı güyâ olmayan hiç gelmesün

-
- 4 Sırrımı ifşa eden ciğerimin köşesi gözyaşlarımdır. A Müslümanlar! Kendi öz kanımdan neler çektiğime bakın!
♦ N5-. görün: yine N4. kıanumdan: cânımdan HD, N4, N9, P.
  - 5 Sevgilinin eşkiya gözleri uğrun uğrun bakışlarıyla yine ne yaptı etti, can ve gönöl sermayesini yanımdan çalıp götürdü.
• etdi: n'etdi N4.
  - 6 Ey Hayretî! Cihan halkı ah ve figanımdan uyuyamazken, benim kara bahtım henüz uyanmadı gitti.
♦ henüz: benüm: HD, N4, N15, GHB, P.
  451. HD s. 364, N4 45^b, N9 95^a, N15 118^b, GHB 88^a, P 91^a.
  - 1 Âlemin rüsvası olmayan aşk çarşısına asla gelmesin, sefil ve perişan bulunmayan bu yola hiç uğramasın.
  - 2 Sırrı keşfettikten sonra, başında (sevgilinin) saçının darına asılacak kadar bir aşk sevdası bulunmayan hiç gelmesin.
• olmağa: olmayan N15.
  - 3 Başka şeylerden arınıp temizlenmeyen kimse ayna gibi sevgilinin yüzünün karşısında durmaya hiç davranmasın.
• (N15'te dördüncü beyittir.)
  - 4 Aşk meydanında derya olmayan muhabbet denizinin incisi ile tanışamaz.
• baħr-i: mihr ü N15, GHB.
  - 5 A sofı! Aşk güllüğü kargaların mekânı değildir. Hayretî gibi güzel şakıyan bir kuş olmayan (oraya) hiç uğramasın.

452.

Mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. şorarsañ zāhidā keyfiyyetüm ehl-i fenāyam ben
melāmet çārsūsında bugün bir bî-nevāyam ben
2. kul oldum ḥ^vāce-i 'ışķa 'acāyib begligüm vardır
benümdür ser-te-ser ğam milketi bir pādişāyam ben
3. cemāli ka'besin gördüm ḥabībün ḥācī-i 'ışķam
bugün merve ḥaқыçün şūfīyā ehl-i şafāyam ben
4. olup ser-pā bürehne tekye-i 'ışķun bir abdālī
muḥibb-i ḥānedānam bende-i āl-i 'abāyam ben
5. baña da nām ile 'ālemde dervīş ḥayretī dērler
bugün erbāb-ı 'ışķ içinde bir kemter gedāyam ben

453.

Mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. èy peyk-i seher sen baña yoldaş olımazsın
bu rāh-ı meşāḳḳatde ayakdaş olımazsın
2. olmazsañ eger oynayuban başı sebük-bār
meydān-ı belāda baña pādaş olımazsın
3. ger derd ü belā nāmesin ez-ber édimezsen
bizümle bu mektebde sebaḳdaş olımazsın
4. sīnen şiper édüp édimezsen başunı top
erbāb-ı belā 'askerine baş olımazsın

---

452. HD s. 365, N4 45^b, N9 95^a, N15 118^b, GHB 88^b, P 91^a.

1 Ey zahit! Durumumu sorarsan ben yokluk ehliyim, ben zamanın melamet çarşısında bir zavallıyım.

• keyfiyyetüm: keyfiyyet N4. bî-nevāyam: pîşvāyam GHB.

2 Aşkın üstadına kul olduğum için şaşılacak bir beyliğim var, ben bir padişahım ki gam ülkesi baştan başa benimdir.

3 Ey sofı! Sevgilinin Kâbe yüzünü görüp aşkın hacısı oldum, Merve hakkı için ben bugün sefa/Safâ ehliyim.

♦ ka'besin: nûrını HD, N4, N9, GHB, P.

4 Ben, aşk tekkesinin başı kabak yalın ayak abdalı olarak hanedanın dostuyum, ehlibeytin hizmetkârıyım.

5 Âlemde bana şöhretle derviş Hayretî deseler de bugün âşıklar arasında değersiz bir dilenciyim.

453. HD s. 365, N4 45^b, N9 95^b, N15 119^a, GHB 88^b, P 91^a.

1 Ey seher habercisi sen bana yoldaş olamaz, meşakkat yolunda ayak uyduramazsın!

• peyk-i: murğ-ı N4.

2 Başını feda ederek yükünü hafifletmezsen bela meydanında bana yoldaş olamazsın.

• baña: bize N4.

3 Dert ve bela kitabını ezberleyemezsen, bu mektepte bizimle ders arkadaşı olamazsın.

• ger derd ü: gerd ü N4.

4 Göğsünü şiper edip, başını top yapamazsan belaya düşkün askerlerin başı olamazsın.

5. kan yutmaz isen meykede-i gamda müdāmī
sen **hayretī**ye hem-dem ü evbāş olamazsın

454.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. meclisi germ edelüm hergiz bürüdet olmasun
mest olan dillerde bi'llāhi küdür et olmasun
2. gözlerüm yaşı şarāb u dil kebāb āhum rebāb
hep müheyyā ālet-i bezme zārūret olmasun
3. kim bizi bezm-i melāmetde görüp 'ayb eylemez
dāyīmā olsun selāmetde melāmet olmasun
4. ehl-i terke bir nemed besdür hemān fāhır libās
degme bir nā-ehle tek 'ālemde minnet olmasun
5. **hayretī** öldi gamuñdan dēdiler dilber dēdi
'ışkdan ol dağı tek bir dürlü hālet olmasun

455.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. cihānı ra'd-veş dutdı şadā feryād u āhumdan
bulutlar kapladı gökler yüzün dūd-ı siyāhumdan
2. ocağuma şu koymışdur gözüm āhum şerārıdur
görünen şu'le-i āteş degüldür dūdgāhumdan

---

5 Gam meyhanesinde daima kan yutmazsan Hayretī'nin kafadar, serseri bir arkadaşı olamazsın.

454. HD s. 366, N4-, N9 95^b, N15 119^a, GHB 88^b, P 91^b.

1 Meclisi ısıtalım/kızıştıralım ki asla soğukluk olmasın; sarhoş olan gönüllerde, Allah için, gam keder kalmasın.

• olan dillerde bi'llāhi: ü lâ-ya'kıl olan dilde N9. hergiz: bir dem N15.

2 Zorluk olmasın! Gözyaşlarım şarap, gönül kebab, ahım da rebap olarak daima içki meclisinin hizmetine amadedir.

3 Bizi kınanmışlık meclisinde görüp de ayıplamayan kişi daima selamette olsun, asla kınanmasın.

4 Yeter ki şu dünyada değme edepsiz karşı minnet altında kalmasın, terk ehline övünülecek elbise olarak bir keçe yeter.

• ehl-i terke: ehl olana N9, N15, GHB, P.

5 Sevgiliye "Hayretī senin derdinle öldü" dediler, o da "Yalnız o bir tür aşk hāli olmasın?" dedi.

• ol dağı tek: tek ol dağı N15.

455. HD s. 367, N4-, N9 95^b, N15 119^b, GHB 89^a, P 91^b.

1 Feryat ve ahımdan bir ses gök gürlemesi gibi cihanda yankılandı; (ahımın) kara dumanından bulutlar gökyüzünü kapladı.

• dutdı: tıtdı GHB, P. feryād u: feryād-ı GHB.

2 Gözümün su koyduğu ocağında görünen ateş parıltısı değil ahımın kıvılcımıdır.

• şirārıdur: şirārından GHB.

3. mezîd olsun gözüm yaşı biraz teskîn eder yoḥsa
cihānı odlara yakardum āh-ı şubḡāhumdan
4. öliceḡ derd ü fūrḡatle mezāruma gelen ‘aşıḡ
oḡuya nāme-i ḡasret biten ḡaṡṡ-ı giyāhumdan
5. görinen ḡayretî yünler degüldür tācum üstinde
dütünlerdür ki çıḡmıṡdur depemden şebkülāhumdan

456.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. rā ḡaşların kem etmedi cāna sitemlerin
cānā ne dēyelüm göre geldük keremlerin
2. begler degül mi na‘ra ile gör gedāları
mey-ḡāne ḡüşesinde dikel’den ‘alemlerin
3. ṡa‘n eylemem gedālara ēy ḡvāce-i zamān
vērmez menāl ü mālūne anlar elemelerin
4. bezm-i belāda mey yērine ḡan yudanların
ḡordı ḡuzūrın ehl-i ṡafā duysa demlerin
5. ruhbān-ı ‘ıṡḡa yine mürîd oldı ḡayretî
seyr eyleyeli deyr-i cihānuḡ ṡanemlerin

457.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. dostum ben gideyin bu çeşm-i giryān ağlasun
vaḡtidür düşmen şen olsun dostlar ḡan ağlasun

-
- 3 Gözyaşım bol olsun ki biraz sakinleştirsın, yoksa sabah vakti ettiğim ahımla cihanı ateşlerde yakardım.
  - 4 Ayrılık derdiyle öldüğümde mezarımı ziyaret eden âşık, biten otların üzerindeki hasret mektubunu okusun.
• biten: bite P.
  - 5 Hayretî! Tacımın üstünde görünenler yün değildir. Başımdaki gece başlığımdan çıkan dumanlardır.
• depemden: başumda N15, GHB, P.
  456. HD s. 367, N4 46^a, N9 96^a, N15 119^b, GHB 89^a, P 91^b.
  - 1 Ey can! Râ şeklindeki kaşların az cefa etmedi, ama ne diyelim yine de çok iyiliğini gördük.
• itmedi: eyledi N4, N15; eylemedi N9, GHB, P. sitemlerin: ḡamların N4, N9, N15, GHB, P.
  - 2 Şu meyhane köşesinde nara atıp alemlerini (kadehlerini) kaldıran dilencilere bak! Onlar beyler değil de ne?
  - 3 Ey zamanın sahibi! Düşkünleri kınama, onlar kendi elemelerini senin malına mülküne değişmezler.
  - 4 Safa ehli, bela meclisinde şarap yerine kan yutanların huzurunu işitse safı sürmeyi bırakırdı.
• duysa: ṡuysa N9, GHB.
  - 5 Hayretî, yine cihan kilisesinin heykel (gibi güzellerini) seyrettiğinden beri aşk rahiplerine intisap etti.
  457. HD s. 367, N4 46^a, N9 96^a, N15 119^b, GHB 89^a, P 92^a.
  - 1 A dostum! Düşmanın şen olma, dostların kan ağlama vaktidir. Ben gideyim bu yaşlı gözler ağlamaya devam etsin.
• dōstum ben gideyin: gideyin ben dōstum N15, GHB.

2. şol kadar āh édeyin şol denlū yaşlar dökeyin
acısın deryā-yı ‘ummān ebr-i bārān ağlasun
3. yād-ı la‘liyle ölürsem sāgar eylen toprağum
anı taħmīr étmege üstüme yārān ağlasun
4. yazayın hūn-ı cigerle ben bu hasret-nāmeyi
başına toprak saçup kâğıd kalem kan ağlasun
5. éy boyı serv-i revānum senden ayru **hayretī**
göz yaşın seyl-i revān etsün firāvān ağlasun

458.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. rūbeh-i dünyāya éy aldanmayan şīrānesin
gökde uçarsaṅ da aldanduṅsa murğ-ı dānesin
2. vèrmedünşe zīnetine zāl-i dünyānuṅ gönül
‘ışk meydānında rüstemden daḥı merdānesin
3. hāşılun cümle hevā-yı ‘ışk ile vèrdün yèle
hırmen-i ‘ālemde éy dil hāşılı yek-dānesin
4. rūḥ-ı şānī dèdügüm éy mey ḥarām olsun saṅa
la‘l-i yāra öykünürsin kıpkızıl dīvānesin
5. **hayretī**nün seng-i cevri ile yıkarsın gönlini
ma‘nide yap yap yaparsın öksüzün vīrānesin

-
- 2 Öyle ah edeyim, öyle yaşlar dökeyim ki okyanus bana acısın, bulutlar benim için ağlasın.
  - 3 Dudağının hayaliyle ölürsem, toprağımı yoğurmak için dostlar üzerimde ağlasınlar da onu kadeh yapın.
• yād-ı: şevk-ı N4. (P’de dördüncü beyittir.)
  - 4 Ben bu hasret mektubunu ciğer kanıyla yazayım da kâğıt kalem başına toprak saçıp ağlasın.
  - 5 Ey salınan servi boylum! Hayretî, senden ayrı çok ağlasın, gözyaşını ırmak etsin.
  458. HD s. 368, N4 47^a, N9 96^b, N15 120^a, GHB 89^a, P 92^a.
  - 1 Ey dünya tilkisine aldanmayan kişi, aslan gibisin! Eğer aldanırsan gökte de uçsan kuşyemi kadar değersizsin.
• GHB-.
  - 2 İhtiyar dünya süsüne gönül vermediysen aşk meydanında Rüstem’den daha yiğitsin.
• virmedünşe...gönül: virmedün zīnetine zevâl-i dünyānuṅ gönül GHB.
  - 3 Ey gönül! Mahsulünü aşk arzusuyla bütün bütün yele verdin; hâsılı, âlem harmanında bir tanesin.
• yek: bir GHB.
  - 4 Ey şarap! Sevgilinin dudağına öykünen kıpkızıl delinin tekisin! Sana ikinci ruhum dediğim haram olsun.
• saṅa: baṅa GHB.
  - 5 Hayretî’nin gönlünü eziyet taşı ile yıkarsın fakat hakikatte bu öksüzün harap evini yavaş yavaş imar edersin.

459.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baña ağyār ètmedi yoldaşlar yār ètdüğün
hârdan dil bülbüli görmedi gülzār ètdüğün
2. ol güzeller şāhı benzer kim ferāmūş eyledi
bendesini bend-i hicrāna giriftār ètdüğün
3. yok durur zāhirde çün yaram ne bilsünler benüm
ölmeyince tîğ-i hicrān cānuma kār ètdüğün
4. binde birin haşra dek şerh eylesem olmaz tamām
dostlar eksüklügüyle bu çarh-ı gaddār ètdüğün
5. dil vèrüp cān nakdini almış metā'-ı derdüñi
kim görüpdür bir delünün böyle bāzār ètdüğün
6. zülfünün dārına ber-dār èt şehā manşūr-vār
işidürsen **hayretün** keşf-i esrār ètdüğün

460.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. em ararsañ ey gönül bu derde sen
tālīb ol cān ile uş bu derde sen
2. ma'rifet gencin yine küncünde bul
'ārif isen isteme āharda sen

---

459. HD s. 369, N4 46^a, N9 96^a, N15 120^a, GHB 89^b, P 92^a.

- 1 A yoldaşlar! Yârin ettiğini bana rakipler etmedi; gönül bülbülü, gül bahçesinden gördüğü (eziyeti) dikenden görmedi
• görmedi: çekmedi N15.
- 2 O güzeller şahı, kölesini ayrılık bağıyla bağladığını unutmuşa benziyor.
• kim: ki N9.
- 3 Ben ölmeyince ayrılık kılıcının canıma işlediğini ne bilsinler? Zira görünürde yaram yoktur.
• çün yaram: yaram çün N15, P. tîğ-i : derd-i N15.
- 4 A dostlar! Şu acınacak hâliyle gaddar feleğin bana ettiğinin binde birini anlatmaya kalksam haşre kadar bitiremem.
• N9-.
- 5 Gönül, can nakdini verip senin derdini almıştır. Bir delinin böyle ticaret yaptığını kim görmüş!/Bir delinini böyle yaptığını gördüğü için...
• derdüñi: vaşluñı N9; 'ışkuñı P.
- 6 Ey şah! Hayretî'nin sırları açığa çıkardığını işitirsen onu Mansûr gibi zülfünün darağacına as!

460. HD s. 370, N4 46^b, N9 95^a, N15 120^a, GHB 89^b, P 92^b.

- 1 Ey gönül! Sen bu derde çare ararsan, canıgönülden bu derde talip ol.
- 2 Arif isen marifet hazinesini yine kendi bucağında ara, başka yerde değil.

3. ger dilersen sîm ü zer baḡ ey gönül
dâne-i eşk ile rûy-ı zerde sen
4. ey gönül bî-derde yâr olmam meded
merd isen yüz vërme gel nâ-merde sen
5. pîr-zen dehre şu kim meyl ètmedi
‘avret ise daḡı aḡa er de sen
6. ey gönül bir gör bir anla bir bil
ḡôr baḡma gey şaḡın bir ferde sen
7. yerde gökde senden özge nesne yok
bulunursın dostum her yerde sen
8. gâh mescidde gehî mey-ḡânedede
ey gönül mü‘minde sen kâfir de sen
9. bu yalancı zâle vërmedi gönül
ḡayretî dervîşe gerḡek er de sen

461.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ilāḡî isterem sînemde dāyim tâze dāḡ olsun
münevver eylesün gönlüm evin rûşen ḡerāḡ olsun
2. şen ol gül ey yüzi gülşen cihân bāḡında sen dāyim
benüm miḡnet bucaḡında işüm ḡo aḡlamaḡ olsun
3. benüm senden ıraḡ olsun duraḡum ḡam bucaḡı ḡo
senün yerün tek ey serv-i revānum bāḡ u raḡ olsun

-
- 3 Ey gönül! Eğer altın ve gümüş istiyorsan gözyaşına ve sararmış yüzüne bak.
• baḡ: yok N4, GHB.
  - 4 Ey gönül! Ben dertsiz yâr olmam, insaf et, yiḡitsen gel sen de namerde yüz verme.
• (N4’de beşinci beyittir.)
  - 5 Dünya kocakarisına meyletmeyen kişi kadın da olsa sen ona er de.
• meyl itmedi: itmedi meyl N9, GHB; itmeye meyl P.
  - 6 Ey gönül! Gel önce bir gör, anla, öğren! Aman ha! Hiç kimseye hor bakma.
  - 7 A dostum! Yerde ve gökte senden başka bir nesne yok, sen her yerde (hazır) bulunursun.
♦ döstum: istesem HD, N4, N15, GHB, P. özge: artuḡ N15.
  - 8 Ey gönül! Bazen mescit bazen meyhanede; mümin de sensin kâfir de.
  - 9 Sen, bu yalancı (dünya) kocasına gönül vermeyen Hayretî’ye gerḡek yiḡit de.
  461. HD s. 371, N4 46^a, N9 96^b, N15 120^b, GHB 90^a, P 92^b.
  - 1 İlahi! Sinemde daima taze bir yara bulunsun da parlak bir kandil olup gönül evimi aydınlatsın isterim.
• dâim: her dem GHB.
  - 2 Ey gülşen yüzlü! Bırak, miḡnet bucaḡında aḡlamak benim işim olsun, sen cihan bāḡında daima gül, şen ol.
• gül ey yüzi gülşen: ol ey yüzi gülşen gül N4, GHB; ol ey yüzi gülşen tek N15; ol sen ey yüzi gülşen P. işüm ḡo: ḡo işüm N15.
  - 3 Ey yürüyen servim! Benim gam bucaḡı olan duraḡım senden uzak olsun, boşver! Yeter ki senin yerin güllük gülistanlık olsun.
• duraḡum: ḡuraḡum N9, GHB. bucaḡı ḡo: bucaḡında N15. ḡam: reh GHB.

4. ayak bağı durur cān bülbüline sensüz ey gül-rū
gerek gülşen temāşası gerekse seyr-i bāğ olsun
5. şaḡalun ‘ışk yolında ağardı ḥayretī çün kim
bugün bir ihtiyārısın ṭarīkun yüzün ağ olsun

462.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yine hicrān görünür āh meded n’eyleyeyin
n’edeyin hey meded allāh meded n’eyleyeyin
2. yolumuz vādī-i hicrāna ṭayandı vardı
yolumuzda var imiş vāh meded n’eyleyeyin
3. ayrılık cānuma kār eyledüğince döğünüp
dēyeyin derd ile her gāh meded n’eyleyeyin
4. bende kıldı çeküben bende yürürken āzād
bir efendi yine nāgāh meded n’eyleyeyin
5. dil-i dīvāne yine hecr beyābānında
oldı ey ḥayretī güm-rāh meded n’eyleyeyin

463.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yār yā rab şoḡbet-i āgyāra māyil olmasun
dilerem ki hem-dem-i aḥmed ‘azāzil olmasun
2. baḡduğumca āfitāb-ı ḥüsn-i ‘ālem-tābuḡa
ebr-i zülfüñ bir naḡar bi’llāhi ḥāyil olmasun

---

4 Ey gül yüzlü! Sensiz olunca, gerek gülşen seyri gerekse baḡ bahçe gezmesi can bülbüline ayaḡ bağıdır.

• bülbüline: gülşenine N4, N15. gül-rū: gül-ruḡ N15, GHB.

5 Yüzün ak olsun Hayretī! Mademki sakalın aşk yolunda ağardı, bugün bu yolunun bir ihtiyārısın.

462. HD s. 371, N4 47^a, N9 96^b, N15 121^a, GHB 90^b, P 92^b.

1 Medet ey Allah’ım! Yine ayrılık göründü ah, ben ne edeceğim?

2 Göreceğimiz varmış ki yolumuz gitti ayrılık vadisine dayandı; eyvahlar olsun!

• ṭayandı vardı: vardı dayandı N4; dayandı vardı P. vāh: ah N9. vah meded: hey meded Allah meded N4.

3 Ayrılık canıma işledikçe döğünüp her zaman dert ile “medet ben ne edeyim” diyeyim.

• döğünüp: dolanup N9; dün ü gün N15.

4 Medet ne yapayım! Kul özgürce yürürken bir efendi onu ansızın tutup köle hâline getirdi.

5 Medet ne yapayım ey Hayretī! Deli gönül yine ayrılık çölünde yolunu kaybetti.

463. HD s. 372, N4-, N9-, N15 118^a, GHB-, P 87^a.

1 Ya Rabbi! Şeytan, Ahmet’in (a.s.) arkadaşı olmasın, aynen öyle sevgili de rakiplerin sohbetine meyletmesin.

• hem-dem-i aḥmed: hem-demi âḥir P.

2 Ben, senin âlemi aydınlatan güzellik güneşine bakarken zülfüñün bulutu bana bir an bile engel olmasın.

3. kes raķībūñ boynına şalma siyeh sūnbüllerūñ
gerden-i kāfirde bu miskīn ḥamāyil olmasun
4. bend-i zūlfūñden bu gön̄lüm gibi cānā kimsenūñ
işi baēlu olmasun aḥvāli mūşkil olmasun
5. cān u dilden ger degülsem ḥayretī dīvānesi
zūlfīnūñ ḳullābı boynumda selāsil olmasun

464.

Mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. beni vaşl 'āşıkı şanma hemān dīdāra 'ışk olsun
efendim ben belālu bülbülem gülzāra 'ışk olsun
2. benüm ḥaddüm degül mihr ü vefā ey bī-vefā senden
vefāsuz dil-rübāsın ḳünkü āh u zāra 'ışk olsun
3. hele ben bildügüm budur iki 'ālemde 'āşıklar
güzellerde güzelliükde bugün ol yāra 'ışk olsun
4. mey-i 'ışk ile mestāne gezerken vādī-i ğamda
bulaşdum yāra nāz ile dēdi āvāre 'ışk olsun
5. gece mey meclisinde ḥayretī ol yāre duş oldum
elinde bir dolu sāēar dēdi bī-çāre 'ışk olsun

-
- 3 Siyah sūnbüllerini rakibin boynuna salmayı kes ki misk kokulu saçın kāfirin gerdanında muska olmasın.
• kes: seg P.
  - 4 Ey can! Zūlfūñün baēından dolayı kimsenin işi gön̄lüm gibi baēlanmasın, hāli zora girmesin.
• aḥvāli mūşkil: hāli diēer-ēūñ P.
  - 5 A Hayretī! Eēer ben (o sevgilinin) canıēōñölden delisi divanesi deēilsem, onun zūlfūñün çengelleri boynumda zincir olmasın.
• selāsil: ḥamāyil N15.
  464. HD s. 372, N4 46^b, N9-, N15 120^b, GHB 90^a, P 87^a. (Bu gazel GHB'de son mısraı ilk, ilk mısraı sona gelecek şekilde bütünüyle tersine yazılmıştır.)
  - 1 Sevgilinin cemāline ve gül bahçesi üzerine aşk (yemin) olsun ki ben belalı bir bülbüüm. Beni kavuşmanın âşığı sanma!
• hemān: begüm N4. efendim ben: efendi bir P.
  - 2 Ağlayıp ah ettiēime aşk olsun ey vefasız! Senden sevgi ve vefa beklemek benim haddim deēil, zira sen vefasız bir gönül çelensin.
• bī-vefā: dilrubā
  - 3 Ey âşıklar! Ben şunu bilir şunu söylerim hem güzelliükte hem güzeller arasında (birinci olan) sevgiliye iki âlemde de selam olsun.
  - 4 Gam vadisinde aşk şarabıyla sarhoş olmuş gezerken sevgiliye iliştim, naz ile "Sana aşk olsun ey âvāre!" dedi.
  - 5 Ey Hayretī, gece şarap meclisinde o sevgili ile karşılaştım, elinde dolu bir kadehle "Ey zavallı! Aşkın şerefine!" dedi.
♦ dolu: ṭolu N4, GHB; ol yāre duş: yār ile yār HD, N15, GHB, P.

465.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. meded kıl ey şabā peyki haber vēr baña yārumdan
nedir aḥvālī n'eyler ki haber vēr baña yārumdan
2. 'aceb n'eyler nedür cānı o yērde n'oldı aḥvālī
kerem kıl gel қо ihmālī haber vēr baña yārumdan
3. meded var gör memi n'eyler kim olmuş hem-demi n'eyler
nec'oldı 'ālemi n'eyler haber vēr baña yārumdan
4. kimiki şimdi yoldāşı kimünle hoşiki başı
bile yanınca mı nāşī haber vēr baña yārumdan
5. yétürdi **ḥayretī** yāri gece gündüz eder zārı
bu yerlerde midür bārī haber vēr baña yārumdan

466.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. şanma şāfī kalb ola kullāb olan qallāşı sen
yā hüner-mend ola ey dil gördüğün evbāşı sen
2. kâbiliyyet yok durur şânında her bir gevherin
şanma kim lâ'l ola vü yāķūt ola her taşsı sen
3. ḥāşılun yeldür kamu sūdun ziyāndur cümleten
ey ḥasūd-ı bed-liķā biñ taşsı [dög] başuñı sen
4. ey muķallid bilmiş ol kāḥ-ı ma'ārifden ırāķ
cehl bir künc-i belā olmuş durur ferrāşı sen

---

465. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 110^a, P 111^b.

- 1 Ey sabah yeli habercisi! İmdada yetiş, bana yârimden haber ver. Hâli nedir, ne yapar, bana yârimden haber getir.
- 2 Acaba kendisi ne yapar, orada hâli nice oldu? Gel, ihmal etme, bana yârimden haber ver.
• hâli: cānı GHB.
- 3 Ey sabahın haberscisi! Memi ne yapıyor, arkadaşı kim olmuş, durumu nasıl? Yeniş bana yârimden haber getir!
• kim olmuş hem-demi: nedür hâli demi GHB. nic'oldı 'ālemi neyler: nedür hâli demi neyler P.
- 4 Acaba şimdi kiminle yürüyor, acaba kiminle dost oldu? Öldü mü kaldı mı, bana yârimden haber getir.
• başı: nāşī GHB.
- 5 Ey sabahın habercisi! Hayretî dostunu kaybettiğinden gece gündüz ağlamaktadır. Bari dostumun buralarda olup olmadığının haberini ver.

466. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 110^b, P-. Bu şiirde mahlas beyti eksiktir ya da yoktur.

- 1 Ey gönül! İplik makarası gibi (dönek) kalleşi kalbi temiz, her gördüğün serseriye hüner sahibi zannetme.
- 2 Her taşı lal veya yakut zannetme. Her cevherin özünde yatkınlık ve hüner bulunmaz.
- 3 Ey çirkin hasetçi, git başını taşlara vur! Menfaatin cümleten kaybolmuştur, neticede ancak havanı alırsın.
• döğ: döğseñ GHB.
- 4 Ey taklitçi! Bilmiş ol ki senin süpürgecisi olduğun cehalet, ilim köşkünden uzak bir bela bucağıdır.

5. bulımazsın dürr-i ebhār-ı ma‘ārifden eğer
baħr eđersenē de bu şahrā-yı talebde yaşı sen
6. ma‘rifet bābın şorarsın kim der-i üstāddur
bezm-i erbāb-ı hünerden taşrasın ey nāşī sen
7. bu ma‘ārif gülşeninde gül-derenler ayrıdur
geh diken kes kūh-ı miħnetde gehi taş taş sen
8. aş yērersin şīr-i māder gibi kanın içmege
ehl-i dillerden görürsenē kanda bir kardaşı sen
9. anladursın gerçi nā-ķābil benī-ādemde līk
yine sensin ķābilūñ bu ‘arşada yoldaşı sen

467.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey şabā ben ‘aşıkun dildāra zārın dēyesin
düşeli ‘ışkuña aldurmuş ķarārın dēyesin
2. yā gelüp şorar ise ben gedā aħvālını
dil-rübāyā yolına terk eğdi varın dēyesin
3. bir ‘aceb dīvānedür kim meyli dünyāya degül
on sekiz bin ‘āleme vērmez niğārın dēyesin
4. sen gülüp ağıyār ile oynarsın ol derd-mend
gam u guşşa ile geçürür rüzigārın dēyesin
5. **hayretī** āvāreyi kim hānümānın terk eğer
ārzū eđmiş durur ğurbet diyārın dēyesin

-
- 5 Bu talep çölünde gözyaşını deniz etsen bile ilim okyanusunun incisinin izini bulamazsın.
  - 6 İlim kapısını soruyorsan hocanın kapısıdır. Fakat ey rakip! Sen hüner sahiplerinin meclisinin dışındasın.
  - 7 Sen ister sıkıntı dağındaki dikenleri kes, ister taş taşı. İlmin bu gül bahçesinden gül derenlerin durumu başkadır.
  - 8 Nerede gönül sahibi bir kardeş görsen, bebeğin ana sütü içmesi misali, kanını içmek için arzulanırsın.
  - 9 Âdemoğlu içinde (kardeşin kanını içmenin) mümkün olmadığını anlatıp dursan da bu arsada Kâbil’in yoldaşı yine sensin.
  467. .:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 89b, P-.
  - 1 Ey sabah yeli! Sevgiliye git, aşkına düştüğümünden beri kalbimin teskin olmadığını söyle ve ağlayışlarımı anlat.
  - 2 Gelip ben dilencinin hâlini sorarsa, “Ey gönül çelen sevgili, o senin yolunda her şeyini terk etti!” diyesin.
  - 3 Benim için, “o öyle bir divanedir ki dünyaya meyletmez. Resim gibi güzel sevdiğini on sekiz bin âleme değişmez.” diyesin.
  - 4 “Sen başkalarıyla gülüp eğlenirken o dert sahibi, zamanını gam ve kederle geçiriyor.” diyesin.
  - 5 “Yuvasını terk eden avare Hayretî ğurbet diyarını arzu etmiştir.” diyesin.

468.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. müdde'iler görüben mahrûm ola didârdan
göz göre ayırdılar ben 'âşıkı sen yârdan
2. hâk te'âlânun huzûr[un]da durup mahşer günü
yakamı yırtam şikâyet eyleyem ağyardan
3. baş açup yüz ura[yu]m yüz bin niyâz edem hâka
tâ ki dâdum alivère sen şeker-güftârdan
4. bunda kalmaz zâhir ola rûz-ı [mahşerde] kıyâm
aşşı olmaya şehâ evvel anı inkârdan
5. **hayretî**nün bu durur her dem niyâzı hâlîka
rûz-ı mahşer bâri dūr ètmeye sen dildârdan

469.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. her alçağa şu gibi mâyil olup akarsın
ser-keşlik édüp od gibi 'uşşâkı yakarsın
2. karşında aşılısam kıl ucu bana nazar yok
zülfün resenin gerden-i ağyâra takarsın
3. arkanda sahte geçer düşmen-i bed-kîş
ben karşına gelsem oluban sahte takarsın
4. la'lün gözedürsin gibi her dem umar ağyâr
ben bir nazar ètsem kaçıyup dër ne bakarsın
5. lutf ile yapup nêçelerün gönlin èy cüvân
hâtır hakını **hayretî**nün nêce yıkarsın

468. ..HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 89b, P-.

- 1 Göz göre göre ben âşığı sen sevgiliden ayıran o sahte âşıklar yüzünü görüp ondan mahrum olsunlar.
- 2 Mahşer günü Hak Teala'nın huzurunda durup yakamı yırtı yırtı rakiplerden şikâyetçi olacağım.
- 3 Başımı açıp Hakka iltica edeyim, yüz bin niyazda bulunayım ki sen tatlı dilliden alacağımı alasın.
- 4 (Hakkım) burada kalmaz, mahşer gününde belli olacak. Ey padişah, önceki inkarın ona bir faydası olmayacak.
- 5 Hayretî'nin Allah'a her zamanki duası şudur mahşer günü bir an bile sevgiliden uzak etmesin.

469. ..HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 93a

- 1 Su gibi her alçağa meyledip akarsın, dikbaşlılığınla âşıkları ateş gibi yakarsın.
- 2 Karşıdan asılacak olsam bana kıl ucu kadar bakmazken zülfünün urganını başkalarının boynuna takıyorsun.
- 3 Kötü yollu düşmanlar arkada dizilmiş dedikodunu yaparken, ben emrine amade olarak huzuruna gelsem azarlarsın.
- 4 Sevgili başkalarının her an dudağını gözetmesini umarken, ben bir nazar etsem "ne bakıyorsun" diye azarlar.
- 5 Ey genç sevgili! Nicelerin gönlünü iyilikle aldığın hâlde, Hayretî'nin temiz gönlünü nasıl yıkıyorsun?

470.

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. düşdüm ğariplik èllere âh n'èdeyin vâh n'èdeyin
kalmışlara senden meded şâh n'èdeyin vâh n'èdeyin
2. taşkın şu gibi çağlayu gönümü haķķa bağlayu
kaldum meded gâh ağlayu gâh n'èdeyin vâh n'èdeyin
3. bilmem [ki dèdügüm] sözi [seçmem geçeden] gündüzi
dolındı gözden ol yüzi mâh n'èdeyin âh n'èdeyin
4. meded hey allâhum meded sed eyledi yoluma sed
bağlandı kaldı mı eded âh n'èdeyin vâh n'èdeyin
5. **hayretî** haķķadur yönüm göklere erişdi ünüm
[èrdi ecel] geçdi günüm âh n'èdeyin vâh n'èdeyin

Vāv

471.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. vahdet istersen ferâgat eyle hūy u hāyı kı
keşret-i dünyādan el çek ey gönül ğavġayı kı
2. gözün aç olma gözi ac ğam yeme dünyā için
ġāv-ı ten-perver gibi endîşe-i mer'āyı kı

470. .:HD-, N4 46^b, N9-, N15-, GHB 108^a, P 111^b.

1 Gurbet ilde kaldım, vah benim halime! Ey şâh! Ne yapayım? Yolda kalmışların yardımcısı sensin.

• vâh n'èdeyin: dèyü dèyü GHB, P. düşdüm ğariplik illere: kaldum ğurbetlik illerde GHB, P.

2 Gönümü Hakk'a bağlayarak, bazen ağlar bazen yardım ister hâlde taşkın sular gibi gurbette kaldım, elden ne gelir?

• taşkın su gibi çağlayu: taşkın şu gibi çağlayı N4; taşkın akar şular gibi çağlayu GHB. kaldum: oldum N4. vâh nideyin: dèyü dèyü GHB, P. bağlayu: bağlayı N4.

3 O ay yüzlü gözden kayboldu, ne söyledığım sözü biliyorum, ne geceyi gündüzü ayırt edebiliyorum, vah halime benim!

• ki dèdügüm: söyledüğüm N4, GHB, P. seçmem geçeden: giceden seçmem N4, P; fark etmek gice GHB. dolındı gözden ol: tölündü gözden o GHB. ah nideyin: dèyü dèyü GHB, P.

4 Ey Allah'ım medet! Gurbet yoluma set çekti, ebede dek elim kolum bağlandı! Vah halime benim!

• kaldı mı eder âh: kaldı ebed âh N4. vâh nideyin: dèyü dèyü GHB, P.

5 Hayretî! Yüzüm Hakka dönük, çıġlıġım göklere erişti. Ecel geldi, iyi günlerim geride kaldı! Vah benim halime!

• ünüm: günüm GHB. erdi ecel: ecel erdi N4, GHB, P.

471. HD s. 373, N4 47^a, N9 97^a, N15 121^a, GHB 90^b, P 93^a.

1 Ey gönül, birlik istersen boş sözlerden uzaklaş, dünyanın bölük pörçüklüğünden elini çek, kavgayı bırak!

2 Gözünü aç, gözü aç olma, dünya için dertlenme; kendini besleyen öküz gibi otlak kaygısına düşme.

• ğam yime: yime ğam N4, N9, N15, GHB, P.

3. ma'nî-i rengîne bak aldanma şûret naķşına
vech-i zîbâya nazar kıl câme-i dîbâyı ko
4. pāye-i 'ālî dilersen hāk-i pāy-ı dilber ol
ķalduñ ayaklarda fikr-i manşib-ı a'lāyı ko
5. dēr imişsin yarın öldürsem gerekdür anı ben
gel bugün öldür öninde öldüğüm ferdâyı ko
6. dēdüm oldı dil saçuñ zencirinüñ dīvānesi
nāz ile güldü dēdi al bunı da bağlayı ko
7. **hayretî** bî-çāre de bir derdmendüñdür senüñ
kıl nazar ahvāline luţf eyle istignāyı ko

472.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. göñlini benzer ki akıtmış durur bir yāra şu
şevķden kendin yere urup yürür bî-çāre şu
2. 'aks-i rüyüñ şanma baķduķça görinen ābda
dilde naķş etmiş durur taşvîrüñ ey meh-pāre şu
3. cānumı al tek baña bir bûse vēr dēdüm dēdi
cān vērürsen ağzuña tāmzurmayam bir pāre şu
4. gelmedi gitdi raķîb-i bed-güherden hūy-i nîk
hārdan güller bitüp akıtdı seng-i hāre şu
5. **hayretî**yi urdı hancerle reh-i kūyında yār
ka'be yolında şanasın şundı bir bīmāra şu

-
- 3 Görünüşe aldanma, güzelliğın manasına odaklan; ipekli elbiseleri geç, güzelliğin yüzüne bak.
• ma'nî-i rengîne: ma'nînin rengîne N9. dîbâyı: zîbâyı GHB.
  - 4 Ayaklar altında kaldın (artık) yüksek makam arzusundan vazgeç. Yüksek bir rütbe istiyorsan sevgilini ayak topırağı ol:
  - 5 "Ben onu yarın öldürmeliyim" diyormuşsun, önünde öleceğim yarını bırak, gel bugün öldür.
  - 6 "Gönül saçının zincirinin delisi oldu." dedim, naz ile gülerek "Al bunu da bağlayı ver!" dedi.
  - 7 Çaresiz Hayretî de senin derdine düşmüşlerden biridir; lütfet, onun hâline bir bak da kayıtsızlığı bırak.
  472. HD s. 374, N4 47^b, N9 97^a, N15 121^a, GHB 90^b, P 93^b.
  - 1 Öyle görünüyor ki su, gönlünü bir yāre akıtmış da aşkıdan dolayı çaresizce kendini yerlere atıp sürünüyor.
• urup: GHB-.
  - 2 Ey ay parçası! Suya baktıkça görüneni yüzünün yansıması sanma; su senin resmini gönlüne nakşetmiştir.
• ābda: hākde N15.
  - 3 "Tek bana bir öpücük ver de canımı al!" dedim, "Eğer can verirsen, ağzına bir parça olsun su damlatmayayım!" dedi.
• tek baña: baña tek N4, P. virürsen ağzuña tāmzurmayam: virürsen de'ağzuña tāmzurayum GHB. tāmzurmayam: damzurmayam P.
  - 4 Sert kayalar su akıttı, dikenden gül bitti fakat özü kötü rakibin huyu düzelmedi gitti.
  - 5 Sevgili, semtinin yolunda Hayretî'yi hançerledi; sanırsın kâbe yolundaki bir hastaya su verdi.
• hançerle reh-i: hançerlere N4. şundı: virdi N15.

473.

Fe' ilātün mefā'ilün fe' ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1.  y kaşı r -y  rahmet m eledo
ağızı m m-i ma abbet m eledo
2. sağa düşmez yabanda şalınma
eledo serv-i k met m eledo
3.  aşıkına kıya kıya bakıcı
 y gözi kaşı  fet m eledo
4. başa sensüz mu  l imiş dirlik
tende c n u c nda r hatum eledo
5. ** ayret yi**  amun  hel k  tdi
z yir ol b r  t rbet m eledo

474.

F  il t n f  il t n f  il t n f  ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  acletinden y re geçse y rid r her b r ş 
 add ne  yk ndi  addin bilmedi  y y r ş 
2.  ağdan her s  rev n olan degüldür c yb r
şev -ı d d run la olmışdur d l-i k hs r ş 
3.  demez şimden g r  cennetde de bir dem  ar r
g l şen-i k y nda   n gördi senün d d r ş 
4. eşk-i çeşmüm s -be-s  k y nda olsun  o rev n
 b-ı r y-ı g lsit ndur  y yüzi g lz r ş 

---

473. HD s. 374, N4 47^b, N9 97^b, N15 122^a, GHB 91^a, P 94^a.

- 1 Ey kaşı rahmetin r 's  olan Eledo! Ağız  muhabbet mim'i olan Eledo!
- 2 Servi boylum Eledo! Yabancı yerde salınarak yürümek sana yakışmaz.
- 3 Ey ışığına kıya kıya bakan, gözü ve kışı  fetim olan Eledo!
- 4 Ey bedende canım, canda rahatım Eledo! Sensiz huzurlu yaşamamın imkanı yokmuş.

  tende c n u c nda: tende c n dölde HD, N4, N15.
5 Eledo! Gamun  Hayret 'yi helak etti, bari t rbemin ziyaretçisi ol.

474. HD s. 375, N4 47^b, N9 97^a, N15 121^b, GHB 91^a, P 93^b.

- 1 Ey y r! Haddini bilmeyip yanağına öykünen su utancından daima yerin dibine geçse yeridir.
- 2 Dağdan akan her zaman  rmak değıldir; yüzünün güzelliğinin şevkiyle dağların gönlü eriyip su olmuştur.
• d d run la: ru s run la N9.  ağdan: dağdan N15.
- 3 Senin semtinin g l bahçesinde güzel yüzünü gören su bundan böyle cennette bile bir an olsun duramaz.
•   n: h b N9. d d r: d z r GHB. şimden g r  cennetde de: cennetde de şimden g r  P.
- 4 Ey gül yüzlü! G l bahçesinin şerefidir, bırak gözyaşım senin semtinin her yerinde aksın.
•  b-ı r y-ı:  b-r y-ı N15.

5. yalnız ferhād bilmez fenn-i 'ışkı hâşılı
tolidur bāzār-ı ğam üstadlarla çār sū
6. eşk-i çeşmüm gibi dāyim çağlamazdı **hayretī**
olmasa ahvāl-i dilden vākıf-ı esrār şu

475.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bezm-i ğamda ney gibi nālān olan gelsün berü
vākıf-ı esrār olup hayrān olan gelsün berü
2. ehl-i diller meclisinde baş yüz üzre yeri var
zülf-i dilber gibi ser-gerdān olan gelsün berü
3. şūfiyā meydān-ı 'ışka hām olanlar gelmesün
puhte-diller bezmidür biryān olan gelsün berü
4. şāh-ı 'ışka çāker olsun isteyen āzādelik
bende iken 'āleme sultān olan gelsün berü
5. 'ışk bahrinde vücūdı zevraķın ğark eyleyüp
kaṭra-i nā-çiz iken 'ummān olan gelsün berü
6. ğuşsa yèyüp kan içen 'āşıklara olsun şalā
tekyegāh-ı 'ışkda mihmān olan gelsün berü
7. **hayretī** gibi bugün meydānda şāhuñ 'ışkına
cān u baş terk eyleyüp kurbān olan gelsün berü

---

5 Aslında aşk ilmini yalnız Ferhat bilmez: gam pazarının dört bir yanı (bu ilmin) üstatlarıyla doludur.

• hâşılı: hayretī N4, N9, N15, GHB, P.

6 Hayretī! Eğer su, gönül hâllerinin sırlarına vakıf olmasaydı gözyaşım gibi daima çağlamazdı.

• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

475. HD s. 376, N4 47^b, N9 97^b, N15 121^b, GHB 91^a, P 94^a.

1 Gam meclisinde ney gibi inleyen beri gelsin. Esrara vakıf olup hayran olan beri gelsin.

2 Gönül çelen sevgilinin saçı gibi karışmış olan beri gelsin. (Onların) gönül ehillerinin olduğu yerde baş üstünde yeri vardır.

• meclisinde: mecma'ında N9, N15, GHB; mecma'ıdır P.

3 Ey sofı! Ham olanlar aşk meydanına gelmesin. Yanık gönüller meclisidir, kebab gibi pişenler beri gelsin.

• biryān: giryān P.

4 Hür olmak isteyen aşk şahının kölesi olsun. Köle iken âleme sultan olan beri gelsin.

5 Aşk denizinde vücut kayığını batırıp, önemsiz bir damla iken deniz olan beri gelsin.

• GHB-.

6 Gam yiyip, kan yutan âşıklara selam olsun! Aşk tekkesine misafir olan beri gelsin.

• GHB-. 'ışkda: 'ışkuña N9; 'ışka dēñ N15, P.

7 Bugün Hayretī gibi sultan aşkına meydanda can ve başından vazgeçip kurban olan beri gelsin.

476.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  y gönül uşlu isen d v ne ol ŗimden g r 
yan cem li ŗem'ine perv ne ol ŗimden g r 
2. nev-c v nlar 'ışkına   n  şin lık eyledün
p r-i 'aql ile y ri b g ne ol ŗimden g r 
3. meclis-i 'ışk içre n ş  td n    c m-ı hoş-g v r
var fer m ş  t  z n mest ne ol ŗimden g r 
4. y ter uydu   y gönül tahrikine v 'izler n
' rif isen s kin-i mey-h ne ol ŗimden g r 
5. künc-i  alb nde    y r  dindi genc-i 'ışk-ı y r
 ayret  yap yap hem n v r ne ol ŗimden g r 

H 

477.

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gözlerüm görmez biraz hüsnün tem ş lanmasa
gönlüm eglenmez varup k y nda ŗeyd lanmasa
2. kişi ' şık olıc k c n v rse c n n yolına
menzil alsa c n atup yollarda oylanmasa
3. olımazdı murğ-ı c na cism-i h ki  şiy n
bir iki gün aya n tozında yuvalanmasa

---

476. HD s. 376, N4-, N9 97^b, N15 122^a, GHB 91^b, P 94^a.

- 1 Ey gönül, aklın varsa bundan sonra deli ol da pervane olup (sevgilinin) güzellik mumunda yan.
- 2 Mademki taze güzellerin  şkına düştün y r , bundan böyle akıl ihtiyaıyla ilişkini kes.
• (GHB'de üçüncü beyittir.)
- 3 Aşk meclisinde hoş tatlı şarap kadehini yudumladın, var git, bundan böyle kendinden geçmiş bir sarhoş ol.
• c m-ı: şar b-ı N15. mest ne: d v ne N15. içre: P-.
- 4 Ey gönül, vaizlerin tahrikine uydu n yeter; arif isen bundan sonra meyhane sakini ol.
- 5 Hayret , m dem ki y rin  ř hazinesi kalbinin köşesinde yer edindi; bundan sonra hiç vakit kaybetmeden usul usul virane olmaya (bak).
•  alb nde: gönülde GHB; gönlünde P. hem n: GHB-.

477. HD s. 377, N4 47^a, N9 98^a, N15 122^a, GHB 91^b, P 94^b.

- 1 Gözlerim biraz güzelliğinin seyrinden biraz mahrum kalsa görmez olur, gönlüm ise mahallene varıp divanelik etmeden duramaz.
- 2 Aşık olan kişi sevgilinin yoluna can verse de menziline ulaşsa, yollara can atıp oylanmasa...
- 3 Can kuşu, bir iki gün aya nın tozunda yuvarlanmasa topraktan olan bedeni (ona) yuva olmazdı.

4.   y  anem   y ineye  ak böyle    ret v ermesen
yüz bulup  alka bu vech ile dil ar alanmasa
5. her mu allid da v i-i  i k  tmese   y ** ayret **
her ged  ol p di  h-ı   sne p   alanmasa
6. ağız a masa leb  n vaşf  tmege her b -mez  k
  t -i g y  gibi her  u   eker-  alanmasa

478.

F  il t  n f  il t  n f  il t  n f  il  n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ol  ab b-i c  n meded gelsün bugün b m rına
yoksa b -  re hel k olur  ri mez y rına
2. t   -i hicr  n ile öldürmek ne l  z m server 
  n  u  m var b r  ber-d r eyle z l  n d rına
3. gel vef  k l ded    m  n  idmetinden  tdi red
 ıyd  ol  eh hey meded yok y re  idmet  rına
4. uğradı geçdi bugün y r üstüme   r  tmedi
cismümi benzetdi benzer s ye-i d v rına
5. yok y re yo   tdi  anma  varını bu ** ayret **
varını yo  eyleyüp yoklukta  rdi varına

-
- 4 Ey heykel kadar güzel sevgili! Aynaya böyle tastamam yüz vermesen de, bu yüzden yüz bularak insanlara karşı sevgiliymiş gibi davranmasa.
  - 5 Ey Hayret ! Her taklitçi a k davasında bulunmasa, her zavallı o güzellik padişahına pa alanmasa ne var!
  - 6 Keşke her zevksiz kişi dudağını vASFetmek için ağız a masa; her  u  konuşan papağan gibi tatlı sözler söylemeye niyetlenmese.
• (N4'te dördüncü, N15'te beşinci beyittir.)
  478. HD s. 378, N4-, N9 98a, N15 122b, GHB 91b, P 94b.
  - 1 Aman o gönül doktoru bugün hastasına yetişsin gelsin, yoksa zavallı helak olur, yarına çıkamaz.
• yoksa: yo sa N9, N15, GHB, P. c  n meded: c  n u dil N15. olur: oldu N15, GHB.
  - 2 Ey hükümdar! Ayrılık k lcıy la öldürmeye ne luzum var, mademki suçluyum o h lde beni z l  n n d r ağacına as.
•  ld rmek:  ld rsen P.
  - 3 Gel vefa g  ter dediğim için beni hizmetinden çıkardı, eyvahlar olsun, o padişah yok y re hizmet  rına kıydı.
• red: d r N9.
  - 4 Sevgili, beni duvardaki gölgesine benzetmiş olacak ki bugün uğradığında sak nmaks z n üstümden geçti.
  - 5 Bu Hayret ! Varlığını yok y re yok etti sanmayın, o varını yok eyleyip yoklukta varlığa kavuşmuştur.
• bu: GHB-. varına: y rına P.

479.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. başdan çıkup şu gibi ayaklandıñ ellere
akıtma gel dili be deli bî-bedellere
2. alınmamağa çāre mi var dil kebūteri
şāhīn bakışlu şol kara gözlü güzellere
3. haţtuñ sipāh-ı zulm ile rūmı ayakladı
sünbüllerün harāmī olup indi bellere
4. ğamzen üşürdi başuma olmaz belāları
tırnan düşürdi gönlümi tūl-i emellere
5. kavline vā'izün kıla mı hayretī 'amel
dem-sāz olan uşul ile rengin gazellere

480.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gözüme geldi şarāb-ı nāb-ı rūḥ-efzā yine
gözüme bir çöpçe gelmez sākıyā dünyā yine
2. bāl ü per yak gel maḥabbet şem'ine pervāne-vār
cānib-i pervāyı қо ёy cān-ı bî-pervā yine
3. yüzüne ne şūret ile öykinür āyā kamer
bir şikest āyīne benzer mi bu behcet ayına

---

479. HD s. 378, N4 48^a, N9 98^a, N15 122^b, GHB 92^a, P 94^b.

- 1 Be deli! Baştan çıkarak su gibi başkalarının ayakları altında çiğnendin, gel gönlünü o karşılıksız güzellere akıtma.
- 2 Gönül güvercininin şu kara gözlü, şahin bakışlı güzellere kapılmaması mümkün mü?
- 3 Ayva tüylerin, zulüm askerleriyle Rûm diyarına yürüdü, sünbül saçların eşkiya olup bellere indi/geçitleri tuttu.
  - sipāh-ı zulm ile: sipāhı göz göre P.
- 4 Yan bakışın olmayacak belaları başıma sardı, kâkülün gönlümü sonu gelmez arzulara düşürdü.
  - olmaz: dürlü N9.
- 5 Renkli şiirlerle en güzel biçimde dost olan Hayretî, vaizin sözüyle mi hareket etsin?

480. HD s. 379, N4 48^a, N9 98^b, N15 122^b, GHB 92^a, P 95^a.

- 1 Ey saki! Yine Cana can katan halis şarap gözüme geldi, yine dünyanın gözümde çöp kadar değeri kalmadı.
- 2 Ey pervasız can! Muhabbet mumuna yine kolunu kanadını yakarak pervane gibi gel; korkma.
  - şem'ine: şevkına N9.
- 3 Ey sevgili! Ay yüzüne hangi suretle yüzüne özeniyor, kırık bir ayna bu mutluluk ayına benzer mi?
  - öykinür: öyküne N4. āyâ kamer: āyâ meh kamer N4. şikest: şikeste N15. bu behcet: behcet N15. āyīne benzer mi: āyīne ne benzer P.

4. zülfi kımaz kim düşüp pâyına cân teslim edem
ol siyeh-dil cânımun ma'nide şarkar pâyına
5. gam degül olursa şüret çeşmi maḥcûb-ı sebel
oldı çün ma'nî gözi ey ḥayretî bînâ yine

481.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlüme sevdâyı zülfünden kemend etdüm yine
rişte-i leyliden ol mecnûna bend etdüm yine
2. egledüm sevdâ-yı zülfünle hevâyî gönlümü
bir delünün uzadup ipin levend etdüm yine
3. server-i 'ışka kûl oldum n'eyledümse eyledüm
kendümi himmetle şâh-ı ercümend etdüm yine
4. ol periye ermesün dëyü yavuz gözden gezend
cânımı miḥnet ocağında sipend etdüm yine
5. yârum anđum ağladum dün meclisinde ḥayretî
vâ'ize ma'nide ḥaylî riş-ḥand etdüm yine

482.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. çâre derd-i 'ışk-ı dilberdür dil-i bî-çâreme
zaḥm-ı tîğ-i yâr olur merhem olursa yarama

-
- 4 Zülfü bırakmaz ki ayaklarına düşüp canımı teslim edeyim, o (ayaklara dek sarkan) kötü niyetli aslında canımı ayaklarından yakalamak istiyor.
• idem: ide N15. ma'nide: benzer ki GHB.
  - 5 Ey Hayretî! Mademki kalp gözün açıldı, beden gözü sebel perdesiyle kapanırsa da dert değil.
♦ çeşmi maḥcûb-ı sebel: gözi maḥcûb u sebel HD. olursa: olduysa N15. ma'nî gözi ey hayretî: ey ḥayretî ma'nî gözi N15; ma'nî yüzi ey ḥayretî GHB, P.
  481. HD s. 379, N4 48^a, N9 98^b, N15 123^a, GHB 92^a, P 95^a.
  - 1 Ey sevgili! Sevdâyı, gönlüm için zülfünden bir kement yaptım, yine Leyla'nın bağıyla o Mecnun'u bağladım.
♦ zülfünden: zülfünle N9; sevdâyı: sevdâ-yı HD.
  - 2 Âşık gönlümü zülfünün sevdasıyla avuttum, yine bir delinin ipini gevşetip şımarık bir levende çevirdim.
♦ ipin: zülfün N4. levend: kemend N4. egledüm: eyledüm HD, N4, N9, GHB.
  - 3 Ne yaptım ettim aşkın hükümdarına hizmetçi olmayı başardım, yine gayretimle kendimi itibarlı bir sultan yaptım.
• himmetle: maḥfice N15.
  - 4 Ol peri yüzlüye kem gözlerden zarar ulaşmasın diye, yine canımı eziyet ocağında üzerlik tohumu yaptım.
  - 5 A Hayretî! Dün mecliste yârimi anarak ağladım; hakikatte vaizle yine iyi alay ettim.
• vâ'ize: vâ'izi N4. yârum: yâri N15. meclisinde: meclisde GHB.
  482. HD s. 380, N4 48^b, N9 98^b, N15 123^a, GHB 92^b, P 95^a.
  - 1 Çaresiz gönlümün çaresi gönül çelen sevgilinin aşk derdidir; yarama merhem olursa yine yârin kılıcının yarası merhem olur.
• merhem olursa: olursa merhem N4, N9, N15, GHB, P.

2. dönmezem senden edüp biñ pāre tîğ-i cev̄r ile
yine biñ dāğ-ı cefā ursañ dönüp her pāreme
3. nūş edel'den cür'a-i 'ışkuñ bu cām-ı ser-nigūn
bir ḥabāb-ı meyce gelmez bu dil-i āvāreme
4. şūretā bir kara toprağam velī ma'nīde ben
özge deryāyam ki érmez fülk-i fikret kırama
5. **ḥayretī** ben bir gedāyam k'aṭlas-ı zer-beft-i çarḥ
penbe olmaz hırka-i peşmīne-i şad-pāreme

483.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. meded ben düşdügüm derde giriftār olmasun kimse
ğarīb ü 'âşık u bīmār u bî-yār olmasun kimse
2. gönül āh étme sūzuñdan münāfık olmasun āgāh
gözüm yaş dökme derdün̄den ḥaberdār olmasun kimse
3. dil ü cān mest-i 'ışk oldı götür ey 'aql ayağı sen
maḥabbet bezmidür arada hüşyār olmasun kimse
4. cihānda ğam gibi sābit-ka-dem bir hem-dem olmazmış
gerekmez andan özge bana ğam-ḥ^vār olmasun kimse
5. bozardı gözi ağardı şakalı kıru sevdādan
cihānda **ḥayretī** gibi siyekār olmasun kimse

-
- 2 Sen dönüp eziyet kılıcı ile her parçama bin cefa yarası açsan da ben senden vazgeçmem.
• pāreme: yarama N15. tîğ-i: GHB-.
  - 3 Senin aşkının şarabını yudumladığımdan beri bu baş aşağı kadeh, avare gönlüme bir şarap kabarcığı kadar (kıymetli) gelmez.
  - 4 Görünüşte bir kara toprağım fakat aslında ben öyle bir denizim ki düşünce gemisi sahilime ulaşamaz.
• irmez: gelmez N15.
  - 5 Hayretî, öyle (sultan gibi) bir dilenciyim ki dünyanın altın işlemeli kumaşı benim parça parça olmuş yün hırkamda bir pamuk parçası dahi olamaz.
• k'aṭlas-ı: aṭlas-ı N9.
  483. HD s. 380, N4 50^a, N9 99^a, N15 123^a, GHB 92^b, P 95^b.
  - 1 Medet! Benim düştüğüm derde kimse düşmesin; kimse garip, âşık ve sevdiğinden ayrı bulunmasın.
• ğarīb ü 'âşık u bīmār u bî-yār: ğarīb-i 'âşık u bî-dil ü yār N4.
  - 2 Ey gönül! ah etme ki münafık senin iç yangınıni bilmesin. Ey gözüm! Yaş dökme ki kimse derdinden haberdar olmasın.
• āgāh: vâkıf N4, N9, N15, P. sūzuñdan: sūzuṇa N9, N15, GHB, P.
  - 3 Ey akıl, can ve gönül aşk sarhoşu oldu, haydi ayağını çek götür! Bu muhabbet meclisidir ayık kimse burada kalmasin.
  - 4 Cihanda gam gibi sadık bir dost olmazmış, bana ondan başkasının bir dert ordağı olması lazım değil.
• ğam: yār N9.
  - 5 Cihanda kimse kuru sevdıyla gözü bozarıp, sakalı ağaran Hayretî gibi günahkâr olmasın.

484.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum gel düşmeni hücreeñde mihmān eyleme
dīv-i dūnuñ menzilin taht-ı süleymān eyleme
2. şunma her bir bī-mezāka leblerün ħalvāsını
derd ile göynüklünün benzin za'afṛān eyleme
3. bedr-i ħüsnün kim çerāğın āfitāb andan yaķar
bī-şafālar bezmine şem'-i şebistān eyleme
4. tölular nūş eyleyüp aġyāra ġayretten benüm
'aqlımı şohbet şonı gibi perişān eyleme
5. ġarķ-ı ħūn étme müjeñ tīriyle her bed-gevheri
bulduġun seng-i siyāhı la'l-i raķşān eyleme
6. ħāşılı ey bī-vefā mihṛ ü vefā étmek degül
kimseye ben var iken cevṛ-i firāvān eyleme
7. yadlar bezminde par par yanup ey şem'-i münīr
ĥayretī bī-çāreyi sūzān u giryān eyleme

485.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. anlasa derd-i derūnum baña bir yār olsa
bilse keyfiyyetümi vāķıf-ı esṛār olsa

---

484. HD s. 381, N4 48^a, N9 99^a, N15 123^b, GHB 92^b, P 95^b.

1 A dostum, gel düşmanı odanda misafir etme; Hz. Süleyman'ın tahtını aşāġılık şeytana mesken yapma.

2 Her zevksize dudaklarının helvasından sunma. Dert ile bu baġrı yanıġın yüzünü sarartma.

• şunma her bir bī-mezāka: şunuban her nā-mezāka N4, N15 ; şunuban her bī-mezāka N9, GHB, P. benzin: benzinini N4, N9.

3 Güneşin kandilini kendisinden tutuşturduġu senin güzellik ayını huzursuzlar meclisinin gece kandili yapma.

• bedr-i ħüsnün: ħüsnün ayın N4, N9, N15, GHB, P. çerāğın: çerāġı N4, N9; P.

4 Dolu dolu kadehleri yudumlayıp bana başkalarını kiskandırmak suretiyle aklımı sohbet sonu gibi dağıtma.

5 Kirpiġinin okuyla her özü kötüyü kan içinde bırakma, her bulduġun kara taşa parlak lal taşı muamelesi yapma.

• tīriyle: tīġıyla N15.

6 Ey vefasız sevgili! Diyeceġim şu ki, ben dururken deġil sevgi vefa göstermek, kimseye biraz şiddetli eziyetini dahi lütfetme.

• cevṛ-i: cevri N9.

7 Ey nurlu mum! İllerin meclisinde par par yanarak zavallı Hayretī'yi yandırıp aġlatma.

• par par yanup ey şem'-i münīr: ey şem'-i münīr par par yanup N9.

485. HD s. 382, N4-, N9 99^a, N15 124^a, GHB 93^a, P 95^b.

1 Keşke gönül derdimi anlayan bir yârim olsa, hâlimi bilip sırlara vakıf olsa.

• yâr: GHB.

2. nüktedân olsa zarîf olsa söz anlasa güzel
hâl-i dilden hele fi'l-cümle haberdâr olsa
3. düşse pâyına sürinse yürise sâye gibi
bir boyı serve gönül vërse hevâdâr olsa
4. ara yêrden ikilik perdelerin ref' edüben
ittihâd êtse oñat yâr-ı vefâdâr olsa
5. anlasa bu dil-i dîvânemüzi **hayretiyâ**
ğuşsa vaqtinde bize mûnis ü ğam-ı vîr olsa

486.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. baña cānānı añ a cān u cihānı gider e
êy gönül zāyid imiş cümle kalanı gider e
2. gele gerçeklerün eri yol için êy vā'iz
yağduñ a halkı zebānuñla yalanı gider e
3. berü gel gülşene seyr eyle behişt-i nağdi
yeter e kışsa-i firdevs-i cinānı gider e
4. şu gibi yere çalup 'âşık-ı dîdârları
yadlarla şalınan serv-i revānı gider e
5. nokta-i vahdete êrdünse eger êy şūfî
kîl ü kâli koy a vü yahşî vü yamanı gider e
6. añma a **hayretiyâ** dünyî-i dūnı hergiz
n'êtdi baña gör e bu devr-i zamānı gider e

-
- 2 Zarif, nüktedan olup sözü güzelce anlasa; hele hele gönlümün hâlinden tamamen haberdar olsa.
• zarîf olsa söz anlasa: söz anlasa zarîf olsa N9, N15, P.
  - 3 Bir servi boyluya gönül verip âşık olsun, ayağına düşse, gölge gibi (peşisıra) yerlerde sürünerek yürüse.
  - 4 İkilik perdelerini aradan kaldırarak layıkıyla vefalı bir sevgili olmakta karar etse.
  - 5 Ey Hayretî! Bu divane gönlümüzü anlasa dert zamanında bize canayakın bir dert ortağı olsa.
  486. HD s. 382, N4 48^b, N9 99^b, N15 123^b, GHB 93^a, P 96^a.
  - 1 Ey gönül, canı ve cihanı bırak da bana sevgiliyi anlat; hepsi fazlalıkmuş, onun dışında kalanı boşver.
  - 2 Ey vaiz! Dilinle insanları yaktın, yalanı bırak, gel yol hakkı için hakikatin adamı ol.
• eri yol için: yolu-y-çün N4.
  - 3 Cennetler içinden Firdevs'in hikayesini anlattığın yeter, beri gel de gül bahçesindeki peşin cenneti gez dolaş.
• nağdi: nağdin N4, N9, N15, P; GHB-.
  - 4 (A sevgili!) Cemal âşıklarını su gibi yerden yere vurup başkalarıyla salınarak gezen servi (olmayı) bırak.
• dîdârları: dîdârların N4, N9, GHB, P; ğam-ı vîrlerin N15.
  - 5 Ey sofî! Vahdet makamına erdinse, bu iyidir şu kötüdür dedikodusunu bırak!
♦ koy a vü: koy a HD; kazı e N15; koyuban GHB.
  - 6 A Hayretî! Şu zaman döngüsünün bana ne ettiğine bir bak da alçak dünyayı bana asla alçak dünyayı anlatma.
• hergiz: ayruğ N9, N15, GHB, P. (N4, N9, GHB ve P'de beşinci beyittir.)

487.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yüzüme hışm ile bakdı bugün ol yâr yine
şöyle benzer baña incindi o dildâr yine
2. hışm ile çatdı çü ol yâr kemân ebrûsın
yaykara ile şıdı kalbümü tekrâr yine
3. şöyle benzer bugün ol şâh huzûrında tamâm
yok gönül var ise eksüklüğümüz var yine
4. ol kim şuçuñı ‘avf êde gözün yaşı gibi
düş ayağına gönül var yûri yalvar yine
5. gen yakadan geçûben bakdı ğazabla yüzüme
eyledi dâmen-i çârḥı başuma dar yine
6. beni güldürmedi ‘âlemde o çok yaşayası
ağla yaşın yaşın ey dîde-i hûn-bâr yine
7. eşk-i çeşmüm gibi yüz üzre sürinüp nêçe gün
kanda isen seni görem gibi vardar yine
8. bî-sebeb ḥayretiyâ çün seni terk eyledi yâr
sen de terk eyle dîyârını yûri var yine

---

487. HD s. 383, N4 49^b, N9 99^b, N15 123^b, GHB 93^a, P 96^a.

- 1 O gönül çelen sevgili bana incinmiş olacak ki bugün yine yüzüme öyle kızgın kızgın baktı!
• bugün: benüm N15.
- 2 O yâr yay kaşlarını öfkeyle çattığı zaman yaygara kopartıp yine kalbimi kırdı.
• çü: çün N4, N9, N15, GHB, P.
- 3 A gönül! Bugün o padişahın huzurunda tamam olmak yok, eksikliğimiz varsa var, sen yine ona git.
• var: vâ N9. (N15'te ikinci beyittir.)
- 4 Göz yaşı gibi yine git ayağına düş yalvar. O senin günahını affedecektir.
• :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
- 5 Başka taraftan geçerken öfkeyle yüzüme bakarak yine gök kubbeyi başıma dar etti.
• :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
- 6 Ey kan saçan göz, yaşın yaşın ağla ki o çok yaşayası (sevgili) âlemde beni güldürmedi.
• (N4'te ikinci beiyttir.)
- 7 A Vardar! Sen nerede olursan ol! Ben göz yaşım gibi nice günler yüz üzere süründüğümden seni görür gibiyim.
- 8 Ey Hayretî! Yâr seni sebepsiz terk etti, yürü var, sen de bu diyarı terk et.
• eyle: eyle e N9. diyârını: diyârın P. (N9 ve GHB'de beşinci beyittir.)

488.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  y gönül derd ile yan y rumdan ayrıldım yine
 y gözüm  an a la dild rumdan ayrıldım yine
2. bir  az n-d de bel lu bülbül oldum g yiy 
t  ki ben ol yüzi g lz rumdan ayrıldım yine
3. b r-ı end h u bel   add m nih lin  ıldı d l
n geh n ol serv-i gül-b rumdan ayrıldım yine
4. hey meded dirlik  ar m oldu başa şimden g r 
göz göre ben  asta t m rumdan ayrıldım yine
5. ** ayret ** p -m l-i  am  ıldı yine devr n beni
kim bu ğurbet  lde  am- v rumdan ayrıldım yine

489.

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.   f iler v rdi fen ya şehri h y u h  ile
mescidi mey-  neye d nd rdiler  av   ile
2.   f -i  ad-s le almadı m sem adan  aber
s b a-ve  ömrin ge urdi gerçi kim esm  ile
3.   f -i s l sa hem-r h olma r h-ı  ı  da
yola  azm  tmek kişi müşkil durur a m  ile
4.   rif isen gel ged - ab  olma   l -himmet ol
k se-i  ır   şikest  t seng-i isti n  ile

---

488. HD s. 384, N4 49^a, N9 99^b, N15 124^a, GHB 94^a, P 96^b.

- 1 Ey gönül, derdine yan ki yine y rimden ayrıldım. Ey gözüm kan a la ki yine gönülleri hükmü altında tutan sevgilimden ayrıldım.
  - dild rumdan: derm numdan N4.
- 2 Yine o yüzü g l bahçesi olan sevgilimden ayrıldım, sanki göz görmüş ba ı belalı bir bülbül oldum.
  - g yiy : yine P.
- 3 Yine ansızın o gül saçan servi boylumdan ayrıldım da gam ve bela yükü boy fidanımı dal (harfi) gibi iki büklüm etti.
  - d l:  am P.
- 4 Yetişin! Ben hasta, yine göz göre göre dermanımдан ayrıldım, bundan sonra dirlik bana haram olmuştur.
  - t m rumdan: b m rumdan GHB.
- 5 Hayret ! Gurbet ilde dert orta ımдан ayrıldığım için devran beni gamın ayakları altında ezmiştir.

489. HD s. 384, N4-, N9 100^a, N15 125^a, GHB 94^a, P 96^b.

- 1 Sofular  ehri gürültü patırtıyla yakıp yıktılar, kavga çıkartarak mescidi meyhaneye döndürdüler.
- 2 Asırlık sof , tespih gibi, ömrünü esma ile geçirdi fakat esma ile isimlenmi  olandan haberi olmadı.
- 3 Aşk yolunda iki yüzlü sofuyla yoldaşlık etme, k r ile yolculuk etmek kişiye zordur.
- 4 Arif isen gönül tokluğunun taşıyla hırs kasesini kır, dilenci karakterli değil yüce tabiatlı ol.
  -  ır   şikest it:  ar      gitsün N9, N15, GHB;  ır    o gitsün P.

5. şūfī ehl-i ‘ışķa öykünmek hemān ēy ḥayretī
fi’l-meşel bir peşşe baḥş etmek durur ‘anķa ile

490.

Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ēy gönül ‘ārif isen söyleme nā-dān lar ile
iẖtilāṭ eyleme bir laḥẓa aḥıryānlar ile
2. gece gündüz bile seyr etmek emiş karış olup
ādem isen bu çerāgāhda ḥayvānlar ile
3. hem-ser olma yūri şimden gerü pīrāne-ser ol
kendü miḳdārını fehm eylemez oğlanlar ile
4. sāye gibi düşüben pāyına şalınma bile
şu başı taşra olan serv-i ḥırāmānlar ile
5. ḳadrünjī anlamayan beglere de baş egme
pāyına düş yūri seyr eyle suḥandānlar ile
6. bī-meẓāk ile yēyüp içmede lezzet mi olur
zehr olur sükkerī ḥalvā yine ger anlar ile
7. dēr isen cānuḡa yükletmeyesin bār-ı girān
‘ıyş u nūş eyle sebük-rūḡ güzel cānlar ile
8. merdüm-i dīde gibi seyr edüp āfākı bütün
yūri şol kend’özini görmeyen insānlar ile
9. zāğ-ı nā-cins ile uçmaḳda konuşmaḳdan ise
ḥoş gelür baḡa ḳafes murğ-ı ḥoş-elḥānlar ile

---

5 Ey Hayretî! Sofunun aşk ehline benzemeye çalışması olsa olsa bir sineğin anka kuşu ile iddialaşmasına benzer.

490. HD s. 385, N4 49^a, N9 100^a, N15 124^b, GHB 93^b, P 96^b.

1 Ey gönül, arif isen ahmaklarla konuşma; hiçbir zaman dönme cahillerle bir olma.

2 Adamsan, gece gündüz hayvanlarla içli dışlı olup bu merada dolaşma.

3 Bundan sonra ağırbaşlı ol, kendi kıymetini bilmez oğlanlar ile dost olma.

4 Gölge gibi, şu gözü dışarıda salınan servi boylu sevgililerin ayağına düşerek onlarla salınarak yürüme.

• şu: şol N4, N9, N15. bile: yine N15.

5 Senin değerini bilmez beylere de baş egme; sözün kıymetini bilenlerin ayaklarına kapan, onlarla gez dolaş.

• baş egme: kul olma N15.

6 Zevksiz ile yiyip içmenin lezzeti olur mu? Şekerli helva onlarla yense zehir olur.

• zehr...ile: ‘ış u nūş eyle şu gül-ruḡ u güzel cānlar ile N9. zehr olur: zehrdür N4, N15, GHB, P. bile ger: yinile P.

7 Ağır yükü canıma yüklemeyeyim dersen, şen gönüllü can (sevgililerle) ye iç eğlen.

• N9-. sebük-ruḡ güzel: sebük-rūḡ u güzel N4. güzel: GHB-.

8 Göz bebeği misali ufuklarda gezip dolaşan fakat kendini görmeyen insanlar ile birlikte yürü.

• idüp: eylese N4. görmeyen: fehm iden N15.

9 Bana hoş nağmeli kuşların olduğu kafes, cinsi bozuk kargalarla cennette konuşmaktan hoş gelir.

• zāğ...ile: zāğ koşup uçmaktan inse nā-cins ile ger/ ḥoş gelür baḡa ḳafes murğ-ı ḥoş GHB.

10. her kabāyīyle şalınma er isen tîğ gibi
yüri şāfi-dil olan zümre-i 'uryānlar ile
11. ehrimen anlamasun kuş dilini söyle müdām
mantıku't-ṭayr okı her laḥza süleymānlar ile
12. ḥīle vādīsine düşme uyuban dilkülere
bīşe-i şıdk u şafāda yüri arslanlar ile
13. ihtilāt etme inen mest-i mey-i āz ile çok
yüri abdāl isen ey **hayretī** hayrānlar ile

491.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. yaşı çoğ olsun yeter ağladı bārān üstüme
ey güneş gel sen de mihr édüp biraz yan üstüme
2. gördi ḥālüm karalar geydi benüm çün geceler
şubḥ-ı şādık geldi çāk etdi girībān üstüme
3. sūz-ı 'ışk ile uyanmış bir çerāğumdur benüm
yansa her şeb ṭañ mıdur şem'-i şebistān üstüme
4. bir büyük minnet durur kırtar bu yükden ey ecel
hey meded bār-ı girān olmuş durur cān üstüme
5. yumağ için ben perişān-rūzgārı ölice
cem' olup kan ağlasun bir neçe yārān üstüme

---

10 Kılıç gibi her libaslı kimseyle salınarak yürüme, er kişiysen saf gönüllü çıplaklar zümresiyle yürü.

♦ şāfi-dil: şāḥip-dil N4. 'uryānlar: 'irfānlar HD, N9, N15.

11 Sultanlarla her daim *Mantku't-tayr* oku, hep kuş diliyle konuş ki şeytanlar anlamasın.

12 Tilkilere uyararak hile vadisine düşme, arslanlar ile doğruluk ve huzur ormanında yürü.

• bīşe: mīşe N4, N15, P; pīşe N9, GHB.

13 Ey Hayretī, abdāl isen hayran olan (âşıklarla) yürü, açgözlülük şarabının sarhoşlarıyla öyle çok görüşüp konuşma.

• N15-. mey-i āz ile çok: mey-i nāz içüben N4, mey-i nāz ile çün N9, meyi rāz ile çok P.

491. HD s. 386, N4-, N9 100^b, N15 125^a, GHB 94^a, P 97^a.

1 Yaşı çok olsun, yağmurun üstüme ağladığı yeter! Ey güneş! Gel biraz sevgi göster, üstümde ısı!

• gel sen de mihr idüp biraz yan: sende biraz mihr idüben yan N15.

2 Geceler benim hālimi gördükleri için karalar giydiler, doğruluk sabahı da gelerek benim için yakasını yırttı.

• ḥālüm: 'ālem GHB.

3 Gece mumu benim aşk ateşinden yakılmış kandilimdir, her gece benim için yansa buna şaşılır mı?

4 Yetiş ey ecel! Bu can üstüme büyük bir minnettir. Beni bu ağır yükten kurtar.

5 Pek çok dostlar, öldüğümde ben perişan talihliyi yıkamak için toplanıp üzerime kanlı gözyaşları döksünler.

• cem'...üstüme: sâye şalsan bir gün ey serv-i ḥurāmān üstüme.

6. nürdan bir serv-i ser-keş bite hākūmden benüm
sāye şalsañ bir gün ey serv-i hırāmān üstüme
7. baña bu ğurbetde қо yansun biraz göynüklü dil
hayreti kan ağlasun bu çeşm-i giryān üstüme

492.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. hāmdü l'illāh dostlar ben cānumı gördüm yine
cān u dil eglencesi cānānumı gördüm yine
2. bir nazarda ben kılın biñ ğamdan āzād eyledi
ol efendim ol kerīmü'ş-şānumı gördüm yine
3. dīde-i ya'kūb-ı bahtum n'ola bulsa nūr u fer
ey birāder yūsuf-i ken'ānumı gördüm yine
4. ğonce-veş dil-teng idüm güldüm açıldum gül gibi
bāğ-ı vuşlatda gül-i hāndānumı gördüm yine
5. şöhet-i nā-cinsden oldum hālāş ey **hayreti**
hāmdü li-llāh ehl-i dil yārānumı gördüm yine

493.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. eşk-i çeşmüm sepmese şu āteş-i sūzānuma
yanuban biryān olurlardı gelenler yanuma

-
- 6 Ey salınan servi! Bir gün gölgeni mezarıma düşürsen benim toprağımdan dik başlı, nurlu bir servi bitecektir.
• N15-.
  - 7 Hayreti, Bırak bu gurbet yerde, bu tutuşmuş gönül biraz (da) benim için yansın, ağlayan gözler üstüme kanlı yaşlar döksün.
• dil: ser N15.
  492. HD s. 386, N4 49^a, N9 100^b, N15 125^a, GHB 94^a, P 97^b.
1 Dostlar! Allah'a hamdolsun ki ben yine canımı, can ve gönlün eglencesi sevdiğimi gördüm.
2 Yine o cömertliğiyle meşhur efendimi gördüm, ben kulunu bir bakışıyla bin gamdan kurtardı.
• eyledi: eyleyen N15.
3 Yakup gibi olan bahtımın gözleri tekrar görme nuruna kavuşsa ne olur? Ey kardeşim! Kenanlı Yusuf'umu gördüm yine.
• n'ola: kaç mı N4, N9, P. nūr u: zīb ü N15.
4 Gonca gibi yüreğim dardı, sıkıntılıydı. Gül gibi açılıp güldüm. Yine kavuşma bahçesinde gülen gülümü gördüm.
5 Ey Hayreti! Cinsi bozukların sohbetinden kurtuldum. Allah'a şükürler olsun ki gönül ehli olan dostlarımı gördüm yine.
• oldum: buldum N15.
  493. HD s. 387, N4 48^b, N9 101^a, N15 125^b, GHB 94^b, P 97^b.
1 Gözyaşlarım şu yakıcı ateşime su serpmese yanıma gelenler yanarak kebab olurlardı.
• olurlardı: olurdu hep N15.

2. söylemez geçdükce benzer yine geçmişdür rakīb
dostlar düşmen sözi kār êtdi geçdi cānuma
3. hāk olayın āsitānuḡda dēdüm güldi dēdi
‘ākıbet toz kondurursın sen benüm dāmānuma
4. dutuşur sūz-ı derūnumdan yazarsam ‘arz-ı hāl
hālūmi bilmem nēce şerh eyleyem sulṭānuma
5. gece ben dil-ḡaste içün şubḡa dek kan ağladı
ḡayretī çok yaşlar bu dīde-i giryānuma

494.

Mef‘ulü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ḡaṭ kim erişdi şol leb-i mercān kenārına
gūyā ecel erişdi gelüp cān kenārına
2. gördüm ruḡında ḡaṭtını dēdüm ki bāḡbān
bir çalı ḡavlı eyledi būsṭān kenārına
3. mecmū‘a-i ruḡındaki ḡaṭtını şanki yār
bir hicv idi qaraladı dīvān kenārına
4. ḡaṭtı yanında ḡālını seyr eyledüm dēdüm
bir ḡācīdūr ki ḡondı muḡaylān kenārına
5. ḡaddūḡ yanında ḡaṭ görüben dēdi **ḡayretī**
yazıldı atalar sözi ḡur‘ān kenārına

-
- 2 Rakip gizliden dedikodumu yapar, yine gıybet yapmışa benzer. A dostlar! Düşmanın şu sözleri artık canıma işledi
• geçdi: âhir N4.
  - 3 Kapında toprak olayım dedim, güldü ve “En sonunda sen benim eteğime toz kondurursun.” dedi.
  - 4 Arzuhalimi yazsam, (bu mektup) gönül yangınımda tutuşup yanıyor; sultanıma hâlimi nasıl anlatacağım bilemiyorum.
• dutuşur: tutuşur N4, N9. şerh: ‘arz N4, N9, N15, GHB, P.
  - 5 Hayretî! Ağlayan gözümün yaşı çok olsun! Ben hasta gönüllü için gece sabaha kadar kan ağladı.
• gice ben dil-ḡaste: giceler ben ḡaste N9.
  494. HD s. 387, N4 49^a, N9 101^a, N15 125^b, GHB 94^b, P 97^b.
  - 1 Sakalın şu mercan dudağın kenarına kadar gelmesi, ecelin gelip canın sınırına dayanmasına benzer.
  - 2 Yanağında sakalını görünce, bahçenin sahibi bir çalıyla bahçenin kenarını çevirmiş dedim.
ruḡında: ḡadinde N4, N9, N15, GHB, P.
  - 3 Yanağının mecmuasındaki ayva tüyleri (yazısı) sanki divan kenarındaki bir hicivmiş de sevgili onu kararmış.
  - 4 Sakalının yanındaki benine bakıp “Mugaylan dikeninin yanına oturmuş bir hacıdır.” dedim.
• eyledüm: eyleyüp N4, N9, N15, GHB, P. didüm: didi P.
  - 5 Hayretî! Yanağının yan tarafında sakalını görünce “Herhalde bu kenarına ata sözlerinin yazıldığı bir Kur‘an.” dedi.

495.

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. bezm-i miḥnetde gözüm ağla gönül yan bu gece
çünkü yanun da yok ol şem'-i şebistân bu gece
2. âhum odı feleke êrdi şerârından anuñ
yêr yêr od oldı kamu 'asker-i 'osmân bu gece
3. ḥayme kımazdı yakardı kamu âhum odı lîk
sepdî şu âteşüme dîde-i giryân bu gece
4. çün degüldür benüm ol genc-i nihân sinemde
beni devrân ya niçün eyledi vîrân bu gece
5. kılmadı çünkü saçı silsilesin boynuma bend
ḥayretî oldı bu meydân bana zindân bu gece

496.

Fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir semen-sîmâyı seyr êtdüm bugün ḥammâmda
'âşık olmuş ağlayup yaşlar döker ḥammâm da
2. bir kıyâmet nâzenîn-kâmet durur k'êtse kıyâm
nûrdan bir serv-i nâz olur hemân endâmda
3. kâtib-i kudret ezel bezminde ḥaṭṭ-ı la'lini
bir muḥayyel şî'rdür yazmış kenâr-ı câmda

---

495. HD s. 388, N4-, N9 101^b, N15 125^b, GHB 94^b, P 98^a.

- 1 Mademki o gece kandili bu gece yanında değil, ey gözüm sen mihnet meclisinde ağla, ey gönül sen de yan bu gece.
• yok ol: yoğ ol N15; degül P.
- 2 Ahımın ateşi feleğe ulaştı, onun kıvılcımlarından bu gece bütün Osmanlı ordusu yer yer alev aldı.
• yer...gice: sepdî şu âteşüme dîde-i giryân bu gice N9.
- 3 Ah ateşim (hepten) yakardı, çadır bırakmazdı fakat ağlayan gözler bu gece ateşime su serpti.
• sepdî...gice: çünkü yanun da yok ol şem'-i şebistân bu gice N9.
- 4 Mademki sinemdeki gizli hazine benim değil, peki ya devran bu gece beni niçin harap etti.
♦ ya niçün: ne için HD. (N15'te üçüncü beyittir.)
- 5 Ey Hayretî! Sevgili, saçının düğümlerini boynuma bağlamadığı için bu gece bu meydan bana zindan olmuştur.

496. HD s. 389, N4 49^b, N9 101^b, N15 126^a, GHB 95^a, P 98^a.

- 1 Bugün hamamda bir yasemin yüzlüyü seyrettim ki âşık olmuştu, ağlayıp yaşlar döküyordu.
• ağlayup yaşlar döker: göz yaşıyla dolu meger P.
- 2 Ayağa kalksa kıyamet! Nazik boyu endamda bir anda nurdan bir naz servisi oluverir.
- 3 Kudret katibi, ezel meclisinde lal dudağının kenarındaki ayva tüylerini hayallerle dolu bir şiir olarak kadehin kenarına yazmış.
• (N9'da beşinci beyittir.)

4. gözlerün gūyā iki kāfir ḥarāmīler durur
dīn ü īmān gāret eyler kişver-i islāmda
5. kullarunla serverā ‘ıyş-ı müdām èt sen müdām
ḥayretī bir merḥabāya rāzīdur eyyāmda

497.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cānı n’eylerdüm cihān içinde cānān olmasa
ten ne ḥazẓ eylerdi ‘ālemden eğer cān olmasa
2. ‘arz ederdüm sūz-ı ‘ışkı yāra mektūb ile ben
ger kebūter eltebilse yolda biryān olmasa
3. irdüm idi kūyuṇa men‘ etmeseydi ger rakīb
vardum idi ka‘beye ḥār-ı muḡaylān olmasa
4. yer ederdi cennet-i kūyuṇda ādem ey perī
ara yerde şol rakīb-i dīv-i şeytān olmasa
5. and içerdüm sākıyā destūnden almazdum kadeḥ
ger öpüşmek her tolu başında erkān olmasa
6. öldi idi ḡam bucaḡlarında miskīn **ḥayretī**
derd-i dilber erişüp derdine dermān olmasa

-
- 4 Gözlerin sanki İslam topraklarında din ve imanı yağma eden iki imansız eşkiyadır.
• (N9’da üçüncü beyittir.)
  - 5 Ey hükümdar! Sen daima kullarınla iç, Hayretî bayramlık bir merhabaya razıdır.
♦ sen müdām: sen begüm N15. bayrāmda: eyyāmda HD, N4, N9, GHB, P.
  497. HD s. 389, N4 49^b, N9 101^b, N15 126^a, GHB 95^a, P 98^a.
  - 1 Sevgili olmasaydı cihanda canı ne yapacaktım, eğer canım olmasa bedenim âlemden ne lezzet alırdı?
• içinde: mülkinde N4. ‘âlemden: ‘âlemde N4, N9, N15.
  - 2 Güvercin yolda kebab olmadan iletebilseydi, ben bir mektupla yâre aşk ateşini arz ederdim.
  - 3 İt rakip engel olmasaydı semtine ulaşmış; mugaylan dikenini olmasaydı Kâbe’ye kavuşmuş olurdu.
♦ it: ger HD.
  - 4 Ey peri yüzlü! Arada şu şeytan devi olan rakip olmasaydı, senin semtinin bahçesi adama ne güzel yer olurdu.
• irdüm idi: irdüm idüm N4.
  - 5 A sakı! Eğer her şarap kadehinin başında öpüşmek erkândan olmasaydı senin elinden kadeh almazmaya and içerdim.
•:HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 6 Gönül çelen sevgilinin derdi yetişip dermân olmasaydı, zavallı Hayretî gam bucaḡlarında ölmüştü.

498.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. sensüz eglenmez gönül uçağ ile
murğ-ı vahşî eglenür mi bāğ ile
2. kara zülfiyle gönüller şayd eder
murğ-ı çābük avlanurmuş ağ ile
3. lālezār olmuş durur sīnem benüm
sūz-ı gāmdan tāze tāze dāğ ile
4. sākıyā baħr-i gāma gark olmadın
dest-gīr ol zevrağ-ı ayağ ile
5. olmaz hem-dem rakībe **hayretī**
hem-nefes olur mı bülbül zāğ ile

499.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. mısr-i ħüsn içre seni sultāna benzetdüm hele
ēy 'azīzüm yūsuf-ı ken'āna benzetdüm hele
2. vā'izün cennet cehennem dēyüben şerh êtdüğün
fi'l-meşel ben vaşl ile hicrāna benzetdüm hele
3. şol müferriħ-leb güzeller derdini ben ħaste-dil
ēy ṭabīb-i cān hemān dermāna benzetdüm hele
4. 'azm-i kūy-ı yār eder bir dem karar êtmez gönül
tekye-i sīnemde bir mihmāna benzetdüm hele

---

498. HD s. 390, N4 49^a, N9 102^a, N15 126^a, GHB 95^a, P 98^b.

1 Yabani kuş bahçelerde durmadığı gibi, gönül de senin olmadığın cennet ile avunamaz.

• eglenmez gönül: gönül eglenmez GHB.

2 Sevgili kara zülfüyle gönülleri avlar; zaten hızlı uçan kuş ağ ile tutulurmuş.

♦ avlanurmuş: -bâz olurmuş HD, N9, P; -bâzı avlar ağ ile GHB.

3 Göğsüm, gam ateşinin taze taze yanıklarıyla lale bahçesine dönmüştür.

• sūz-ı gāmdan: bezm-i gāmda N9, P; dağ-ı gāmda N15; dāğ-ı gāmla GHB.

4 Ey saki! Gam denizinde batmadan kadeh sandalıyla yardıma gel.

• olmadın: itmedin N15. zevrağ-ı dut elüm N15.

5 Hayretî rakibe dost olamaz. Hiç bülbül karga ile arkadaş olur mu?

499. HD s. 390, N4-, N9 102^a, N15 127^a, GHB 95^b, P 98^b.

1 Ey azizim! Seni güzellik ülkesindeki sultana, özellikle de Kenanlı Yusuf'a benziyorum.

2 Ben, vaizin cennet cehennem diye etrafıca anlattığının misalini kavuşmak ile ayrılıkta buldum

• êtdüğün: êtdüğü N4, N9.

3 Ey can ve gönül doktoru! Hasta gönüllü ben, ferahlandıran dudaklarıyla şu güzellerin derdini dermana bilirim.

♦ cān u dil: cān hemān HD, N9, GHB, P.

4 Bir an yerinde duramayıp yârin mahallesine doğru meyleden gönlüm göğüs dergâhındaki bir misafire benzer.

5. lebleri esrārını şordum dēdi ēy **ḥayretī**
sözlerün-den ben seni ḥayrāna benzetdüm hele

500.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - - / + - - - - / + - - - - / + - - - -

1. gönül vakt oldu şimden gerü kūy-ı yāra 'azm eyle
bahār oldu yine bülbül gibi gülzāra 'azm eyle
2. seni öldürmedin bu derd-i hicrān hey meded cehd ēt
yūri ol cān ṭabībine ēriş bī-çāre 'azm eyle
3. bu ḡurbetde yēter eglendün ēy dil derd-i ḥasretle
demidür şol gönül eglencesi dildāra 'azm eyle
4. şafā bulmak dilerseñ ēy gönül jeng-i küdüret-den
sürin yüz üzre şu gibi sū-yı dildāra 'azm eyle
5. ḡam-ı dünyādan el yumak dilerseñ **ḥayretī** cehd ēt
gözün yaşı gibi yüz üzre var vardara 'azm eyle

501.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ulün
Hezec + - - - - / + - - - - / + - - - -

1. çemende yār ile içen çemāne
ērer dērler ḥayāt-ı cāvidāna
2. eşigün-de görenler gönlümi dēr
ēdinmiş 'arşı bir murḡ āşiyāne
3. gönül mülkin gerekse odlara yak
senündür pādīşāhum ol baña ne

---

5 Ey Ḥayretī! Dudaklarının sırrını sordum, "Bu sözlerinden dolayı seni ancak bir şaşkına benzetiyorum" dedi.

500. HD s. 391, N4 49^b, N9 102^a, N15 127^b, GHB 95^b, P 98^b.

1 Vakit geldi gönül! Bahar gelince gül bahçesine yönelen bülbül gibi artık sevgilinin semtine yönel.

2 A zavallı! Bu ayrılık derdi seni öldürmeden, çalış çabala yürü o can tabibine eriş.

• cehd: luṭf P.

3 A gönül! Bu gurbet yerinde hasret derdiyle oyalandığın yeter, şimdi o gönül eglencesi sevgiliye doğru yola düş.

4 Ey gönül! Keder küfünden sıyrılıp mutlu olmak istiyorsan, su gibi yüz üstü sevgilinin tarafına ak.

• dildāra: dīdāra N4; dīzāra P. sū-yı: yōri N9, N15. yüz üzre şu gibi: şu gibi yüz üzre N15, GHB.

5 A hayretī! Dünyanın gamından elini kurtarmak istersen çalış! Göz yaşının gibi yüz üstü var Vardar'a yönel.

• var: N9-.

501. HD s. 391, N4-, N9 101^a, N15 127^a, GHB 96^a, P 99^a.

1 Sevgiliyle çemende Cem'in kadehini içen ebedi hayata erer derler.

2 Gönلümü senin eşiginde görenler, "Bir kuş arşı yuva edinmiş." derler.

♦ eşigün-de: işiginde N9.

3 Padişahım, gönül mülkü senindir; istersen onu ateşlerde yak, beni ne ilgilendirir.

• yak: ur N9.

4. kuru bir üstüh^vān kaldum ‘aceb mi
olursam tīr-i endūha nişāne
5. geceler şubḥ olunca şem‘-i meclis
görüp aḥvālüm ağlar yana yana
6. demi olsun belā bezminde her kim
içer kan mey yere ne kana kana
7. kemāna döndi ḳaddi ḥayretīnün
niçün ok gibi atarsın yabana

502.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum mihrün senün bu sīne-i şad-çākde
pertev-i ḥurşiddür kim mün‘akisdür ḥākde
2. kūyuñı devr eyleyüp günde tokuz kat tolanur
var ise sen meh-liḳānuñ mihri var eflākde
3. ey baña terk et hevā-yı ‘ışkı bāṭıldur dēyen
ḥaḳ budur gāyetde alçaḳsın gibi idrākde
4. vērmedi sevdā-yı zülfün de senün her kes ki baş
tīz günde göreyin başın anuñ fitrākde
5. oda yanarsa cihān mülki ne gam ey ḥayretī
yanacak çün bir kilimün yok daḥı emlākde

503.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. vërdügince zülf-i kāfir-kīş zīnet aḥmede
ḥaḳ müyesser ēde ‘ömr-i bī-nihāyet aḥmede

4 Ben kurumuş bir kemik hâlinde geldim. Tasa oklarına nişan olsam şaşılır mı?

• kuru: ḳara N9; kuru GHB, P.

5 Meclisin mumu, hâllerimi görüp geceleri sabah oluncaya kadar yana yakıla ağlar.

• aḥvālüm: hâlümü N9, N15, GHB, P. şem‘-i meclis: meclis içre P.

6 Şarap yerine kana kana kan içen kişinin *bela* meclisinde makamı olsun.

7 Hayretī’ni boyu yaya döndü, onu niçin ok gibi yabana atarsın.

502. HD s. 392, N4 50^a, N9 102^b, N15 126^b, GHB 95^b, P 99^a.

1 A dostum! Senin sevgin, bu yüzlerce parçaya ayrılmış göğsümde toprağa yansıyan parlak gün ışığı gibidir.

2 Gökteki, olsa olsa senin semtinin etrafında dönüp dokuz kat semayı dolaşan sen ay yüzünün güneşidir.

3 Ey bana, aşk sevdası batıldır, onu terk et diyen, doğrusu senin anlayışın son derece kıt.

4 Senin zülfünün sevdasına baş vermeyen her kimse, onun başını tez zamanda atın terki ipinde göreyim.

5 Ey Hayretî! Cihan mülkü ateşlerde yanarsa gam değil, zira bu mallar içinde yanacak bir tek kilimin dahi yok.

• yok daḥı: daḥı yok N9, N15, GHB, P.

503. HD s. 393, N4 50^a, N9 102^b, N15 127^a, GHB 96^a, P 99^a.

1 Kâfir mezhepli zülfün Ahmet’e güzellik verdiğince, Hak Teala da Ahmet’e sonsuz bir ömür nasip etsin.

2. muştafā ḥaqqı şefā‘atden olur maḥrūm olar
k’etmediler cān ile dilden maḥabbet aḥmede
3. görselerdi muştafā nūrın cebīninde anuḡ
üm̄met olurlardı yetmiş iki millet aḥmede
4. nēce kāfirdür gönülden muştafāyı sevmeyen
nēce mü’mindir şu kim olmaya üm̄met aḥmede
5. **ḥayretī** dāyım raḳīb-i bū-leheble seyr eder
hīç lāyık görmez erbāb-ı zarāfet aḥmede

504.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. mihrün̄ ey meh-pāre efzūn olmada günden güne
ḥālī ‘uşşākuḡ diḡer-gūn olmada günden güne
2. var ise ol ḡonce-leb maḥfī şarāb-ı āl iç̄er
ruḡlarınuḡ rengi gül-gūn olmada günden güne
3. pīşesi dilberleruḡ ḡan eylemekdür dem-be-dem
ehl-i ‘ışḡuḡ çeşmi pür-ḡūn olmada günden güne
4. ol elif-ḡāmet neye dāl etti bu fālūm benūm
bükülüp ḡaddūm benūm nūn olmada günden güne
5. **ḥayretī**yi sāye gibi yaşalar yerden yere
āḡ kim bī-ḡāre maḡbūn olmada günden güne

-
- 2 Muhammed Mustafa (a.s.) hakkı için, Ahmet’e canıgönülden muhabbet etmeyen şefaatten mahrum kalır.
• N9-. olur: ola GHB.
  - 3 Onun alnındaki halis nuru görselerdi, yetmiş iki millet Ahmet’e üm̄met olurdu.
  - 4 Muhammed Mustafa’yı gönülden sevmeyen nasıl bir kāfirdir? Ahmet’e üm̄met olmayan nasıl mümin olur?
  - 5 Ey Hayretî! Zerafet ehli kişiler, Ahmet’in daima Ebû Leheb karakterli rakip ile dolaşmasını ona yakıştıramaz.
  504. HD s. 393, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 97^b.
  - 1 Ey ay parçası! Senin sevgin günden güne artmakta, âşıkların hâli de günden güne değişmekte.
  - 2 Galiba o gonca dudaklı gizli gizli kırmızı şarap içiyor, zira yanaklarının rengi günden güne gül rengine dönmemekte.
  - 3 Gönül alıcı sevgililerin işi gücü daima kan dökmektir, zira âşıkların gözü günden güne kanla dolmaktadır.
  - 4 O elif boylu, neden benim falımı dal harfi gibi (iki büküm) çıkardı, benim boyum gün den güne bükülüp nūn olmada.
  - 5 Hayretî’yi gölge gibi yerden yere sererler. Ah zavallı! Günden güne zayıflamakta.

505.

Mefā'īlūn mefā'īlūn fe'ūlūn
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. ğamuñ eyler beni ħurrem kimerde
kişiyi yār éder maħrem kimerde
2. dīl-i bīmāram ēy cān ṭabībī
leb-i la'lūñ meyin emsem kimerde
3. belini kuçmak etdüm dedi yok yok
çaķ eksüklük éder ādem kimerde
4. seni yadlarla hem-dem gördi çeşmüm
dem olur yaş aķıdur dem kimerde
5. dedüm olur mı ğam derdine dermān
dediler **ħayretī** mey em kimerde

506.

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ğün gibi mümtāz bir rūşen likā sevdüm yine
hey nece ğün-i yüzi nūr-ı ħudā sevdüm yine
2. ğonce gibi eylesem şabrum yaķasın ṭañ mı çāk
gül gibi bir dilber-i la'līn-ķabā sevdüm yine
3. gözleri evvel nazarda ķapdı ğöñlüm kebküñi
yavru şāħīn bakıcı bir dil-rübā sevdüm yine
4. göz ü kaşın ğöricek gitdi elümden ihtiyār
göz ğöre gitdi belā üzre belā sevdüm yine

505. HD s. 394, N4-, N9 -, N15-, GHB-, P-.

Bu gazel hiçbir yazmada yer almamaktadır. HD'de "Bu gazel, yalnız Türkoloji Semineri Ktb.nda 4457 numarada kayıtlı eksik Hayretī Dīvânının 69. sahifesindedir." bilgisi verilmiştir.

- 1 Sevgilinin kişiyi ara ara sırdaş edinmesi gibi gamun da ara ara beni sevindirir.
- 2 Ey can tabibi! Ben bir gönlü hastayım, ara ara al dudağını emsem ya.
- 3 Belini sarmaya durdum, yok yok dedi, insandan kemer iyiden iyiye eksik kalır.
- 4 Gözüm senin yabancılarla dost olduğunu gördünden dolayı bazen yaş bazen de kan akıtır.
- 5 Gam derdinin dermanı bulunur mu, dedim. Hayretî! Ara ara şarap yudumla dediler.

506. :HD-, N4 50^a, N9-, N15-, GHB-, P 96^a.

- 1 Yine güneş gibi seçkin bir parlak yüzlüyü sevdim, yüzünün güneşi Hüda'nın nuru olan nasıl da bir sevgiliye âşık oldum.
  - nice ğün-i yüzi: ne ğün bir pertev-i P. (N4'te ilk mısra yerine şu varyant da verilmiştir: "ğün gibi rūşen meğer bir meh-likâ sevdüm yine")
- 2 Gonca gibi sabrımın yakasını yırtıp açsam buna şaşılır mı? Zira gül gibi kırmızı kaftanlı bir sevgiliye tutuldum.
  - dilber-i: dilberi N4.
- 3 Gözleri, gönül kekliğini ilk bakışta avladı. Yine gönül kapan, yavru şahin bakışlı bir sevgiliye tutuldum.
- 4 Göz ve kaşı ğörünce ihtiyarım elimden gitti. Göz ğöre ğöre bir bela üstüne bela olan sevgiliye âşık oldum.

5. **hayretî** bîgâne oldum hep bilişden yaddan
adını yād etmezem bir āşinā sevdüm yine

Yā

507.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey varmak isteyen kişi vahdet **ṭarīkını**
‘uzlet **ṭarīkını** koma ‘uzlet **ṭarīkını**
2. bu menzil-i fenāda yéter durduk ey ecel
göster kılağuz ol bize rıhlet **ṭarīkını**
3. cānān yolında cān ile ey başa kıymayan
başa eiletmedün **ḳo maḥabbet ṭarīkını**
4. cān vērde leylī yolına mecnūn-ı pāk-rū
ḳodı mecāzı ṭutdı ḥaḳīḳat ṭarīkını
5. gel pīr-i ‘ışkı rehber edin gāflet eyleme
ey **ḥayretî** yañılma sa‘ādet **ṭarīkını**

508.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. öldür beni **ḳapunḳa efendi nihāyeti**
olmaya bir felek-zede āvāre nekbeti
2. varmaz selāmet ehli **maḥabbet ṭarīḳına**
‘āşık melāmetî gerek ey dil melāmetî

---

5 A Hayretî! Adını anmadığım bir tanıdığım sevdiğimden beri tanıdık tanımadık herkese yabancılaştım.

• bîgâne oldum hep bilişden yāddan: çāk en yakın hem-sāyemüz ağlayıcağ N4.

507. HD s. 394, N4 50^a, N9 102^b, N15 128^a, GHB 96^a, P 99^b.

1 Ey varmak isteyen kişi! Sakın vahdet yolunu, uzlet yolunu bırakma!

2 Ey ecel! Bu geçici evde durduğumuz yeter. Bize kılavuz ol, göç yolunu göster.

• durduk: ṭurduk N9, GHB.

3 Sevgilinin yolunda canına ve başına kıymayan kişi! Sen bu yolu baş üstü etmedin, muhabbet yolunu bırak.

4 Temiz yüzlü Mecnun, Leyla yolunda can verdi. Mecazı bıraktı, hakikat yolunu tuttu.

• ṭutdı: dutdı N15.

5 Ey Hayretî! Gel, aşkın pirini rehber edin, gāflete düşme, mutluluk yolundan şaşma.

• gel: gönül GHB.

508. HD s. 395, N4-, N9 103^a, N15 128^a, GHB 96^b, P 101^a.

1 Efendi beni kapında öldür ki bu talihsiz serserinin sonu uğursuz olmasın.

• **ḳapunḳa efendi**: efendi **ḳapunḳa** N15, GHB.

2 Ey gönül! Selamet ehli muhabbet yoluna varamaz. Âşığın melamî meşrep olması gerekir.

• **ṭarīḳına**: **ṭarīkını** GHB, P.

3. şūfī azıtdı yolu hayālāt-ı hām ile
çokdur eger şaşurmaz isen rāh-ı halveti
4. düşmez tarīka tutma harābāt yolını
ey h̄vāce ‘ārif ol koma rāh-ı ‘imāreti
5. olurdu kūyūn itlerine bir şınuḡ sifāl
başında hayretinün eger olsa devleti

509.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. tıtdum diyār-ı fūrḡate rūy-ı ‘azīmeti
ey nāle tırma çal demidür kūs-ı rıḡleti
2. vādī-i hecre érdi yolum varı varı āh
gitdi güm eyledüm giderek rāh-ı vuşlatı
3. nēce yanup yaḡılmayayın saḡa ey refīḡ
kār ètdi cāna fūrḡat odınūḡ harāreti
4. ey server-i serīr-i sarāy-ı sürūr olan
geh gāh aḡ a bu gūşe-nişīn-i felāketi
5. gel ey güzellerün begi ‘uşşāka kıl vefā
ol şāh-ı ‘ādil eyle ri‘āyet ra‘iyyeti
6. kalmadı hayreti bize raḡbet vaṡanda çün
gel tıtalum nēc’olsa gerek rāh-ı ḡurbeti

-
- 3 Sofu, eğri hayallerle yolunu şaşırdı. Eğer sen şaşırmazsan Halvet(iliğ)in yolu çoktur.
♦ azıtdı yolu hayālāt-ı hām ile: bu azdı hām-ı hayālāt ile N9; bu izdiḡām-ı hayālāt ile hele N15, GHB; yol azdı çü evhām-ı hayālāt ile P. isen: ise HD, N9, P. rāh: bâb HD, GHB.
- 4 Ey hoca! Meyhane yolunu kesmek sana düşmez! Arif ol da yol (kesmeye değil) yapmaya çalış.
• tırma: dutma N15, P. yolını: yolın P.
- 5 Ey sevgili! Eğer Hayreti şanslı, bahtlı açık birisi olsaydı onun başı senin mahallenin köpeklerine kırık bir çanak olurdu.
• eger olsa: olsa eger N9.
509. HD s. 396, N4-, N9 103^a, N15 128^a, GHB 97^a, P 101^a.
- 1 Gurbet diyarına yöneldim. Ey figan! Durma, çal! Göç davulunun zamanıdır.
• tıtdum: tıtdı N9; dutdum N15, P. tırma: durma N15, P. fūrḡate: ḡurbete GHB.
- 2 Halvet yolunu kaybettim, giderken ne yazık ki, yolum vara vara ayrılık vadisine çıktı.
• irdi: vardı P. vuşlatı: ḡalveti P.
- 3 Ey dost! Sana nasıl yanıp yakılmayayım? Ayrılık ateşinin harareti canıma işledi.
• kār...harāreti: geh gāh aḡ a bu gūşe-nişīn-i felāketi N15. yaḡılmayayın: yaḡılmasın GHB.
- 4 Ey mutluluk sarayının tahtının padişahu! Zaman zaman bu kıyıda köşede kalmış musibeti de an.
• sarāy-ı ey sürūr N9. geh...felāketi: kār ètdi cāna fūrḡat odınūḡ harāreti N15. felāketi: harāreti P.
- 5 Ey güzellerin beyi! Gel aşıklara vefa göster.! Tebasına ikram eden bir âdil şah ol.
♦ eyle: ile HD.
- 6 Ey Hayreti! Bizde vatana raḡbet kalmadığı için gel gurbet yolunu tıtalım.
• tıtalum: dutalum N15.

510.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cevce gelmez merdüm-i dānāya dünyā-yı denī
almaz erzān dēyü erzen dānesine er zeni
2. server-i şāhib-sürürüdür sarāy-ı vaḥdetün
her kimün kim oldu miskīnlik bucağı meskeni
3. umma ēy dil ehl-i dünyādan maḥabbet resmini
şāhlik āyīnini bilmez bilürsin külḥanī
4. naḳd-i cānı vėrmeyince ērmedüm cānāneye
ben beni yetürmeyince bulmadum cānā seni
5. gülşen-i vaşl ola ḥār-ı hecr iken ser-menzilün
ḥayretī ger himmet ēde saṇa sultān gülşenī

511.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ēy vefāsuz gel ḥāzer eyle çoğ aḡlatma beni
ḡarḡ ēder bir gün belā seylābına yaşum seni
2. yār ola sen şāh-ı 'ālī-şāna hīç lāyık mıdur
sen de inşāf eyle e her bir gedā-ṭab' u denī
3. cāme-i 'ömrüm olur şad-pāre ḡayretten benüm
ḡayrılar bezminde çāk ētdükçe sen pīrāheni

---

510. HD s. 396, N4 50^b, N9 103^a, N15 128^b, GHB 97^a, P 101^a.

1 Alçak dünyanın arif kimse için arpa kadar değeri yoktur; er kimse bir darı tanesine dünyayı verseler almayı uygun görmez.

• dānesine: dāne sa'ye N9. er zeni: meskeni GHB.

2 Her kimin meskeni miskinlik bucağı olursa o vahdet sarayının saadetli hükümdarı olmuştur.

♦ kim: ki HD. meskeni: er zeni GHB. oldu: ola P.

3 Ey gönül! Dünyaya düşkün olandan muhabbet örneği sergilemelerini bekleme, bilirsin ki külhanbeyi sultanlık adetlerini bilmez.

• ehl-i: sen bu N9.

4 Ey can! Can sermayesini vermeyince sevgiliye kavuşamadım, kendimi kaybetmedikçe seni bulamadım.

• cānāneye: cānāne ben N15.

5 A Hayretî! Eğer Gülşenî sultanı sana himmet edecek olursa durağın ayrılık dikenini iken kavuşmanın gül bahçesi olsun.

• ger himmet ide saṇa: ger saṇa himmet ide P.

511. HD s. 397, N4-, N9 103^b, N15 128^b, GHB 97^a, P 101^b.

1 Ey vefasız! Gel beni çok ağlatmaktan sakın, yoksa gözyaşım seni bir gün bela seline gark eder.

• çoğ: çok GHB.

2 İnsaf eyle ey sevgili! Her dilenci ve alçak tabiatlının sen yüce şöhretlinin dostu olması uygun düşer mi hiç?

• şāh-ı 'ālī-şāna hīç: şāh-ı 'ālī-himmete N15.

3 Sen başkalarının meclisinde gömlek yırttıkça, benim ömrümün elbisesi kıskançlıktan parça parça olur.

4. zīnet  tmezdi t r z-ı  ışk ile  st d-ı şun 
h l at-ı h s n n eger p k olmayaydı d meni
5. **hayret yi** redd  d p aġy rı maġb l eyledün
dostdan fark eylemezmişsin dir ġ  düşmeni

512.

Mef  l  f  il t  mef  l  f  il n
Muz ari  -- + / - + - + / + - - + / - + -

1.  y h   e  greden sağa şöhret şar k n 
gösterdi başa şehi fer ġ t şar k n 
2. gördüm ki kimse  rmedi  aql ile menzile
şutdum z r r   ışk u ma abbet şar k n 
3. ger himmet  deler bulunur menzil-i mur d
biz  omayalum elden ir det şar k n 
4. vardur  m d m z  rev z bir sel mete
řutduġ gider efendi mel met şar k n 
5. mi r b  ş f   grenimedi dönüp yürür
 y şey -i şehr gel ş na  gret şar k n 
6.  oma  reh-i ma abbeti yolum degül benüm
 y ş f  an ma gel başa halvet şar k n 
7.  y **hayret ** d şe şura k y-ı muġ na gel
rif at gerekse şut der-i devlet şar k n 

-
- 4 Eġer senin güzellik hilatinin eteġi pak olmasaydı sanatın üstadı onu aşk süsüyle s slemezdi.
• eger: içen N9.
  - 5 Ey sevgili! Hayret 'yi reddedip rakiplere kıymet verdin, yazık ki sen dostu düşmanı ayırmazmışsin.
  512. HD s. 398, N4 55b, N9 103b, N15 127b, GHB 96b, P 99b.
  - 1 Ey hoca, sana şöhret yolunu  ġreten bana da gönül tokluġu şehrinin yolunu gösterdi.
  - 2 Gördüm ki kimse akıl vasıtasıyla gideceġi yere gidemiyor, ben de mecburen aşk ve muhabbet yolunu tuttum.
• şutdum: dutdum N15.
  - 3 Biz isteme yolunu elden bırakmayalım, bakarsın himmet ederler de arzu edilen yer bulunur.
  - 4 Efendi, melamet yolunu tuttuk gidiyoruz, (bu yolun) selamete ereceġine ümidimiz vardır.
• bir: N4-;biz N9, N15. gider efendi: efendi gider GHB.
  - 5 Ey şehrin imamı! Gel şu yolu sofuya  ġret, o mihrabın (yerini yönünü)  ġrenemedi, dolanıp duruyor.
  - 6 Ey sof ! Gel bana halvetin yolundan bahsetme, ben muhabbet yolunu bırakmam.
• gel başa: başa gel GHB. (N4, N9, N15 ve P'de beşinci beyittir.)
  - 7 Ey Hayret ! Makam mevki gerekiyorsa devlet kapısının yolunu tut, (fakat boşver onu) sen d şe kalka meyhaneye gel.
• şura: dura N4, N15, P. şut: dut N4, N15, P. der-i: y ri N15.

513.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. terk eyleyüp kişi kıosa 'âdet tarîkıını
bulurdu varı varı sa'âdet tarîkıını
2. hādî hudā durur size ey sālîkân-ı 'ışk
siz tutduñuz cihānda hidāyet tarîkıını
3. ey menzil-i haķîķate bir toğrı yol şoran
zinhār azıtma 'ışk u maħabbet tarîkıını
4. rehber edinme 'aklı şakın terk-i 'ışk edüp
dīvāne olma tutma sefāhet tarîkıını
5. hāk oldu gitdi meykede yolında hayretî
kıomadı kaç ölince zarāfet tarîkıını

514.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şarmağa cānānı ağız açma pîrāhen gibi
gāh geh pāyına yüz sürmek yeter dāmen gibi
2. gelmedi ğam-ħāneme yār olmadı bir fetħ-i bāb
gerçi yıllardır ki yollar gözlerem revzen gibi
3. sensüz ey dildār-ı gendüm-gün gelmez 'aynuma
kāyināt-ı cev benüm bir dāne-i erzen gibi
4. tönadurlar girmesün merdāneler meydānına
zeyn eden zer-beft dībālarla kendin zen gibi

---

513. HD s. 398, N4 56^a, N9 104^a, N15 127^b, GHB 96^b, P 99^b.

- 1 Kişi alışkanlık yolunu bırakıp terk etse, vara vara saadetin yolunu bulurdu.
  - kişi kıosa: kıosa kişi P.
- 2 Ey aşkın yolcuları, sizin yol göstericiniz Hūda'dır. Siz cihanda hidayet yolunu tuttunuz.
  - tutduñuz: dutduñuz N15.
- 3 Ey hakikat durağına giden doğru giden yolu soran kişi, sakın aşk ve muhabbet yolunu bırakma.
  - 'ışk u: mihr ü N9.
- 4 Sakın aşkı terk edip akli rehber edinme, delilik edip ahmaklık yolunu tutma.
  - tutma: dutma N4, N15.
- 5 Hayretî, meyhane yolunda toprak oldu gitti, tam olarak ölünce bile zerafet yolunu bırakmadı.

514. HD s. 399, N4 50^a, N9 104^a, N15 128^b, GHB 97^b, P 101^b.

- 1 Sevgiliyi sarmalamak için gömlek gibi ağız açma, ara ara etek gibi ayağına yüz sürmek sana yeter.
- 2 Yıllardır pencere gibi yolları gözlüyorum fakat bir kapı açılmadı, dost gam evime gelmedi;
- 3 Ey gönülleri hükmü altına alan buğday renkli sevgili, bu kâinat içinde sensiz gözüme bir darı tanesi kadar gözükmez.
  - gendüm-gün: gendüm-güne N9, N15.
- 4 Kadın gibi kendini altın işlemeli ipeklerle süsyelen, yiğitler meydanına girmesin, giydirirler!
  - tönadurlar: donadurlar P.

4. kan yutup ‘uṣṣāk dil-teng olduğınca ğonce-vār
tāze ğülsin gel sen açıl gül şen ol gülşen gibi
5. gitme cānā derdmendüñdür tek ü tenhā koyup
künc-i ğamda ḥayretī dervīši cānsuz ten gibi

517.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. lebünnden bûse almadı kimesne cāmdan ğayrı
şoyup koynuna kıomadı seni ḥammāmdan ğayrı
2. sen ol sultān-ı ḥübānsın ki öz kullaruña hergiz
elünj öpmek müyesser olmadı bayrāmdan ğayrı
3. elünnden yemedüm bir loḳma ni‘met silleden özge
lebünnden tatlu dil ğüş etmedüm düşünāmdan ğayrı
4. cihānda bulmadum yār-ı muvāfıḳ ğamdan ğayrı
ġönül eglencesi bilmem mey-i ġülfāmdan ğayrı
5. bi-ḥamdi’llāh hele ey ḥayretī bed-nām-ı ‘ālemsin
nesi ḳalır şonında kişinünj bir nāmdan ğayrı

518.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ne ben bir hem-nefes buldum dilā feryāddan ğayrı
ne bir yār-ı muvāfıḳ var ğam-ı hem-zāddan ğayrı
2. bugün ‘ālemde bir serve hevādāram ki bir kimse
ayağı tozına yüz sürmemişdür bāddan ğayrı

-
- 4 Sen taze bir ġülsün. Âşıklar, kan yutup gonca gibi ġönül sıkıntısına uğradıkça sen gül gibi açıl, gül bahçesi gibi şen ol.
• gel sen: N4-. ġonca-vār: ḥvār-vār N9.
  - 5 Ey can! Senin derdine düşmüş olan derviş Hayretî’yi gam bucağında bırakıp gitme tek ve sahipsiz koyup gitme, sen ona kendi canı gibisin.
  517. HD s. 401, N4 54^b, N9 104^b, N15 129^b, GHB 98^a, P 102^a.
  - 1 Kadehten başka kimse dudağından öpmedi, hamamdan başkası seni soyup koynuna almadı.
• bûse almadı kimesne: kimse bûse almadı GHB.
  - 2 Sen öyle bir güzeller sultanısın ki öz kullarına (bile) bayram dışında elini öpmek nasip olmadı.
  - 3 Tokadın hariç, senin elinden bir lokma nimet nasip olmadı, sayıp sövdüğünün hariç dudağından tatlı sözler duymadım.
• tatlu: datlu N15.
  - 4 Cihanda gamdan başka kendime uygun bir dost bulamadım, gül renkli şaraptan başka da ġönül eglencesi bilmiyorum.
  - 5 Allah’a hamdolsun Hayretî! Âlemin kötü namlısı sen oldun; kişinin bir namdan başka nesi kalır?
  518. HD s. 401, N4-, N9 104^b, N15 129^b, GHB 98^a, P 102^a.
  - 1 Ey ġönül! Ne ben feryattan başka bir arkadaş buldum, ne de göbeğimizin bir kesildiği gamdan başka kafa dengi bir dosta sahibim.
  - 2 Bugün ben öyle bir servi boyluya âşık oldum ki rüzgârdan başka kimse ayağının tozuna yüz sürmemiştir.

3. başı taşta taş başa urup rāh-ı mahabbetde
işin bir başa eletmiş kanı ferhāddan ğayrı
4. enīsün gözleri fikri olupdur ey gönül her dem
bulımadun mı bir hem-dem iki cellāddan ğayrı
5. kim etdi kâmetünden kesb-i sāye hâkden özge
kim aldı kâkülünden bûy-ı luḫfı bâddan ğayrı
6. gözinün zulm ile bî-dādı çokdur **hayretî** gerçi
lebinden görmedük ammā şorarsan dāddan ğayrı

519.

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. cihān hep demde 'ālemde erişdi 'id-i nevrūzī
baña ğamdan ber-ā-ber eyledi şimdi şeb ü rûzı
2. ayurup ben kara günlüyi senden ey gözüm nûrı
karanu etdi 'aynuma felek bu rûz-ı pîrûzı
3. delîl olup seni gösterdügiyçün 'āleme rûşen
görecek gözlerüm yokdur çerāğ-ı 'ālem-efrûzı
4. görürdüm tarfetü'l-'ayn içre rûşen rûy-ı maḫşûdı
eger cān çeşmine cānā olaydı kühl izün tozı
5. murād okın nişāna ergusürdün ey gönül bir dem
olaydun ol kaşı yānun nişān-ı tîr-i dil-dûzı

-
- 3 Muhabbet yolunda Ferhat'tan başka başı taşta, taş başa vurup işini görmüş olan var mı?
• başı taşta taş başa: başı daşa daşı başa N15.
  - 4 Ey gönül! Daima sevgilinin gözlerini düşünmekte, o iki cellattan başka arkadaş bulamadın mı?
  - 5 Topraktan başka kim boyunun gölgesinden sebeplenmiş, rüzgârdan başka kim kâkülünün hoş kokusunu almış?
• N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 6 A Hayretî! Sevgilinin gözünün zulmü çoktur fakat; dudağı hakkında sorarsan, adaletten başka bir şey görmedik.
  519. HD s. 402, N4 51^a, N9 104^b, N15 129^b, GHB 98^a, P 102^b.
  - 1 Bahar bayramı geldi, cihan hep mutluluk âleminde, fakat (o sevgili) benim geceme gündüzüme gam kattı.
• şimdi: devrân GHB.
  - 2 Ey gözümün ışığı! Felek, ben kara talihliyi senden ayırarak bu kutlu günde gözlerimi kararttı.
• 'aynuma: gözüme N15, GHB.
  - 3 Ey sevgili! (Allah c.c.) Seni âleme apaçık bir rehber olarak göstermişken, âlemi aydınlatan güneşe bakacak halim yok.
  - 4 Ey can! Eğer bastığın toprak can gözüme sürme olsaydı, göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede arzu ettiğim aydınlık yüzünü görebilirdim.
  - 5 Ey gönül! Eğer o yay kaşının gönül delen okunun nişanı olsaydın, murat okunu bir nefeste hedefine ulaştırırdın.

6. bu fānī evde bugünlük yarınlık ‘ömr için ey dil
ğam-ı ferdā ile luṭf et müşevveş kılma imrūzı
7. sözün ey **hayretī** bir sūz şalmışdur ki āfāka
anun yanında bir ednā şererdür āteş-i sūzī

520.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ‘ışk çengine düşürdün yine çün nāyumuzı
bezm-i ğamda eşit imdi yine eyvāyumuzı
2. ‘aql u hūşı tağıdup aldı gönül kişverini
bir ala gözli güzel beg şıdı alayumuzı
3. bāde-i ‘ışk ile ser-mest-i müdām oldı gezer
bilmeyüz n’eyleyelüm bu dil-i rüsvāyumuzı
4. fikrümüz uymağ idi ‘aql-ı hōd-ārāya velī
elümüzden ne gelür bozdı hudā rāyumuzı
5. āsitānında eger baş vèrevüz **hayretiyā**
pāye-i ‘arşa kōduḡ himmet ile pāyumuzı

521.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kılma aḡyāra havāle ğamze-i ğammāzuṅı
olur olmaz zāğa şalma dostum şehbāzuṅı
2. nēce ‘āşık olmasun şūfī saṅa kim cān bulur
mürdeler ğuş ētseler nuṭḡ-ı mesīḡ-i‘cāzuṅı

- 6 Ey gönül! Bu geçici evde, bugün var yarın yok hayatın ömre yarınların tasasını yükleyip bugününü bulandırma.
• ‘ömr için: ‘ömr-çün N9. kılma: itme N15.
- 7 Ey Hayretî! Sözlerin ufuklara öyle bir alev salmıştır ki, yakıcı ateş onun yanında en aşağı bir kıvılcım kalır.
• bir sūz şalmışdur ki āfāka: āfāka bir sūz şaldı kim gūyâ N4, N9, N15, GHB, P.
520. HD s. 403, N4 51^a, N9 105^a, N15 130^a, GHB 98^b, P-.
- 1 Ey sevgili! Yine neyimizi aşkın çengine düşürdün, şimdi gam meclisindeki eyvahlarımızı işit.
• işid imdi eyvāyumuzı: ‘imden girü eyvānumuzı GHB.
- 2 Ela gözli güzel bir bey, akılımızı fikrimizi dağıtıp alayımızı kırdı, gönül ülkesini ele geçirdi.
• gözli: gözli N9.
- 3 Daima aşk şarabının sarhoşu olarak gezen bu rüsva gönlümüzü ne yapacağız, bilemiyoruz?
• ser-mest-i: rüsvā-yı N4. bilmeyüz: bilmezüz N9.
- 4 Kendini beğenmiş akla uymak düşüncesindeydik fakat elden ne gelir, Allah yolumuzu değiştirdi.
- 5 A Hayretî! Eğer onun eşiğinde başımızı verebilirsek, himmet ile arş basamağına ayak bastık demektir.
• kōduḡ: kōduṅ N4, N15; kōruz N9.
521. HD s. 404, N4 50^a, N9 105^a, N15 130^a, GHB 98^b, P-.
- 1 A dostum! Fitneci yan bakışını başkalarına yöneltme; doğan kuşunu olur olmaz değersiz kargalara salma.
- 2 Ey sevgili! Hz. Mesih belagatindeki konuşmanı dinleyen ölümler can bulurken, sofı sana nasıl âşık olmasın?
• bulur: virür N4.

3. nâzılı-ı nâ-sâzı kim dinler meded söylet biraz
muṭribâ sâz-ı ṭarab-sâz u şafâ-perdâzı
4. oldı sînem gibi râzum perdesi yüz yerde çāk
ēy felek bu perdeden söyletme luṭf ēt sâzı
5. ḥayretî dersen ki meṣhûduṅ ola dîdâr-ı dost
yum nuḳûş-ı mäsivâdan çeşm-i şâhidbâzı

522.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. sen açıl gül gülşen-i ḥüsn içre tek güller gibi
ben ḳo nālân olayın gen yerde bülbüller gibi
2. bāğ-ı ḥüsnün kim temāşāgāhıdur 'āşıklaruṅ
yaraşur zeyn ētse zülfün anı sünbüller gibi
3. 'asker-i ḥaṭ çekdi ḥālün almağa cān kışverin
turdı zülfün iki cānibde ḳaravullar gibi
4. olmasun bezm-i şafâda bâde-i 'işret naşīb
ḳanuṅ içmezsem raḳībâ ben senün müller gibi
5. aṭlas-ı zer-beft ile faḥr ētme sen ēy ḥayretî
'āşıḳa fâḥir libäs olmaz ḳara çullar gibi

-
- 3 Liyakatsiz nasihatçıyı kim dinler? Yetiş ey çalgıcı! Mutluluk veren şenlikli sazını çal biraz.
♦ sâz-ı ṭarab-sâz u: sâz-ı ṭarab-sâz-ı HD; algıl ele sâz-ı N4. sâz-ı ṭarab-sûz-ı N9.
  - 4 Göğsüm gibi sırrımın perdesi de yüz yerden parça parça oldu. Ey felek, Allah için sazını bir perdelerden
çalma
♦ bir perdeden söyletme billah: bu perdeden söyletme luṭf it HD, N9, GHB; bu perdeden luṭf eyle söylet
N4.
  - 5 A Hayretî! Gördüğüm sevgilinin güzel yüzü olsun dersen. Gulampare gözlerini Hakk'tan gayrı olan
nakışlara karşı kapat.
  522. HD s. 404, N4 51^b, N9 105^a, N15 130^b, GHB 98^b, P-.
  - 1 Yeter ki sen güzelliğin gül bahçesindeki güller gibi açıl gül; beni bırak, ben yabanda bülbüller gibi
inleyeyim.
  - 2 Senin güzelliğinin bağı, âşıkların seyran yeridir, zülfün onu sümbüller gibi süslese uygun düşer.
  - 3 Yüzündeki benin, can ülkesini almak için sakal askerlerini getirdi, zülfün ise gözcü gibi iki tarafta durdu.
• tırdı: durdı N4, N15. ḳaravullar: ḳaraḳullar N9; diller GHB. cānibde: cānibden N4, N15, GHB. almağa
cān kışverin: olmağa cān kevşerin GHB.
  - 4 Ey rakip, ben senin kanını şarap gibi içmezsem sefa meclisinde şarap içmek bana nasip olmasın.
  - 5 Ey Hayretî! Altın işlemeli atlas kumaştan elbiseyle övünme, âşığa kara çullardan başka iftihar edecek bir
elbise olmaz.
• itme sen: itmesün N4, N9, GHB.

523.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şorma fenn-i ğamı mecnûna be yaban delüsi
ne bilür ‘ışk rumûzın o beyâbân delüsi
2. bu kadar ‘aql ile taşlar başına ferhâduñ
bir zene vèrdi gönül olmadı oğlan delüsi
3. delükanluluğ eder miydi yaşum gibi şarâb
la‘l-i mey-günüñün olmasa kıızıl kan delüsi
4. şağlu şollu n’ola şalınsa yanınca ‘uşşāk
tâze begdür yaraşur olsa hezārāñ delüsi
5. ‘ışk dīvānesi meydānda ölümünden kaçmaz
olmaz ey **hayretî** her bir leke sultān delüsi
6. ‘arşa-i ‘ışka giren cān ile başa bakmaz
haylî merdāne olur şūfî bu meydān delüsi

524.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. güzel oldur ola biñ vālih ü hayrān delüsi
beg odur yūriye önince hezārān delüsi
2. gerçi çokdur kuli ol yūsuf-ı gül-pîrehenün
kanı bir bencileyin çāk-i girîbān delüsi
3. kad-i dil-cūsına yāruñ n’ola baş egse çenār
ser-keş olmaz eli göğsinde yol erkān delüsi

---

523. HD s. 405, N4 53^a, N9 105^b, N15 130^b, GHB 99^a, P-.

- 1 Be yabanın delisi! Gam ilmini Mecnun’a sorma; o beyâban/çöl delisi, aşkın işaretlerini ne bilsin?
• be: GHB-.
- 2 Bir kadına gönül verip oğlanlar için deli olmadı. Bu kadar akıyla Ferhat’ın başına taş düşsün.
- 3 Şarap, kırmızı dudağının fena hâlde delisi olmasaydı, gözyaşım gibi böyle delikanlılık edebilir miydi?
- 4 Âşıkları onun yanında sağlı sollu yürüseler buna şaşılır mı? O genç bir beydir, binlerce deli âşığının bulunması yakışır.
• yanınca: yanınca bile N4. şalınsa yanınca: yanınca şalınsa N15.
- 5 Âşkın delisi, meydanda ölümünden kaçmaz. Ey Hayretî, her ödleki kişi sultanın can feda koruması olamaz.
- 6 Aşk arsasına giren kişi canına başına kıymet vermez. Ey sofı! Bu meydanın delisi hayli yiğit olur.
• N4-, N9-, N15-, GHB-.

524. HD s. 405, N4 53^a, N9 105^b, N15 130^b, GHB 99^a, P-.

- 1 Güzel, bin düşkün ve şaşkın delisi bulunmaktadır; bey önünde binlerce deli fedaisi yürüyen kişidir.
• ola: k’ola N9, N15. örjince: yanınca N15.
- 2 O gül gömlekli Yusuf’un kölesi çoktur fakat hani benim gibi gömlek yırtan bir delisi var mı?
- 3 Çınar, sevgilinin gönül çelen boyuna baş eğse buna şaşılır mı? Eli önünde bağlı olan protokol düşkün, devlet ricaline asi olmaz.
• eli: anı GHB.

4. düşdi üftâde yaşum gibi ayağa mey-i nâb
olalu sen delûkanlu güzelün çan delüsi
5. gelünüz yine yigitlikler édüp ‘âşıklar
pîrlikde olalum bir güzel oğlan delüsi
6. düşmen-i nefsi dilâ dilküye döndür görelüm
‘ışk meydânının ol bir kağan arslan delüsi
7. yâr küyündaki şeydâlığı vërme felege
olma mecnûn gibi ey **hayretî** yaban delüsi

525.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + – –

1. zâhidâ bînâ eder her çeşm-i nâ-bînâyı mey
mürdeye cânlar bağışlar cām-ı rûh-efzâ-yı mey
2. bâdesüz ‘ârif ‘aşâsuz pîre benzer ya benüm
lâm ederse bu elif kaddüm ‘aceb mi lâ-yı mey
3. bâda vërmişdür hevâ-yı bâde şabrum hırmenin
kıp kızıl dîvâne etmişdür beni sevdâ-yı mey
4. gündüzün seyr eylesem bî-bâde durmaz ayağum
gecelerle seyrüm olsa görürem ru’yâ-yı mey
5. bî-muhaşşal hûy u hâyından mürâyî zâhidün
ehl-i diller meclisinde yeg durur gavğâ-yı mey

-
- 4 Sen delikanlı güzelin fena hâlde delisi olduğundan beri, saf şarap, gözyaşım gibi düşkünlerden olup ayağa (kadehe) düştü.
• düşdi: düşüp N9.
  - 5 A âşıklar! Geliniz yine yiğitlik gösterip yaşlılık zamanımızda bir güzel oğlan delisi olalım.
• olalum bir güzel oğlan: olalum bir delûkanlu güzelün çan N4.
  - 6 Ey gönül! Kendi düşmanını tilkiye döndürerek aşk meydanının kükreyen cesur bir arslan ol da görelim.
• arslan: arşlan GHB.
  - 7 Ey Hayretî! Sevgilinin semtindeki delilik (lezzetini) feleğe değişip Mecnun gibi yabanın delisi olma.
  525. HD s. 406, N4 54^b, N9 106^a, N15 131^a, GHB 99^a, P-.
  - 1 Ey zahit! Şarap görmez gözü gördürür. O şarabın ruh verici kadehi ölüye can bağışlar.
  - 2 Şarapsız arif, asası bulunmayan pîr gibidir, şarabın yokluğu elif gibi boyumu lam etse buna şaşılır mı?
• lâ-yı: rây-ı N4, N9, N15, GHB.
  - 3 Şarap sevdası sabrımın harmanını havaya savurmuştur, şarabın sevdası beni kıpkızıl bir divaneye çevirmiştir.
• hırmenin: GHB-.
  - 4 Gündüzleri dolaşsam ayağım/kadehim şarap olmadan durmaz, geceleri seyredecek olsam ancak şarabın rüyasını görürüm.
• durmaz: varmaz N4, GHB; dërmez N9, N15.
  - 5 Gönül ehli kimselerin meclisindeki şarap kavgası, ikiyüzlü zahidin sonu gelmez dedikodusundan iyidir.
• meclisinde: mecma’ında N4, N15; arasında GHB. zâhidün: şûfinün N15.

6. rüşen olmaz künc-i dil devr eylemezse sâkıyâ
ayun on dördi gibi bir cām-ı bezm-ārā-yı mey
7. ger şorarsan **hayretî**-i nekbetünün hâlini
seyr eder kūy-ı harābatı olup rüsvā-yı mey

526.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. benüm saña ezelîdür maḥabbetüm ezeli
bi-ḥaḫḫ-ı çār-ı muḥammed bi-ḥaḫḫ-ı âl-i 'alî
2. kemend-i 'ışḫuḫı elden senjün koyış yokdur
gerekse uşlu desünler baña gerekse deli
3. belâ yolında şu kim der-miyân ede varın
kuşağına tolu erdür derüz biz aña belî
4. şikeste olmasa dil şişesi ne hikmetdür
çarâr etmez içinde şarâb-ı lemyezeli
5. ayakda koma elin al fütâde **hayretî**nün
şeh-i serîr-i vilâyet eyâ 'aliyyü velî

527.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. murğ-ı cânun olalı duzâḥ-ı 'ışḫuḫı kafesi
kâfirem zerrece uçmağa edersem hevesi

-
- 6 Ey saki! Şarabın meclisleri süsleyen kadehi ayın on dördündeki dolunay gibi dönüp devretmezse gönül bucağı aydınlanmaz.
  - 7 Talihsiz Hayretî'nin hâlini soracak olursan, o şarabın rüsva ettiği bir kimse olarak meyhane köşelerinde dolaşmaktadır.
  526. HD s. 407, N4 52^a, N9 106^a, N15 131^b, GHB 99^b, P-.
  - 1 Hz. Muhammed'in dört (arkadaşının) ve Hz. Ali ailesinin hakkı için benim sana olan muhabbetim ezelidir.
• âl-i 'Alî: çâr-ı 'Alî N4, N9, N15. ezîdür maḥabbetüm: maḥabbetüm ezeli GHB.
  - 2 Bana ister akıllı ister deli desinler, senin aşkının kemendini elden bırakmak yoktur.
• disünler: disün el N4.
  - 3 Bela yolunda kim varlığını ortaya koyarsa; cömert yığittir, biz ona *evet* deriz.
  - 4 Gönül şişesi kırılmazsa bunun hikmeti nedir? (Kırılsa) ölümsüzlük şarabı içinde durmaz.
  - 5 Ey velilik tahtının sultanı! Ey Hak dostu Ali! Düşkün Hayretî'nin elinden tut, onu ayaklar altında bırakma.
• fütâde: üftâde N4, GHB.
  527. HD s. 408, N4 52^a, N9 106^a, N15 131^a, GHB 99^b, P-.
  - 1 Senin aşkının tuzağı can kuşunun kafesi olduktan sonra *cennete/uçmaya* zerre kadar heves edersem kâfir olayım.
• zerrece uçmağa: cennet-i a'lâya N4. cânun; 'ışḫuḫı GHB.

2. düzd-i ğam yıkdı idi zevk u şafâ dükkânın
olmasa 'ışk gönül şehrinün ey cân 'asesi
3. olıma küy-ı maḥabbetde şehā kelb-i ḥaḳîr
daḳmayan gerdenine rişte-i cāndan meresi
4. zāhidā olma yakın 'āşıka dūr ol öte dur
zāğlar bülbül-i 'ışku olıma hem-nefesi
5. pehlevānlar yeridür 'arşa-i 'ışk ey zāhid
injen aylanduramaz anda muḥanneş feresi
6. 'ışk bir kâfiledür rıḫlet eder kendinden
her kimin gūşına erdi ise bang-i ceresi
7. 'ışk ey ḥayretî bir ḥvān-ı ilāhîdür kim
cân vērür olmağa rūḥü'l-ḳudūs anuḡ megesi

528.

Mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + --

1. yüzün naḳşında duymamış ma'ānî
hemān şüret şatarmış ḥalka mānî
2. yüzünde şol yedi āyetden oldı
zuhūr-ı ma'nî-i seb'a'l-meşānî
3. hemān bâḳî kalan vechündür ancak
ḳamu fānî durur bâḳî ḳalanı

-
- 2 A can! Aşk, gönül şehrinin bekçisi olmasaydı, gam eşkıyası şimdiye dek zevk ve sefa dükkanını yıkmış olurdu.
• yıkdı idi: yıkar idi N9.
  - 3 Ey padişah! Gerdanına can ipinden bir dikenli halka takmayan kişi muhabbet mahallesinde aşağılık bir köpek dahi olamaz.
• daḳmayan: ṭaḳmayan N9.
  - 4 Ey zahit! Âşığa öyle yakın durma, uzak ol, öte dur; zira kargalar aşk bülbülünün yâreni olamaz.
• dur: ṭur N9.
  - 5 Ey zahit! Aşk arsası pehlivanların yeridir, öyle her önüne gelen namert orda at dolaştıramaz.
  - 6 Aşk öyle bir topluluktur ki kimin kulağına onun çan sesi ulaşsa kendinden geçer.
  - 7 Ey Hayretî! Aşk ilahi bir sofradır ki Cebraîl a.s. onun sineği olmak için can verir.
• megesi: kölesi N4.
528. HD s. 408, N4 52^a, N9 106^b, N15 131^b, GHB 100^a, P-.
- 1 Ey sevgili! Mânî, Senin yüzünün nakışlarındaki manayı/düzgünlüğü fark etmemiş de daima halka resim satıyormuş.
• duymamış: ṭuymamış N9, GHB.
  - 2 Tekrarlanan yedi mananın ortaya çıkması yüzündeki yedi ayetten kaynaklanmaktadır.
• ma'nî-i: menba'-ı N4, N9. yüzünde: yüzünden GHB.
  - 3 Baki kalan ancak ve sadece senin Veçhindir, gere kalan bütün şeyler yok olucudur. (Kur'an, 28/88. ayette geçen bir tabirdir.)

4. şarāb-ı la'l-i nābuḡdur ḥabībüm
ṭabībün dedügi şol rūḥ-ı şānī
5. kerem kıl 'āşık-ı dīdāra vā'iz
inēn 'arż eyleme bāğ-ı cinānı
6. kulak dutmaz bilürsin kıl ü kâle
işidenler kelām-ı bī-lisānı
7. zebān-ı hāl ile anlarsan eşyā
vērür saña nişān-ı bī-nişānı
8. olur erbāb-ı 'ışkuḡ ḥāk-i rāhı
gönül gözine kühl-i ısfahānī
9. şaḡın ey ḥayretī bu rübeh-i dehr
zebün eyler neçe şīr-i jiyānı

529.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. cihānda zevk u şevk u kāmranī
mey ü maḥbūb u eyyām-ı cüvānī
2. kanı devr eylesün ol kan olası
demidür kim katavuz kana kanı
3. anuḡla diriyüz dersek 'aceb mi
şarāb-ı nāba āb-ı zindegānī
4. güzel olmayıcaḡ sākī şarāba
ḥarām olsun der isem rūḥ-ı şānī
5. hemān ey ḥayretī maḥbūb u meydür
cihānda şā'irün rūḥ-ı revānı

-
- 4 Ey Sevgilim! Tabibin şu ikinci ruh (şarap) dedidiği şey senin kırmızı (dudaklarının) saf şerbetidir.
  - 5 Ey vaiz! Sevgilinin güzel yüzünün âşıklarına bir iyilik et de cennet bahçelerinden bahsetme.
  - 6 Bilirsin ki varlığı olmayan sözü işitenler/hâl dilinden anlayanlar dedikoduya kulak asmazlar.
• dutmaz: tutmaz GHB. (N9'da sekizinci beyittir.)
  - 7 Eğer anlarsan her şey sana hâl diliyle alametsiz olanın işaretini verir.
  - 8 Âşıkların yolunun toprağı gönül gözüne İsfahan sürmesi olur.
• (N4 ve N15'te beşinci beyittir.)
  - 9 Ey Hayretî! Bu dünya tilkisi nice kükreyen arslanı alt etmiştir, kendini koru!
  529. HD s. 409, N4 52^b, N9 107^a, N15 132^a, GHB 100^a, P-.
  - 1 Cihanda zevk ve sefa şarap ve sevgiliyle, hayattın kâm almak da günleriyle (olur).
• zevk u şevk: şevk u zevk N4, N15.
  - 2 Ol kan olası kan (gibi şarabı) dolaştırırsın, zira (cana can)/kana kan katmamızın vakti geldi.
• katavuz: kanavuz N4.
  - 3 Biz onunla diriyiz. Saf şaraba hayat suyu dersek buna şaşılır mı?
  - 4 Ey saki! Güzel olmazsa şaraba ruh eşim dersem haram olsun.
  - 5 Ey Hayretî! Cihanda şairin canı ancak sevgili ve şaraptır.

530.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baş kodum bu āsitāna ben de çākerler gibi
işümi başa eiletsem tañ mı serverler gibi
2. kara toprağ idüm ammā işüm altun eyledüm
cevher-i hāk-i derünle kīmyāgerler gibi
3. ey meh-i burc-i sa'adet tāli'ümdür bilürem
pāy-māl eden beni her dem kara yerler gibi
4. gözün üstinde kaşun var demesünler der isen
gel tecerrüd ihtiyār eyle kalenderler gibi
5. **hayretīnün** dişlerün vaşfinda olan nazmını
hurdedānlar dağdı cān gūşına gevlerler gibi

531.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gamzeler tīrin atarsın baña rāmīler gibi
yıkduñ a zālīm gönül mülkin hārāmīler gibi
2. 'abdī şāhum hīdmedünde 'abd-i hās eyle beni
bendenem lāyık degüldür görme 'āmīler gibi
3. bir ağız nāz u kırışmeyle kime versen selām
'ömrüm ölmez ol ebed dārū's-selāmīler gibi

---

530. HD s. 410, N4-, N9 107^a, N15 131^b, GHB 100^a, P-.

- 1 Bu eşiğe ben de köleler gibi baş koydum, hükümdarlar gibi maksuda ulaşısam buna şaşılır mı?
- 2 Kara toprak gibi (değersizken), kimyagerlik yaparak senin eşik toprağının cevheriyle işimi altına çevirdim.

- derünle: deründe N9, N15, GHB.

- 3 Ey saadet burcunun ayı olan sevgili! Beni daima kara toprak gibi ayaklar altına alan talihimdir, bilirim.
- 4 Gözünün üstünde kaşın var demesinler dersin, gel kalenderler gibi (hayattan) soyutlan.

- gözün: yüzün GHB.

- 5 Ey sevgili! İncelikten anlayan kişiler, Hayretī'nin senin dişlerini hakkında olan şiirini inci küpeler gibi can kulaklarına taktılar.

- vaşfinda: nazmında N9, N15. dağdı: taşdı N9.

531. HD s. 411, N4-, N9 107^a, N15 132^a, GHB 100^b, P-.

- 1 A zalim! Bana atıcılar gibi yan bakış oklarını atıyorsun; haydutlar gibi gönül mülkünü yıktın.
  - hārāmīler: virāneler GHB.
- 2 Ey Abdī padişahım! Beni hizmetindeki has kulun yap; ben senin kölenim, beni cahillerle bir tutmen uygun değildir.
- 3 Ey benim ömrüm! Naz ve işveyle kime bir defa selam versen, o cennet yurdundakiler gibi sonsuza dek ölmez.
  - ölmez ol: ol ölmez N9.

4. cür'a-i cām-ı maḥabbet nūṣ eden abdāllar
hergiz ayılmadılar ṣāhum müdāmīler gibi
5. ṣāh ḥaḳḳıyçün ḥatīboğlın görel'den ḥayretī
baş açuḳ abdāl olmuştur imāmīler gibi

532.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yāsemenler şoyunup abdāl-ı fānīler gibi
dāğlar yandurdı lāle ḥānedānīler gibi
2. yakdı yandurdı beni senden cüdā aḡyārlar
ayrılık nār-ı caḥīm anlar zebānīler gibi
3. şaçdı yaşum yıldızın serçek-veş āteş-bāz-ı 'ışḳ
göklere boyandı āhum āsumānīler gibi
4. gizlüdür ḥaṭṭuṅ ḡubārında şehā esrār-ı 'ışḳ
şol ḥurūf içre nihān olan ma'ānīler gibi
5. gel berü ehl-i yakīn ol 'ışḳı ḥaḳ bil ḥayretī
'ārif isen olma şol bāṭıl ḡümānīler gibi

533.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. zülfi baş ḳaldurdı sancaḳ çekdi serverler gibi
kāküli baş vērđi baş aldı dilāverler gibi
2. gitdi dil derbendini kesdi ḥarāmī ḡamzesi
ḡözleri cān mülkin aldı yine kāfirler gibi

-
- 4 Ey padişahım! Muhabbet kadehinin dibini içen abdallar ayyaşlar gibi olup asla ayılmadılar.
  - 5 Şah hakkı için! Hayretî, Hatiboğlu'nu gördüğünden beri İmamiye tarikatine mensup kimseler gibi pervasız bir abdal olmuştur.
  532. HD s. 411, N4-, N9 107^a, N15 132^b, GHB 100^b, P 102^b.
  - 1 Yaseminler ölümlü abdallar gibi soyundular, lāle de hanedan mensupları gibi dağları yandırdı/kırmızıya boyadı.
  - 2 Senden ayrıyken rakipler beni yakıp yandırdı. Ayrılık cehennem ateşi, onlar da zebanilere benziyorlar.
• anlar: eyler P.
  - 3 Aşkın ateşbazı gözyaşı yıldızlarını serçek gibi saçtığında ahım, âsumânî fişekler gibi mavilere boyandı.
• (N15'te dördüncü beyittir.)
  - 4 Ey şah! Harflerin içinde manaların saklı olması gibi, senin ayva tüylerinin gubarî yazısında da aşkın sırları saklıdır.
• şol: şu N9.
  - 5 A Hayretî! Beri gel, yakınlık ehli ol, aşkı hak olarak bil! Eğer arif bir kimseysen şu şüpheciler gibi olma!
• ḥaḳ: bir N15.
  533. HD s. 412, N4-, N9 107^b, N15 132^b, GHB 100^b, P 102^b.
  - 1 Zülfü başkaldırıp padişahlar gibi sancağını çekti, kâkülü de dilaverler gibi baş alıp baş verdi.
  - 2 Eşkiya gamzesi gitti gönül geçidini tuttu, gözleri kâfirler gibi yine can ülkesini aldı.

3. ahbedür ey dil bu dünyā-yı denīye vēr alāk
cūft edinme kendūne çāk ol yūri erler gibi
4. ter gazeller okuyup mecmū'a-i gūlden yine
ētdiler deryūze būlbūller alenderler gibi
5. a budur ināf ēdicek atlusun ey **ayretī**
sōze lezzetler vērürsin nazma ekkerler gibi

534.

Fe'īlātūn fe'īlātūn fe'īlātūn fe'īlūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. uğrın uğrın bakişuñ cānumı meftūn ētdi
'ıřı dūzdi yolum urdı beni mağbūn ētdi
2. 'aql ü hūşum ağıdup zūlf-i perīşānı gibi
yine ol leylī-ırāmum beni mecnūn ētdi
3. rāzumuz 'āleme fāş eyledi bir bir amu āh
bir iken derdümüzü āh yine on ētdi
4. yine bir reng ile egnümde olan eskileri
gözlerüm yaşı birer cāme-i gül-gūn ētdi
5. dostum başını ıop eyledi meydānuñda
ayretiye yine 'ıřuñ 'aceb oyun ētdi

535.

Mef'ūlū fā'īlātū mefā'īlū fā'īlūn
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bir dem unudup anmaz isem yār-ı cānumı
yārān-ı 'ışı odlara yauñ zebānumı

-
- 3 Ey gönöl! Bu alçak dünya kahebenin tekidir, onu kendine eş edinme. Ondan ayrıl ve tek başına yiğitler gibi yürü.
  - 4 Būlbūller, yine gül mecmuasından taze gazeller okuyarak kalenderler gibi dilencilik ettiler.
• deryūze: dervāze N9.
  - 5 Ey Hayretī! İnsaflı olursak işin doğrusu tatlısın birisin, sözü ve nazma şeker gibi lezzetler katarsın.
  534. HD s. 412, N4 52^b, N9 107^b, N15 132^b, GHB 101^a, P 103^a.
  - 1 Ey sevgili! Gizli gizli bakişın canımı sana meftun etti; aşk hırsız yolumu keserek beni düşkün hāline getirdi.
• cānumı: gönlümü N15.
  - 2 O Leyla salınışlım, aklımlı fikrimi dağınık saçları gibi dağıtarak beni yine Mecnun'a çevirdi.
• ağıdup: dağıdup GHB.
  - 3 Ah edişim, sırrımızı tüm āleme bir bir açık ederek bir olan derdimizi on katına çıkardı.
• 'āleme fāş eyledi bir bir amu ah: bir bir amu ah 'āleme fāş eyledi N4. rāzumuz: derdümüz N15.
  - 4 Gözyaşlarım, sırtımdaki eski giysileri yine bir şekilde gül renkli bir elbiseye çevirdi.
  - 5 A dostum! Senin aşkın Hayretī'yi yine ne oyun etti de o, başını senin (oyun) meydanındaki topa çevirdi?
  535. HD s. 413, N4 52^b, N9 107^b, N15 133^a, GHB 101^a, P 103^a.
  - 1 Ey aşk dostları! Ben bir an olsun o can sevgilimi unutup onu anmayı bırakırsam dilimi ateşlerde yakın.

2. cānum fedā şu zāğa ki ben toprak olıcağ
cānān eşigine élede üstülvānumı
3. ʔolduralar cihānı şadā-yı bülend ile
ger ʔağlar işide benüm āh u fiğānumı
4. ʔuğrā kaşuñ hayāli beni şöyle kıldı kim
mümkün degül hayāle getürmek nişānumı
5. yaqduñ cihānı odlara luʔf eyle **hayretī**
gel āşikāre eyleme sūz-ı nihānumı

536.

Mefʿülü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün
Muzāriʿ -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. bilmem néce édem saña senden şikāyeti
biñ haşr ola yazılmaya eñ kem hikāyeti
2. sūz-ı derūn-ı dilden eger yana yana āh
bir ʔaşa söylesem eşer eyler harāreti
3. yok mıdur ey güzelliğine ğāyet olmayan
oranı şīvenün ya cefānuñ nihāyeti
4. ʔapunuñ mülāzimini raʿiyyet edinmeyüp
lāzım mıdur efendi yavanuñ riʿāyeti
5. düşmez saña şalınmaya her bir pelīd ile
bir var mı gör e ey boyı serv istikāmeti

-
- 2 Ben toprak olduğumda kemiklerimi sevgilinin kapısına götüren kargaya canım feda olsun.
ilede: ilte GHB, P.
  - 3 Cihani yüksek bir sesle doldursunlar; öyle ki benim ah edip haykırmamı dağlar işitsin.
• ʔolduralar: doldura N4.
  - 4 Tuğraya benzeyen kaşının hayali beni öyle yükseltti ki, (bana layık olan) nişanı hayal etmek mümkün değil.
  - 5 A Hayretî! Cihani ateşlere yaktın, lütfet de gizli yangınını ortaya çıkartma.
  536. HD s. 414, N4 51^a, N9 108^a, N15 132^a, GHB 101^a, P 103^a.
  - 1 Bilmem seni sana nasıl şikâyet edeyim, en kısa hikayesi bile bin kere toplansa yine yazılamaz.
♦ eñ: en HD; bir N4; N15, P.
  - 2 Bir ʔaşa, gönlün iç yangınından yana yana bir ah etsem hararetlenme belirtileri gösterir.
• derūn-ı: derūnı N15.
  - 3 Ey güzelliğinin sonu bulunmayan! İşvenin ölçüsü, cefanın nihayeti yok mudur?
• ğāyet: nihāyet N4. güzelliğine: güzel-ligine N4, N9, GHB. ʔaşa: daşa N15.
  - 4 A efendi! Kapının gediklisini gözetmeyip yabancı kimselere itibar etmek uygun düşer mi?
• lāzım mıdur efendi yavanuñ: lāzım mı her yavanuñ efendüm N4, N15; lāzım mı her yavanuñ efendi N9, P.
  - 5 Ey servi boylu sevgili! Doğru bir tarafı var mı diye bir bak! Her alçak kimseyle salınarak yürümek sana yakışmaz. (istikamet: tasavvufta caizlik yerine kullanılıyor, bir var mı derken bir Allah'ı işaret eder, istikamet de yöndür. Allah'a giden bir yönü var mı demeye getiriyor)

6. maḥrem edinme kendüñe her türk-ṭab'ı kim
elbette aḥmak olanuñ olmaz şadāḳatı
7. bezm-i vişāl içinde güle oynaya raḳīb
ḳan ağlaya revā mı firāḳuñda ḥayretī

537.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gön'lümüñ her dem ḥayāl-i yārdur eglencesi
ehl-i 'ışḳuñ ḳanda ise var durur eglencesi
2. egleyen gön'lüm ḥayāl-i kūy-ı dilberdür benüm
bül'bül-i şūrīdenüñ gülzārdur eglencesi
3. dem-be-dem dilber lebi yādına dil abdālınuñ
ḥānḳāh-ı 'ışḳda esrārdur eglencesi
4. zāhidüñ mescid bucağı 'āşıḳuñ künc-i belā
rind olanuñ gūşe-i ḥammārdur eglencesi
5. ḡamdan āzād oldı şol dil-dādeler 'ālemde kim
ḥayretī gibi ḡam-ı dildārdur eglencesi

538.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. èy cān u gön'lüḳ ḳıblegehi ya'nī ki ḥācı
sensin bu gön'lüḳ ḥastası derdinüñ 'ilācı
2. gün başına bir tāc-ı şeref mi urınurdı
ḥāḳ-i ḳademüñ urmasa gün başına tācı

-
- 6 Ey sevgili! Her hoyrat tabiatlı kimseyi kendine sırdaş edinme, elbette ahmak olan kişinin sadakati olmaz.
• elbette...sadāḳatı: bî-ma'rifet olanların olmaz ḥaḳīḳatı P.
  - 7 Rakip, kavuşma meclisinde gülüp oynarken Hayretî'nin senden ayrı kan ağlaması reva mıdır?
• firâḳuñda: firâḳuñla N9.
  537. HD s. 414, N4 51^b, N9 108^a, N15 133^b, GHB 101^b, P 106^b.
1 Gön'lümün eglencesi her zaman yârin hayalidir. Âşıklar nerde olsalar eglenceleri vardır.
2 Benim gön'lümü oyalayan gönül alıcı sevgilinin semtinin hayalidir; nitekim âşık bül'bülün eglencesi gül bahçesidir.
• kūy-ı: derd-i N15.
3 Gönül alıcı sevgilinin hatırasına karşı, gönül abdalının aşk tekkesindeki eglencesi daima esrardır.
4 Zahidin eglencesi mescit, âşığın bela bucağıdır. Rint olanın eglencesi ise meyhane köşesidir.
• gūşe-i: ḥāne-i N4. mescid: cennet N15.
5 Hayretî gibi, eglencesi, gönülleri hükmü altına alan sevgilinin derdi olan o (sevgiliye) gönül vermiş kimseler âlemde ḡamdan kurtuldular.
• dildādeler: dildāreler GHB; dildârlar P.
  538. HD s. 415, N4 51^a, N9 108^a, N15 133^b, GHB 101^b, P 105^a.
1 Ey can ve gön'lün kıblesi olan Hacı, bu gönül hastasının derdinin ilacı sensin.
2 Eğer senin ayağ toprağın onun başına bir taç takmasaydı, güneş her gün ululuk tacını takınabilir miydi?
• bir: ger N4, N9, N15, GHB, P.

3. bilmem nêcedür mîve-i bostân-ı vişâli
ëy tâze nihâlüm hele fûrkât inen acı
4. gel bezm-i belâda bize pend eyleme nâşih
turşî ile hayrânun alısmaz çü mizâcı
5. gül ruhlarınun vaşfın êder hayretî şâfî
şol bülbül-i gülzâr-ı şafâ ya'nî du'acı

539.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. zevk u şafâ dedükleri derd ü belâ mı ki
mihir ü vefâ dedükleri cevri ü cefâ mı ki
2. şâh-ı cihân dedükleri ëy h'vâce-i zamân
şol mülk-i 'ışka mâlik olan bir gedâ mı ki
3. vuslat dedüğün 'âşıka dilberlerin 'aceb
şol göz ucuyla eylediği merhabâ mı ki
4. bir serv-i hoş-hırâma hevâdâr olup durur
gönlün kuşu hîç alçağa konmaz hümâ mı ki
5. ol serv kâmet êtse kıyâmet koparur âh
bâlâ mı ki bu yohsa başa bir belâ mı ki
6. şabr u karar u dil kâmusı karşı çıkdılar
sultân gelür deyü 'acabâ muştafâ mı ki
7. hâkdan nazar olup başa 'ayn-ı vefâ ile
dâr-ı fenâda yüzüme bir kez başa mı ki

-
- 3 Ey taze fidanım! Kavuşma bağının meyvesi nasıldır bilmiyorum fakat ayrılık son derece acı.
• inen: katı N15.
  - 4 Ey nasihatçi! Gel bela meclisinde bize nasihat vermeyi bırak. Esrar sarhoşunun ekşiyle arası yoktur.
  - 5 Şu sefanın gül bahçesinin bülbülü olan duacın Hayretî! Gül yanağının güzelliklerini anlatır, onu saflaştırır.
  539. HD s. 416, N4 51^b, N9 108^b, N15 133^b, GHB 101^b, P 106^a.
1 Bu zevk ve sefa dedikleri dert ve bela mı? Sevgi ve vefa dedikleri eziyet ve zulüm mü?
2 Ey zamanın sahibi! Şu cihan sultanı dedikleri kişi aşk mülküne sahip olan bir dilenci olmasın?
3 Senin vuslat dediğin, gönül alıcı sevgililerin âşığa göz ucuyla yaptıkları merhaba olmasın?
• didüğün: didüğü N9, GHB, P. 'âşıka dilberlerin: 'âşıka dilberin N9, GHB, P. 'aceb: hemân N15.
4 (A Hayretî!) Gönülün kuşu hoş yürüyüşlü bir serviye âşık olmuştur, acaba o hiç alçağa konmayan bir Hüma kuşu mu?
• gönlün HD: gönül N4; gönlüm N9, N15, P. durur: тұrur N9.
5 O servi ayağa kalksa kıyametler kopartır. ah (o uzun boyundan)! Boy mu yoksa bela mı bilemiyorum?
6 Bir sultan geliyor, acaba Mustafa (a.s.) mıdır diyerek sabır, tahammül ve gönül karşılamaya çıktılar.
7 Hakkın bir nazarı/iylilik olarak dünyada bana vefa gözüyle acaba bir kez bakar mı?
• nazar olup başa: başa nazar olup N4.

8. yâ kaşlarına ğamzesine bir ğazel dëdüm
ol bî-emâna erişicek okıya mı ki
9. ey **hayretî** bu derdi çeker var mı bir dahı
yoĥsa cihânda yalnız ancak başa mı ki

540.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. güzelsüz ben kuluñ yokdur kararî
ki gülsüz bülbülün yokdur kararî
2. perîşândur kara zülfünden ayru
bu miskîn sünbülün yokdur kararî
3. şarâb-ı la'î-i nâbuñ şevkı ile
delürmişdür mülün yokdur kararî
4. beni bülbül gibi zâr etmeyince
o şüh-ı şengülün yokdur kararî
5. kapuñdan dür kılma **hayretî**yi
efendisüz kuluñ yokdur kararî

541.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. kalupdur şan'at-ı ıışk içre ferhâduñ hemân adı
dil-i mecnûnum olmuşdur zamânun şimdi üstâdı

-
- 8 Yay kaşlarıyla yan bakışlarına bir gazel dedim, acaba o amansız sevgiliye ulaşınca onu okur mu?
♦ yâ kaşlarına ğamzesine: bakışlarına kaşlarına HD, N4, GHB, P. (N4'te dördüncü beyittir.) erişecek: irse
şunceke N15; erişen GHB. bî-emâna: bî-vefâya GHB.
- 9 Ey Hayretî! (Benim gibi) Bu derdi çeken başka biri daha var mı? Yoksa (bu dert) cihanda yalnız benim
başımda mı?
• var mı bir dahı: bir dahı var mı N4.
540. HD s. 417, N4 53^b, N9 108^b, N15 134^a, GHB 102^a, P 105^b.
- 1 Ben kulunun güzel sevgiliden ayrı kalmaya tahammülü yoktur; nitekim bülbül de gülsüz yerinde
duramaz.
• ben kuluñ: kulunun
- 2 Senin siyah zülfünden ayrı bu zavallı/misk kokulu sünbülün kararı yoktur.
- 3 Lal dudaklarının saf içkisinin şevkiyle deliren şarap yerinde duramaz.
• la'î-i nâbuñ: nâb-ı la'îlün N4.
- 4 O gülen neşeli gül, beni bülbül gibi ağlatmadıkça yerinde durmaz.
- 5 Efendisiz kulun dayanağı yoktur, Hayretî'yi kapından uzaklaştırma.
• kapuñdan: tapuñdan N9.
541. HD s. 417, N4 53^b, N9-, N15 134^a, GHB 102^a, P 105^b.
- 1 Ferhat'ın yalnız adının kaldığı aşk sanatında şimdi Mecnun gönlüm zamanın üstâdı olmuştur.
• zamânun: cihânun GHB. mecnûnum: mecnûnun P.

2. belâ ʔağında seng-i ğam keserken gönümi görsün
şular kim bîsütün üzre görem dër kâr-ı ferhâdı
3. benüm bezm-i maḥabbetde ğam u ğuşşandur eglencem
ķosun bî'llāhi sulṭānum bu ben dil-dādeyi şādî
4. 'aceb mi 'āşık olanlar ğam-ı cānāna cān vërse
ṭarîķ-ı ışķa 'azm eden kişinün ğuşşadur zādı
5. eşitdi ḥayretî āhın felekde her melek ey meh
eşigünde saña ermez mi anuñ bunca feryādı

542.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. cevri eliyle beni zâr edeli dölâb gibi
gözlerüm yaşı revân oldu aķar âb gibi
2. bend-i ğam ķomadı boynuma ṭolandurdu benüm
pîre-zen dehr yine sünbül-i pür-tâb gibi
3. ķaluban ķāh-ı belâlarda ḥalâş olmaz idüm
zülfi sevdâsı eger çekmese ķullâb gibi
4. sâķî-i dehr edüben kâse-i çeşmüm ṭolu ķan
bezm-i miḥnetde baña şundu mey-i nâb gibi
5. bezm-i ğamda nece ķan yutmayayın ḥayretiyâ
dem-be-dem tâze ķılır gönümi cüllâb gibi

-
- 2 Bîsütün dağında Ferhat'ın yaptığı işi göreyim diyen kişiler benim gönlümü bela dağında gam taşını keserken bir görsünler.
• ʔağında: dağında N15.
  - 3 Muḥabbet meclisinde benim eglencem senin gamın ve derdindir. Benim sultanım, Allah için, bu ben âşığı mutlu hâlimde bıraksın.
• dildādeyi dîvāneyi N4; üftādeyi GHB, P.
  - 4 Âşık olanlar sevgilinin derdi için can atsa buna şaşılır mı? Nitekim aşk yoluna giren kişinin azığı dert ve tasadır.
  - 5 Ey ay! Felekde bulunan her melek Hayretî'nin ahını işitti. Senin eşiginde ettiği onun bunca feryadı sana ulaşmaz mı?
  542. HD s. 418, N4 53^b, N9 109^a, N15 134^b, GHB-, P 103^b.
  - 1 O sevgili, zulümle beni dolap gibi ağlattığından, gözyaşlarım su gibi akmakta.
• dölâb: ṭölâb N4, N15, P. oldu: olub N15.
  - 2 Dünya kocakarısı bırakmadı! Yine gam bağıını, (sevgilinin) büklüm büklüm olmuş sümbül (saçı) gibi boynuma dolandırdı.
• ṭolandurdddı: dolandırdı P.
  - 3 Eğer sevgilinin saçının sevdası beni kanca gibi çekmeseydi bela kuyularında kalır, kurtulamazdım.
  - 4 Dünya sakisi, sıkıntı meclisinde gözümün çanağını kanla doldurup bana saf şarap gibi sundu.
  - 5 A Hayretî! Gönlümü daima gül suyu gibi tazelandiriyor. Gam meclisinde nasıl kan yutmayayım?
• dem-be-dem: dem olur N9.

543.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. hāk ʔolsun dem-be-dem şol göz ki giryān olmadı
oda yansun yèridür her dil ki vîrān olmadı
2. lezzet almadı hayātı ni'etinden zerrece
her ki esrār-ı leb-i dilberle hayrān olmadı
3. ehl-i diller mecma'ında yeri yokdur dostum
şunların kim 'aklı zülfün tek perişān olmadı
4. ey hilāl-ebrū murādı 'idine erişmedi
ka'be-i kūyunda şol 'aşık ki kurbān olmadı
5. alımadı pertev-i mihr ü maḥabbetden naşīb
hayretî gibi şu kim hāk ile yeksān olmadı

544.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. yā rab varup bir daḥı ol yārı görem mi
āvāre dil eglencesi dildārı görem mi
2. bu hasta gönül derdine tīmāra erem mi
sağlıklar ile şol gözi bīmārı görem mi
3. uyḥuda durur dīde-i baḥtım şeb-i gāmda
vaşlına erüp devlet-i bīdārı görem mi
4. cānāne ki gülzārı durur bülbül-i cānuḡ
gāh ağlayurak gāh ederek zārı görem mi

---

543. HD s. 418, N4-, N9 110^b, N15 134^b, GHB-, P 105^b.

- 1 Bir an olsun ağlamayı kesen gözün toprakla dolsa, harap olmayan her gönül ateşlerde yansa yeridir.
• ʔolsun: olsun N9, N15. her: şol N15.
- 2 Gönül alıcı sevgilinin dudağının esrarıyla sarhoş olmayan kişi kendi hayat nimetinden lezzet almadı.
• (P'de dördüncü beyittir.)
- 3 A dostum! Aklı senin zülfün gibi perişan olmayan kişinin gönül sahipleri arasında yeri yoktur.
- 4 Ey hilal kaşlı! Senin semtinin Kâbe'sinde kendini kurban etmeyen âşık murat bayramına yetişemedi.
- 5 Hayretî gibi yerle bir olmayan kişi aşk ve sevgi güneşinden nasip alamadı.

544. HD s. 419, N4 53^b, *N9 110^b, N15 134^b, GHB-, P 104^b.

- 1 Acaba varıp o yârı bir daha görsem mi? Avare gönlün eglencesi gönüllere hükmeden sevgiliyi görsem mi?
- 2 Şu baygın bakışlı sevgiliyi sağlık ve afiyet içinde görüp hasta gönlümün derdine deva bulsam mı?
• şol: ol N15. (P'de dördüncü beyittir.)
- 3 Bahtımın gözü uykudadır! Gam gecesinde ona kavuşup uyanıklık saadetine ersem mi?
• dīde-i baḥtım: çeşm-i ümîdüm N4. devlet-i bīdār: dīde-i bīdār P.
- 4 Can bülbülünün gül bahçesi olan sevgiliyi bazen ağlayarak bazen inleyerek göreyim mi?
• gāh...görem mi: vaşlına irüp devlet-i bīdārı N15.

5. şu gibi revâne olup ol serv-i revānuñ
şol nāz ile şalınduğı yolları görem mi
6. fūrkat kılıcı yarasına çāre bulam mı
şol cevır ü cefālar kılıcı yārı görem mi
7. yaşı gözümün eylemedin ‘ālemi deryā
ëy **hayretî** kan ağlayu vardarı görem mi

545.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzārî‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. dil murğınun belā odına perr ü bālını
yaqdı kül ètdi anmadı hergiz vebālını
2. nakḳāş-ı ‘ışḳ eyledi şu üzre resm-i cān
dil hānesinde yazdı nigārun ḥayālını
3. dāğ urdı şevḳ odı yine gögsine lālenün
yārun çü gördi gül ruḥı üstinde ḥālını
4. ëy meh saḥa güneş bu cemāl ü kemāl ile
öykündi ise kendü ararmış zevālını
5. yād-ı lebünle gitse ğam-ı **hayretî** ne ṭaṇ
dāfi‘ durur çü bâde-i gül-gün melālını

546.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ëy selāmet isteyen dāyim melāmet ol yüri
olma ḥālî ‘ışḳdan var ehl-i ḥālet ol yüri

-
- 5 Su gibi akıp o salınan servinin nazlı nazlı yürüdüğü şu yolları göreyim mi?
• revâne: revân N4, N9, N15. (P’de altıncı beyittir.)
  - 6 Şu eziyet edici yârı göreyim mi? Ayrılık kılıcının yarasına çare bulayam mı?
  - 7 Ey Hayretî! Gözümün yaşı dünyayı denize çevirmeden kan ağlayarak Vardar’ı göreyim mi?
  545. HD s. 420, N4-, *N9 110^b, N15 135^a, GHB 102^b, P 104^b.
  - 1 O sevgili, gönül kuşunun kolunu kanadını bela ateşinde yaktı kül etti; asla vebalini düşünmedi.
  - 2 Aşk nakkaşı su üstene/ebru tepsisine can resmini yaparak gönül evine sevgilini hayalini işledi.
  - 3 Sevgilinin yanağı üstündeki benini gördüğü için aşk ateşi yine lalenin göğsünü yaktı.
• şevḳ: şol GHB.
  - 4 Ey ay! Bu güzellik ve bu kemal ile güneş sana öykünmüşse, kendi sonunu hazırlamış demektir.
• cemāl ü kemāl: kemāl ü cemāl N15, GHB, P.
  - 5 Hayretî’nin gamı dudağını hatırlamakla kaybolsa şaşılır mı? Zira gül renkli şarap onun üzüntüsünü gidericidir.
• gitse ğam-ı: ğam yēr ise N15; gitse ne ğam GHB. bâde-i gül-gün: bâde görjüller N15, GHB, P.
  546. HD s. 420, N4-, N9 111^a, N15 135^a, GHB 102^b, P 105^a.
  - 1 Ey selamet isteyen kişi daima kınanmışlık içinde yürü; aşktan yana boş bulunma, daima hâl ehli olarak gez.
• N15’de ilk mısra “ey selāmet isteyen dāim melāmet ol yüri” şeklindedir.

2. devlet istersen cihānda geç kanā‘at küncine
‘izzet istersen hemīşe ehl-i zillet ol yüri
3. ‘ışka kul olalı olduñ mālīk-i mülk-i belā
begligün var ey gönül şāhib-vilāyet ol yüri
4. serv-i ser-keş başdan aşmasun ayaklandurma gel
bir kadem seyr-i gülīstān et kıyāmet ol yüri
5. neçe bir ümmīd-i vaş ile bu derd ü bu belā
nā-ümīd ol **hayretī** ‘ālemde rāhat ol yüri

547.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bend-i ‘ışka ben delü bağlanmayaydum kâşkī
göz görürken oda düşüp yanmayaydum kâşkī
2. gerçi ‘ahd êtdün vefāya êtmedün ‘ahde vefā
‘ahdüne ey bī-vefā inanmayaydum kâşkī
3. leyli-i zülfün hayālīdür çü zencīrüm benüm
āh ben mecnūn ebed uslanmayaydum kâşkī
4. dem-be-dem hāk ile oynar eglenürmiş hūblar
hāk olaydum bir nefes eglenmeyeydüm kâşkī
5. bāğ-ı hüsnin seyr ederdüm dün gece seyrümde āh
hayretī ol hābdan uyanmayaydum kâşkī

-
- 2 Cihanda saadet ve huzur istersen kanaat köşesine geç, yücelik istersen her zaman aşağı olanlardan ol.
  - 3 Ey gönül! Aşka kul olduğundan beri beka mülkünün sahibisin, beyliğin var, bir yurt sahibi olarak yürü.
  - 4 Dik başlı serviyi çoşturma ki boyundan büyük işlere kalkışmasın, gel bir adım gülbahçesin mesiresinde kıyamet (kopartan bir sevgili) ol yürü.
  - 5 Bu kavuşma ümidi, bu dert, bu bela nereye kadar! A Hayretî! Beklentiyi kes, âlemde rahat rahat yaşa.
  547. HD s. 421, N4 55^b, N9 114^b, N15 140^a, GHB-, P 106^b.
  - 1 Ben deli, keşke aşk bağına bağlanmasaydım; keşke gözüm gördüğü hâlde aşk ateşine düşüp yanmasaydım.
  - 2 Ey vefasız! Her ne kadar hoşnut etmeye yeminler etsen de sözünde durmadın; keşke sözüne inanmasaydım.
  - ‘ahd êtdün vefāya: ‘ahdler êtdün ammâ N4; kim ‘ahd êtdün ammâ N9; ‘ahd êtdün velīkin N15.
  - 3 Zülfünün karasının hayali benim zincirim gibidir; ah ben Mecnun delisi, keşke ebede kadar uslanmasam.
  - 4 Güzeller daima toprakla oynayıp eğlenirlermiş, keşke bir nefes oyalanmaksızın toprak olsaydım.
  - 5 A Hayretî! Ah keşke, sevgilinin güzellik bağını dolaştığım o dün geceki uykudan uyanmasaydım.

548.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. şarāb-ı lāyezāliden şu kim mest-i müdām oldu
aṇa hüşyārlik 'ālemde bir lahza ḥarām oldu
2. büt-i ra'nāları koyup saṇa uyar mı ey vā'iz
şuṇa kim deyr-i dehr içinde pīr-i 'ışk imām oldu
3. yüzini kıblegāh édüp imām édineli zülfin
imāmīler gibi ey dil namāzum şubḥ u şām oldu
4. dem-ā-dem gözlerüm kan ağlamakla çıkdı gözlükden
belā bezminde ḥūn ile pūr olmuş iki cām oldu
5. belā cāmını şol denlü içürdi sākī-i miḥnet
hele ey ḥayretī eksüklünün işi tamām oldu

549.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. nevbahār oldu gönül sev yine şol bī-bedeli
eger uşlu isen 'ālemde deli ol be deli
2. yine bir gözleri şāhīne şikār oldu gönül
daḳınur başına bir dāne güzel ṭurna teli
3. kılıcına düşüben ölmege cānlar verilir
ḥastalar şöyle kırılmış gibi ister eceli
4. dilerem kim düşüben yolına pā-māl ola dil
severem böyle levendāne olıcaḡ güzeli

---

548. HD s. 421, N4-, *N9 111^a, N15 135^b, GHB 102^b, P 105^a.

1 Ölumsuzlük şarabının daimî sarhoşu olan kişiye âlemde bir an olsun ayılmak haram olmuştur.

2 Ey vaiz! Aşk kilisesinde aşk pirinin kendisine rehber olduğu kişi o heykel gibi güzelleri bırakıp sana tabi olur mu?

♦ saṇa uyar mı: uyar mı saṇa N15. deyr-i 'ışk: deyr-i dehr HD, N9, N15, GHB.

3 Ey gönül! Yüzünü kıble, zulfünü de imam edindiğimden beri İmâmîler gibi sabah ve akşam namazla mükellef oldum.

• ey dil: dâim P.

4 Daima kan ağlamaktan dolayı gözlerim göz olmaktan çıktı, bela meclisinde kanla dolu iki kadeh hâline geldi.

5 Ey Hayretî! Sıkıntı sakisi, bela şarabını o kadar içirdi ki, böylece zavallının işi bitti.

549. HD s. 421, N4-, *N9 111^a, N15 135^b, GHB 102^b, P 106^b.

N4 192^b'de bu gazele Bezmî ve Halîmî'nin nazireleri bulunmaktadır.

1 Ey gönül! Yine bahar geldi, o benzersiz güzeli sev; akıllı biriysen âlemde deli ol deli!

2 Gönül, yine başına tek turta tüyü takınmış şahin gözlü bir güzelin avı oldu.

• daḳınur: ṭaḳınur GHB.

3 Kılıcına düşüp ölmeğe can atılır, hastası olan (âşıklar) helak olurcasına ecellerini ararlar.

4 Gönül, yoluna düşüp ayaklar altında kalsın; böyle delikanlı olan güzeli severim.

• kim düşüben yolına pā-māl: eli ayağına düşüp ḥāk N15; anı ayağına düşüp ḥāk P böyle: şöyle P.

5. kıoyalum lâf u güzâfı gelün inşâf âdelüm
hayretîñün kıatı mestâne degül mi ğazeli

550.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. boynuma zülfün ıakup bir bend-i pür-sevdâ nebî
kıldı ben dîvâneyi başdan yine şeydâ nebî
2. dîn ü îmân kışverin göz göre târâc âtdiler
hey dâmezsin nâ-müselmân gözlerüne a nebî
3. âl vilâyetdür güzeller nâzenînler çok velî
cümlesinün serveridür ây dil-i şeydâ nebî
4. düzağ-ı hicrânına biñ kerre gördi yandüğüm
ben günehkâra şefâ'at âtmedi aşlâ nebî
5. tâ ki küfr-i zülfine îmân getürdüm hayretî
rûz u şeb olmış durur vird-i zebânum yâ nebî

551.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. sûret-i rahmânî bilmezsen eger mescûduñı
büt-perest olduñ yanılduñ bilmeduñ ma'bûduñı
2. verüben cân naqdini derd almaduñsa ây fakîh
seçmeduñ bâzâr-ı ıışık içre ziyândan sûduñı
3. ümmet-i memdûğ-ı âhmedden degülsin şüfiyâ
bû-lehebden âdemezsen fark eger mahmûduñı

---

5 Gelin, boş konuşmayı bırakıp infaslı olalım; Hayretî'nin gazeli son derece âşıkane değil mi?

550. HD s. 423, N4-, N9 111^b, N15 135^b, GHB 103^a, P 106^b.

1 Ey Nebi! Saçların boynuma doladığı kara(sevdalı) bağ ile ben divaneyi yine baştan deli etti.

• pür-sevdâ: bî-sevdâ N9. â nebî: vâ nebî N9, N15. ıakup: daıup N15, GHB, P.

2 A Nebi! Gözlerine kâfir demezsin fakat onlar göz göre din ve iman ülkesini yağmaladılar.

3 Ey çılgın gönül! Başka başka şehirlerde güzeller, nazlı sevgililer çok çoktur fakat Nebi hepsinin sultanıdır. kkk bildirme ekini farklı bir kelimedede kullanmış

4 Nebi, ayrılık cehenneminde yandığımı bin kere gördü fakat ben günahkara asla şefaâ etmedi.

5 Hayretî! Nihayet zülfünün karasına iman getirdim, şimdi gece gündüz dilimde zikrim yâ Nebî olmuştur.

551. HD s. 423, N4-, N9 111^b, N15 136^a, GHB 103^a, P 107^a.

1 Eğer secde ettiğini Rahmanî bir suret olarak bilmezsen, ilâhını tanıyamadın, yanıldın, putperest oldun demektir.

2 Ey fakîh! Can sermayesini verip dert almadıysan aşk pazarında kârı zarârdan ayıramadın demektir.

♦ ziyândan sûduñı: zîyân u sûduñı HD.

3 Ey sofu! Eğer Mahmûdunu, övdüğün kişiyi Ebû Lehep'ten ayıramazsan Ahmet peygamber'in (s.a.v.) ümmetinden değilsin demektir.

4. çıkma rāh-ı 'ışkdan gel bir tarīk ile dahı
bilmiş ol kim bulımazsın ka'be-i ma'şūduñı
5. az belā mıdur bu ğaflet başuñā ēy **hayretī**
unıdup rūz-ı elestı anmaduñ ma'hūduñı

552.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baña ēy dil yine ol dildār incinmiş gibi
būlbūline ol yüzi gülzār incinmiş gibi
2. bir iki gündür inen evvelki gibi söylemez
baña ol tūtī-i hoş-güftār incinmiş gibi
3. ağlamazdum dostlar bilsem günāhum n'édügin
uyuban düşmenlere ol yār incinmiş gibi
4. ēy gönül ol gözlerüm nūrı ol 'ömrüm hāşılı
hāşılı yok bir iki gün var incinmiş gibi
5. olur oldı cān gibi gözden nihān ēy haste-dil
ol melek-manzar perī-ruhşār incinmiş gibi
6. pādişehdür kılınuñ eksüklüğine kılmasun
ayağına düşüben yalvar incinmiş gibi
7. şu gibi düş ayağına mācerārı eyle 'arz
hayretī ol serv-i hoş-reftār incinmiş gibi

---

4 Gel, aşk yolundan ayrılma! Değilse, bilmiş ol ki maksadının Kâbe'sine giden bir yol dahi bulamazsın.
• gel: kim N9, N15, GHB, P.

5 A Hayretî! Elest gününü unutup verdiğin sözü hatırlamadın. Bu gaflet senin başına az bela mıdır?
• unıdup: unıdup N15. başuñā: başuñda GHB.

552. HD s. 424, N4-, N9 112^a, N15 136^a, GHB 103^a, P 107^a.

1 Ey gönül! O gönülleri hükmü altına alan sevgili yine bana incinmiş gibi. O yüzü gül bahçesi olan sevgili
būlbūline incinmiş gibi.
• būlbūline: būlbūlinden P.

2 Bir iki gündür bana evvelki gibi çok söz söylemiyor; o hoş sözlü papağan bana incinmiş gibi.

3 A dostlar! Günahımın ne olduğunu bilsem ağlamazdım. O yār düşmanlara uyup bana incinmişe benziyor.
• N9-, N15-, GHB-. (P'de beşinci beyittir.)

4 Ey gönül! O gözlerimin nuru, o ömrümün varı bir iki gündür yok; hasılı bana incinmişe benziyor.
• nūrı ol: nūrı vü N9, GHB; nūrı o N15.

5 Ey hasta gönül! O melek simalı, can gibi gözden gizlenir oldu; o peri yüzlü bana incinmişe benziyor.

6 O sevgili incinmişe benziyor. Padişahtrı! Ayağına kapanıp yalvar, kulunun kusuruna bakmasın.
• N9-, N15-, GHB-.

7 Hayretî! O güzel yürüyüşlü servi incinmişe benzer, su gibi ayağına düşüp ona (aşk) hikayeni arz et.

553.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dil metā'-ı vaşl için çok eşk-i ter harc eyledi
bilmedi olmaz yere bunca güher harc eyledi
2. varımadı ka'be-i makşūda kaldı rāhda
gerçi kim varın tağıtdı nēceler harc eyledi
3. zülfünün bir şemme būyın almağ için bād-ı şubh
berg-i gülden bāğda çok sīm ü zer harc eyledi
4. şeyh-i şehir almadı bir nesne metā'-ı 'ışkdan
nağd-i 'ömri bilmedi ol bî-ḥaber harc eyledi
5. bir pula şaymadı sīm-i eşki dilberler dirîğ
dökdi saçdı **ḥayretî** ḥaylî güher harc eyledi

554.

Mef'ülü fā'ilātü mef'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ol dem kanı k'ışüm dem-i zevk u şafā idi
ol dem kanı ki hem-demüm ol meh-liḳā idi
2. ol dem kanı ki 'ādeti cānānumun baṇa
geh nāz u gāh 'işve idi geh vefā idi
3. dilde hemîşe şî'r-i ṭarabnāk-i dil-güşā
elde müdām sāğar-ı 'işret-fezā idi

---

553. HD s. 425, N4-, N9 109^a, N15 138^a, GHB 105^a, P 103^b.

1 Gönül, kavuşma sermayesi için çok taze gözyaşları sarf etti; bilemedi, yok yere bunca cevheri harcadı.

• olmaz yire: yok yirlere N15. bunca: GHB-.

2 Olan varını dağıttı, daha nicesini de sarf etti fakat maksat Kâbe'sine varamadan yolda kaldı.

3 Sabah yeli zülfünün kokusundan bir kokucuk almak için bahçedeki gül yaprağından çok altın gümüş dağıttı.

4 Şehrin yaşlısı bilemedi, aşk mülkünden gafil olarak ömür sermayesini ondan bir nesne almadan harcadı.

• 'ömri: 'ömrin N9, N15. bilmedi: bilmedin N15. bî-ḥaber: bed-güher N9.

5 Hayretî, gözyaşı gümüşünden döktü saçtı, hayli cevherler sarf etti fakat ne yazık ki gönül alıcı sevgililer buna pul kadar değer vermedi.

♦ ḥaylî: ya'nî HD, N15, GHB, P. dirîğ: yine GHB.

554. HD s. 425, N4 54^a, N9 113^a, N15 138^a, GHB 105^a, P 109^a.

1 Hani o işimin zevk ve sefa sürmek olduğu zamanlar nerede? O ay yüzlünün dostum olduğu dönemler nerede?

• k'ışüm: işüm N15. (P'de mısralar yer değiştirmiştir.)

2 Hani o sevgilimin bana bazen naz bazen işve yapmayı, bazen de vefa göstermeyi adet edindiği o zamanlar nerede?

• 'işve: şîve GHB, P.

3 O zamanlar, dilde daima gönle mutluluk veren şiirler; elde her zaman eğlenceyi arttıran kadeh bulunurdu.

4. eşigi taşı başuma şāhāne tāt idi
ayağı tozı gözūme kühl-i cilā idi
5. būnyād urulmamışdı felek fülkine henūz
dil baħr-i ‘ışkı ile anuñ āşinā idi
6. ol dem kanı ki **hayretī**-i bī-nevā daħı
bir server-i kerīm eşiginde gedā idi

555.

Mef‘ülü mefā‘lū mefā‘lū fe‘ülün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ol gözi güzel gezlese gözlese nişānı
bir kezden urur ħalkā nişān etmege cānı
2. āvāzı zihī taldurur āfākı ser-ā-ser
ger ol kaşı yā bir kez ele alsa kemānı
3. bizden geçūben ġamze okın atma yabana
öldürme begūm bir neçe bī-nām u nişānı
4. bir kez okuñ ey kaşları yā sīneme gelse
peykānına uyar yine elmez geçer ānī
5. maḡşūd okı ey **hayretī** ererdi nişāna
bir kez çekebilsem kara bağruma ben anı

556.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey dudağı āb-ı ħayvānum helāk etdūñ beni
ey sözi ser-çeşme-i cānum helāk etdūñ beni

---

4 Eşiğinin taşı başımda şahane bir taçtı; ayağının tozu gözüme parlaklık sürmesiydi.

• taşı: daşı N15. gözüme: başuma N15.

5 Felek gemisinin temeli henüz atılmamışken gönül, onun aşk denizinin dalgıcıydı.

6 Hani nasipsiz Hayretî'nin bile cömert bir efendinin eşiginde dilenci olduğu o zamanlar nerede?

555. HD s. 426, N4 54^a, N9 113^b, N15 138^a, GHB 105^a, P 109^a.

1 O güzel gözlü sevgili, gez ve gözle (hedefe) nişan alsın halka şeklindeki can nişanını bir atışta vurur.

• gezlese gözlese: güzel gözlese N4. urur: iver N4; olur N9.

2 O yay kaşlı, yayını/kemanını bir kez eline alsın, onun sesi ufukları baştan başa ne güzel de doldurur.

♦ âvâzı zihî: âvâz-ı zihî HD, N15, GHB, P; ah âz zihî N9. alsa: ala GHB.

3 Beyim! Bizi bırakıp yan bakış oklarını yabana atarak nam ve nişan sahibi olmayan birçok kişiyi öldürme.

• bir neçe: bunca N9. yabana: nişāna GHB.

4 Ey yay kaşlı! Bakış okun sineme bir kez isabet etse, okuna uyarıda bulun da öldürmeden geçip gitmesin.

♦ elmez: elmez N4, N15; ilmez HD.

5 Ey Hayretî! Ben onu dertli bağrına bir kez çekebilseydim maksat oku hedefine ulaşmış, arzum yerine gelmiş olurdu.

556. HD s. 427, N4 50^b, N9 113^b, N15 138^b, GHB 105^b, P 108^a.

1 Ey dudakları ölümsüzlük çeşmesi, ey sözleri can pınarım olan sevgili! Helak ettin beni.

♦ dudağı: tutağı HD, GHB.

2. luṭf ile cān vèrdün evvel bu dil-i pejmürdeme
şonra aldun ḳahr ile cānum helāk ètdün beni
3. çeşm-i kâfir-kîşüne uydun cefâlar eyledün
göz göre ey nâ-müselmānum helāk ètdün beni
4. baş hoşup her bir denîye şalınursın nâz ile
ey boyı serv-i hırāmānum helāk ètdün beni
5. rûşen ètdün künc-i ḥuffâş-ı dili pervâne-vâr
yakdun ey şem‘-i şebistānum helāk ètdün beni
6. emdürüp her derdi yok nâ-merde vaşlun şerbetin
hey meded her derde dermānum helāk ètdün beni
7. **ḥayretî**yi bende-i maḳbûl iken redd eyleyüp
yâr edindün yadı sulṭānum helāk ètdün beni

557.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. yine ey mürde-diller şād olun cānānumuz geldi
gönüller derdine dermān erişdi cānumuz geldi
2. bugün bir gevher-i maḳşûda êrdük yine ‘âşıklar
ma‘ârif dürlerine kân olan ‘ummānumuz geldi
3. yine dil yūsufın çāh-ı ḍalâletden ḥalâş için
velâyet mısrına mâlik olan sulṭānumuz geldi

-
- 2 Önce iyilik ederek bu perişan gönlüme can verdin; sonra kahredip canımı alarak beni helak ettin.
• luṭf ile: luṭf idüp N4.
  - 3 Ey kâfir sevgilim! Kâfir dinli gözüne uyarak zulmettin. Göz göre göre beni helak ettin.
• cefâlar: ḥaṭâlar N15.
  - 4 Ey güzel yürüyüşlü servi boylu sevgili! Her alçakla dost olup nazlı nazlı salınarak yürüyüşün beni helak etti.
• nâz ile: ḥâr ile GHB.
  - 5 Ey gece kandilim! Pervaneye yaptığın gibi, gönül yarasasının bucağını aydınlattıp beni yaktın, helak ettin.
• N4-. künc-i ḥuffâş-ı dili: künc-i dil ḥuffâşını N9, N15. pervâne-vâr: vîrâne-vâr GHB.
  - 6 İnsaf et ey her derde derman olan sevgilim! Her dertsiz (âşık olmayan) namerde kavuşma serbetinden tattırıp beni helak ettin.
• her derde: ey derde N9.
• N4-.
  - 7 A sultanım! Makbul kulun olan Hayretî’yi bırakıp başkalarını dost edindinerek beni helak ettin.
557. HD s. 427, N4 54^a, N9 113^b, N15 138^b, GHB 105^b, P 107^b.
- 1 Ey cansız gönüller, ne mutlu size ki sevdiğimiz geldi. Gönüller derdinin dermanı yetişti, canımız geldi.
  - 2 Ey âşıklar! Marifet incilerinin kaynağı olan denizimiz gelişle biz bugün yine arzu ettiğimiz cevhere ulaştık.
• ‘ummānumuz: ‘irfānumuz N4. biz: bir N9, N15.
  - 3 Velilik ülkesinin sahibi olan sultanımız, yine gönül Yusuf’unu dalalet kuyusundan kurtarmak için geldi.
• mısrına: mülkine N4, N9. ḍalâlet: melâlet GHB.

4. bizi kurtarmağ için hilesinden rûbeh-i nefsün
‘alîlik eyledi nâgeh kağan arslanumuz geldi
5. bizi bu zulmet-i ğafletden erişdi halâş etti
delîl oldu yine ey **hayretî** burhānumuz geldi

558.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. allāh allāh hoş ‘aceb dildāra duş étdün beni
hoş melek-manzar perî-ruhsāra duş étdün beni
2. bir müferrih-leb güzel cānāna hayrān eyledün
yā ilāhî hoş ‘aceb esrāra duş étdün beni
3. halkınun hep cān şatup derd almadur şan‘atları
yine bir şenlik güzel bāzāra duş étdün beni
4. dīde-i bahtuma şu sepdün uyardun h^vābdan
nāgehān bir devlet-i bīdāra duş étdün beni
5. şu gibi cūş eyleyüp taşsam bulansam şan mıdur
od bırağdun cānuma dīdāra duş étdün beni
6. pādīşāh-ı mülk-i ‘ışkam begligüm var hāşılı
bir kulına luṭfı çok hūnkāra duş étdün beni
7. şevk u zevkumdan durur bülbül-veş efgān étdüğüm
bir güler yüzlü gül-i bī-hāra duş étdün beni

-
- 4 Kükreyen arslanımız, Hz. Ali gibi yücelik etti, bizi nefis tilkisinin hilesinden kurtarmak için anında yetiştirdi.
  - 5 Ey Hayretî! Dinimiz olan sevgili geldi ve aydınlattı. Yetişip bizi bu gaflet karanlığından kurtardı.
• delil:
  558. HD s. 428, N4 52^b, N9 114^a, N15 138^b, GHB 106^a, P 110^a.
  - 1 Allah Allah! Baş göz üstüne! Beni gönülleri hükmü altına alan şaşılacak bir sevgiliye rast getirdin. Aslına bakarsan, beni bir melek görünüşlüye, bir peri yüzlüye kavuşturdu.
  - 2 Ey Allah’ım! Beni dudakları ferahlık veren bir güzel sevgiliye hayran ettin, yoksa beni aslında esrara mı alıştırdın/sırlarla mı nail ettin?
  - 3 Beni halkının sanatları can satıp dert almak olan bir pazara, yine bir şenliğe kavuşturdu.
• şatup: virüp N9.
  - 4 Su serperek bahtımın gözünü uykudan uyandı; beni ansızın bir uyanıklık saadetine kavuşturdu/talihimi uyandırdı.
  - 5 Su gibi çoşup taşıp bulansam buna şaşılır mı? Zira yüreğime ateş bıraktın, beni (sevgilinin) güzel yüzüne meftun ettin.
• dīdāra: dīzāra N4. taşsam: daşsam N15.
  - 6 Beni, kuluna karşı çok iyilik sahibi bir hünkara kavuşturdu, şimdi aşk ülkesinin padişahıyım, hasılıkelam benden iyisi yok.
  - 7 Bülbül gibi figan edişim neşem ve mutluluğum sebebiyledir, zira beni güler yüzlü dikensiz bir gülle karşılaştırdın.
• N9-, N15-, GHB-

8. sāye gibi bir kadem yanından ayru olmazam
vay ne zībā serv-i hoş-reftāra duş étdün beni
9. yapdı yap yap **hayretīnün** bu yıkılmış gönlini
şehr-i hūsn içre ne hoş mi‘māra duş idün beni

559.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine ey dil hoş ‘aceb sevdāya duş étdün beni
hoş oñulmaz derde hoş gavgāya duş étdün beni
2. yolumı nāgeh fezā-yı ‘ışka uğratduñ benüm
yine bir pāyānı yok şahrāya duş étdün beni
3. bağladuñ sevdā-yı zūlf-i yār ile eṭrāfumu
yolda bir biñ başlu ejderhāya dūş étdün beni
4. ‘ışka ğark étdün vücūdum zevraķın ey rūzgār
hey meded hoş mevci çok deryāya duş étdün beni
5. müstedām ol **hayretiye** hū‘ān-ı ğam çekdün bugün
yine kan hayrān iken halvāya duş étdün beni

560.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. gel girme beni öldürüben kana begüm hey
cānāna yaraşmaz ki kıya cāna begüm hey
2. hey de meded ol ğamze-i hūn-rīzūne yoḥsa
kan eyledi uş göz göre mestāne begüm hey

-
- 8 Beni öyle güzel, hoş yürüyüşlü bir serviye rast getirdin ki gölge gibi bir adım olsun yanından ayrılmam.
• N9-, N15-, GHB-. olmazam: olmasam N4; olmasun P. (P’de yedinci beyittir.)
  - 9 Beni güzellik şehrinde öyle güzel bir mimarla karşılaştırdın ki Hayreti’nin bu yıkılmış gönlünü yavaş yavaş imar etti.
• bu: ol N15. şehr-i hūsn: şehr-i ‘ışk GHB.
  559. HD s. 429, N4-, N9 114^a, N15 139^a, GHB 106^a, P 110^b.
  - 1 Ey gönül, gerçi beni devasız bir derde, çetin bir kavgaya uğrattın ancak yine öyle güzel bir sevdaya kavuşturduñ ki.
• duş: tuş P (Sonuna kadar.) hoş ‘aceb: ‘aceb GHB.
  - 2 Yolumu ansız aşk düzlüğüne çıkardın, beni yine sınırı olmayan bir çöle düşürdün.
  - 3 Her yanıma yārın zūlfünün sevdasıyla bağlayarak beni yolda bin başlı yılanlarla karşılaştırdın.
  - 4 Ey felek! Vücut sandalımı aşk (denizinde) batırdın. Hey meded! Aslında beni çok dalgalı bir denize uğrattın.
  - 5 Var ol! Bugün Hayreti’ye bir gam sofrası sundun. çok şaşkın bir hâldeyken yine beni tatlıya nail ettin?
• hū‘ān-ı ğam: hūn-ı ğam GHB, P.
  560. HD s. 430, N4-, N9 109^b, N15 139^a, GHB 106^a, P 104^a.
  - 1 Hey beyim! Beni öldürerek elini kana bulama, cana kıymak sevgiliye yakışmaz.
  - 2 Hey beyim! O kan dökücü yan bakışına “aman!” de, yoksa o sarhoş göz göre göre kan cinayet işleyecek.
• mestāne: kâne GHB. yoḥsa: yoksa P.

3. yanuḡa çeküp düşmen-i bed-kîşi kemān-veş
gel atma beni ok gibi yabana begüm hey
4. kılma kuluḡı redd edüben düşmeni maḡbül
zılm eyleme ‘adl et yine şāhāne begüm hey
5. ‘ār etme gedādan bu cihāndur dem olur kim
hem-şoḡbet olur mūr süleymāna begüm hey
6. gāhī hele bendenḡdür ‘ināyet naḡarın kıl
bu ḡayretī-i vālih ü ḡayrāna begüm hey

561.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. kurtarup tāb-ı teb-i ḡamdan meded cānānumı
yā ilāhī sen ḡalāş eyle belādan cānumı
2. kımayup burc-i nuḡūsetde murādum necmini
ḡam ḡusūfindan berī eyle meh-i tābānumı
3. mısr-ı şıḡḡatde serīr-i rāḡatun sulṡānı kıl
cāh-ı miḡnetden ḡalāş et yūsuf-ı ken‘ānumı
4. yā ilāhī reh-nümā edüp hidāyet necmini
al çıkar ḡam varṡasından şāh-ı ‘ālī-şānumı
5. ol güzeller şāhına şıḡḡatler olsun tek hemān
kıpusında varayın kırbān edeyin cānumı
6. nece nālān olmasun dil bülbüli k’āsīb-i teb
ḡonce-i nesrīne döndürdi gül-i ḡandānumı

-
- 3 Hey beyim! Kötü yollu düşmanı yay gibi yanına çekip, beni ok gibi yabana atma.
• (P’de dördüncü beyittir.)
  - 4 Hey beyim! Şine padişaha yakışır şekilde adalet et, zulmetme; kulunu geri çevirip düşmana itibar etme.
  - 5 Hey beyim! Dilenciden utanma. Bu cihandır, yeri gelir karınca Süleyman’ın (a.s.) sohbet arkadaşı olur.
  - 6 A beyim! Bu şaşkın ve dalgın Hayretî de senin bir kuldur, ara ara iyilik nazarını lütfet.
• :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
  561. HD s. 430, N4 55^a, N9 114^a, N15 139^b, GHB 106^b, P 108^a.
  - 1 Ey Allah’ım! Yetiş! Sevgilimi gam sıtmasının hararetinden kurtararak canımı beladan halas et.
• cānānumı: cānumı GHB.
  - 2 İstek yıldızımı uğursuzluk burcunda bırakmayarak parlak ayımı gam tutulmasından koru.
• kımayup: kurtarup P. nuḡūsetde: nuḡūsetden P.
  - 3 Kenanlı Yusuf’umu sıkıntı kuyularından kurtarıp sıhhat ülkesindeki rahatlık tahtının sultanı kıl.
• (GHB’de dördüncü beyittir.)
  - 4 Ey Allah’ım! Hidayet yıldızını rehber edip, yüce/Hz. Ali şanlı sultanımı gam tehlikesinden emin kıl.
  - 5 Tek, o güzeller sultanı esenlik içinde olsun de ben daima onun kapısına gidip canımı kurban edeyim.
  - 6 Gönül bülbulü nasıl inlemesin ki! Sıtma belası açılmış gülümü yaban gülünün goncasına çevirdi.
• dil: cān N15.

7. **hayretî** budur niyâzum kim şafâ mir'âtıdur
komasun jeng-i elemde tal'at-ı cānānumı

562.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. gönlüm seni çün gördi temennâsını buldı
mağşûdına erişdi tesellâsını buldı
2. yetürmiş idi gerçi gönül bir güher-i pâk
minnet hağa kim bir dahı a'lâsını buldı
3. bülbül gibi cûş etse 'aceb mi dil-i şeydâ
gül yüzünü seyr etdi temâşâsını buldı
4. erişdi yine 'îd-i murâda deli gönlüm
çün yâ kaşunıñ ğurre-i ğarrâsını buldı
5. bi'llâhi nece 'ışk-ı mecâzî deyelim biz
leylî deyü gördüm biri mevlâsını buldı
6. ey **hayretî** her kimse ki bu rāh-ı talebde
yetürdi özin mağşad-ı aqşâsına buldı

563.

Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostlar âzâde bir serv-i bülendüm var idi
bir boyı şimşâda kul olmuş efendim var idi
2. 'abdi olmuş bir güzeller şâhınun biñ cān ile
'abdî derler adına bir beg efendim var idi

---

7 A Hayretî duam odur ki (Allah) sevgilimin sefa aynası olan yüzünü elem pasında içinde bırakmasın.

562. HD s. 431, N4 55^a, N9 109^b, N15 139^b, GHB 106^b, P 104^a.

1 Gönülüm, seni gördüğün vakit ne istediğini anladı, arzu ettiğine kavuşup teselli buldu.

• seni çün: çü seni N9.

2 Gönül, gerçi saf bir cevheri yitirmişti fakat Allah'a şükür, daha iyisini buldu.

• yetürmüş idi: [saşaşdı] GHB. güher-i pâk: güher milketi GHB. aña: hağa GHB.

3 Çılgın gönlüm bülbül gibi çoşsa buna şaşılır mı? Manzarasını buldu, senin gül yüzünü seyretti.

4 Deli gönlüm yay kaşının parlak hilalini gördüğü için, yine arzu ettiği bayrama kavuştu.

• çün yâ: çünkü N15.

5 Vallahi biz buna nasıl beşeri aşk deriz! Birini gördüm, Leyla diye diye Mevlâsını buldu.

• 'ışk-ı: 'ışka N15. diyelim biz: diyeyin ben GHB.

6 Ey hayretî! Bu talep yolunda kendini kaybeden kişi en yüce arzusuna ulaşmış olur.

• mağşad-ı: muşşid-i N4. talebde: tılısmı GHB.

563. HD s. 432, N4 55^a, N9 110^a, N15 140^a, GHB 106^b, P 104^b.

1 A dostlar! Ele avuca sığmaz yüce bir servi boylu bir efendim vardı ki bir şimşir boylunun hizmetine girmişti.

2 Bin can ile bir güzeller sultanının kulu olmuş, adına Abdî derler bir efendim vardı.

• olmuş: oldı N4.

3. kesdiler tîğ-i cefâ ile meded yoldaşlar
kul idüm boynumda bir müşkîn kemendüm var idi
4. muşhaf-ı hüsnün haқыçün ey şanem sevdüm seni
bî-vefâlar sevmege gerçi ki andum var idi
5. senden umduğum budur kim geh geh anup dèyesin
hayretî dèrler bir onmaduk levendüm var idi

564.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + --- / + --- / + --

1. görem mi gün yüzün āyā efendi
ölem mi hasret ile yā efendi
2. dèr imiş ğayrı şāha bende oldu
benümçün müdde'î hāşā efendi
3. cefā tîğiyle yüz bin pāre kılsañ
yüzüm döndürmezem kaţ'ā efendi
4. dile öldür dile aş lā dèmem yok
kulun kurbānuşam aşlā efendi
5. kabûl ètdün bizi redd èt raķîbi
injen yüz vèrmeseñ ammā efendi
6. gezüp mecnûn gibi deşt-i belāda
işümdür āh u vāveylā efendi
7. kara yazulu dervîş **hayretî**nün
nedür başında bu sevdā efendi

-
- 3 Yetişin a yoldaşlar! Boynumda misk kokulu bir kemendim vardı, zulüm kılıcıyla kestiler.
• müşkîn: miskîn N15, GHB, P.
  - 4 Ey heykel misali güzel sevgili! Gerçi vefasızları sevmemeye andım vardı, ancak güzellik mushafının hakkı için sevdim seni
  - 5 Senden umduğum şu ki, ara ara beni anarak "Hayretî derler, iflah olmaz bir yiğidim vardı." diyesin.
• kim geh geh anup: kim k'anuban N4; kim geh gâh anup N15.
  564. HD s. 432, N4-, N9 109^b, N15 140^a, GHB 107^a, P 104^a.
  - 1 Yüzünü göreyim mi a efendi! Hasretinle öleyim mi a efendi!
• ölem mi: dutam mı GHB.
  - 2 İftiracı benim için, başka şahın kölesi oldu dermiş. Haşā efendi!
  - 3 Efendim! Cefa kılıcıyla yüz bin parçaya ayırsan da kesinlikle yüzümü çevirmem/hayır demem.
• kaţ'ā: aşlā (P'de dördüncü beyittir.)
  - 4 A efendim! Dile öldür, dile as, ben senin kurbanınım asla hayır demem.
  - 5 A efendim! Bizi kabul ettin, rakibe öyle çok yüz vermeyip yanından kovsan ya.
• ètdün bizi: idüp bizi N9; eyle beni GHB.
  - 6 Efendim! Benim işim Mecnun gibi bela çölünde gezip ah vah etmektir.
  - 7 A efendim! Kara yazılı derviş Hayretî'nin başındaki bu sevdâ nedir böyle?
♦ sevdâ: ğavgâ HD.

565.

Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. cāna yār ayrılığı kār ètdi
tığ-i hicrân dili figār ètdi
2. kime kıldı bu çarh-ı bûkalemûn
baña şol naqşı kim nigār ètdi
3. bûlbûlün âşiyânın ètdi diken
karganun yuvasın bahār ètdi
4. nāgehān cān u dil kebûterini
yine 'uqqāb-ı gam şikār ètdi
5. ğayrıdan ben şikāyet eylemezin
baña her n'eylediyse yār ètdi
6. kaḡı beg a benüm efendicügüm
bir kulından bu denlû 'ār ètdi
7. **hayretî** her belāña sultānum
hep belî dedî ihtiyār ètdi

566.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. tutuşursa âteş-i hirmān ile hırmen gibi
cevr-i dildārı çeker dönmez dilā er zen gibi
2. ey perî gamzen oḡın gözler göz açup cümle ten
göz göz oldu tîr-i ḡamla cümleten cevşen gibi

565. HD s. 433, N4-, N9 112^b, N15 137^a, GHB 104^a, P 107^b.

- 1 Yārın ayrılığı canıma işledi, hicran kılıcı gönlümü yaraladı. hicran kelimesi güncel Türkçe sözlükte yer alıyor.
- 2 Şu resim kadar güzel sevgilinin bana ettiğini bu bukalemun (karakterli) felek kime çektirmiş?
• şol: ol P. (N9, N15, GHB ve P'de üçüncü beyittir.)
- 3 Bûlbûlün yuvasını diken, karganın yuvasını bahar etti.
• karganun yuvasın: yuvasın karganun N9, N15, GHB, P. (N9, N15, GHB ve P'de beşinci beyittir.)
- 4 Gam kartalı yine ansızın can ve gönül güvercinini avladı.
- 5 Ben başkalarından şikāyet etmiyorum, bana her ne yaptıysa yār yaptı.
- 6 A benim efendiciğim! Hangi bey bir kulundan bu derece uzak durdu?
• efendicügüm: efendicügüm N15.
- 7 A sultanım! Hayretî, senin her belana belî/evet diyerek rıza gösterdi.

566. HD s. 434, N4-, N9 110^a, N15 129^a, GHB-, P 100^a.

- 1 Ey gönül! Er olan, mahrumiyet ateşiyle harman gibi tutuşsa bile, kadın gibi dönmez, gönüllere hükmeden sevgilinin eziyetine tahammül eder.
• tutuşursa: dutuşursa N9, N15 cevri N15.
- 2 Ey peri yüzlü! Tüm varlığıyla gözünü açmış senin yan bakışının okunu gözlemeyen bedenim gam okuyla zırh gibi cümleten göz göz (delik deşik) olmuştur.

3. kan yudup ‘uṣṣāk dil-teng olduğıyçün varuban
tāze gülsin gel sen açıl gül şen ol gülşen gibi
4. ol kabā ile şalınma gey şakın her cā meded
ağız açmışdur seni şarmağa pīrāhen gibi
5. hayl-ı ğamdan her kaçan kaçsañ edersin ilticā
hayreti mey-hāne saña hayliden me’men gibi

567.

Müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. bu lezzet-i güftâr ile bi’llāhi kim sevmez seni
bu hâlet-i reftâr ile bi’llāhi kim sevmez seni
2. bu ğamze-i ğammāz ile bu çeşm-i tīr-endāz ile
bu şīve ile nāz ile bi’llāhi kim sevmez seni
3. bu tūr-ra-i pūr-çīn ile bu ğamze-i pūr-kīn ile
bu tavr bu āyīn ile bi’llāhi kim sevmez seni
4. bu zülf-i ‘anber-bār ile bu tūr-ra-i tarrār ile
bu hâl ü bu ruhsār ile bi’llāhi kim sevmez seni
5. bu hânder kim sende var bi’llāhi şāhum kında var
pāyuña düşüp bende-vār bi’llāhi kim sevmez seni

-
- 3 A sevgili! Âşıklar kan yutmakta, gönül darlığı çekmekte. Sen taze bir gülsün, bu sebeple yetişip gel, gül gibi açıl, gül bahçesi gibi şen ol.
• N9-, N15-. (N9, N15 ve N7 130^a’da bu beyit yerine: “İre ‘ömrüm haşılı merdâne erler elmege/ cev-be-cev dâr-ı cihânı devr idüp hırmen gibi” beyti bulunmaktadır. N15’te de bu beytin ilk mısraı yoktur.)
  - 4 Aman o cahil rakiple her yerde salınarak yürümekten mümkün mertebe sakın! O seni gömlek gibi sarmak için ağız açmış, fırsat kollamaktadır.
• cā meded: cāmda N9. (N9 ve N15’te üçünçü beyittir.)
  - 5 Hayretî! Ne zaman gam sürüsünden kaçacak olsan meyhaneye sığınırsın, orası senin içni çoğundan daha emin bir yerdir.
• me’men: mesken N9, N15.
567. HD s. 434, N4 54^b, N9 109^a, N15 136^a, GHB 103^b, P 103^b.
- 1 Allah aşkına, sözündeki bu tatlılıkla seni kim sevmez? Allah için, yürüyüşünde bu hâl varken seni kim sevmez?
• lezzet-i güftâr: şīve-i reftâr N4. hâlet-i reftâr: lezzet-i güftâr N4.
  - 2 Allah aşkına! Bu fitneci yan bakışınla, ok atan gözlerinle, bu işve ve nazla seni kim sevmez?
• ğamze-i ğammāz: çeşm-i şâhid-bâz N4. şīve ile: şīve-i pūr N4.
  - 3 Allah aşkına! Bu bukle bukle saçlarınla, haşın yan bakışınla, bu eda ile bu kültürle seni kim sevmez?
  - 4 A sevgili! Bu mis kokulu saçınla, bu hilekar kâkülünle; bu benle ve bu yanakla seni kim sevmez Allah aşkına?
•:HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
  - 5 A şahım, vallâhi sende olan bu gülüşler kimsede yok! Allah aşkına köle gibi ayaklarına düşüp seni sevmeyecek olan kim?
• vallâhi: billâhi N15, GHB, P.

6. bu **hayretî**-i bî-nevâ gördükde dil vèrdi şaṇa
inşâf insâf êdicek dilberâ bi'llâhi kim sevmez seni

568.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir 'aceb menzil durur bu vādî-i 'ışk'êy perî
kim neçe dil murğı bu vādîde dökmişdür peri
2. şatmışam iki cihânı bir tolu peymāneye
gezdüğüm bāzār-ı 'ışk' içre degüldür serserî
3. neçe dil abdāl olur bu hānķāh-ı ğam durur
'ışkdur pîri anuṇ dervîş êder serverleri
4. kanda isem bilmiş ol devletlü sulṭānum benüm
'ışk-ı pākūṇ teb'ası olur ḥaķīķat erleri
5. **hayretî** ol meh-liķā mihrenden istersen naşīb
zerre-i ḥāk-i deri ol zerre-i ḥāk-i deri

569.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. aġyāra vefā cevır ise baṇa yêter oldı
ķapunḡa şehā benden uş itden beter oldı
2. şîrîn lebünün vaşfını taḥrîr êder oldum
destümde hemān-dem ķalemüm neyşeker oldı

-
- 6 A sevgili! Bu zavallı Hayretî seni görür görmez sana gönül verdi, kendini benim yerime koyarsan anlarsın, seni kim sevmez Allah aşkına?

♦ gördükde dil virdi şaṇa: oldı ķapunḡa ḥāk-i pâ HD; gördükde dil virse n'ola N15. êd e sen de şehâ: êdicek dilberâ N4, N9, N15, P.

568. HD s. 435, N4-, N9 111^b, N15 136^b, GHB 103^b, P 106^a, N2 148^b.

- 1 Ey peri yüzlü! Bu aşk vadisi garip bir yerdir; nice gönül kuşu kanatlarını bu vadide bırakmıştır.

• menzil: vādî P. neçe dil murğı bu vādîde dökmişdür: bu vādîde döküpdür nice dil murğı P.

- 2 İki cihânı bir dolu kadehe feda etmişim. Aşk pazarının içinde serseri gibi gezmiyoruz.

- 3 Bu, nice gönlün abdal olduğu gam tekkesidir. Onun piri aşktır, o nice uluları derviş eder.

• (N9'da ve N15'te dördüncü beyittir.)

- 4 A benim devletli sultanım! Nerede olursam olayım bilmiş ol ki senin saf aşkının tebası hakikat erleri olacaktır.

•:HD-, N4-, N15-, GHB-.(Bu sırada N9'da kayıtlı olup bu şiire ait olmadığı anlaşılan iki beyit Kıt'alar bölümüne kaydedilmiştir. Bakınız: 585. şiir.)

- 5 A Hayretî! O ay yüzlünün sevgisinden nasibin olsun istersen; yürü kapısının toprağının tozu ol.

569. HD s. 436, N4-, N9 112^a, N15 136^b, GHB 103^b, P 107^b.

- 1 Ey padişah! Başkalarına vefa gösterip bana eziyet etmen yetti! İşte bak! Kulun senin kapındaki itten beter hale geldi.

• uş: ol N9. şehâ: yine P.

- 2 Şirin dudağının sıfatlarını yazacak oldum, elimdeki kalemim o anda şeker kamışına döndü.

• oldum: iken N9.

3. karşımda kemer kuçdı belün reşk ile cānā
inceldi tenüm kıl gibi kaddüm kemer oldu
4. zülfinde iken ‘arızı görse gözüm dēr
şād ol yine ey hasta gönül kim şehir oldu
5. hecrinde neler çekdüğümü dēyicek eydür
bi’llāhi dē e **hayretī** daḥı neler oldu

570.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey ‘alāyıkdan mücerred dirilen ‘īsā gibi
çarḥ-ı cārümdür yerün mihr-i cihān-ārā gibi
2. māyil olma gördüğün murdāra gel kerkes-mişāl
sākin-i kâf-ı kanā‘at ol gönül ‘ankā gibi
3. keşret-i bāzār-ı hırşa uğrama ey ehl-i zevk
güşe-i vahdet bulunmaz mülk-i istiğnā gibi
4. ger bütün dünyāyı kul etmek dilerseñ kendüne
bī-vefā olma benim çok sevdüğüm dünyā gibi
5. bī-tekellüf kâsesin şındurmadın ey **hayretī**
kaşd-ı leyli gayrıdan mecnūnı istiğnā gibi

571.

Mef’ülü fā’ilātü mef’ülü fā’ilün
Muzāri’ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. gel kūy-ı ‘ışka gir ço bu tāk-ı muḥarnesi
verme fenāya güşe-i beytū’l-muḥaddesi

-
- 3 Ey sevgili! Kemer karşımda belini kucaklayınca, kıskançlıkla bedenim kıl gibi inceldi, boyum kemer gibi oldu.
• tenüm: belüm P.
  - 4 Gözüm, zulfüne bakıyorken yanağına görse “Ey hasta gönül, ne mutlu sana ki yine sabaha çıktın” der.
  - 5 Allah için a Hayretî! Sevgilinin ayrılığında neler çektiğini anlat, daha neler oldu söyle!
• dēyicek: göricek P. di e: daḥı P. daḥı: dē yâ P.
  570. HD s. 436, N4-, N9 112^a, N15 136^b, GHB 104^a, P 108^a.
  - 1 Ey Hz. İsa gibi tüm bağlardan soyutlanmış olarak dirilen kişi senin yerin cihanı süsleyen güneş gibi feleğin dördüncü katıdır.
  - 2 A gönül! Gel, akbaba gibi her gördüğün pis şeye meyletme; Anka gibi kanaatin Kaf dağında yaşa.
  - 3 Ey zevk sahibi! Hırs pazarının kalabalığına uğrama! Gönül tokluğu evi gibi bir vahdet köşesi bulunmaz.
• hırşa: çarḥa P.
  - 4 Ey benim çok sevdiğim! Eğer tüm dünyayı kendine kul etmeyi dilerseñ dünya gibi vefasız olma.
  - 5 Ey Hayretî! İşin özü, Mecnun’un kasesini kırması Leyla’nın Mecnun’u başkalarından ayrı tuttuğunu gösterir gibi.
  571. HD s. 437, N4-, N9 112^b, N15 137^a, GHB 104^a, P 108^b.
  - 1 Gel aşk yoluna gir bu süslü kubbeyi bırak; bu kutsal evindeki köşeyi fani dünyaya değişme.
• fenāya: kabāya P.

2. degme kabāya gerden eger mi şu kimse kim
bir būriyāya almaya gerdūn-ı aṭlası
3. mesken tūtalı bīn yaşa sen şāhbāz-ı ‘ışk
dil āşiyānına konımaz ‘aql kerkesi
4. iksīr-i ḥāk-i pāyuṇa göz dikdi gālibā
ṭoldurdi bād toprağ ile çeşm-i nergisi
5. kimūn kapusına vara bī-çāre ḥayretī
yokdur o bī-kesūn daḥı ‘ālemde kimsesi
6. ben gideli dili uzamış müdde‘ilerūn
şemşīr-i nazmumı göricek kesdiler sesi

572.

Fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn
Ḥafīf + + - - / + - + - / + + -

1. be ne imiş bu yerlerūn töresi
şīvesi çok püserlerūn töresi
2. zer-i ḥāliş gibi eritdi beni
bundağı sîmberlerūn töresi
3. bülbülinūn yüzine gülmek imiş
dāyimā verd-i terlerūn töresi
4. uymamaḥdur yalancı dünyāya
gerçeğüm gerçek erlerūn töresi
5. görmemekdür kimesnenūn ‘aybın
merd-i şāhib-nazarlarūn töresi

-
- 2 Dünyayı bir hırkıya değışmeyen kişi, sıradan bir kaftana gerdan kırar mı/seçme bir cahile boyun eğer mi?

- gerdūn-ı: gül-gūn-ı GHB.

- 3 Çok yaşa ey aşk şahini! Sen yuva edindiğinden beri, akıl akbabası gönül evine konamaz.

- tūtalı: dutalı N15, P.

- 4 Senin ayak toprağının iksirine göz dikmiş olacak ki rüzgâr nergisin gözünü toprakla doldurdu.

- bād: yād N9.

- 5 Çaresiz Hayretī kimin kapısına varsın, o sahipsizin de âlemde kimsesi yoktur.

- ‘ālemde: dünyâda N15. bī-kesūn: öksüzūn P. (N9 ve N15 ‘de son beyittir.)

- 6 Ben gideli âşık geçinenlerin dili uzamış fakat nazmımın kılıcını görünce seslerini kestiler.

- GHB-.

572. HD s. 437, N4 55^a, N9 112^b, N15 137^b, GHB 104^b, P 109^a.

- 1 Bu yerlerin töresi, bu çok nazlı oğlanların âdeti neymiş böyle?

- 2 Buradaki gümüş göğüslülerin töresi beni saf altın gibi eritti.

- sîmberlerūn: sîm ü zerlerūn P.

- 3 Taze güllerin âdeti daima bülbüllerinin yüzlerine gülmekmiş.

- 4 Benim bildiğim, gerçek erlerin töresi yalancı dünyaya uymamaktır.

- uymamaḥdur: aldanmamaḥdur N4.

- 5 Nazar sahibi yiğitlerin töresi kimsenin aybını görmemektir.

- nazarlarūn: hünerlerūn N4.

6. ‘aybdur yanlarında cümle hüner
turfadur bî-hünerlerün töresi
7. **hayretî** ‘âkile muḥālifdür
kendüden bî-ḥaberlerün töresi

573.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yalnız şanmañ baña rahm êtdi cānān ağladı
acıdı mey gece meclisde kadeḥ kan ağladı
2. başına ‘ışkuñ bir od yandurdı kim dinlenmedi
yana yana şubḥa dek şem‘-i şebistān ağladı
3. pister-i miḥnetde şol denlū zebūn oldum ki āh
dōne dōne üstüme bu zāl-i devrān ağladı
4. gūş édüp feryādumı āh êtdi yēr yēr tağlar
gözlerüm yaşın görüp şular firāvān ağladı
5. oldılar cümle feleklerde melekler eşkbār
göklere girdi benümçün ebr-i bārān ağladı
6. baña bir dem ne ḥabīb êtdi teraḥḥum ne raḳīb
dost u düşmen acıdı kāfir müselmān ağladı
7. pādīşāhum eşigün̄de nēçeler güldi velī
hayretî-i vālih ü ser-mest ü ḥayrān ağladı

-
- 6 Onların yanında hüner göstermek ayıp sayılır, bu hüner beğenmezlerin âdeti biraz garip!
• N4-. cümle yanlarında hüner: yanlarında cümle hüner GHB.
  - 7 Hayretî! Kendini kaybetmiş (âşıkların) âdeti akıllı kişilere muhalefet etmektir.
  573. HD s. 438, N4-, N9 113^a, N15 137^b, GHB 104^b, P 108^b.
  - 1 Bana yalnız sevgilinin acıyıp ağladığını sanmayın, gece mecliste şarap acıdı, kadeh kan ağladı.
  - 2 Senin aşkın, başında öyle bir ateş yandırdırdı, gece kandili sabaha dek yana yana ağladı.
• şubḥa dek: ḥālūme N15. kim dinlenmedi: gerçi gelmedi P.
  - 3 Ah! Eziyet döşeğinde öyle zayıf düştüm ki devrin ihtiyarı (olan dünya) üstümde dōne dōne ağladı.
• ki: kim GHB.
  - 4 Bazen dağlar çığlıgımı iştirip ah etti, bazen de gözyaşlarımı gören sular çok ağladı.
• êtdi yer yer: êtdi bir bir N9; êder idi P. tağlar: dağlar N15.
  - 5 Feleklerdeki bütün melekler yağmur gibi gözyaşı döktüler, göklerdeki yağmur bulutları dahi benim için ağladı.
  - 6 Dost düşman kāfir Müslüman herkes halime acıyıp ağladı fakat ne sevgili, ne de rakip bana asla merhamet etmedi.
  - 7 A padişahım! Senin kapında niceleri mesut oldu fakat dalgın Hayretî sarhoş ve şaşkın hâlde ağladı.
• ḥayretî-i vālih ü ser-mest ü ḥayrān: ḥayretî dinlenmedi her rûz-ı [yeksân] P.

574.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + --

1. yine ey mürde cismüm cān görindi
devāsuz derdüne dermān görindi
2. hālāş olam gibi ğam zulmetinden
ki yine pertev-i rahmān görindi
3. çün ol gencine-i taḥkīka erdüm
bu 'ālem baña bir vīrān görindi
4. çü taḫdum boynuma zencir-i 'ışkı
vücūdum baña bir zindān görindi
5. yine hışm ile miskīn ḥayretīye
bugün ol ḥazret-i sulṭān görindi

575.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şayd eder ol gözleri āhūyı bir kāfir gidi
bir yüzi kara köpek bir aḫçası vāfir gidi
2. ḥāşılı gün-bāzlık fennini taḥşil eylemiş
bende inşāf eyledüm keydi 'aceb māhir gidi
3. böyle bir vuşlata nā'il olmuş aşlā görmedüm
ey dirīgā vay bu ṭoñuz ḳoca vay tevḳir gidi
4. gel ferāğat kıl yeter dünyāyı dil-gir eyledün
bildügi şeyṭān 'ilmi hey gidi ḥunzir gidi

---

574. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 156^b, P 100^b.

- 1 Ey ölü bedenim! Yine devasız derdinin dermanı olan o can göründü.
- 2 O Allah'ın güneş yüzlüsü ortaya çıktı, gam karanlığından kurtulmayı bekleyebilirim.
• pertev-i: pertevî P.
- 3 O hakikatlerin hazinesine ulaştığım zaman bu âlem gözüme virane gibi göründü.
- 4 Boynuma aşkın zincirini takındığım için bedenimin (ruhuma) bir zindan olduğu anladım.
• taḫdum: daḳdı GHB.
- 5 O Sultan hazretleri bugün miskin Hayretî'ye görüldüğünde yine öfkeliydi.

575. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 111^a, P 111^a, N6 153^a.

- 1 Akçası bol, köpek suratlı bir kâfir gidi o ahu gözlü sevgiliyi kaptı.
- 2 Diyeceğim, hakkını teslim ediyorum ki o gidi, istinnâ ilmini tahsil etmiş ve hilesi şaşırtıcı şekilde başarılı.
- 3 Ey zavallı Hayretî! Ben böyle bir vuslata kavuşmuş kimseyi görmüş değilim. Vay seni ihtiyar domuz, vay seni sağlam gidi.
• böyle...görmedüm: gece gündüz ol perî rû ile bir yirde olur GHB; sâye gibi ol hümâdan ayrılmaz ah P.
- 4 Hey gidi domuz gidi! Ancak şeytanın ilmini bilmektesin. Tüm dünyayı incittiğin yeter, gel vazgeç bu işten.
• GHB-, P-.

5. baña kimdür dèyü ibrām eyleme èy ḥayretī
adını bilmek hemān lâzımmış ha bir gidi

576.

Hicv-i melîḥ

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + --- / + --- / + ---
mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün

1. gerekdür ya mesîḥî ya ḥayālî
bize okuya şî'r-i pür-ḥayālî
2. ḥalîlüm poḥ yème işün degüldür
ğazel dèrsin velî yok dad u âli
3. gèyürürsin egerçi şî're ḥil'at
velîkin bir nèce yèrde yamalî
4. şovuk âhen mi dögmekdür şanursın
kemâl ü ma'rifet sen a zavallî
5. şaḫalunḡdan utan yüz ḫarasıdur
saḡa düşmez ḫazî bu ḫîl ü ḫâlî
6. inḡende lezzeti yokdur bilürsin
bir ulu kişi olsa lâ'ubâlî
7. düğünde beyt okursın dāyimā sen
neyiki ehl-i beytün evde ḫâlî
8. okursın cem' olup mecmû'a gerçi
cemā'at cem' olur ellerle ḫâlî
9. düğünde sen okî naḫş u terāne
ḫorendün ḫānede yelli yelâlî

---

5 Ey Hayretî! O kimdir diye beni bunaltsın. Fakat o Hâbir gidisinin adını bilmek lazım.

• lâzımmış: lâzımdur P.

576. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 112b, P 33b, N2 51a.

1 Bize hayallerle dolu şiir okumaya Mesîḥî ya da Hayâlî gereklidir.

• bize: yaz GHB.

2 Halîlim, gazel söylüyorsun fakat ne tadı ne tuzu var. Bok yeme bu senin işin değildir.

• âlî: dili N2.

3 Evet, şiire hîlat giydiriyorsun fakat onda ne yamalar bulunmaz ki?

4 A zavallî! Sen soğuk demir dövmeyi kemal ve marifet mi sanıyorsun?

• âhen mi: ayna mı N2, P.

5 Yüz karası olan dedikoduyu bırak, sakalından utan senin harcın değildir.

6 Bilirsin ki ulu bir kişinin laubali olması lezzet vermez.

7 Sen daima düğünlerde şiir okuyup duruyorsun ama evde hane halkının hali nasıl acaba?

8 Toplaşıp mecmua okursun fakat toplanan cemaatin elleri hep boştur.

9 Sen dükkanda çalıp söylersin, evdeki ahali yelli yelale (yer).

10. senünle yine bākīmüz gèrüdür
eger hoş görmez isen bu maķālī
11. olupdur oğlan oyuncağı eş‘ār
bunun da ḥayretī bitdi şaķalı

577.

Hece vezni

1. bir dīvāneyem ezeli ‘ışķ pīrinden aldım eli
bende-i muḥammed ‘alī bir sersem deliyem deli
2. bir olmaz derdüm var olmaz gitdükçe artar oñulmaz
gece gündüz ağlar gülmez bir sersem deliyem deli
3. esridüm kendüm bilmezin ser-ḥoşın hīç ayılmazın
üç gün bir yerde olmazın bir sersem deliyem deli
4. ne ağlaram ne yārüm var ne bir meskenüm yerüm var
ne kendümden ḥaberüm var bir sersem deliyem deli
5. ne kumaşum ne mālüm var ne dervīšem ne ḥālüm var
ne bir bellü kemālüm var bir sersem deliyem deli
6. ne şūfiyem ne abdālam ne dervīş ne ehl-i ḥālem
gāḥ serḥōşam gāḥ balbalam bir sersem deliyem deli
7. **ḥayretīyem** derd-mendem kemend-i ‘ışķ ile bendem
yerüm yurdum yok levendem bir sersem deliyem deli

---

10 Şayet bu sözden hoşlanmadıysan da biz seninle çok eskiden beri tanışız.

11 Hayretī! Şiir çocuk oyuncağına dönmüş ve bitmiştir.

577. :HD-, N4 56^a, N9-, N15-, GHB-, P 111^b.

1 Aşķın pīrinden el aldım, ben ezelden beri divane olan, Hz. Muhammet ve Hz. Ali’nin kölesi sersem bir deliyim.

• bir...eli: ne şūfiye ne şuf velī ne dervīş ne celķ ḥallī

2 Asla bir tane olmayan olmadık, deva bulmaz dertlerimle gece gündüz ağlayan ve hiç gülmeyen sersem bir deliyim.

3 Esrardan kendini kaybetmişim, hiç ayılmayan bir sarhoşum. Üç gün bir yerde kalamayan sersem bir deliyim.

4 Yerim yok yurdum yok kendimden habersizim, ne yārım var ki neye ağlayayım. Ben sersem bir deliyim.

• meskenüm: mekānum P.

5 Ne kumaşım ne malım var, dervīşlik de dervīşliğin hali de benden uzak, bir kemal sahibi de değilim. Ben ancak bir sersem delinin tekiyim.

• dervīšem ne: dervīşliğüm P; bir belli: belli bir P.

6 Sufi de olamadım abdal da, dervīş de olamadım hāl ehli de. Bazen şarhoşum bazen de bağıırıp çağırın sersem delinin tekiyim.

7 Ben aşķ kemendiyle bağlanmış olan dertli Hayretī’yim. Yerim yurdu olmayan bir serseri, sersem delinin tekiyim.

• Bu beyit P nüshasında şu şekildedir: Hayretī’yin derdmendin kemend-i ‘ışķ ile bendin/yerüm yurdum yok levendin bir sersem deliyem deli.

578.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bendesinün luṭf édüp şāhum şorarsa ḥālını
künc-i fürkatde mükedderdür dèyü aḥvālını
2. ol ala gözlüye ḥālüm ağlayup yoldaşlar
dèyeler kan ağlamakdan ala boyar şālını
3. nuṭḡ-ı bākün işidel'den zülfine dil bağlayup
terk édüp geçdüm cihānuṭ cümle kıl ü kālını
4. ḥāne-i fürkatde ben kaldum ebed bī-çāre āḥ
çekdürür her zāğa ol meh kāküli çengālını
5. ol güzeller şāhına budur niyāzum ḥayretī
gāḥ geh yād eylesün bu oṇmaduḡ abdālını

---

578. .:HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 99a.

- 1 Padişahım, lütfedip kulunun halini sorarsa hasret köşesinde keder içindedir deyin.
- 2 A yoldaşlar! O ela gözlüye ne kadar kötü durumda olduğumu anlatıp, şalını kan ağlayarak ala boyamakla meşgul desinler.
- 3 Korku sözünü işittiğimden beri saçına gönül bağlayıp dünyanın dedikodusundan vazgeçtim
- 4 O ay yüzlü her kargaya kākülünün perçemini çektirirken ben hasret hanesinde sonsuz çaresizliğimle oturdum kaldım.
- 5 A hayreti! O güzeller şahından isteğim ara sıra bu iflah olmaz abdalını hatırlamasıdır.

KIT'ALAR ve DİĞER ŞİİRLER

579.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1.  y  uffa-i sa' adete mesned-ni  n olan
d ayim sağa mu'  n   mu' avin il h ola
2.  alk a-be-g    olup    ig  nde hil l-i ' d
mihir-i sipihir bende-i zerr n-k l h ola
3. bed-h     n olanun y ri   h-  bel  olup
bed-göyün olanun i i fery d u  h ola
4. bir vech ile sa a  u ki egri naz r k lur
gözi sep d olup yüzi d ayim siy h ola
5. t    n n te-ki k til-i her bed-sik ld r
c du  eli ma' adin-i her n k-h   h ola
6. her k m ki  ak  -  ni'met n  z yi' eyleye
 ak dan na  bi  at' ola ' mri teb h ola
7. d ayim n te-ki r ze ge  p r z-  ' d olur
her dem n te-ki r z u  eb   s l   m h ola
8. erb b-  fakra ma'bed olup    ig  n  a  
ehl-i niy z olana çapın ' dg h ola
9. ehl-i kem le mesned-i ' l d r    ig  n
bu  ayreti  fak re de p   t   pen h ola

---

579. HD s. 443, N4 56a, N9-, N15 140b, GHB 107a, P-.

- 1 Ey mutluluk sofrasında oturan kişi Allah daima y r ve yardımcın olsun.
• mu' avin: mu'  z N4.
- 2 Bayram hilali senin    inde kula   halkalı kölen, gökteki güneş de altın başlıklı hizmetk r n olsun.
- 3 K t l   n  isteyenin yeri bela kuyusu olup, hakkında kötü konuşanın i i inleyip ah etmek olsun.
- 4 Bir şekilde sana yan bakan kişinin gözü ak, yüzü kara olsun.
• kılur:  der GHB.
- 5 K lc n ki her kötü niyetli kişinin katili olduğu gibi cömertlik elin de her iyi niyetli kişinin madeni olsun.
• c du : cevru  N15.
- 6 Her kim Hakk' n nimetini zayi  derse, Hakk'tan nasibi kesilsin, hayatı mahvolsun.
• N4-, N15-, GHB-.
- 7 Nasıl ki gece gündüz, yıl ve ay her zaman gelir geçer; aynen öyle de (oruç) günleri de geçer bayram günü gelir.
• niteki: nitekim N4. r ze: r z N15. r ze geçüp r z-  ' d olur: r z i ig  n secde-g h olup GHB. her dem...ola: erb b-  fakra  a  geçüp r z-  ' d ola GHB.
- 8     nin  a i fakirlik ehlinin mabedidir; kapın ise dua ehlinin bayram yeridir.
• ma'bed olup i ig  n  a i:  a  i ig  n secde-g h olup N4; da  i ig  n secde-g h olup N15. erb b- ...ola: her dem niteki r z u  eb   s l   m h ola GHB.
- 9 Kemal ehlinin yüce dayanağı olan     n bu fakir Hayreti'nin de yardımcısı olsun.

580.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ol durur 'ālemde merd-i hoş-nihād
tuta ādemden perī gibi kenār
2. eylemiş uran bu emlāke binā
dostluk bünyādını nā-üstüvār
3. şehir cümle dost illā kanı dost
halk cümle yār illā kanı yār
4. dost gerçi bī-kıyās u bī-'aded
yār gerçi bī-hisāb u bī-şümār
5. anda ne vardur haqīkatden eser
bunda ne mihr ü vefādan şemme var
6. ğam güninde ne biri ğam-ḥ^vār olur
buñ deminde ne seni biri anar
7. çünkü 'ālemde vefā nāyāb imiş
hayretī sen saña yār ol saña yār

581.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ben de bildüm çārsū-yı dehrde
yoğ imiş bī-kārлықdan özge kār
2. bir nefesdür 'ömr kılma i'timād
bir hevesdür māl kılma i'tibār

---

580. HD s. 444, N4-, N9-, N15-, GHB 107^b, P-.

1 Âlemde güzel yaradılışlı yiğit odur ki peri gibi insanlardan uzak dursun.

2 Bu mülkleri yapan kişi dostluk temelini dayanıklı yapmamış.

• tuta: duta GHB.

3 Tüm şehir dost fakat hani nerede? Halk cümleten arkadaş ama hani nerede?

4 Gerçi arkadaşlar kıyasa gelmez derecede sayılmaz; dostlar hesapsız ve sayısız.

5 Fakat onlarda ne hakikatten bir iz, ne de sevgi ve vefadan bir zerre bulunur.

6 Ne kötü günde biri dert ortağın olur, ne de birisi sıkıntı zamanında seni hatırlar.

• GHB-.

7 Hayretî! Madem âlemde vefa kalmamış, sen kendi kendinin dostu ol/ başının çaresine bak.

581. HD s. 444, N4-, N9-, N15 141^a, GHB 107^b, P-.

1 Ben de anladım ki dünya çarşısında zarardan başka bir kar yokmuş.

• (N15'de matla ve mahlas beyitleri yer değiştirmiştir.)

2 Ömür bir nefestir, itimat etme! Mal bir hevestir, önemseme!

• 'ömr: 'ömre N15; ğam GHB.

3. 'izzetinde bu cihānuñ yoḡ sebāt
devletinde bu fenānuñ yoḡ ḡarār
4. kimseye devlet degüldür cāvidān
kimseye 'izzet degüldür pāydār
5. devleti letdür cihānuñ cāhı cāh
dirliği 'ayn-ı elem tīmārı mār
6. 'āḡil oldur ède varın der-miyān
'ārif oldur ṡuta dūnyādan kenār
7. pādiṡāh olmaḡ dilersenḡ ḡayretī
eylegil bir tekye küncin iḡtiyār

582.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Ḥafīf + + - - / + - + - / + + -

1. ḡayretī ehl-i 'ıṡṡa münkir olup
ḡöd-perest oluban fodül olma
2. 'ıṡṡ şehrin ḡoyup beyābāna
düşüben hem-niṡin-i ḡül olma
3. bir perestāruñ eyle bu feleki
er isenḡ zāl-i dehre ḡul olma
4. deniz ol her ne dërse saṡa 'avām
ḡulaḡuṡa ḡoyup melül olma

-
- 3 Bu cihanın şerefının kalıcılığı yoktur, bu yokluk evinin saadeti devam etmez.
sebāt: ḡarār N15. devletinde...ḡarār: kimseye devlet degüldür pāydār. N15.
  - 4 Devlet/saadet kimse için ebedi, şeref kimse için kalıcı değildir.
• N15-.
  - 5 Bu cihanın saadet dediḡi dayak, makam dediḡi şey çukurdur.
• cāhı: cāyı GHB.
  - 6 Akıllı kimse malını ortaya döküp dağıtır, irfan sahibi ise dünyadan geri durur.
• 'āḡil: 'āṡıḡ N15. 'ārif: 'āḡil N15. ṡuta: duta N15, GHB.
  - 7 Ey Hayretî! Padişah olmak istiyorsan, bir tekke köşesni tercih et.
  582. HD s. 445, N4-, N9-, N15 141^a, GHB 107^b, P-.
  - 1 A Hayretî! Âşıklara karşı çekişmeci olup gururlanıp büyüklük taslama.
  - 2 Aṡḡ şehrinı bırakıp çöllere düşerek sersemlemlerle bir olma.
  - 3 Yiḡitsen dünya kocasına kul olma, bu feleḡi kendi kölen haline getir.
• bir: gel N15.
  - 4 Halk sana ne derse desin deniz gibi ol, önemseyip mahzun olma.
• her ne dirse saṡa: saṡa her ne dirse N15, GHB.

583.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben bir avuç toprağı redd et kapuñdan tek senün
konmasuñ toz pāk dāmānuña kurbān olduğum
2. ok gibi toğrı kılıc gibi derūnum şāfdur
dile redd et dile çek yanuña kurbān olduğum

584.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. n'olaydı hāk-i pāyuña ey bī-bedel güzel
çirkin yüzümi sürebileydüm güzel güzel

585.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. halīlī şī'r okurken dēr görenler
geyik destānına dönmişdür eş'ār
2. komaz her türk ağzından dirīgā
yoğurd ayranına dönmişdür eş'ār
3. muḳallidler elinden hayretīnün
dil-i vīrānına dönmişdür eş'ār

586.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ḳalam şu ğurbet ellerde memiyi görem mi
çirkin yüzüm ayağına düşüben sürem mi

---

583. HD s. 446, N4-, N9-, N15 142^a, GHB 108^a, P-.

1 A benim kurban olduğum! Yeter ki senin temiz eteğine toz konmasın. Var, sen bir avuç topraktan ibaret olan (Hayretī'yi) kapına koyma.

• senün; hemân N15, GHB.

2 Gönüm, ok gibi doğru kılıç gibi saftır. İster at, istersen yanında tut.

584. HD s. 446, N4-, N9-, N15 142^a, GHB 108^a, P 112^a.

1 Ey benzersiz güzel! Çirkin yüzümü ayağının toprağına sürebilseydim ne vardı?

585. HD s. 446, N4-, N9-, N15 142^a, GHB 108^a, P-.

1 Halīlī şiir okurken görenler, şiir geyik destanına dönmüştür, der.

2 Malesef şiir Türklerin ağzından düşürmediği yoğurt ayranına dönmüştür.

3 Şiir, taklitçiler sebebiyle Hayretī'nin harap gönlüne benzemiştir.

586. :HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 111^a.

1 Şarap, ocağıma su koyarak yuvamı dağıttı! Hey medet! Artık bana meyhane demeyin!

2. dutuldum ğam duzağına düşüp kucığına
girüp vişâli bağına güllerin derem mi

587.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şu kuyup ocağıma yıkdı benüm mey hânemi
hey meded şimden gèrü mey-hâne mi mey-hâne mi
2. iki yüz kırk akçayı harc eyledükden sonra
kaftanın rehn-i şarâb eden delü uşlana mı

---

2 İkiyüz kırk akçeyi harcayıp üstüne de kaftanını şaraba rehin bırakan deli uslanır mı?

587. .:HD-, N4-, N9 111b, N15 140b, GHB-, P-. (Bu şiir N15'de gazellerin sırasında yer almasına rağmen yalnızca iki beyit olduğu için buraya alındı. N9'da başka bir gazelle karışık hâlde bulunmaktadır. Bağlama uymadığı için tefrik edildi.)

1 Şarap ocağıma su koyup evimi yıktı. Hey medet! Artık ne meyhanesi, ne meyhanesi?

2 İkiyüz kırk akçeyi harcayıp üstüne de kaftanını şaraba rehin bırakan deli hiç akıllanır mı?

EK

1.

1. ʔulū‘ it ey ʔamer ʔal‘at güneş-ruhsârı görsünler
Bugün ‘ışk ehli gelsin pür-cemâl-i yâri görsünler
2. niḳâb-ı zülfünî ref‘ it yüzünden ey meh-i rûşen
ki ‘âşıklar ruḥundan [şûret-i raḥmânı görsünler]

2.

1. sînemün bâğında bitmiş bir ağaçda iki dal
biri ḥurma bir elma biri sükker biri bâl
2. ol iki dâl üzre biten iki elma müslimîn
biri yeşil biri kıvıl biri şarı biri al
3. ol iki elma didüğüm iki ḳuşdur nigâr
biri ḥurî biri ḳumri biri ʔutî biri bâl
4. ol iki ḳuşı tutıcak ben aydayum sen işit
birine bak birini gör birin alma birin al
5. birinün ağzında mim var birinün gözlice hâ
birinün zülfinde cim var birinün dâl ile zâl
6. işbu sırrı bilmege ‘ârif gerekdür ḥayretî
biri nûr-ı muşafâdur biri vahy-i zü‘l-celâl

3.

1. eger yârüm benümle yâr olursa
ne ğam baḳa cihân aġyâr olursa
2. şehâ sevdüm seni ayruḳ gerekmez
cihân başdan başa ḥübân olursa

---

1. HD-@, @N15 14a. (Bu şiir derkenarda bulunmaktadır.)
2. HD-@, @N18 20^b. Bu şiir Âşık Ömer’in Divan’ında 833. şiirdir. N18’de Hayretî mahlasıyla kaydedilmiştir. Hayretî Bu şiire İsmâil Hakkı Bursevî şerh yazmıştır
3. HD-@, @N15 142^a. (Bu şiir N15’te zahriye bölümünde bulunmaktadır. Aynı sayfada Hayretî divanından şiirler bulunduğru için ihtiyaten ekler bölümüne alındı.)

SONUÇ

Hayretî XVI. yüzyılda sade ve âşıkane şiirleriyle halk arasında sevilmiş, melametî meşrebi ve Rumeli abdalı kimliğiyle ön plana çıkmış bir şairdir. Bu çalışmada *Hayretî Divanı*'nın daha önce değerlendirilmemiş olan 23 nüshası taranmış, uygun görülen 5 nüshadan hareketle yeni bir tenkitli metin hazırlanmış ve şiirlerin dil içi çevirileri yapılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Hayretî'nin hayatı, eserleri, çevresi ve şairliği hakkında bilgi ve değerlendirmeler bulunmaktadır. İkinci bölüm bu çalışma ile ortaya çıkan divan metninin muhteva, vezin, deyimler ve kalıp ifadeler yönünden incelenmesinden oluşmuştur. Yine metin tesisine konu olan nüshalar bu bölüm sonunda tanıtılmıştır. Üçüncü bölüm çalışmanın esası olup yeni elde edilen nüshaların karşılaştırılması neticesinde ortaya çıkan *Hayretî Divanı*'nın metni bu bölümde yer almıştır. Bu bölüm tenkitli metinden ve şiirlerin dil içi çevirilerinden oluşmaktadır.

İlk bölüm Hayretî'nin adı ve mahlası, doğum yeri, ailesi, eğitimi, mesleği, mezhebi, meşrebi, ölümü ve şairliği üzerine verilen bilgi ve değerlendirmelerden oluşmaktadır. Bu bölüm şu şekilde özetlenebilir:

El-hayret kelimesine nispet î'si eklenmesiyle oluşan Hayretî kelimesi bir şaşkınlığa uğramış, donup kalmış anlamlarına gelir. Divana bakıldığında Hayretî mahlasının en çok esrar sarhoşluğu, içki sarhoşluğu, aşk şaşkınlığı sebebiyle meydana gelen bir donup kalma halini ifade edecek şekilde kullanıldığı görülmüştür. Zaten şairin kendisini tanımlayışı da 'dalgın ve şaşkın Hayretî' veya 'dalgın ve sarhoş Hayretî' anlamlarına gelen *Hayretî-i vâlih ü hayrân* şeklindedir. Hayretî'nin mahlasını hem gerçek hem mecaz anlamlarıyla hayatı ve edebi kişiliğiyle uyum içerisinde kullandığı söylenebilir.

Vardar Yeniceci bir şair olan Hayretî, Yusuf-ı Sineçak'ın kardeşi, Usûlî, Mesîhî ve Hayâlî'nin hemşehrisidir. Hayretî'nin mektup gazeline selam yolladığı yakın dostlarının isimleri şu şekildedir: Evrenoszadelerden Abdî Bey, Molla Usûlî (şair), Müderris Hazretleri, Kadızâde, Ahmed, Halilullah Bey, Hüsrev, Ahmed Şâh, Ahmed-i Dîvâne, Derviş Ubeydî, Derviş Abdî, Kayyum-zâde, Hasan Bâlî, Terzi Ferrûh ve Hüseyin. Bu gazel sayesinde Hayretî ile Usûlî arasındaki karşılıklı haberleşmenin bulunduğu tespit edilmiştir. Zira *Usûlî Divanı*'nda Hayretî'den bahsedilmiş mi diye baktağımızda 119. şiirin 6. beytinin Hayretî'nin bu mektup gazeline verilmiş bir cevap olduğu görülmüştür. Hayretî, şiirin son beytinde *Dimedi yârân dirîgâ lutf idüp bir kimseye / Hayretî-i vâlih ü hayrâna bizden eyle 'ışk diyerek*

dostlarından kendisine bir cevap gelmediğinden yakınmış, Usûlî de Hayretî'nin bu serzenişine *Harîm-i yâre vauırken eğer vâdî-i hayretde / Bulursañ Hayretî-i vâlih u hayrana aşk eyle (Usûlî Dîvânı, 119/6)* diyerek güzel bir mukabelede bulunmuştur.

Ortaya çıkan yeni şiirlerin de katkısıyla Hayretî'nin, Hayâlî ve Mesîhî'nin şiirlerini hayallerle dolu bulduğu, Usûlî, Halîlî, Ferîdî, Râzî Bey, Hatiboglu, Şeyh İbrâhim Gülşenî, Balım Sultan, Fazlullah-ı İlâhî gibi isimlerle de ilgi veya yakınlığının bulunduğu tespit edilmiştir

Tezkire yazarlarına göre Hayretî'nin şiirin her türlüsünde kadir, yaratılışından marifet ilimleriyle dolu ve tasavvuf ıstılahlarını kullanmakta mahir bir şairdir. Kelam ilmini bilecek kadar iyi bir eğitim almış ve *çelebi* ünvanıyla anılmıştır. Makbul İbrahim Paşa, Gazi Şemseddin Ahmed Bey, Abdî Bey, İshak Bey gibi devlet ricaliyle münasebet kurması elbette belli bir yetişmişlik seviyesinin göstergesi kabul edilebilir.

Hayretî tımar sahibi bir sipahidir. Uzun bir ömür sürdüğünü tahmin ettiğimiz Hayretî ömrünün son dönemlerinde sebel hastalığı sebebiyle görme kabiliyetini yitirmiştir. Ömrünün geç dönemine kadar kalemini bırakmamış, şiir söylemeye devam etmiştir. Bu dönemde Hayretî'nin şiir meclislerine ulaşmasında Yûsuf-ı Sineçâk'ın yetiştirmesi Güvâhî isimli daha genç bir şair kendisine yardımcı olmuştur. Gücü kuvveti yerindeyken eli kılıç tutan şair ihtiyarlık çağında da şiir vasıtasıyla akıncıların kalpleriyle kılıçlarının arasını birleştirmek şeklindeki vazifesini icraya devam etmiştir. Dirliği yüksek bir tımara sahip olamamış ve hayatı maddi sıkıntılar içinde geçmiştir.

Hayretî *Ca'ferî*dir. *Hulefâ-i Râşidîn*'den saygıyla bahseder. Kendisi Bektâşîlik yolunu tutmuş bir Rumeli abdalıdır.

Hayretî'nin çağdaşı ve ardılı olan tezkire yazarlarının onun şairliği ve kişiliği hakkındaki tespitleri bizim tespitlerimize de uygun düşmektedir. Sözü kolay ve akıcı şekilde söyler. Sanat endişesi taşımamasına rağmen şiirleri anlamı güzelleştiren, okuyucuyu dikkate sevk eden, anlaşılması zor olmayan ifadelerle yüklüdür. Beyitlerde harf oyunları yapmayı sever. Şiirlerinde dinî ve tasavvufi terminolojiyi ustaca ve kolaylıkla işler. Hayretî, içinde duyduğunu söyleyen, kaleminde hissettiğini yazan bir duygu şairidir. Şiirini okuyanlar şairin muradına kolaylıkla vâkıf olurlar. Başka bir deyişle okuyucular, şairin kalbinde olanla dilinde olanın farklı olmadığına ikna olurlar. Hayretî, şiirlerinde doğal, perdesiz ve anlaşılır bir dil kullanır. Hoşuna gitmeyen durumlarda argo ve küfür içeren şiirler söylemekten de geri

durmamıştır. İfadeleri özlü ve yoğundur. Hayretî'nin vezin tercihleriyle alakalı dikkat çekici husus 587 şiirin 270 tanesini *Remel* bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazmış olmasıdır. Bir başka ifade ile şiirlerinin %46'sını aynı vezinle yazmıştır. Bu bakımdan Hayretî'nin *Remel (Koşma)* bahrinin anılan vezniyle zorlanmadan şiirler söylediği görülmüştür. Hayretî nazire mecmualarında ismine sıkça rastlanan bir şairdir. 16. yüzyılın önemli nazire mecmualarından *Pervâne Bey Mecmûası*'nda en çok şiiri bulunan 17. şair konumundadır. 92 şiirinden 13'ü zemin şiirdir ve zemin şiirlerine 64 nazire yazılmıştır. Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere Hayretî edebî mahfillerde beğenilen bir şair olmayı başarmıştır. *Hayretî Divanı*'nın fal bakmakılmak için kullanması da Hayretî'nin halkın rağbetini kazanmış bir şair olduğunu göstermektedir.

Hayretî'nin kişiliğini şekillenmesinde Yenice'deki siyasî ve tasavvufi atmosferin çok önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu tasavvufi ortam onu melâmet ehli bir abdal dervîşi haline getirmiş, gaza coğrafyasındaki siyasi ortam ise onun fütüvvet sahibi olmasını sağlamıştır. Hayretî şiirleri kalender, gazî, câferî mezhep, laubali meşrep, fütüvvet ve melâmet ehli bir abdal tipini tasvir eder. Bu tip *Rumeli abdalı*'dır. Abdal kelimesi Hayretî divanında 79 kez geçmekte Hayretî de kendisini bu şekilde tanımlamaktadır.

Birinci bölümün son kısmı Hayretî'nin eserlerinin tanıtımıdır. Hayretî'nin *Dîvân*'dan başka Baharistan ve Mahabbetnâme isimli iki mesnevîsi ve Belgrad ve Yenice için yazılmış iki şehrengizi bulunmaktadır. Nâme-i Hayretî isimli müstakil mesnevisinin ise *Belgrad ve Yenice şehrengizlerinin* başına eklenmiş 185 beyitlik bir manzume olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölüm *Hayretî Divan*'ının şekil ve muhteva bakımından tanıtımını içermektedir. bu çalışmanın tanıtımıdır. Şiirlerin vezinlerine dair istatistikî bilgiler verilmiş, deyimler, atasözleri ve kalıp ifadeler tablo halinde sunulmuş ve tenkitli metin oluşturulurken faydalanılan nüshalar bu bölüm dâhilinde tanıtılmıştır.

Mürettep bir divan olan *Hayretî Divanı*, 20 kaside, 41 musammat, 518 gazel ve mukattaat bölümündeki 8 şiirle birlikte toplam 587 şiiri ihtiva eder. İlk şiir murabba nazım şekliyle yazılmış bir tevhit olduğundan kasideler ikinci şiirden itibaren sıralanırlar. 2. şiirden 21. şiire kadar olan bölüm Kasideler bölümüdür. 2, 3, 4, 5 ve 6. şiirler Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve On iki İmam'a dair naat türünde yazılmış kasideler olup 7. ve 8. şiirler abdallık yolu ve dünyanın geçiciliği hakkındadır. Hayretî'nin naat türündeki her bir şiiri Hz. Peygamber'den başlayarak, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve devamında on iki imam silsilesini takip ederek tamamlanır. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman da bir kaç şiirde bu silsileye dahil

edilmiştir. *Divan*'ın önceki yayınında kimlere yazıldığı belli olmayan hatta bazı yayınlarda Kunûnî Sultan Süleyman için kaleme alındığı öne sürülen kasidelerin aslında kimlere yazıldığı büyük ölçüde ortaya çıkmış bulunmaktadır. Divandaki 10. 13. ve 15. kaside Pargalı İbrahim Paşa'ya, 11. kaside Mehemed Bey'e yazılmıştır. Mehemed Bey büyük ihtimalle Yahya Paşazâde, Malkoçoğlu Bâlî Bey oğlu Mehemed (Mehmed) Bey'dir [ö. 955/ 1548]. 12. kaside II. Bayezid sadrazamlarından (?) İshak Bey için yazılmıştır. 14. Kaside Usûlî'nin de musahiplik yaptığı Evrenoszâdelerden akıncı beyi Abdî Bey için yazılmıştır. 18. şiirde muhatap Vardar Yeniceci bir şair olan Râzî Bey'dir.

Musammatlar bölümü 22. şiirle başlayıp 60. şiire kadar devam eden kısımdır. Bu bölümde 3 terci-bent ve 1 terkihibent, 1 adet on ikili mütekerrir musammat, 1 müsebba', 2 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes ve 27 murabba bulunmaktadır. Musammatların hepsi mütekerrir musammat şeklindedir. 22, 26 ve 53. musammatlar önceki divan yayınında bulunmayan yeni şiirlerdir. 22. şiir naat türünde yazılmış bir terci-bent olup coşkun bir eda ile Hz. Peygamber sevgisini konu edinmektedir. Genel olarak Hayretî naatlarında İsnâaşeriyye silsilesi sıralanırken bu şiir yalnızca Hz. Peygamber'den bahsetmesi yönüyle diğer naatlardan ayrılmaktadır. Yine naat türündeki 26. şiir de dikkat çekici şekilde her bendi on iki mısradan oluşan beş bentlik bir *On İki İmam ve âl-i âbâ* övgüsü olup Ca'ferî olan Hayretî'nin mezhebi konusundaki tespitlere delil mahiyetindedir. 53. şiir Belgrad şehrengizindeki güzellerden İbrâhim isimli bir şahsa yazılmış olmalıdır. Hayretî'nin iki tahmisi vardır. Birinci tahmisi Nesîmî'nin bir gazelinesidir. İkinci tahmisin Ahmed mahlasını kullanan bir şairin gazeline yazıldığı görülmektedir. Bu kişinin Dukakinzâde Ahmed Bey olduğu tespit edilmiştir.

Gazeller bölümü ise 60 ve 577. şiirler arasındadır ve 518 gazeli ihtiva eder. Gazellerin beyit sayılara 5-20 arasında değişmektedir. 76, 77, 78, 83, 94, 99, 190, 219, 220, 221, 265, 314, 315, 361, 366, 412, 413, 414, 420, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 506, 574, 575, 576, 577 ve 578. şiirler önceki divan yayınında bulunmayan yeni şiirlerdir. Bu şiirler arasında 76 ve 575. şiir argo üslupta yazılmış hicivlerdir. 265. şiir Hayretî'den dostlarına mektup tarzında yazılmış 20 beyitlik bir gazeldir. Hayretî her beyitte bir dostunun ismini anmış ve selam yollamıştır. Bu şiir Hayretî'nin irtibatla bulunduğu isimlerin bir kısmını haber vermesi yönüyle Hayretî biyografisi için önemli katkılar sunmaktadır. Hayretî'nin yaşlılığında yazdığı anlaşılan 315. şiirde Hayretî gözlerinin görmez olduğunu ve sıkıntı içinde bulunduğunu bildirmektedir. Bu şiirden aynı zamanda şairin çevresinde *Hayretî Baba* diye anıldığı

anlaşılmaktadır. 576. şiir Halîl isminde/mahlasında bir şaire yazılmış olan bir hicivdir. Hayretî bu şiirin ilk beytinde Hayâlî ve Mesîhî'nin şiirini beğendiğini ifade etmiştir.

Nüshalar hususunda, 29'u yurt içinde 9'u yurt dışında olmak üzere toplam 38 divan nüshası tespit edilmiştir. Bu nüshalardan 12 tanesi HD nüshasının alt nüshaları olup 26 tanesi daha önce değerlendirilmemiş nüshalardır. Çalışmamızda yurt içinde bulunan 29 nüshanın tamamını temin ettik. 9 yurt dışı nüshasının ise 3 tanesini temin edebildik. Bu üç nüsha Bosna Hersek, Polonya ve Slovakya'da bulunmaktadır. Bu nüshalardan Bosna Hersek (GHB) nüshasında 9. varaktan 51. varağa kadar her varağın a yüzünde yazılı olan Arapça tefeül cümleleri tezkirelerde yer alan *Hayretî Divanı*'nın -tıpkı *Hâfız Dîvânı* gibi- fal bakmak için kullanıldığı bilgisini tasdik eden bir delil niteliği taşımaktadır. Çalışmada daha önceki divan yayını olan Hayretî Dîvân isimli çalışma (HD) bir nüsha olarak kabul edilmiştir.

Çalışmamızın metin bölümü Hayretî Divanı'nın tenkitli metnini ve şiirlerin dil içi çevirisini ihtiva etmektedir. Yeni nüshaların taranması neticesinde 1 terci-bent, 1 on ikili musammat, 1 murabba, 31 gazel ve 2 nazm olmak üzere HD'de olmayan 36 yeni şiir *Dîvân*'a dahil edilmiştir. Bu şiirlerin toplam mısra sayısı 558'dir. Bunun yanı sıra HD nüshasında mevcut olan 23 şiire 27 beyit ve 6 bent eklenmiş bu şekilde şiirlerin hacimleri genişletilmiştir. Bundan başka HD de var olan 242 beyitte/bentte farklı kelime tercihleri yapılmıştır. Bu tercihler bazen Hayretî'nin üslubuna ve beytin bağlamına daha iyi uyan kelimenin tercih edilmesi sebebiyle, bazen ciddi yanlışların giderilmesi suretiyle ortaya çıkmıştır. Böylelikle yaklaşık 300 şiirin metninde değişiklik meydana gelmiştir.

Divan metni bugünkü Türkçeye aktarılmış, diliçi çeviri faaliyeti metnin daha az hata ile ortaya konmasını sağlamıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Arş. Gör. Ferhat Musluoğlu:

2005 yılında kayıt yaptırdığı Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 26 Ocak 2010 yılında mezun oldu. Aynı yıl içinde Batman Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde ÖYP araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2012’de görevlendirmeye Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı’nda çalışmaya başladı ve kurum için görevlendirmeye Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde görevlendirildi. 2014 yılında Ali Emîrî Manzum 674'teki Şiir Mecmuası, vr. 100b-150b, inceleme-metin başlıklı Yüksek Lisans tezini tamamladı. Evli ve bir çocuk babasıdır. Hâlen adı geçen bölümde Araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

ÇALIŞMANIN HD YAYINI İLE KARŞILAŞTIRMASI

Kataloglarda Hayretî Divanı olarak kaydedilmiş ve daha önce değerlendirmeye tabi tutulmamış olan 23 yazmadan divan özelliği taşıyanların sayısı 15'tir. Bu çalışma 15 nüshanın taranması ve beşinin kullanılması neticesinde ortaya çıkmış bir tenkitli neşir çalışmasıdır.

1. Bu çalışmada HD'de bulunmayan 36 yeni şiir bulunmaktadır. (1 terci-bent, 1 on ikili musammat, 1 murabba ve 31 gazel ve 2 nazm) Yeni şiirlerin mısra sayısı 558'dir (239 beyit, 10 bent). Yeni şiirlerin şiir numaraları şu şekildedir:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36

2. Ayrıca HD metninde mevcut olan 23 şiire yeni beyit veya bentler eklemiş bulunmaktayız. Bunların mısra sayısı 78'dir (27 beyit, 6 bent). Yeni beyit ve bentlerin numaraları şu şekildedir:

3/6	3/7	4/3	5/3	7/28	7/29	13/18/	13/19	14/32	36/7	36/8	36/9
55/5	55/6	55/7	106/5	106/6	109/5	258/5	263/6	281/5	311/1	343/11	367/5
375/4	375/5	432/3	432/5	487/4	496/5	560/6	567/4	568/4			

3. Bu çalışmada farklı kelime tercihleri sebebiyle 244 beyit ya da bendin metninde değişiklik meydana gelmiştir. Değişikliğe uğrayan beyit ve bentlerin numaraları şu şekildedir:

2/1	2/4	2/7	2/8	3/28	4/8	4/28	5/8	5/17	7/24	7/32	8/24
9/9	9/43	9/75	10/2	10/16	10/28	11/9	11/34	12/7	14/7	14/31	14/38
15/36	15/39	20/2	20/20	20/22	23/II/7		23/III/3		23/IV/2		25/I/6
25/II/6		25/III/6		25/IV/6		25/V/6		31/1	31/2	31/3	31/5
31/7	33/1	33/3	33/4	35/3	35/5	44/1	44/3	46/1	47/4	51/5	55/2
55/9	57/1	57/9	61/3	63/4	69/3	70/5	74/2	79/2	79/5	80/2	81/1
86/1	86/3	86/7	89/6	90/2	90/4	92/4	96/3	100/2	100/3	102/3	102/6
103/1	103/3	105/1	105/5	106/3	114/3	115/5	116/4	124/3	126/6	127/3	127/5
135/4	138/2	140/6	147/7	148/1	150/7	151/4	157/4	162/1	169/3	178/2	182/2
183/5	186/4	191/8	197/4	198/5	199/2	199/3	199/4	203/5	204/3	207/4	208/3
212/2	212/3	217/6	224/1	228/5	229/2	230/2	230/3	231/1	231/7	233/3	233/4
233/5	234/2	236/1	236/5	238/4	241/2	248/8	249/1	250/5	251/1	256/1	256/4

256/7 257/5 258/1 260/4 263/3 263/6 263/6 272/4 272/5 273/3 275/1 278/3
279/2 280/4 280/5 283/3 288/1 290/2 295/1 296/5 302/2 305/5 307/4 308/4
308/5 309/5 311/4 312/4 316/7 317/3 318/1 324/3 325/5 327/2 327/4 329/4
335/1 339/3 345/5 347/2 356/5 359/5 360/4 362/1 362/5 364/3 377/1 380/1
384/1 387/5 392/2 392/3 392/6 395/5 396/8 397/3 402/4 418/4 418/5 421/4
424/1 426/1 426/4 427/8 430/2 432/1 432/2 434/2 435/3 437/5 444/2 450/4
450/6 452/3 460/7 464/5 473/4 480/5 481/1 482/2 486/5 490/10 495/4 496/5
497/3 498/2 499/3 501/2 508/3 509/5 510/2 521/3 521/4 536/1 539/8 548/2
551/2 553/5 555/2 555/4 556/1 564/7 567/6

4. Bu çalışma ile HD'deki şiirlerin numaralandırması değişmiştir. Gazel kaside ve musammatlara ayrı ayrı numaralar vermek yerine her bir şiire bir numara verilmiştir. Önceki numaralandırma sistemi bazı tutarsızlıkları içermekteydi. Örneğin kasideler bölümündeki birinci şiir aslında bir murabbadır fakat kasidelerin numara sırasıyla numaralandırılmıştır. Aynı durum kıtalar bölümündeki bazı şiirler için de geçerlidir. Bu tutarsızlığı ortadan kaldırmak için şiirlerin numaralandırılmasında *Ivaz Paşa Oğlu Atayı Divanı*'nı esas aldık.¹

5. Beyit ve bentlerin numaralandırılmasında bir standart oluşturmak adına her bir beyti bir birim kabul ettiğimiz gibi her bir bendi de bir birim kabul ettik ve bentlerin mısralarına ayrıca numara verme yoluna gitmedik. Bunun bir diğer ve daha önemli sebebi ise dil içi çeviride tutarsızlık oluşturmastıydı.

6. HD metninde kelimelerin yazımıyla ilgili farklı tasarruflarımız oldu. Arapça ve Farsça kelimelerin imlasında İsmail Ünver'in makalesini² esas almaya çalıştık.

7. HD metninde kapalı é kullanılmamıştı, biz metnimizde kullanmayı tercih ettik.

---

¹ Ivaz Paşaoğlu Atâyî, *Divân*, Haz. Üzeyir Aslan, TDK, Ankara 2018.

² İsmail Ünver, "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Journal of Turkish Studies*, C. Volume 3 Issue 6, S. 3 (2008), s. 1-46, doi:10.7827/TurkishStudies.449.

HAYRETÎ'NİN YAŞADIĞI YERLERE DAİR GÖRSELLER

Gazi Evrenos Bey Türbesi, Yenice-i Vardar (Restore edilmiş hali)

Abdullah-ı İlâhî Camii, Yenice-i Vardar

İçeriden görünüş

Son hali

Evrenoszade Ahmet Bey Türbesi

Gazi Ahmed Bey Camii (Abdullah-ı İlâhî Camii)

Pargalı İbrahim Paşa Camii (Günümüzde Panagia Meryem Ana Kilisesi)

Vardar nehri üzerindeki Taş Köprü, Üsküp.

Saat Kulesi, Yenice-i Vardar (Restorasyon Öncesi)

19. yüzyıla ait bir ksilografi ile Yenice-i Vardar

Gazi Evrenos Bey'in mezar kitabesi

Üsküplü Alaca İshak Bey Camii

Gazi Turhan Bey Camii ve Türbesi, Uzunköprü Kırkkavak Köyü

Evrenosoğlu İskender Bey Camii'ni gösterir bir kartpostal

Hayretî Mehmed Çelebi Minyatürü¹

---

¹ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü 'ş-şu'arâ*, s. 639 / C.2.